

G. Nat.

1145 n

(56)

150

632

Re 2351035
Seite 7 Paket 106

L. 150.- / VJ. 61

A. heb. 1145-22

R. M O S I S
MAIMONIDIS
OPUSCULA
SELECTA;

*Quae ad descriptionem Templi Hierosolymitani
cultumque sacrum in illo peractum spectant,*

Conversa in sermonem Latinum

A

LUDOVICO COMPIEGNE DE VEIL;



9044

TRAJECTI BATAVORUM,

Apud **GUILIELMUM MEESTER.**

CICCCCXIII.

A/65/469

R. M. O. S. I. S.

MAIMONIDIS

OPUSCULA

SELTZ

Quae ad descriptionem Temporis Hierosolymitani
conferuntur faciem in illis peritissimis scriptis

Conversus in Germanicam Latinitatem

LUDOVICO COMITIS DE VILLI

Bayernische
Staatsbibliothek
München



FRANCIS BATAVORUM

EX LIBRIS

CISSACII

TYPOGRAPHUS LECTORI

S.



E scriptore, cujus hic opuscula quaedam in Latinum sermonem conversa damus, Mose Maimonide, & interprete ejus Ludovico Compeigne de Veil, dicere nihil attinet, quo aut hic aut ille tibi commendetur. Hospes est in literis Hebraeis qui ignorat illum juris Judaici interpretem esse maximae famae inter gentiles suos & Christianos ipsos, hunc autem & sermonis rituumque Judaicorum apprime gnarum fuisse, & puritati linguae Latinae prae multis aliis studuisse. Inserta quidem haec olim novimus fasciculis libellorum philologicorum Roterodami editis, in quibus sextum & septimum tomum efficiebant; ~~sed~~ quum vix omnes illorum fasciculorum tomi juncti in officinis prostant, ne unusquisque qui haec modo desiderat Maimonidis cogatur eos omnes sibi comparare, visum est illa uno libello comprehendere. Haec te scire lector volui. Valeto, & his utere si placent.

S E-

S E R I E S

Libellorum hoc volumine contentorum,

Qui desumpti sunt ex

יד חזקה

R. MOSIS MAIMONIDIS.

- I. *De aedificio Templi Hierosolymitani.*
- II. *De apparatu Templi, instrumentis, & ministris ejus.*
- III. *De ratione adeundi Templi.*
- IV. *De rebus altari interdictis.*
- V. *De ratione sacrificiorum faciendorum.*
- VI. *De sacrificiis jugibus.*
- VII. *De sacris temeratis.*
- VIII. *De ratione faciendi rem divinam die solenni expiationum.*
- IX. *De abusu sacrorum.*
- X. *De jejunio.*
- XI. *De solennitate expiationum.*
- XII. *De solennitate Paschatis.*

ILLUSTRISSIMO VIRO
JACOBO
NICOLAC
COLBERT,

ABBATI BECCENSI,
PRIORI ET DOMINO
CHARITATIS ET AMBERTÆ.

NOVAM lucubrationem tibi, VIR
ILLUSTRISIME, qua ni-
hil est antiquius, offero, augustum
illud Salomonis templum ad doctrinam
perpetuæ traditionis descriptum, si-
mul & ea, quæ sunt à Moyse institu-
ta, sacra hoc libro Maymonidæ lucu-
lenter exposita. Quod meum munus
tibi haud ingratum esse futurum facile
mihi persuadeo, quippe cùm omnia lit-
terarum monumenta tuum animum
ad sapientiam egregiè conformatum

EPISTOLA.

oblectent, tum allicit ad se & trahit
 id scriptorum genus, quibus mysteria
 Divinorum Codicum aperiuntur, &
 traditur sacrorum religio. Nimirum
 hæc studia tantò cæteris antecellunt,
 quanto res divinæ præstant humanis,
 hæc personæ tuæ congruunt, hæc in pri-
 mis confectum his diebus tuum illud
 doctrinæ curriculum nobilitarunt.
 Nam vel eo temporis spatio, quod ple-
 rique omnes elementis impendunt hu-
 jus Divinæ Scientiæ, tu subtilem
 Scholasticorum disciplinam, tu Theo-
 logorum interiora ac recondita dogma-
 ta, tu relictæ ab Ecclesiæ patribus
 monumenta, tu sacrorum Voluminum
 oracula animo comprehendisti. Jam
 tum disputationes illæ tuæ, publicas
 dico, omnem continebant Theologiæ
 rationem, quam in hujusce Parisien-
 sis luce Facultatis sic edisseruisti, sic
 cum doctoribus vel acutissimis agitasti,
 ut singulare testimonium eruditionis
 tibi sacer Theologorum ordo dandum
 esse duxerit. Biennium totum præpa-
 ratio-

E P I S T O L A.

rationis ad illam Licentiam, quam vocant, ultrò remisit tibi, quippe qui maximam partem jam disputasses ea, quæ in alterum istud hujus doctrinæ stadium fere differuntur: id verò est hoc magis commemorandum, quòd & tibi nec opinanti, & præter te adhuc obtigerit nemini. Atque in hanc alteram palæstram ea dedisti spectacula, quæ omnium expectationem vicerunt. Neque enim satis habuisti tribus disputationibus longè celeberrimis omnem antiquitatis memoriam, universa sacrorum jura, multiplicem & variam Ecclesiasticæ politiæ disciplinam colligere & tueri: simul ad explicandam publicè Philosophiam descendisti, quam quidem ita tractasti, ut in concentum ejus concinnares quidquid eximium in hoc genere veneranda vetustas litteris commendavit, & in lucem protulit ætas nostra tot & tantarum rerum ac tam memorabilium inventrix; ut in explanatione rerum, quas fere Scholæ barbaries infuscat, eluceret latinè lo-

EPISTOLA.

quendi accurata & sine molestia diligens elegantia; ut rerum causis & rationibus adderes vim experimentorum maximam, quibus evolveres quidquid prius obscuritate naturæ velut quibusdam integumentis obductum esse videretur. His profectò de causis spectatissima Societas Sorbonica & annuante, quàm ferebat consuetudo, numero suorum adscripsit te, & nihil hac de re cogitantem Priorem Domus suæ creavit; immo verò & nonnullos è suis ad te misit, qui nomine suo te rogarent, ut Domus illius honestandæ causa munus hoc susciperes: ipsa videlicet ornamenta hoc splendore tuo illustrari putabat sapientissimus ille patrum cætus: nova adeo tibi laudis insignia, nova existimationis esse statuenda monimenta. Quantam verò & quàm eximiam, ABBAS ILLUSTRIS-SIME, tum consecutus es gloriam, cum dignissimus Sorbonæ Prior præclaras illas orationes habuisti de præstantia Facultatis Theologicæ? Enimverò in
hujus

E P I S T O L A.

hujus Ordinis laudibus celebrandis ostendisti te eloquentiam omnibus numeris absolutam habere, ubertatem & quasi sylvam dicendi, verborum atque sententiarum lumina, & actionem plenam splendoris ac dignitatis. Atque hic cum maximè datur locus augurandi de iis, quæ in posterum facturus sis: ego verò pro meæ orationis tenuitate breviter dicam & simpliciter te bienio peregisse partes Oratoris, Philosophi, & Theologi. Etenim exemplum ad imitandum tibi proposuisti Parentem cum ceterarum laude virtutum præcellentem, tum in patientia laboris admirabilem, qui cum Regi sit ab omnibus Consiliis & Secretis, idem ærarium hujus Imperii ratione stupenda moderatur, Regiis ædificiis multifariam extruendis Præfectus invigilat, rem navalem administrat & amplificat, commercium usquequaque adauget, idemque omni artificio perpolienda opera manufacta curat, cunctas artes & litteras fovet, propagat,

EPISTOLA.

*excolit. Is adeo litterarum & ingenio-
rum Cultor jussit, imperavit; ut la-
tinè redderem Maymonidæ Secun-
dam Legem, ex qua nunc totum de Di-
vino Cultu librum summo studio tibi
dico, consecro. Et in spem adducor,
fore, ut hoc meum quaecunque munus-
culum non ita parvis facias, quia enim
ipsum impensè commendat venerandi
Patris auctoritas. Non fallet me mea
spes: erit, erit hoc, quæ tua est hu-
manitas, sicut obsequij & observantiæ
in te meæ, ita & tuæ erga me benevo-
lentiæ, patrociniique pignus & testimo-
nium publicum, idemque perpetuum.
Vale. Lutetiæ Parisiorum tertio no-
nas Januarii.*

PRO-

PROOEMIUM INTERPRETIS.

Quartum hunc laborem, Benevole Lector, ex eodem, atque superiores, R. Mosis Majemonidæ opere illo, quod est totius compendium Talmudis, expressum profero. Ac illis quidem, quas antehac emisi, lucubrationibus addidiejusmodi procœmia, ut non tam singulis partibus, quàm universo illi, quod jam dixi, operi præfatus esse videar. In his enim de traditionis Judaicæ ratione ita dissecui, ut rem ab origine usque repetens per singula deinceps secula deducerem, usque adeo, donec ad ætatem perveni scriptoris nostri. Et hic qua tandem ratione traditionem concinnârit, quo ordine disposuerit, qua partitione diviserit ac distinxerit, quo porro nomine opus hoc suum ipse inscripserit, atque alij postmodum appellârint, exposui quàm fieri potuit accuratissimè: tum verò cur ego hoc compendium Talmudis ex hebræo latinum faciendum susceperim, causam reddidi eam, quam judicârunt omnes idoneam. Hic autem Liber Tractatus habet novem: primus eorum est de Ædificio Templi Hierosolymitani, quod quidem ad rei veritatem exprimere
tam

P R O O E M I U M

tam est difficile, quam quod maximè. Joannes enim Baptista Villalpandus, vir bonarum artium laude præstans scribit decem & sex annos totos in hujus Templi artificio percipiendo, describendoque posuisse, atque id temporis tam assiduo se labore defatigasse, tantaque animi contentione, tot denique vigiliis, uti vita sæpius in extremum adduceretur discrimen. Et à viro illo, qui, ut ipse dicit, neque sumptibus, nec tempori, nec labori, nec incommodis pepercit ullis, tandem exiit Hierosolymitani Templi forma, non ad historiæ fidem descripta, sed ad exemplar sumptuosi ædificij. Immo verò vir ille totus est in eo, ut suam hanc Templi Salomonici descriptionem ad Vitruvij præceptionem conformet, idemque demonstret Græcis Latinisque nulla alia re, quàm hujus augustæ fabricæ notatione atque animadversione partam esse ædificandi artem. Majemonides autem Templi expressit imaginem eam, quæ tantò minus habet artificij, quantò est vero similior, quæ perpetuæ ac constanti traditioni consonat, eademque Sacrorum Voluminum oraculis aptè quadrat. Idem hic singulis Templi partibus acutè describendis multa huc pertinentia Divinæ Scripturæ loca obscura patefacit atque illustrat, quæ possunt ideo pro novis
afferri,

I N T E R P R E T E S.

afferri, quia nec ab interpretibus, nec à pictoribus adhuc satis intellecta sunt. Appendices Templi, verbi gratiâ, seu thalamos, in quibus sacerdotes, ac reliqui sacrorum ministri vicem exercentes degebant, ad hoc usque tempus ipsius Templi pariete conjunctos voluerunt omnes ad unum, quod & Templo minus decorum, nec Textui sacro consentaneum est: at noster hos docet astructos fuisse atrij muro, qui quidem abs Sacrario sic satis longè distabat. Rursus Majemonides lateribus atrii tribus tres graduum scapos rectos ita circumductos repræsentat, ut his ad Templi cœnaculum scanderetur, cùm in ipsius angulo Sacrarii gradus in cochleæ modum effingunt ceteri. Quid dicam de panibus propositionis? Hos ubique videas ita depictos, ut alius in alio recumbat: at enim dimidiati ex auro calami excavati inter eos interpositi eò fuerant, ut mucorem ab his panibus plenam hebdomadam asservandis arceret aura facile per omnes hac ratione penetrans. Idem panes haud secus ac vulgares figuræ rotundæ exhibentur usque: contrà scriptor noster hujus Libri Tractatu VI. ad Articulum IX. Capitis V. disertè docet panes istos figuræ fuisse quadratæ, id quod cunctis Hebræis cum eo convenit. Quin etiam Hebræorum est doctrina constans ac conve-

P R O O E M I U M

conveniens altare cum usquequaque solidum
fuisse, tum in ejus suprema parte conglo-
batum semper esse cineris cumulum, qui
ostentaret quàm magna victimarum adole-
retur copia, quod cum Judaicæ religionis
genio, etiam illius antiquæ mirificè con-
gruit: atqui omnis omnium pictura in al-
tari summo effingit elegantem quandam at-
que artificiosam craticulam, per quam ci-
nis decideret in cavum nescio quod. Hunc
ego Tractatum postquam ex hebræo latine
converteram legendum dedi D. P E R-
R A U L T, physicæ rei, medicæque, ac
cunctarum adeo primarum artium peritissi-
mo, qui nunc nuper Vitruvij monumenta
ad eum usque diem crassis tenebris circunfu-
sa gallicis litteris illustravit, & notis, qua-
rum eximiam doctrinam satis dignè lauda-
bit nemo: tum figuras apposuit ejusmodi,
ut eas studiosissimus litterarum & artium
propagator LUDOVICUS MAGNUS suis sump-
tibus curârit excudendas quàm elegantissi-
mè; quippe quas idem prudens rerum æ-
stimator judicârit sibi gloriæ tore, & utili-
tati publicæ plurimum conducturas. Hic
igitur D. PERRAULT, quem honoris causâ
iterum appello, lecto hoc Tractatu, Tem-
pli formam à Majemonide descriptam sua
manu depinxit, ac distribuit in Tabulas
tres, quibus & egregiam adjunxit disser-
tatio-

I N T E R P R E T E S.

tationem, quæ *Monitum* inscribitur, in qua nova illa Majemonidæ, de quibus supra, firmissimis suis tuetur argumentis & rationibus. Hæc igitur ad calcem hujus I. Tractatûs adjecta, grate Lector, huic clarissimo viro accepta referes. In sequentibus enim hujus Libri partibus tractatur de Templi instrumentis & ministris idoneis: de ministrorum initiamentis, vicibus, ordinibus, honoribus, officiis, insignibus, atque de totius Hierarchiæ Judaicæ ratione ac dispositione: porro & de legitimis hostiis, de multis ac variis sacrorum generibus, de quotidianis & dierum solemniis cærimoniis, & horum similibus, quæ nos omnia in subjecto sub hoc Proœmium Elencho nominatim persequimur. Nihil est igitur hoc verius sine cognitione rerum, de quibus hoc Libro commodè explicatur, pleraque Veteris & Novi Fœderis haud pauca omnino intelligi non posse. Et hac de causa nos hujus Libri textui longè plures, quàm antea solebamus, notas addidimus, & magis etiam, ni fallor, exquisitas. Hæc, quoniam separatim singulis paginis adjiciuntur, characteribus excusæ sunt paulò minutioribus, quàm textus, ad cujus articulos positis utrinque asteriscis velut annectuntur. Nunc etiam unum, quod aliàs à nobis dictum, denuo dicendum est

est

P R O O E M I U M &c.

est. Opus hoc Majemonidæ Venetiis, non alibi quod sciam, excusum est multis sanè temporibus, ac formis: & in hoc editionum numero mira lectionum est varietas. Ego verò ad hanc meam interpretationem usus sum exemplaribus Regiæ Bibliothecæ duobus; quorum unum excusum anno 1524. in Folio majori distribuitur in volumina duo: alterum in Folio minori excusum anno 1574. fere dividitur in tomos quatuor. In utraque editione textui adjunguntur commentarii duo, & quædam insuper animadversiones. Quòd autem in his itidem, ut in ceteris editionibus textus à textu discrepat, idcirco harum ego duarum editionum varietatem eam, quæ in Tractatu I. de *Ædificio Templi* existit, ad finem hujus Libri posui. Id volui videlicet quoddam exhibere quasi specimen, ex quo Lector studiosus judicet de cæteris, si meam interpretationem conferre cum auctoris textu lubuerit. Quanquam facere non potui, quin in reliquo Libro per notas ad marginem appositas identidem unius, aut alterius, & nonnunquam utriusque editionis lectionem depravatam corrigerem. Ac de hujus Libri ratione, & de nostræ interpretationis instituto satis dictum est.

XXIV.

TRACTATUS I.
DE
DOMO SELECTA,

Seu de Figura & Forma ædificiū
Templi.

CAPUT PRIMUM.

*Apparandum locum religioni sacrorum: Moy-
sis tabernaculum substituisse Galgalis ad sub-
actam Palestinam: tum è saxis edem Schi-
lunte, & diversis inde locis duo deinceps
extracta Sanctuaria: denique Salomonis
esse exædificatum in monte Moria templum.
Ad templum primum directum esse postero-
ris ædificium. Quid propriè sonet templum?
Quid atrium? Quid Sanctuarium? San-
ctuarium quibus rebus sit instruendum?
Certos in atrio fuisse constitutos terminos.
Construendum templum è saxis procul inde
quadratis. Pavimentum templi lapidibus
stratum fuisse pretiosis: nam templum pro
Ecclesiæ facultatibus decorandum. Tem-
pli*

Fasc. VI. B

pli adificium adjuvâsse omnes opibus & operâ. Altare extruendum è saxis, & his è terra virgine excisis. Aggerem seu collem constructum fuisse ad altare, quò gradibus ascendere nefas erat. Cuncta rei divina instrumenta è metallo facienda.

ARTIC. I. **P**Ræceptum est * jubens, ut Deo * templum efficiatur, in quo immolentur victimæ, & ter in anno dies festi celebrentur: scriptum est enim, *Facientque mihi Sanctuarium.* Ac in Lege quidem descriptam habemus rationem ejus tabernaculi, quod fecit magister ille noster Moyse: verum id fuit duntaxat ad tempus, sic, ut scriptum legitur, *Neque enim usque in præsens tempus, &c.*

II. **U**t terram sanctam ingressi fuerant, tabernaculum illud * Galgalis collocârunt, ibique reliquerunt annos decem &

ART. I. **J**ubens. Vulgò affirmativum appellatur. *Templum.* Ad significandum templum Hebræi promiscuè tribus his utuntur vocibus *היכל בית מקדש* quæ si velis ad verbum interpretari, sunt templum, domus seu ædes, sacrarium.

II *Galgalis.* Idem hoc legitur apud Mîsnam tract. Zebachim cap. 14. art. 5. 6. 7. Israëlitas in terram sanctam ingresses primùm tabernaculum deserti erexisse Galgalis, tum ædem è lapide ædificasse Schilunte, quæ eadem vulgò Silo vocatur: inde verò templum extruxisse Nobæ & Gabaone. Immo verò post distributam terram sanctam tabernaculum esse erectum Schi-

& quatuor dum terram caperent & Moyſis
distribuèrent. Inde ad * Silo proſecti fuiſſe col-
ædem è lapide ædificârunt, quam ex-locatum
plicatis ſupernè tabernaculi tapetibus Schilunte,
operuerunt: recto enim caruit. Hæc donec ter-
in urbe Silo ſtetit ædes novem annis ra ſancta
& ſexaginta & trecentis. Hac æde caperetur;
poſt mortuum * Eli diſturbatâ vene-tas multis
runt * Nobam, & ibi Sanctuarium locis ædes
extruxerunt. Id poſt Samuëlis obi-Domino
tum cùm eſſet diſturbatum, Sanctua-extructas
rium eſt * Gabaone ædificatum aliud-eſſe. De-
Et nique

B 2

Et

Schilunte his iſſis verbis ſcriptum legitur Joſ. 18. v. 1.
Congregatique ſunt omnes filii Iſraël in Silo, ibique fixe-
runt tabernaculum teſtimonii, &c.

Silo. Silo fuit urbs Tribus Ephraim.

Eli. Summum Sacerdotem.

Noba. De hac urbe commemoratur 1 Reg. c. 22.
ubi vocatur civitas ſacerdotum.

Gabaone. Urbs iſta vulgò Gaba, ſeu Gabaa voca-
tur: non eſt autem ea Gaba, quæ commemoratur
Judic. 9. quam ſortitò poſſidebat Tribus Benjamin,
ubi videlicet arca fœderis ſubſtitit numquam: eſt ve-
rò Gaba illa altera, de qua 1 Reg. c. 7. v. 1. Et 2 Reg.
c. 6. v. 3 & 4. quò tranſlata fuit arca de Bethſamitis,
ut ſcriptum legitur 1 Reg 6 ſed poſterior hæc eadem
vocatur Joſ. 15. v. 9. Baala, item & Cariath-iarim:
tum ibidem v. 60. vocatur Cariath-Baal, itemque
Cariath-iarim. Sic igitur & locis paulò ante laudatis
appellatur Cariath-iarim, & alio nomine Gaba.
Nempe fuit urbs illa in clivo ſita, ex quo fiebat, ut
pars ejus ſuperior, quæ fortaliſ arx erat, Gaba no-
minaretur; quippe quæ vox Hebræica collem ſeu lo-
cum præcelſum atque eminentem ſonat. In hac ur-
bis ſuperiori parte habitabat Abinadab, ad quem ar-
cam

templum Et secundum hoc demum extructum Salomonis est templum illud * perpetuum. Ac postrema quidem duo Sanctuaria Nobæ & Gabaonis annis septem & quinquaginta steterunt.

III.

Post ædificatum Salomonis templum nec sacrificium ali-

bi, nec

templum

fieri licuit.

se. 1 Par.

22. 1 Ps.

131. 14.

IV.

Qui se-

cundum

templum

ædifica-

runt Es-

dræ tem-

pore, eos

Ut templum fuit Hierosolymis ædificatum, interdictum erat, ne ullo in loco alio aut ædes Domino, aut sacrificium fieret. Jam templum perpetuum nisi Hierosolymis, & in uno monte Moria nusquam omnino esse potuit. Nimirum hic est ille mons de quo scriptum legitur, *Dixitque David: hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israël, & alio loco, Hæc requies mea in seculum seculi.*

Ac Salomonis quidem * ædificium in libro Regum apertè descriptum est. Nam apud Ezechielem omnino scriptum est illud, fore ut aliquando templum aliud ædificetur: sed ejus ratio planè definita atque explicata non est. Cùm igitur Esdræ tempore secundum ædi-

cam de Bethsamitis reportârunt incolæ Cariath-iarim. Atque hanc istius nominis rationem jam ante me strictim attigit eruditissimus F. Varablus, ut videre licet in ejus annotationibus 2 Reg. cap. 6. ad versum tertium.

Perpetuum Sic templum Salomonis vocant Scriptores Judæi, cui quidem templo tribuunt perpetuitatem, non quòd in æternum stare debuerat, sed quòd hoc semel ædificato porro nusquam aliud Domino excitare licebat.

IV. *Ædificium.* Illud videlicet quod Deo dedicavit.

V.

de ædificio Templi.

ædificarent templum, tum ad Sa- ad ædifi-
lomonis sese direxerunt ædificium, cium Sa-
atque etiam ad ea, quæ planius sunt lomonis
apud Ezechielem de templo futuro sese di-
explicata. rexisse.

Hæc igitur in ædificio templi po- V.
tissima sunt: primò fit *Sanctum*: dein Quid pro-
de *Sanctum Sanctorum*: ante *Sanctum* prie tem-
vestibulum esse necesse est: hæc tria plum di-
simul * templum vocantur. Tum huic catur?
templo circundatur etiam paries alius.
Is à templo tantundem spatii diffusus
est, quantum in deserto atrii tapetia
distabant à tabernaculo. Ac pariete Quid a-
isto quidquid est circundatum, quo- trium?
niam speciem habet ejus atrii, quod
ad tabernaculum foederis erat, atrium
dicitur. Hæc igitur omnia simul Sa- Quid Sa-
crarium nominantur. crarium?

Hoc Sacrarium multis & variis re- V I.
bus instruendum: altari ad holocau- Sacrarium
stum & reliqua sacrificia facienda: quibus re-
* colle per quem ad altare ascenda- bus in-
tur, quem collem ante vestibulum struen-
ad meridiem oportet situm esse: * dum erat?
labro basi fulto, ex quo sacerdotes

B 3

ope-

V. *Templum*. Nonnunquam tamen verbo templi San-
ctum & Sanctum Sanctorum duntaxat intelligi vo-
lunt, ut videre licet c. 6. hujus Tract. art. 4. item &
alibi. Quinetiam videre licet templum vocari solam
partem eam, quæ Sanctum nuncupatur.

VI. *Colle, per quem*. Nam gradibus ad altare ascende-
re netas erat: sed de hac re planè disputabitur art. 17.
hujus capituli.

Labro

operaturi manus * consecrent & pedes. Hujus situs est inter vestibulum & altare versus meridiem ad sinistram introeuntis in * Sacrarium : rursus altari, in quo odores incendantur : candelabro : mensaque : quæ tria postrema posita sunt in Sancto ante Sanctum Sanctorum.

VII. Candelabrum erat in australi parte
In atrio situm ad sinistram introeuntis, & ad
constitu- dextram mensa, cui * panis propo-
tosuisse sitionis imponatur : atque hæc duo
varios ter- extra Sanctum Sanctorum ad latus e-
jus

Labro basi. Sic apud veteres Christianos frequens erat usus fontium seu cantharorum ante Ecclesiam manibus, oribusque lavandis. Vide Eusebium Pamphili hist. lib. 10. c. 4. Fontibus ante Ecclesiam sitis jam diu successit vas aquæ lultralis, quod ad vestibulum fere ponitur.

Consecrent. Id est lavent. Namque manus lautas Hebræi manus consecratas vocant, & ex contrario illautæ manus vocantur manus communes in Euangelio. Marc. 7. 2.

Sacrarium. Sacrarium enim superiori articulo dicitur comprehendere atrium.

VII. *Panis propositionis.* Panis propositionis Hebraicè לחם הפנים passim vocatur, quod ad verbum est, panis facierum. Jam cur Hebræis לחם הפנים panis facierum dicatur, rationem reddit noster hic Scriptor Tract. 5. de Sacrificiis jugibus & extraordinariis cap. 5. art. 9. Verùm idem 1 Par. 9. v. 32. & 23. v. 29. dicitur לחם המערכה id est, panis dispositionis, seu mavis, propositionis, quod quidem vulgato Interpreti magis complacitum est, unde semper vertit panem, seu panes propositionis.

ius sita sunt : & altare suffimentorum item est extra Sanctum Sanctorum inter hæc duo interjectum. Jam in atrio varii constituuntur termini : huc usque Israëlitis : huc usque sacerdotibus. Tum in eodem atrio ad reliquos templi usus construuntur ædes multæ , quarum unaquæque *Conclave* nominatur.

minos.
Item multas ædiculas constructas fuisse.

Templum & ejus atrium magnis è lapidibus extruuntur. Quòd si lapides defint ex lateribus ædificantur. Atqui hujus ædificii lapides in * monte ædis præcidere non licet ; sed foris cæfos ac politos oportet ad ædificium afferri : Scriptum est enim , *Lapides grandes , lapides pretiosos in fundamentum templi : & alibi , & malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur.*

VIII.
Atrium & templum construi ex lapidibus : ubi nam illi cæderentur ?
2 Reg. 5.
17. & 6.7.

Ad ædificium templi nihil adhibetur ligni , quod quidem emineat ; sed aut è lapide conficitur totum , aut è latere ac calce : Neque in atrio fiunt usquam exedræ è ligno ; sed vel è lapide , vel è latere.

IX.
Lignum ab hoc ædificio exclusum.

Jam atrii pavementum totum lapidibus sternitur pretiosis. Et pavimento in isto si quis lapis à reliquis sit divulsus pro temerato habetur , tametsi suo loco permanfit , siquidem

X.
Pavimentum totum lapidibus stratum fuisse

B 4

est

VIII. *Monte ædis.* De monte ædis postea copiosè explicabitur.

XII.

pretiosis.

est à reliquis disjunctus : Nec licet , ut in eo insistat Sacerdos dum facit ad aram usque dum solo rursus inhæreat.

XI.

Templum
fuisse pro
facultati-
bus deco-
randum.

1 Esd 9.9.

Atque id laudabile imprimis est ædificium templi pro facultate Ecclesiæ munire atque extollere. Huc enim spectat id quod scriptum videmus , *Et sublimaret domum Dei nostri.* Idem etiam pro rei facultate decorare , & totum , si fieri potest , auro obducere , & magnificis operibus exornare , rectum est.

XII.

Num. 9.

15.

Quinam
adjuva-
bant hoc
ædifi-
cium ?

Quo tem-
pore pro-
moveba-
tur ?

Non ædificatur templum de nocte. Nam quod in Lege scriptum est , *Igitur die qua erectum est tabernaculum.* id indicat interdum quidem extruendum esse , noctu non item. Ergo in hoc ædificio laboratur ab aurora nascente ad exorta fidera. Atque in templo fundando atque extruendo omnes debent adjuvare tum operâ tum opibus , viri & mulieres itidem , ut in Sacrario deserti adornando factum est. Verum tamen è ludo * pueri non e-

vo-

XII. *E ludo pueri non evocantur.* Judæi quidem de Mosaicæ Legis observatione sic existimant , tot illorum præceptorum aliud alio longè superius , gravius , ac sanctius esse : verum enim instituere pueros ad doctrinam Legis cunctis sine controversia anteponendum : Itaque decernunt hos nec ad ædificandum templum à studio Legis avocandos , licet alioquin omnes omnium ætatum adjuvare debeant in templo exornando , ut sine quo omnino cultus Dei nullus est.

XIII.

vocantur ad hoc ædificium : nec verò ullus ob hoc ædificium promovendum dies festus in laborem impenditur.

Omnino præter lapides nihil est ex
* quo construatur altare. Quod au-
tem in lege est, *Altare de terra facie-*
tis mihi, hujus sententia est, ut alta-
re inhæreat in terra solida, ut ne su-
per fornicibus, aut terræ cavernis æ-
dificetur. Quod autem in Lege di-
citur, *Quod si lapideum altare*, id au-
ditione accepimus non esse arbitrii
nostri, sed necessitatis.

Qui lapis est vel ita leviter incisus,
ut si per eum sic, tanquam per cul-
trum illum quo jugulantur animan-
tes, deducatur unguis, offendat ista
lapidis incisione, lapis hic, vitiosus
erit ad extruendum collem & altare,
quia scriptum est, *De lapidibus inte-*
gris edificabis altare Domini. Porro
lapides altaris eliciantur è terrâ virgi-
ne necesse est: terra videlicet fodiatur
usque dum perveniatur ad solum id,
quod satis noscitur & omni cultu sem-
per, & ædificio vacasse, ex quo de-
mum solo lapides extrahuntur: extra-
hantur etiam ad hoc ipsum ædificium
è * mari magno. Atque lapides illi

XIII.

Ex. 20.24.

Altare
quoque
necessariò
constitui
ex lapidi-
bus.

Ib. v. 25.

XIV.

Lapides
integros
esse oportere, atque
è terrâ
virgine
excilos.

Deu. 27.6.

B 5

quo-

XIII. *Ex quo construatur altare.* Idem decretum tra-
ditur à Sylvestro primo de aris Christianorum.

XIV. *E mari magno.* Vulgò mare Mediterraneum di-
citur: verum enim Judæi qualemunque aquarum
con-

quoque qui adhibentur ad templi ædificium & atrii, illi etiam integri sint oportet.

XV.

Atriorum igitur & templi lapides si fortè infracti seu incisi sint, vitiosi fuerint, ac ne redimi quidem in alium usum potuerint: sed eos oportet sepositos ac conditos habeamus.

Exod. 20.
25.

Quemcunque lapidem ferrum tetigit, is etiamsi integer atque illibatus sit, tamen non est idoneus, qui adhibeatur aut ad altaris aut ad * collis ædificium: Scriptum est enim, *Si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.*

Ibid.

Si quis igitur lapidem ferro tactum altaris adhibuisset ædificio, aut collis ejus, verberibus multaretur, quoniam scriptum legitur, *Non edificabis illud de sectis lapidibus.* Porro qui lapidem contaminatum adhibeat, is * jussum violat.

XVI.

Si lapidum aliquis postea quam altaris aut collis ejus ædificio adhiberetur vel crenâ vitiatus sit, vel ferro tactus, temeratus sit ille solus: reliquum enim ædificii castum & integrum

congregationem mare nominant. Itaque cunctorum lacuum & stagnorum comparatione mare Mediterraneum vocant mare magnum.

XV. *Ad collis ædificium.* Hujus videlicet collis, quo ad altare ascenditur.

Jussum violat. Vulgò præceptum affirmativum appellatur.

XVI.

grum erit. Singulis annis altare bis dealbatur, semel ad solemnitatem Paschæ, & ad * Tabernaculorum solemnitatem iterum: quod quidem altari tectorium inducitur mappa, non erulla ferrea, quæ si quem altaris lapidem contingeret, temeraret utique.

Gradus ad altare fieri nefas est, quia scriptum legitur, *Non ascendes per gradus ad altare meum.* Itaque ad meridiem altaris construitur agger, qui sensim ad terram descendat ab altaris fastigio. Hic nimirum agger est, qui *collis* appellatur. Si quis igitur gradibus ascenderet ad altare, is verberibus multaretur: & qui damni dandi causa vel unum ex altari, aut ex quacunque templi parte lapidem eruat, aut etiam aliquo è loco, qui vestibulum inter & altare templi sit: Scriptum est enim, *Dissipate aras eorum,* Deut. 12. &c. *Non facietis ita Domino Deo vestro.*

XVII.

Exod. 20.

26.

Candelabrum & ejus utensilia; itemque mensa cum utensilibus quoque suis, & altare suffimentorum,

XVIII.

Ustensilia

templi &

cæte-

XVI. *Tabernaculorum solemnitatem.* Est hoc verbum in sanè generale, adjungiturque omnino omni solemnitati: at cum sic, ut hoc loco ponitur sine adjuncto, Judæis est solemnitas Tabernaculorum, quod ego, quoniam in Lexicis minus reperire licet, hic annotandum esse putavi.

altare suf-
fimento-
rum è
metallo
fuisse.

X I X.

cæteraque rei divinæ instrumenta me-
tallo debent ex aliquo fieri. Quæ si
sint è ligno, osse, lapide, vitrove
facta, vitiosa sint.

Quod si sit Ecclesia pauper, id sal-
tem efficiet, ut hæc instrumenta sint
è stamno. Rursus Ecclesia si ditetur,
ex auro hæc conficiet. Crateres e-
tiam, verua, palæ quoque altaris ho-
locausti, atque etiam mensuræ fiunt
ex auro, si tamen publica res patitur.
Quin etiam atrii portæ inauratæ sunt,
si facultates sinunt.

X X.

Vasa templi universa oportet ab
initio ad Dei cultum destinentur &
apparentur. Vas igitur aliquod in u-
sum privati hominis aptatum omnino
ad divinum ministerium non adhibe-
tur. Quæ verò vasa sunt ad cultum
divinum destinata, his, antequàm
sacris adhibeantur, ut utatur homo
concessum est: secus autem postea
quàm adhiberi cœpta sunt. Qui la-
pides aut trabes à principio sunt ex-
cisi in ædificium Synagogæ, ad ædi-
ficiū templi non adhibentur.

CAPUT SECUNDUM.

Altaris situm mutatum esse nunquam. A Salomone extructum altare eodem loco, quo filium immolaturus altare extruxerat Abraham. Quanam essent dimensiones altaris in utroque templo? Ejus forma & figura. Dimensiones collis ad altare extructi. Due mensæ colli astructæ, & harum usus.

Altaris ratio perquam accuratè ART. I.
 descripta est. Situs ejus mutatur Nun-
 nunquam, quia scriptum legitur, *Et* quam
hoc altare in holocaustum Israël. Atque mutatum
 ubi loci situm est templum, ibidem esse situm
 fuit etiam ligatus ille Isaacus Patri- altaris.
 archa noster: nam scriptum habemus,
Tolle filium tuum unigenitum, quem 1 Paral.
*diligis, Isaacum, & vade in * terram* 22. 1.
Moria; Atque in Paralipomenis scrip- Gen. 22. 2.
tum videmus, Et cæpit Salomon ædi-
ficare domum Domini in Jerusalem in 2 Par. 3. 1.
monte Moria, qui demonstratus fuerat
David patri ejus in loco, quem para-
verat David in area Ornan Jebusæi.

Atque id quidem omnes à patribus II.
 auditum habemus, quo loco est à Da- Templum
 vide & Salomone extructum altare in fuisse si-
 area Ornanis Jebusæi, in eodem & tum in co-
 ab

ART. I. **V**ade in terram Moria. Vulgatus Inter-
 pres reddidit in terram visionis.

dem loco, ab * Abrahamo ædificatum esse altare quo Abrahamus filium Isaacum sacrificare constituerat. re illud, in quo filium ligavit Isaacum. In eodem etiam altare ædificavit Noa egressus ex arca. Porro in eodem rem divinam fecere Cainus & Abel, & ante istos etiam primus homo, statim atque à Deo creatus erat: quin etiam in eodem ipse loco creatus: hinc illud sapientum: *Factus est homo ex ipso suæ expiationis loco.*

III.

Altaris igitur dimensio est accurate definita: tum figuram ejus alius ab alio compertam habemus. Jam quod fecerunt altare reduces à captivitate id erat ad similitudinem ejus, quod postremò futurum est, altaris: cujus quidem dimensionem nihil neque addendum, neque detrahendum est.

IV.

Ex captivitate cum reliquis Judæis tres

II. *Abrahamo.* Josephus Historicus Antiq. Jud. l. 7. c. 10. locutus de sacrificio, quod Rex David in area Ornanis Jebusæi pestilentie deprecandæ causa Deo fecerat, hæc addit verba; Erat autem is locus in quem olim Abrahamus filium, ut holocausta faceret, adduxerat, & cum jam jam jugulandus esset puer, aries repente astans altari apparuerat, qui pueri vice fuerat mactatus, ut jam ante scripsimus. David autem cum animadvertisset se exauditum, & gratum fuisse sacrificium, decrevit totum illum locum altare universi populi appellare, & Deo templum ibi exædificare: quam ejus vocem Deus in futurum ratam esse voluit: mox enim Propheta ad eum missus illic templum extruendum prædixit à filio.

VI.

tres unà vates ascenderant : quorum ab uno altaris ædificandi locus est demonstratus : designavit ejus dimensiones alter : tertius id edocuit , altari in isto quælibet sacrificia fieri licere , ut etiam templum ædificatum nondum esset.

Quæ Moyſes, Salomo, & reduces è captivitate fecerunt altaria, & quod olim futurum est, eorum quodque decem erat cubitorum altitudine, quæ eadem altitudo erit & ejus quod demum futurum est. Quod autem in Lege est, & tres cubitos in altitudine, id de loco duntaxat intelligendum est eo, quo sacra struebantur. Jam quod fecerunt altare reduces è captivitate (cujus ad similitudinem futurum est id quod deinceps extruetur) id & in longitudinem & in latitudinem patebat duos & triginta cubitos.

Jam qui erant in altaris altitudine cubiti decem, eorum alii è * palmis quinque, alii constabant è palmis sex : verùm in reliquo templi ædificio * cuncti cubiti constabant è palmis

V.
Altitudinem altaris eandem fuisse in templo priori, quam & in posteriori.

Ex. 27. 1.

VI.
Quosdam in altari cubitos fuisse communes

VI. *E palmis quinque.* Omnino duo cubiti in altari constabant è palmis quinque : unus in basi, & alter in cornibus.

Cuncti cubiti constabant. Nempe cuncti cubiti erant sacri qui constabant è palmis sex: Soli illi duo in altaris basi & cornubus erant cubiti communes, qui constabant è palmis quinque.

VI.

nes è pal-
mis, 5
quosdam
sacros è
palmis 6.

VII.

Forma &
figura alta-
ris, cun-
ctaque
ejus di-
mensiones
descri-
buntur,
quales
fuerint?

mis sex : omninoque altare totum
octo & quinquaginta palmos altum e-
rat.

Hæc igitur erat mensura altaris &
forma. Erigebatur quinque palmos
in altitudinem, & undique retractio
quinque palmorum : hæc erat altaris
basis. Itaque deinceps latitudo alta-
ris erat triginta cubitorum cum duo-
bus palmis quaquaversus. Deinde e-
rigebatur etiam triginta palmos, rur-
sumque fiebat retractio quinque pal-
morum : hic erat altaris gyrus. Tum
etiam duodeviginti palmos in altitu-
dinem excitabatur, hic erat * locus
structionis, qui patebat quaquaversus
quatuor palmos, & cubitos duode-
triginta. Post autem quàm hos duo-
deviginti palmos erectum erat, con-
trahebatur etiam in angulis : nimirum
excitabatur in unoquoque altaris angu-
lo veluti cornu quoddam ex ædificio
quadrato & eodem cavo. Et horum
quatuor cornuum altari circundato-
rum quodque hinc & inde cubitum
occupabat : ibidem circunquaque re-
linquebatur sacerdotibus spatii tan-
tundem, in quo pedes ponerent. I-
taque locus ille in quo sacra strueban-
tur omnino quatuor palmos, & qua-
tuor supra viginti cubitos in longitu-
dinem

VII. *Locus structionis.* Quo videlicet loco sacra strue-
bantur.

VIII.

dinem & in latitudinem patebat.

Erat cujusque cornu altitudo pal-
morum quinque : quadrum verò cu-
jusque cornu quaquaversus * cubitum
patebat. Jam hæc quatuor cornua
erant intus cava. Et locus structionis
palmas duodeviginti altus erat. Ita-
que altaris altitudo media erat infra
summum gyrum palmas sex.

VIII.

Erat autem altari ad dimidiam par-
tem filum coccineum circundatum ,
quod * superiorem sanguinem discer-
neret ab inferiori. Itaque altare to-
tum à terra usque ad locum structionis
altum erat cubitos novem uno palmo
minus.

IX.

Basis altaris non erat in lateribus
quatuor ex æquo ducta , sicut erat gy-
rus : erat enim basis latus septentrio-
nale totum æquabiliter ductum : pa-
riter & latus quod spectabat occiden-
tem : sed ad meridem unius cubiti
spatium erat exesum tantundem ad
orientem , ita ut medius inter me-
ridiem & orientem angulus basi pror-
sus esset vacuus.

X.

In angulo, qui erat intermedius oc-

XI.

Fasc. VI.

C

ci-

VIII. Cubitum patebat. E sex palmis constantem.

IX. Superiorem sanguinem. Sanguis quadrupedis ho-
stie pro peccato, item & sanguis holocausti volucris
aspergebatur altari supra filum coccinem : reliquarum
verò victimarum sanguis aspergebatur altari infra filum
coccineum.

XII.

cidenti & meridiei, foramina erant duo tenuissimarum instar narium. Nimirum hæc illa sunt, quæ *Sitin* appellantur, per quæ multiplex sacrificiorum sanguis ab altari descendebat,isque ad eundem angulum in subjecta fossa confundebatur, unde permeabat ad torrentem Cedron.

XII. Ad eundem angulum erat in pavimento locus cavus, qui cubitum unum quaquaversus patebat. Is operiebatur tabula in qua * annulus inerat: hac descendebant qui subjectam fossam purgarent.

XIII. Ad meridiem altaris erat ædificatus collis. Is in longitudinem patebat duos & triginta cubitos, & sedecim in latitudinem: nempe occupabat in terræ solo spatium triginta cubitorum ad altaris latus: tum etiam supra basim spatium * unius cubiti procedebat: procedebat & alterius cubiti spatium supra gyrum: attamen paululum inane inter collem & altare projicerentur. Jam collis iste erat altudine novem cubitorum minus sextante: pertinebat enim ad eum

XII. *Annulus inerat.* Quo videlicet tolletur.

XIII. *Unius cubiti procedebat: procedebat, &c.* Uterque processionis cubitus fuit palmorum quinque tantum. Namque hujus tantum spatii fuit illa retractio, quæ cum supra basim, tum etiam supra gyrum fiebat, ut videre licet art. 7. hujus capituli.

XIV.

eum altaris locum, quo sacra struebantur.

Præterea autem ex eo colle prodibant duo parvi ponticuli, quâ sacerdotes altare circuituri irent ad gyrum & basim: hi distabant ab altari * transversum unguem. Ad occidentem collis erat quadratum unius cubiti cavum, quod *Genu* dicebatur. In hoc hostiæ pro peccato volucres, quæ vitiatæ fuissent, condebantur usque dum illarum * figura mutaretur, & tum demum igni consumebantur.

XIV.

Erant etiam ad occidentem collis mensæ duæ: una è marmore, & ex argento altera. In illa victimarum ordinabantur membra: in hac apta rei divinæ vasa erant disposita.

XV.
Colli isti
fuisse
astructas
mensas
duas.

In altari nihil cavum; sed, veluti columna, totum intus solidum erat. Etenim congerebantur lapides magni, parvi * in formam, quæ mensuram

XVI.

C 2

suram

XIV. *Transversum unguem.* Quemadmodum hoc loco, sic ubique noster hic Scriptor, & cuncti adeo Hebræi si vel minimum spatium significari velint, translatis per similitudinem verbis, *plenum pilum* dicunt: id ipsum Latini *transversum*, vel, *latum unguem*. Atqui translatio cum ea debeat esse, quæ clariorem faciat rem, ad Latinorum me consuetudinem loqui putavi satius esse.

XV. *Figura mutaretur.* A corruptione videlicet & putredine.

XVI. *In formam.* Ligneam videlicet ex asseribus compactam.

XVII.

furam altaris caperet : tum verò diluta calx atque pix, & plumbum quoque liquefactum infundebatur usque dum altare exurgeret ad modum præscriptum. At enim ad angulum meridiei & orienti intermedium in hanc altaris molem frustum inferebatur aliquod ligni vel lapidis ad mensuram supra præscriptam. Eadem ratione unicuique cornu lignum inferebatur interea dum perficiebatur totum ædificium : tum de ædificio inserta corpora detrahebantur, ita ut angulus inter meridiem & orientem intermedius sine basi remaneret, atque cornua forent intus vacua.

XVII.

Atque in altaris ratione quatuor cornua, basis, & figura quadrata omnino requiruntur sic, ut si quod altare sine cornibus, sine basi, sine colle fuerit, item si non quadrata fuerit ejus figura, sit vitiosum : in his enim ponitur altaris ratio. Longitudinis autem mensura & latitudinis, itemque altitudinis non ita requiritur, dummodo non minus, quàm cubitum unum pateat in longitudinem & latitudinem, nec occupet altitudo minus, quàm cubitos tres, quantum videlicet spatii occupabat * locus structionis in altari deserti.

Si

XVII. *Locus structionis.* Quo videlicet altaris loco sacra struebantur.

IX.

Si ex ædificio altaris demolitio facta sit pro magnitudine palmi, vitiosum erit: sin minus, nihil oberit; si tamen in ædificio reliquo nullus omnino lapis delibatus remaneat.

XVIII.

CAPUT TERTIUM.

Candelabri pondus & formam descriptam pendere è varietate materie. Quam figuram exprimerent ornamenta candelabri? Candelabri altitudo, & hujus descriptio. Mensæ sacræ dimensiones, & situs: porro situs reliquorum instrumentorum sacrorum. Quibus rebus esset instructa mensa sacra? Altaris suffimenti dimensio & situs. Labrum ex quo lavabant sacerdotes.

DE candelabri figura atque forma explicatum à Lege est. Erant igitur in candelabri scapo quatuor scyphi, duo globuli, & flores duo: Scriptum enim legimus, In ipso autem rectè erant quatuor scyphi in nucis modum, spherulæque per singulos simul & lilia. Præterea flos erat tertius paulò supra candelabri scapum. Nam scriptum videmus, Tam medius stipes quam cuncta quæ, &c.

ART. I.

Ex. 37.20.

Num. 8. 4.

Candelabro pedes erant tres: & globuli etiam tres erant in candelabri

II.

Candela-

bri

bri for-
mam pon-
dusque ex
materiæ
varietate
pendere.

bri scapo, ex quo sex excedebant ca-
lami seu rami hinc atque hinc tres.
In eorum singulis erant tres scyphi,
globulus unus, & flos unus. Illi ve-
rò omnes speciem referebant amyg-
dalarum, ut sunt amygdalæ cùm ado-
lescunt.

III.

Sic omnino scyphi sunt omnes vi-
ginti duo, flores novem, & unde-
cim globuli, quæ omnia dependent
alia ab aliis; ut si vel unum de hisce
quadraginta duobus ornamentum de-
sideretur, reliquorum usum prohi-
beat.

IV.

Atque hæc tum erat candelabri for-
ma cùm ex auro fieret. Nam in cæ-
teris metallorum generibus nulli fie-
bant scyphi, nulli globuli, nullique
flores. Et quod est ex auro cande-
labrum, in id totum & lucernas ejus
talentum impenditur. Item totum
erit solidum, & opus continuatum.
In cæteris autem metallorum generi-
bus de pondere cura est nulla. Jam
sic cavum fuerit candelabrum, si ta-
men satis idoneum.

V.

Ex scrutis autem fit nunquam, si-
ve ex auro fit, sive reliquorum me-
tallorum ex aliquo.

VI.

Forcipes, trullæ, atque vasa olea-
ria non erant ex illo auri talento:

Exod. 25.

31.

nam de candelabro præscribetur: *Fa-
cies & candelabrum ductile de auro mun-
dissimo*: tum rursus præscribitur, *Et*

for-

forcipes ejus & trullas ejus facies de auro purissimo: Verum in præscribendis lucernis non dicitur, Lucernas ejus de auro purissimo, ea re, quia hæ ipso candelabro inhærentes ex eodem atque illud talento auri erant.

Candelabri hujus septem calami requiruntur alius ab alio: & septem ejus lucernæ item alia ab alia requiruntur: nec ad hanc rem quidquam interest, utrum fuerit ex auro candelabrum, an ex alio metalli genere. Jam lucernæ calamis inhærent omnes.

VII.

Sex lucernæ, quæ sex calamis è candelabro excedentibus inhærent, illæ sunt omnes ad unam hanc conversæ lucernam, quæ in medio candelabri calamo inhæreat. Ista verò media lucerna spectat ad Sanctum Sanctorum. Hæc est ea quæ lucerna occidentis dicitur.

VIII.

Scyphi consimiles erant poculorum Alexandrinorum, quæ ore patulo, fundo sunt angusto. Globuli pomorum erant similes * Cerethæorum, quæ sunt ita longula, ut ovum, cujus

IX.

IX. *Cerethæorum* C 4 ex-
Vox ista Hebraïca כרתִי sæpius
occurrit in Litteris sacris Ezech. 25. v. 16 Sophon. 2.
v. 5. & in numero singulari כרתִי 1 Sam seu 1 Reg.
c. 30. v. 14. quibus locis vulgatus Interpres eam
vocem reddit *Cerethi*, vel *Ceretheos*: Septuaginta
verò nonnunquam Κρητες Cretenses: sed & a Septua-
ginta non significari Cretam insulam; verum Hebraï-
cam

extrema duo lata sunt ambo. Flores autem tales erant, quales sunt in columnis, qui flores referunt quandam quasi lancem, cujus ora foris convolvitur.

8.

Omnino candelabrum palmos duodeviginti altum erat. Pedes igitur & flos primus occupabant palmos tres: inde lævitas erat duorum palmorum: palmus sequens continebat scyphum, globulum, & florem: rursusque palmi duo læves erant: consequebatur inde globulus unius palmi, ex quo procedebant calami duo, unus hinc, & illinc alter, qui extollendo producebantur ad altitudinem ipsius candelabri: super his erat lævitas, unius palmi globulus, ex quo rursus procedebant duo calami, unus hinc, & illinc alter, qui ad candelabri pertinebant altitudinem: post etiam erat unius palmi lævitas, & unius palmi globulus, ex quo rursus excedebant calami duo, unus hinc, & illinc alter, qui itidem assequebantur altitudinem candelabri: super his erat duorum palmorum lævitas: restabat igitur spatium palmorum, in quo erant scyphi tres, & globulus unus, unusque flos.

Ante

eam vocem consimili voce Græca exprimi, egregie probat doctissimus Bochartus Geographiæ sacre parte altera lib. 1. pag. 457 & 458.

¶ Præ-

Ante candelabrum lapis erat positus, in quo tres inerant gradus. In eo lapide infistebat sacerdos, qui lucernas emundaret ac componeret: in eodem sacerdos ille vasa olearia, forcipes, & trullas candelabri reponebat in lucernis emundandis ac componendis.

XI.

Mensæ longitudo palmorum erat duodecim, & sex palmorum latitudo; sicque sita erat, ut ejus longitudo responderet longitudini templi, & latitudini latitudo. Atque reliquorum etiam, quæ in templo inerant, utensilium situs erat ejusmodi, ut ad templi longitudinem spectaret eorum longitudo, & eorum latitudo ad templi latitudinem. His oportet excipias arcam, cujus erat latitudo conversa ad templi longitudinem. Itemque lucernæ candelabri ad templi latitudinem spectantes sitæ erant inter septentrionem & meridiem.

XII.

De forma & situ mensæ sacræ, item & rerum aliarum in templo positarum.

Mensa erat instructa quatuor ex auro baculis supernè * fissis, quibus in-

XIII.

C 5 ni-

¶ Præter hoc præcipuum candelabrum tam accuratè descriptum à Moyse, etiam alia fuisse multa candelabra in templo tum argentea declaratur i Paral. cap 28 v 15.

XIII Fissis. Fissi dicuntur baculi nempe foramine oblongo in carchesii morem, quod Gallicè *mortaise* vocatur. Significatur autem extremum calamus, qui inter duos supremos panes interjectus erat, pro vario spatio quod sex panes occupabant, exceptum

.IX

niterentur ordinationes duæ panum
propositionis utraque videlicet ordi-
nationum baculis duobus : hos au-
tem , Lex ita dicit **וקשותיו** *ukso-*
tav.

XIV.

Porro erat instructa mensa duode-
triginta dimidiatis calamis aureis ,
atque adeo intus vacuis , ex quibus
quatuordecim utrique panum ordi-
nationi adhibebantur. Nimirum hi
sunt illi , qui dicuntur **מנקיותיו** *me-*
nakiotav.

XV.

Præterea autem duabus acerris ,
quibus thus in mensa imponebatur ad
ordinationum latus : hæc dicuntur
כפותיו *koppotav.* Et formis , in
quibus propositionis panes efficeren-
tur : istæ dicuntur **קערותיו** *kearotav.*
De calamorum aureorum ordine, im-
ponebatur in ipsa mensa panis seu pla-
centa prima : tum inter primam &
secundam placentam tres interpone-
bantur calami , atque inter singulas
deinceps placentas item calami tres.
Etenim inter placentam quintam &
sextam duo duntaxat intercedebant ca-
lami , propterea quòd in sexta placen-
ta nulla alia recumberet. Itaque cui-
que ordinationi decem & quatuor ad-
hibebantur calami.

Præ-
firmatumque esse. Namque pro panum crassitudi-
ne, quæ non potuit eadem esse semper, extremus il-
le calamus nunc ascenderet, nunc descenderet oportebat.

Præterea autem in interiori vestibuli parte ad templi fores erant etiam mensæ duæ : una è marmore , in qua illi , qui panes propositionis in templum importarent , eos parumper reponebant. Erat ex auro altera , in qua propositionis panes item ad tempus reponebant , qui eos è templo exportarent. Ea est enim sacrorum ratio , ut augeantur quidem honore ; nunquam verò minuantur.

XVI.

Altare suffimentorum in longitudinem & in latitudinem patebat omnino cubitum unum. Id in templo situm erat inter septentrionem & meridiem , & sic erat inter candelabrum & mensam interpositum , ut totum excederet. Atque tria hæc inter templi tertiam partem sita erant contra velum id , quod Sanctum à Sancto Sanctorum separabat.

XVII.

Altare suffimentorum quamnam erat figurâ , & quo loco situm ?

Erant labro mammæ duodecim , ut ex eo sacerdotes jugi sacrificio operantes lavare possent simul omnes. Atque labro conjunctum erat aliud vasis genus , in quo perpetua contineretur aqua , idque vas erat profanum , ut in eo pernoctans aqua non vitaretur. Labrum enim erat è vasis sacris unum , & sanctum efficiebat quidquid recipiebat : quod autem sanctum efficeretur in aliquo vase sacro , hoc idem si in eodem vase pernoctasset , vitaretur.

XVIII.

Descriptio labri ex quo lavabant sacerdotes.

CAPUT QUARTUM.

Arca fœderis quid contineret? Eam absconditam à fofia non efſe reſtitutam in templo ſecundo: in eodem inter Sanctum & Sanctum Sanctorum fuiſſe vela duo totius templi diſenſiones. Porta templi quàm alta, quàm lata fuiſſet, quot haberet valvas, & ad-juncta lateribus oſtiola? Quàm altum & latum fuiſſet oſtium vestibuli? Quibus eſſet ſuperne decoratum ornamentis? Nova deſcriptio appendicum ſeu thalamorum templo extrinſecus circumdatorum, de quibus obſcurius 3 Reg. cap. 6. Vestibuli parietes ab imo ad ſummum certa quadam varietate fuiſſe diſtinctos. Gradus fuiſſe templo ita circumductos, ut his ad faſtigium ædificii ſcanderetur. Fabri ſi quid opus eſſet quo pacto in Sanctum Sanctorum intromitteren-tur?

ART. I. **I**N Sancto Sanctorum lapis ſitus e-rat, in quo lapide reponebatur ar-ca fœderis. Intra arcam ad partem anteriorem condita erat urna mannæ, & virga Aaronis. Quoniam igitur Salomo, cùm ædificaret templum, cernebat futurum eſſe ut aliquando templum hoc ſuum diſturbaretur, juſſit arcæ fieri latebram penitus in ter-ra

ra abditam inter multiplices recessus & tortuosos. In hac latebra Salomonis iussit arcam abscondi Rex Josias, de quo scriptum legitur, *Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in Sanctuario templi, quod edificavit Salomon filius David Rex Israël; nequaquam enim ultra portabitis: nunc autem ministrare Domino Deo vestro, &c.* Ac cum arca simul virga Aaronis, urna mannae, & oleum unctionis absconditum est, quorum omnino in secundo templo restitutum est nihil. Quin etiam * Urim & Tummim quæ fuerant in æde secunda nullum responsum reddebant, nec verò consulebantur. Huc enim spectat illud Esdræ, *Donec surgeret sacerdos cum Urim & Tummim.* Nulam igitur aliam ob causam tunc quidem fiebant, nisi ut vestes summi sacerdotis omnibus numeris essent absolutæ, quippe quem suis privari vestibus non licebat.

2 Paral.

35. 3.

Arcam non esse restitutam in secundo templo, nec in eo fuisse Urim & Tummim.

1 Esdra 2. 63.

In æde prima murus erat inter Sanctum & Sanctum Sanctorum, qui In secundo templo murus cubitum unum spissus erat. Ædes verò secunda cum edificaretur, vela duo ad

ART. I. **U**rim & Tummim. De ratione Urim & Tummim, item & de modo consulendi ac respondendi accuratè disputabitur inferius in Tractatu de Apparatu Templi.

fuisse in-
terposita
inter San-
ctum &
Sanctum
Sancto-
rum.

addubitatum est utrùm fuisset ejus mu-
ri spissitudo ex spatio Sancti, an ex
spatio Sancti Sanctorum. Attribue-
runt igitur longitudini Sancti Sancto-
rum viginti cubitos integros, & cubi-
tos integros quadraginta longitudini
Sancti, & spatium insuper unius cu-
biti medium reliquerunt inter San-
ctum & Sanctum Sanctorum. Mu-
rum igitur inter Sanctum & Sanctum
Sanctorum intergerinum in æde secun-
da omnino nullum ædificârunt: verùm
* vela sunt adhibita duo: unum ab
extrema parte Sancti, & alterum ab
extremo Sancto Sanctorum. His in-
termedium erat spatium unius cubiti:
idque vacuum, quod illius in æde pri-
ma muri latitudinem representabat.
Nam in æde prima velum erat om-
nino unum. Scriptum est enim, *Ut
velum id Sanctum à Sancto Sanctorum
dividat.*

Exod. 26.
33.

III.
Describi-
tur ac de-
finitur
templi
spatium
in altitudi-
nem, lon-
gitudinem

Quod reduces à captivitate tem-
plum ædificârunt, id partes in om-
nes centum erat cubitorum. Atque
hac ratione ejus erat descripta altitu-
do ac disposita. Principiò basis erat
alta cubitos sex, quæ solida prorsus
atque oppilata erat quasi fundamenti
loco. Deinde parietes ædis excita-
ban-

II. *Vela sunt adhibita duo.* Idem hoc esse factum in
templo illo, quod Herodes instauravit, disertè narrat
Josephus belli Judaïci lib. 5. cap. 4.

bantur ad altitudinem quadraginta & latitudinem cubitorum. Tum erat coelatum atque laqueatum tabulatum altitudine cubiti. Super hoc duorum cubitorum relinquebatur vacuum, quod, quoniam pluviae guttæ instillarent, impluvium nominabatur. Tum altitudine cubiti tabulatum erat, & altitudine cubiti tectorium supernè inductum. Præterea coenaculum exurgebat, cujus parietes quadraginta cubitos erant alti, cui coelatum & laqueatum erat altitudine cubiti tectum, & supra hoc duorum cubitorum altitudine impluvium: rursusque unius cubiti tabulatum, & unius cubiti tectorium: tum erat podium altitudine trium cubitorum, ex quo denique ferrea quædam lamina cubitum alta & eadem veluti gladius peracuta undequaque surgebat, quæ volucres impediret, quominus in podium residerent. Hæc * corvi consumtor appellabatur, sic erant cubiti centum altitudinis descripti.

Centum verò cubitorum ab occidente ad orientem intercedentium fuerat ista ratio: Erant parietes quatuor alius interior alio, & tria inter hos inania. Ab pariete occidentis ad

IV.

III. *Corvi consumtor.* Quoniam acquiescentium in se avium pedes findebat. Nempe corvus hoc loco omne genus avium significabat.

IV.

ad proximè interiorem intercedebant cubiti quinque : intercedebant ab secundo ad tertium cubiti sex , & totidem ad quartum à tertio. Quas quidem mensuras explebat latitudo parietis conjuncta vacuo duobus parietibus intermedio. Jam Sanctum Sanctorum longum erat cubitos viginti , & inter duo vela Sanctum Sanctorum à Sancto separantia cubitus intererat unus. Jam quadraginta cubitos in longitudinem patebat Sanctum : tum paries orientis latus erat cubitos sex : in hoc pariete porta templi inerat : porro vestibulum erat cubitorum undecim , & vestibuli paries latus erat quinque cubitos. Habes & horum centum cubitorum rationem.

v.

Jam verò ab aquilone ad austrum centum erant cubiti. Paries vestibuli latus erat cubitos quinque. Ab pariete vestibuli ad Sancti parietem intercedebant cubiti decem. Porro parietes sancti sex erant , alius interior alio , & inter hos quinque inania : ab extimo pariete ad secundum cubiti intercedebant quinque : Abs secundo ad tertium cubiti tres : inter tertium & quartum quinque : sex inter quartum & quintum , & tantundem inter quintum , & parietem intimum : ex quibus unà conjunctis omnino

nino cubiti quadraginta conficiuntur ex ædis uno latere : atqui idem prorsus erat in opposito latere : tum in intima æde viginti cubitorum erat spatium ; ex quibus omnino fit centum cubitorum summa.

* פֶּשֶׁשׁ est parvum ostiolum. Eiusmodi erant in templo duo ab ejus, quæ inter utrumque media erat, portæ magnæ lateribus : unum ad septentrionem : alterum ad meridiem. Per illud meridiei nemo homo introivit unquam, quia de illo vates Ezechiel, *Porta hæc clausa erit : non aperietur.* *Ezech. 44. 2.* Per hoc autem septentrionis introibat ministrorum aliquis, ac procedebat inter duos parietes tamdiu dum pervenisset ad eum usque locum, qui erat apertus in Sanctum ad lævam. Et hac in templum ingressus rectè pergebat ad templi portam magnam, quam aperiebat.

* Magnæ portæ latitudo cubitorum erat decem, & viginti cubitorum altitudo. Erant autem isti por-

Fasc. VI.

D

tæ

IV. פֶּשֶׁשׁ. Hujus verbi significatio est sanè multiplex & varia. Interdum est summa trabium capita, quæ extra ædificium prominent : interdum est cimex foedissimum animal : nonnunquam ostiolum, ut hoc loco definitur à Majemonide.

VII. Magna portæ. Erat omnino ista templi porta magna, neque tamen omnium maxima ; nam major hac erat porta vestibuli.

IX.

tæ valvæ quatuor : duæ intus , & duæ foris. Exteriores aperiebantur intra portam ita , ut operirent muri latitudinem : & interiores intra templum aperiebantur , atque ita , ut partes post se positas obtegerent.

VIII.

Ostium vestibuli cubitos erat altum quadraginta , latum viginti : id verò valvis instructum non erat. Quercinæ trabes quinæ signis atque picturis ornatæ supra ostii superliminare sic erant dispositæ , ut earum inferior excederet ostium utrinque cubito , & reliquarum deinceps superior proximè inferiorum tantundem excedebat utrinque. Itaque trabium illarum suprema cubitorum erat triginta : Atque inter singulas corium erat lapidum.

IX.

Nova descriptio appendicum templo circumdatarum , de quibus obscuriùs i Reg. 6.

Ædificium templi parte anteriori latius , augustatum erat posteriori , qualis est figura leonis. Jam * appendices erant omni ædi circumdatæ extra ambitûs parietem. Erat structura inferior quæ patebat cubitos quinque , atque huic impositum superne tabulatum patebat sex cubitos. Et structura media item patebat cubitos sex : huic quod erat impositum seperne tabulatum patebat cubitos septem , & tantundem structura super-

IX. *Appendices.* Trium videlicet tabulatorum , ut proximè sequenti art. differitur.

At-

prema. Id enim significat quod scriptum videmus, *Tabulatum quod subter erat*, &c. Atque ejusmodi appendicibus ædes erat patribus è tribus circumdata. Tum vestibuli quoque parietes ab imo ad summum ita fuerant distincti, ut in iis primò spatium esset unius cubiti planum & æquum, tum prostaret eminentia ad altitudinem trium cubitorum, deinde succederet etiam spatium unius cubiti planum, & huic eminentia trium cubitorum, & sic deinceps ad fastigium usque. Quibus igitur erant isti parietes distincti eminentiis, harum singulæ tres patebant in latitudinem cubitos, * atque inter singulos spatium unius cubiti intercedebat. Suprema verò eminentia cubitos in latitudinem patebat quatuor.

Omnia loca ista parietibus intermedia *thalami* nominabantur. Thalamorum igitur templo circundatorum quinque siti erant in parte aquilonari, in australi quinque, & in occidente tres. Atqui horum thalamorum erant tabulata tria super alio aliud ita, ut in parte australi essent thalami quindecim: nempe super quinque inferioribus alii quinque, & super his etiam quinque alii. Erant

X.
Appendices istas fuisse quæ thalami nominarentur.

D 2

item

Atque inter singulos spatium. Planum scilicet & æquum.

XI.

item quindecim ad septentriones. In occidente verò erant omninò octo; nam duo inferiora tabulata continebant quodque tres, & supremum duos. Itaque omnes omnino thalami erant duodequadraginta.

XI.

Thalamorum singulis erant januæ tres: una quæ aperiebatur in thalamum dextrum: altera quæ in lævum: tertia quæ aperiebatur in thalamum proximè superiorem. Ad angulum verò orienti & septentrioni intermedium thalamo medii tabulati januæ erant quinque: una aperiebatur in thalamum dextrum: altera in superiorem: * tertia in thalamum, cui à gradibus nomen erat: quarta in thalamum, in quo & parvum erat ostiolum; quinta in templum ipsum aperiebatur.

XII.
De gradi-
bus tem-
plo ita

Gradus erant sensim excitati ab angulo inter orientem & septentrionem medio ad communem septentrioni & occidenti angulum, per quos * ascen-

XI. *Tertia in thalamum* Hic Majemonides abutitur nomine thalami: neque enim orientem versùs erat thalamus, sed murus duntaxat: verùm enim in eo muro fortassis erat spatium quoddam vacuum, id quod Gallice *embrasure* vocatur. Atque ideo dicitur in eo parvum esse ostiolum, quia vacuum illud non omnem sic, ut ostium, muri spissitudinem penetrabat.

XII. *Ascensus dabatur.* Non in primo statim latere, sed in tribus simul.

ART. I.

ascensus dabatur in tecta thalamorum. Per hos gradus qui ascendebat, is spectans ad occidentem latus aquilonare perambulabat: & cùm latus occidentis attigerat, tum ore ad austrum verso totam occidentis partem perambulabat: Post cùm ad latus australe pervenerat orientem spectans secundum australe latus ambulabat usque ad coenaculi januam, quæ versus austrum aperiiebatur.

circunductis, ut his ad fastigium ædificii scandere-tur.

In ista coenaculi janua cedrinæ trabes erant duæ, quibus in tectum nitebantur coenaculi. Jam in coenaculo summa trabium capita dividebant tectum Sancti à tecto Sancti Sanctorum. Præterea autem erant in eodem coenaculo ostiola quædam aperta in Sanctum Sanctorum. Per hæc enim fabri dimittebantur arcis inclusi, ut ne Sancto Sanctorum pascerent oculos. Porro singulis annis ad Paschæ tempus templo tectorium album inducebatur.

XIII.

CAPUT QUINTUM.

Mons Moria, qui idem mons ædis: ejus muri, fornices, poria, scamna, cancelli. Dimensiones atrii, situs, & portæ atrium mulierum, ejus podium, quatuor conclavia, & horum usus, adjunctumque ædificium, cui nomen Domus ardoris, hujus conclavia, & eorum usus. Subter Sanctuario diducta cryptoporticus. Atrium sacerdotum, atrium Israëlitarum, templi laniena. Multa & varia conclavia in atrio Israëlitarum ædificata, quorum in uno confidebat Senatus ille, qui vulgò Sanhedrin dicitur, & alterum erat summi sacerdotis.

ART. I.
Describitur mons Moria, qui idem mons templi, seu mons ædis vocatur.

MONS ædis erat mons ille Moria. Is in latitudinem & in longitudinem quingentis æquè patens cubitis muro circundatus erat: subter eo multi fornices erant extructi, super aliis alii; id adeo ne fieret in eo alicujus * inquinamenti tabernaculum. Item erat undique * instructus scamnis,

ART. I. **I**nquinamenti tabernaculum. Id est, ne fortè homo mortuus hîc occultè humaretur: hoc verò spectat ad id quod Moyſes præcepit Num. 19. v. 14.

Instructus scamnis. His scamnorum nomen ducitur

nīs, quorum aliud alio interius erat.

Erant ei portæ quinque: una ad occidentem: una ad orientem: una ad septentrionem: & ad meridiem dux. Jam cujusque portæ latitudo patebat cubitos decem, & altitudo cubitorum erat viginti, hisque fores erant appositæ.

II.

Intra murum cancellis etiam erat circundatus, qui palmos erant alti decem. Præter cancellos etiam erat altitudine decem cubitorum murus interior. De posteriori hoc dicitur in Lamentationibus, *Luxitque ante murale.* Quod autem sequitur, *Et murus*, murum significat atrij.

III.

Lament.
2. 8.

Intra murum illum interiorem erat atrium, cujus tota longitudo septem cubitos & octoginta & centum; latitudo verò quinque cubitos & triginta & centum patebat: huic erant portæ septem: tres ad septentrionem non procul ab occidente: tres ad meridiem item prope ad occidentem: & una ad orientem, quæ erat * contra Sanctum Sanctorum in medio.

IV.

Singulæ portarum illarum erant

V.

D. 4

latæ

tur non ab usu, sed à forma: sic Vitruvius *scamillos* vocat columnarum stylobatas, quæ scamnorum usum non habent, sed formam.

IV. *Contra Sanctum Sanctorum.* Hoc est è regione mediū templi.

V.

latæ cubitos decem, & viginti cubi-
 tos altæ: ac singulis fores erant extrin-
 secus inauratæ, præter portam in o-
 riente sitam, cujus fores erant obtectæ
 æris illo genere, quod aurum imita-
 tur. Nimirum hæc erat illa, quam
 portam supremam dicebant, quæ
 eadem est * porta Nicanoris.

V I.
 Atrium
 non fuisse
 situm in
 medio
 monte
 ædis.

Atrium non erat planè * in medio
 monte ædis situm, sed longiùs dista-
 bat ab ea parte montis, quæ spectabat
 meridiem, quàm à ceteris: & ab oc-
 cidente montis, quàm à reliquis par-
 tibus aberat propiùs. Quod igitur
 spatium inter montem ædis & atrium
 intererat ab septentrione, id magni-
 tudine superabat illud, quod interje-
 ctum

V. *Porta Nicanoris.* De hujus portæ foribus seu valvis
 hoc scriptum legitur in Talmude tract. Joma cap. 3.
 „ fol. 38. p. a. Nicanor pietate vir insigni profectus
 „ Alexandriam, valvas exquisiti cujusdam artiñcii
 „ faciendas curavit: has ille cùm ad terram sanctam
 „ navi veheret, ingenti exorta tempestate earum u-
 „ nam in mare levandæ navis causâ projecerunt nau-
 „ tæ: alteram eodem jam dejiciendam amplectitur
 „ Nicanor, ac profitetur se eam non esse dimissurum:
 „ si in mare dejiciatur, se quoque unà dejectum iri.
 „ Respexit viri pietatem Deus, & sævientem maris
 „ æstum sedavit. Immo verò & hoc miraculum fecit,
 „ ut illa altera, quæ in mare dejecta erat, sub navi
 „ præter naturam (erat enim ex ære) nataret, atque
 „ simul unà in portum Ptolemaidis intraret.
 VI. *In medio monte ædis.* Per montem intelligi oportet
 murum, qui montem cingebat.

Sum erat ab occidente: & quod intercedebat ab oriente majus illo, quod interpositum ab septentrione.

Ante hoc atrium ad orientem erat atrium mulierum, cujus longitudo æquè & latitudo patebat quinque cubitos & triginta & centum. Hujus in quatuor angulis erant conclavia quatuor, quorum unum quodque tecto carens quadraginta cubitos quaqua-versus patebat: eademque erit etiam futurorum ratio.

Sed quem tandem ad usum erant ista? Nempe quod erat in angulo inter meridiem & orientem intermedio conclave ad coquenda sacrificia pacifica Nazaræorum, * & capillos tondendos. Quod erat in angulo inter orientem & septentrionem medio conclave ad celanda sacrificiorum ligna. Etenim in eo sacerdotes aliquo * corporis vitio affecti ligna sacrificiis seligebant. Namque profanum habebatur quodcunque lignum cariem traxerat. In angulo inter septentrio-

VII.

Ubinam erat atrium mulierum, quo usque patebat, & qua ratione fuerit ædificatum?

VIII.

Quem ad usum erant destinata quatuor illa conclavia in atrio mulierum extracta?

D 5 nem

VIII. *Et capillos tondendos.* Nazaræorum plerique ad tempus aliquod tantum hanc vitæ rationem tenebant, ut vino abstinere, & capillos promitterent. Et iidem completo voti spatio ad communem vitæ consuetudinem redibant postquam præscripta sibi sacrificia obtulerant, & capillos tondendos curaverant: id verò in hoc conclavi fieri oportebat.

Corporis vitio affecti. Nam isti ad cetera altaris munera obeunda non erant idonei.

nem & occidentem medio erat conclave, quò exciperentur purgati * à lepra homines. In angulo inter occidentem & meridiem intermedio id erat conclave, in quo vinum in libamina reponebatur & oleum, quod quidem conclave, vulgò cella olearia dicebatur.

IX.

Atrium mulierum fuisse distinctum in partes duas, eique astru-
ctam domum ardoris.

Atrio mulierum erat circumdatum podium, ut mulieres supernè prospectarent, infernè verò viri consisterent, ne videlicet hi cum illis miscerentur. Hujus ad atrii latus id quod ad septentriones spectabat extrinsecus erat magna domus * apposita inter atrium & antemurale. Quæ domus erat camerata & projecturis circumdata lapideis: nomen hujus erat *Domus ardoris*. Porro ostia erant ei duo, quorum alterum aperiebatur in atrium, alterum in spatium illud intermurale.

X.

Quot erant in domo ardoris conclavia, quis horum usus?

Erant in ea domo conclavia quatuor, quorum duo sita erant in ejus spatium sancto, & in profano item duo. Id vero spatium ejus sanctum à profano distinguebant summa trabium. At enim quis & qualis horum erat conclavium usus? Nempe in occidentis & meridiei angulo situm erat conclave

A lepra homines. Cùm primum in templum redirent.

IX. *Apposita inter atrium.* Nempe mulierum.

X.

ve agnorum : conclave in angulo orientis & meridiei situm erat eorum qui panes propositionis efficiebant. Jam in illud, quod in angulo orientis & septentrionis situm erat, conclave * seposuerunt Hasamonæi lapides altaris ejus, quod Græciæ reges temeraverant : & per conclave in angulo occidenti-

X. *Seposuerunt Hasamonæi.* Hoc videlicet illud est, quod scriptum legitur Machab. i. cap. 4 v. 46. *Et reposuerunt lapides in monte domûs in loco apto.* Fuit illa gens ex vico Modin oriunda, religionis puræ propugnaculum, veræque virtutis exemplum, quæ Judæorum focos & aras ab impietate tyrannorum Græcorum vindicavit fortitudine quadam singulari ac penè incredibile. Huic erat gentile cognomen Hasamonæi, quod quidem ex Josepho historico cum passim cognoscere, licet, tum verò lib. ii. Antiq. Jud. ubi scriptum, videmus. Penes Pontifices enim fuit summa auctoritas, donec Hasamonæorum gens mutato rerum statu regnum obtinuit. Rursusque libro i. de bello Judaico, ubi narratur istud. Denique Matathias Hasamonæi filius, unus ex sacerdotibus ex vico, cui nomen Modin est, cum manu domestica, nam quinque filios habebat, sicis armatus, Bacchidem occidit, &c. Jam hujus gentis tesseram militarem inscriptam fuisse hoc versiculo, pleno spei ac pietatis erga Deum מִי כַמוֹכָא בְּאֵלִים יהוה *Mi kamoka bælim Jehova*, Quis sicut tu in Diis Domine, Exod. 15. 11. quarum vocum Hebraicarum litteræ primariæ sunt מִכִּי *mkbi*, indeque factum esse, ut symbolum hoc, quod *Machabe*, seu *Machabi* legebatur, inderetur genti pro agnomine, atque Machabæi vocarentur, litteris proditum est. His autem temporibus agnomen illud notum est magis, quam cognomen gentile.

cidentis & septentrionis situm descen-
debant in balneum.

X I.

Per hoc igitur conclave qui descen-
debat in balneum per cryptoporticum
subter Sanctuario toto diductam am-
bulabat ad lucernas hinc & inde arden-
tes usque dum attigisset balneum : ibi
focus erat & latrina , cui etiam id ho-
noris habebatur , ut si occlusa reperi-
retur pro certo haberetur hominem i-
nesse aliquem.

X I I.

Atrii lon-
gitudi-
qualis e-
rat , &
qua ratio-
ne de-
scripta?

Atrium
sacerdo-
rum qua-
le fuerit,
& unde
nomen id
habebat?

Atrii longitudo ab oriente ad oc-
cidentem patebat septem cubitos &
octoginta & centum , quorum erat
ista ratio. Ab atrii pariete qui spe-
ctabat occidentem ad templi parietem
undecim intercedebant cubiti : jam
totius templi longitudo patebat cubi-
tos centum ; & cubiti duo supra vi-
ginti inter vestibulum & altare inte-
rerant : ipsum autem altare cubitos
patebat triginta duos : tum erat spa-
tium per quod ambulandi jus uni sa-
cerdotes habebant , atque adeo a-
trium sacerdotum nominabatur : id
undecim cubitos patebat. Præterea
autem & spatium undecim cubito-
rum erat , in quo ambulandi jus ha-
bebant omnes Israëlitæ , idque atrium
Israëlitarum dicebatur.

X I I I.

Quænam
atrii lati-
tudo? U-

Atrii latitudo quæ ab aquilone ad
austrum erat , quinque patebat cubitos
& triginta & centum , quorum erat
ista ratio. Ab pariete aquilonari ad
lanie-

lanienam intercedebant octo cubiti. bi lanie-
 Jam laniena ipsa patebat cubitos duo- na?
 decim & semissem, cujus è latere
 suspensis victimis pelles detraheban-
 tur.

Tum octo cubitos patebat spatium XIV.
 mensarum: in eo mensæ erant mar- Qualis e-
 moreæ, in quibus disponebantur vi- rat templi
 ctimarum artus, & lavabatur caro laniena?
 jam jam coquenda: mensæ verò om-
 nino fuerant octo. Ad harum latus
 erat spatium annulorum patens qua-
 tuor supra viginti cubitos, in quo *
 mactabantur victimæ.

Inter spatium annulorum & altare XV.
 cubiti inerant octo. Jam ipsum al-
 tare patebat cubitos duos & triginta:
 & triginta collis: ab hoc ad parie-
 tem australem intercedebant cubiti
 duodecim ac semissis. Itaque ab pa-
 riete aquilonari ad altaris crepidinem
 erat latitudo sexaginta cubitorum &
 semissis, & exadverso ab pariete ve-
 stibuli ad parietem atrii in oriente si-
 tum erat longitudo cubitorum septua-
 ginta sex.

Quadrum hoc totum aquilonare di- XVI.
 cebatur. Hoc loco mactabantur vi-
 ctimæ sanctiores.

In atrio Israëlitarum erant concla- XVII.
 via

XIV. *Mactabantur victima.* Nempe minus sanctæ:
 sanctiores enim alio loco mactandas fuisse art. 16 dis-
 feritur.

via octo : ad aquilonem tria , & tria ad austrum. Nempe erant ad austrum conclave salis , * conclave Parvæ , & conclave lavantium. In conclavi salis sal in sacrificia reponebatur : saliebantur victimarum pelles in conclavi Parvæ , cujus in tecto balneum erat summo sacerdoti paratum in diem Expiationum : & in conclavi lavantium intestina lavabantur hostiarum , atque ex isto in tectum conclavis Parvæ erat excitata cochlea. Tria verò conclavia aquilonis erant conclave lapidis quadrati , conclave scaturiginis , & conclave ligni. In conclavi lapidis quadrati * confidebat * Senatus supremus. Atque hoc conclave dimidium profanum , ostiaque habebat duo , alterum in sancto , alterum in profano ; Senatus in dimidio profano confidebat. In conclavi scaturiginis erat puteus : ex eo hauriebatur

XVII. *Conclave Parvæ.* Majemonides in Commentariis super Misnam c. 5. tract. Middot vult Parvam nomen esse cujusdam viri venefici , qui curiositate adductus conclave hoc ita perforaverat , ut sacrificandi rationem perspicere posset. Eum in delicto deprehensum interfectum esse , atque suum conclavi nomen reliquisse : sed aliter alii.

Confidebat. Neque enim in Sancto sedere licebat cuicumque præterquam regibus è stirpe Davidis oriundis. Sed hac de re tota perspicuè explicabitur cap. 7. art 6.

Senatus supremus. Is Sanhedrin vulgò appellatur.

Phi-

tur aqua lecytho, & toti suppetebat atrio. Conclave ligni ponè duo proximè superiora situm summi sacerdotis erat: nimirum hoc illud est, quod conclave Præfectorum dicebatur. Atque horum trium erat tectum æquale. Præterea autem duo erant in Israëlitarum atrio conclavia: unum à dextra portæ in oriente sitæ, quod erat conclave * Phinesi vestiarii: alterum erat à læva, quod conclave erat eorum, qui crustula efficiebant.

CAPUT SEXTUM.

Bonam partem templi fuisse in clivo montis sitam. Ubi Levitæ canerent ad sacra? Tecta & cœnacula templi non haberi sancta. Penes quos esset potestas urbis & atrii amplificandi? Quibus sacris & cerimoniis incrementum illud dedicaretur? Templi etiam destructi sede fieri sacra licere. Unde sanctitudo templi & urbis?

Sanctuarium non erat totum in plano & æquo situm. Nam * bona Sanctuarium
ART. I.
pars

Phinesi vestiarii. Ejus qui vestimentis sacerdotalibus præfectus erat. Et exempli causa ponitur Phineus, nomen certum pro quovis incerto.

ART. I. **B**ona pars ejus erat in clivo montis. Inde factum, ut passim in Codicibus Sacris, tum

rium fuisse
situm
non in
plano, sed
in clivo.

pars ejus erat in clivo montis. Qui igitur in Sanctuarium per portam in oriente montis sitam ingressus erat, is recta pergebat ad extremum spatium intermurale: tum ex eo in atrium mulierum ascendebat gradibus duodecim, quorum singulis erat altitudo dimidii cubiti, & dimidii cubiti * retractio.

II.

Rursusque recta incedebat per totum tum Sion, tum Jerusalem appelletur mons sanctus, Psal. 2. v. 9 *Super Sion montem sanctum*. Isa 66. v. 10. *Ad montem sanctum meum Jerusalem*. Dan. 9 v. 16. *Jerusalem monte sancto tuo*. Et rursus Psal. 48 v. 2. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto*. Joëlis cap. 3 v. 17. *Habitans in Sion monte sancto meo*. Et ibid. 2. v. 1. *Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo*. Ad quæ verba commodè germanus Frater meus P. DE VEIL, Canonicus „ Regularis, Doctor Theologus: Aliis verbis, inquit, repetit id quod mox dixerat, *Canite tuba in Sion*. Pergit ibidem: Hic mons situs erat ad aquilonem, ut colligitur ex Ps 43. v. 3. habebatque duos, aut ut alii volunt tres colles, unde Trijugus appellatur. Primus peculiariter Sion dicebatur: secundus Moria, in quo erat templum, unde specialiter vocatur, *mons sanctus Domini, mons Domini, mons domus*, id est, *templi Domini*: tertius Acra. Tres fuere colles in urbe, inquit Josephus lib. 5. de bello Judaico, unus in quo urbs, quam David construxerat, quæ civitas David vocatur. Alter in quo erat arx, qui undique declivis erat, & subjectam urbem interioriorem habebat Tertius humilior, in quo erat templum Hæc germanus meus in suis ad laudatum Joëlis locum Commentariis.

Retractio. Id est, latitudo, quæ pede calcatur.

IV.

tum atrium mulierum : deinde ex isto scande-
bat in atrium Israëlitarum , hoc enim erat atrii principium , quin-
decim gradibus , quorum unicuique
erat altitudo dimidii cubiti , & re-
tractio dimidii cubiti.

Perambulabatque totum Israëlita-
rum atrium incessu æquabili : tum
ex isto ascendebat in atrium sacerdo-
tum unico gradu cubitum alto : in
hoc autem erat suggestum trium gra-
dum , quorum quisque altitudinem
habebat semicubitalem , & retractio-
nem item semicubitalem. Itaque
sacerdotum atrium altius atrio Israë-
litarum erat cubitis duobus & semisse.

Deinde per totum atrium sacerdo-
tum , per locum in quo situm erat
altare , & per intermedium altari &
vestibulo spatium rectà procedebat.
Hinc ascendebat in vestibulum duo-
decim gradibus , quorum singulis al-
titudo semicubitalis erat , & retractio
semicubitalis. Vestibulum autem ,
& * templum totum in plano erant.

Igitur templi solum viginti duo-
bus cubitis altius erat eo solo , quod
esset ad portam montis ædis in orien-
te sitam : atqui illa quidem montis
ædis porta omnino viginti cubitos e-
rat in altitudinem edita. Ergo fieri

Fasc. VI.

E

non

IV. Templum totum. Hic templum pro Sancto San-
ctorum & Sancto duntaxat sumitur.

III.

IV.

V.

V.

non poterat, ut is qui stabat ante portam montis ædis, ostium templi conspiceret. Quapropter supra portam illam paries valde depressus erat, ut sacerdos in monte Oliveti insistens ostium templi cerneret tum, cum * vaccæ rufæ sanguinem contra templum spargeret.

V I.
Ubi loci
Levitæ ad
sacra canebant?

Sub Israëlitarum atrio quædam erant conclavia, eaque versus atrium mulierum aperta. In his citharas, nablia, cymbala reponebant Levitæ, & reliqua fidium genera. Atque in eo quod ex Israëlitarum atrio in atrium sacerdotum erat erectum suggesto collocabantur Levitæ carmen ad rem divinam canentes.

V I I.

Quæ conclavia fuerant in spatio constructa sancto, & aperta in profanum, si tecta essent illorum æquata solo atrii, cava eorum omnino profana; tecta verò sancta habebantur. Sin non essent æquata tecta solo atrii, & ipsa quoque profana fuerant. Etenim tecta, coenacula, nequaquam consecrabantur. Itaque in

V. *Vacca rufa*. Est hic mendum in textu binorum exemplarium, quibus usus sum ad hanc versionem. פרה enim positum est pro פרה, quod apertè videre licet in Misna tract. Middot cap. 2. art. 4. unde totus hic locus decerptus est: tum verò Majemonides in Commentariis suis ejus loci eadem prorsus atque hic asserit & פרה exhibet.

in ejusmodi reſtis nunquam nec comedebantur hoſtiæ ſanctiores, nec minus ſanctæ maſtabantur.

Sin conſtructa fuerant in ſpatio profano, & aperta in ſacrum, cavum eorum erat ſanctum adeo, ut in eo vel hoſtiæ ſanctiores comederentur: verum enim ne minus ſanctæ quidem ibi maſtabantur: tum ſi quis introjerit immundus, nulla poena tenebatur. Et illorum reſta ad omnem rem profana habebantur.

VIII.

Sancti ſunt templi ſpecus cum fuerint verſus atrium aperti: profani ſi verſus montem ædis. * Fenestræ verò, & ſpiſſitudo parietum prorsus interiori loco ſimiles cum ad ſacrificiorum ſanctiorum eſum, tum ad rationem immundorum.

IX.

Senatus ſi velit aut urbem Hieroſolymam amplificare, aut atrium templi, poteſt. Is igitur extendat atrium ad quem libuerit intra montem ædis locum, & Hieroſolymæ moenia promoveat quocunque loci voluerit.

X.

Licuiſſe urbem & atrium amplificari.

Atqui nihil unquam additur urbi vel atriis, niſi ex edicto Regis, ſi mul & auctoritate Prophetæ, reſponſoque Urim & Tummim, & decreto Senatûs ejus, qui unius & ſe-

XI.

Per quos fieret urbis & atriû amplifi-
catio?

E 2

ptua-

IX *Fenestra.* Adverte hic templi fenestras, quæ tamen in ratione ædificii ab auctore non describuntur.

XI,

Exod. 25. 9. tuaginta numero senum erat. Habemus enim in Lege, *Iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, &c.* Sicque facietis, scilicet in posterum. Atqui Moyfes ille magister noster * rex fuerat.

XII. Sic igitur fiebat urbis amplificatio. Urbis amplificationem certo sacro dedicari. Jubebat Senatus duo pro gratiarum actione fieri sacrificia de * fermentatis panibus, qui solebant sacrificiis in istis adhiberi. Ea sacrificia deinceps posita Senatus sequebatur, dum per urbem circumferebantur: insistebat autem ad singula compita, & ad singulos Hierosolymæ * cippos, atque

Psal. 30. 2. *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, canebar ad citharas, nablia, & cymbala usque, dum ventum erat ad extremum locum eum, qui*

XI. Rex. Verum est: Moyfes rex appellatur *Deut. 33. v. 5.* ubi secundum textum Hebraicum, atque etiam secundum Paraphrasin Chaldaicam scriptum legitur. *Fuitque in Israële rex.* Vulgatus autem Interpreter pro *Fuitque in Israële rex*, posuit, *Erit apud rectissimum rex.*

XII. De fermentatis panibus. Nam sacrificia pro gratiarum actione fieri solebant ex animantibus simul & panibus azymis atque fermentatis, ut videre licet *Lev. c. 7. v. 12. & 13.* Hæc autem ex tolis panibus fermentatis fieri solita fuisse asseritur in *Gemara tract. Sebuot cap. 2.* Videatur etiam *Nehemiæ seu 2. Eldræ caput 12.*

Cippos. Id est, lapides in urbe excitatos.

Hic

qui dedicabatur. * Hic insistebant, ac de duobus sacrificiis eucharisticis comedebant unum, & alterum abolebant igni: horum autem utrum flammis, utrum hominibus esset absumendum, id Propheta decernebat.

Atque etiam atrio si quid adderetur spatii, * reliquiis fertorum id dedicabatur. Nam ut in amplificanda Hierosolyma, incrementum illud per sacrificium pro gratiarum actione, quod intra Hierosolymam ipsam oportebat comedi, item incrementum atrii dedicabatur reliquiis fertorum, quæ nisi in atrio nusquam consumebantur: consumebantur igitur reliquiæ istæ extremo illo, qui dedicabatur, loco.

XIII.
Amplificationem atrii suis facis dedicatum esse.

Et cujus in loci dedicatione non ista adhibentur omnia, & ordine

XIV.
Esdræ

E 3

præ-

Hic insistebant. Haud absimile quid *Livius de Etruscis* refert in enodatione pomerii Dec. i. Est autem, inquit, magis circa murum locus, quem in condendis urbibus quondam Etrusci, qua murum ducturi erant certis circa terminis inaugurato consecrabant. *Idemque paulo post.* Et in urbis incremento semper quantum moenia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur.

XIII. *Reliquiis fertorum.* Ut è fertis sic & cunctis è sacris, quod in altari adolebatur, id quamvis minutum, tamen pro parte præcipua eorum putabatur, & quantumcunque reliquum erat, nomen habebat reliquiarum. Iam de fertis ipsis alio loco disputabitur quid erant?

XVI.

tempore
non opus
fuisse no-
va dedica-
tione.

præscripto, omnino is non rite de-
dicatur. Atqui duo illa Esdræ sa-
crificia pro gratiarum actione, illa ad
memoriam non ad dedicandum lo-
cum adhibita sunt: neque enim ibi
rex aderat, neque Urim & Tummim.
Quo igitur pacto dedicatus est? Pri-
ma videlicet Salomonis dedicatione,
qui atrium juxta & Hierosolymam
dedicavit non in præsens modò, sed
etiam in posterum.

XV.

Templi e-
tiam de-
structi se-
de sacra
fieri lice-
re.

Qua de causa quævis ibi sacrificia
fiunt quanquam ædes extructa non est:
& sanctiora sacrificia comeduntur in
omni atrio etiam penitus everso,
nec ullo circumdato pariete. Et sa-
crificia minus sancta, atque decimæ
secundæ comeduntur intra urbem Hie-
rosolymæ, ut moenibus destituta sit.
Etenim horum dedicatio prima sicut
in præsens, item in posterum valuit.

XVI.

Unde san-
ctitudo
templi,
urbis, &
reliquæ
terræ Is-
raëliticæ
existit?

Quod autem ita dico Sanctuarii &
Hierosolymæ dedicationem primam
valuisse in præsens simul & in poste-
rum; contrà verò consecrationem
primam totius Israëliticæ terræ ad
rationem annorum sabbaticorum,
decimarum, & his similium non i-
tem in posterum valuisse, nimirum
hæc causa est, quia Sanctuarii & Hie-
rosolymæ sanctitudo existit à * Dei
præ-

XVI. *Dei præsentia.* Per hanc vocem שכינה Judæi vo-
lunt intelligi peculiarem quandam divinæ Majestatis
præ-

præsentia , quæ quidem in his nunquam tollitur. Quod enim est in Lege , *Et deserta faciam Sanctuaria vestra* , ex eo sapientes concluderunt hæc vel deserta suam etiam retinere sanctitatem. Annis autem sabbaticis & decimis eo duntaxat adstricta est terra sancta , quia multorum expugnatio fuit , quæ causa quidem est sublata ut primùm ab Israëlitis terra recepta fuit , quæ porro ex Lege fuit soluta decimis & annis sabbaticis. Nam Esdras cùm è Babylone reduxit Judæos in patriam terram consecravit non expugnando , sed acquirendo. Quocirca quæ reduces à Babylone recuperârunt loca , & Esdræ secunda dedicatione consecrata sunt , ea sunt etiamnum sacra , & si jam nobis erepta terra sit , & in his annorum sabbaticorum & decimarum lex observari debet sic , ut tract. de Oblationibus explicavimus.

Lev. 26.

31.

E 4

CA-

præsentiam , qualem cunctæ gentes templorum adytis , Judæi non Sanctuario tantùm , sed universæ quoque terræ sanctæ attribuerunt.

II.

CAPUT SEPTIMUM.

Qualis & quanta reverentia adversus Sanctuarium adhibenda? Quis nunc honor habendus loco, ubi situm erat templum? Urbem tripertito divisam representasse distinctionem & descriptionem castrorum in deserto auctoritate divina constitutam. In terra Israëlitarum fuisse sanctitatis genera decem. Singulis hebdomadis perlustratum esse templum ecquid in edificio reficiendum esset?

ARTIC. I. **P**Ræceptum est jubens, ut Sanctuarium illud vereamur, scriptum est enim, *Et pavete ad Sanctuarium meum.* *Le 1. 26.* Nec verò Sanctuarium est, quod metuitur; sed is, qui de metu Sanctuarii præcepit.

I I. **Q**ualis igitur erit metus ille? ut in montem ædis introeat * nemo cum baculo, calceis, zona, cum pulvere pedibus inhærente, aut cum pecunia in vestimento colligata: id verò nec dici quidem necesse est interdictum esse, ne in omni monte ædis de-

II. **N**emo cum baculo, &c. An huc spectabat quod Apostolis præcepit Christus Mat. 10. ut legatione sancta fungentes nihil ferrent secum, non aurum, non argentum, non pecuniam in zonis: neque porro virgam, neque calceamenta?

Rem

despuatur, sed hîc ambulanti, cùm
necesse fuerit, in linteum suum scre-
andum: ut ne per montem ædis com-
pendiariam instituat viam, introeun-
do per portam unam, & per adver-
sam exeundo; sed montem extrinse-
cus circumneat: denique ut intra mon-
tem ingrediatur nemo, nisi propter
* rem piam & laudabilem.

Omnes intra montem ædis venien-
tes ad dextram introibant, quam par-
tem obeuntes tandem exhibant ad læ-
vam. Contra cui quid accidisset læ-
vam obambulabat. Quapropter cum
ita rogabant, quid est, quod ad læ-
vam ambules? Quoniam lugens ego
sum: tum illi, solatium præbeat,
* qui hanc incolit ædem: vel quo-
niam ab Ecclesiæ * communione re-
motus sum: & illi, qui hanc ædem
incolit, is sic in animum inducat

E 5 tuum,

Rem piam. Hîc ego Lectorem benevolum monen-
dum putavi vocem istam מִצְוָה quæ verè proprièque
præceptum significat, sæpius à Judæis tam in sermone,
quàm in scriptis cujusvis generis usurpari pro quacun-
que re pia & laudabili, etiamsi res illa omnino præce-
pta non est. Sic igitur quando ad funus alicujus pro-
ducendum invitant, eorum præco publicè clamat
אֵל הַמִּצְוָה, quod Latinorum Præco ita proclamabat,
Exequias ire Chremeti.

III. *Qui hanc incolit ædem.* Id est, Deus.

Communione remotus. De hoc genere toto copiosè
disputat clarissimus Buxtorfius in Lexico Chaldaïco
Talmudico ad radicem מִצְוָה à pag. 1303 ad usque 1307.

tuum , ut auscultes sociis , qui te reducent.

IV.
Post rem
divinam
ministris
è templo
retro dis-
ceden-
dum
fuisse.

Qui post rem divinam abibant , hi non ita discedebant è templo , ut ei tergum verterent , sed retro incedentes paulatim sese movebant : tum sensim gradiebantur in latus quoad discessissent ex atrio. Item * viri curiæ sacra administrantis , & * viri stationis , & à suggestu Levitæ ex Sanctuario sese recipientes sic , ut post * solemnem illam precationem solent , retrorsum redibant , & hæc omnia præ metu Sanctuarii.

An-

IV. *Viri Curie.* De his vide tract. proximè sequentem de apparatu templi , & c. cap. 3. art. 9.

Et viri stationis. De his quoque tract. proximo explicabitur cap. 6. art. 1.

Solemne illam precationem. De hac precatione jam egimus in trac. de Jejunio , & fortasse pluribus agemus aliàs. Hic verò id dicere sat habeo , eam à Senatu majori Hierosolymitano , eo , qui vulgò Sanhedrin dicitur , confectam esse prædicare Judæos , & eam appellare interdum עֲבוּדָה עֲשׂוּלָה *decem octo* , quia totidem seu gratiarum actiones , seu laudes , seu denique postulationes continet : interdum verò nudè ac simpliciter תְּפִלָּה *precationem*. Ego verò ad rem magis illustrandam adjeci vocem *solemnem*. Hanc precationem pedibus quàm arctè conjunctis stantes fundunt usque dum pervenerint ad undena vel duodena ultima verba : tum enim tres passus retrocedunt , atque caput huc illuc inclinantes ultima verba ista fundunt. Hunc retrocedendi modum exemplo vult esse Majemonides.

Ante portam in oriente atrii sitam, quæ est porta Nicanoris, nemo fronte proterva versetur. Est enim ea porta directò contra Sanctum Sanctorum. Et in atrium quicumque ingressurus est placidè pergat eò loci, quò jus eundi habeat: tum etiam persuasus sit animo se in præsentia esse Dei, qui cùm de templo loquitur ita dicit, *Et erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* Porro quisque cum terrore, formidine, ac tremore incedat, siquidem scriptum est, *In domum Dei ambulabimus cum perturbatione.*

V.

1 Reg. 9.3.

Pf. 55.15.

In atrio sedere concessum est nemini præter reges è stirpe Davidis, de quo scriptum est, *Ingressus est autem rex David, & sedit coram Domino.* Etenim qui confidebat in conclavi lapidis quadrati Senatus, is in ejus dimidio profano duntaxat sedebat.

VI.

In atrio solos reges è stirpe Davidis confidisse.

2 Sam. 7. 18.

Sanctuarium his temporibus cùm sit præ peccatis nostris eversum, nihilominus tamen vereri necesse est, quàm exædificatum cùm erat. Itaque in alium atque sibi liceat, locum ingrediatur nemo: nemo sedebit in atrii spatio: nemo denique proterva fronte versabitur ad eam portam, quæ quondam in oriente erat atrii. Nam quod scriptum est, *Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite,*

VII.

Quis nunc habendus honor ei loco, ubi situm erat templum.

Lev. 19. 30.

tuite, hujus est ea sententia, ut tanquam Sabbati sit observatio sempiterna, sic & æternus sit metus Sanctuarii, quippe quod eversum suam sanctitatem retinet etiam.

VIII. Sanctuarium cùm esset ædificatum interdictum erat, ne quis citra Sophim, quod erat extra Hierosolymam, vultum præberet immodestum, si modò conspiceret Sanctuarium, nec ulla inter hoc & ipsum maceria intercederet.

IX. Nunquam verò conceditur, ut inter orientem & occidentem quisquam aut alvum exoneret, aut capiat somnum. Nam illud nec dici quidem necesse est, nusquam inter orientem & occidentem latrinam constitui, quippe cùm * ad occidentem templum fuit, & eam ob rem nemo naturæ satisfaciatur ad occidentem: neque porro ad orientem, quoniam occidenti oppositus est. At verò inter septentrionem & meridiem utrumque fieri licet & dormire, & ventrem exonerare. Quin etiam is qui citra Sophim mittet urinam non se vertet ad locum sanctum, sed vel ad aquilonem, vel ad austrum, vel certè locum sanctum ad latus relinquet.

X. Interdictum est ne quisquam ad si-
mi-

IX. *Ad occidentem templum fuit.* Hic per templum solum Sanctum Sanctorum intelligitur.

XI.

militudinem templi domum ædificet, aut ad similitudinem vestibuli pergulam, aut aream, quæ speciem habeat atrii: item ne efficiatur mensa, quæ templi mensam; aut candelabrum, quod templi candelabrum imitetur. Id verò concessum est, ut efficiatur candelabrum, cui calami sint quinque, vel octo, atque etiam cui sint calami septem, si modò non fiat è metallo.

Non esse domum communum ædificandam ad similitudinem templi.

Castrorum erant in deserto genera tria. Israëlitarum, quæ erant quadripartita. Levitarum, de quibus dicitur, *Ac per gyrum tabernaculi metabuntur.* Dei, quod in tabernaculo foederis erat citra januam atrii. Atque ad horum rationem postmodum quod ab porta Hierosolymæ ad montem ædis intercedebat spatium, id respondebat castris Israëlitarum. Quod autem ab porta montis ædis ad portam atrii, quæ eadem fuit porta Nicanoris, spatium intercedebat, id Levitarum respondebat castris: Et quod spatium erat citra portam atrii, castra Dei repræsentabat. Sed his amplius habebat * domus æterna spatium intermurale, & atrium mulierum.

XI.

Num. 1. 50. Distinctionem castrorum in deserto perman- sisse in ur- be.

Israëlitarum terra cunctis est sanctior.

XII.

XI. *Domus æterna.* Admonui jam antea Lectorem Judæis templum Salomonis *Domum Æternam* dici.

XIV.

etior. Quid ita? Quia ex ea quotannis Deo offertur manipulus, duo panes, & baccarum primitiæ: reliquis autem è terris non item.

XIII.

Varia
fuisse san-
ctitatis ge-
nera in
terra
Israëlita-
rum.

In Israëlitarum terra sanctitatis sunt genera decem, quorum aliud alio gradu superius est. Nam reliquâ terrâ sanctiora sunt oppida mœnibus septa, è quibus ejiciuntur homines affecti leprâ: porro autem in his nullus humatur homo mortuus, nisi septem optimates jubeant, vel civitas omnis. Qui si mortuus ex ejusmodi oppido semel elatus sit, rursus in illud non infertur, licet eum omnis civitas referri velit. Jam si cuncti cives sepulcrum velint ex urbe remove, removeatur. Quod quidem jus est in omnibus fieri sepulcris præter sepulcrum prophetæ vel regis. Quod sepulcrum civitas curavit muris cingendum vel à lateribus quatuor, vel à duobus inter se oppositis, id si utrinque distet ab oppido magis, quam quinquaginta cubitos, nisi velit tota civitas, transmoveri non potest: contra si propius sit ab urbe distitum.

XIV.

Quædam
Hieroso-
lymæ ob
urbis san-
ctitatem

Ceteris oppidis muro cinctis sanctior est Hierosolyma. Etenim intra hujus mœnia sacrificia minus sancta, & decimæ secundæ comeduntur. Præterea autem hæc de urbe Hierosolyma edicta sunt. In ea ne perno-
ctare

etare hominem mortuum, neve per fieri non
illam hominis ossa transferri sinunto: licuisse.

domum in ea ne locanto: nec * pro-
felito inquilino locum præbento:
sepulcrum ne servanto, præter illa
gentis Davidicæ, & Oldæ propheti-
dis sepulcra, quæ in ea fuerant ab
primorum usque prophetarum tem-
poribus: horti nulli, nulla pomaria
inferuntor: illam neque seminanto,
nec aranto, * ne fortè foeteat: nul-
lam in ea arborem servanto, præter
rosetum: id enim à primorum me-
moriam prophetarum in ea fuit: ster-
quilinium in ea diu ne tenento pro-
pter immundas, quæ fere gignuntur
ex eo, serpentes animantes: trabes
aut podia publicum in locum ne pro-
minente, ne videlicet inquinamenti
* fiat tentorium: nullæ propter fu-
mum

XIV. *Profelito inquilino.* De profelitis inquilinis, i-
tem & de prolelitis iustitiæ egimus tract. de Jejunio.

Ne fortè foeteat. Seu ex stercoreatione, qua ad ter-
ram colendam usus est, seu etiam ex multis & variis
oleribus malè olentibus.

Fiat tentorium. Est à Moyse præscriptum Num. 19.
v. 14. ut si quis in tabernaculo moriatur, id omnes in-
redientes, omniaque vasa in eo contenta polluat in
dies septem. Addunt autem Rabbini quidquid par-
vum cadaveris humani ossiculum quoquomodo ope-
riat pro inquinamenti tentorio habendum, atque
omnes subter operimentum illud transeuntes itidem
contaminari in dies 7. Hinc interdictum fuit, ne in
urbe Hierosolyma trabes podiaque è muris emerent,
ne

mum in ea fornaces fiunto : gallinas in ea propter sacra ne nutriunto : similiter sacerdotes , ut se puros conservent , in omni Israëlitica terra gallinas ne nutriunto : domus ne cuiusquam propriæ sunt : leprâ ne contaminator : eam ut * urbem seductam nunquam habento : propter incertum homicidium decollandæ vitulæ ne adstringitor , quia tribubus distributa non fuit.

XV. Sanctior Hierosolymâ mons ædis est : intra hunc enim seminis fluxione laborantes , menstruales mulieres , & puerperæ non ingrediuntur. Hominem mortuum tamen intra montem ædis inferri licet , & multo etiam magis ingredi funestum.

XVI. Monte ædis sanctius est spatium intermurale : in hoc enim neque gentes , neque funesti , nec qui cum menstrualii muliere consuescat , ingrediuntur.

XVII. Et hoc intermurale spatium sanctius est atrium mulierum : In id nec * de

ne subter ea fortè devolveretur aliquod ossiculum cadaveris humani , atque homines subter ea se recipientes sic tanquam inquinamenti tentoria contaminarent , atque adeo à sacris excluderent.

Urbem seductam. Urbs seducta dicitur , cuius omnes habitatores à puro Dei cultu averſi ac seducti fuerant ad idololatriam , de qua urbe funditus delenda præcepit Moyſes Deut. 13. à verſu 12. ad finem cap.

XVII. *De die lavandus.* Res immundæ non erant omnes

de die lavandus ingrediatur; id verò ex sapientum institutis interdictum est: Etenim homini de die lavando ut ingrediatur in castra Levitarum è Lege quidem licet. Atqui funestus in atrium ingressus non est adstrictus statæ hostiæ pro peccato.

Atrio mulierum sanctius est atrium XVIII.
Israëlitarum, in quod non ingredia-
tur is, * qui piaculi indiget: fune-
stus autem si sit ingressus * poena e-
rat כרת Keret.

Fasc. IV.

F

Et

nes unius & ejusdem generis. Quædam enim, ut paulò supra dictum est, polluebant in dies septem: quædam etiam in majorem dierum numerum: porro quarundam erat adeo leve inquinamentum, ut his contaminatus de eodem die lavaret, atque solis occu-
bitum post lavationem expectaret, tum verò sacris certis admitteretur. Hujus postremi generis re im-
munda contaminatum Rabbinì טבול יום dicunt, hoc est, *de die lavandum*, si tamen sermo sit ante lavatio-
nem: nam si post lavationem, *de die lavatum* red-
dendum est. Atque propter hanc nominis ambigui-
tatem sæpius à nobis deinceps ejusmodi homo, *teme-
ratus in diem* appellabitur.

XVIII. *Qui piaculi indiget.* Homines inquinati non dierum numero & aquæ aspersione tantum lustraban-
tur: sed insuper oportebat, ut sacrum piaculare face-
rent. Itaque si completo temporis spatio lavissent nec-
dum illud sacrum piaculare fecissent, *piaculi indigentes*
dicebantur, neque etiam dum omnibus sacris admitte-
bantur.

Pœna erat. כרת Keret. Pœna ista in sacro textu He-
braico his fere modis exprimitur. ונכרתה הנפש ההוא
מעמיה: ונכרתה הנפש ההוא מִיִּשְׂרָאֵל: ונכרתה הנפש
ההוא

ההוא מעדת ישראל: Quod ab Interprete Vulgato ita redditur. *Delebitur anima illa de populo suo.* Gen. 17. 14. *Peribit anima ejus de Israël.* Exod. 12. 15. *Peribit anima ejus de cœtu Israël.* Ibid v. 19. Rursusque. *Exterminabitur anima illa de populis suis.* Num. 9. 13. Ac Rabbinī quidem more suo enumerârunt præcepta trigintā sex cum hac pœna sancita fuisse, ut videre licet ad principium tract. כריתות, *Keritot.* Sed de hujus pœnæ ratione dissident inter se. Majemonides enim noster tract. de Pœn. cap. 8. art. 1. pœnam hanc ita definit, ut velit obnoxium ei hominem dissoluto corpore prorsus interituum sic, tanquam pecudem: neque enim animam ejus fore superstitem, sed extinctum iri. Aben-Ezra Commentariis in Genesim ait כרית pœnam esse divinam; qualem verò suis ipsius verbis non definit: addit autem quibusdam placere addictum ei pœnæ hominem moriturum ante annum ætatis quinquagesimum secundum, cui opinioni adstipulatur P. Fagius, uti facile est cognoscere ex ejus notis in Paraphrasin Chaldaicam Exod. cap. 12. subnum. 15. quosdam autem sentire ejus, qui hac pœnâ tenetur, hominis nomen ac memoriam deletum iri, liberorum videlicet orbitate, atque hanc causam esse cur in textu subjiciatur *de populo suo.* Illum enim mortuum etiam vivere quodammodo, qui liberos reliquit supersates, cujus quidem certè nomen oblivione non obruitur. Jam R. Salomon Jarchi eodem loco vult, ut homo qui pœnâ istâ tenetur, moriatur ante tempus ac sine liberis, quod ipse alio loco sic exponit, aut ab eo nullos procreari liberos, aut procreatos efferri. Similiter R. David Kimchi apud Commentarios in Isaiam cap. 38. v. 10. asserit à sapientibus ita pronunciatum, qui hac pœnâ tenetur homo, eum mori ante annum ætatis quinquagesimum. Atque eodem modo pœna ista definitur apud Librum Præceptorum Magnum. Sunt autem qui volunt hominem pœnæ huic addictum decidere prorsus eximio jure fœderis ejus, quod Israelitis cum Deo sancitum est, cui ego sententiae

Et hoc sanctius est atrium sacerdotum : in id enim Israëlitarum introeat nemo nisi tum , cum necessario requiruntur aut ad imponendas hostiæ manus , aut ad expiationem faciendam , aut ad mactandam victimam , aut * ad agitandum sacrum.

XIX.

Hoc etiam sanctius est spatium id , quod inter vestibulum & altare inter est : in hoc enim nemo corporis vitio affectus introeat , nemo introeat capite aperto & laceratis vestimentis.

XX.

Atque hoc spatium inter vestibulum & altare intercedente * sanctius est templum , in quod nisi lotis manibus & pedibus introeat nemo.

XXI.

Et isto denique sanctius & augustius est Sanctum Sanctorum , in quod nemo introeat præter summum sacerdotem , nec is quidem nisi una solemnitate Expiationum ad rem divinam faciendam.

XXII.

F 2

Qui

tix subscribo. Utut est, hoc certè constat, poenam hanc irrogari non à iudice homine , sed ab ipso Deo , ut aperte declaratur Lev. c. 17. v. 10. & c. 20. v. 6.

XIX. *Ad agitandum sacrum.* De agitatione sacrorum præcipitur Lev. c. 14. v. 12. & 24. Et cap. 23. v. 11. & 20. Id autem quomodo fiebat disertè explicatur à Scriptore nostro tract. de ratione Sacrificiorum faciendorum cap. 9. art. 7.

XXI. *Sanctius est templum.* Hoc loco templum pro illo duntaxat spatio usurpatur, cui nomen *sanctum* erat.

V.

XXIII.
Singulis
hebdoma-
dis perlu-
stratum
esse tem-
plum : ec-
quid in æ-
dificio re-
ficiendum
esset ?

Qui erat in coenaculo locus San-
cto Sanctorum directò oppositus , in
eum semel in hebdomada intrabant
lustraturi ecquid in ædificio reficien-
dum esset. Atque in templum cùm
ingrediebantur operæ , vel ad reficien-
dum aliquid , vel ad eximendum in-
quinamentum , has omnino operas
omnes jus erat sacerdotes esse inte-
gros : Qui si non reperirentur inte-
gri , sacerdotes intromitterentur ali-
quo vitio corporis affecti ; his etiam
deficientibus adhiberentur Levitæ :
si nec Levitæ reperirentur , adhibe-
rentur Israëlitæ , quos mundos esse
jus erat : si mundi reperirentur nul-
li , adhiberentur immundi. Quod si
partim operarum , quæ præsto ades-
sent , reperirentur immundæ , par-
tim corporis vitio laborantes , adhi-
berentur vitiosæ , immundæ exclude-
rentur. Nam inquinamentum in u-
niversa etiam Ecclesia reprobatum
fuit. Jam quæ in templum reficien-
di causa intromittebantur operæ , hæ
erant in arcis inclusæ : quæ si nullæ
adessent arcæ , aut si sic inclusæ ope-
ræ nihil possent efficere , tum per o-
stium intrabant scilicet.

CAPUT OCTAVUM.

Honoris causâ templum munitum fuisse custodiis: partim custodiarum fuisse sacerdotes, partim Levitas: illos intus custodisse, hos extrinsecus. Vigiliis tota nocte à præfecto esse lustratas: si quos offenderet dormientes, verberibus multasse, & vestes eorum interdum inflammasse.

Templum custodire jubendo sancitum est, etsi nihil neque ab hostibus timetur, neque à grassatoribus: ejus enim custodia hanc duntaxat habet rationem, ei ut habeatur honos: neque enim ad palatium præsidio munitum comparandum est id, quod præsidio careat.

Hæc igitur custodia in noctem est sancita totam: & custodes sunt sacerdotes & Levitæ. Quod enim in Legge dicitur, *Tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii*, id verò perinde est quasi ita dicatur: *Vos mihi custodes eritis.* Et mox additur, *Et excubent in custodiis tabernaculi.* Atque alio loco dicitur, *Castra metabuntur ante tabernaculum fœderis, ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filiis suis habentes custodiam Sanctuarii.*

ART. I.

Honoris causa templum custodiis vigiliisque munientum fuisse.

II.

Custodisse templum sacerdotes & Levitas.

Num. 18.

2.

Ibid. v. 4.

Ibid. 3.

v. 38.

III. Quam custodiam si sustulissent, vetitum violassent. Est enim in Le-
ibid. 18. ge, *Excubate in custodia Sanctuarii*:
 5. vox autem hæc *custodire* admonitio-
 nis est; ex quo efficitur de custodia
 Sanctuarii præceptum esse jubens,
 & prohibens de sublatione custodiæ.

IV. Custodia ejus sic descripta sit oportet, ut sacerdotes custodiant intus, sacerdotes & foris Levitæ, & singulis noctibus intus, foris perpetuò custodiant quatuor & viginti manipuli in locis diversis viginti quatuor: in tribus videlicet sacer-
 Custodisse sacerdotes intus, foris excubasse Levitas. dotes, & Levitæ in viginti uno reliquis.

V. Sed isti custodes ubinam colloca-
 Tribus omnino locis fuisse sacerdo- tum ex- cubias. bantur? Sacerdotes in domo * Ab- tines, in domo splendoris, & in do- mo ardoris. Erant autem domus Abtines, & domus splendoris cœ- nacula extructa ad latus portæ atrii: hîc excubias agebant pueri. Domus ardoris testudo erat: atque domus illa erat ampla projecturis circunda- ta lapideis: hîc cubabant senes ejus familiæ, quæ de die rem divinam administraverant; atque his claves atrii committebantur.

VI. Jam custodientes illi sacerdotes non Qui excu- dormiebant vestes induti sacerdotales:

V. **A**btines. Abtines nomen proprium fuit sacer- dotis, qui præfectus erat iis, quorum erat mu- nus parare suffimentum.

les : has enim complicatas appone-
bant ad caput : tum sua veste vestiti
humi cubabant. Ea sunt enim con-
ditione omnes in regum aulis excu-
bias agentes, ut in lecto non cubent.

bias age-
bant cu-
buisse
humi.

Si quis esset per noctem feminis
fluxionem passus, is illico per cry-
ptoporticum subterraneum pergeret
ad balneum. Nam specus in mon-
tem ædis aperti dedicati non erant :
tum deinde lavatus ad fratres suos
sacerdotes redibat, quibuscum ma-
nebat usque dum portæ manè aperi-
rentur, ac tum viam suam abibat.

VII.

Levitæ verò positi erant ad quin-
que portas, quæ in monte ædis e-
rant, & intra montem ad quatuor
ejus angulos, & ad quatuor angulos
atrii videlicet extrinsecus, quoniam
in atrio sedere licebat nemini, & ad
atrii quinque portas item extrinse-
cus. Nam portam ardoris & por-
tam splendoris custodiebant sacerdo-
tes. En igitur loca duodeviginti.

VIII.
Ubi loco-
rum vigi-
lias age-
bant Le-
vitæ?

Præterea autem Levitæ custodie-
bant etiam conclave oblatorum, con-
clave veli, & posticam partem pro-
pitiiarii.

IX.

His omnibus custodiis unus erat
præfectus Antistes. Is præfectus
montis ædis appellabatur. Hic igi-
tur nocte tota singulas custodias lu-
strabat, & accensæ faces ei præfere-
bantur. Cum offenderetur custodia,

X.
Custodiis
universis
unum
fuisse præ-
fectum

Antisti-
tem.

quæ non staret in pedes , præfectus
monti ædis , pax tibi , ei dicebat.
Quam si agnosset dormientem baculo
tundebat suo. Idem habebat pote-
statem urendi vestimenta dormientis.
Hinc vulgò dictitabant Hierosolymæ,
Quid hoc clamoris est in atrio ? Le-
vita vapulat , aut ejus uruntur vesti-
menta , quoniam custodiæ suæ indor-
mivit.

XI.

Quinam
mane
templum
aperie-
bant?

Manè paulò ante , quàm nascre-
tur aurora , veniebat præfectus tem-
pli , & pulsabat apud sacerdotes ,
qui in domo ardoris erant , quam
huic illi patefaciebant : tum præfe-
ctus clavem sumebat , & situm inter
domum ardoris & atrium ostiolum
aperiebat , per quod è domo ardoris
abibat in atrium. Consequiebantur
sacerdotes , qui duas faces præferen-
tes in turmas dispertiebantur duas ;
quarum altera in orientem , altera
pergebat in occidentem , & totum
obeuntes lustrabant atrium usque dum
rursus ambæ coirent in eum locum ,
ubi fiebant crustula. Quò cùm con-
venissent utraque , pax , agebat , pax
ubique , & crustula desinebant effice-
re crustularii.

XII.

Atque hanc rationem tenebant sin-
gulis noctibus , exceptis sabbatinis ,
quibus quidem nullæ præferebantur
faces ; sed atrium lustrabant ad lucer-
nas ibi de vigilia sabbati accensas.

Ex

Explicatio Tabularum, quæ Figuram Templi exhibent. Monitum.

IN templi descriptione, quam Majemonides nobis reliquit, pleraque fere omnia sunt ita graphicè veluti delineata, ut cuivis ea legenti promptum sit rerum ipsarum veram imaginem sibi fingere. Nonnulla sunt tamen quæ ideo apparent obscura aut ambigua, quia parum conveniunt cum typis illis, qui passim in Bibliis conspiciuntur ad sacri textûs mentem eam efficti, qualemcunque Pictores sequi conati sunt, & quam, opinor, non sunt assecuti. Utut sit, si non veram templi imaginem hîc ob oculos ponimus, eam saltem exhibemus, qualem, ni fallor, auctor noster in animo habuit. Verum antequam ad partium brevem designationem, quam appositis ad singulas, ut moris est, characteribus nos conferamus; prius operæ pretium erit unum aut alterum eximere scrupulum, qui nos ut cunque angit, & forsan lectores quoque ad rem attentos malè habebit.

Primus scrupulus versatur circa situm appendicum illarum, seu thalamorum, aut cubiculorum, in quibus Sacerdotes degebant, quæ appendices 3 Regum *tabulata* vocantur, apud Ezechielem *gazophylacia*, & 2. Paralipomenon *coenacula*. Eas enim Sacerdotum mansiones parietibus ipsius Sacrarii, quod ex Sancto Sanctorum, Sancto, & Vestibulo constabat, adjunctas immediate omnes intelligunt: nos verò tribus lateribus Atrii templi extrinsecus adnexas, septentrionali videlicet, occidentali, & meridionali existimamus. Conjecturæ, quibus nitimur, petita sunt ex locis nonnullis Majemonidis & Scripturæ sacrae, ex quibus intelligere est; Primò rem ità se habere non posse ut vulgò existimatur; Secundò locos quibus fulcitur vulgaris opinio non adversari nostræ opinioni; sed ità esse ambiguos, ut ad utramque stabiliendam pertineant. Appendices Sacrario adjunctas esse non potuisse sequitur

ex iis quæ Majemonides tradit cap. 4. art. 4. Ibi enim templo ab oriente ad occidentem, scilicet ab Γ ad Θ in prima Tabula, assignat tantum cubitos centum, quos explebant Sanctum Sanctorum Φ , Sanctum Γ , & Vestibulum $\epsilon\eta$, cum parietibus, quarum partium singularum mensuræ traduntur eò loci, & illæ summam centum cubitorum efficiunt nulla hic facta mentione appendicum illarum, quæ novem saltem cubitos postulabant. Capite 5. art. 12. quod inter murum Atrii & murum Sancti Sanctorum intercedebat spatium notâ 6 designatum, erat tantum undecim cubitorum; at in eo spatio appendices esse non potuerunt, quæ novem cubitos ad minimum erant latæ: nemini enim venire potest in mentem duorum tantum cubitorum intercapedinem inter Atrium & templum fuisse relictam. Præterea apud Ezechielem cap. 4. v. 12. inter gazophylacia $\sigma\sigma$, erat spatium ρ , viginti cubitorum: id autem significat aut inter gazophylacia & templum spatium intercedere viginti cubitorum, quod parum abest à spatio, quod erat secundum Majemonidem à lateribus templi ad Atrii parietem, cui nempe adjuncta volumus gazophylacia: aut id significat singula gazophylacia à se invicem esse spatio viginti cubitorum distita, quod est impossibile, si lateribus templi erant annexa; quia latus templi maximum, notâ 7 designatum, vix erat octoginta cubitorum: at quatuor spatia, quæ erant inter quinque gazophylacia, quibus latus istud maximum instructum erat, cubitos octoginta postulabat: ac proinde nullum gazophylaciis erat relictum, quæ secundum Josephum lib. 8. Antiq. erant singula cubitorum viginti quinque. Non ergo in circuitu Sacrarii esse potuerunt gazophylacia; sed in circuitu atrii, in quo Sacrarium inclusum erat.

Illas appendices Atrio conjunctas non Sacrario, disertis verbis significat Majemonides cap. 4. art. 9. *Iam, inquit, appendices erant circumdatæ extra ambitûs parietem*, quod apertè significat parietem Atrii, qui ædem, hoc est, Sacrarium totum solus circumdat: paries enim est suus vestibulo diversus à pariete Sancti

San-

Sanctorum, quod suum quoque diversum ab aliis habuit: unde fit, ut nullus sit Sacrario paries, qui illud totum circumdet, quemadmodum est Atrio.

Tandem nihil reperitur de appendicibus illis dictum, quod eas Sacrario potius, quam Atrio templi annexas fuisse significet; quia incertum est ubique, an nomina domus, ædis, templi, quibus illæ dicuntur annexæ, intelligenda sint de solo Sacrario, an de Sacrario cum Atrio, quod illud circumdat, & quod ad illud ita pertinet, ut unum quid cum illo efficere videatur. Quidquid sit, mansiones illas, seu hominum cubicula à sanctissimo Sacrario paulum remota fuisse magis decebat, & per trabes tantum, quæ ponticulum efficiebant, esse conjunctas. Trabes autem illas, quas notis 8, 9, in prima Tabula designavimus, easdem esse existimare licet cum iis de quibus mentio fit 3. Regum, ubi postquam descriptæ sunt illæ appendices, quæ eò loci tabulata vocantur, hoc additum legimus, *Trabes autem Salomon posuit in domo forinsecus per circuitum*, hoc est, in domo quæ Sacrarium circumdabat, *ut non haberent muris templi.*

Alter scrupulus versatur circa cochleam, quam omnes Interpretes ipsius Sacrarii angulo unà cum appendicibus annectunt, an pari errore non ausim affirmare: id unum contendo gradus seu scalas, quibus ascensus erat in gazophylacia & in cœnaculum, neque Sacrario conjunctas fuisse, saltem secundum Majemonidem, neque figuram habuisse cochleæ, cujus nomen ab Interpretibus malè, ni fallor, usurpatum est. Nam vocabulum *מַסְבֵּה* si ad verbum interpreteris nihil est aliud quàm circuitus seu ambitus: eòque vocabulo Hebræi utuntur, tum ad gradus significandos, tum ad quasunque res quæ circumducuntur, sive in orbem ut cochlea, sive per latera recta figuræ quadratæ porrigantur. Majemonides enim cap. 5. art. 11. eo verbo utitur ad significandam cryptoporticum subter Sanctuario toto circumductam, quæ non in orbem flectebatur; sed secundum figuram quadratam, qualis erat figura Sanctuarii. Quò fit ut ego existimem temerè red-

redditum fuisse Latine verbum מַסְיָנָה , per cochleam, nempe per eam scalarum speciem, quæ minimè ei convenit quam Majemonides describit. Nemini enim, vel mininum ad textum attento, dubium esse potest, quin hæc scala, de qua agitur, scapos tres habuerit rectos & obrepentes, quorum primus c, ab oriente versus occidentem; secundus d, à septentrione ad meridiem; tertius e, ab occidente versus orientem dirigeretur. Jam verò an triplex ille scapus seu scaporum ordo (Gallicè *ces trois rampes*) ita fuerint dispositi, ut unus alteri immediatè succederet, ut in nostris scalis fieri solet; an verò alius ab alio per longam plateam fuerit divisus, ut ego opinor, videndum. Hanc fateor scalam quadratam cum tribus scaporum ordinibus posse convenire descriptioni quam tradit Majemonides: sed plurima sunt quæ talem non fuisse mihi persuadeant. Primò. Sic disposita scala ad unum tantum è tredecim unius tabulati gazophylaciis aditum præbuisset; adeo, ut Sacerdoti per undecim transeundum fuisset ante, quàm ad ultimum potuisset pervenire. Hinc necessaria fuit platea, seu menianum de quo Ezechiel verba facit, per quam accessus liber esset ad singula gazophylacia. Secundò. Ingens admodum spatium scala illa occupasset, utpote cujus singuli scaporum ordines quindecim fere cubitos præter retractiones graduum quas Gallicè vocant *les palliers* occupare debuissent. Tertio. Sic disposita scala nullatenus ad ostium cœnaculi quod ad austrum spectat, & quod notâ designatur in Tabula prima: sed ad oppositum locum notâ 10. insignitum deducere potuisset. Debuit igitur scala hæc tres scaporum ordines habuisse à se invicem ita separatos, ut primus secundum faciem Atrii quæ spectat ad septentrionem rectà progredieretur versus occidentem, alter secundum faciem Atrii quæ spectat ad occidentem repens iret ad meridiem, tertius secundum faciem Atrii, quæ respicit austrum ascendens iret versus orientem, ut in Tabulis videre licet.

Hic ordine suo inferenda sunt Tabulae, numero tres.

Ex.

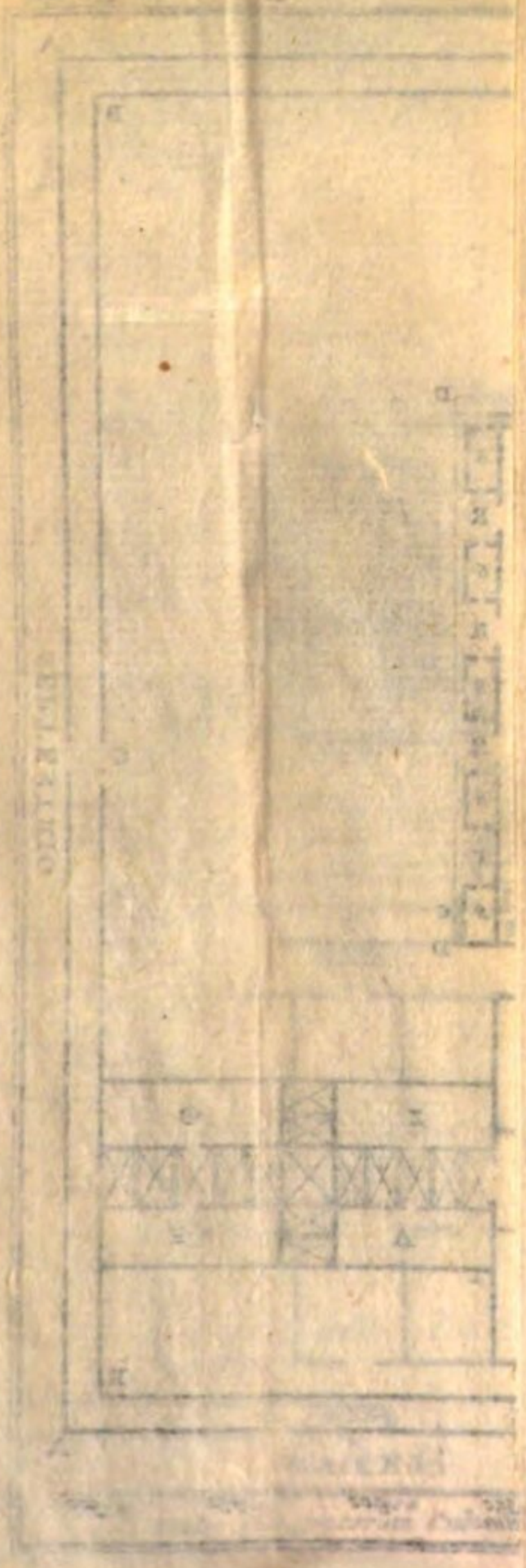
MERIDIES

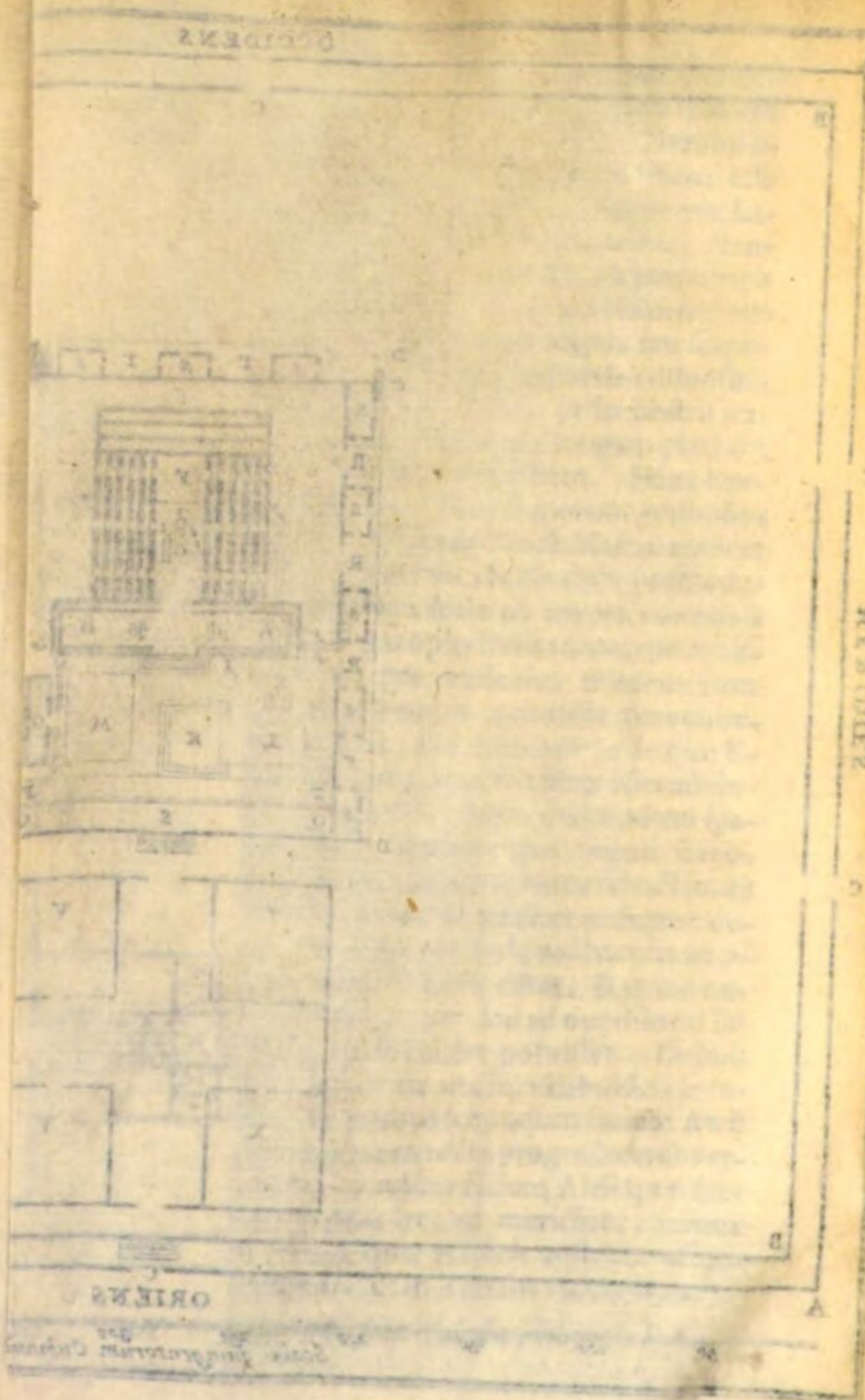
A
B

B
A

50

SEPTENTRIO





*Explicatio I. Tabulae, quæ totius Templi
Ichnographiam continet.*

- AAAA. Murus templi exterior quingentorum
cubitorum, de quo cap. 5. art. 1.
- BB. Murus interior, dictus *antemurale*. cap. 5.
art. 3.
- CCCCC. Quinque portæ exteriores, de quibus
cap. 5. art. 2.
- DDDD. Atrium templi, de quo cap. 5. art. 4.
5. 6. 13. 15. 16.
- EFGH. Templum, de quo cap. 4. à principio
ad art. 9.
- EH. Prima pars templi, quæ *vestibulum* voca-
tur, cap. 3. art. 16. & cap. 4. art. 4. 5. 8. &
cap. 6. art. 4.
- G. Altera pars templi, quæ *Sanctum* dicitur,
cap. 3. art. 7. Ib. vocatur absolutè templum,
sicut & alibi passim, tum cap. 4. art. 4. 5. &
cap. 5. art. 12. & 13.
- F. Pars templi tertia, quæ *Sanctum Sanctorum*
dicitur, cap. 4. art. 4.
1. Altare suffimentorum, c. 1. a. 7. c. 3. a. 17.
2. Candelabrum, c. 1. a. 7. c. 3. ab a. 1. ad 12.
3. Mensa in qua panes propositionis ordinaban-
tur, cap. 1. art. 7. & cap. 3. art. 12.
4. 5. Mensæ duæ in interiori parte vestibuli,
cap. 3. art. 16.
6. Quatuor parietes lateris occidentalis Sancti
Sanctorum, cap. 4. art. 4.
- 7, 7. Sex parietes lateris meridionalis, & to-
ridem lateris septentrionalis Sancti, cap. 4.
art. 9.

- I. Labrum in quo sacerdotes manus & pedes lavabant, cap. 1. art. 6. & cap. 3. art. 18.
- K. Altare holocausti, cap. 1. art. 6. & cap. 2. ab art. 1. ad art. 13.
- L. Collis per quem ascensus erat ad altare, cap. 1. art. 6, & cap. 2. art. 13. & 14.
- λ. Mensæ duæ ad latus occidentale collis, c. 2. art. 15.
- M. Spatium annulorum in quo victimæ mactabantur, cap. 5. art. 14.
- N, N. Mensæ octo, in quibus victimarum membra disponebantur, de quibus cap. 5. a. 14.
- O. Laniena, cap. 5. art. 13.
- PP. Atrium sacerdotum, de quo cap. 5. art. 13. & cap. 6. art. 3.
- QQ. Atrium Israëlitarum, cap. 5. art. 12. & cap. 6. art. 3. & 6.
- RRRRRRS. Septem portæ atrii templi, cap. 5. art. 4. & 25.
- S. Porta Nicanoris, cap. 5. art. 5.
- TVXY. Atrium mulierum, cap. 5. art. 7. & 8. Et cap. 6. art. 2.
- T. Conclave in quo vinum & oleum in libamina reponebantur, c. 5. a. 8.
- V. Conclave in quod purgati à lepra excipiebantur. Ibidem.
- X. Conclave ad coquenda sacrificia pacifica Nazaræorum, & ad tondendos capillos. Ibid.
- Y. Conclave ad servanda sacrificiorum ligna.
- ZΘΛΞ. Magna domus camerata, quæ domus ardoris dicebatur, c. 5. a. 9.
- Z. Conclave in quod agni lustrandi introducebantur, cap. 5. art. 10.
- Θ. Conclave per quod descensus erat ad balneum. Ibid.

- A. Conclave ad conficiendos panes propositio-
nis. Ibidem.
- E. Conclave in quod Hasamonæi seposuere lapi-
des altaris à regibus Græciæ temerati. Ibid.
- cde. Scala seu gradus ad thalamos, c. 4. a. 12.
- c. Pars prima scalæ per quam ascendentes ad
occidentem spectabant. Ibid.
- d. Pars altera scalæ per quam ascendentes spe-
ctabant ad meridiem. Ibidem.
- e. Pars tertia scalæ per quam ascendentes spe-
ctabant ad orientem. Ibidem.
- ssss &c. Thalami seu appendices, quæ erant
ad Atrii murum, cap. 4. a. 10.
- rRRRr &c. Menianum seu platea quæ circui-
bat atrium templi, per quam introitus erat
in thalamos, de qua mentio fit Ezech. cap.
41. v. 7. Hic duo sunt observanda. Pri-
mò Plateam illam Atrio circumductam tri-
plicem esse pro triplici tabulatorum numero,
quamvis una tantum conspiciatur, scilicet
superior quæ duas inferiores obtegit. Secundò
Portas RR, quæ sunt infra primam Plateam
in solo, tum gradus c, qui sunt infra secun-
dam in prima, & gradus d, qui sunt infra
tertiam in secunda, compendii causâ in ter-
tia illa suprema repræsentari; quasi nempe
per tres illas plateas perspicuas, quæcunque
infra posita sunt, conspiciere liceat.
- 8, 9. Trabes duæ cedrinæ, per quas ceu per
pontem aditus erat in coenaculum templi, c.
4. att. 13.
- . Locus januæ coenaculi, quæ aperiebatur ver-
sus meridiem, cap. 4. att. 12.

Explicatio II. Tabule, quæ partem eam templi exhibet, quæ Sacrarium vocatur cap. 1. art. 5. Hujus figuræ sunt duæ, quarum superior continet Orthographiam templi, cujus forma exterior, quæ spectabat ad orientem, exhibetur amoto Atrii muro anteriore, qui in prima Tabula notatur litteris DSD.

- A. Porta vestibuli, de qua cap. 4. a. 8.
- B. Porta Sancti quæ est intra vestibulum, de qua cap. 4. art. 7.
- C. Ostiolum ad meridiem quod semper clausum erat, de quo cap. 4. a. 6.
- D. Ostiolum ad septentrionem, per quod ministrorum aliquis introibat, ac progressus inter duos parietes, portas templi aperiebat, de hoc cap. 4. a. 8.
- EE. Trabes quercinæ quinque supra ostii superliminare, de quibus cap. 4. art. 8.
- FF. Basis templi, de qua cap. 4. a. 3.
- GG. Murus interior Atrii templi, de quo cap. 1. art. 5.
- HIK. Tres ordines thalamorum positi alius super alio, qui thalami appendices vocantur, de quibus cap. 4. art. 9.
- H. Thalamus inferior quinque cubitorum latitudine, de quo cap. 4. a. 9.
- I. Thalamus medius sex cubitorum, Ibidem.
- K. Thalamus supremus septem cubitorum, Ibidem.

MERIDIES

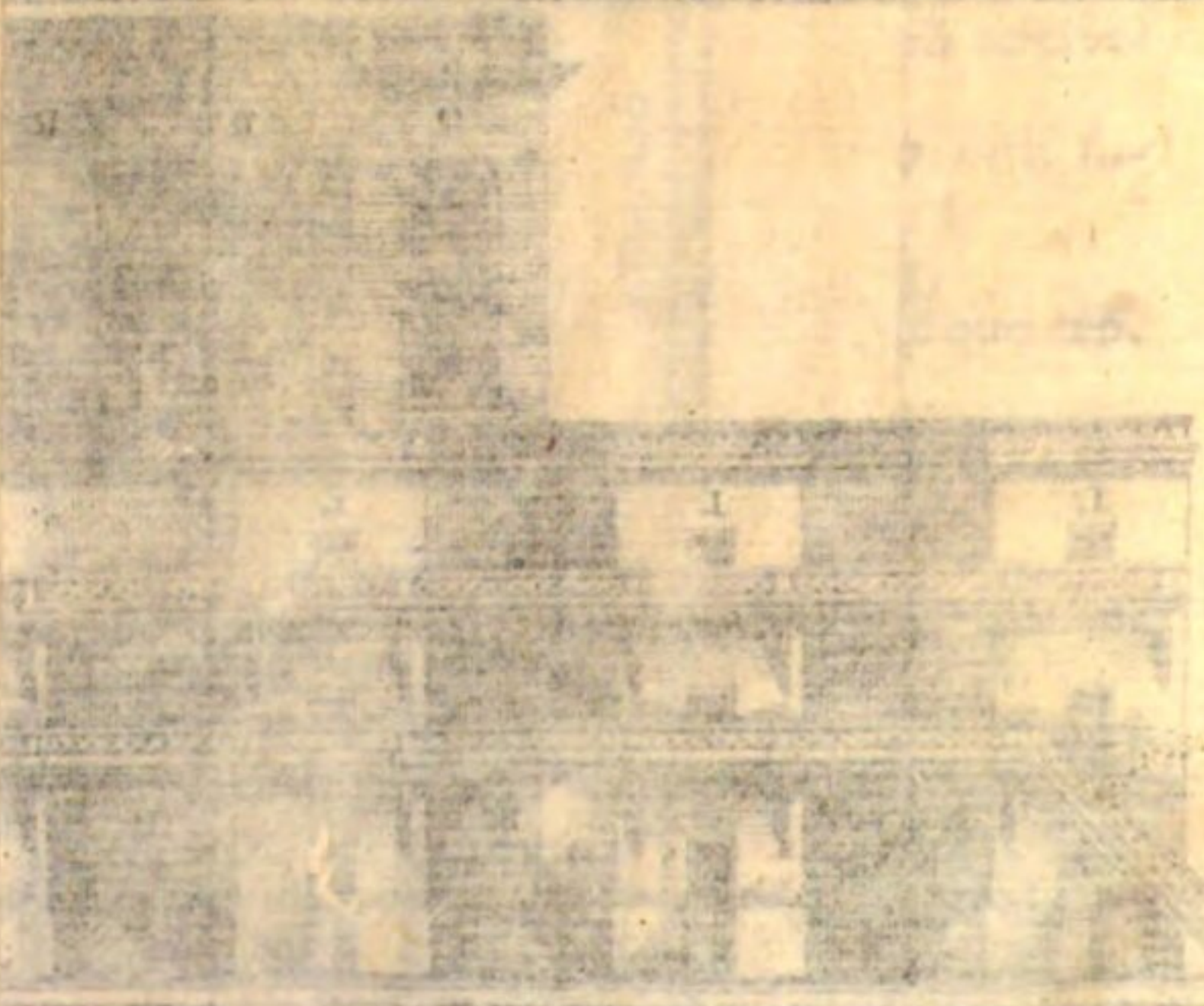


ORIENS



ORIENTALIS

ORIENTALIS



ORIENT



MEMOIR

Altera figura representans faciem Atrii, quæ spectabat ad septentrionem. Huic similes alie duæ, quarum una conversa ad occidentem erat, & altera ad meridiem.

LLLL. Quinque thalami superiores, & quinque medii totidem inferioribus impositi ad latus Atrii septentrionale, de quibus cap. 4. art. 10.

M. Unus è tribus thalamis superioribus, qui ad Atrii faciem occidentalem appositi erant, cap. 4. art. 10.

N. Pars prima scalæ, per quam ascensus erat ad occidentem, de qua cap. 4. art. 12.

O. Pars altera scalæ, per quam ascendentes spectabant ad meridiem, cap. 4. art. 12. Pars tertia, per quam ascendentes spectabant ad orientem, non apparet; quia in latere meridionali posita est.

PPP. Portæ tres Atrii templi ad septentrionem spectantes, de quibus cap. 5. art. 4.

QRRS. Coenaculum templi, quod 49. cubitis eminebat supra summum Atrium, cap. 4. art. 3.

Q. Pars coenaculi, quæ supra vestibulum erat, cap. 4. art. 13.

RR. Pars coenaculi, quæ Sancto imposita fuerat, Ibidem.

S. Pars coenaculi, quæ supra Sanctum Sanctorum erat, Ibidem.

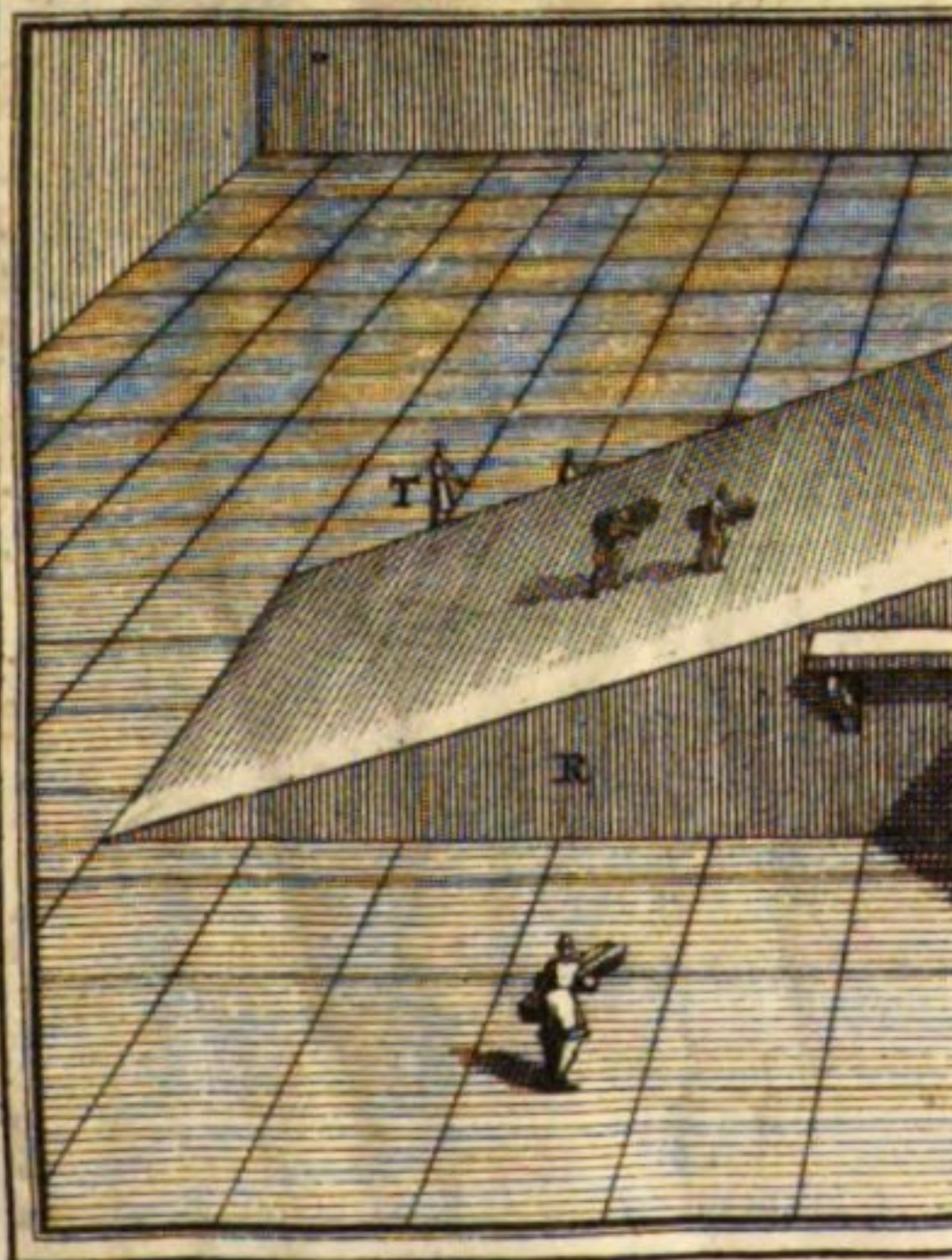
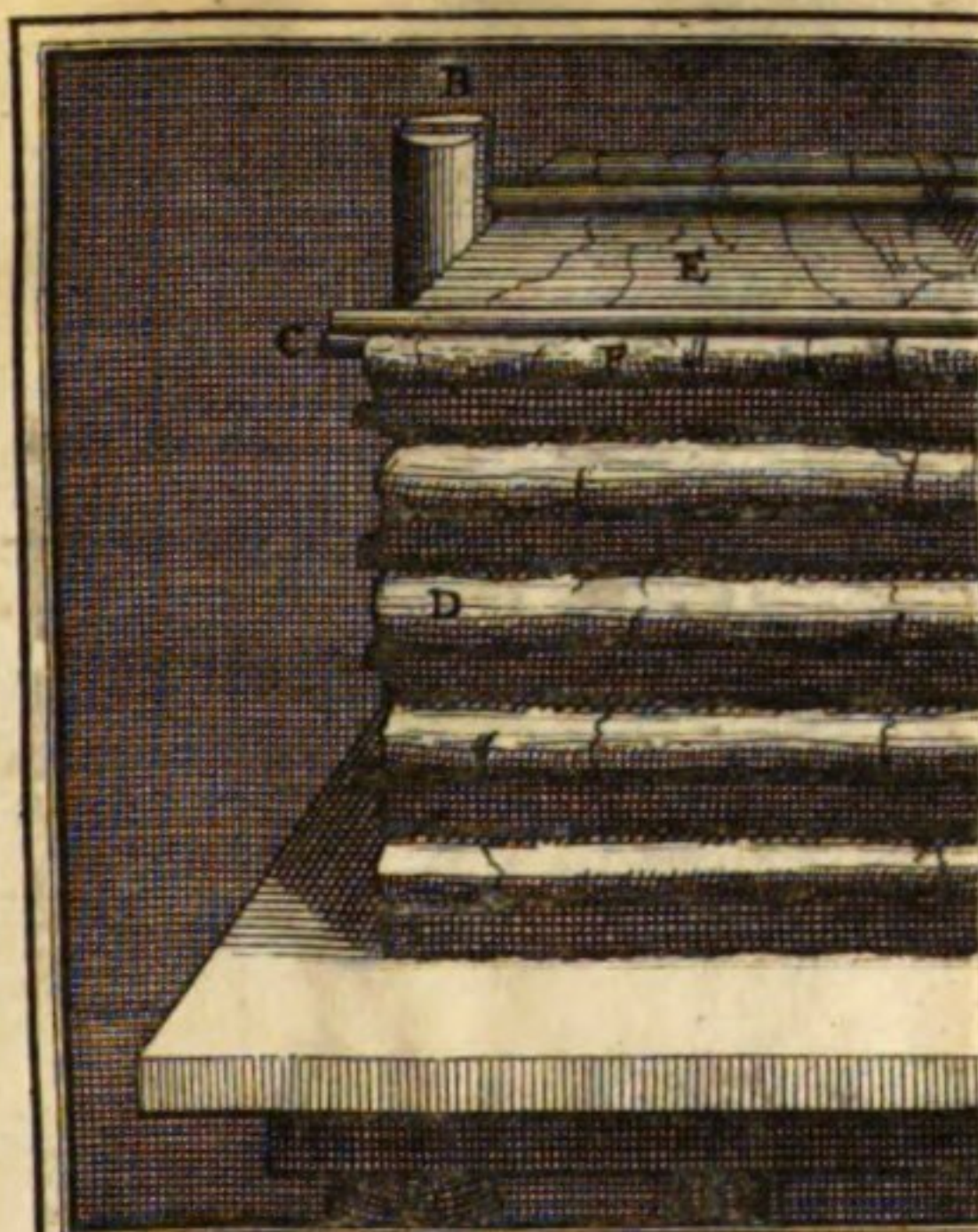
*Explicatio III. Tabula, cujus sunt figurae duae.
Earum prima exhibet mensam cum panibus
propositionis.*

A. Mensa, quæ erat in Sancto ad lævam, de qua cap. 3. art. 12.

BBBB. Quatuor baculi ex auro supernè fissi; quibus innitebantur panum ordinationes, Ibidem art. 13.

CCCCDEFGHIK. Dimidiati calami aurci, qui inter panes ponebantur; nempe tres inter primum & secundum, & sic deinceps inter ceteros panes, præterquam inter quintum & sextum, inter quos duo tantum interponebantur, ut patet in EF, ubi de industria amotus est sextus panis, Ibidem art. 14.

GHI. Tres dimidiati calami inter quartum & quintum panem interpositi: Desunt enim quintus & sextus panis, ut pateat eorum trium dimidiatorum calamorum dispositio, & qua ratione calamus CC insertus erat fissuris baculorum aureorum, Ibidem art. 14. & 15.



solle

quo

s fu

I.

rat 3

cir-

14.

asim

oti-

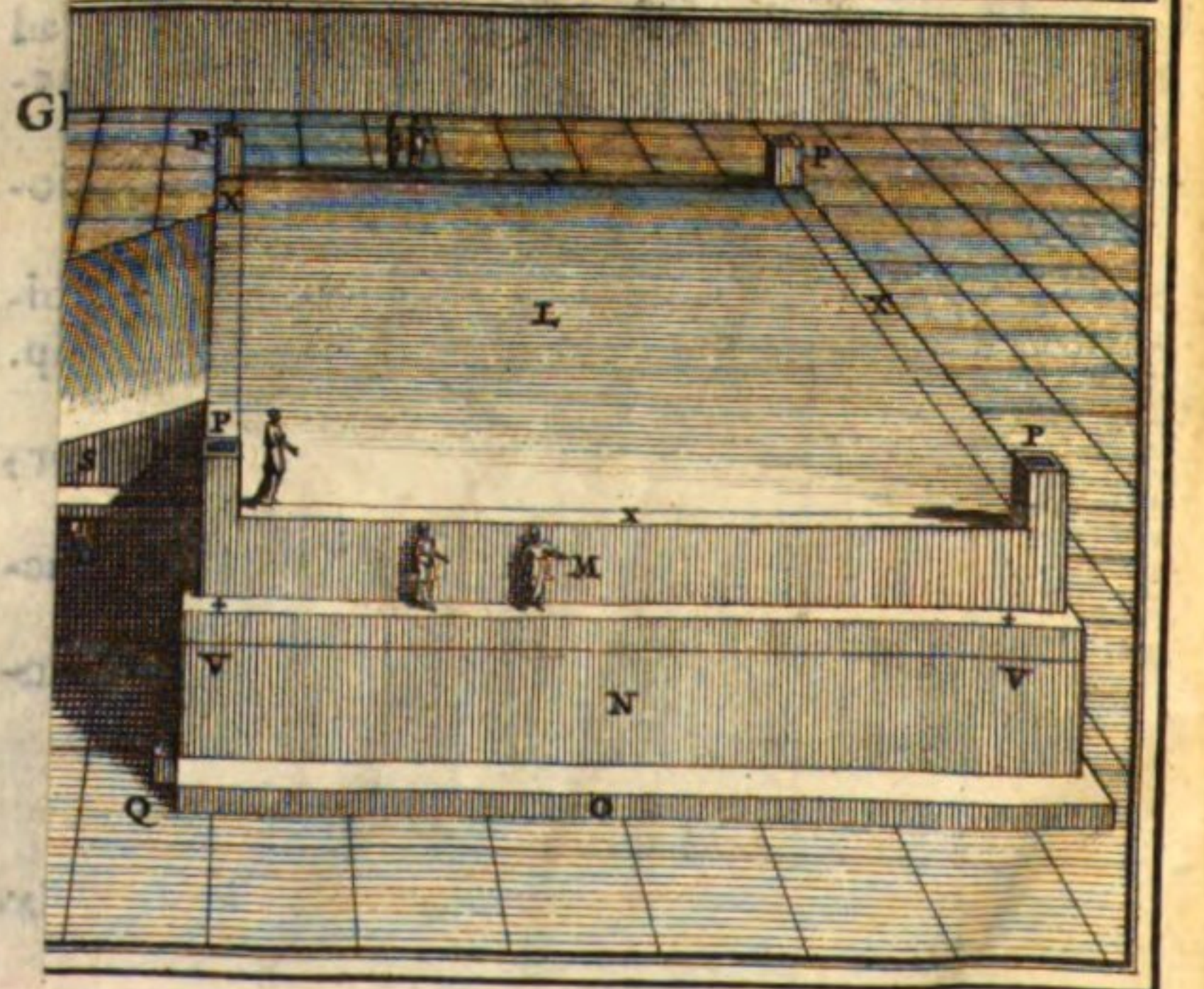
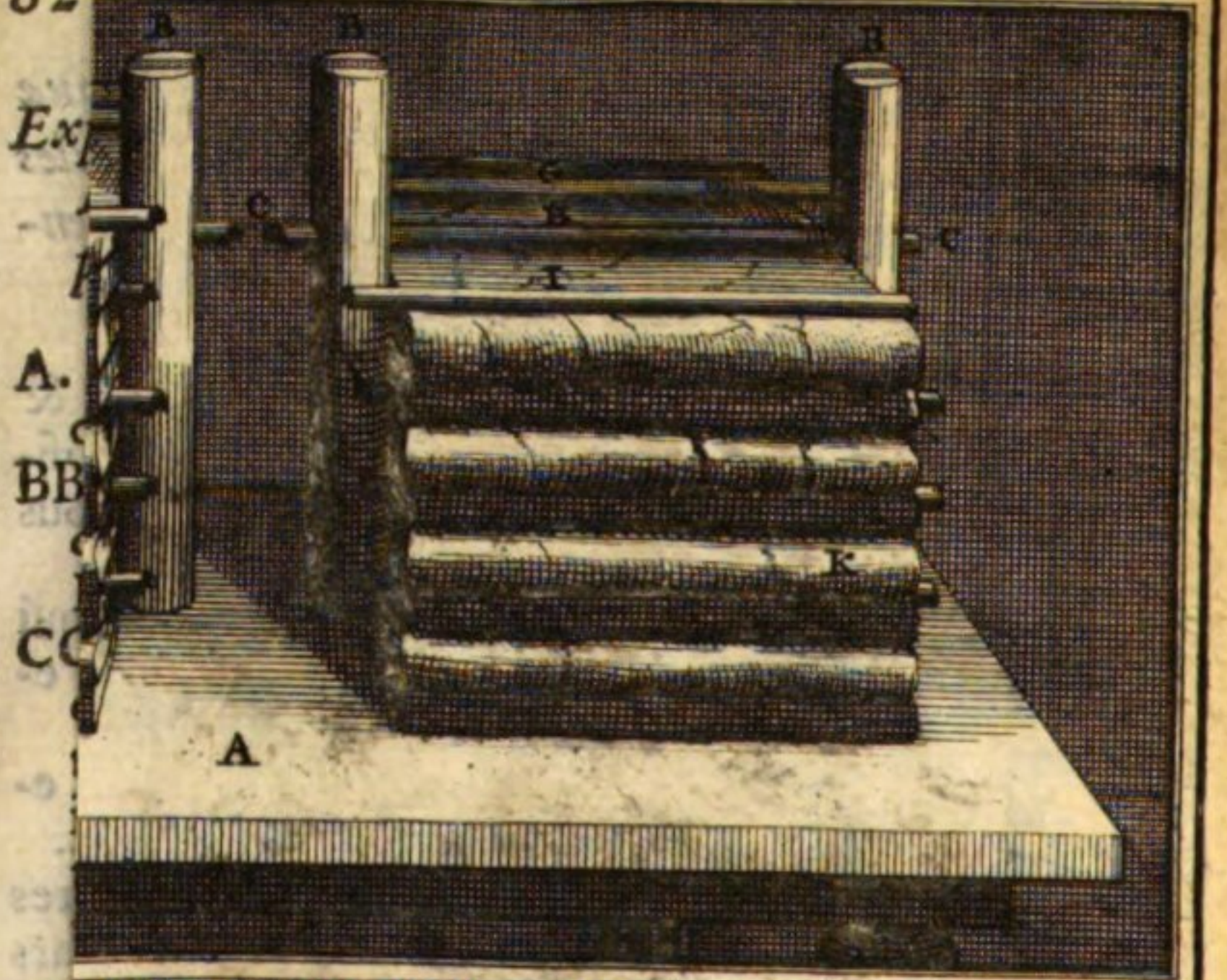
cum

an-

ejus

V.

82



*Altera Tabula representans altare cum colle
& ponticulis.*

- L. Locus , in quo sacra struebantur , de quo
cap. 2. art. 7.
M. Summum altare , seu locus structionis su-
pra gyrum , Ibidem.
††. Altaris gyrus , Ibidem.
N. Prima pars altaris supra basim erecta , I-
bidem.
O. Basis altaris , Ibidem art. 7. & 8.
PPPP. Cornua altaris , Ib. a. 7. & 8.
Q. Angulus basis exesus , Ibidem.
RST. Collis per quem ad altare ascensus erat ,
Ibidem art. 13. & 14.
S. Ponticulus per quem sacerdotes altare cir-
cuituri ibant ad gyrum †† , Ibidem art. 14.
T. Ponticulus alter per quem ibant ad basim
O , Ibidem.
PXXX. Spatium in summo altari sacerdoti-
bus relictum , per quod ambulabant circum
altaris locum illum , in quo sacra strueban-
tur , Ib. art. 7.
VV. Filum coccineum altari per mediam ejus
altitudinem circumdatum , Ibidem art. 9.

XXV.

TRACTATUS II.
DE
INSTRUMENTO
ET
APPARATU TEMPLI,
Atque de Ministris ejus.

CAPUT PRIMUM.

Oleum unctionis quando, quibus è rebus sit effectum? Hoc oleo inauguratos reges, pontifices, sacerdotes feciales, & ab initio dedicata vasa sacra. Quot essent in Sanctuario mensuræ cave cum rerum siccarum, tum aridarum?

ART. I.
Facien-
dum
unctionis
oleum.
Exod. 30.
25.

II.
Oleum

JUbendo sancitum est, ut oleum unctionis apparetur his rebus, quæ unctionis indigeant: Scriptum est enim, *Faciesque unctionis oleum sanctum, &c.*

Id igitur sic confecit magister ille noster in deserto Moyfes. Sumpsit de unaquaque ex his tribus rebus myrrhâ,

rhâ , cinnamomo , casîâ quingento-
rum pondus * siclorum , videlicet
sanctorum : de calamo autem odora-
to ducentorum & quinquaginta si-
clorum pondo. Quod autem in Le-
ge dicitur , *Et cinnamomi aromatici*
dimidium ejus , id est , quinquaginta
& ducentos. Hujus ea causa & ratio

unctionis
quibus è
rebus fit
effectum
à Moyse.

Exod. 30.
23.

G 3 est ,

II. **Siclorum.** Siclus Hebraïcè שֶׁקֶל *Sekel*, deducitur
à radice שָׁקַל *Sakal*, quod est appendere &
ponderare. Nimirum priscorum temporum nummi
tam ex ære , quàm ex argento & auro non sic , ut
nunc signati numerabantur , sed planè rudes ponde-
ribus appendebantur. Jam id extra controversiam est
siclum omnino numismatum omnium , quæ litteris
consignata sunt esse antiquissimum. Etenim scri-
ptum videmus Geneleos 23. Ephron agrum suum il-
lum , in quo erat spelunca duplex æstimasse quadrin-
gentis siclis argenti, quos illi dicitur Abraham , *Ap-
pendisse transeuntes per mercatores.* Erat autem siclus ,
ut videre licet Exod. 30. v. 13. & Ezech. 45. v. 12.
obolorum viginti. Maymonides enim noster tract.
de Siclis cap. 1. art. 2. asserit siclum ejusdem fuisse
ponderis ac grana hordeacea vulgaria trecenta vigin-
ti. Flavius autem Josephus testatur, locuples sanè te-
stis, siclum fuisse drachmarum Atticarum 4. Siclus
autem , inquit, lib. 3. Antiq. Jud. nummi genus
est apud Hebræos, quales sunt tetradrachmi Attici.
Unde sequitur, ut duarum esset drachmarum Hebraï-
carum: Etenim pondera Hebraïca, itemque Alexan-
drina erant altero tanto majora Atticis, ut cuivis ex
Varrone cognoscere licet. Qua de causa Septuaginta
siclum ubique reddiderunt non τετραδραχμων , sed δι-
δραχμων ; quia Legem interpretabantur Alexandriæ,
cujus pondera ponderibus Hebraïcis planè congrue-
bant. Quæ cum minùs perspecta fuissent nonnullis,
com-

est, quoniam illud duabus vicibus librabant, ducentorum & quinquaginta siclorum pondus unaquaque vice: contrivit deinde unumquodque separatim; tum confusa simul omnia in aqua pura & dulci diluit tamdiu, dum omnino vis eorum in aquam transisset omnis. Huic aquæ addidit * hinnem olivi; hin autem capit logos duodecim: logus autem quararios capit quaternos. Postremo totum hoc igni subdito concoxit usque dum omni aqua exhalata relinquebatur solum olivum, quod in vas seposuit ac condidit in posterum.

III. Myrrhæ autem istâ oportet intelligi concretum sanguinem certæ cujusdam feræ, quæ est in India, quo nova, & delibutos homines fragrare passim, aper-

commenti sunt duplicem fuisse siclum; unum sanctum, drachmarum Atticarum quatuor; & alterum communem, qui tamen nusquam & nunquam reperitur, duarum tantum drachmarum: non est ita. Sed enim quod sicii passim in Litteris sacris jubentur examinari pondere sicii sancti, vel ut textus Hebraicus ad verbum habet juxta siclum Sanctuarii ea causa fuit, quia in Sanctuario servarentur cuncta pondera quæ erant reliquorum omnium certa & perpetua norma. Quod & apud ethnicos usitatum esse, ut in delubris suis asservarent pondera mensurasque, atque adeo sacra putarent, ad quorum normam cætera exigerentur, Litteris proditum est.

Hinnem. De hinne ceterisque mensuris vide art. 17. hujus ipsius capituli.

apertum est. Cinnamomum est li- aliorum
gni genus id, quod ex insulis appor- aliquot
tatur Indiae, cujus est suavis odor: aroma-
eo ligno saepe se suffiunt homines. tum de-
Casia verò costus est. De calamis scriptio.

Oleum unctiōis ad hanc rationem
& modum si privatus homo efficeret
nihil omnino mensuræ nec addens,
nec detrahens, cum id effecisset ob-
stinatè, * poena ejus erat כרת ke-
ret. Sin fecisset imprudens, statum
pro peccato * sacrificium offerret.
Namque scriptum est, *Homo quicun-
que tale composuerit, &c.* nempe si
id hoc consilio paraverit, ut eo ad
ungendum semetipsum uteretur.
Nam si fecisset ideo, ut ejus parandi
modum addisceret, aut ut illud daret

IV.
Interdi-
ctum fuis-
se ne quis
oleum
unctiōis
suum ad
usum effi-
ceret.
*Exod. 30.
33.*

G 4

aliis

IV. Poena, &c. De ratione hujus poenæ pluribus a-
ctum tract. sup. cap. 7. art. 18.

Sacrificium. Majemonides noster ad initium Com-
mentariorum in tractatum Misnicum, qui כרות Ke-
ritot inscribitur: Hoc, inquit, nomine appellatur
sacrificium id, quod non immutatur divitiis, vel
paupertate ejus à quo fiat: Nimirum erat nonnul-
lorum sacrificiorum ea ratio, ut pro facultate offeren-
tis tum augerentur, tum minuerentur. Sed ea de re
pluribus agetur alio loco.

VI I.

aliis in usum sacrum, nullâ poenâ teneretur.

v. Si quis unguendo consumpsisset ex oleo unctionis tantum, quanta est oliva, idque fecisset contumaciter, poenâ כרת keret tenebatur. Quod si fecisset imprudens, offerret statum pro peccato sacrificium, quia scriptum legitur, *Et (qui) dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.* Etenim eam tantum unctionem poena sequebatur, quæ fiebat ex oleo, quod à Moyse ipso paratum fuerat. Nam quod dicitur, *Qui dederit ex eo, &c.* significat id, de quo scriptum est, *Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi.* Atqui nullum aliud, quàm hoc, quod effecit Moyse, oleum unctionis effectum est unquam.

VI. Hoc oleo semetipsum, aut alium unxisse hominem, unum & idem erat, quippe cùm dicatur, *Et qui dederit ex eo alieno.* Si quis autem hoc oleo vasa, pecudes unxerit, aut ethnicos, qui sunt pecudum similes, aut homines mortuos, is impunè foret, quia scriptum est, *Caro hominis non ungetur ex eo.*

VII. A Moyse reliquis deinceps temporibus hoc oleo solos ungebant summos Pontifices, * Sacerdotem fecialem,

VII. Sacerdotem fecialem Hic est ille, qui Hebræis modo præcisè dicitur כהן משוח Sacerdos unctus, modo

דֹּדֹּ plene מִשּׁוֹחַ מִלְחָמָה כֹּהֵן Sacerdos unctus in bellum,
 & omniſſa voce ſacerdotis מִשּׁוֹחַ מִלְחָמָה Unctus in bel-
 lum. Officium ejus erat Iſraëlitas bellum parantes
 monere eorum quæ præcipiuntur Deut. 20. Sed non
 alienum erit hîc ſubjicere, quæ de his ſacerdotibus
 expoſuit Scriptor noſter tract. de Regibus & de bellis
 „ eorum, cap. 7. Cum, inquit, bellum ſuſciperetur,
 „ ſeu illud ex edicto Dei neceſſarium, ſeu etiam vo-
 „ luntate indictum, tum ſacerdotum aliquis præſi-
 „ ciebatur, qui ſub belli tempus exercitui certa quæ-
 „ dam effaretur carmina. Is ungebatur oleo unctio-
 „ nis, atquæ adeo *Unctus in bellum* nominabatur. §.
 „ Hic igitur *Unctus in bellum* debebat ſemel & iterum
 „ effari carmina. Primùm enim exercitui, cùm in
 „ expeditionem educeretur ante quàm inſtrueretur
 „ acies ex Deut. 20. de libro prælegebat. *Quis eſt*
 „ *homo qui plantavit vineam, necdum fecit eam com-*
 „ *munem, de qua veſci omnibus liceat, & cætera,*
 „ quorum videlicet cauſa homines militia immunes
 „ eſſe Lex jubet Deut. 20. Quibus auditis ejuſmodi
 „ homines ex agmine abibant: tum deinde reliquis
 „ copiis idem memoriter recitabat, *Nolite metuere*
 „ *nolite cedere.* §. Inſtructa igitur acie diſpoſitiſque
 „ ordinibus, cùm prælium jam inſtaret, *Unctus in bel-*
 „ *lum* celſo quodam loco ſe collocabat ita, ut omnes
 „ ordines in conſpectu haberet, quibus Hebraicè di-
 „ cebat: *Audi Iſraël, vos hodie contra inimicos ve-*
 „ *ſtros pugnam committitis, non pertimeſcat cor ve-*
 „ *ſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis*
 „ *eos: Quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt,*
 „ *& pro vobis contra adverſarios dimicabit, ut eruat*
 „ *vos de periculo.* Quæ cùm dixiſſet *Unctus in bellum,*
 „ ſubjectus ei ſacerdos eadem per univerſum exerci-
 „ tum contenta voce proclamabat. Rurſuſque *Un-*
 „ *ctus in bellum* dicebat: *Quis eſt homo qui edifica-*
 „ *vit domum novam, &c. Quis eſt homo qui plan-*
 „ *tavit vineam, &c. Quis eſt homo qui deſpondit uxo-*
 „ *rem, &c.* Quæ cùm dixiſſet Sacerdos fecialis ea-

unctionis inaugurationentur? *Lev. 6. 22.* Ilem, & è gente Davidica reges. Ac sacerdotes illi quidem, etfi talium erant sacerdotum filii, tamen ungebantur, quia scriptum est, *Et sacerdos unctus in locum ejus è filiis ejus, &c.*

VIII. Non erat in templo secundo oleum hoc unctionis. Ergo summus Pontifex vestium additione inaugurabatur solum: nempe augebatur vestibus summi sacerdotii.

Jam de ungendi modo, erat qui capiti sacerdotis instillaret oleum, quod idem hic paulò supra oculos sacerdotis diducebat in formam *Chi Græci*, qualis est ista figura χ , quia in Lege dicitur, *Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecrauit.* Jam de gente Davidica reges ungebantur in capite ad figuram diadematis. Atque in his ipsis nec alias partes corporis ungere, nec multum olei profundere licebat.

X. Si quis in summum sacerdotem, aut regem, qui jam unctus esset, rursus ex hoc unctionis oleo instillaret, ut oleo impunè foret. Scriptum est enim, *Qui*

dem exercitui magna voce repetebat unus eorum, qui imperium in milites habebat, qui idem deinde addebat de suo: *Quis est homo formidolosus & cor de pavidò, &c.* Quæ postrema alius eorum, qui ordines ducebant, per totum exercitum pronuntiabat.

Qui dederit ex eo alieno, &c. Atqui unctionis hi quidem ab hoc oleo alieni non e-
 rant: sed de eodem illo si quis cor-
 pus regis fricaret, vel pontificis, totum
 poena erat. Nam quod dicitur, perfun-
 Caro hominis non ungetur ex eo, quem-
 vis hominem complectitur. Et sum-
 mus sacerdos si suo capiti instillatum
 oleum sumpsisset, atque eo perfri-
 cuisset viscera, poenæ כרת keret ad-
 dictus fuisset, si modo frictioni im-
 pertisset tantum, quanta est olivæ
 magnitudo.

Exod. 30.
 33.
 Ibid. v 32.

Non ungebatur rex nisi ad fontem: XI.
 non ungebatur rex, si regis erat fili- An sem-
 us: regnum enim à patribus hære per reges
 ditate perpetua traditur liberis, cum inaugura-
 à Lege dicatur, ut longo tempore re- rentur
 gnet ipse & filii ejus super Israël. Hic oleo un-
 idem, si quæ esset de regno conten- ctionis?
 tio, ungebatur, ut sic palam fieret Deut. 17.
 omnibus unum hunc verum ac legi- 20.
 timum esse regem, & controversia
 dirimeretur. Itaque Salomonem pro-
 pter Adoniæ contentionem unxe-
 runt: unxerunt & Joam propter A-
 thaliam, & Joacham propter ejus
 fratrem Joakim. * Jehum verò unxit
 Eliseus non oleo unctionis, sed oleo
 balsamino. Id sapientibus quasi per
 ma-

XI. Jehum, &c. Utpote qui non fuerat è gente Da-
 vidica, neque porro rex Judæ, sed rex Israël inaugu-
 rabatur. XIV

manum traditum est.

XII. Quæcunque in deserto illo loco vasa sacra
Vasa sacra sa tabernaculi fecit Moyſes , ea non
quomodo niſi ungendo oleo unctiſionis confeſcra-
conſecra- ta ſunt : Scriptum enim legimus ,
rentur. *Unxitque & ſanctificavit.* Id autem
Num. 7.1. illis , quæ poſt infeſcuta ſunt , ſecu-
lis in uſu non fuit. Quæcunque verò
vaſa in Sanctuario ſuum ad uſum ſunt
adhibita, hoc ipſo ſacrata fuere. Quod
Ibid. 4. 12. enim in Lege eſt , *Omnia vaſa , qui-
bus miniſtratur in Sanctuario*, id hoc
ſibi vult vaſa ipſo miniſterio divino
ſancta fieri.

XIII. Acerræ & lances ad recipienda
Vasa ſacra ſerta paratæ , & illi , quibus ſanguis
ex auro & hoſtiarum excipiebatur , crateres ,
argento ſi itemque miniſterii divini reliqua va-
frange- ſa prorsus erant omnia ex argento &
rentur , auro. Eadem verò licebat etiam ex
quid ex alio metalli genere fieri , ut ſupra
illis fieret? poſuimus. Porro ſuo quodque uſu
conſecratur. Si fractum eſſet eo-
rum aliquod , id liqueſcebat , ut ex
eo conſlaretur aliud. Horum enim
ſanctitas ab eis tollebatur nunquam.

XIV. Ne forata quidem , aut fiſſa vaſa
ſacra reſciebantur , ſed liqueſacta
prorsus renovabantur.

XV. Si culter exciderit è manubrio , ſi
fuerit crenâ vitiatus , non reſtituere-
tur , non acueretur ; ſed his condi-
tis ad templi latus inter Sanctum &
veſtibulum ad ſeptentriones , effice-
rentur

rentur alii novi : nullus enim inter divitias paupertati locus erat.

Duæ erant siccorum mensuræ in Sanctuario , * decima , & semidecima ; illâ utebantur ad ferta , hac ad distribuendum summi sacerdotis fertum quotidianum. XVI.
Quot e-
rant men-
suræ sacræ
rerum sic-
carum?

Liquidorum erant * mensuræ septem , hin , & dimidius hin , & tertium hin. XVII.
Quot &
tia-

XVI. *Decima.* Fuit illa pars decima ephi, de qua mensura articulo proximè sequenti explicabitur.

XVII. *Mensura septem, hin, &c.* Omnino noster hic Scriptor tract. de Permissionibus cap. 1. art. 13. has „ mensuras capaces sic definit. *Satum*, inquit, quod „ passim commemoratur, capiebat *Cabos* sex: Cabus „ autem capiebat quatuor *Logos*. Logus autem „ capiebat quatuor *Quartarios*. Jam Quartarium ibi- „ dem artic. 12. ita definit. Quartarius autem, in- „ quit, capit id aquæ, vel vini, quod fere se exæ- „ quat ponderi denariorum 17. ac semissis. Hactenus noster, qui tametsi non declarat ad quod denariorum genus mensurarum rationem exigat, tamen affert aliquid, quoniam eosdem ubique usurpat denarios, quorum centum pondere æquabant denarios Romanos ducentos & quadraginta, sicut demonstrabitur cap. proximè seq. art. 3. in definitione *mina*. Ex quo patet denarios 17. & semissem nostri Scriptoris pondere adæquasse denarios Romanos 42. Sed enim mensuræ capaces istæ omnes, cum in Talmude, tum in cunctis fere Rabbinorum scriptis vulgaribus definiuntur ovis videlicet gallinaceis. Quod etiam ad singula mensurarum vocabula in R. Davidis Kimchi Lexico illo, qui *מכלול Miklol* inscribitur, cernere licet. Ac R. Alfes quidem pleraque omnia mensurarum capacium genera uno & eodem loco describit. fane

quales
erant
mensuræ
sacræ re-
rum liqui-
darum?

tiarius, & quartarius. Logus, & dimidius logus, & quartarius. Utebantur igitur dimidio hinne, tertiaro & quartario ad dimetiendum oleum fertorum: semilogo ad dimetiendum suum cuique candelabri lucernæ oleum: & quartario ad oleum in crustula dispertiendum.

XVIII.

At nihil erat hinne metiendum: is igitur cur in templo fuit? Quia fuerat in Sanctuario ætate Moyfi. Etenim hoc ille ad efficiendum oleum unctiōis mensus est olivum. Jam qui in Sanctuario semilogus erat, eo utebantur ad metiendum cum aquam, qua probaretur adulterii suspecta mulier, tum etiam oleum id, quod ad sacrificium laudis adhiberetur: usus autem quartarii erat ad metiendum & oleum, quod adhibebatur ad panem Nazaræorum, & aquam ad leproforum lustrationem; quæ tamen his de causis nequaquam consecrata erant: sed ob ea, quæ efficiebantur illis

sane quàm commodè. Is igitur tract. de Paschate, cap. 5. ita dixerit. רביעית של תורה Quartarius ille, Legis continebat sesquiovum: לוג Logus vulgò Sex-
tarius continebat sex ova. קב Cabus capiebat ova viginti quatuor. הין Hin ova septuaginta duo. סאה Satum capiebat ova centum supra quadraginta quatuor. א'פה vulgò Ephi, seu Epha, capiebat ova quadringenta triginta duo. עומר vulgò Gomor, quæ est eadem decima pars Ephi, continebat ova quadraginta tria, addita quinta ovi parte.

illis in Sanctuario opera, ut supra diximus.

Omnino mensuræ istæ erant sacræ omnes, quippe quæ pertinerent ad divini ministerii vasa: verum consecrandi causa ungebantur mensuræ liquidorum intus & foris: siccorum intus tantum. Quocirca quæ de corollariis illorum decidebant, erant sacra: contra verò profana, quæ decidebant è corollariis horum.

XIX.

CAPUT SECUNDUM.

Suffimentum ubi, quando, quibus è rebus, qua ratione efficeretur, & servaretur? Quo loco, quoque pondere incenderetur?

Suffimentum efficiebatur quotannis: namque id effici jubendo sancitum est; scriptum est enim, *Sume tibi aromata, &c.* Atque à Legge quidem quatuor omnino declarantur ejus aromata, stacte, onyche, galbanum, & thus: reliqua verò ejus aromata explicata Moyfi fuerunt in monte Sinai.

ART. I.

Exod. 30.

34.

Quotannis efficitur esse suffimentum.

Moyfi igitur aromata fuerunt in monte Sinai nominata undecim, quæ ad suffimentum adhibebantur justo pondere, & his addebatur sine pondere sal sodomeus, & de Jordane succi-

II.

Suffimentum quot ex aromatificet?

succinum, & genus quoddam herbæ copiosum fumum exhalantis. Hanc enim nemo noverat præter certos quosdam homines, qui rationem ejus accipiebant alii ab aliis.

III. Atque horum undecim aromatum hoc erat pondus adhibendum. Ex uno quoque istorum stacte, onyche, galbano, & thure pondus 70 minarum. Jam * mina centum erat denariorum pondo. De myrrha, cassia, spica nardi, croco, sedecim minæ pondo de singulis: de costo duodecim minæ pondo: cinnamomi pondo minæ novem: de aromatico illo

III. **M**ina centum erat denariorum pondo. Bene res haberet, si subjiceret Scriptor noster quo tandem denario minam expendit atque æstimavit: quod quia neglexit, definitionem attulit indefinitam. Ego verò hoc habeo de mina Hebræica dicere, eam fuisse ducentorum & quadraginta denariorum Romanorum, atque adeo totidem drachmarum Atticarum: quia enim drachma Attica pretii ponderisque fuit ejusdem atque denarius Romanus. Est ejus rei bene subducta ratio ab exquisiti viro judicii, & doctrinæ prope singularis, illo, qui conscripsit eam, quæ extat ad calcem Bibliorum in folio elegantissimis typis excusorum Parisiis ab Ant. Vitre, ann. 1662. Chronologiam sacram, perfectissimam, atque omnes numeros in se habentem, eademque adjecit miram quandam appendicem, in qua cum multis & variis de rebus, tum verò de nummis, ponderibus & mensuris antiquorum, præsertim verò Hebræorum ita disputat, eademque inter se ita comparat, nihil ut in eo genere desideretur.

illo cortice trium minarum pondo, ex quibus unà conjunctis ista fit ponderum summa, minæ 368. Hæc omnia, quàm tenuissimè poterant, terebantur: addebatur inde salis sodomei, & de Jordane succini * quadrans cabi, & parum illius herbæ fumum exhalantis: tum ex eo mina pondo singulis diebus adolebatur in aureo altari: erant igitur trecentæ sexaginta quinque minæ pro numero dierum, quibus sol conversionem annuam conficit: reliquæ tres minæ cum essent tenuissimæ, vigilia solemnitate Expiationum elidebantur etiam multo tenuiùs. Atque ex eo sic comminuto sumebat summus Pontifex plenos pugillos suos, quos solemnitate Expiationum adoleret: reliquum erat suffimenti residuum illud, de quo in tractatu de Siclis diximus.

Quæ à Lege nominatur stacte, hoc est lignum illud balsaminum, ex quo præstans quædam existit resina: * onyx est ea, quam in odoribus homines ut plurimum adhibent: galbanum habet colorem attriti mellis similem, odorem gravem: est autem cer-

IV.

Stacte, onyche, galbanum explicantur quid sint?

Quadrans cabi. De cabi capacitate dictum est cap. superiori art. 17.

IV. *Onyx est ea.* Hæc Hebraicè dicitur שחלח, Chaldaicè טפר, & in Misna צפורן. Vide Buxtorfii Lexicon Talmudicum in themate צפר.

Fasc. VI.

H

X

certarum, quæ in Græcia nascuntur, arborum refina. Atque hæc aromata sic appellantur Arabicè **עוד בלסאן ואצפר טיב ומיעה ולכאן ומסך וקציעה וסנבל אלנטורן וזעפרן וקו שט ועוד וקשד סליכהוענבר.**

V.

Quænam erat suffi-
menti pa-
randi ra-
tio?

Apparandi suffimenti erat ista ratio. Saponis Karfinensis adhibebantur cabi novem, quibus onyx perfricta diluebatur in viginti uno cabis vini capparini, vel veteris albi, ejusque generosissimi. Exin aromatum unumquodque separatim elidendo multo maximè comminuebat aliquis. Is per totum elidendi spatium: *Bene, bene frange*, sibi ipse dicebat, tum omnia inter se commiscebat ac confundebat.

VI.

Efficien-
dum in
atrio suffi-
mentum.

Suffimentum de sacris sumendum erat, & in sacris efficiendum intra atrium. Si quis illud aut sumpserit de profanis, aut in vasis profanis condiverit, vitiosum erat.

VII.

Qua ratio-
ne suffi-
mentum
servaba-
tur?

Reponebatur in mortarium bis in anno: dispergebatur æstivo tempore ne mucesceret: hieme contrà coacervabatur ne ejus evanesceret odor.

VIII.

Quid suf-
fimentum
redderet

Si quis in suffimento condiendo quamvis parum mellis adhibuisset, vitiosum id esset: si quis ex imperatis aromatibus omisisset unum, is esset addictus morti, quoniam suffi-
men-

mentum fecerit alienum. Si quis illegiti-
autem secutus rationem præscriptam
suffimentum minutatim composuif-
set, id quidem esset idoneum, e-
tiam si aliam manè portionem, ves-
peri confecisset aliam.

Si privatus homo adhibendo præ-
scripta pondera ex his aromatum ge-
neribus composuerit suffimentum,
idque ad fruendum ejus odorem,
is etiam si non sit odoratus, tamen
propter compositionem ipsam poenæ

כרת Keret erat addictus si contuma-
citer fecerit, & addiceretur statim
sacrificio pro peccato si fecerit im-

prudens. Quod si non perfecerit
totum, sed dimidiam, vel tertiam
tantum partem, si quidem comme-
morata adhibuit pondera, nihilo-
minus poenæ **כרת** Keret addicere-

tur, quia scriptum est, Talem com-
positionem non facietis in usus vestros.

..... homo quicumque fece-
rit simile, ut odore illius persruatur,
peribit de populis suis.

Sin eò fecerit, ut faciendi ratio-
nem addisceret, vel ut illud Eccle-
siæ donaret, impunè foret. Jam si
quis ejus odore usus esset, idque ipse
non fecisset, ejus quidem poena non
erat **כרת** Keret: sed ea erat poena,
quæ sequebatur, * si quis sacris abu-

H 2

X. Si quis sacris abusus. Qua de re copiosè disputa-
bitur tract. postremo hujus Libri.

IX.
Non li-
cuisse suf-
fimentum
ex præ-
scripto fa-
cere ad
fruendum
ejus odo-
rem?

Exod. 30.
37. & 38.

X.
Licuisse
fieri suffi-
mentum
eò, ut fa-
ciendi ra-
tio disce-
retur.

fus fuerit : neque enim à Lege po-
næ כרת Keret addicitur , nisi qui fe-
cerit talem compositionem ad fruen-
dum ejus odorem.

XI.
Quid in
aureo al-
tari sacri-
ficaretur?

Quod erat intra templum altare
aureum , in eo singulis diebus suffi-
mentum adolebatur , nec quidquam
in eo sacrificabatur aliud. Si quis
suffimentum huic dissimile altari in
isto adolevisset , vel simile quidem ;
sed quod vel unus , vel multi simul
consociati largiti fuissent : si fecisset
in eo sacrificium ; si libamen fudis-
set , verberibus coerceretur ex isto
Exod. 30. Legis edicto , *Non offeretis super eo*
9. *thymiana compositionis alterius , nec*
oblationem , & victimam , &c.

XII.
Arcam
foederis
hominum
humeris
deportan-
dam
fuisse.

Arca foederis cum transferretur
in locum alium ex alio nec jumen-
tis , nec curribus deportanda fuit ,
sed hominum erat imponenda hume-
ris. Quod cum oblitus rex David
arcam curru vehi fineret , extemplò
morte multatus est Oza. Jus est e-
nim arcam ferri humeris hominum ,
Num 7. 9. quod scriptum est , *Quia Sanctuario*
serviunt , & onera propriis portant hu-
meris.

XIII.

Qui portabant arcam humeris ,
eorum oportebat alter alterius os
spectaret ita , ut ambo terga foras ,
ora verterent intus ad arcam. Quo-
rum summa cautio erat , ne vectes
ex arcæ evaderent annulis. Nam si
quis

quis ex annulis auferret vectium unum, is verberibus multaretur ex hoc Legis dicto, Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis, *Exod. 25. 15.*

CAPUT TERTIUM.

Levitas omnes sacris addictos templi fuisse custodes, janitores & cantores. Ad cantum divinum quanam adhiberentur fidium genera? Levitas quinquennio divinum ministerium esse doctos. Quo etatis anno, quo corporis vitio fierent divino ministerio inhabiles? Quo ordine fuerint eorum descriptæ vices?

OMnino Levi satum editi ministerio sancto erant omnes addicti ac consecrati, qua de re sic loquuntur litteræ sacræ, *Eo tempore separavit tribum Levi. Ac jubendo sanciturum est, ut Levitæ, velint, nolint, vacui sint & parati ad Sanctuarii ministerium: ait enim Lex, Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus. Et si quis è Levi posteris volens & lubens se muneribus & officiis Leviticis addiceret omnibus præter unum, non cooptabatur usque dum se se prorsus omnibus addictum veller.*

ART. I.

Levitas omnes ministerio Sanctuarii vacasse.

Dent. 10. 8.

Num. 18. 23.

II. Hæc igitur erant eorum officia atque munera, ut Sanctuarium custodirent, ut partim eorum janitores essent, qui Sanctuarii portas aperirent ac clauderent, partim cantores, qui quotidie canerent ad rem divinam. Est enim in Lege, *Ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ.* Ecquod igitur est in nomine Domini ministerium? Cantus videlicet carminis. Canebant igitur ad omnia universæ Ecclesiæ holocausta debita: itemque ad feriarum pacifica sacrificia, quo tempore fieret vini libatio. Nam voluntate cum Ecclesia donaret * holocausta æstiva quædam, & cum libamenta separatim fierent, carmen non canebant.

III. Levitam, qui lugeret munus efficere fas erat, & ad rem divinam cernere. Jam singulis quidem diebus in suggesto non consistebant pauciores, quam duodecim Levitæ, qui carmen ad rem divinam concinerent, sed his sine fine poterant adjungi. Hi quidem carmen non canebant nisi voce: etenim præcipuus est in ministerio sancto vocum cantus; verum astabant ibidem alii qui fidibus canerent. Horum erant alii Levitæ, alii

II. Holocausta æstiva. De his explicabitur cap. 7. art. 13.

alii genere clari Israëlitarum, qui sacerdotibus collocarent filias. Nam in suggestum ascendebat nemo, nisi claro genere natus. Jam qui fidibus canebant, his non poterat duodecim illorum voce canentium absolvi numerus.

Quibus igitur fidibus utebantur?

Nabliis, tibiis, cytharis, tubis, & cymbalis. Nablia nec pauciora duobus adhibebantur, nec plura sex: neque pauciores duabus, neque plures duodecim tibiæ: tubæ non pauciores duabus, nec plures quam centum & viginti: cytharæ non pauciores, quam novem; sed augebantur ad infinitum: cymbalum adhibebatur duntaxat unum.

Cunctis diebus solemnibus & calendis ad rem divinam sacerdotes tubis clangebant, & canebant Levitæ carmen, quod à Lege dicitur, *Si quando habebitis epulum & dies festos, & calendas canetis tubis.* Tuba fiebat ex argenti massa; verum si quis eam ex argenti scrutis effecisset, tamen esset idonea: ex alio metalli genere, vitiosa. Atque illæ, quibus canebant, tibiæ, fistulæ erant è calamo, quippe cujus sonus dulcis est. Jam modos unica duntaxat tibia distinguebat; est enim ea distinguendi ratio quam præclarissima.

Omnino duodenis in anno diebus

H 4

ad

IV.
Quot & qualia adhiberentur ad rem divinam fidium genera?

V.
Num. 10.
10.

VI.

In sacri-
ficiis facien-
dis non
habitam
esse ratio-
nem legis
de sabba-
to.

ad aram tibiis canebant : ad immo-
lationem Paschatis primi , ad im-
molationem Paschatis secundi , ad
primam feriam solemnitatis Pascha-
lis , ad primam feriam * solemnita-
tis hebdomadarum , & per octo dies
solemnes scenopegiorum. Atque hæc
qui-

VI. *Solemnitatis hebdomadarum.* Prorsus omnes so-
lemnitates, quæ litteris sacris decernuntur in unum
duntaxat diem, hoc captivitatis tempore biduo cele-
brantur à Judæis : immo verò & earum magna pars
etiam stante templo biduo agebantur. Quod quam-
obrem sit quondam ita factum, fiatque etiam hodie,
copiosè disputatur tract. de Consecratione Calendarum
cap. 5. quem nos tractatum Latinum factum annos ab-
hinc octo in lucem protulimus. Porro solemnitas he-
bdomadarum seu Pentecoste in Paraphrasi Chaldaica
Num. 28 26. עציר appellatur, atque ita fere in Tal-
mude Rabbīnorumque scriptis. Namque in textu sa-
cro ultima feria Paschatis, atque solemnitatis Taberna-
culorum propriè appellatur eo nomine, quippe quod
deductum ab עציר *claudere*, est quasi clausula dicta-
rum modò solemnitatum. Quanquam sunt qui putent
& Pentecosten idcirco עציר usurpari, quia dies ille
quingagesimus sit veluti clausula præscriptarum se-
ptem illarum hebdomadarum à postero die Paschatis ad
Pentecosten intercedentium. Ego verò sic existimo
verbum istud quod in litteris sacris, ut ante dictum,
propriè est solemnitatum Paschatis & Tabernaculorum
clausula, at generatim quælibet feria, apud Paraphra-
sten Chaldaicum, Talmudistas, ceterosque Scriptores
Hebræos ab hac communi feriarum significatione re-
cessisse, in eaque permanisse, quæ alias חג השבועות
festum Hebdomadarum nuncupatur: quod idem fa-
ctum in voce חג super. tract. notavimus, atque etiam
ex hoc ipso textus loco cognoscere licet.

quidem adhibebatur tibia contra legem de sabbato : pertinebat enim ad sacrificium ; quicquid autem ad sacrificium pertinebat, pro sacrificio ipso putabatur : sacrificium autem de sabbato * legem elevat.

Nemo Levita munus suum effecturus admittebatur in atrium, quin prius esset quinquennio ministerium edoctus : habemus enim in Lege, *Hæc est lex Levitarum à viginti quinque annis, &c.* Atqui alio loco à Lege dicitur, *A trigesimo anno, &c.* Quo igitur pacto Lex sibi concilietur ? Nempe quinquennium istud in addiscenda ministerii ratione ponebatur. Etenim ministerium inire non poterat, quin jam vir grandis esset quippe cum scriptum sit, *Virum, virum secundum officium suum, &c.*

Quod autem de Levitis in Lege dicitur, *Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt*, præceptum in id tempus erat, quo Sanctuarium, seu tabernaculum deportaretur ex uno loco in alium ; non item in ea quæ post insecuta sunt tempora. Nam postea Levitam

VII.

Num. 8.

24.

Ibi. 4. v. 3.

Levitas

quin-

quennio

divinum

ministe-

rium esse

doctos an-

te, quàm

admitte-

rentur.

Ibid. v. 49.

VIII.

Num. 8.

25.

Quo æta-

tis anno,

quo cor-

poris vitio

Levitæ

fierent di-

Legem elevat. Hoc illud est, quod Matth. 12. 5. Phariseis respondet Christus : *Aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt.*

XI.

vino mi-
nisterio
inhabiles?

nam neque anni, neque corporis vi-
tium ministerio faciebant inhabilem:
vox erat una, quæ cum in Levita
confecta senio foret, hominem suis
Sanctuarii muneribus faceret inha-
bilem. Ac mihi quidem sic vide-
tur, omnino carmini canendo dein-
ceps hunc haud idoneum esse, verum
idoneum fuisse, qui poneretur etiam
in numero janitorum.

IX.
Quo ordi-
ne fuerint
descriptæ
Levita-
rum vi-
ces?

Samuël vates, itemque rex David
omnes omnino Levitas distribuit in
curias viginti quatuor. Earum una-
quæque plenam hebdomadam mini-
strabat: tum verò princeps cuiusque
curiæ cunctos curiales suos distingue-
bat in familias. Jam singulis he-
bdomadæ diebus ministrabant certi
quidam, atque hisce diariis mini-
stris suum cuique munus assignabant
familiarum principes. Omnibus au-
tem Levitis erat interdictum, ne al-
taris obirent munera; hoc enim sibi
vult Legis illud, *Ita duntaxat, ut*
ad vasa Sanctuarii & altare non acce-
dant, ne & illi moriantur, videlicet
altaris effecturi munera: nam idem
hos attingere fas erat.

Num. 18.
3.

X.
Levitis sa-
cerdoti-
busque
non licuit
se aliena
obire mu-
nia.

Atque ut Levitis interdictum erat,
ne sacerdotum munia capefferent, sic
etiam sacerdotibus interdictum fuit,
ne fungerentur Levitarum muneribus.
Nimirum hoc illud est, quod à Lege
dicitur, *Ne & illi moriantur, & vos*
perea-

pereatis simul. Quin etiam sancitum *ib.* 18. 3. erat ne Levitæ ipsi alter alterius efficeret opus, non navaret operam janitori cantor, nec cantori janitor; ait enim Lex, *Unumquemque juxta officium & onera sua.* *Num. 4. 49*

Ac si munia sacerdotum essent executi Levitæ, vel si quis horum Levitarum in alio opere atque suo adjuvisset, morte multaretur divinitus: hoc enim significat Legis illud, *Ne & illi moriantur.* Sacerdos autem, qui Levitæ munere fungeretur, omnino morte non multaretur; verum * contra legem vetantem fecisset.

XI.
Quæ poena sacerdotum esset Levitarumque, si officio fungerentur alienos? *Num. 18. 3.*

XI *Contra legem vetantem fecisset.* Quisquis autem legem vetantem violarat, ejus erat poena ut verberum ictibus undequadragesima multaretur.

CAPUT QUARTUM.

Fuisse cunctos sacerdotes distributos in curias viginti quatuor : earum suâ quamque hebdomadâ deinceps vicem obîsse: rursus quamque curiam divisam esse in familias septem, quarum singula singulis diebus sacris operarentur : at diebus solemnibus omnes sacerdotes æquè jus habuisse altari ministrandi. Quot essent inter sacerdotes dignitatis gradus?

ART. I.
Cunctis è
Levitis ad
sacra faci-
enda de-
lectos esse
sacerdo-
tes.

1 Par. 23.
13.
Lev. 21. 8.

Levitis è cunctis sacerdotes sunt ad sacrificia facienda delecti : scriptum est enim : *Separatusque est Aaron, ut ministraret in Sancto Sanctorum, &c.* Etenim jubendo sancitum est, uti sacerdotes fecernantur, ac dedicando reddantur idonei, qui faciant sacrificia : est enim in Lege, *Et sacrabis eum, quia panem Dei tui offert.*

II. His igitur oportet omnes Israëlitarum plurimum habeant honoris, & cunctis in rebus sanctis primas deferant. * Hi primi lectionem Legis incipiant.

II. **H**i primi lectionem legis incipient. Veterum esse Judæorum consuetudinem, ut in singulis Synagogis singulis sabbatis populo publicè de volumine prælegatur aliquid è Lege atque è Prophetis, vel ex eo cognos-

incipient, primi gratiarum actionem habebunt, porro primi portionem rerum optimam auferent.

Moyſes noſter ille magiſter ſacerdotes in octo diſtribuit curias: earum erant quatuor de ſtirpe Eleazaris, & de ſtirpe Ithamaris item quatuor. Quæ quidem partitiſio manſit ad Samuëlem prophetam: is enim ſuo tempore ſimul cum rege Davide diſtribuit eos in curias viginti quatuor, quarum ſuus cuique præerat Antiſtes. Ex his igitur Hieroſolymam operatum: aſcendebat ſingulis

III.
Quo fuerint ordine deſcriptæ ſacerdotum vi-
ces?

cognoſcere licet, quod Actib. Apoſt. 13. v. 14. & 15. ſcriptum videmus: *illi verò pertranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiam Piſidia: & ingreſſi Synagogam die ſabbatorum ſederunt. Poſt lectionem autem Legis & Prophetarum miſerunt Principes Synagoga ad eos dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite.* Hanc conſuetudinem ab ulque Moyſi temporibus ductam Judæi volunt, ſicut videre eſt apud Majemonidem tract. de Precibus cap. 12. art. 1. & 2. Ac ſabbato manè quidem deſtinatam Legis ſectionem populo prælegunt viri ad minimum ſeptem; ſolemnitate Expiationum viri ſex: ceteris autem diebus feſtis viri quinque, quorum ſua cuique portio diſtribuitur ita, ut primam prælegat ſacerdos, alteram Levita, tertiam Iſraëlita; atque Iſraëlitarum deinceps hic ſervetur ordo, ut quò eorum quiſque virtute præſtantior habetur, eò prior ſit ad prælegendum: ſed hac de re tota pluribus agitur eo Tract. quem paulò ante laudavimus cap. 12. Docet igitur Scriptor noſter ſacerdotibus ut in prælectione Legis, ſic & in cunctis ſacris, primas eſſe deferendas.

hebdomadis una curia : vices mutabantur singulis sabbatis : abibat una curia , & succedebat ei proximè sequens usque dum ministrâssent omnes , atque ad eundem ordinem perpetuò redibant.

IV.
Ad dies
solemnes
omnes sacerdotes
æquè jus
habuisse
ministrandi altari.

Ac jubendo sancitum est , ut ad dies solemnes sint æqua conditione curiæ omnes ; ut quicumque peregrè venerit sacerdos ad solemnitatem altari ministratum , cum ea , quæ ex ordine operatur , curia ministret pariter , pariterque sacra participet , nec quis ei dixerit : Abi dum curiæ tuæ statum ministrandi tempus appeterit , ait enim Lex , *Si exierit Levites ex una urbium tuarum* , &c.

Dent. 18.
6.

V.
Diebus solemniibus
publica
modò sacra participasse
sacerdotes
extraordinarios.

Verùm enim notandum est hæc edicta duntaxat esse de sacrificiis dierum solemniium , de partitione panum propositionis , & duorum illorum * panum Pentecoste offerendorum. Nam votiva sacrificia , voluntaria , & jugia nec solemnibus quidem diebus quisquam fecerit præter curiam ex ordine ministrantem , quòd in Lege dicatur , *Partem ciborum eandem accipiet , quam & ceteri* , excepto eo quod in urbe ex paterna ei successione debetur. Hæc enim est ejus
loci

Dent. 18.
8.

V. *Panum Pentecoste.* Vide quæ superiori capite ad art. 6. diximus de hujus solemnitatis nomine Rabbinico , quod idem hic loci usurpatum.

loci sententia, portionem accipient æqualem; nempe de sacrificiis publicis, non item de rebus ceteris, quas patres jam distribuerunt tum, eum sacerdotum curiis suam cuique hebdomadam descripserunt.

Quin etiam operatio illa ipsa efficiendorum panum propositionis ad solam curiam ex ordine ministrantem pertinebat: sed operatio efficiendorum duorum panum ad Pentecosten offerendorum ex æquo pertinebat ad omnes curias. Atque de diebus solemnibus solis hic mentionem fieri hic Legis versus significat, *Ex una urbium tuarum ex omni Israël*: ea enim est ejus sententia cum omnis Israël in unam & eandem urbem convenerit. Quod autem de solis sacerdotibus mentio fit, inde patet, quia Lex ait, *Partem ciborum eandem comedet*: namque dona Sanctuarii nisi sacerdotes comedebat nemo.

Item qui deberet hostiam sacerdos, is quocunque voluerit die in Sanctuarium veniret, & sacrificium faceret ipse suum: est enim in Lege, *Et voluerit venire desiderans locum quem elegerit Dominus ministrabit, &c.* Et quidem etiam hostiam pro peccato, & hostias pro delicto pro se ipse immolabat, atque se ipse expiabat: tum hostiæ corium

VI. Non omnibus sacerdotibus ad dies solemnes operari sacerdotes extraordinarios.

Deut. 18. 6.

Ibid. v. 8.

VII.

Deut. 18. v. 6. & 7. Et quocunque die fieri potuisse, ut sacer-

dotum a-
liquis ex-
tra ordi-
nem sacri-
ficaret.

rium capiebat ipse, carnem ipse co-
medebat. Quin etiam sacerdos suam
cuivis alii sacerdoti daret immolan-
dam hostiam, cujus itidem pellis &
administratio soli sacerdoti maneret
ei, cui data fuisset.

VIII.

Cum verò sacerdos ille, qui præ-
bebat hostiam, corporis vitio erat
affectus, tum eam ministranti dabat
curiæ, cujus etiam erat hostiæ co-
rium. Idem si foret ætate confectus,
si morbo affectus sic, ut difficulter
quidem; sed tamen rem divinam
facere posset, victimam scilicet cui-
libet dederit sacerdoti: verum ad-
ministratio & corium victimæ ad
curiam ministrantem pertinebat: sin
omnino rem divinam facere non pos-
set, curiæ ministrantis erat tota vi-
ctima.

IX.

Idem si sacrificiis Ecclesiæ esset
immundus, & integri sacerdotes ce-
teri essent itidem immundi, victi-
mam dederit his è curia ministrante
sacerdotibus, qui corporis vitio la-
borantes mundi erant. Attamen
administratio victimæ, coriumque
erat immundorum è curia ministran-
te sacerdotum.

X.

Si præberet ad sacrificium hostiam
summus sacerdos, isque lugens esset,
eam cuivis sacerdotum dederit: ho-
stiæ verò corium & administratio ad
sacerdotes curiæ ministrantis perti-
nebat.

nebat. Summus enim sacerdos etiam lugens rei divinæ faciendæ erat idoneus, ut inferius demonstrabitur: qua de causa & immolandæ hostiæ suæ vicarium dare poterat.

Ex curiarum principibus suam quisque curiam in familias distribuerat ita, ut singulis hebdomadæ diebus singulæ familiæ totæ deinceps rem divinam facerent. Et familiarum suum quæque Antistitem habebat.

Cunctis autem sacerdotibus præfectus erat summus sacerdos. Is inaugurabatur unctiōe olei sacri, & vestimento sacerdotii magni, ut scriptum videmus, *Sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fustum est unctiōis oleum, &c.* Quod si nullum adesset oleum unctiōis, inaugurabatur solo sacerdotii magni vestimento induendo. Nam quod à Lege dicitur, *Super cujus caput fustum est unctiōis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus*, id hoc sibi vult quomodo sacerdos augetur & inauguratur unctiōis oleo, sic augeri & inaugurari sacerdotem vestibus illis induendis.

Vestimentis igitur cum inaugurabatur primùm induebat illa vestium octo genera: quas deinde depositas rursus induebat die crastino, idque septem deinceps diebus itidem facitabat: ait

Fasc. VI.

I

enim

XI.

Ut erat distributa quælibet sacerdotum curia?

XII.

Quot modis summi Pontifices inaugurarentur?

Lev. 21.

10.

Ibid.

XIII.

Inaugurandi pontificis rationem 7 diebus

continua-
tam esse.
Exod. 29.
30.

enim Lex, Septem diebus utetur illa, qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus. Et inquam per septem dies continuos inaugurabatur vestimentis, ita septem deinceps diebus inaugurabatur oleo unctionis. Qui si rem divinam faceret ante, quam per septem dies continuos ita vestitus aut unctus esset, tamen hæc illius administratio fuisset idonea: ut enim erat aut hisce vestimentis semel auctus, aut unctus oleo, summus erat sacerdos ad omnia factus.

XIV.
Quid diffi-
criminis
erat in va-
riis modis
inauguran-
di pon-
tificis?
Lev. 4. 3.

Inter summum sacerdotem oleo unctionis inauguratum, & solis auctum vestibus hoc unum intererat, quod ille si quid imprudens commisisset quod statuto sacrificio pro peccato expiaretur, juvencum immolaret; habemus enim in Lege, *Si Sacerdos qui unctus est peccaverit, &c.* Ceterum erant ad omnia pares.

XV.
Summum
pontifi-
cem creari
ab Senatu
maximo.
Lev. 6. 20.

Summum sacerdotem creabat unus ille Senatus, qui unius & septuaginta erat hominum. Summus sacerdos non inaugurabatur olei unctione nisi interdiu, quia in Lege est, *In die unctionis sue.* Qui si vestibus solum augeretur, itidem non inaugurabatur nisi de die: & Summi sacerdotes duo simul non fiebant.

XVI.
Ad ponti-
ficis dex-

Constituatur autem sacerdos, qui dignitate proximus esset à Summo sacerdote, sic tanquam in administra-
tione

tionem regni est secundus à rege. Is vicarius appellabatur, idem etiam dicebatur Antistes. Is igitur ad dextram summi sacerdotis semper adstabat, quod huic tribuebatur honoris causa: reliqui deinde sacerdotes erant ad manum vicarii.

teram
semper
astitisse
vicarium.

Præterea autem creabantur subvicarii, qui vicario essent idem, quod ipse pontifici: hi erant ad minimum duo. Porro præfecti creabantur non pauciores, quam septem, quibus committebantur claves atrii, cujus aperiendi potestatem omnino nullus eorum separatim habebat: sed opus erat, ut convenirent, & simul atrium referarent omnes.

XVII.
Vicarium
binis stipa-
ri subvica-
riis, & fuisse
præfectos 7 qui
claves ha-
berent
atrii.

Et qui parerent hisce præfectis creabantur quæstores non pauciores tribus. Horum munus erat, ut quæcunque numini devota fuissent ac constituta exigerent aut ipsa, aut, si pretio redimerentur, eorum pretium, quod deinde rebus idoneis impenderetur.

XVIII.
Septem
præfectis
paruisse
quæstores
tres.

Unctionis oleo inauguratus pontifex dignitate anteibat ei, qui vestimentis solis induendis esset inauguratus. Rursus hic rerum divinarum administrationi præfectus in perpetuum anteibat illi, qui oleo sacro unctus semel duntaxat Deo operatus sit eò, quod Summo sacerdoti fluxio seminis accidisset. Hic qui semel erat Deo

XIX.
Inter sacerdotes
fuisse
dignitatis
gradus 8.
quorum
esset altior
alius alio.

operatus eò, quòd Summum sacerdotem fluxio seminis temerasset præstabat ei, qui summi sacerdotis, quoniam is vitio corporis erat affectus, munus effecit. Et qui propter vitium corporis, quod esset in summo sacerdote, munus ejus est executus, * is inuncto in belli munia sacerdoti præstabat. Præstabat unctus in belli munia sacerdos vicario summi sacerdotis: vicarius autem præstantior erat subvicario: subvicarius præfecto: præfectus quæstore: quæstor curiæ principe: curiæ princeps antecederat familiæ antistiti: denique antecederat familiæ antistes cuiusvis reliquorum privatorum sacerdotum. Itaque inter sacerdotes semper erant octo dignitatis gradus.

XX.
Mortuorum bona simul & honores hæreditate venisse ad proximos.

Cùm rex, cùm Summus sacerdos, cùm reliquorum præfectorum aliquis mortuus esset, substituebatur in ejus locum vel filius, vel is ad quem lege redibat hæreditas: ad quem igitur potiori jure veniebant bona mortui, idem hic & ad honores ejus erat potior, si tamen haud minori, quàm erat ille, instructus esset sapientia, aut si sapientia foret inferior, Deum certe non minus, quàm metuerat ille, metueret. Quod enim Lex de rege

XIX. *Is inuncto in belli munia sacerdoti.* De hoc sacerdote explicatum est cap. 1. hujus Tract. ad art. 7.

rege dicit, *Regnet ipse & filii ejus super Israël*, id quidem hoc indicat, *Dent. 17. 20.*

regnum pro hæreditate legitima tradi: atque apud Israëlitas omnis dignitatis est eadem ratio, ut qui dignitatem adeptus sit, hic illam sibi & posteris suis sit adeptus.

At enim sacerdotis in belli munia uncti filius non succedebat in locum patris unquam: sed erat ejusdem conditionis atque reliqui sacerdotes. Itaque poterat ad belli munia ungi, vel non ungi. Jam sacerdos unctus ad belli munia cum ministraret in Sanctuario quatuor omnino vestium generibus sic, ut ceteri sacerdotes, indutus erat. Erat ascensus ab uno honorum gradu ad altiorum: sed descensus ad gradum inferiorem non erat. Hæc est enim Sanctorum ratio, ut augeantur quidem, nunquam minuantur. Etenim apud Israëlitas imperium abrogatur nemini, nisi quis scelus aliquod admiserit.

XXI.
In gradibus dignitatis ascensum fuisse: non fuisse descensum.

Enimverò Summus sacerdos si quid commisisset ejusmodi, ut verberibus addiceretur, is itidem, ut homines ceteri verberibus addicti, verberaretur apud confessum trium judicum: tum dignitatem pristinam recuperabat.

XXII.
Summum sacerdotem si peccasset, verberibus multatum esse.

CAPUT QUINTUM.

Quis pontificatu dignus? Pontificis gravitas: ejus lugentis officium, & consolandi formula. Tota fere die pontificem in Sanctuario sedisse. Solum illud Synedrium maximum de capitali pontificis causa cognosse. Pontificem non habuisse simul uxores duas, non duxisse viduam. Ei fuisse in manu, ut quotidie sacra faceret, & e sacris quam vellet portionem preciperet. Quo etatis anno sacerdotes sacrificare inciperent? Quo pacto sacerdotes, quo pontifex sacris initiandus esset?

ART. I. **S**UMMUS sacerdos oportebat fratres Quibus rebus ornatum oportuit sacerdotem, ut pontificatu dignus esset? **S**uos superaret omnes decore, viribus, divitiis, sapientia, specie. Cui si nulla res esset, cuncti sacerdotes ei largiebantur pro sua quisque facultate, ut vel opulentissimum eorum opibus superaret.

Neque tamen horum quidquam impediebat, quominus quisquam fieret summus sacerdos. Omnino his eum ornari rebus * præclarum erat; sed cujuscunque loci sacerdos hac dignitate amplificaretur, ratum & fixum erat. Jam

II. **P**Ræclarum erat. Hebr. למנוח de quo verbo vide quæ diximus Tract. superiori cap. 7, art. 2.

III.

Jam Summus sacerdos necesse erat III.
 sibi ipse honorem haberet, neu sese Quanta
 levem præberet velut unus de mul- pontifici
 tis, neu quisquam conspiceret eum reverentia
 * in balneo nudum, aut in latrina, deberetur?
 neu porro tum, cum tonderetur.
 Nam quod dicitur, *Sacerdos maxi-* Lev. 21.
10.
mus inter fratres suos, id hoc sibi
 vult cunctis adversus eum singularem
 quandam adhibendam esse reveren-
 tiam. Qui si vellet ut alii secum
 lavarent, licebat.

Idem nec commensationem, nec IV.
 convivium publicum quamvis sacrum Pontifici
 inibat: * ad lugentes autem, si vel- ad lugen-
 let, adiret. Quò cum iret, non se tes adire
 confundeat cum reliquis sacerdoti- cum di-
 bus: sed hi eum honoris causa stipa- gnitate li-
 bant: vicarius ejus medius inter eum cuisse, non
 & comitantem populum intercede- item inire
 bat. Apud lugentem vicarius & convi-
 inunctus sacerdos, qui aliquando pro vium.
I 4 sum-

III. *In balneo nudum.* Hoc verecundiæ ornamento Ju-
 dæis gentes bene moratæ nihil concesserunt: Tullius
 „ enim Offic. lib. 1. hæc nobis scripta reliquit. Sceni-
 „ corum quidem mos tantam habet vetere disciplina
 „ verecundiam, ut in scenam sine subligaculo pro-
 „ deat nemo. Verentur enim ne si quo casu evenerit,
 „ ut corporis partes quædam aperiantur, aspiciantur
 „ non decorè. Nostro quidem more cum parentibus
 „ puberes filii, cum soceris generi non lavantur.

IV. *Ad lugentes autem.* Secundum illud quod præci-
 pitur Ecclesiastæ cap 7. v. 2. *Melius est ire ad domum*
luctûs, quàm ad domum convivii.

summo sacerdote sacris operatus erat, ejus ad dextram, & ad sinistram antistes familiæ sacerdotalis rem divinam tunc ipsum administrantis, lugentes, & reliqua plebs erat. Tum lugentibus ita dicebat, *Solatum habetis*, & hi tribuebant ei honorem quantum in ipsis erat.

V. Si quis ipsi mortuus esset nec veniebat in funus, nec è domo sua, vel è Sanctuario prodibat; verum Quænam erat formula consolandi pontificis, cum suorum aliquem amisisset. omnes ad eum consolandum adibant: tum ipse consistebat ordine & loco suo; vicarius ad dextram ejus erat, & antistes familiæ sacra administrantis atque universa plebs ad sinistram. Astantes igitur ei dicebant, *Nos tuus simus expiatio*, quibus ille, *Propitium vobis cælum esse jubeo*.

VI.

* Cum præberetur ei cibus, accubabat

VI. *Cum præberetur ei cibus*, &c. Ut hoc intelligatur sciendum est more & instituto Judæorum lugentes statim à sepultura suorum obvoluto capite reverti domum, in ea se sordidatos continere septem dies totos, ibi discalceatos aut humi sedere, aut stare in pedes: vitari post humationem propinquorum primum cibum de suo capere: illum verò præberi ab iis, qui consolandi gratia lugentes adeunt: consolatores ipsos etiam cum ad lugentes venerint exutis calceis humi se collocare. At pontifex propter honoris amplitudinem concessum fuisse, ut cum ejus consolatores de more confiderent humi, ipse sederet in subsellio. His de rebus disputatur Tractatu illo Talmudico, qui *מסכת קטן* inscribitur capite *ואלו כולו*. Et lib. 14. nostri Scriptoris

babat humi plebs omnis, ipse solus Pontificem non in subsellio accumbebat. * Vestes item ut suas non ira, ut ceteri sacerdotes, ceteros super mortuo suo lacerabat, quod à Lev. 21. Lege dicitur, *Vestimenta sua non scindet.* Quæ si lacerasset, verberibus vestes laceraretur. At enim ut vestimentorum inferiora ex adversum pedes dilaceraret, permissum erat. Nun-

quam multam nutriebat comam, quoniam à Lege dicitur, *Caput suum non discooperiet*: sed eam tondebat singulis sabbati vigiliis. Jam ad ton- dendum utebatur non novaculâ, sed forfice. Jam unius pili extremum sic erat in radice alterius repositum, ut simul unâ crevisse viderentur. Huc enim spectat vatis illud, *Caput suum non radent, neque comam nutrient*, Ezech. 44 20.

I 5

sed

ristra tractatu de Lugentibus: itemque libro ארבע טורים parte altera tract. de Lugentibus.

Vestes suas non ita, &c. Atque haud scio an præcep- tum hoc de non scindendis vestibus super mortuo per- tineat etiam aliò. Sanctus quidem Leo primus ejus nominis Pontifex Romanus non dubitat, quin vesti- mentorum scissio prorsus in omnem occasionem sum- mo sacerdoti interdicator. Itaque sermone 6. de Pas- sione Domini in hæc verba prorumpit. Caiphas ad exaggerandam auditi sermonis invidiam, scidit ve- stimenta sua, & nesciens quid hæc significaret insa- nia, sacerdotali se honore privavit, oblitus præcepti illius, quod legitur de principe sacerdotum, *De ca- pite suocidarim non deponet, & vestimenta sua non dirumpet.*

sed tondentes tondebunt capita sua.

VII.
Pontifi-
cem tota
fere die in
Sanctua-
rio sedisse.

Porro domus erat ei parata in Sanctuario : hoc enim illud est , quod conclave summi sacerdotis appellabatur. Atque honestum & decorum erat eum in Sanctuario sedere die tota , ex quo nusquam abibat , nisi in domum suam , idque noctu tantum , aut ad summum horam unam aut alteram interdiu. Habebat igitur domum Hierosolymæ , unde nusquam discedebat.

VIII.
Solum
Syne-
drium ju-
dicasse de
pontificis
capite.
Exod. 18.
22.

Summus sacerdos * & judicabat ipse , & judicabatur : item dicebatur de illo testimonium : atque ejus de capite judicabat unus ille Senatus maximus , quia scriptum videmus , *Quidquid autem majus fuerit referent ad te.*

IX.
Pontifi-
cem non
attulisse
Senatui
testimo-
nium ,
nisi ad re-
gem per-
tineret.

Si testimonium haberet , id ne maximo quidem Senatui debebat afferre , quippe quod testimonium afferre decorum ei non erat. Quod si testimonium ad regem Israëlitam pertineret , utique ipse ad Senatum maximum veniebat testimonium dicturus.

Jam id libro de Sanctitate demonstra-

VIII. *Judicabat ipse, & judicabatur.* At Reges, ut disertè traditur capite 2. Tractatus Talmudici, qui *סנהדרין* inscribitur fol. 18. sancitum erat, ne aut judicarent ipsi, nec judicarentur, nec dicerent ipsi testimonium, neque porro de ipsis diceretur.

stratum à nobis est summo sacerdoti x.
 * ne viduam mulierem matrimonio Pontifi-
 sibi conjungeret interdictum esse, & cem non
 esse præscriptum, ut in matrimoni- duxisse
 um duceret virginem; non licuisse uxorem
 uxores ut duceret duas: si duxisset viduam,
 duas, non potuisse * die jejunii fa- non ha-
 cris operari, dum earum alteri nun- buisse
 tium misisset. Calceum à gloire sua uxores
 exui ipsam, & vicissim ab ejus uxore duas.
 fratres exui: & si quam repudiaret
 uxorem, eam cuiusvis è populo nu-
 bere.

Summus sacerdos cum iniret tem- xi.
 plum numen adoraturus, tres cum Pontifex
 ministri apprehendebant. Eorum qua pom-
 unus dexteram, alter sinistram ejus, pa in tem-
 tertius tenebat eas, quæ in amiculo plum iret
 humerali gemmæ inerant, atque numen
 templum introibat, adorabat. Ut adoratu-
 vicarius ex audito pedum motu sum- rus?
 mum sacerdotem è templo redeun-
 tem intelligebat, velum ei tollebat.
 Qui è templo cum exisset, fratres
 ejus sacerdotes introibant, adora-
 bant, exhibant.

Suffitum quo die cunque libuisset xii.
 ado-

X. Ne viduam mulierem, &c. Sic & in Ecclesia à sa-
 cris ordinibus arcetur qui in matrimonium duxit aliam,
 quàm virginem, ut videre licet can. 69. Concilii Car-
 thaginensis quarti, & Concilii Agathensis can. 1.

Die jejunii. Sic passim vocatur solemnitas Expiatio-
 num.

Pontifex
quando
sacrifica-
ret, quid è
sacris sibi
caperet?

adolebat, & de cunctis Sanctuarii sacris portionem princeps auferre potis erat. Hoc igitur, agebat, pro peccato sacrificium meum erit: hæc hostia pro delicto erit mea; * nec ut sacris operaretur sortiendum ei erat: sed cum placitum erat quam vellet rem divinam faciebat. Ad reliqua verò totius Israëliticæ regionis sacra par erat ejus & reliquorum sacerdotum conditio.

XIII.
Pontifici
sacrificanti
qua ratio-
ne ceteri
sacerdotes
ministra-
rent?

Cum igitur sacris operaretur summus sacerdos ad altare per collem ascendebat, & incedebat ad dextram ejus vicarius. Ut medium collem attigisset summus sacerdos, ejus dextram apprehendebat vicarius, atque illum porro producebat ad usque fastigium: tum ei porrigebat sacerdos is, qui jugis sacrificii caput ad altare deferebat, quæ haberet in manu victimæ membra. Quæ postquam ipsis manus imposuisset, in ignem projiciebat.

XIV.
Pontifici
honoris
causa tri-
butum, ut
hostiarum

Reliqua deinde ejus sacrificii membra eidem ita porrigebant. Sacerdotum unusquisque quæcunque manu gestaret victimæ membra dabat sacerdoti, qui primas obtinebat, & hic ea tradebat summo pontifici: is illa

XII. *Nec ut sacris operaretur sortiendum ei erat* Ceteris enim sacerdotibus, ut alio loco dicitur, nisi sortitò sacris operari non licebat.

illa projiciebat in ignem postquam membris manus illis imposuerat. Qui si voluisset, manus tantum imposeret, & aliis in ignem projicienda daret. Jam victimæ membris imponere manus summo sacerdoti uni honoris causa tributum erat. Nam in solis animatis omnino locum habet manuum impositio.

Sacerdos, ubi crevisset ad staturam viri, idoneus erat, qui rem divinam faceret: sed eum non sinebant fratres ejus sacerdotes usque dum viginti natus esset annos. Ac primâ vice sacris operaturus non inibat atrium, nisi dum carmen ad aram Levitæ concinerent.

Neque sacerdotum quisquam, neque summus pontifex ad primum sacrificium faciendum accedebat, nisi prius de suo obtulisset decimam ephi partem similaginis, eamque sua manu sacrificasset: ait enim Lex, *Hæc est oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debeant Domino de die unktionis suæ.* Attamen si sacerdos ante, quam præscriptam illam offerret decimam ephi partem similaginis, sacrificium fecisset: item si summus sacerdos sacris operaretur uti pontifex, idque ante, quam obtulisset decimam ephi partem similaginis, nihilominus tamen idoneum fuisset ejus sacrificium.

membris
imponeret
manus.

XV.
Quo ætatis
articulo
sacerdotes
sacrificare
inciperent?

XVI.
Quo pacto
sacerdos sacris
esset initiandus?
Quo pacto
pontifex?
Lev. 6. 20.

Si

XV I I.
Si ponti-
fex crea-
retur, qui
ante non
sacrificâs-
set, quo-
modo sa-
cris esset
initiandus?

Si pontifex maximus crearetur sa-
cerdos, qui nunquam esset sacris ope-
ratus, is ab initio obtulisset unam ephi-
decimam, & sua manu sacrificâset,
sic tanquam solebat quivis sacerdotum
sacris initiandus: post obtulisset & al-
teram ephi decimam veluti pontifex
initiandus: deinde etiam tertiam e-
phi decimam sacrificâset. Hæc enim
in crustula impendebatur ea, quæ sin-
gulis diebus à pontifice maximo offerre-
bantur, ut inferius demonstrabitur.
Atqui horum sacrificandorum mune-
rum una & eadem erat ratio.

CAPUT SEXTUM.

*Hominiis sacrificium nisi interesset ipse fieri non
potuisse: publicis sacris astitisse legatos ab
universo populo viros: hos esse descriptos in
stationes viginti quatuor: earum suâ quam-
que vice functam esse hebdomadam totam.
Sacrificium & solemnitas lignorum, quæ à
Iosepho Xylophorias nominatur.*

ART. I.
Quosdam
à populo
legatos
publicis
astitisse sa-
cris. Eos

NUllius omnino sacrificium fieri
potuit, quin huic ipse interesset.
Cum igitur Ecclesiæ sacrificia cuncto-
rum forent Israëlitarum, nec fieri
posset, ut omnino omnes Israëlitz in
atrio assisterent divinis, à priscis insti-
tu-

tutum vatibus erat, ut ex Israëlita in 24 statione de-
gente tota viri deligerentur idonei, tiones de-
plurimum à peccato abhorrentes, qui scriptos
gentis universæ legati divinis assiste-
rent. Hi nimirum illi sunt, qui *Virī*
stationis appellantur. Atque ut sacer-
dotes & Levitas in curias, item istos
in stationes descripserant quatuor &
viginti. Earum ex unaquaque unus
erat præfectus omnibus. Is vocabatur
stationis Antistes.

Singulis igitur sabbatis convenie-
bant omnes illi viri stationis, qui per
hebdomadam erant officio functuri:
& ex his qui erant Hierosolymæ, aut
propius aberant, introibant in San-
ctuarium unà cum sacerdotum curia &
Levitarum, qui per eandem hebdo-
madam sacra erant administraturi: &
qui procul essent disiti, ubi suæ sta-
tionis appetisset tempus, in ejus,
quem incolebant, loci synagogam
coibant.

Quid igitur faciebant homines illi
vel Hierosolymæ, vel in synagogis
longè disitis? Primum jejunabant
suæ hebdomadæ die secundo, item
que tertio, quarto, ac quinto. Nam
vigilia sabbati propter honorem sab-
bato habendum non jejunabant, ne-
que porro die primo hebdomadæ, ne
de summis sabbati deliciis protinus in
jejunium transirent.

Porro quovis ejus hebdomadæ, qua
rebus

II.

Harum 24
stationum
unam sin-
gulis sab-
batis in
Sanctua-
rium in-
troisse.

III.

Qui statio-
nem age-
bant, eos
quater in
hebdoma-
da jeju-
nasse.

IV.

Quotidie
quater ad
Deum
preces fu-
disse: &
de Lege
quid po-
pulo præ-
legisse?

Deut. 6. 4.

V.

VI.

rebus divinis assistebant, die quatuor
ad Deum preces fundebant, ma-
tutinam, vespertinam, ac clausulam:
atque inter matutinam & vespertinam
addebant aliam quandam, quæ sanè
quidem illis erat peculiaris. Tum sa-
cerdotes ter in die manus tollentes po-
pulo benedicebant, ad precem matu-
tinam, item ad præcipuam illam pre-
cationem, atque ad clausulam. Præ-
terea bis in die tres homines de libro
prælegebant aliquid è Lege, scilicet
ad precem matutinam & ad eam,
quam diximus addi precationem.
Nam ad precem vespertinam aliquid è
Lege recitabatur non de libro, sed
memoriter, ut fere recitatur illa se-
ctio, *Audi Israël*, &c. Jam vigilia
sabbati non conveniebant ad vesperti-
nam precem, quippe cùm essent ad-
modum occupati in apparatu rerum,
quæ ad sabbatum ritè agendum requi-
runtur.

Horum igitur hominum tum ipsa
convocatio ad unamquamque earum,
quas commemoravi, precationum;
tum etiam ad precandum, orandum,
& obtestandum Deum, legendam-
que Legem commemoratio, *Statio* vo-
cabatur.

Legebant igitur è Genesi primo
hebdomadæ die usque ad *Fiat firma-
mentum*: altero usque ad *Congregen-
tur aquæ*: tertio ad *Fiant luminaria*:
quarto

quarto ad Producant aqua: quinto ad Producat terra: sexto ad Perfecti sunt cæli.

Atque Legis sectionem illam majorem homines duo legebant: parvam perlegebat unus & idem. Et quæ mane legebantur sectiones duæ, eadem rursus ad secundam precationem legebantur de libro, & ad vesperam memoriter.

Per octo dies solemnes dedicationis templi viri stationis stationem non agebant ad precem matutinam. Et quocunque die sacrificium fiebat extraordinarium, eo stationem neque ad secundam precationem agebant, neque ad vespertinam, sed duntaxat ad matutinam & ad clausulam. Jam quo die fiebat sacrificium illud lignorum, nulla statio ad clausulam erat: sed ad matutinam, secundam, & vespertinam precationem.

Ac * de sacrificio lignorum, erant

IX. De sacrificio lignorum Hoc sacrificium lignorum Hebraicè קרבן העצים statis diebus faciendum commemoratur Nehemiæ 10. v. 34. Sortes ergo missimus super oblatione lignorum על קרבן העצים Sacerdotes, Levitæ, & populus, ut inferrentur in domum Dei nostri, in domum patrum nostrorum temporibus prestitutis. Et rursus ibid. cap. 13. v. 31. Et in oblatione lignorum ולקרבן העצים in temporibus constitutis. Flavius porro Josephus lib. 2. de Bello Judaico cap. 17. obiter meminit de solemnitate sacrificii

Præstitutis diebus sacrificia lignorum à certis familiis esse facta.

rant multæ Israëlitarum familiæ, quarum suum cuique finitum erat tempus, quo pergerent in sylvas lignum ad usum altaris cæsum apportatura. Ac singulæ istæ familiæ, cùm venisset dies sibi præstituta, offerebant holocausta voluntaria: nimirum hoc illud est, quod sacrificium lignorum dicitur. Namque habebant diem illam festam & solemnem, & his eadem die lamentari vetitum erat, jejunare, aut ullum opus efficere; quanquam totum hoc moris erat & instituti.

x.

Etenim & privatus homo, qui ligna integra vel dissecta certum in diem altari vovisset, eodem ei lamentari, jejunare, opus facere interdictum erat, more videlicet ac consuetudine.

xi.

Qui ingrediebantur in stationem tonsos & lautos esse oportuisse.

Viris stationis interdictum erat neve barbam & capillum tonderent, neve lavarent per totam hanc, qua ministrabant, hebdomadam. Rursus enim ut die quinto ejusdem hebdomadæ id facerent, propter honorem sabbato habendum, concessum erat. Quod autem interdictum esset, ne hoc idem reliqua hebdomada sua

lignorum. Deinceps verò, inquit, adveniente ea festivitate, quæ Xylophorias dicitur, in qua mos est grandem lignorum materiam convehere ad templum, quatenus nunquam ignis deficiat escâ (temper enim inextinguibilis perseverat) &c.

VI.

facerent, id causæ fuit, ut in stationem ingrederentur non inculti & horridi, sed jam tonsi & lauti.

CAPUT SEPTIMUM.

In Sanctuario homines quindecim præfectos esse observationi & descriptioni temporis, portis claudendis & aperiendis, custodiis, cantoribus, cunctis fidium generibus, sortibus, pullis sacrificandis, sigillis, libationibus, sacerdotibus agrotis, puteis, panibus propositionis, suffimento, velis, & vestibus sacerdotalibus.

ERant in Sanctuario præfecti quindecim. Etenim quindecim rerum istarum suum cuique præfectum semper esse necesse erat: descriptioni temporum: claudendis portis: custodiis agendis: cantoribus: cymbalo, ceterisque fidibus: sortibus: pullo-
rum nidis: sigillis: libationibus: æ-
grotis: aquis: propositionis panibus
efficiendis: suffimento componendo:
texendis velis: vestimentis sacerdo-
tialibus apparandis.

Atque horum cuique præfectorum multi erant homines subjecti, qui hoc, cui ille præfectus erat, opus officium efficerent. Is igitur, qui temporibus ejus qui

ART. I.

In templo
negotia
fuisse 15
quorum
suis cui-
que præ-
fectus
erat.

II.

Quod erat

tempori-
bus descri-
bendis
præfectus
erat?

describendis præerat, unà cum suis observabat tempora, utque sacrificiorum venerat hora, vel ipse, vel ejus permissu aliquis è subditis magna voce pronuntiabat, AD SACRIFICIA SACERDOTES, AD SUGGESTUM LEVITÆ, ET AD STATIONEM ISRAELITÆ: cujus ut esset audita vox suum quisque munus aggrediebatur.

III.
Quod of-
ficium e-
jus, qui
portis
claudendis
præfectus
erat?

Qui portis claudendis præerat, is & claudi portas jubebat, aperique: nec harum ad aperturam clangebant buccinatores ullo die, nisi ejus permissu. Etenim quotidie cum aperirentur templi portæ, buccina terni edebantur sonitus, æquabilis, infra-ctus, æquabilis.

IV.
Quod of-
ficium il-
lius, qui
custodiis
præerat?

Qui præpositus erat custodiis, hic vir ille montis ædis erat: is nocte tota Levitas excubias agentes lustra-
bat; quorum si reperiret aliquem in statione sua dormientem baculo tun-
debat, & vestes ejus adurebat.

V.
Quod of-
ficium il-
lius, qui
præsidebat
cantori-
bus?

Qui præsidebat cantoribus, quoti-
die Levitas deligebat, qui carmen in
suggestu voce canerent. Item ejus
jussu sacrificiis faciendis clangebatur.
Etenim nullo prorsus die clangores in
Sanctuario pauciores audiebantur,
quàm viginti unus. Nam edebantur
ad apertionem portarum tres: novem
ad sacrificium jure matutinum, & ad
vespertinum totidem. Et quo die ho-
stia immolabatur extraordinaria, ad
hujus

hujus immolationem etiam clangores edebantur novem : si autem calendæ vel dies festus incideret in sabbatum : item si in sabbatum incideret principium anni , cum hostiæ extraordinariæ essent tres immolandæ , non seorsim ad harum unamquamque clangebatur , sed ad omnes simul novem omnino clangores edebantur.

Præterea autem vigilia sabbati clangores addebantur sex , quorum edebantur tres ut avocaretur ab opere plebs , & totidem quibus secerneretur tempus sanctum à profano. Addebantur etiam & tres die festo porta cum aperiretur inferior , hæc atrii mulierum porta fuit. Tantundem cum aperiretur porta superior , quæ porta Nicanoris erat , quæ , quoniam erat supra atrium mulierum , porta superior dicebatur. Itemque edebantur tres ad haustum ejus * aquæ , quæ

VI. *Aqua , quæ ad solemnitatem Tabernaculorum libabatur.* Solemnitate Tabernaculorum , quæ eadem festum scenopegiæ dicitur , traditur in Talmude tract. *מסכת* cap. 5. aquam esse libatam in altari. Ac R. Levi quidem Gersomi filius Commentariis in 2 Sam. 23. 16. disertè docet , quoniam eo potissimum anni tempore pluviam maximè opus erat , idcirco sacrificium esse factum , quod esset unius & ejusdem , atque res impetranda , generis. Hauriebatur illa libationis aqua , sicut ibidem narratur è fonte Siloë Hebraicè *מִלֵּי שִׁלּוֹ* propius ab Hierosolymis scaturiente : jam aqua illa , quemadmodum eodem loco exponitur , hauriebatur

quæ ad solemnitatem Tabernaculo-
rum libabatur , non item ad eam
quæ in sabbatum hauriebatur. Ede-
bantur & tres ad aram cum libare-
tur aqua. Atque cuncti qui ad sa-
crificia clangebant , erant subditi ei ,
qui præsidebat cantoribus : nec verò
clangebant , nisi ejus permissu. Sed
isti , quos modò commemoravi , clan-
gores omnes edebantur buccinâ.

VII. Qui præsidebat cymbalo , is om-
nia fidium genera assignabat his can-
toribus , qui Levitas , ut suprâ de-
monstratum est , cantu fidium suble-
vabant.

VIII. Qui sortibus præsidebat , ab eo quo-
tidie fiebat sortitio de sacerdotibus ,
ut horum quisque id , quod sorte sibi
qui præsi- obtigisset , munus efficeret : fiebat
debat sor- igitur quater in die sortitio , de cujus
tibus? ratione in tractatu de jugibus Sacrifi-
ciis explicabo.

IX. Qui præfectus erat pullis , cum eo
pacif-

& transferebatur in templum ad libationem magna
sanè cum pompa : tum verò apud atrium mulierum
constituto quodam loco gaudium agitabatur tam exi-
mium , ut scriptores Talmudici negent quemquam
unquam solidum vidisse gaudium , qui hoc non vi-
derit. Nimirum huc spectare videtur illud quod E-
saïas cap. 12. v. 3. cecinit , *Haurietis aquas in gaudio.*
Christus quidem apud Joannem cap. 7. v. 37. ad di-
ctum scenopegiæ festum oblata hujus celebritatis oc-
casione , *Clamat dicens : Si quis sitit , veniat ad me*
& bibat.

XIV.

paciscebantur, ut tot pro fisco pullos in sacrificia venderet: si quis igitur aut duos turtures, aut columbæ pullos pro sacrificio debuisset, hic illorum pretium afferret in Sanctuarium: tum his, qui ista faciebant sacrificia, hominibus pullos suppeditabat præfectus ille, cui posthac quæstores relatis rationibus pecuniam solvebant. Jam de pretio pullorum tricesimo quoque die pactio fiebat. Quod si pactiorem consecuta fuisset vilitas, eos pro viliori daret pretio: contra si fuisset consecuta caritas, eos pro pacto pretio venderet: semper enim ærarii sacri conditio superior est. Idem etiam si pulli reperirentur vitiosi, vel si vitio afficerentur ante, quàm essent immolati, pro his teneretur dare alios.

Qui præfectus erat sigillis, is accipiebat libationum pretia ab his qui libationes facere deberent, quibus ipse suas dabat tesseras: libamina verò tradebat ille, qui præfectus ipsis erat.

X.
Quid agebat præfectus tesseras?

Erant igitur in Sanctuario sigilla quatuor, quorum in uno inscriptum erat, VITULUS: in altero, MAS: in tertio, HÆDUS, & in quarto, PECCATOR.

XI.

Omnes igitur qui sacrificia in Sanctuarium afferebant, libationum pretia dabant ei, qui sigillis erat præfectus, qui tesserulas singulis pro ratione

XII.

sacrificiorum dabat. Ac homini quidem leproso, & eidem diviti tesserulam dabat, qua verbum istud erat inscriptum PECCATOR. Porro suas quisque tesserulas portabat præfecto libaminum, qui pro numero & inscriptione tesserularum cuique libamina præbebat: vesperi conveniebant hi duo præfecti: reddebat hic tesserulas, solvebat ille pecunias. Si quid pecuniæ superesset, manebat ærario sacro: sin pecunia deficeret, hic qui sigillis præerat reliquum de suo solvebat: si quis suam amisisset tesserulam, expectabat ad vesperum. Nam si tantum argenti superâsset, quantum erat acceptæ tesserulæ pretium, redderetur illi: sin minus, nihil reddebatur. Erat etiam in unaquaque tesserula adscriptum diei nomen propter fraudulentos homines, ut ne tesserulæ retinerentur ab his usque dum libamina cariori venderentur pretio.

XIII.
Quid faciendum
ei qui libaminibus
præfectus
erat?

Tricesimo quoque die pactio de vini & similæ pretio fiebat cum eo qui libaminibus præesset. Ac si pactiorem esset consecuta libaminum caritas, nihilominus ea pro constituto pretio suppeditaret. Sin autem consecuta vilitas esset, pretio daret ea viliori. Quod igitur ærario lucri fiebat è variis istis pretiis, id *Reliquiæ libaminum* appellabatur: im-

impendebatur autem in ea holocausta, quibus altare donabatur ab universa Ecclesia æstivo tempore. Atque inter hæc altaris æstiva munera, quibus donabatur altare, non erat unquam holocaustum ex ave, quia enim in sacrificiis publicis avi locus non erat.

Sacerdotes, quoniam * in pavimento semper insistebant, carnis edebant multum, & cum sacris operarentur unâ omnino tunicâ tegebantur, sæpe dolore viscerum laborabant. Qua de causa præfectus erat, qui sacerdotes viseret, ægrotantes curaret, atque ad horum conservationem se totum applicaret, & omnes, qui ei parebant, homines.

Præterea autem præfectus erat, qui cum novos puteos, cisternasque fodiendas, tum veteres, si corrumparentur publici putei, reficiendos curaret, quò cunctis Hierosolymæ incolis, & universis etiam ad solennitates eò venientibus copiosa suppeteret aqua. Quidam cunctis panum propositionis artificibus præfectus erat, qui quidem artificium panis ejus totum ordinabat ipse. Por-

XIV.

Quid curabat præfectus sacerdotibus ægrotantibus?

XV.

Quid curabant præfecti puteis, & artificibus panum propositionis, atque suffimenti?

ro

XIV. In pavimento, &c. Pedibus videlicet nudis: nihil enim inter pedes sacerdotis sacra facientis, & templi pavementum intercedebat. Vide Tract. 3. c. 5. a. 17.

K 5

XVIII.

ro quidam cunctis sufficienti artificibus præfectus erat, qui item ejus artificium ordinabat & instituebat ipse.

XVI.
Quid curabat præfectus velistexendis?

Quem autem diximus velis texendis præpositum, is cunctis textoribus & acupictoribus velorum præfectus erat. Huic id erat curæ, ut ab istis templi portarumque vela parerentur ad tempus. Jam vela quotannis efficiebant duo, quæ Sanctum à Sancto Sanctorum distinguerent. Atque in his velis erant sexies con- duplicata fila cujusque generis. Nam singula stamina continebant filorum genera quatuor, xylinum, hyacinthinum, purpuram, & coccum bis tinctum. Itaque singula stamina filis è viginti quatuor constabant. Horum igitur crassitudo velorum palmaris erat. Jam staminibus è septuaginta texebantur. Erat autem cujusque longitudo quadraginta cubitorum, & viginti cubitorum latitudo.

XVII.
Quot erant vela in secundo templo?

Atque in templo secundo vela adhibebantur tredecim: septena in septem atrii portis: unum in janua vestibuli: unum ad templi januam: duo ad adytum templi à Sancto dividendum, & itidem duo è regione ipsis in coenaculo.

XVIII.

Si quod velum esset * immunditie ex

XVIII. *Immunditie ex alia orta.* Immunditiæ cunctæ

ex alia orta temeratum id intra templum ipsum ablutum illico suo loco restituebatur: neque enim ad tollendam hanc ejus immunditiem opus erat, ut solis exspectaretur occubitus: si autem immunditie principe fuisset inquinatum, extra Sanctuarium ablutum in spatio illo intermurali extendebatur: nam ad hanc immunditiem tollendam solis occasus requirebatur. Quod si novum esset, extendebatur in scamno, quò populus præclarum ejus opus cerneret.

Quæcunque erant in Sanctuario vasa, omnia dupla vel etiam tripla erant, ut si prima polluerentur, eorum loco adhiberentur secunda.

Qui sacerdotalium vestium apparatui præpositus erat, is sacerdotum privatorum juxta, atque summi sacerdotis vestes curabat apparandas & texendas: ac quicquid ad rem istam spectabat, id omne fiebat hujus præfecti cura & jussu. Atque etiam proprium erat huic in Sanctuario conclave.

XIX.

Templi vasa dupla triplaque fuisse.

XX.

Quid curabat præfectus apparatui sacerdotalium vestium.

CA-

Etæ bipartitò dividuntur: quædam earum principes seu *primaria* vocantur: quædam contra dicuntur *ex alia orta*.

V.

CAPUT OCTAVUM.

Vestes sacra cum pontificis, tum sacerdotis privati quot essent? Quod earum artificium, quæ materies, quis usus? Cujus ære emptas illas oporteret? Quo templi loco, & quo tandem ordine reconderebantur?

ART. I.
Sacerdotis
privati ve-
stes qua-
tuor fuisse
ex albo li-
no.

Sacerdotalium vestium erant tria genera: unum sacerdotis privati vestimenta: alterum genus erat vestimenta aurea: tertium vestimenta candida. Jam vestimenta privati sacerdotis constabant rebus è quatuor, tunica, femoralibus, tiara, balteo. Quæ omnia erant ex albo lino, eaque ex filo sexies conduplicato contexta erant: solus balteus erat lanâ acupictus.

II.
Summi
pontificis
vestes
fuisse octo
aureas.

Aurea verò vestimenta magni sacerdotis erant: hæc constabant è rebus octo. Continebant enim quatuor illa cujusvis sacerdotis vestimenta: præterea autem pallium, amiculum humerale, rationale, bracteum. Ac balteus summi Sacerdotis item acupictus erat, atque opus ejus artificiosum imitabatur balteum privati sacerdotis. Et quam Lex tribuit Aaroni cidarim prorsus est eadem, quæ præscribitur liberis ejus, tiara: sed hac eadem summus ille sacerdos sic, ut vulnus folet,

let, obligabatur, & ejus liberi tegebantur veluti galeâ : qua de causa his tiara nominatur.

Candida vestimenta fuerant illa quatuor, quibus ad solemnitatem Expiationum summus sacerdos sacris operaturus induebatur, tunica videlicet, femoralia, balteus, atque cidarîs. Hæc quatuor erant alba : eorum fila sexies conduplicata, totaque solo è lino contexta. Præterea duæ summo sacerdoti erant tunicæ in diem Expiationum, quarum tunicarum unam manè, alteram vesperi induebat. Hæc coëmebantur ambæ minis triginta de pecunia sacra : sed enim ut huic pretio de suo quid adderet ipsi in manu erat : nempe consecrabat additamentum illud, tum parabat tunicas.

Vestes sacerdotales novas esse necesse erat, elegantes, laxas, velut optimatum vestimenta sunt : habemus enim in Lege, *Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.* Quæ si sordidæ fuissent adhiberetur, vel laceratæ, si longiores justo vel breviores, si denique inter sacrificandum balteo nimis essent à terra sublata, sacrum id quidem irritum fuisset. Si quis autem operatus vestes adhiberet vetustas, aut oblongas balteo ad justam mensuram retraxisset, ritè fecisset.

Nallum è vestimentis sacerdotalibus for-

III. Summi pontificis candida vestimenta fuisse quatuor.

IV.

Exod. 28.

2. Vestes sacerdotales novas, elegantes, laxas esse necesse fuisse.

V.

Pontificis
vestimen-
ta trita
nullum ad
usum ad-
hibenda,
sed recondenda
fuisse.

Lev. 16.

23.

V I.

Sacerdo-
tum pri-
vatorum è
vestimen-
tis tritis
ellyphnia
esse facta.

V I I.

fordidum cum esset aut dealbaretur,
aut lavaretur: sed hoc in ellyphnio-
rum usum relicto novum substituere-
tur. Summi verò sacerdotis vesti-
menta cum essent trita, recondeban-
tur. * Hic die illo jejunii cum vesti-
bus illis candidis operatus, iis dein-
ceps non operabatur unquam: sed quo
loco eas exuisset, in eo recondeban-
tur, veluti scriptum est, *Relictisque
ibi*: neque porro poterant ullum ad
usum adhiberi.

Ex attritis sacerdotum privatorum
femoralibus & balteis ellyphnia fie-
bant ea, quæ * ad lætitiā illam &
hilaritatem domus hauriendi accende-
bantur in Sanctuario. Atque ex tritis
horum tunicis usque fiebant ellyphnia
candelabri.

Vestes sacerdotales non emebantur
nisi pecunia Ecclesiæ. Ac si quam ea-
rum

V. *Hic die illo jejunii.* Sic vocari passim solemnita-
tem Expiationum, qua solus summus sacerdos rem
divinam faciebat, jam supra notavimus.

VI. *Ad lætitiā illam & hilaritatem domus hauriendi.*
De singulari illo gaudio, quod post hauritam libatio-
nis aquam, atque in templum translatam agitabatur
in mulierum atrio constituto quodam loco disserui-
mus cap. super art. 6. Superest igitur, ut nunc de
constituto illo quodam loco explicemus. Is dictus
est *domus hauriendi* בית השואבה. Nempe existimā-
runt, quoniam focus ille tantam haberet celebra-
tem ab aqua in libationem haurita, & inde nomen illi
imponendum esse.

VII.

rum privatus homo vovisset, idem hic eam primùm Ecclesiæ traderet, tum postea adhiberi licebat. Itemque si vas aliquod ad sacrum ministerium, lignave in altaris usum homo privatus Ecclesiæ tradiderit, postmodum ad sacrorum usum fuerat idoneum. Quin etiam sacrificia publica si privatus homo voverit de suo se facturum esse, satis erant idonea; si tamen ea prius, quàm fierent Ecclesiæ, tradidisset.

Ex vestibus privatorum sacerdotum fiebant syntheses bene multæ. Atque erant in Sanctuario, ubi vestes illæ reponerentur, sex & nonaginta arcæ, quatuor videlicet pro unaquaque curia. Ita suis cujusque curiæ arcis proprium erat nomen inscriptum: jam arcæ illæ erant omnes occlusæ. Et cuique curiæ cùm intrasset templum sacris sua hebdomada operatum, propriæ referabantur per totam hebdomadam arcæ, ex quibus vestimenta necessaria depromeret: quæ cùm abiisset, repositis vestimentis arcæ rursus occludebantur.

Quod autem arcæ quatuor unicuique curiæ tribuerentur, hæc causa fuit atque ratio, ne sacerdotalium varia inter se ornamentorum genera confunderentur, sed femoralia conderentur omnia in una seorsim arca, qua inscriptum erat FEMORALIA, baltei

Vestes sacerdotes
ære Ecclesiæ emptas oportuisse.

VIII.

Fuisse in templo singulis sacerdotum curiis quatuor arcas, in quas quaternæ vestimenta sacerdotalia seponerent.

IX.

Cur unicuique curiæ tribuerentur arcæ quatuor.

baltei seorsim in alia arca, in qua sic inscriptum erat BALTEI: item tiaræ arca reponerentur in alia; in alia tunicæ.

X.

Summus autem sacerdos noctu, & cum ex Sanctuario excedebat vestes aureas in suo conclavi deponebat.

XI.

Licebatne sacerdotibus etiam extra sacrificandi tempus vestibus sacris uti?

Omnino vestes sacerdotales erant concessæ sacerdotibus etiam in suum usum. Itaque quo die sacris operabatur eorum aliquis, his licebat eum esse vestibus vestitum extra sacrificandi tempus. Excipe tamen balteum, quo sacerdotem esse vestitum extra tempus sacrificandi fas non erat: ratio fuit quòd balteus * constaret è lino lanâ commisto.

XII.

Privato igitur sacerdoti ne extra horam sacrificandi balteum indueret, interdictum erat. Atqui ad rem divinam faciendam privati quidem sacerdotes nihil induebant aliud, quàm è lana vestes, & è lino.

XIII.

Ubicunque illa commemorantur à Lege genera, quæ שש atque כר ap- pellantur, linum significatur, idque byssinum: atque illud, quod à Lege sacrae?

תכלת dicitur, lana est medicata fuco instar coeli: purpura est lana colore rubro tineta: & coccineum bis

XI. Constaret è lino lanâ commisto. Cujusmodi vestibus vestiri Judæos planè vetitum est Lev. 19. v. 19. Et vestis diversarum specierum non ascendet super te.

XVI.

bis coctum lana est cocco infecta.

Ubi describendis vestibus Lex adhibet vel solum vocabulum שש, vel Vestium conjunctum שש משור filum earum sacrarum necesse erat sexies esse conduplicatum: stamen ubi verò vocabulum בר usurpatur, si non fuisse simplex esset earum filum, tamen idoneæ fuerint: melius erat autem conduplicari sexies. Nam ubi vox ista שור sola reperitur, oportebat filum conduplicari octies. è filo simplici.

Quidquid à Lege opus plumarii dicitur, huic erant intextæ variæ figuræ sic, ut ex una tantum parte cernerentur, in conspectu videlicet textoris. Quod autem opus artificis nuncupatur, in eo sic erant intextæ figuræ, ut ex utraque parte apparerent ante, ponēque. Quæ sit subjecta vis his Legis verbis opus plumarii, opus artificis?

Vestium igitur illarum erat artificium ejusmodi: tunicæ quidem sive privati, sive summi sacerdotis erant tessellatæ: nempe erant totæ contextæ ac distinctæ quasi tessellis, * qualis Quod artificium?

XVI. Qualis est forma reticuli. In animalibus ruminantibus stomachi sunt quatuor. Eorum primus est magnus ventriculus: alter reticulum: tertius omasum: quartus abomasum; sic enim à medicis vocantur. Horum ille, qui reticulum vocatur, totus est quasi tessellis distinctus, seu mavis, sic tanquam rete grandi maculâ contextum, vernaculè un rets à grandes mailles: ex quo factum, ut a medicis reticulum appellaretur. Id Hebræis בית הכוסות dicitur, quod ad verbum est domus poculorum. Nempe membra-

est forma reticuli, quales solent in crassioribus intexi vestimentis. Atque tunicarum manicæ texebantur seorsim: tum deinde cum ipsis consuebantur.

XVII. De longitudine tunicarum, erant illæ talaræ, quarum manicæ pertinebant ad volam manus, & pro latitudine manus patebant.

XVIII. Femoralia seu privati seu summi sacerdotis pendebant à lumbis ad femora: nempe supra umbilicum proximè à corde incipientia continuabantur ad extremum femur, id est, ad genu. Et his ligamenta inerant: atqui ad nates partesque pudendas apta non erant, sed quidam veluti facculus erat homini circundatus.

XIX. Qualis erat cidaris? Cidaris illa tam summi, quam privati sacerdotis sex & decem erat longa cubitos. Balteus in latitudinem quasi tres digitos patebat, & longitu-

ne, ex quibus tam artificiosè efficiuntur illæ, quas ante diximus, seu tessellæ, seu maculæ, exurgunt in altum adeo, ut cavitates satis depressas habeant, ac veluti pocula quædam angularia exprimant. Nomen hoc cum passim in Talmude usurpatur, tum verò occurrit tract. סופה fol. 34. pag. a. quo loco in Commentariis hoc scriptum legimus, vernaculè vocatur פנצה *panza*, minùs propriè quidem: nam quod dicitur Gallicè *la panse*, id significat non reticulum, quod respondet Hebraïco vocabulo הכוסות בית; sed magnum ventriculum. Atque de hoc nomine satis superque dictum est.

tudine duorum & triginta cubitorum erat. Hujus igitur plurimis orbibus circumplicatus erat sacerdos. Jam vestes sacerdotum non erant acu factæ; sed textæ, quoniam in Lege est, *O-* *Exod. 39.*
pere textili. 27.

CAPUT NONUM.

Continuatio de vestibus.

BRactæ opus erat ejusmodi : fie- ART. I.
bat ex auro lamina, quæ duos la- Qualis e-
ta transversos digitos per frontem sa- rat bra-
cerdotis ducebatur ab aure una ad al- ctea, &
teram. Atque in ea duabus lineis scrip- quibus in-
tum erat, **SANCTUS DOMINO** : scripta vo-
Sanctus in inferiori linea scribebatur, cibus?
& in superiori *Domino*. Quod si fuisset totum in una linea scriptum, nihilominus probum esset. Et verò nonnunquam inscribebatur totum in una & eadem linea. Literæ prominebant ab antica parte laminæ. II.

Incidebantur à parte postica literæ, tum verò bractea ceræ applicabatur usque adeo, dum foras extuberarent incisiones. Erat ad extrema duo bractea perforata : ac dependebat ab ea funiculus hyacinthinus per utrumque foramen deductus, quo vinciebatur ad cervicem.

III.
Ut erat
contextum summi sacerdotis pallium?

Exod. 28.
32.

IV.
Ut erat
exornatum idem hoc pallium summi sacerdotis?

Pallium erat totum hyacinthinum : erant ejus stamina conduplicata duodecies : primò texebatur limbus ejus : nullas habebat manicas ; sed ab extremo collo ad partes infimas sic , ut cuncta pallia solent , velut in duas alas dispertiebatur , collum solum arcebat totum. Si quis pallii limbum lacerâset , verberibus multaretur , quoniam in Lege est , *Ne rumpatur*. Atque eadem erat omnium sacerdotalium vestium ratio , quas si quis corrumpendi causa laceraret , verberaretur.

Jam ad pallii limbum fila hyacinthi , purpuræ , & cocci dibaphi adhibebantur , quorum ex unoquoque genere fila erant octies conduplicata. Namque in describendo ejus limbo * hoc verbum מִשׁוֹר à Lege usurpatur. Ex his igitur quatuor & viginti filis fiebant quædam quasi mala punica , quorum needum esset apertum os , quæ erant appensa pallio. Adhibebantur etiam duæ & septuaginta campanellæ malleolis præditæ , eæque erant ex auro omnes. Harum triginta sex limbo appendebantur ex una ala pallii , & ex altera totidem. Atque campanella cum malleo ex

IV. Hoc verbum מִשׁוֹר à Lege usurpatur. Quod ubi fit fila fuisse conduplicanda octies capitis superioris articulo 14. dictum est,

ex ipsa appenso illud est, quod tintinnabulum à Lege dicitur. Pallium igitur ex utroque latere sic erat ad limbum distinctum & ornatum, ut primùm esset tintinnabulum, tum sequeretur malum punicum, & sic deinceps.

Quod autem aurum humerali amiculo & rationali Lex ait intextum, id sic aptum erat: unum auri filum admodum puri conjungebatur sex filis hyacinthinis, quæ deinde simul una complicabantur: rursus unum auri puri filum senis adjungebatur purpureis: item unum ejusmodi filum adjungebatur sex filis coccineis dibaphis: itemque senis byssinis. Erant igitur auri fila quatuor, & omnino omnia fila duodetriginta. Quod enim à *Exod. 39.*

Lege dicitur, *Extenderuntque bracteas, 3.*

&c. *ut texerent in medio hyacinthi, & in medio purpuræ, & in medio vermiculi cocci, & in medio byssi,* planè declarat hisce mediis implicatum fuisse filum ex auro.

Rationalis erat ista ratio: pannus artificiosè texebatur ex staminibus aureis, hyacinthinis, purpureis, coccineis dibaphis, atque byssinis sic, ut singula stamina constarent, quemadmodum suprà posui, è filis duodetriginta. Cùm autem esset panni longitudo cubitalis, & semicubitalis latitudo, duplicabatur ita, ut quaqua-

V.

V F.

Pontificis rationale artificiosè contextum 4. gemmarum ordinibus instructum fuisse.

VII.
Gemmis
in illis in-
cisa fuisse
tribuum
nomina &
Patriar-
charum.

VIII.
Quem ad
usum e-
rant in
rationali
quatuor
annuli ex
auro?

IX.
Amiculi
longitu-
do, lati-
tudo, &
textura
qualis e-
rat?

tum quatuor in eo disponebantur
gemmarum ordines earum, quæ à
Lege dicuntur. Earum erat unaquæ-
que quadrata, atque in auri pala in-
fixa sic, ut palâ obtegeretur pars in-
ferior gemmæ, & latera quatuor.

Incidebantur in gemmas nomina
tribuum ex ordine nascendi: *Ruben*
igitur in pyropo, *Benjamin* in jaspide
incisus erat. Supra *Ruben* autem
inscriptum erat *Abraham*, *Isaac*, *Ja-
cob*, & infra *Benjamin* exaratum e-
rat, TRIBUS DEI, scilicet ut in
rationali literæ reperirentur omnes.

In rationali quatuor ex auro annu-
li inerant, hique in quatuor ejus an-
gulis, quorum in duos superiores, ex
quibus rationale pendeat, indeban-
tur duo vincula ex auro contorta: hæ
nimirum illæ sunt, quæ à Lege cate-
næ nominantur. Nam inferiores erant
annuli è regione mammis: per hos
erant trajecti funes duo hyacinthini.

Amiculum humerale tam erat la-
tum, quàm hominis dorsum: pate-
bat ab una scapula ad alteram: ad
longitudinem verò quòd attinet, in-
cipiebat in dorso è regione axillis,
atque pertinebat ad pedes. Erant ei
fasciæ attextæ duæ, utrinque scilicet
una, quibus vinciebatur: id enim
est, quod amiculi cingulum appella-
tur. Hoc igitur totum erat contex-
tum ex aureis, hyacinthinis, purpu-
reis,

reis, coccineis dibaphis, & byssinis staminibus, quorum singula è filis duodetriginta constabant itidem, ut in ipso rationali: porro super hoc humeralia duo consuebantur sic, ut in sacerdotis humeris reponerentur. In utroque humerali quadratus inerat sardonix aureæ palæ impositus: hisce gemmis duabus incidebantur etiam tribuum nomina ex ordine nascendi, sex in una, & in altera tantundem: pro Josephi nomine Jehoseph exarabatur, ut in unaquaque gemma literæ essent exaratæ viginti quinque. Sic igitur exarabantur nomina.

SIMEON.
JUDA.
ZEBULON.
DAN.
ASSER.
BINJAMIN.

RUBEN.
LEVI.
ISSACHAR.
NEPHTALI.
GAD.
JEHOSEPH.

Non respondet in versione numerus litterarum textui Hebraico, ubi omnino in unaquaque gemma reperiuntur literæ viginti quinque.

Atque sacerdotis erat in humero dextero ea gemma, qua *Ruben* erat inscriptum, & qua *Simeon* in lævo. Fiebant etiam in utroque humerali annuli duo: unus in humeralis superiori parte, & alter parte in inferiori supra cingulum amiculi. Binis superioribus annulis annectebantur duo illa ex auro vincula, quæ catenæ vocantur.

X.

Tum extrema vinculorum, quæ in rationali inerant innectebantur etiam his annulis superioribus futorum super amiculo humeralium. Et qui in orationalis inerant hyacinthini duo funiculi, hi illis innectebantur humeralium annulis, qui supra cingulum erant amiculi. Atque catenæ illæ ad annulos humeralium annexæ demittebantur usque ad rationalis superioris annulos, ut unâ conjungerentur, nec rationale dimoveretur ab amiculo. Nam si quis ab amiculo rationale dimovens vinculum eorum solveret animo vitandi, verberibus multaretur.

XI.

Rationale pontificis fuisse super ipso corde, amiculum à tergo, & humeralia in humeris.

Cùm igitur amiculum induisset pontifex & rationale, hoc omnino super ipso corde positum erat, illud à tergo: cingulum amiculi erat super corde sub rationali colligatum: humeralia erant in humeris, è quibus dependebant illa ex auro vincula duo; vinculum, inquam, ex utroque latere dependebat ab amiculi humeralibus ad rationalis annulos: porro hyacinthini duo funiculi subter axillis erant ab rationalis inferioribus annulis alligati ad humeralium annulos inferiores, qui supra cingulum erant amiculi.

CAPUT DECIMUM.

Quo ordine vestes sacra induerentur? Paucioribus pluribusque vestitum vestibus sacris sacerdotio fungi non potuisse. Ex pontificis rationali, quod idem Urim & Tumim nominatur, editum esse oraculum. Quo tandem modo, & cui consuleretur; Quo modo responsa daret; In secundo templo prorsus nulla dedisse responsa.

QUis igitur in hisce vestibus induendis ordo servabatur? Primo femoralia induebantur, quæ præligabantur super umbilicum juxta, atque lumbos: deinde tunica: tum sacerdos ad hanc corporis partem, quæ est contra axillas, balteo fanè prælongo circumplicatus erat semel & iterum adeo, dum balteus ille deficeret, qui ad extremum connectebatur in nodum.

ART. I.

Quem ordinem servabat privatus sacerdos in vestibus sacris induendis?

II.

Nam balteo explicando tradiderunt illud Ezechiëlis, *Et non accingentur in sudore*, id sibi velle, ne balteus applicetur ad hanc corporis partem, ex qua fere sudor existat. Quod idem cum à variis accepisset Jonathan Euziëlis filius in Chaldaïca Paraphrasi sua sic interpretatus est. *

Ezech. 44.

18.

Super

II. *Super cordibus.* Id est, in costis & circa mammæ.

L 5

Etc.

Super cordibus suis ligabunt. Inde caput sacerdotis velabatur cidari, quæ galeam imitaretur.

III.
Quo ordine vestes pontificiæ induebantur summo sacerdoti?

Summus sacerdos postquam erat balteo circumplicatus pallio vestiebatur, insuper humerale ei amiculum induebatur, & rationale: tum artificioso quodam cingulo subter rationali ad pallium alligabatur amiculum humerale, quod idem quia ad pallium alligabatur, ideo & amiculum pallii dicebatur: inde cidari redimiebatur: ad hanc annecebatur bractea: inter bracteam & cidarim pilus è capite videbatur, atque eodem loci inter bracteam & cidarim * phylacteria pontifex applicabat.

Ete-

Etenim hanc interpretationem confirmat quòd summum sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, Dominum nostrum Jesum Christum Apoc. i. v. 13. Joannes raptus in extasim vidit *vestitum podere, & præcinctum ad mammillas zonâ aureâ.*

III. *Phylacteria.* Ea sunt membranaceæ schedulæ duæ, quæ inscriptæ certis Legis divinæ capitibus thecis ex atrato corio includuntur. Insertis autem oblongis ex aluta ligulis Judæi diebus profestis id temporis, quo matutinas Deo preces fundunt, ad frontem alligant earum unam, & alteram ad lacertum lævi brachii è regione cordis. Putant enim Lege sancitum, ut his velut fasciis caput obligent manusque, ea mente; ut intelligant quomodo pueri ad voluntatem parentum sese totos accommodent, ita sibi fingendum esse corpus & animum ad nutum Dei, cunctasque suas actiones ac cogitationes ad Legis præceptionem esse dirigendas.

Etenim jubendo sancitum est, ut VI.
istæ vestes fierent, & sacerdos sacris Exo. 28. v.
operatus ut his indueretur: legitur 2. & 29. v.
enim, *Faciesque vestem sanctam* 8.

Filios quoque applicabis & indues tu-
niciis lineis. Si summus sacerdos cum Sacerdo-
paucioribus, quàm octo vestimentis tes nisi
istis, aut privatus sacerdos cum pau- cunctis
cioribus quatuor operaretur sacris, essent
appellaretur indigens vestium, cujus vestitive.
quidem sacrificium omnino profanum stibus sa-
erat: cerdotio cris, sa-
erat: cerdotio

gendas. Etenim scriptum videmus Exod. 13. 16. *Et*
erit quasi signum in manu tua, & quasi frontalia in-
ter oculos tuos. Et magis etiam apertè Deut. 6. v. 8.
Et ligabis ea quasi signum in manu tua, & erunt
quasi frontalia inter oculos tuos. Frontalia ista textus
Hebr. מצות נuncupat, quam vocem hujus rei so-
lius ita propriam, ut aliàs nusquam & nunquam oc-
currat, Paraphrastes Chaldaicus expressit תפילין quod
passim interpretantur *oratoria*, in quo verbo latina
consuetudo de via deflexit, eòque deducta est ut mo-
numenta ad preces pertinentia significet. Atqui hoc
vocabulo Chaldaico cuncti tum Talmudistæ, tum re-
liqui scriptores Hebræi utentes ad frontale simul &
manuale significanda libros totos refererunt. Eadem
hæc monumenta Matthæus Evangelista cap. 23 v. 5.
phylacteria nominat utpote quæ legis observandæ
memoriam usque custodiunt. Quocirca & ego hoc
ea nomine appellavi: libenter enim Evangelii verbo
utor. Atque ut Judæorum quisque maximè est pie-
tatis studiosus, aut haberi cupit, ita hæc religionis in-
signia maximè laxa ad preces adhibet: Quod cum vi-
deret Christus à Pharisæis fieri veræ virtutis experti-
bus, jure eorum ostentationem his verbis increpat:
Dilatant enim phylacteria sua.

fungi non
potuisse.

erat : neque hoc tantum , sed hic i-
tem , ut homo alienus , qui rem di-
vinam faceret , meruisset , ut divi-
na vis eum morte multaret ; quippe
scriptum legitur , *Cingesque balteo*
Exod. 29. *eruntque sacerdotes* , cuius sen-
9. tentia est ea , ut sint sacerdotio præ-
diti cum his sint vestiti vestibus : cum
non sint , & sacerdotio quoque exuan-
tur , & alienorum habeantur instar
hominum. Porro scriptum est , *Quis-*
quis externorum accesserit , occidetur.

Num. 1.

51.

V.

Par fuisset
flagitium
si iacerdo-
tes plures
essent in-
duti ve-
stes sacras,
quàm

præscrip-
tum erat.

VI.

Lev. 16. 4.

Ibid.

Nihil in-
ter vestes
sacras &
corpus sa-
cerdotis,
dum sacri-
ficiū fie-
bat, inter-
medium

Atque ut vestium indigens & mor-
tem merebatur , & sacrificium facie-
bat profanum , sic & is qui vestibus
abundabat : ut si quis tunicas induis-
set duas , duosque balteos , si sacer-
dos privatus summi pontificis vestes
indueret , is cum sacrificium fecisset
profanum , tum etiam meruisset , ut
à numine coelesti morte coercere-
tur.

De vestimentis sacerdotalibus scrip-
tum videmus , *Femoralia linea erunt*
super carnem ejus , rursusque , *Et in-*
duet se illis : id enim declarat oport-
tere , ut inter corpus sacerdotis &
vestes nihil quidquam intermedium
esset interjectum. Nam si pilus u-
nus , si quid terræ , unus si pedicu-
lus emortuus inter sacerdotis carnem
& vestes interesset , ea res quidem
sacrificium faciebat profanum. Quam-
obrem sacerdoti cum manualibus phy-
lacteriis

lacteriis rem divinam facere non licebat, quippe quæ inter corpus & vestes interposita sint, non item phylacteria quæ ad caput alligantur. Quæ si sacerdos vellet inter sacrificandum induere, faceret licebat.

VII.

Porro sacerdoti cavendum, ne dum indueret vestimenta, inter hæc & corpus ejus quidquam pulveris intercederet, neu pediculus etiam vivus, neu sacrificando ventus inter corpus & vestimenta penetraret adeo, ut vestis ab homine procul amoveretur: porro ne manus sibi in finem infereret subter indusium, neu pilus extra vestem excederet, neu pilus è veste dependeret: quanquam horum aliquid si usu venisset, nihil obstarat, quo minus sacrificium ritè factum esset.

VIII.

Sacerdos cum esset panniculo obligatus ibi, ubi vestibis sacris non erat locus, exempli gratia in digitorum aliquo, aut in * talo, si panniculus in latitudinem juxta atque longitudinem pateret digitos tres, is quidem sacrificium reddebat profanum: secus autem si minor isto foret. Cingulus autem quamvis parvus, quoniam per se indumentum est, sacrificium profanum reddebat, tamen et si

VIII *Talo.* Sacerdos enim dum in Sanctuario sacra administrabat, nudo pede erat, ut alio loco demonstrabitur.

etfi tres digitos in quadrum non pateret.

IX.

Rursus licebat, ut sacerdos etiam sabbato digitum vulneratum seu iunco seu panniculo minùs, quàm tres digitos quoquoersus patienti obligaret, & sic sacris operaretur: idem exprimendi sanguinis causa facere non licebat. Porro iuncus ille atque panniculus oportebat, ut ad tempus sacrificii inter corpus sacerdotis & vestes sacras non esset intermedium.

X.
Oraculum
non esse
consultum
in templo
secundo.
Qua de
causa?

Atque ut vestium pontificiarum octonarius ille numerus compleretur, in secundo quoque templo facta sunt *Urim & Tummin*, etfi non consulebantur: non consulebantur enim quòd in eo templo divinus Spiritus non præsens aderat: atqui sacerdos nisi instinctu divino afflatuque oracula fundat, nisi numine divino quasi obfideatur atque occupetur, neutiquam consulebatur.

XI.
Oraculum
quomodo
responsa
reddebat?

Jam hæc fuit consulendi ratio. Stabat sacerdos ac convertebat os ad arcam foederis: post eum consultor erat, cujus erat os conversum ad tergum sacerdotis. Consultor igitur rogando ita dicebat, *ascendam, an non ascendam?* Nec verò voce rogabat elata, nec contra secum animo cogitabat duntaxat; sed velut is, qui segregatus ab hominibus Deo preces fundit solus, summissa voce ute-

utebatur. Continuo sacerdos divino Spiritu inflatus in rationale inspiciebat : in hoc enim litteræ quædam tumentes eminebant in conspectum sacerdotis : is per visum propheticum ex his cernebat *ascende*, aut contra *non ascendas*, dabatque consulenti responsum, atque dicebat *ascende*, aut *non ascendas*.

Nam simul de rebus duabus consultandum non erat : si consultum esset, primæ tantum consultationi respondebatur. Nec verò consulebatur homini privato, sed regi, sed consilio publico, sed ei, qui publicæ rei curam sustinebat, quippe quod à Lege dicitur, *Pro hoc si quid agendum erit Eleasar sacerdos consulat Dominum*, &c. quo loco *pro hoc* regem designat : quod autem sequitur, *Et omnes filii Israël*, significat & unctum in militiam sacerdotem, & eum, cujus consultatio pertinet ad necessitatem publicam : additur, *Et cetera multitudo*, id est, consilium magnum.

Quod autem in vaticinationibus reperias amictos sacerdotes amiculo lineo, non summi sacerdotes fuere. Nam summi sacerdotis amiculum è lino

XII.

Oraculum non esse consultum homini privato.

Num. 27. 21.

Ibid.

Ibid.

XIII.

Præter sacerdotes fuisse li-

XII. *Unctum in militiam sacerdotem.* Hic est idem atque sacerdos fecialis, de quo supra pluribus actum est.

neo vela-
tos amicu-
lo quos-
dam ho-
mines.

1 Sam. 2.
18.

lino non erat. Quin etiam ejusmo-
di amiculo Levitæ quoque velaban-
tur : Samuël enim vates erat Levi-
ta : atque de illo scriptum legitur ,
Puer accinctus ephod lineo : amiculo vi-
delicet isto velabantur & vatum filii ,
& quicumque idoneus erat , quem Spi-
ritus Sanctus invaderet atque obside-
ret , quò palàm fieret hominem illum
affectum esse gradum summi sacerdo-
tis , qui per amiculum & rationale
fundit oracula afflatu divino.

XXVI.
TRACTATUS III.
DE
RATIONE
ADEUNDI TEMPLI.

CAPUT PRIMUM.

Aditu templi esse prohibitos sacerdotes cùm merum potâssent, cùm promissa comâ, cùm vestibus laceris essent: nec Israëlite quidem homini vel temulento, vel horridè capillato, vel pannis obsito intra primum atrium venire licuisse.

OMnis sacerdos, quamvis aliquin ad rem divinam faciendam satis idoneus, si vinum potâssent, interdictum erat, in templum ne penetraret interiùs, quàm erat altare positum: qui si procederet ulteriùs, atque sacris operaretur, cùm sacrificium ejus profanum fuisset, tum etiam meruisset, ut divina vis eum morte multaret. Nimirum huc spectat id quod scriptum legitur, *Ne mo-*

ART. I.

Profanari sacrificium à sacerdote, qui meri quartarium potâssent.

Lev. 10;
v. 9.

Fasc VI.

M

ria-

riamini. Sic se res habebat, sacerdos si simul & semel quartarium vini haufisset meraci, & ejusdem quadraginta dies nati. Nam si potâisset minùs quartario, aut inter potandum quartarium aliquid intermissionis faceret: si vinum aquâ commisceret, impunè ferret, nec sacrificium faceret profanum: nec si bibisset plus quartario vini recentis è torculari, quod videlicet quadraginta dies necdum haberet. Nam si bibisset plus quartario vini vetustioris licet aquâ permisti, itemque si faciens intermissiones plus hoc paulatim forbilâisset, mortem meruisset, & sacrificium faceret profanum.

II. Etenim aliis liquorum, in quibus inebriandi vis inest, generibus obrutum sacerdotem in templum introire vetitum erat. Qui si introisset in templum confectus liquoribus aliis, quibus insit inebriandi vis, immo lacte, ficuve, idemque operaretur, multaretur verberibus: at sacrificium tamen ejus bonum fuisset. Neque enim merebatur mortem, nisi qui vinum bibisset sacrificii tempore: nec verò profanum faciebat sacrificium, nisi ebrius à vino.

III. Sicut igitur in templum ne sacerdos intraret ebrius, item quivis seu sacerdos, seu Israëlita * ne potus adtra-

III. *Ne potus.* Lev. cap. 10. v. 9. interdicitur sacerdotibus

tradenda vitæ præcepta aggrediatur, neve fa-
interdictum est, neu si vim dactylo- cerdos,
rum comedit tantam, tantumve pota- neve I-
vit lactis, ut animus nonnihil per- fraëlita
turbatus sit: sic enim à Lege dicitur, potus ad
Doceatisque filios Israël. Rursus homi- præcepta
ni poto licet quid ejusmodi tradere, vitæ tra-
quod à Lege explicatum est tam aper- denda ag-
tè, ut ne * Saducxi quidem essent *Lev. 10.*

M 2

ejus v. 11.

tibus ne vinum bibant tum, cum sint tabernaculum
intraturi. Et ibid v. 10. & 11. hæc illi præcepto sub-
jicitur ratio. *Ut habeatis scientiam discernendi inter
sanctum & profanum, inter pollutum & mundum.*
Doceatisque filios Israël omnia legitima mea. Ex quo
concluditur cujuscunque sit officium de vita mori-
busque præcepta tradere, huic itidem, ac sacerdoti
interdictum esse ne ebrius officii munus obeat.

Saducæi. Hanc sectam sequentibus apud Matt. 22.
v. 29. ita respondet Christus interrogatus: *Erratis,
nescientes scripturas; neque virtutem Dei.* Etenim
homines isti heterodoxi *resurrectionem esse* negabant,
negabant *esse angelum*, negabant *esse spiritum*; neque
porro quidquam credebant, nisi quod à Moyse aper-
tè dilucidèque fuerat in Lege expositum. Habuit
hæresis ista parentem quendam nomine Sadoc: is pau-
lò post Alexandrum Magnum extitit. Fuerat enim
auditor Antigoni Sochæi, qui audierat Simeonem Ju-
stum, quem eundem volunt esse Jadduam summum
pontificem cum, qui Alexandrum Magnum excepit.
Ac postrema ista depromsi cum ex Pirke Abot, &
multis ac variis scriptoribus Hebræis, qui Pirke Abot
commentariis illustrarunt suis, tum ex libro, qui Sal-
selet Hakkabala inscribitur. Cùmque vidissem fon-
tes Hebræos, tamen non neglexi consuetari rivos,
opera Serrarii, Drusii, Scaligerique de tribus cele-
berrimis Judæorum Sectis.

ejus nescii, velut reptile immundum, mundam esse ranam, vetitum sanguinem, & horum similia.

IV.
Docere
modum
conclu-
dendi ex-
planandi-
que Le-
gem sa-
pienti vi-
nolo non
licere.

Nam homini ebrio, & hoc quoque licet, doctrinam Legis docere, conclusionesque, explanationesque, siquidem de vitæ modo nihil præcipiat: Sapiens enim is, cujus munus est usque de officiis præcipere, omnino hic vinosus nihil ne doceat quidem, quippe cujus docere præcipere est.

V.

Ponamus igitur sacerdotem potasse quartarium vini tantum, hic si quid aquæ admistum vino fuisset, item si aliquantisper à potatione dormisset, si vel unum milliare spatia retur, satis jam, satis crapulam exhalasset, adeoque sacrificium uti faceret licuisset. Verum enim si quis plus quartario vini licet aquâ permisti potasset, huic modicus somnus, deambulatio modica ebrietatem etiam adaugeret: is igitur pro ratione ebrietatis expectaret usque adeo, dum ex ea nihil quidquam superesset.

VI.
Quamdiu
vino absti-
nebant sa-
cerdotes
illi, qui
vicem
suam obi-
bant?

Nam sacerdotum curias omnino sua quamque hebdomada vino licebat uti noctu, non item interdiu: cumque diebus singulis singulæ tantum è curia familiæ operarentur, tamen & reliquæ interdiu abstinerent temeto oportebat: fieri enim poterat, ut quæ familia vicem suam exercebat sacris a-
deo

deo oneraretur, ut ope reliquorum
 è curia sacerdotum indigeret. Jam
 quæ familia vices suas obibat, hæc
 interdictum erat, ne temeto uteretur
 dieque noctuque, ne fortè veniret u-
 su, ut cùm noctu potâssset, tum ad
 rem divinam faciendam necdum dis-
 cussâ crapulâ bene manè aggredere-
 tur.

VII.

Atque omnis sacerdos qui nosset
 qua è curia, quaque esset è familia
 sacerdotum, quo die cunque sciret
 familiam suam in re divina facienda
 occupatam esse, eo die toto interdi-
 ctum erat, ne uteretur temeto. Jam
 si quis curiam suam nosset, non nos-
 set familiam, hunc oportebat absti-
 nere vino totam illam hebdomadam,
 qua sciebat curiam suam operari. Si
 nec curiam suam nosset, nec fami-
 liam, omnino æquum fuisset, ut ei
 interdictum vino esset in perpetuùm:
 verùm enim hic ex suo sibi malo re-
 medium inveniebat. Etenim vinum
 ille bibebat usque, quippe quem rem
 divinam facere non licebat dum cer-
 tæ familiæ, certæ foret curiæ.

Et absen-
 tibus sa-
 cerdoti-
 bus dum
 sciebant
 qua die
 familia
 sua sacris
 fungeba-
 tur, ea
 temeto
 abstin-
 dum fuis-
 se.

VIII.

Porro & * promissâ comâ sacer-

Promissis
 dos capillis sa-

VIII. *Promissâ comâ.* Similiter ethnici Græci Roma-
 nique cùm philosophi, tum cuncti viri boni turpe
 ducebant comam alere. Persio quidem Stoïcorum
 discipuli dicuntur,

- - - Detonsa juvenus.

cerdotes ne sacri-
ficarent interdi-
ctum fuisse.
dos interdictum erat, ne in templo
altare præteriret: qui si progressus ul-
teriùs sacrificium etiam fecisset, me-
ruisset, ut divina vis eum morte mul-
taret itidem, ut sacerdos si sacrificium
fecisset temulentus. Nam quod dici-
tur, *Et vinum non bibit omnis sacer-*

Ezech. 44.
v. 20. &
21.

dos: Caput autem suum non radent, ne-
que comam nutriant, hujus ea vis est,
ut capillati sacerdotes juxta, atque
poti sacra facientes morte multen-
tur.

I X.

Ac comantium quidem sacerdotum
sacrificium neutiquam profanum fuis-
set, ut hi operati morte punirentur
coelitus.

X.

Ut igitur sacerdotes id tempus so-
lum

Et Jun. Juvenalis Satyra secunda vers. 14. & 15. suæ
ætatis homines eos, qui cùm essent indocti philoso-
phos simulabant, ita cavillatur,

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atque supercilio brevior coma.

Rursus eadem Sat versu 96. seriò suorum libidinem
notat, virisque indignabundus exprobrat quòd veluti
mulierculæ comam nutriant bene longam, & or-
nent,

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.

Etenim hac de re Apostolus Epist. 1. ad Corinthios cap.
11. v. 14. ita scripsit: *Nec ipsa natura docet vos, quòd*
vir quidem, si comam nutriat, ignominia est illi.

X.

lum vino oportebat abstinere, quo Pontifi-
veniendum in templum erat, item & cem nun-
tum demum comâ esse promissâ veti- quam co-
tum fuerat. Ista videlicet erat ratio mâ pro-
privati sacerdotis: summum enim sa- lixa nun-
cerdotem comâ prolixâ nunquam, quam ve-
nunquam veste licebat esse scissa, ste scissa
tenim is commorabatur in Sanctua- esse licuif-
rio semper: qua de causa præscri- se.
ptum ei fuit, *Caput suum non * dis-* Lev. 21.
cooperiet, vestimenta non rescindet. v. 10.

Evadit autem promissa coma die- XI.
bus triginta, * qualis erat coma Na-
zaræi,

X. *Non discooperiet.* Nempe cùm est coma brevis ope-
ritur illa quidem pileo, aut alio id genus tegumen-
to: cùm verò sit coma prolixior nuda & discooper-
ta dependet.

XI. *Qualis erat coma Nazaræi.* Ad præceptionem
Nazaræorum appositè Beatus Theodoretus Quæst. in
„ Num. Votorum erant species permultæ. Quidam
„ enim victimam pollicebantur: quidam pecunias: alii
„ seipsos devovebant: alii *certorum dierum numero* fe-
„ vinum non bibituros nec caput rasuros. Hujus ge-
„ neris erant de quibus divus Jacobus divino Paulo
„ dicebat Act. 21. 29. *Sunt quidam votum habentes*
„ *in seipsis, hos assume, & sanctificare cum eis, &*
„ *impende in illos,* hoc est, præbe tu victimas, quæ
„ secundum Legem offerri solent pro illis, *ut tollas*
„ *suspicionem.* De istis Lex statuit: & jubet eos, qui
„ talem promissionem emisserint etiam ab aceto, u-
„ va, & acinis abstinere cunctis diebus voti sui (vo-
„ tum autem appellat promissionem) & non radere
„ caput donec compleantur dies, quos voverit Do-
„ mino.

zaræi , de quo quidem à Lege dicitur , *Crescente cæsarie capitis ejus*. At-
Num. 6. 5. qui Nazareatus nunquam paucioribus
 Quænam coma sit triginta diebus conficiebatur. Quo-
 coma sit ca, quæ circa privatus sacerdos, qui sacra ad-
 proluxa ministrabat, tricesimo quoque die
 seu pro- tonderetur oportebat.
 missa vo-
 cetur?

XII.
 Sacerdo-
 tum vi-
 ces sua
 quam-
 que heb-
 domada
 lavare ve-
 stes ca-
 pillosque
 tondere
 vetitum
 fuisse.

XIII.

XIV.
 Interdi-
 ctum
 fuisse ne
 sacerdos
 pannis
 obsitus
 sacris o-
 perare-
 tur.

Lev. 10. 6.

Namque curiæ sacerdotum ne for-
 didatæ venirent ad vices suas exer-
 cendas, vetitum erat sua quamque
 hebdomada tota capillos tondere, ve-
 stimentaue lavare. Itaque se se ton-
 debant, corpus lavabant & vestes an-
 te, quàm obirent tempus sui mune-
 ris.

Si qua curia munere difuncta fuif-
 set ad mediam solemnitatem, omni-
 no concessum erat, uti quilibet ex ea
 sacerdos vel selemni tempore caput
 tonderet. Nam si curia difuncta mu-
 nere fuisset ad vesperam solemnitatis,
 nisi vesperâ solemnitatis ex hac
 curia capillos tonderet nemo.

Etenim de sacerdotibus qui comam
 nutrent, quique vestes discidissent
 judicium erat idem, quippe cùm sacer-
 dotibus à Lege dicitur, *Capita vestra
 nolite nudare, & vestimenta nolite scin-
 dere, ne forte moriamini*: unde sequitur
 sacerdotem, qui pannis obsitus fuif-
 set, meruisse, ut divina vis eum mor-
 te multaret: quanquam & hujus sa-
 cerdotis operatio putabatur non pro-
 fana, sed idonea.

Ac mihi quidem ita videtur omnem sacerdotem alioquin ad rem divinam faciendam idoneum, si in Sanctuario altare præterisset ebrius à vino, ceterisque liquoribus, quibus inebriandi vis inest, si comans, si vestitus vestibus ita discissis, uti solent vestes lugubres, eum verberius multandum fuisse, tamen etsi non fecisset: id adeo, quoniam ad faciendum idoneus in templum ad sacrificandi tempus intrasset ita sordidatus, quod ne faceret à Lege monitus erat.

XV.

Idem verò erat sacerdotem sic affectum introeundo atque exeundo altare templi præterisse. Nam si quar-tarium vini potâisset, vestesque discidisset inter altare templi atque vestibulum, tum egrederetur, coerceretur verberibus. Qui si exeundo è templo sacrum fecisset, mortem meruisset.

XVI.

Porro cuius interdictum erat sacerdoti juxta, atque Israëlita, ne vino usus, vel quacunque ratione temulentus, neu incultè atque horridè capillatus, aut pannis obfitus omnino in templum veniret, ne intra primum quidem illud atrium Israëlitarum. Id enim Lege sancitum non erat: verùm gloria & reverentia hujus magnificæ ac sanctæ domûs non patiebatur in eam quenquam intrare

XVII.

Nemini nec temulentato, neque horridè capillato, neque pannis obfito, ne intra

quidem
atrium
venire
licuisse.

fordidatum. Atqui hominem Israëlitam, cui coma existerat proluxa quidem, sed quasi calamistro ad ornatum intorta, in qua ratione nihil inculti, nihil horridi, hunc in atrium Israëlitarum introire licebat.

CAPUT SECUNDUM.

In Sanctum Sanctorum obstructum ceteris omnibus aditum, pontifici soli solo solemni Expiationum die patuisse. Nec in Sanctum extra sacrificandi tempus intrasse sacerdotes: nec rem divinam inchoatam relinquentes templo excessisse. In luctu sacra facere privato sacerdoti non licuisse, licuisse pontifici; sed neutri sacris vesci. Lugentis nomen ad quem pertineat, & quod ad tempus maneat? Ab homine lugente, & à leproso munus ad altare mitti nullum: à ceteris inquinatis item & ab incircuncisis cuncta sacra altari donata fieri præter Agnum Paschalem.

ART. I.
In San-
ctum
Sancto-
rum pon-

Summus sacerdos non intrabat in Sanctum Sanctorum, nisi die solemni Expiationum vertente. Et privatus sacerdos ad rem divinam facien-

ciendam quotidie veniebat in Sanctum. ¶

Jam hoc cunctis sacerdotibus interdictum erat, ne extra sacrificandi tempus intrarent nec in Sanctum, nec in Sanctum Sanctorum. Nam quod in Lege habemus, Ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, hoc videlicet illud est, quod Sanctum Sanctorum dicitur: quod autem additur, *Intra velum*, id nimirum de toto templo præcipit.

Atque si in Sanctum Sanctorum reliquis anni diebus introisset sacerdos seu privatus, seu summus; immo verò & solemni Expiationum die si summus sacerdos intrasset extra sacrificandi tempus, meruisset, ut divina vis eum morte multaret, siquidem superiori monitioni subjicitur, *Ut non moriatur*. Summus enim sacerdos

tificem
intrasse
semel in
anno.

II.

Nec cun-
ctos sa-
cerdotes
extra
tempus
sacri-
candi in-
trasse
Sanctum.

Lev. 16. 2.

Ibidem.

III.

Quid pœ-
næ erat si
sacerdos
extra
tempus
introisset

¶ In eandem sententiam loquitur Apostolus Epist. ad Hebræos cap. 9. v. 6, 7. Dividit enim Sacrarium in *tabernaculum primum*, quod, inquit, dicitur *Sancta*, & in *secundum tabernaculum*, quod inquit, dicitur *Sancta Sanctorum*. Tum ita pergit. *His verò ita compositis: in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes: in secundo autem semel in anno solus pontifex*. Et B. Theodor. Quæst. in Lev. Sicut enim, inquit, semel in anno pontifex ingrediens in Sancta Sanctorum sacrificium istud peragebat: ita Dominus Christus ubi semel passionem salutarem pertulit, ascendit in cœlum æterna redemptione inventa, ut perhibet Apostolus.

VI.

in San-
ctum
Sancto-
rum.

Ibidem.

IV.

Quid si
extra
tempus
in San-
ctum in-
troisset?

Ibidem.

dos in adytum templi solemni Ex-
piationum die quater introibat, qua
de re alio loco agetur. Qui si introis-
set quinques, mortem meruisset.

Cum igitur in Sanctum, quod est
cis Sanctum Sanctorum, nec sacrifi-
caturus neque adoraturus introisset sa-
cerdos cum privatus, tum summus,
omnino verberaretur: mortem verò
non meruisset. Nam quod in Lege
est, *Intra velum ut non moria-
tur*, id significat introitum in San-
ctum Sanctorum morte coerceri: in
reliquum autem templum introitum
vetando sanciri, atque * damnari
verberibus.

V.

Nefas esse
sacerdotes
rem divi-
nam in-
choatam
relin-
quentes
è templo
egredi.

Lev. 10.7.

*Lev. 21.
v. 12.*

Nam sacerdotem seu summum seu
privatum è Sanctuario egressum tum
denique mortem meruisse, cum rem
divinam inchoatam reliquisset, licet
è Lege cognoscere, quæ istud est in-
terminata sacerdotibus, *Vos autem
non egrediemini fores tabernaculi, alio-
quin peribitis*: cujus sententia est,
vos ne committatis, ut rem divinam
relinquatis inchoatam, atque è
Sanctuario abeatis, erumpatis, id-
que ob causam prædictam. Et quod
sacerdos magnus itidem monetur,
Nec egredietur de sanctis, id quoque
in

IV. *Damnari verberibus.* Hæc enim erat vetitorum
ratio, ut si quis contra faciendo aliquid effectum da-
ret, is verberibus coërceretur.

in solum sacrificandi tempus convenit, ne videlicet relinquenda re divina protinus evadat.

Quid est igitur quod sacerdos magnus hac de re denuo moneatur? Id est scilicet: sacerdoti privato in templo operanti, si quando afferretur nuntius de morte hominis ejus, quem ipse lugere jussus esset, si non è templo liceret erumpere, at sacrificium quidem certe huic, qui lugens evasisset, sacerdoti perficiendum non erat: talis enim sacerdos si sacrificium privatum publicumve faceret tum, cum ex Lege lugeret, id temeraret scilicet: non est ita de sacerdote magno, qui quantumvis lugens evasisset, nihilominus sacrificium inchoatum efficiebat, quando scriptum legimus, *Nec egredietur de sanctis, ne polluat.* Cui sanctioni hæc est subiecta vis, ut sacerdos magnus, qui lugens evade- ret, sacrificium, quod coeperat, per- geret facere, & nihilo magis teme- raret.

Concluditur autem sacrificium à sacerdote lugente temerari compara- tione minoris ad majus. Si vitio corporis affectus sacerdos, qui Legis permisso sacris vescebatur, nihilomi- nus operatus sacrificium temerabat, multò magis sacrificium temeraret sa- cerdos lugens, cui interdictum erat, ne sacris vesceretur, si quidem scri- ptum

VI.

Non li-
cuisse pri-
vato sa-
cerdoti
dum lu-
geret
rem di-
vinam
facere:
summo
sacerdoti
licuisse.

Ibidem.

VII.

Deut. 26.

v. 14.

VII.

Ac ne

summo

quidem

sacerdoti

cum lu-

geret li-

cuiffe, ut

sacerdoti

facris ves-

ceretur.

Lev. 10.

v. 19.

ptum videmus, *Non comedi ex eis in luctu meo.*

Sacerdoti magno si licebat operari tum, cum in luctum incidisset, at certè ne sacris vesceretur interdictum erat. Aäronem enim in luctu suo ita loquentem facit Lex, *Si comedissem hostiam pro peccato hodie an placuisset Domino?* Nec cum ceteris sacerdotibus partiebatur sacra, ut his sub vesperum vesceretur. Cum verò sacerdos in luctu fecisset, tamen verberibus non multaretur. Etenim sacerdotem in luctu sacra contrectare licebat etiam ante, quàm corpus ejus ritè lustratum esset. Nempe statuerunt rem esse notandam, sacerdos si lugendo vesceretur sacris: verùm ad horum contrectationem tunc quoque sacerdotem satis esse purum: atque de hac quæstione tota alio loco disputabitur.

IX.

Lugentis

nomen

ad quem

pertineat,

& quod

ad tem-

pus ma-

neat?

X.

Jam vocabulo lugentis appellatur is, cui mortuus est aliquis è suis, quem eundem lugere jussus sit. Atque è Lege quidem die ipso, quo tuorum aliquis mortem oppetiit, lugens dicaris: verùm instituto sapientum & insequenti nocte.

Sin eveniat ut alicujus è tuis emortui retardetur sepultura multorum spatio dierum, sanè his diebus à morte ad sepulturam intercedentibus lugens ex instituto sapientum fueris, quibus

&

& dies ille quo mortuus humo mandatur totus includitur, excluditur nox insequens. Itaque si quis mortuum suum sepelisset die altero à morte, & hoc altero die toto nec sacrificium faceret, nec sacris vesceretur, sapientum videlicet institutis: idem verò lustratus sacris sub vesperum vescebatur. Jam quo die de morte alicujus é tuis nuntius affertur proximus, & quo die ossa colliguntur, ejus sint diei similes, quo mortuus sepulturâ afficitur, cui diei nox insequens non includitur ne sapientum quidem instituto. Itaque his diebus ritè lustratus sacris vesceretur sub vesperum. Verùm tunc ipsum quo tuorum aliquis exstinguebatur tanquam sacris vesci Legge prohibebare de die, item & insequente nocte sapientum instituto. Excipiebatur unus agnus paschalis, quem sanè sub vesperum comederes. Sed hac de re alio loco.

Lugens igitur hebdomadâ totâ omnino munus ad altare mittebat nullum, nec vinum quidem, neque ligna, neque thus. Similiter homo leprosus nihil quidquam muneris ad altare mittebat. Nam quamdiu hominem intra castra venire non licebat, nec licebat eum sacrificia facere. De homine autem ab Ecclesiæ communionem sejuncto dubium est, is utrum munus ad altare mittere posset,

XI.
Lugens
homo &
leprosus
certo
temporis
spatio ni-
hil mu-
neris ad
altare
mittebat.

XII.
Ab ho-
minibus
inquina-
tis & præ-
putiatis
cuncta
sacrificia
altari do-
nata fieri
præter
victimam
pascha-
lem.

set, necne. Quare sacrificium ejus
si factum esset, bene fuisset.

Nam per serpentem animantem,
aut rem consimilem inquinatus homo,
item & incircumciscus si sacrificia ad
altare misisset, sanè pro illo fierent.
Excipitur victima paschalis, quæ pro
homine à reptili animante polluto
nequaquam mactabatur, neque por-
ro pro præputiato homine, qua de
re posthac differetur: verum enim
pro homine funere polluto nallum
fiebat sacrificium interea, dum puri-
ficabatur.

CAPUT TERTIUM.

*A locis sanctis homines inquinatos sic amandan-
dos, ut aliis alii longius emitterentur.*

ART. I.
Inquina-
tos à locis
sanctis ar-
cendos
esse.

Num. 5. 2.

II.
Ut quis

OMnino hoc jubente Lege sanc-
tum erat, ut templo homines
inquinati arcerentur omnes, quippe
quia scriptum legimus, *Ut ejiciant de
castris omnem leprosum, & qui semi-
ne fluit, pollutusque est super mortuo.*

Castra enim, quæ hoc loco com-
memorantur * castra sunt Dei: hoc
verò

II. **C**astra sunt Dei. Dictum est Tr. 1. c. 7. a. xi.
Judæos in deserto peregrinantes habuisse castra
terna, Israëlitarum, Levitarum, & Dei: tum postea
urbem

verò illud erat spatium, quod intra limen atrii Israëlitarum continebatur. Atque hinc ego & illud audirem ter-
nos illos homines, leprosum, semi-
nis fluxione laborantem, & funere
pollutum uno & eodem loco ducen-
dos esse: verum id nos Lex dedocet,

que erat
inquina-
tior, ita
pluribus
locis eum
fuisse ar-
cendum.

in qua de leproso homine præceptum
est, *Solus habitabit extra castra*, illa
videlicet castra Israëlitarum: nimi-
rum hoc illud erat spatium, quod

Lev. 13.
v. 46.

Hierosolymæ mœnia complexu suo
coercebant ac continebant. Sicut igitur
homo leprosus, quoniam lues e-
jus foedior erat, amandabatur præ-
ter reliquos homines temeratos, item
ut quisque inquinatior erat, ita lon-
gius mittebatur. Ac leprosus homo
quidem extra terna castra mittebatur,
id est, extra Hierosolymam: is enim
omnia vel obeundo temerabat, non
item

urbem Hierosolymam ita fuisse divisam ac descriptam,
ut ejus spatium illud, quod ab porta urbis ad mon-
tem ædis intercedebat, responderet castris Israëlita-
rum; quod ab porta montis ædis intercedebat ad por-
tam atrii, castris responderet Levitarum; & quidquid
erat spatii citra portam atrii, Dei castra repræsentaret.
Id esse verum vel ex Apostolo cognoscere licet, qui
Epist. ad Hebræos c. 13. 11, 12. ita loquitur: *Quorum
enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta
per pontificem, horum corpora cremantur extra castra.
Propter quod & JESUS ut sanctificaret per suum san-
guinem populum, extra portam passus est. Excamus
igitur ad eum extra castra.*

item qui seminis fluxione laborabat.

III.

Jam viri foeminaeque seminis fluxionem patientes, item & mulieres menstruales, & puerperae extra castra mittebantur duo, id est, extra montem ædis. Nam isti temerabant omnia, quibus incumbabant, quibusque infidebant, imo & ea quæ lapidi subjacebant illi, in quo ipsi quiescebant, quæ eadem homo mortuus non temerabat.

IV.

Itaque funere pollutus atque etiam mortuus ipse ut intra montem ædis intromitteretur licebat, quoniam in *Exod. 13. v. 19.* Lege est, *Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum: secum*, id est, in castra Levitarum.

V.

Ab spatio intermurali excludebantur ethnici, funesti, & qui cum menstrualibus mulieribus consuescebant: intromittebatur autem homo * temeratus in diem, si quidem jam fuit ablutus.

VI.

Ab atrio mulierum excludebatur homo temeratus in diem, non item * qui piaculo tantum indigebat: nimirum qui piaculo tantum indigebat jam

V. *Temeratus in diem.* De hoc dictum Tract. 1. c. 7. 2. 17 & ambiguum ejus nomen à nobis in apposita nota diligenter explicatum.

VI. *Qui piaculo tantum indigebat.* Vide de isto quæ dicta sunt Tract. 1. cap. 7. art. 13.

jam solis expectaverat obitum. Atque homo temeratus in diem ne intra castra Levitarum intromitteretur institutis sapientum interdictum erat.

VII.

Jam in atrium Israëlitarum ne hic quidem, qui piaculo tantum indigebat, introibat; quippe qui nondum etiam planè purificatus erat: quod enim in Lege scriptum videmus, *Expiabitque eam sacerdos, & sic mundabitur*, ex eo satis intelligitur ante oblatum piaculum ejus purificationem non esse prorsus effectam.

Lev. 12. 8

VIII.

Pollutus igitur homo is, qui monte ædis excludebatur, si venisset eò loci legem prohibentem violâset: quod enim dicitur, *Egredietur extra castra*, id castra significat Numinis: additur enim, *Neque ingredietur intra castra*, id videlicet spectat ad castra Levitarum. Item homo leprosus si veniret in urbem Hierosolymam, verberibus multaretur. Idem si in alia oppida muris cincta introisset, etsi non licebat: scriptum est enim, *Solus habitabit*, verberibus tamen non coercebatur.

Quid poenæ erat si inquinati in loca sancta contra jus fasque ingressi fuissent.

Deut. 23.

v. 10.

Ibidem.

Lev. 13.

v. 46.

IX.

Quod si leprosus intra montem ædis esset ingressus, verberum ictibus caderetur octoginta: funestus enim, vel homo temeratus in diem si venisset intra atrium mulierum, si piaculo indigens in atrium Israëlitarum introisset, omnino poenâ verberum non te-

neretur : verum de rebellione verberaretur tamen.

X.

Homines igitur polluti ut à templo arcerentur jubendo sancitum fuit : qui si in illud intrassent, legem prohibentem violarent, scriptum est enim, *Num. 5.3. Ne contaminent castra*, id enim spectat ad castra Numinis.

XI.

Sed hoc unde habetur legem illam prohibentem ab homine polluto non violari nisi in templum introisset, non item si idem hoc à parte postica attigisset? Quia enim puerperæ ita præcipitur, *Lev. 12.4. Nec ingreditur in Sanctuarium.*

XII.

Cum igitur in templum homo pollutus contumaciter introiret, poena erat כרת Keret. Dictum est enim, *Lev. 17. Quod si non laverit vestimenta sua, vel v. 16. corpus, portabit iniquitatem suam.* Sin autem in templum intrasset imprudens, * sacrificium offerret gradatum :

XII. *Sacrificium offerret gradatum.* Sæpe eandem ob rem sacrum piaculare fiebat aliud ab aliis. Etenim *Lev. 5.* præcipitur, ut si quis commissum sibi cognitum non testaretur, si quis rebus immundis se se contaminasset, si quis jurejurando se obstrinxisset, is hostiam pro delicto immolaret agnam vel capram, si facultates ejus sinerent: sin minus, duos turtures vel duos pullos columbæ; sin autem nec hoc quidem per facultates liceret, offerret pro peccato similæ partem *Ephi* decimam. Item *Lev. 12* jubetur puerpera expletis purificationis diebus offerre agnum in holocaustum, & in hostiam pro peccato pullum columbæ, vel

datum : dictum est enim , *Anima quæ Lev. 5. 2. tetigerit aliquid immundum* , &c. Etenim poena ista כרת Keret , aut sacrificium sequitur solam ingressionem intra atrium Israëlitarum , aut intra id quod isti fuit additum atrio , quodque perfectam habet dedicationem , sic , ut ante posuimus.

Quis igitur è contaminatis poenæ XIII.
כרת Keret erat obnoxius , propterea quod in Sacrarium introisset ? Nempe quicumque esset eo genere rerum funestarum inquinatus , propter quod genus * Nazareus se se tondere iussus erat :

vel turturem siquidem res patitur : sin minùs eadem jubetur tantum offerre par turturum , vel pullorum columbæ. Quod sacrificii genus , quoniam ex censu offerentis tum augebatur , tum minuebatur , passim vocatur קרבן עולה ויורד quod ad verbum est *sacrificium ascendens & descendens* , & rectè , opinor , Latine *sacrificium gradatum* dixerim. Huic sacrificio sacrificium opponitur illud , de quo diximus Tract. proximè superiore cap. 1. art. 4 quod quia mutabatur nunquam , sed item à paupere , ut ab homine divite fiebat , חטאת קבועה nominatur , hoc est , *statum pro peccato sacrificium*.

XIII. *Nazareus se se tondere iussus erat.* Voto Nazareatus obstrictis præcipitur Num. 6. ut per totum illud temporis spatium , in quod votum susceperant , nihil è vite ortum nec comederent , nec potarent , ut comam intonsam servarent , ut veluti Domino sacrati nulli prorsus funeri ne parentum quidem operam darent : Et si Nazareorum aliquis funere se se polluisset , ut inquinamentum illud præscripto dierum numero

erat : qua de re in disputatione de Nazaræatu explicatum est. Et qui hominem vasaque attigisset ea , quæ polluta fuissent eo genere rerum immundarum , quarum causa Nazaræus capillum secare jubetur. Nam id quidem secundum est ab primo illo , quod contagione funeris contaminatum fuit. Similiter si quis pollueretur reliquis illis inquinamentis primariis à Lege nuncupatis , quæ suo loco exponuntur.

XIV.

Ad summam quisquis ex Lege mergendus in aquam erat , is si in Sacrum venisset poenâ כֶּרֶת *Keret* tenebatur etiam post lavationem interea , dum sol occideret : verum enim qui fuisset inquinatus eo genere rerum funestiarum , propter quod Nazaræus tondendus non erat , licet in totam pollueretur hebdomadam , si in Sacrum

tolleretur , sacrum piaculare fieret , tum Nazaræus ille die purificationis suæ caput tonderet , atque voti obligationem de integro solveret. Hoc postremum continetur versibus 9. 10. & 11. laudati capitis ; sed à Vulgato Interprete est tam confuse redditum , quàm quod maximè. Ex his igitur patet Nazaræos , quamquam erant itidem , ut ceteri cunctis immunditiarum generibus obnoxii , tamen solum ob tactum cadaveris humani jussos esse tondere comam , atque ab integro votum exequi. Hæc sanè ad hujus loci intelligentiam sufficiunt : namque in notam adducere quæcunque hac de re disputantur à Scriptore nostro tractatu de Nazaræatu nimis longum foret.

XXI.

rum venisset, impunè foret.

Et qui vasa tetigisset ea, quæ attigissent hominem, qui contagione cadaveris contaminatus fuerat, itemque qui contigisset hominem, qui vasa attigisset, quæ contagione cadaveris contaminata fuerant, cum ad oblationem & ad sacrificia polluenda immundus haberetur primarius, tamen in Sacrum si venisset, poenâ teneretur nullâ, quæ quidem statuta per manus ita sunt tradita: cum verò poenâ non teneretur, tamen de rebellionem verberibus multaretur.

XV.

Si quis in templum intromisisset aut animantem serpentem, aut hujus simile quid, aut hominem inquinatum, poena ejus erat כרת Keret, quippe qui templum Domini contaminasset. Si quis autem in templum vasa temerata projiceret; immo verò contagione contaminata cadaveris, is omnino poenâ כרת Keret non plecteretur: verum enim verberibus coereretur, quia scriptum legimus, *Quod si non laverit vestimenta, &c.*

XVI.

Lev. 17.
v. 16.

Atque hoc auditione acceperunt futurum esse, ut qui lustrationem corporis omisisset, poenâ כרת Keret afficeretur: & qui omisisset lavationem vestium, eum fuisse verberum ictibus cædendum undequadraginta. Ego verò sic existimo hominem verberibus condemnari de vestibus illotis, iis vi-

XVII.

delicet, quæ forent inquinamenti quoddam quasi caput: sic enim habebantur quæcunque vestimenta tetigisset is, qui contagione cadaveris contaminatus esset, quemadmodum alio loco disputabitur: verum enim panum illum inquinatum, qui primus dicitur, si quis in templum intulisset, verberibus non damnari, quanquam & is de rebellione verberabatur.

XVIII.

Et quivis homo temeratus si manum in templum porrigeret, de rebellione verberaretur, atque etiam omnes temerati aliquo capite inquinamentorum etiam horum, quæ sapientum constituit auctoritas: item qui cibis & potionibus immundis usi templum contumaciter ingrederentur ante, quàm abluerentur, de rebellione verberarentur.

XIX.

Homo temeratus si per tectum in templum penetrasset, omnino poenâ solveretur. Nam quod à Lege dicitur, *Nec ingreditur in Sanctuarium*, id indicat de solita demum ingressione temeratum hominem poenâ teneri. Cum verò poenæ כרת Keret non esset obnoxius, de rebellione tamen verberaretur, si in templum pervassisset per turrin in aëra evolantem, si per tegulas, si etiam per ostium.

XX.

Ad quem templi locum si quis inquinatus sciens venisset, poena foret

כרת

כרת Keret, & si venisset imprudens, sacrificium, in eo si quid immundum reperiretur ad diem sabbatinum, confestim tollebatur. Nam ceteris in locis si quæ res immunda deprehenderetur, vase operiebatur ad exactum sabbatum. Tum verò nullo alio tollebatur instrumento, quàm ligneo, & eodem recto, quod contagione non contaminatur: id adeo, ne multiplicaretur inquinamentum.

Idem erat hominem immundum in Sacrarium mundum introisse, atque mundum hominem ingressum esse Sanctuarium, in quo res immunda inesset: ut si corpus exanimum in Sacrario situm esset * sub tentorio, tum aliquis sub tentorium venisset, hic poenâ **כרת** Keret teneretur ideo, quia simul atque ingrederetur, pollueretur. Si quis autem postea, quàm in templum venisset, contaminaretur: immo etiamsi semetipse sciens in eo inquinasset, istantummodo festinanter erumperet viâ quàm posset brevissima.

Huic enim interdictum erat, ne ditutiùs in eo commoraretur, neve Deum adoraret, & ex templo denique ne viâ longâ discederet. Qui si quid

XXI.

Si quis in templo contaminaretur ipso quid faciendum?

XXII.

XXI. Sub tentorio, &c. Vide nostram hac de re notam illam, quam Tractatu primo posuimus ad articulum 14. capitis 7.

quid immoraretur ; rursusque nihil omnino immoraretur ; sed aut viâ longâ discederet , aut converso ad adytum vultu Deum adorâisset , erat ejus poena כרת Keret. Quod si fecisset imprudens , sacrificium offerret.

XXIII.

Quod sit adoratio-
nis tem-
pus legi-
timum ?

2 Paral.

7. 3.

Si vultum ad penetrale non converteret , sed in egressu ipso partem ad exteriorem versus Deum adorâisset , impunè fertet , nisi fortè in adoratione legitimi temporis spatium posuisset. Hoc verò est quo legere possis , Et corruentes proni in terram super pavimentum adoraverunt & laudaverunt Dominum , quoniam bonus , quoniam in seculum misericordia ejus. Hoc enim est legitimum adorationis spatium.

XXIV.

Jam via longa dicebatur , si modo breviori potuisses ex templo excedere. Si quis igitur via brevi discedens non modo non cucurrisset , sed rota die pedetentim progrediretur , impunè fuisset : contra si quis viâ longâ discedens percurrisset pro viribus atque properâisset adeo , ut etiam breviori tempore viâ longâ excessisset , quàm viâ brevi solebant ceteri , tamen nihilominus poenâ teneretur ideo , quia viâ longâ excessisset. Quod si quis cum egrederetur viâ brevi prudens sciens postea quàm parum ambulâisset , consisteret : rursusque parum ambularet & consisteret sic , ut ex cunctis moris con-

conficeretur id spatium, quod ad Deum adarandum satis esset, non ideo verberibus damnetur: si imprudens, non offerret sacrificium: verumtamen de rebellione verberaretur.

CAPUT QUARTUM.

Quam pœnam sufferet sacerdos si operaretur immundus? Pontificis aurea lamina eam fuisse vim, ut quadam expiaret inquinamenta. Præ certis sacrificiis neglectum esse sabbatum sine crimine.

Sacerdos immundus si in templo operaretur, profana fuisset operatio, & meruisset, ut de operatione istâ divina vis eum morte multaret, idque etiam tum, cum omnino moram in templo fecisset nullam. Nam quod in Lege est, *Ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israël, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi*, id admonet ne quis immundus sacris operetur: porro autem à Lege dicitur, *Et moriantur in Sanctuario cum polluerint illud*. Ut igitur hac, item & superiori illa profanatione sacerdos meruisset, ut divina vis eum morte multaret. Jam quoscunque rei

ART. I.

Jure sacerdotem cum in templo fecisset immundus divinitus tantum, plecti.

Lev. 22.2.

Ibid. 22.9.

rei vetitæ fontes divina vis morte, eosdem & iudices verberibus etiam multabant usque : ita res erat, etiam- si sacerdos immundus sacra fecerat, tamen à Senatu quidem verberibus duntaxat coercebatur.

II.

Verùm enim fratres sacerdotes hominem in jus non deducebant, sed ex templo foràs protracto cerebrum diminuebant, nec eos impediēbat quisquam.

III.

Idem fuisse rem divinam accelerasse ac fecisse.

Qui verò fieri poterat, ut sacerdos in templo operaretur, nec ullam in eo moram faceret, adeoque non teneretur poenâ כרת *Keret*, sed tantum, ut morte puniretur cœlitus? Nempe si quando pollueretur in atrio, atque inde brevissimâ viâ discedens manu fuscinam haberet, qua victimæ membrum aliquod igni superpositum verteret ita, ut cremationem ejus acceleraret. Nam rem divinam accelerare, facere est.

IV.

Et sacerdotem, qui necdum esset planè lustratus, sacra profanasse.

Lev. 21. 6.

Et qui sacerdos inquinatus ritè se lustraverat, solis autem occubitum non expectaverat, is si rem divinam faceret, profanaret, atque adeo mereretur, ut morte cœlitus afficeretur, siquidem à Lege dicitur, *Et non polluent nomen ejus*. Namque hoc auditione accepimus hanc admonitionem spectare ad sacerdotem de die lustratum, qui rem divinam faceret; is enim erat etiam impurus. Nimirum cum

cum in Lege sit, *Et occubuerit sol tunc Lev. 22. 7.*
mundatus, ex eo colligitur purum an-
 tea non esse. Nam sacerdos piaculi
 indigens si rem divinam faceret, etsi
 prava esset ejus operatio, atque pro-
 fana, tamen impunè fuisset.

Nam operationem ejus esse pravam
 ex eo colligitur, quod in Lege sit,
Expiabitque eam sacerdos & mundabi- *Lev. 12. 7.*
tur, unde cognoscere licet antea pia-
 tionem ejus effectam non esse: atque
 eadem erat ratio omnium qui piacu-
 li indigebant.

Sacerdos si postquam fecerat rem
 divinam inquinatus fuisse reperiretur,
 atque genus inquinamenti compertum
 ac cognitum esset, quæcunque fecis-
 set sacrificia, prava fuissent: nimi-
 rum fuisset hujus operatio omnino
 profana: * immunditiem autem pro-
 fundi aurea illa summi pontificis la-
 mina piabat: quo immunditiæ gene-
 re si quis contaminatus sacrificia fecis-
 set, nihilominus ejus sacrificia lita-
 rentur. Quin etiam sacerdos si rescis-
 visset se ejusmodi immunditie conta-
 minatum esse, tum prostea demum
 altare sanguine victimæ conspergeret,
 ni-

V.

VI.

Auræ
 pontifi-
 cislami-
 næ eam
 fuisse
 vim, ut
 quædam
 inquina-
 menti ge-
 nera ex-
 piaret.

VI. *Immunditiem autem profundæ.* Immundities pro-
 fundi seu abyssi vocatur ea, quæ sit prorsus incom-
 perta. De hac ita Scriptor noster tract. de Nazaræatu
 „ cap. 6. art. 18. Quænam est immundities profun-
 „ di? Quam nemo comperiat unquam.

IX.

nihilominus ejus conspersio valuisset. Etenim sacerdotem immunditie profundum contaminatum, quamvis contumaciter operatum, expiabat illa ex auro lamina. Jam immunditiem profundum quid sit in disputatione de ratione Nazaræorum explicavimus.

VII.

Exod. 28.
v. 38.

Et quidquid ex sacrificiis inquinatum igni consumebatur, item illa ex auro lamina fronti pontificis circumdata expiabat: hæc est enim vis hujus verbi, *Imminens fronti pontificis, portabitque Aaron iniquitates eorum quæ obtulerunt.* At si quid inquinatum ex sacrificio comedebatur, lamina non expiabat: neque porro expiabat sacerdotem eum, qui contaminatus inquinamento explorato ac cognito rem divinam fecisset: nisi si inquinamenti rationem elevaret civium consortio, id illa ex auro lamina fronti pontificis circumdata expiabat scilicet.

VIII.

Exod. 28.
v. 38.

Neque verò lamina pontificis quidquam expiabat nisi cum erat ejus applicata fronti, siquidem à Lege ita dicitur, *Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit ei Dominus.*

IX.

Neglectum esse sabbatum & inquinamentum

Cuicunque sacrificio nullum erat præfinitum tempus, hoc neque sabbatum, neque inquinamentum elevabat: id enim si non uno die fieret, fieret altero, fieret tertio: contra cuicunque sacrificio seu publico seu pri-

privato præfinitum tempus erat, id & propter
* sabbati rationem elevabat & inquina- certa sa-
namenti. Quod ipsum non omne re- crificia.
rum genus, sed unum funeris inquina-
mentum elevabat.

Sacrificiis autem publicis cunctis e-
rat constitutum tempus, itaque cun-
cta sabbatum & inquinamentum fu-
neris elevabant.

X.

Jam quodcunque fiebat inquinatè
sacrificium, ex eo omnino comede-
batur nihil; adolebatur id quod con-
veniebat: quod autem ad vescendum
erat aptum, id veluti cuncta sacrifi-
cia temerata igni consumebatur.

XI.

Nihil
come-
dendum
ex iis sa-
cris, quæ
inquina-
mentum
eleva-
bant.

Quænam igitur erat illa inquina-
menti elevatio? Nempe si tempus sa-
crificandi cùm venisset, tum ea ma-
ximam partem civitas, quæ hostiam
ad sacrificium præberet, funere pol-
luta fuisset, aut fuisset casta civitas,
sed qui sacrificium facerent sacerdo-
tes funesti, aut hi & illi mundi fuis-
sent, verùm utensilia sacris admini-
strandis apta hominis mortui corpo-
re funestarentur, sacrificium utique
cum inquinamento fiebat, ac puri &

XII.

Quid e-
rat illa
inquina-
menti e-
levatio?

IX. *Sabbati rationem elevabat.* Hoc ipsum vide-
mus Matt. 12 v. 5. à CHRISTO responsum Phari-
sæis, qui discipulos ejus arguebant sabbatum violasse
spicis vellendis, *Non legistis in Lege, quia sabbatis sa-
cerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine
sunt?*

ART.

temerati promiscuè operabantur, & simul omnes in atrium introibant. Nam alio temerati inquinamento velut fluxione seminis laborantes viri & mulieres, menstruales, puerperæ, item serpentis animantis aut contagione morticinæ bestiae, aut aliâ ejusmodi immunditiâ contaminati, neque rei divinæ dabant operam, neque porro ingrediebantur atrium, quamvis res divina cum inquinamento fieret. Qui si commisissent, ut rei divinæ dedissent operam, aut in atrium introissent, propter introitum poenâ כרת *Keret* tenerentur, & propter operam rei divinæ datam morte multarentur. Nam præter inquinamentum funeris elevabatur nullum.

XIII. Homines funesti si in templum irumperent tum, cum paschale sacrificium inquinatè fieret, nulla poena fuisset. Omnino his introitus in atrium duntaxat erat permissus: verum enim quia tantum de ipsis scri-

Num. 5. 3. ptum legimus, *Extra castra emittetis eos*, hoc illis impunè erat.

XIV. Cum ejus familiæ, cui divina res erat administranda, sacerdotes partim fuissent puri, partim contaminati, & hi ipsi magna ex parte contagione hominis mortui, puri tantum facerent. Quæ si familia fuisset tota funere polluta, ad rem divinam faciendam alia familia adhiberetur.

Sin

Sin universa curia funere polluta fuisset, iretur ad aliam. Nam si sacerdotum plerique, Hierosolymam statotempore ingressi, fuissent inquinati, tum & inquinati facerent.

Quòd autem adhiberentur ex alia familia sacerdotes puri, hæc est causa & ratio, quia nullum inquinamentum ne in civitate quidem licitum evadebat: manebat enim interdictum usque; sed nonnunquam præ urgente necessitate negligebatur, nec quidquam ejusmodi negligebatur, nisi cum aliter fieri non posset: eamque ob rem opus erat, ut lamina illa fronti pontificis circumdata hoc ipsum expiaret.

Quòd autem inquinamentum funeris in universa civitate negligendum sit, inde habetur, quòd scriptum videmus, *Ecce autem quidam immundi super anima hominis*, &c. Etenim hoc auditione accepimus homines singulos ob inquinamentum ad secundum pascha fuisse detrudendos; civitatem funere pollutam non ita: sed inquinamentum ejus esse negligendum, & suo tempore pascha inquinatè faciendum: par erat ratio cujuscunque facri, cui sic, tanquam paschæ tempus esset quoddam definitum: præ illo videlicet inquinamentum negligebatur.

Verùm totum hoc in Agiographis Fasc. VI. O planè

XV.
Nunquam esse neglectum inquinamentum nisi præ urgente necessitate.

XVI.
Num. 9. 6.
Unde habeatur inquinamentum esse in civitate universa negligendum?

XVII.

Cur Eze-
chias non
comedit
phase ex
præce-
pto ?

2. Paral.
30. 17. 18.

Ibid.

Ibid. v. 2. 3.

XVIII.

18.

planè explicatum est, in quibus scri-
ptum videmus, Eò quod multa turba
*sanctificata non esset: & idcirco immo-
larent Levitæ phase iis, qui non occur-
rerant sanctificari Domino: magna e-
tiam pars populi de Ephraim & Ma-
nasse & Issachar & Zabulon, quæ san-
ctificata non fuerat: additur autem,
Comedit phase non juxta quod scriptum
est, eo videlicet anno ob inquinamen-
tum intercalatum fuit, sicut scri-
ptum videmus, Inito ergo consilio Regis
& principum & universi cœtus Jerusa-
lem decreverunt ut facerent phase men-
se secundo. Non enim occurrerant fa-
cere in tempore suo, quia sacerdotes,
qui possunt sufficere, sanctificati non
fuerant: atqui nihil inquinamenti
causa intercalari cùm res sit in inte-
gro tractatu de Consecratione Kalen-
darum edisseruimus.*

Præterea autem & aliud quiddam
annus ille peculiare habuit, ab Eze-
chia rege facta est intercalatio men-
sis Adar tricesimo die ipso, quem
diem Kalendas mensis Nisan esse con-
veniebat: verùm Rex eum mensem
alterum Adar constituit, & sapien-
tes non fuerunt ejus adstipulatores.
Nam isto quidem die quemadmodum
tract. de Consecratione Kalendarum
differuimus, intercalare non licet: at-
que propter istas res, quas præter nor-
mam fecerat scriptum videmus, Co-
medit

medit phase non juxta quod scriptum est.

Itaque Dei misericordiam imploravit in se & in sapientes, qui facta ipsius comprobaverant, uti scriptum est,

Oravit pro eis Ezechias dicens, Domi-
nus bonus propitiabitur: tum verò

subjicitur, Quem exaudivit Dominus,
& placatus est populo, cujus sententia
est sacrum eorum litatum esse.

19.

20.

CAPUT QUINTIUM.

Sacerdotibus rem divinam facturis ante omnia manus è labro sacro simul & pedes peculiari ratione lavandos. Rivus è fonte Etham ductus per mare Salomonis. Sacerdotes inter sacrificandum rectos in templi pavimento stare pedibus nudis, & operari dextrâ necesse fuisse.

Sacerdos sacrificium factururus ut ante, quàm operaretur, * manus laveret & pedes jubendo sancitum est, siquidem in Lege scriptum videmus, *Lavabunt ex eo Aaron & filii ejus manus suas ac pedes.* Qui si sacerdos non lotis primo diluculo manibus & pedibus fecisset, meruisset ut divina vis eum morte rent.

ART. I.
Oportuisse sacerdotes ante sacrificium manus & pedes lavare.

ART. I. **M**anus lavaret. Ad verbum consecraret, de qua loquendi consuetudine vide quæ diximus tract. 1, cap. 1, art. 6.

Exod. 30. multaret, quandoquidem à Lege dici-
 v. 19. tur, *Lavabunt se aqua, & non morien-*
 Ibid. v. 20. *tur*: porro autem operatio illoti sacer-
 dotis tam summi, quàm privati pro-
 fana fuisset.

II. Quod quidem inde concluditur,
 Ibid. v. 21. quia hic loci scriptum est, *Legitimum*
sempiternum erit ipsi & semini ejus per
successiones: atqui de vestimentis sa-
 cerdotalibus itidem præcipitur, *Le-*
 Exod. 28. *gitimum sempiternum erit Aaron & se-*
 v. 43. *mini ejus post eum*. Ut igitur sacer-
 dos si vestium indigens operatus esset,
 rem divinam, ut supra posui, pro-
 fanasset, item & qui manibus &
 pedibus illotis operaretur, operatio
 profana fuisset.

III. Nam ut sacerdos inter unamquam-
 que operationem lavaret, opus non
 erat: manè semel lavabat & tota
 deinde die, totaque nocte operaba-
 tur, siquidem nec e templo exierat,
 neque somno se dederat, neque uri-
 nam fecerat, neque porro à re divi-
 na cogitationem averterat. Qui si
 quid horum fecisset, rursus lavaret
 oportuisset.

IV. Sin è templo exisset atque redisset,
 & omissa lavatione operaretur, mo-
 dò cogitationem à re divina non avo-
 casset, operatio ejus bona fuisset.
 Nam hæc templi cautio generalis e-
 rat, nemo quamvis mundus ingre-
 diebatur atrium operaturus, quin
 prius

prius corpus totum * in aquam immerfisset.

Quisque post alvi dejectionem in aquam mergendo corpus totum ablueret oportebat: post redditam urinam, manus & pedes lavaret. Et qui extra muros atrii excessisset moram facturus, reversus corpus totum in aquam immergebat: sin autem exisset statim rediturus, manus tantum & pedes lavaret oportebat: Quanquam si reversus in aquam corpus non immerfisset, non lavisset manus & pedes, & operaretur, quando cogitationem à re divina non averterat, nec al-

v.
Post alvi dejectionem sacerdotes corpus totum abluerent necesse fuisse.

IV. *In aquam immerfisset.* Hac de re ita præceptum est Exod. 30. v. 19. & 20. *Lavabant in ea Aaron & filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt &c.* Templi verò cautio postmodum cò major erat, quòd nec in ejus atrium quisquam ingrederetur sacris operaturus, quin prius corpus totum abluendum in aquam vivam immerfisset. Ac similem purgandi ritum ab ethnicis etiam observatum esse cum sua ingrederentur delubra, cognoscere licet ex Ovidio, qui 1. Metamorph. ita canit,

*Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus & capiti, flectunt vestigia sacra
Ad delubra Deæ.*

An ista ceremoniâ hoc significatum voluit Deus, nisi per sacrum lavacrum in Ecclesiam novi foederis ingressurum esse neminem?

vum dejecerat, neque urinam fecerat, bona erat ejus operatio. Jam si manus tantum extra muros atrii porrexisset, nihil erat, quod rursus lavaret.

VI.

Si cujus fuerant temeratae manus, immersae in aquam * purificabantur, neque porro lavatione opus erat: si quis autem cibo & potu usus immundo corpus totum inquinasset, atque in aquam mergendo abluisset, postea etiam manus & pedes lavaret, ut occidentem solem expectare non deberet. Nam sic se res habebat, cujuscunque oportebat ablui corpus totum immersione, eundem oportebat etiam lavare manus & pedes ante, quam faceret: quanquam si non lavisset, dummodo animum à re divina non avertisset, nihil profani fecisset.

VII.

Summus pontifex si die solemni Expiationum inter vestium mutationes varias, variaque sacrificiorum genera, neque corpus totum in aquam immerfisset, neque manus & pedes lavisset, & operaretur, recta tamen ejus operatio fuisset: neque enim baptismata & lavationes istae in Aarone aequè & ejus liberis observabantur.

Atque

VI. *Purificabantur, neque porro.* Aliud enim erat in aquam mergere manus, aliud verò eas consecrare seu lavare: nempe erat quaedam peculiaris lavandi ratio, de qua differetur articulo 16. hujus ipsius capituli.

VIII.

Atque scriptum est, *Lavabunt ex eo* Exod. 30. *Aaron & filii ejus*, cujus verbi hæc est v. 19. vis, quod in omnibus æquè sacerdotibus locum habeat, id denique ob- stare, cujusmodi prima illa lavatio utique erat.

Sacerdos cùm uno die manus lavisset, postero quoque die lavaret oportebat, ut noctem totam insomnem duxisset: Namque manus * nocte profanæ fiebant. Et qui manus lavisset prima nocte, atque ea tota adipem adolevisset, eum manè rursum in sacra diurna lavare necesse erat. VIII.

Ad tollendos cineres si manus lavisset, etsi sol necdum erat exortus, tamen nihil erat, quòd postea, quàm lucebat, denuo lavaret, quando principio operationis laverat. IX.

Atque ut aqua è labro illo exiliente manus abluerentur, præceptum erat: verùm tamen si quis ex alio vase ad rem divinam apto lavisset, bene habebat. X. Manus è labro sacro lavandas fuisse sub.

VIII. *Nocte profana fiebant.* Fuit ista & apud ethnicos opinio nocte contaminari omnia. Legimus ad initium lib. 4. *Æneidos.*

*Postera Phœbea lustrabat lampade terras,
Humentemque aurora polo dimoverat umbram.*

In quos versus ita scripsit Serv. Honoratus. *Lustrabat.*
Aut illustrabat, aut revera lustrabat, id est, purgabat. Nam nox quodammodo polluit mundum.

atque in-
tra San-
ctuarium.

Ibidem.

XI.

XII.

XII.

buisset: de vasis autem profanis nequaquam consecrabantur. Jam si quis ex vase ad rem divinam administrandam parato manus lavisset extra Sanctuarium, aut intra Sanctuarium lavisset è vase profano, & faceret, operatio ejus profana fuisset: porro autem manus non abluebantur intra labrum ipsum, aut intra vas aliud divino ministerio consecratum: scriptum est enim, *Lavabunt ex eo Aaron & filii ejus*, non item in eo: quanquam si quis manus intra labrum abluisset, atque fecisset, nihil profanasset.

Si quis autem manus & pedes in aquarum conceptaculum, immo etiam in fontem perennem immerisset, purificatio nulla fuerat: ex vase lavare necesse erat. Atqui ex omni vase sacro purificabantur seu in hoc aquæ quartarius, seu minus inesset.

Ad istam verò consecrationem quævis aqua apta erat, jugis, & conclusa, modò non esset hujus immutata species, sed faciem haberet aquæ, quâ ad lustrandum corpus uti licet. Minutum illud luti genus, unde bos inclinata aquam fere sorbet, requisitam in labro mensuram aquæ complebat. In summa quidquid aquæ modum * conceptaculo præfinitum

Lavacrum illud in quo lu-

rum explebat, idem explebat & men-
suram aquæ labro constitutam.

Quantum igitur aquæ in labro re-
quirebatur? Non minus, quàm unde
sacerdotes quatuor manus & pedes
consecrarent: scriptum est enim,
Aaron & filii ejus: hi autem erant *Exod. 30.*
Eleazar, & Itamar, & cum his fue-
v. 19.
rat etiam Phinees; en igitur nume-
ro quatuor.

Quæ labro continebatur aqua ea
nocte, sicut ante dictum est, profa-
na fiebat: horum igitur alterutrum
fiebat, aut singulis noctibus labrum
vel in aquæ conceptaculo, vel in fon-
te submergebatur, & postero die ma-
nè extrahebatur, aut hoc idem aqua
singulis diebus primo diluculo com-
plebatur.

Assimile conceptaculi mare Salo-
monis erat: per hoc enim aquæ ri-
vus é fonte Etham perfluebat: ergo
in hoc aqua non item, ut in labro
nocte temerabatur: immò verò la-
brum ex eo implebatur.

XV.
Rivum è
fonte E-
tham du-
ctum per
mare Sa-
lomonis

Jam fluxisse.

strandis seu purgandi causâ se suaque mergunt Judæi
מקוה nuncupant, quod ad verbum est *congregatio* seu
conceptaculum videlicet aquarum. In eo, ut rebus
lustrandis sit idoneum, cum præfinitus aquæ modus,
tum multæ & variæ requiruntur conditiones de qui-
bus & in Talmude, & in Majemonidæ nostri S E C U N-
D A L E G E disputatur Tractatu toto, qui מקוראות in-
scribitur.

XVI.
Sacrificia
à sacerdo-
tibus stan-
tibus fa-
cienda
fuisse.

Deut. 18.
v. 5.

XVII.
Sacerdo-
tis rem
divinam
facientis
pedes nu-
di in i-
pso pavi-
mento
insiste-
rent o-
portuif-
se.

XVIII.
Manu
dextra sa-
cris ope-
raretur
sacerdos
oportuif-
se.

Jam hæc erat manuum consecran-
darum ratio. Sacerdos ad pedem
dextrum dextram manum applicabat,
lævam ad pedem lævum, incurvus-
que ea simul consecrabat. Et quid-
quid lustrando corpori obstabat, ob-
stabat etiam consecrationi manuum:
non consecrabat autem manus sedens,
quia & consecratio ista erat quoddam
quasi sacrificium, quod utique stantem
facere oportebat: scriptum est enim,
Ut stet & ministret.

Nam si quis sedens rem divinam fe-
cisset, utique profanâset, ejusque o-
peratio tota nulla haberetur: verum-
tamen verberibus non multaretur,
quippe sacerdos hac de re jubendo
monetur. Similiter qui in templo
operabatur, in ipso pavimento stare
oportebat: si quid inter sacerdotem
& solum interesset, ut si vasis, ju-
mento, pedibusque alterius insisteret,
operatio nulla fuisset. Et siquid in-
ter manum ejus & utensile, quo ad
operandum utebatur, interesset, item
operatio nulla fuisset.

Porro sacerdotem manu dexterâ o-
perari oportebat: si finistrâ operatus
esset, operatio nulla fuisset: verbe-
ribus autem non multaretur. Si pe-
dum unus in vase, alter in pavimen-
to, si pedum unus lapide in aliquo, al-
ter in pavimento fixus esset, viden-
dum erat, si sublato vase aut la-
pide

pide sacerdos etiam pede sub uno stare posset, bene operatio se haberet: sin minus, operatio nulla fuisset. Nam si dexteram aliquid apprehendentem læva sublevâisset, operatio bene haberet: nempe sublevatio pro nihilo ducebatur.

In atrii pavimento si lapis aliquis esset à ceteris separatus, in eo, donec cum solo copularetur, sacerdos stare non debebat tum, cum rem divinam faciebat. Quamquam si in eo operatus esset, operatio bene habuisset, si quidem lapis ille in loco suo mansisset.

X I X.

CAPUT SEXTUM.

Vitia corporis, quæ quidem aperta & manifesta forent cum sacerdotes, tum hostias altari prohibuisse. In conclavi lapidis quadrati Consilium Magnum consedissee quotidie, cujus esset occupatio præcipua, ut in ordinem sacerdotum inquireret, & genus ac vitia corporis pervestigaret.

IN cujusunque sacerdotis corpore vitium inerat aliquod seu perpetuum, seu temporale, is præter altare templi non procedebat: edictum est enim, *Intra velum non ingredia-*

ART. I.

Sacerdotem vitio corporis affectum, si præter

tur.

altare tem-
pli proce-
deret, si
sacrum fa-
ceret, pœ-
næ fuisset
obno-
xium.

Lev. 21.

v. 23.

Lev. 21.

v. 17.

II.

Quænam
erat pœ-
na sacer-
dotis vi-
tiosi, si
sacrum
fecisset?

Lev. 21.

v. 18.

III.

Varia vi-
tia eodem
modo sa-
cerdotem
temerasse.

IV.

Le. 21. 20.

tur. Qui si pervasisset ulterius, verberibus multaretur, tamen etsi non operatus esset. Sin autem in sacra-rio operatus etiam esset, temerata, profana fuisset operatio, ac de illa quoque verberibus multaretur, quia scriptum legitur, *Qui habuerit maculam non accedet.* Atqui hoc auditione acceperunt hîc ejusmodi sacerdotem monitum esse ne accederet ad operandum sacris.

Et affectus temporali vitio si fecisset, cum sacrificium temeratum fuisset, tum verberibus ipse multaretur, quoniam scriptum est, *Nullus vir, in quo fuerit macula, accedet.* Atqui hoc item auditione acceperunt hîc loci admoneri eum, in quo vitium inest temporale. Etenim vitiosi cum aliquid Deo libâssent, coërcebantur non morte, sed verberibus tantum.

Omnium igitur vitiorum erat una ratio: sive enim ab ortu ipso homini inessent, sive post hac essent exorta, sive essent temporalia, sive non, homo temeratus erat interea, dum vitia ex eo tollebantur.

Vitii perpetui fit exemplum fractura pedisque, manusque: vitii autem temporalis psora, scabies, quæ eadem & impetigo appellatur. Nec verò ea, quæ in Lege nominatim præscribuntur, vitia sola sacerdotes temerabant. Nam quod dicitur, *O-*

mnis

mnis qui habuerit maculam, huic ea sententia subicitur, in quacunque parte vitium fuerit: quæ autem à Lege nominatim dicuntur vitia, ea sunt exempli causâ posita.

Omnino genera vitiorum sunt tria: eorum uno temerabatur sacerdos, quem hac de causa operari non licebat: altero hostia temerabatur, quam propterea immolari non conveniebat: tertium enim genus vitiorum nequaquam temerabat: verum ne horum aspectu homines offenderentur edixerant, ut sacerdos in quo vitium ejusmodi esset, sacris non operaretur.

Si quis igitur vitio affectus eo, quod hominem juxta atque pecudem temerabat, operaretur sciens, insciens, operatio sanè profana fuisset; ac si fecisset contumaciter, verberibus multaretur. Si quis autem ex iis, quæ hominis propria sunt, vitiis aliquo temeratus operaretur, quamvis Coërceretur verberibus, tamen profana non esset ejus operatio. Namque sacerdos si operaretur is, in quo esset aliquid eorum, quæ propter offensionem oculorum remota fuerant à sacris, nec verberibus multaretur, & operatio legitima esset.

Vitiorum autem nullum temerabat nisi manifestum & apertum: quæ autem erant intus in corpore, non ita: temeraret, ut

V.

Tribus vitiis sacrificium impediri.

VI.

Quid inter vitia modò dicta differbat?

VII.

Vitium ut

ut

apertum
esset &
manife-
stum o-
portuisse.
Lev. 21.
v. 19.

ut si cui ren sublatum, aut splen, aut viscera fuissent perforata, hic tametsi * lethaliter affectus erat, tamen si operatus esset, operatio ejus esset legitima. Est enim in Lege, *Si fracto pede, si manu*, cujus sententia est, ut ista, sic & cetera vitia ante oculos posita esse oportere.

VIII.
Homo in-
circumci-
sus si sacri-
ficasset,
quid se-
queretur?
Eze. 44. 9.

Cuteus pro alienigena habebatur, quia scriptum est, *Omnis alienigena incircuncisus corde, & incircuncisus carne.* Ergo homo incircuncisus si esset operatus, & operatio ejus profana fuisset, & ipse verberibus multaretur, ut si alienigena fecisset, mortem verò non meruisset.

IX.
Sacerdos
si nefariè
duxisset
uxores,
si fune-
re se con-

Qui sacerdos uxores nefariè duxisset, is non ante operaretur, quàm hominem se porro non peccaturum vovere consilium multitudinis consensu coëgisset eò, ut votum irritum fieri non posset: quo facto operaretur, tum

VII. *Lethaliter affectus erat.* Est in textu טריפה, quod verbum principio quidem sonabat animantem à feris bestiis raptum, occisum, dilaniatum, cujusmodi animans Judæis Lege interdicitur: inde verò major huic verbo subiecta vis. Videas enim illud à cunctis fere Scriptoribus Hebræis usurpari, & pro animali quod morbo lethali affectum, porro unius anni spatium vivere non possit, adeoque Judæis nec ad sacrificium, nec ad vescendum sit aptum, & multo etiam latius pro quovis cibo, Lege vel sapientum institutis, interdicto. Vide Buxtorfii Lexicon Talmudicum in themate טריפה

tum postea repudium remitteret. Et taminare qui funeribus sese contaminare sole- soleret, bat, is quoque profanus erat usque quomo- dum apud consilium in se recipiebat do ad sa- se deinceps non commissurum, ut se cra ad contaminet. Qui si nequiter opera- mittere- tus esset ante, quàm voto obligare- tur? tur, aut promissum fecisset, cùm sce- leratè fuisset uxori jugatus, rem divi- nam non profanâset tamen.

Sacerdos si postquam sacris opera- X. tus esset excuteretur, atque profanus Quid si esse reperiretur, præterita quidem o- factis sa- peratio bene habuisset, non operare- cris sa- tur autem in posterum: quanquam & cerdos profanus reperire- tur? *Dent. 33. v. 11.* Nam quod dicitur, *Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe*, hujus ea vis est, ut in profanis ejus quoque acquiesce- ret.

Consilium magnum in conclavi la- XI. pidis quadrati sedebat: hujus senato- Confili- res in eo potissimum erant occupati lium ma- quotidie, ut confidentes cognosce- gnum- rent de ordine sacerdotum, atque eo- quotidie- rum genera & vitia pervestigarent. consedis- se, atque Cujus in genere profani quid inve- inquisse- niebatur, is vestes induebat attras, in ordi- quibus obvolutus ex atrio discedebat. nem & Quisquis integer & purus invenieba- genus sa- tur albis sese induebat, atque ingres- cerdo- sus cum fratribus suis sacerdotibus sa- tum: cra obibat. tum cor-

Cu-

poris vitia
perverti-
gâsse.

XXII.
Quidnam
facerent
sacerdo-
tes, qui
genere
puri, cor-
poris erant

Cujus genus purum, corpus autem vitio affectum existerat, hic in cella lignorum consistens ligna diffindebat, quibus altaris focus extrueretur. Is enim cum suis curialibus sacra particibat, & his iisdem vescebatur. Nimirum id aperte Lex, *Vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario.* affecti vitio? *Lev. 21. 22.*

CAPUT SEPTIMUM.

Vitia corporis quinquaginta communia hominibus cum pecude, propria hominis fuisse nonaginta.

ART. I.
Quot vi-
tiis pecu-
des & ho-
mines te-
mera-
rentur.

II.
Eorum 5.
cadunt in
aures.

III.

Vitia corporis ea, quæ hominem æquè & pecudem temerant, numero sunt quinquaginta, quæ hic sigillatim exponuntur.

Sunt igitur aurium quinque ista: si cartilago auris sic incisa sit, ut si per eam deducatur unguis incisione retardetur & insistat. Sed quæ cartilagini est circumdata pellis, in ea vitium inest nullum, seu perforata, seu incisa, seu fissa fuerit.

Si cuius auricula paululum fissa sit, cum nihil deficiat: si foramen in auricula sit magnitudine par viciæ: nec refert utrum foramen id oblongum,

an

an rotundum sit , modò viciam magnitudine exæquet, vitium est. Item si fuerit auris prorsus arida sic , ut ex ea perforata nihil quidquam sanguinis effluat. Itemque si auris duplicata sit ac bipertita etiam hœdo , cuius aures fere complicatæ duplicantur ; nempe si fuerit gemina cartilago : hæc enim si simplex sit sic , ut corpus unum conduplicatum , rectum erit.

Cadunt in palpebras tria ista : si palpebrarum aliqua fuerit quamvis parum perforata : si fuerit quamvis parum fissa : si fuerit quamvis parum incisa. Atque hæc tria vitia comprehenduntur uno illo verbo **קרוץ** quod à Lege ponitur.

IV.

In palpebras 3.

Lev. 22.

v. 22.

In oculos octo ista : esse luscum , aut cœcum : tum humoribus à cerebro ad visum perpetuò defluentibus sensu privatum esse unius oculi , aut etiam alterius , ut in his nulla varietas appareat. Et propter quasdam tenebras perpetuò offusas , oculo aut uno aut utroque minus clarè cernere. Cùmque sit in oculo quædam quasi bacca , ut visus vigeat. Et cùm in oculum supervacua caro penetrat adeo , ut etiam pupillæ particulam obtegat. Porro vitium est cùm album oculi producatum aliquantulum in aciem sic , ut hæc cum illo confusa esse videatur. Atque hic ille est ,

V.

In oculos 8.

8.

qui **תכלול** à Lege dicitur. Acies

Lev. 21.

Fasc. VI.

P

autem v. 20.

Ibidem.

autem si evagetur in album, vitium non est: neque enim in album vitium cadit ullum. Jam vitiosus est cujus in pupilla punctum inest album: hic enim est, qui קר à lege dicitur: nempe sic se res habet, si fuerit eo puncto obducta pupilla; secus autem si non fuerit, aut si punctum hoc sit in ima pupilla demersum. Similiter si nigrum in albo oculi punctum insit cum obtegat, tamen vitium non est, quippe quod in album omnino vitium cadit nullum. Quod si cujus in pupilla punctum nigrum fuerit demersum, hic quoque nomine קר appellatur: idem hoc punctum si pupillæ sit obductum, quoniam nigrum hoc in pupilla quoque nigra insit, non est vitium.

VI.
In nasum

3.

VII.
In os 6.

Cadunt in nasum ista vitia tria: si nasus sit perforatus vel ex uno latere: si fissus: si incisus.

Sex ista in os: si è labiis unum sit perforatum: si incisum: si discissum; nempe si fuerit ab extremo usque limbo discissum ita, ut bipartiatur: si malæ superioris os osse inferioris quantulumcunque superatur. Si fuerit tumidum os, idque habitudine ac constitutione: nam si tumuerit ab aura, vitium non est: denique si de lingua multa pars ejus, quo ad loquendum usus est, sublata fuerit.

VIII.
In genitale 12.

Genitalis sunt vitia duodecim ista. Si veretrum sit suppressum, contusum, abru-

abruptum, exsectum : si suppressi, contusi, abrupti, exsecti * sint testiculi ; immo si horum unus. Si cui unus dumtaxat existat testiculus, etiamsi sunt sacculi duo : si testiculi duobus & eodem continentur sacculo : si quis est obstructus : si quis sit androgynus.

Sunt à manibus & pedibus sex ista vitia : si quis claudicat : si cuius est luxatum femur ; is enim à Lege שרוע nominatur. Si quis femorum unum altero procerius habeat : si cuius est fractum os proximum à manu ita, ut facile cognoscatur. Si cuius est fracta tibia ita, ut percipiatur : nam si nihil in statu percipiatur, percipitur in incessu, vitium est tamen. Si cuius sint tumidi pedes natura videlicet ac constitutione : eosdem si inflaverit aura mala, vitium non est.

Nam toto corpore funduntur quatuor ista vitia : si quem tentat quamvis parum certæ cujusdam scabiei siccæ : hæc est enim ea, quæ à Lege כרסא dicitur. Si quis verrucam habeat eam, in qua insit os : etenim hoc verrucæ genus à Lege positum est. Si quem tantillum imperiginis Ægyptiæ afficiat : hæc autem dura fuerat, foedaque : atque hæc est ea, quæ à Lege לפת dicitur. Jam

I X.
In manus
& pedes
6.

X.
Corpore
toto fun-
di 4.

VIII. *Sint testiculi* His enim quatuor modis cum agni, tum vituli caprique castrantur in sterilitatem teste Philosopho Hist. anim. lib. 9. cap. 5.

XI.

Jam si ex manifestis ossibus aliquod fuerit aliquatenus incisum, vitium erit: namque hoc illud est quod à Legge *ויין* dicitur: costæ verò manifestis in ossibus non numerantur.

XII.

Denique
3. sunt vi-
tia à sene-
ctute
morbo-
que.

Præterea autem vitia numerantur tria: hæc sunt si quis ætate sit adeo confectus, ut stando vacillet, & tremat: si quem morbus attrivit, & vires ejus adeo debilitavit, ut contremiscant artus. De animantibus autem letaliter affectis homo est idoneus; pecus verò vitiosa: item & de animantibus, quæ per matrum latus in lucem fuerunt editæ, homo aptus est, pecus autem vitiosa.

XIII.

Denique foetidum esse pro vitio habetur: itaque sacerdos ex immundo sudore si puteret, lavabat, & corpus totum unguento perfricabat, atque sacra obibat. Si foeditas odoris esset in ore, piper imponderet, aut zingiber, aut consimile quid, & operaretur. Qui si operaretur cum sudore putido, aut cum oris odore tetro, operationem profanasset itidem, ut reliqui omnes corporis vitiis affecti, quos ante diximus. §

CA-

§ B. Theodoretus Quæst. in Lev. Omnia quæ sacerdotem sacris faciendis reddebant inhabilem vitia corporis transfert ad animi vitia. Verbi gratia, inquit, oculorum occæcatio inopiam cognoscendi significat: auris amputatio inobedientiam: naris autem
„ abla-

CAPUT OCTAVUM.

Continuatio de vitio corporis.

OMnino vitia corporis omnia, **ART. I.**
quæ temerant solum hominem Vitia cor-
numero sunt nonaginta, quæ hîc figil- poris, quæ
latim describuntur. Pertinent igitur temera-
ad caput octo hæc. Si medius ver- rent so-
tex cavatus sit sic, tanquam fuerit ma- lum ho-
nu depressus: si contra sic extuberet, minem,
ut speciem præbeat ovi: si sinciput fuisse 90.
extremum ante vultum prominet quasi & cadere
malleus, si prominet occiput à cer- in caput 8.
vice: si præ nimia latitudine caput
utrinque prominet ita, ut sit aptum
collo caput, veluti suis extremum ra-
pæ foliis: si cui tantum obtigerit
calvitium, ut ne unus quidem in to-
to capite pilus existat. Nam cujus
occipiti pilorum striga sit aure ab una
ad alteram circundata, hic idoneus
erit: contraque vitiosus is, cujus so-
li sincipiti ab aurium una ad alteram
pilus existat, & reliquo capiti calvi-
tium: & cujus caput circumcirca pi-
lo sit instructum, destitutum in me-
dio, hic quoque calvus sit, atque a-
deo vitiosus.

Cadunt

- „ ablatio, facultatis discernendi privationem: manûs
- „ abscissio in agendo socordiam: hocque modo reli-
- „ qua sunt intelligenda.

I I. Cadunt in collum ista duo : si quis
In collum collo fuerit ita depresso, ut caput e-
2. jus humeris ipsis impositum esse videa-
 tur : rursusque si quis collo sit ita pro-
 cero, ut humeris exsertum caput dice-
 res.

I I I. Quatuor hæc in aures : si fuerint
In aures 3. ambæ pusillæ : si fuerint adeo inflatæ,
 ut spongiam imitentur : si partes ea-
 rum infimæ sint pendulæ : si quid inter
 unius & alterius auris speciem differat.

I V. Superciliis accidunt ista quinque.
Superci- Pilis distitui, sic enim affectus voca-
liis acci- bulo פְּלִי אֶלֶּי לֵאמֹר à Lege nominatur. Pilos
dere 5. esse adeo promissos, ut palpebris in-
 cumbant. Si unum omnino super-
 cilium existat, aut si existant plura
 duobus. Si quid differat inter unum
 & alterum supercilium, seu quia pi-
 lus unius sit prolixus, brevis alterius,
 seu quia pili sint in uno nigri, alben-
 tes in altero, aut rubentes, id cùm
 inter unum & alterum supercilium
 intersit, vitiosus homo fuerit.

V. Sunt in palpebris ista quatuor. Si pi-
Palpebris 4. lorum eis nihil omnino fuerit : si fuerit
 eis nimia pilorum spissitas : si pili ea-
 rum nimium inter se discrepent, ut si in
 earum una pili insint nigri, & cani
 in altera, ut si pili fuerint in una rari,
 in altera densi : porro si quis palpebras
 ex aliqua parte clausas nunquam sic
 aperit, ut cuncti solent homines.

In oculis undecim ista : si fuerint
 ambo

ambo collocati superius, quàm con-
 veniat, non procul à fronte: si fue-
 rint quam deceat, inferius: si fue-
 rint ambo non leviter in longum de-
 ducti sic, ut cuncti solent oculi, sed
 omnino rotundi: si fuerint quodam-
 modo expressi, id est, prominentes,
 veluti pardi sunt oculi, & hominis
 cum indignatione mala intuentis: si
 fuerint tam magni, quàm vituli sunt
 oculi: si fuerint tam parvi, quàm an-
 seris: si quis lacrymis stillaverit us-
 que: si per nasum ab oculi capite ma-
 nat humor: si manat ab oculi cauda
 per tempora: si quis palpebras aliqua-
 tenus colligit ac comprimit tum, cum
 aut lucem intuetur, aut attentius
 quidpiam aspicere cupiat: si cuius o-
 culi sint tam perversi, ut simul & se-
 mel atrium & coenaculum cernat,
 cuius cognoscendi ratio est, si dum
 sermonem cum aliquo conferat, tum
 in alium intueri videatur: si oculo-
 rum unus ab altero discrepat vel situ,
 vel specie; ut si colore nigro sit eo-
 rum unus, misto alter; ut si major al-
 tero sit alter: nam quidquid in ipsis
 intersit vitium erit.

In naso sex ista: si summa pars ejus
 sit adeo depressa, tametsi satis etiam
 obstet, quominus oculi ambo simul
 unà possint fuce oblini; hic enim est
 qui נחם à Lege nuucupatur: si me-
 dia pars ejus nimium extuberet: si

VI.

Oculis 11.

VII.

Naso 6.

Lev. 21.

v. 18.

extrema pars ita dependeat, ut stillare videatur: si partem in unam fuerit inflexus: si fuerit major ad comparisonem reliquorum membrorum: si fuerit ad reliquorum membrorum proportionem minor: erit igitur ejus mensura digitorum minimus, quo si major sit, minorve, vitium erit utique.

VIII.
Labiiis 3.

In labiis hæc tria: si labiorum superius sit multò amplius inferiore, contraque si superiore sit amplius inferius: si præ laxitate os salivat.

IX.
Ventri 3.

In ventre hæc tria: si præpinguis sit: si non sit umbilicus depressus ita, ut solet, sed foras emineat: si mammae sic tanquam ubera mulieris ad ventrem sint deciduæ.

X.
Dorso 3.

In dorso hæc tria: si contorta spina: si quædam è spina sit elocata vertebra seu emineat foràs, seu penetret intus, seu ad alterutrum latus declinet: nimirum qui sic est affectus gibbosus est: si cujus in dorso inflata caro speciem gibbi reddat, tametsi vertebra è loco mota sit nulla, vitium erit utique.

XI.
Manibus 6.

In manibus sex ista: si quis digito redundet, ut sex in utraque manu digitos habeat: nam si recideret id, quo redundasset, idoneus evasisset: nempe si os in illo nimio nullum inesset; quod si inesset, eo etiam reciso; vitiosus homo manebat: si digitorum

torum unus deficiebat : si duo fuissent digiti consolidati præter commissuram ; quos si quis dissecando commissurâ tenus separâset , idoneus evasisset : jam commissura dicitur prima illa , quæ est palma proximè superior : si digitorum alii in aliis quasi equitent : si caruncula promineat à pollice : si quis utatur sinistrâ pro dextra ; nam qui utraque manu æquè utatur , idoneus est.

In genitali quatuor ista : si scrotum fuerit tam amplum , & tam longum , ut ad poplites pertineat : si longitudo veretri pertineat ad poplites : si testes , hoc est , scrotum contritum fuerit : si scroto ventus insit ; nimirum hic est ille , qui dicitur à Lege **מרוח אשך**

XII.
Genitali 4.

Lev. 21.
v. 20.

Quindecim ista in cruribus & pedibus : si crurum fuerit ea curvatio , ut cum sit junctus pedi pes , poplites sese non attingant : si subductum est * verticulum : verticulum nunc dico os illud rotundum super talo situm ad partem internam ; habet enim formam verticilli , quo mulieres ad nendum utuntur : si talus ita retro extenditur , ut crus in medio pede positum esse videatur : si plan-

XIII.
Cruribus
& pedi-
bus 15.

XIII. *Verticulum.* Verticulum verbo per similitudinem translato Scriptor noster appellat pedis os illud rotundum , quod est situm proximè super talum ad partem internam. Id Latinis *malleolus pedis* dicitur.

plantæ pedum in latitudinem pateant
 sic, uti pedes anseris, etiam si non sint
 tanquam anseris pedes consolidati: si
 caruncula promineat à pollice: si pes
 digito redundet, immo si digiti sint
 in utroque pede sex: etenim si reci-
 deretur id quod redundaret, idoneus
 homo evasisset, si modò nullum in ni-
 mio illo os inesset: si pedibus digito-
 rum unus defit: si digitorum alii in
 aliis quasi equitent: si digiti sint ul-
 tra commissuram consolidati; nam si
 aut ad commissuram tantùm sint con-
 solidati, aut dissecando sint sejuncti,
 idoneus erit homo: si in pede toto sit
 æqualitas, ut pes quantum ad digitos,
 tantundem pateat ad talum, & quasi
 præcisione quadam sit exæquatus: si
 veluti falcula pes sit contortus ita, ut
 digitata pars & talus imitentur arcus
 extrema duo: si pes sit concavus, ut si
 pes medius sit à terra sublatus cùm ta-
 lus in ea digitique insistant: si tali eun-
 do se collidant: si eundo se collidant
 poplites: si quis sit dextero pede captus.

XIV.
 Corpore
 toto fun-
 di 4.

Quatuor ista corpore toto fundun-
 tur: si membra corpus magnitudine
 superat: si rursus corpus à membris
 magnitudine superatur: si quis nimix
 sit proceritatis: si quis contra pumi-
 lio sit, id est, nimix brevitatis, a-
 deo; ut cum reliquis hominibus dis-
 crepet.

XV.

In cute sunt hæc octo: si quis sit
 tam

tam ater, quàm est Æthiops: si quis ^{In cute} fit tam albus, quàm est caseus: si quis ^{existere 8.} rubore fit coccineo: si fuerint affectiones etiam mundæ, ut si cutis sponte sua sit immutata, exempli causâ vitiligine: si commutata sit re aliena, verbi gratia nota adustionis; nam & hoc quoque in affectionum mundarum est numero: si cujus in vultu verruca sit, quæ magnitudine æquet mone-tam nomine Issar, aut etiam superat: si cujus in facie verruca sit pilis obsita, eademque non magnitudine par Issar, sed quantulacunque: si quis sit valdè torosus, id est, si cui dependeat è corpore caro cute conjuncta, aut cer-tè cutis humore prædita, id verò quacunque corporis parte exstet, vi-tium erit.

Præterea autem ista sunt in homi-ne vitia quatuor: si quis sit captus au-ribus: si mente sit inops: si comitia-li morbo conflictetur quamvis longis intervallis: si quem aut semper, aut certis temporibus lymphat spiritus te-ter.

XV I.
Præterea
vitia in
homine
esse 4.

Sunt igitur vitia, quæ sacerdotes temerabant centum & quadraginta hæc in universum. Octo in capite: in collo duo: in auribus novem: in superciliis quinque: in palpebris se-ptem: in oculis undeviginti: in naso novem: in ore totidem: in alvo tria: in dorso totidem: in manibus se-
ptem:

XVII.

tem : in genitali decem & sex : in pedibus viginti : in corpore toto octo : in cute totidem : in odore & corporis viribus septem , quæ nos sigillatim antehac descripsimus : illa verò propter offensionem temerabant : si palpebræ essent depilatæ , quamvis pilorum radices inhærent : si dentes essent adempti.

CAPUT NONUM.

Sacerdos si vel idolum coluisset etiam imprudens , vel extra Hierosolymam sacrificasset , eum in Hierosolymitano templo porro operari non licuisse : nam decem & octo de causis omnino homines haud idoneos fuisse , qui sacris operarentur.

ART. I.
Laicum,
si sacrifi-
casset,
morte ef-
se multa-
tum divi-
nitùs.

Num. 1.
v. 51.

Num. 18.
v. 4.

HOMO alienus , si in Sacrario operaretur , cum operatio ejus profanaretur , tum etiam meruisset ; ut divina vis eum morte multaret : Est enim in Lege , *Quisquis externorum accesserit , occidetur.* Atqui id auditione accepimus poenam hanc ei demum irrogari , qui ad operandum accesserit , quod ne quis faciat Lex alio loco monet , *Alienigena non miscebitur vobis.* Sed quis tandem erat alienus ? Quis-

Quisquis non esset * ex stirpe Aaronis mascula : nam quod Lex ita præcipit, *Et ordinabunt filii Aaronis, Et Lev. 1. 8. adolebunt illud filii Aaronis, id hanc & 3. 5.* habet sententiam, ut ista faciant Aaronis filii, * non item filia.

Quamvis autem alieni monerentur, ne sacris ullis operarentur, tamen de sola operatione prorsus absoluta mortem merebantur, non item de operatione illa, quam alia consequeretur operatio, necesse foret. Etenim quatuor omnino de operationibus mortem merebatur homo alienus, de aspersione, de adolendo, * de aquæ libatione ad tabernaculorum solemnitatem, & de libatione vini semper.

II.

Alienos de
4. omnino
operatio-
nibus
mortem
illam me-
ruisse.

De aspersione, ut si homo alienus templi penetralia, partesque exteriores asperferit victimarum sanguine, aut quamcunque de præscriptis sanguinis aspersionebus effecerit, aut etiam perfecit aliquam earum aspersionum, quas oporteat in hominis leprosi

III.

ART. I. **E**X stirpe Aaronis. Ejusmodi hominem ad consuetudinem Ecclesiasticam rectè *Laicum* appellaremus.

Non item filia. In eundem modum præcipit Apostolus Epist. 1. ad Corinthios cap. 14. v. 34. *Mulieres in Ecclesiis taceant, &c.*

II. *De aquæ libatione, &c.* Vide quæ hac de re dicta sunt à nobis Tract. proximè superiori ad articulum 6. cap. 8.

V.

profi sacrificiis procurandis effici, is mortem meruisset utique.

IV.

De adolendo enim si hostiæ membra, si plenum ferti pugillum, si thus in altari adoleverit; immo si victimæ membra, quæ non essent igni consumpta, converterit ita, ut eorum acceleraret consumptionem, mortem mereretur, si quidem id quod adoleverit oleæ magnitudinem exæquaret: item si aureo in altari suffimentum incendisset, mortem meruisset, ubi ex eo adolevisset ad oleæ magnitudinem. Nam qui ad solemnem Expiationum diem in Sancto Sanctorum suffimentum incendisset, hac de causa mortem non ante meruisset, quam plenum pugillum suum adolevisset. Hic est enim modus à Lege constitutus.

V.

De certis
operatio-
nibus
haud ab-
solutis a-
lienos ho-
mines ver-
beribus

Jam in altari si quis duo ligni segmenta composuisset, idem fecisset, ac si hostiæ membra adolevisset, & morte multabatur: nam & * ligna sacrificii genus est. Atque alienus si quid sacri funderet, si quid misceret, si quid concideret, si quid sale aspergeret, si quid * tollendo agitaret, si quid

V. *Ligna sacrificii genus est.* Vide notam, quam Tract. superiori apposuimus ad articulum 9 cap. 6.

Tollendo agitaret. De hac ratione sacrorum agitandorum diligenter explicabitur Tract. 5. cap. 9. art. 7.

VII.

quid altari admoveret, si vel panes multatos propositionis, vel thuris acerras in esse. mensa disponeret, si concinnaret lucernas, si ignem in altari accenderet, si plenum pugillum de ferto eximeret, si hostiarum sanguinem exciperet, ea omnia profana erant quidem: sed enim is, quoniam monitus erat ne quidquam istorum faceret, verberibus coerceretur: mortem verò non merebatur ideo, quia istiusmodi operatio non erat perfecta, sed eam con-
sequebatur etiam alia operatio.

Nam ut homo alienus victimas jugulari licebat, etiam sanctiores, si-
ve ex privati hominis, siue totius es-
sent Ecclesiæ. Etenim quod in Le-
ge est: *Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron, &c.* id declarat tum demum operari sacer-
dotes juberi, cum victimæ fuerit
exceptus sanguis. Quin etiam homi-
nibus alienis licebat pelle victimam
exuere, eandem in partes dissecare,
tum ad altare ligna ferre: nam quod
à Lege de membris hostiæ dicitur,
Adolebitque ea sacerdos super altare,
id significat translationem membro-
rum ad collem. Nempe membro-
rum translatio per sacerdotes ut fie-
ret, necesse erat; lignorum translatio
non item.

Item homines alienos candelabri
lucernas accendere rectum erat. Ita-
que

V I.
Ab alienis
victimas
jugulari,
& exui
pelle li-
cuisset.
Lev. 1. 5.

Lev. 1. 9.

V I I.
Et cande-

labri lucernas accendi.

que sacerdos si lucernas disposuerit, atque * foras portaverit, eas homo alienus accenderet utique licebat.

VIII.

Ad tollendos cineres sacerdote opus erat: Est enim *Lege Vestietur tunicâ sacerdos, & feminalibus lineis, tolletque cineres.* Quos si sustulerit Israëlitæ, verberibus multaretur, non mereretur mortem, licet hanc operationem nulla alia consequeretur operatio. Nam ista verba Legis, *Et ministrabit ministerium doni*, satis declarant operationem donationis esse solius sacerdotis, ad quam si accesserit homo alienus, eum mortem meruisse: de sublationis autem operatione morte multandum fuisse neminem. Quin etiam cineres si dimovisset alienus ab altari interiori, & à candelabro, mortem non meruisset.

Num. 18. v. 7.

IX.

Si focum altaris alienus composuisset, idem dissolveret, & sacerdos eum rursus componeret: nam alieni hominis compositio profana erat.

X.

Quid poenæ si sacris esset opere. Quod si sacerdos immundus, aut corporis vitio temeratus, aut manibus & pedibus illotis in Sanctuario operaretur, de his solis operationibus

VII. *Foras portaverit.* Candelabrum enim, ut dictum est Tract 1 cap. 1. art. 6. positum erat in Sancto, quo quidem venire licebat nemini, nisi solis sacerdotibus, nec his quidem ipsis nisi tunc demum, cum rem divinam faciebant.

XII.

bus poenâ tenebatur, de quibus mortem merebatur alienus homo. Nam de reliquis operationibus comminatio duntaxat erat.

Sacerdos de die lustratus, & piaculi indigens si rursus inquinatus, itemque vestibus sacris destitutus, & illotis manibus & pedibus operatus sit sacris, singulis de causis istis seorsim poenas solveret: alienus autem si sic affectus sacris sit operatus, semel omnino verberibus multaretur de sua videlicet persona à divinio ministerio alienata.

Jam si homo alienus operaretur sacris sabbato * poenas daret & de sabbato violato, & de personæ alienatione. Itemque corporis vitio affectus si operaretur inquinatus, poenas daret, & ob inquinamentum, & ob vitium.

Quicumque sacerdos idolum coluerat seu prudens, seu imprudens, porro in Sanctuario ministrabat nunquam, quamvis sinceræ poenitentiae sensu fuisset ad puram religionem conversus; scriptum est enim, *Et non appropinquabunt ad me, ut sacerdotio fungantur.*

XII. Poenas daret & de sabbato violato. Nempe solis sacerdotibus concedebatur, ut sacris faciendis contra Legem de sabbato committerent impunè, qua de re Matthæus cap. 12. v. 5. alienus non item.

ratus sacerdos immundus, &c.

XI.
Quid si quis esset sacris operatus, cum foret plures ob causas haud idoneus.

XII.
Quid si alienus operando præcepta violasset multa?

XIII.
Ezech. 44. v. 13.

Si quando
idolum
coluerat
sacerdos,
porro
eum nun-
quam sa-
cris ope-
rari po-
tuisse?

XIV.
Sacerdos
si sacrifi-
casset ex-
tra Hiero-
solymam,
eum por-
ro in tem-
plo Hie-
rosolyimi-
tano ope-
rari non
licuisse?

XV.
Quot c.

gantur mihi. Jam de cultu idoli,
qui ministraverit illi, ut si fuerit ejus
sacrificulus, & qui illud adoraverit,
confessus sit, & Deum sibi constituit,
pariter temeratus erat in perpetuum.
Hic igitur ipse qui imprudens idolo
ministraverit, imprudens illud adora-
verit, aut confessus sit, si per nefas
posthac Deo vero fecisset, sanè sacri-
ficiū ejus non esset odoris suavis.
Nam qui victimas idoli jugulasset im-
prudens, is si postea commisisset, ut
Deo vivo faceret, ejus sacrificiū
suavis esset odoris, atque litaretur:
neque enim idolo ministraverat sacri-
ficulus, sed hostiam ejus jugularet
dumtaxat, & idipsum imprudens:
verū enim hic idem, si res esset in
integrali, non operabatur sacris.

Jam si quis prodendā Lege extra
Sanctuarium ædem fecisset, in qua
Deo sacrificaret, omnino ædes ista
non fuisset similis ædis idoli: verū
& qui in ejusmodi æde sacerdos sacris
esset operatus, deinde in Sanctuario
operabatur nunquam. Et quæ vasa
in ejusmodi æde fuerant in usum rei
divinæ adhibita, porro non adhibe-
bantur in Sanctuario. Ac meā qui-
dem sententiā sacerdos in hujusmodi
æde operatus, si postea in Sanctuario
faceret, sacrificiū non temerasset.

Erant igitur homines sacrificiis fa-
ciendis non idonei omnino duodevi-
ginti

ginti isti: idololatra, alienus, vitio-
 corporis affectus, incircumciscus, im-
 mundus, de die lustratus, piaculi in-
 digens, lugens, ebrius, egens vesti-
 bus, abundans vestibibus, obsitus vesti-
 bus scissis, qui erat capite nudo, qui
 non ante lavisset manus & pedes, qui
 operando sedisset, cuius inter manum
 & utensile aliquid interfuisset, cuius
 inter pedem & terræ solum quid in-
 terjectum fuisset, qui manu læva esset
 operatus, isti omnes ad facienda sa-
 crificia non erant idonei. Qui si fe-
 cissent, profonâssent. Excipe istos,
 qui nudato capite fuisset, qui vesti-
 bus scissis esset obsitus, & qui victi-
 mam idoli jugulâssent imprudens: isti
 si fecissent, eorum operatio bona fui-
 set.

X XVI.

TRACTATUS IV.
DE
REBUS
ALTARI INTERDICTIS.

CAPUT PRIMUM.

Cuncta sacra lecta esse oportere. Ergo bestias vitio affectas de integro de pretio quidem sacrandas: si factum esset, redimendas pretio, idque in sacra impendendum.

ART. I.

Cuncta
sacra o-
portuif-
se inte-
gra esse
& lecta.

Lev. 22.

v. 21.

Ibid. v. 20.

JUbente præcepto sancitum est, ut sacrificia cuncta sint integra & lecta: nam quod dicitur, *Immaculatum offeret, ut acceptabile sit*, hoc videlicet præceptum est jubens. Si quis autem animantem vitio affectam altari dedicasset, is legem vetantem violasset, & verberibus adeo multaretur: dictum est enim, *Si maculam habuerit, non offeretis.*

II. Nam hoc traditione habemus hac
Vitiosa ne monitione caveri ne bestia vitio affe-
ctæ

etæ dedicentur. Si quis igitur vel in pretio pretium ejusmodi bestias dedicasset, quidem verberibus multaretur: hoc enim est consecrari licuisse. *IV. DI. INTERDICTIS.*

Si quis cogitasset pacifica & dixisset holocausta, contraque cogitasset holocausta, & dixisset pacifica, dictum indictum erat, donec cogitationi congrueret sermo. Quare si quis animantem vitio affectam holocaustum dicere voluisset, & dicando pacifica pronuntiasset, rursusque pacifica voluisset dicere, & dixisset holocaustum, etsi rem illicitam admittere voluisset, verberibus tamen non multaretur. Jam si cui videretur animantem vitio affectam altari dedicari licere, & dedicasset, cum animans ritè dicata fuisset, tum homo verberibus non multaretur. *III. In rebus dicandis idem dicendum & cogitandum fuisse.*

Si quis animantem vitio affectam sacrificii nomine jugulasset, verberaretur, quia de vitiosis animantibus scriptum legitur, *Non offeretis ea Domino.* Atqui hoc quasi per manus traditum est, admonitionem istam ad eum pertinere, qui animantem jugularet. Item & qui altare vitiosarum animantium sanguine respergeret, verberaretur, eandem videlicet ob causam, quia de his in Lege est, *Non offeretis ea Domino*, quam admonitionem & ad respergentem spectare traditum est. *IV. Quid poenæ foret, si quis vitiosa sacrificasset? Lev. 22. v. 22.*

tium vitiosarum exta in altari adole-
ret, verberaretur: nam quod est in
Leu. 22. *Lege, Nec adolebitis ex eis super al-*
v. 22. *tare Domini, id videlicet adipēs si-*
gnificat. Ex quo cognoscitur illud si
quis animantem vitiosam primū
offerret, idemque deinde jugularer,
tum ejus sanguine altare aspergeret,
post ejus exta in altari adoleret, eum
verberum multatione quater coercen-
dum fuisse.

v. Idem erat animantem perpetuo &
Vitium temporali laborare vitio: in utraque
pertuum offerenda contra legem committeba-
juxta at- tur, in qua scriptum videmus, *Non*
que tem- *immolabis Domino Deo tuo bovem &*
porale *ovem, in quo est macula.* Hoc enim
contami- monitum traditum est spectare ad a-
nāsse be- nimantem vitio affectam temporali,
stiam. ut si quis pecudem offerret scabiosam,
Deut. 17. aut mentiginosam, verberaretur.
v. 1.

v. i. Nec Judæorum modo, sed etiam
gentilium victimas vitiosas si quis ob-
tulisset, verberaretur: scriptum est
enim, *De manu alienigenæ non offeretis*
Lev. 22. *panes Dei vestri ex omnibus istis.*
v. 25.

v. i. r. Jam si quis sacrum vitio contami-
nāset, ut si oculum victimæ exclu-
sisset, pedemque rescidisset, verbe-
raretur: namque de sacrificio scri-
ptum videmus, *Omnis macula non erit*
in eo, quo verbo caveri ne quis sacrum
vitio contaminaret traditione accepi-
mus. Atque hac de causa verbera-
retur

retur noxius tum videlicet, cum sta- Lev. 22.
ret templum, quia enim animantem v. 21.
ad sacrificium idoneam corrupisset;
his autem temporibus licet contra le-
gem prohibentem faceret, verberi-
bus tamen non multaretur. Jam si
quis sacrum vitio contaminasset, tum
& alius vitium vitio addidisset, cor-
ruptorum alter verberibus non mul-
taretur.

Idem erat victimas Deo consecra- VIII.
tas, atque animalia, quæ * cum illis
commutata fuissent vitio contami-
nasse: excipiuntur bestię primogeni-
tæ, & decimæ: si quis vitio conta-
minasset bestias, quæ cum postremis
istis permutatæ fuerint, non verbera-
retur; quia enim * istæ sacrificio non
erant

VIII. *Cum illis commutata.* Hoc pertinet ad præ-
ceptum illud quod traditur Lev. 27. v. 9 & 10. *Ani-
mal autem quod immolari potest Domino, si quis vo-
verit Domino, sanctum erit, Et mutari non poterit,
id est, nec melius malo, nec pejus bono. Quod si mu-
taverit & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo
mutatum est, consecratum erit Domino.*

Istæ. Nempe bestię, quæ cum animantibus primo-
genitis, ac decimis commutatæ fuerint: sed totum
hoc à Scriptore nostro tract. חמור cap. 1 art. 1 brevi-
ter explicatum visum est hîc subicere. Quod-
cunque, inquit, pecus commutatum fuerit cum
bestia seu primogenita seu decima, id sacrificaba-
tur nunquam: namque de animali primogenito
quidem scriptum videmus Lev. 27. v. 26. *Domini
est.* Id verò auditum habemus primogenitum ani-

erant idoneæ sic, ut suo loco explicabitur. Item & qui vitio contaminasset animantem * ordine nonam, quæ cum decima confusa fuisset, is etiam non verberaretur.

IX. Si quis bestiam vitio contaminatam altari consecrasset, ut verberaretur, bestia nihilominus sacra fuisset, quæ pro æstimatione sacerdotis redempta rursus communis evadēbat, pretium ejus

„ mal ipsum sacrificari videlicet, non item bestias,
 „ quæ cum animantibus primogenitis commutatae
 „ fuerint. Jam eadem erat ratio bestiae decimæ ac
 „ primogenitæ: ita quæ cum istis fuissent commutatae
 „ bestiae, hæ palcerentur interea dum afficiebantur ali-
 „ quo corporis vitio; tum deinde comedebantur. §
 „ Ea videlicet bestia, quæ commutata fuisset cum ani-
 „ mali primogenito, comedebatur à sacerdotibus: &
 „ quod animal commutatum fuisset cum bestia deci-
 „ ma, id comedebatur à suo ipsius domino.

Ordine nonam. De bestiis decimandis hoc scri-
 ptum videmus Lev. cap. ult. v. 32. *Omnia decima-
 rum bovis & ovis, quæ sub pastoris virga transeunt,
 quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.*
 Quem verum Rabbi Salomon Jarchi sic illustrat.
 „ Quisque cum suas decimaret bestias, per ostium
 „ stabuli singulas deinceps mittebat, ac numero de-
 „ cimam virgâ miniata feriebat, ut à ceteris inter-
 „ nosceretur decima: atque hoc in agnis & vitulis
 „ cujusque anni fiebat. Hactenus ille. Jam si usu
 venisset, ut bestia ordine nona confusa fuisset cum
 decima sic, ut discerni prorsus non potuisset, u-
 tramque sacram esse habitam passim in Talmude tra-
 ditur. Quæ cum fuerint cognita, satis intelligetur quid
 hoc loco Scriptor noster sibi velit.

ejus in sacrum impendebatur : eadem in sacra ratio tenebatur & in bestia , cui jam impen- sacre vitium aliquod obortum esset. dendum fuisse.

Atque jubente Lege sancitum est , ut bestie sacre , in quibus vitium est exortum , pretio redimantur , communes fiant , atque comedantur : namque scriptum videmus , *Si autem Deut. 12. comedere volueris , & te esus carniū v. 15. delectaverit , &c.* Atque hoc auditum habemus Scripturam hic de animan-

tibus sacris , quæ temeratae sunt , præcipere , ut pretio redimantur. Jam Legis illud , *Animal autem immun- Lev. 27. dum , quod immolari Domino non po- v. 11. test , interpretandum esse de animan-* tibus vitio affectis , quæ pretio redemptæ fuerunt in tract. de Aestimationibus disputavimus.

Quid autem differebat inter conta- minatam perpetuo , & affectam vitio temporali bestiam ? Nempe si quis contaminatam perpetuo vitio bestiam consecrasset , eaque adhuc sacra enixa esset , foetus ejus redimebatur , at- que communis evadebat quamvis esset integer , eam ob causam ne accessio magis angusta , quam fors esset. Quæ si bestia ante , quam redimere- tur , fieret gravida , tum post factam redemptionem demum enixa esset , foetus ejus communis fuisset. Eadem si moreretur ante factam redemptio- nem , post mortem etiam redimere- tur.

tur. Etenim consecrationis religio perfecta cadebat, non in corpus ejus, quæ perpetuo vitio contaminata erat, bestiae, sed in pretium. Cum verò bestia consecraretur aut vitio affecta temporali, aut integra, atque post dedicationem oboriretur vitium perpetuum, si moreretur bestia prius, quàm pretio redempta fuisset, perinde ut integra reliqua sacra humaretur, quia enim istam * sacerdoti sisti oportebat, atque ab eodem æstimari sic, ut tract. de Æstimationibus explicatum est. Sin necdum redempta jugularetur, redimeretur etiam dum moribunda tremebat, & postea demum eam comedi licebat: sin peperisset, foetus ejus immolaretur. Sin gravida facta esset ante redemptionem, & post redemptionem enixa, & foetus interdiceretur, nec redimeretur. Quid igitur eo faciendum erat?

X. *Sacerdoti sisti.* Hoc expressè præscriptum est Lev. 27. v. 11. *Adducetur ante sacerdotem: 12. Qui judicans utrùm bonum an malum sit, statuet pretium.* Jam Scriptor noster tract. de Æstimationibus cap. 8. tradit stante templo בית קדש Consilium ad diem decimam quintam mensis Adar inquisivisse in ea, quæ fuerant Deo sacrata: quorum quæ oportebat pretio redimi æstimanda fuisse à tribus æstimandi peritis, si mobilia forent: sin fundus esset, cum æstimandum ab hominibus decem æstimandi peritis, quorum unus esset sacerdos, qui nominatim à Lege sacrorum judex & æstimator constituitur.

rat? Nempe proximè ad redemptionem matris de integro foetus ejusdem sacri religione obligandus erat, utpote qui per religionem matris immolari nequibat, quippe cùm ortus esset ex pecore religione consecrato, sed quæ religio sublata, abrogata fuisset.

Omnino omnes victimas, quæ postquam profanatae fuere, redemptæ essent, in macello jugulari licebat, atque divendi, & quidem per frustra libraria, veluti cuncta profana pecora. Excipiebantur animantes primogeniti, atque decimi, quorum pretium augeretur, si venderentur in macello. Reliquorum enim sacrorum pretium ad Sacrarium redibat, siquidem redacto inde argento emebatur alia pecus, quæ immolaretur: quapropter hæc in macello tanquam profanæ pecudes venibant: animantis autem primogeniti, item & decimi, quia pretium ad Sacrarium non redibat: sed si, quemadmodum alio loco explicabitur, vitio afficerentur, comedebantur, idcirco nec eos in macello jugulari, nec divendi licebat. Quin etiam si quis animantis primogeniti pretium consecrasset ad reficiendum templum, tamen in macello per frustra libraria non divenderetur: nemo enim consecrare poterat, nisi quod sibi acquisitum esset omni modo.

XI.

Plerasque victimas, propter vitium pretio redemptas in macello divendi licuisse.

CA-

CAPUT SECUNDUM.

Præter quinquaginta vitia pecudibus cum homine communia, etiam viginti tria fuisse pecudum propria, propter quæ pecudes altari prohiberentur.

ART. I.

OMnino vitia omnia, quæ hominem æquè ac pecudem temerabant, quinquaginta fuere, quæ paulò supra recensui.

I I.

Propria
pecudum
vitia 23.

Quot eorum in oculis atque in reliqua facie?

Præterea autem erant vitia quædam propria pecudis, quæ non pertinebant ad hominem, ista fuerunt numero viginti tria. Si pecudi foret orbis oculi tam rotundus, quàm est hominis. Si oculorum unus tam magnus, quàm vituli, alter esset tam parvus, quàm est anseris: nam de auribus si longa esset una, altera adeo brevis, ut dimidia parte minor existeret, idonea tamen erat. Si in albo oculi verruca existeret crinita. Si loco patenti perforata esset pellis ea, quæ inter nares intersit ita, ut pecudis os simile esset ori protenso suis, tametsi acutum item ut verum non erat.

I I I.

Quot in dentibus?

Si dentes ejus adversi essent perforati, si fracti, licet aliquid ex ipsis etiam restaret, si incisi: si evulsi fuissent ejus dentes intimi, namque be-

stia

stia dum os aperiebat, & vocem emittebat, ipsi deesse dentes istos apparebat.

Si fuerint adempta cornua simul cum * eorum virilitate, nec omnino quidquam ex cornibus superesset: nam femina bestia si cornua haberet, tamen erat idonea: si bestiae esset perforata cutis ea, quae penem obtegit: item si esset bestiae feminae pudenda pars perforata: si caudae fuerit os aliquod perforatum, non item si foramen inter vertebrae interesset: si extrema cauda divisa esset in partes duas, quarum in utraque os suum inesset: si inter unam & alteram vertebrae caro interesset ad magnitudinem transversi digiti: si cauda esset decurtata; ac in boedina quidem cauda si esset una dumtaxat vertebra, vitium erat: si duae, bene habebat: in cauda autem agnina longitudo duarum vertebrarum vitiosa erat, trium vero

IV.

Quot in cornibus & in partibus genitalibus?

IV. **E**orum virilitate. Totus hic locus continetur Tract. Talmudico illo, qui בכורות inscribitur cap. 7. fol. 41. pag. a. Ibi Rabbi Salomon Jarchi. „ Dicitur, inquit, *cornuum virilitas* os illud quod „ est insertum in media cornua. Nimirum habet os „ illud totas cornuum vires. Addit ibidem idem hic „ Interpres. Dicit quoque *angularum virilitatem*, „ (de qua noster agit articulo proxime sequenti) Os „ illud quod mediis ungulis inest, (quod appellatur „ planta pedis.) Etenim & illud os totius pedis est robur & firmamentum.

V.

verò bona. Jam si cauda hoedina foret tam mollis, atque languida, quàm est porci, idque propter fractum os aliquod: nam propter fractum aliquod os è costis non minùs erat idonea victima, eam ob rem quia vitium hoc apertum non erat.

V.
Quot in
pedibus?

Si pedes haberet quinos aut trinos tantum: si * pedum anteriorum unus aut posteriorum ad ungulam esset tam rotundus, quàm est asini, licet ungula eadem fissione esset divisa: si ungula pedis anterioris aut posterioris solida esset sic tanquam asini: hoc est enim quod à Lege קלוט dicitur: si essent excisæ ungulæ suæ * cum virilitate simul, etiamsi ex hac virilitate quid proximè ad carnem relictum fuisset.

VI.
Quid si
ejusmo-
di vitium
oboriretur
bestiæ sa-
cratæ?

Atque in annumeratis pecudum vitis septuaginta tribus unumquodque impediēbat quominus bestia esset ad sacrificium idonea. Et si quod eorum oboriretur bestiæ, quæ integra rei divinæ fuisset sacrata, redemptione

V. *Pedum anteriorum.* Quadrupedum animantium pedes anteriores passim ab Hebræis ד'ר' vocantur, quod ad verbum est manus: id et si divinare non est adeo difficile, tamen notandum putavi, quia in Lexicis minùs reperire licet.

Cum virilitate. Vide notam in articulum proximè superiorem.

VII.

ne communis fiebat. Non erat eadem ratio bestiae ætate confectæ, morbo languidæ, pædore obsitæ: hæc si non erant ad sacrificium idoneæ, tamen non redimebantur: sinebantur autem pasci interea, dum aliud in ipsis exoriebatur vitium perpetuum, ac tum denique pretio redimebantur. Item bestia rei divinæ sacra, in qua vitium temporale esset exortum, nec immolabatur, nec redimebatur pretio.

Vitia temporalia quatuor erant in homine æquæ & brutis animantibus: en illa. Scabies viridis: impetigo, quæ * ab Ægyptia differret: ex oculo distillans aqua, sed non continenter: & cœcitas item non perpetua.

Præterea sunt etiam quatuor morborum genera, quorum aliquo si bestia laboraret, ea non immolabatur propterea quod hæc quidem certe optima non esset, & scriptum videamus, *Quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vovistis Domino.* Genera illa morborum sunt, si verruca in albo oculi esset, & ea pilis destituta: si cornua fuissent excisa, licet

VII.
Vitia temporalia 4.
homines æque & bestias temerasse.

VIII.
Porro propter quasdam affectiones victimas non fuisse immolandas.
Deut. 12. ex v. 11.

VII. *Ab Ægyptia differret.* Namque fuit Ægyptiorum plaga quinta certum impetiginis genus, quod Exod. 9. v. 10. ita describitur. *Factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus & jumentis.*

§ Co-

ex horum virilitate aliquid proximè ad carnem restiterit : si dentes interiores fracti forent : si forent succisi. Horum aliquid cum in victimis inveniretur, nec immolabantur, neque redimebantur, sed tamdiu pasci sinebantur, dum aliud in ipsis vitium enasceretur. Quanquam meâ quidem sententiâ si quis eas sic affectas immolâset, Deo satis gratæ fuissent.

I X.

Eadem ratione victima, in qua fuerit scelus admissum aliquod, quæque necaret hominem, siquidem id confirmaretur unius dumtaxat testimonio, aut confessione domini, nec immolabatur donec perpetuum in ipsa vitium esset exortum.

X.

Jam bestia, quam invasisset aliquis morborum letalium, propter quos pecus omnis habetur esu nefas, utique ab altari prohibebatur. Nimirum de ejusmodi animante scriptum legitur, *Offer illud duci tuo si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam.* Hæc igitur bestia quanquam ad sacrificium apta non erat, non redimebatur tamen. Neque enim animantes sacræ in canum cibaria redimebantur, sed pascebantur dum mortem occumbebant, atque humabantur.

Mal. i. 8.

XI. Jam cum victima, postquam jugulata fuit, inveniebatur letaliter affecta, tum verò eam igni cremari oportet.

oportebat. Et cui partium corporis interiorum aliqua defuerat, ut si renum alter desideraretur, aut splen, tametsi letaliter affecta non erat, tamen ab altari prohibebatur, ignique cremabatur. Etenim ista victima non habebatur esse vitio temerata, quia interiore parte corporis carere vitium non erat: verum nihil omnino immolandum, quod parte conveniente careret, siquidem scriptum legitur, *Immaculata offeretis omnia*. Jam si qua parte victima abundaret, perinde erat, ut si careret. Quare si qua renes haberet tres, splenes duos, temerata foret.

Num. 28

10.

Jam coecitas dicitur perpetua, si toto dierum octoginta spatio bestia nihil cernit. Namque hoc temporis spatio ter advertendum erat, die vicesima septima ex quo fuerat animadversa coecitas, die quinquagesima quarta, die octogesima. Quae si bestia interea temporis vidisset aliquid, totidem dies numerandi erant ex quo rursus videndi sensus defecisset.

.VII.

XII.

Ex oculis bestiae distillans aqua tum denique cognoscebatur esse perpetua, cum ab Kalendis mensis Adar ad Idus Nisan herbis viridibus bestia, & siccis ab Kalendis Elul ad Idus Tisri pasta non convalisset.

XIII.

.IV.

Tribus igitur mensibus quotidie

XIV.

Fasc. VI.

R

bestia

bestia ex herbis viridibus & ficcis suo quibusque tempore edebat ad magnitudinem fici, aut eo plus, idque ante primum pastum, post potum. Porro autem necesse erat, ut dum pascebatur soluta esset in agro, nec verò esset sola, sed cum alia sui generis bestia, quacum simul mugiret. Hæc enim si facta fuissent omnia, nec tamen bestia convaluisset à morbo, morbus haud dubiè perpetuus erat. Sin omissum erat ex his aliquid, dubius erat etiam morbus, adeoque bestia neque immolabatur, nec pretio redimebatur.

XV.

Ut si ex præscripto virides herbas mense Adar toto, & dimidio mense Nisan comederit, reliquoque dimidio mense Nisan, & toto mense Ier ficas herbas, tribus videlicet continuis mensibus: si ex herbis comederit quidem ad magnitudinem fici, sed post pastum, aut ante potum: si ligata fuisset, si sola, si in hortulo propius ad urbem sito, addubitabatur etiam, utrùm morbus esset temporalis, an perpetuus. Ergo si quis ejusmodi bestiam alio vitio affecisset, non verberaretur. Nam quæ ex præscripto herbas suo tempore comedisset, nec sanata fuerit, hæc sane vitio laborabat perpetuo.

XVI.

Id etiam dubium erat, utrùm recto ab eo usque tempore quo vitium

accidi-

acciderat, an ex quo de sanitate desperatum est, bestiam perpetuo laborare vitio iudicandum esset. Quare si quis eam ante quàm de sanitate desperatum erat pretio redemisset, tum post sanitatis desperationem eo pretio usus fuerit, ambigebatur utrùm sacris prævaricatus esset: nec verò de prævaricatione sacrificium offerret, ut suo loco explicabitur. §

R 2

Cap.

§ Commode de his dixit Philo Judæus lib. de Victimis. Requiruntur autem integra hæc omnia, illæsa partibus omnibus, & maculis etiam nævisque carentia. Tantà enim cautelâ utuntur in hoc negotio & qui offerunt victimas, & ipsi sacrifici, ut probatissimi sacerdotum, peritissimique ab extremis pedibus exorsi per totum corpus inquirent quæ sunt conspicua ne ventre feminibusque celetur vel minima labecula. Adhibetur autem hæc cura non propter victimas, sed ut sine omni culpa sint qui eas mactandas offerunt. Submonentur enim his symbolis, ut quoniam accedunt altaria vel nuncupaturi vota, vel reddituri, nullum vitium, nullumque morbum afferant in anima: sed contentur omnino nitidam & immaculatam in conspectum Dei producere, ne visam aversetur. Porro Bochartus exquisitâ vir doctrinâ Tom. 1. de Animalib. lib. 2. cap. 33. id hac de re notatu sanè dignum litteris prodidit. In Ægypto sacerdos ad id constitutus, singula scrutabatur pecude tam erecta & stante, quàm resupinata: Quo facto si perfectam & ab omni vitio immunem repererat, eam notabat byblo cornibus aligato, & applicita terra sigillari cum annulo suo impresso. Alioquin enim pecudem *ἀσφράγιον* immolare credebant tum grande nefas, & morte piamdum.

CAPUT TERTIUM

Altari prohibitos turtures nimium parvos, & columbarum pullos grandiusculos, & animales androgynos, & bigeneres, & figuram alienam mentientes, & venere humano turpificatos, & minus octo diebus natos, & mercedem prostibuli, & pretium canis.

ART. I. **O**MNINO vitio non temerabantur volucres: Et harum mares & feminae uno & eodem loco habebantur. Neque enim praecipitur, *Masculus immaculatus*, nisi de quadrupedibus solis. Sic erat enim de vitiis avium minutis: verum si volucris totum exaruisset corpus, aut oculus esset effossus, abscissusve pes, ab altari prohiberetur: nihil enim immolandum, quod parte sui careret. Similiter. Similiter cum esset exortum in volucris vitiorum aliquod eorum, quae * letaliter afficiunt, & propter quae habetur volucris esu nefas,

dum. Tale est quod notandum dicit Plinius non licere vitulum claudicantem, nec alienam hostiam Deum placari.

ART. I. **L**etaliter afficiunt. Vide notam, quae Tract. super. posita est ad art. 7. cap. 6.

fas, item in sacrificium temerabatur.

Non erant ad sacrificium idonei turtures parvi, & columbarum * pulli grandiusculi quoque ad sacrificium non erant idonei. Namque his vocibus, *Turturem sive pullum columbæ offeret*, hæc est subjecta vis. Itaque neutri erant ad sacrificium idonei, cum primum plumæ versicolores in collo rutilescebant. Sed quod tandem ad tempus pulli columbæ erant ad sacrificium idonei? Nempe interea dum replebatur sanguine locus si foret * evulsa penna. Et turtures incipiebant esse ad sacrificium idonei, ex quo tanquam inauratas alas habere viderentur.

II.

Lev. 14.

30.

Turtures & pulli columbæ quando & quamdiu essent ad sacrificium idonei?

Animantes obstructi atque androgyni, quanquam non est vitium isto majus, tamen alia de re ab altari prohibebantur: nempe quia dubium erat essentne mares, an feminae, proptereaque tanquam alterius cujusdam erant generis. Atqui de sacrificiis scriptum videmus, *Masculus immaculatus: Feminam immaculatam*, cujus

III.

Animantes androgynos & obstructos ab altari fuisse prohibitos.

Lev. 22.

19 & 4.

R 3

sen. 32.

II. *Pulli grandiusculi*. Hac de re ita disserit B. Theodoretus *Quæst. in Leviticum*, „Columbas jam adultas mactari minimè constituit, propterea quòd ejusmodi animal sit ad coeundum calidissimum: sed harum pullos adhuc simplices & iunoxios, qui copulam necdum senserunt.

Evulsa penna. Hebraicè est כנף עקר ubi כנף non est ala, sed penna: totum videlicet pro parte ponitur.

sententia est, ut certus masculus, aut certa femina sit. Qua de causa & volucris obstructa, aut mari femina ab altari prohibebatur.

I V.

Prohibita
fuisse alta-
ri animalia
bigenera,
&c.

Lev. 22.

27.

Ibidem.

Ibidem.

V.

Prohibita
fuisse alta-
ri bestias
figuram
alienam
mentien-
tes.

Item prohibebantur altari animantes, in quibus naturarum disparia confusa essent genera, & qui per matris latus fuissent in lucem ingressi, quique essent temporis indigentes, ut nullo alio vitio laborarent: Nam quod dicitur, *Bos, ovis, & capra*, hujus ea vis est, ut quæque species distincta sit seorsim, nec animal ex diversis naturis, capræ verbi gratia & ovis, sit concretum: additur autem, *cum genita fuerint*, ad excludendos animantes, qui per matris latus in lucem fuerint ingressi: sequitur, *septem diebus erunt*, quibus verbis excluduntur ea animalia, quæ temporis indigent: sequitur, *sub ubere matris suæ*, quo quidem verbo excluditur etiam animal orbis, quod post jugulatam matrem esset enatum.

Et quodcunque animal figurâ & specie consimile fuerat animanti alterius generis, item ab altari prohibebatur, ut ex duabus naturis concretum non fuerit: ut si ovis esset enixa foetum, cujus esset figura capræ consimilis, contrave capra foret enixa foetum, qui speciem haberet ovis. Qui licet quibusdam rebus internosceretur, siquidem figura erat animantis

tis alterius generis, nihilo magis erat ad rem divinam idoneus, quam qui perpetuo vitio laboraret animans: neque enim vitium perpetuum ullum specie mentita majus est.

Similiter si mulierem subegisset animans, contraque à viro ipsa subagitata fuisset; si fuisset ad idoli cultum destinata: si fuisset ipsa pro numine culta, cum ad vescendum concederetur homini, nihilo secius ab altari prohibebatur, quoniam scriptum videmus, *Quia corrupta, & maculata sunt omnia*, cujus loci ista vis est, ut quidquid sit corruptum ab altari prohibeatur. Atqui de flagitio illo scriptum legitur, *Omnis quippe caro corruperat viam*. Et de idololatria item scriptum est, *Corruptus est populus tuus*. Porro si quadrupes aut volucris hominem necasset æquè ac superiori flagitio contaminatæ, ab altari prohibebantur.

Ac mihi quidem ita videtur, quascunque modo demonstravimus animantes ab altari fuisse prohibitas, has omnino ad sacrificium non fuisse idoneas: verumtamen si quis eas immolasset, eum ex Lege non fuisse multandum verberibus, ea re, quia harum interdictione planè & apertè explicata non est. At * prostibuli merces, &

R 4

* pre-

VII. *Prostibuli merces*. Hoc præceptum subtiliter, ut

VI.

Prohibita fuisse altari animalia venere humano turpificata, aut pro numine culta. Lev. 22. 25. Gen. 6. 12. Exo. 32. 7.

VII.

Mercedem prostibuli, & pretium canis ab altari fuisse exclusa.

* pretium canis ab altari prohibebantur, & si quis aut alterum eorum obtulisset, aut ambo simul, semel verberum multatione coerceretur:

Deut. 23. scriptum est enim, *Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis.*

Quid igitur causæ erat cur si quis simul ambo obtulisset, semel tantum verberum multatione coerceretur? Quia videlicet uno vetito comprehenduntur ambo.

Jubendo pleraque omnia, Philo Judæus explicat disputatione de Mercede meretricis non accipienda in Sacrarium. „Egregium, inquit, præceptum exstat in sacro Legum codice non decere meretricis mercedes inferri in ædem Deo sacratam, feminæ formam florentem venditantis, & vitam probrosam professæ quæstus gratia: quod si mulieris amatoribus suis obsequentis profana ducuntur munera, quantò magis scortantis animæ, quæ se prostravit constuprandam, vinolentiæ, gulæ, voluptatum studio, ambitioni, avaritiæ, aliisque vitiis innumeris, quorum maculæ an unquam elui possint nescio?

Pretium canis, &c. Canis haud dubiè obscœnum est animal. Quid est enim tam foedum, foetidumque, quo non vescatur canis? Cadaverum carne mirificè delectatur: lingit ulcerum faniem: quod evomit, resorbet. Itaque in primis habetur immundus, atque à Scriptoribus profanis juxta, & sacris porco fere par adjungitur. *Horatius* enim *Epist. ad Lolium de Ulyssæ* ita canit:

Vixissetque canis immundus, vel amica lutosus.

Idem Epist. ad Jul. Florum,

Hâc rabiosa fugit canis, hâc lutulenta ruit sus.

Et lib. 4. Tibulli.

*Canisque seva, susque ligneo tibi
Lutosus adfricabit oblitum latus.*

Jam Esaiæ 66 v. 3. *Qui mactat pecus quasi qui excerebret canem, qui offert oblationem quasi qui sanguinem suillum offerat.* Matth. 7. v. 6. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Et Epist. 2. Petri Apostoli cap. 2. v. 22. *Canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Ex quibus satis intelligitur quid sit, quod canis itidem, ut spurcissimus animantium porcus, altari Dei prohiberetur. Quid verò? Quid tandem causæ erat, cur & pretium canis etiam vetitum sit Deut. 23. 18. Deo offerri? Id erat scilicet: Israëlitæ, cum daretur eis divina Lex, paucis ante diebus Ægypto excesserant, ubi canis impensè colebatur.

Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.

Exclamat Juvenalis sub initium Satyræ 15. in qua prosequitur.

— — — — — *qualia demens*

Ægyptus portenta colat?

Memini me legere apud Herodotum, felis cum sit per se ipse mortuus in Ægyptiorum ædibus, earum incolas radere supercilia sola: sin autem canis sit emortuus in ædibus, earum incolas abradere caput & totum corpus. Porro feles Bubasti solùm; canes autem per omnem Ægyptum aromatis condiri, atque in

Jubendo sancitum est, ut cunctæ
 victima octavo die demum, ex quo
 natae erant, atque deinceps immola-
 rentur, scriptum est enim, *Septem*
Prohibita diebus erit sub ubere matris suæ, die au-
fuille alta- tem octavo & deinceps offerri poterunt
ri animalia Domino. Atqui per septem dies uni-
 temporis versos foetus dicebatur temporis in-
 indigen- digens: animans enim temporis in-
 tia. digens * ab altari prohibebatur: ve-
Lev. 22. rum si quis eam per nefas immolasset,
 27. neu-

locis sacris sepeliri. Accedat eò, quòd summus Æ-
 gyptiorum Deus Anubis caput haberet caninum. Hinc
Virgilius Æneid. 8.

*Omni genumque Deum monstra, & latrator Anu-
 bis.*

Hinc *Propertius lib. 3.* in Cleopatram sic invehitur.

Ausa fovi nostro latrantem opponere Anubin.

Hinc & Hebræi vocant Anubin חנוכה quod ad ver-
 bum est latrator. Hæc, ut mihi quidem videtur, cau-
 sa fuit, cur præ cunctis animantibus quamvis immun-
 dis prohiberetur ab altari non canis modò, sed & i-
 plus pretium, hoc est, omne animal aliàs ad rem di-
 vinam idoneum, quod cum cane mercandi causâ
 commutatum erat: sic enim verbum hoc *pretium*,
 & noster, & Paraphrastes Chaldaicus interpretan-
 tur.

VIII. *Ab altari prohibebatur.* Hujus rei causam hanc
 affert Majemonides cap. 46. 3. partis DOCTORIS
 PERPLEXORUM, quòd ante, quàm id tempus
 exegit animal, sit in genere suo prorsus imperfectum,
 atque abortivo simile.

neutiquam multaretur, quia enim vetitum istud è jussu ducitur: sacrificium verò non erat Deo acceptum.

Turtures ante, quàm præfinitum tempus attigerant, qui quidem similes erant quadrupedibus temporis indigentibus, & pulli columbæ, qui tempus præfinitum transegerant, pro vitiosis animantibus putabantur. At enim hos si quis immolâset, verberibus non multaretur: sed factum ex his sacrum nec idoneum erat, nec Deo acceptum.

IX.

Si quis igitur animantem obstructum, androgynum, letaliter affectum, ex diversis naturis concretum, vel eum, qui per matris latus in lucem erat ingressus, altari consecrâset, idem fecisset, ac qui ligna, lapidesque consecrâset, quippe quòd consecratio non cadebat in corpus ipsorum. Etenim ipsi ad omnes usus profani manentes divendebantur, & redactio inde argento quod libitum erat sacrificium coëmebatur. Nec verò isti pro animantibus vitio temeratis habebantur, quorum ex genere quidem certè sacrificium fieri licebat. Si quis autem pecudem eam, quæ mulierem compresserit, aut à viro compressa sit, quæ ad falsi numinis adorationem destinata, aut ipsa pro numine sit adorata, quæ merces fuerit prostibuli, aut canis pretium, illam

X.

XI

lam si quis altari consecrasset, idem fecisset, ac si animantem temporali vitio temeratam consecrarit, quæ pasci sinebatur dum vitio perpetuo temerata redimeretur. Et si quis animantem temporis indigentem consecrasset, idem fecisset, ac si consecrasset animantem temporali vitio temeratam, verberibusque, ut supra demonstratum est, non multabatur.

XI.

Animantes igitur, quæ ab altari prohibebantur ad quatuordecim occurrunt, quas hîc subjici volumus.

X

Quæ vitio erat temerata: quæ non erat selecta: quæ partium interiorum aliquâ carebat: letaliter affecta: ex diversis naturis concreta: per matris latus in lucem ingressa: quæ mulierem compresserat: quæ fuerat à viro compressa: quæ necarat hominem: quæ pro numine culta fuerat: quæ fuerat destinata ad cultum vani numinis: quæ fuerat prostibuli merces: quæ canis erat pretium: quæ temporis erat indigens.

XII.

Ex his animantibus ab altari prohibitis quantavis paucitas contaminabat: ut si earum vel una commista fuisset aliis decem millibus animantibus, omnes omnino contaminarentur, atque ab altari prohiberentur. Rursus harum ipsarum foetus ad altare admittebantur. Excipitur tamen foetus animantis, quæ fuerat à viro

viro compressa, & quæ pro numine culta, aut ad vani numinis cultum esset destinata, & quæ hominem occidisset. Harum foetus æquè, ac ipsæ ab altari excludebantur.

Nempe sic erat si jam tum prægnans erat animans, cum vel retro illo flagitio pollueretur, vel hominem occideret: foetus enim quoniam cum ipsa erat, ubi contaminata fuit, pro partium ejus una putabatur. Nam si post commissum flagitium, post hominem occisum denique facta fuerit gravida, foetus ejus ad altare utique erat idoneus, etsi post consecrationem fuerat ab homine polluta, tum postea evaserat gravida. Etenim animantis ejus, quæ communis adhuc coitu hominis contaminaretur, tum postea denique consecraretur, atque gravida fieret, foetum fuisse ad altare idoneum ne dici quidem necesse est. Eademque ratione pullus exclusus ovo, quod volucris letaliter affecta genuerat, ad altare erat idoneus.

Si quis segetem adoravisset, fruges ab ea nihilo secius ad dapes sacras erant idoneæ, quoniam esset rerum facta commutatio, ac similes fuissent foetibus animantium ab altari exclusarum, qui nihilominus ad altare admittebantur. Et si quod pecus saginatum fuerit viciâ, quæ fuerat ad idoli cultum adhibita, illud ad altare tamen

XIII.

XIV.

tamen erat idoneum, propterea quod rerum esset facta commutatio.

Sacrificia ab ethnicis accipiebantur omnia: nec erat, quod metueretur ne bestia mulierem polluisset, aut rursus à viro polluta fuisset, ne ad venerationem idoli fuerit destinata, aut pro numine venerata, donec ipsam fuisse contaminatam certum sciretur. Id autem vel ex eo cognoscere licet, quia scriptum legitur, *De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo.*

1. Sam. 15.
15.

CAPUT QUARTUM.

Continuatio de altari prohibitos turtures minimum parvos. &c.

ART. I.

Hoc capite toto retractatur materia eadem, quæ capiti superiori subiecta fuit, & quæstiones multæ & variæ cõ-

QUadrupes atque volucris, quæ coitu humano contaminata erat, & quæ hominem necaverat, quæque aut ad cultum idoli destinata, aut pro numine culta fuerat uno & eodem loco habebantur. Hæc enim omnia utpote temerata altari excludabantur.

Jam vero quadrupes atque volucris, si mulierem coitu polluisset, aut rursus à viro polluta fuisset, itemque si necasset hominem duobus testibus præ-

præsentibus, lapidibus percutiebatur, dem per-
nec eorum carne ad ullam rem utili-
cebat. Has enim Deo immolari ve-
titum esse nec dici quidem necesse est. tinentes
copiosius
explican-
tur.

Illa dicuntur altari fuisse exclusa,
quæ post admissum scelus etiam ho-
minibus privatis ad usum conce-
debantur: ut si de commisso flagi-
tio omnino testis esset unus, & ani-
mantium domini filerent; contrave-
animantium domini scelus indicarent,
cujus testis esset omnino nullus. Nam
cùm unius hominis de scelere testi-
monium falsi argueretur à dominis
animantium, eas etiam ad altare ad-
mitti fas erat.

II.

III.

Si qui ludendo quadrupedem appe-
tierint tamdiu, donec hominem oc-
cidisset, ista quidem certè nihilomi-
nus erat altari idonea, quippe quæ
coacta fuisset in scelus. Nec verò qui-
vis coitus nefarius ad temerandam pe-
cudem sufficiebat. Nam pecudem si
subegisset homo, non temerabat,
nisi si novem annos natus esset, insu-
per & diem unum: nec quidquam
referebat, utrùm Israëlita esset, an
gentilis, aut servus, ubi pecudem
inierat homo, sanè temerata fuerat.
Sin hominem subegisset bestia, non
erat temerata, nisi puella, siquidem
puella subacta fuerat, exegisset annos
tres & diem unum, aut puer, si ta-
men erat puer subactus, natus esset
an-

annos novem & diem unum.

IV.

Jam quadrupes, itemque volucris ad cultum idolorum destinata temerabatur, ubi primum in ipsis aliquid effecissent sacrificuli, ut si eam tondissent, aut etiam exercuissent idololatriæ nomine. Nam sola verborum pronuntiatio non satis destinabat, quia * consecrationem idololatria non habet.

V.

Si quis igitur pecudem subegisset (atque eadem ratio erat si subactus ab ipsa fuisset) seu suam, seu alienam, seu suapte sponte, seu vi coactus, seu consultò, seu imprudenter, seu ante, seu post quàm consecrata Deo fuerat, altari prohibebatur. At si quis idolo pecudem destinasset propriam, eamque ante, quàm Deo vivo consecraverat, sanè temerata erat. Si quis autem idolo destinasset pecudem alienam, aut etiam suam, sed postea quàm Deo dedicaverat, ista quidem altari idonea erat. Nam idolo nemo decernebat quod suum non erat.

VI.

Ad pecudem pro numine cultam quod attinet, seu quis suam coluisset, seu alienam, seu coactus, seu lubens, seu prudens, seu imprudens, seu ante, seu

IV. *Consecrationem idololatria, &c.* His utique consonat id quod docet Apostolus Epist. 1. ad Corinthios cap. 8. v. 4. *Scimus quia nihil est idolum in mundo.*

A R T.

feu postquam Deo consecrata fuerat, pecus altari excludebatur. Itaque ea pasci sinebatur tamdiu, donec vitio afficiebatur perpetuo, atque sic, ut supra demonstratum est, pretio redimebatur. Pecus igitur pro numine culta prohibebatur altari, nec ipsa tantum, sed etiam quidquid ornatus super ipsam instratum erat. Nam omne stratum animantis, quæ adoraretur, nullum indusum adhiberi licebat. Quæ autem animans ad idololatriam dumtaxat destinata fuerat, ea ipsa quidem erat interdicta: verum quæ super eam instrata forent, altari permittebantur.

Mons si fuisset adoratus, eo quidem uti permissum erat: verum tamen ex eodem si lapides exciderentur, altari interdicerentur. Item & fons perennis si fuisset adoratus, porro ejus aqua ad libandum non erat idonea: neque porto ad altare lignorum segmenta de loco abolito supportabant. Quemadmodum autem bestia, quæ fuit adorata, ipsa altari non erat idonea, item nec ejus lana vestibus sacerdotibus, nec cornua buccinis, nec crura tibis, nec viscera chordis, profana erant prorsus omnia.

Nam quidquid ab idololatria nomen acceperat, id quamvis ad usum concederetur, tamen ad sacra adhiberi

.XI

VII.

.X

VIII.

beri non licebat. Jam prostibuli merces erat, si quis illi dixisset, hoc tu pro mercede feras. Eodemque loco habebatur meretrix ethnica, & serva, itemque Israëlita, quæ esset aut è numero incestarum, aut vetito interdictarum: non erat eadem ratio feminæ Israëlita libera, quicum si sacerdos rem habuisset, nihilo secius mercedem illius ad rem divinam adhiberi licebat: licebat etiam mercedem uxoris propriæ, ejusque menstrualis, quamvis hæc incestarum esset è numero.

IX. Jam si quis matrimonio duxisset aliquam earum mulierum, quæ sunt interdictæ vetito, quidquid uxori concubitus gratia dederit pro mercede prostibuli putabatur, atque altari interdictum erat. Merces quoque masculi, qui concubitum passus erat, eisdem altari interdicta erat. Contra mulier si quid mercedis viro dedisset, ut secum cubaret, id altari permitteretur.

X. Herus hero si pretium constituisset, ut servo suo Hebræo ancillæ noctem daret, hoc utique merces prostibuli putaretur. Nempe si servus iste uxorem & liberos non haberet: cui eisdem uxorem & liberos habenti Cananæa serva frui licebat sic; ut alio loco demonstrabitur. Eadem ratione si quis meretrici quid præbuisset

eò, ut certo cuidam Judæo sui copiam faceret, prostibuli merces haberetur.

Si quis cum meretrice constituisset agnum unum se illi daturum, tum vero dedisset plures, omnes si mille dedisset pro mercede prostibuli putarentur, altarique prohiberentur. Si quis data mercede meretricem non tetigisset, & huic idem ita dixisset, hoc ad te maneat dum ego tecum rem habeam, id tum denique sacris prohiberetur, cum illam habuisset. Quare si meretrix hominem prævertisset sacrificanda illa mercede ante, quam hic cum ipsa fuisset, bene esset. Quæ si meretrix sacrificium debuisset, hoc se liberaret. Sic se res habebat, si meretrici homo ita dixisset, quo tempore cunque mihi annues, hæc tibi sit merces ab hoc usque tempore adquisita: si minus, illi quod suum non erat, sacrificari non licebat utique.

Jam si meretrix ante, quam cum ea dator concubuisset, munus suum consecrasset, tum hic cum ea concubuisset, dubium erat, utrum hoc pro mercede prostibuli habendum esset, quia cum meretrice ante, quam ipsa munus sacrificasset, homo rem habuisset, an non esset ducenda prostibuli merces, quia munus consecratum erat prius, quam dator cum me-

retrice concubuerat. Qua de causa si res erat in integro non sacrificaretur: eadem sacrificata litaretur.

XIII.

Si quis autem cum meretrice rem habuisset, nec ei pretium extemplo dedisset, tum multo post tempore dedisset, id quidem pro mercede prostibuli putaretur, quamvis multi anni intercessissent. Sic erat, si quis autem feminae ethnicae dixisset, tu te mihi da pro hoc agno, quia femina ista ut animantem ad se traheret nihil opus erat, aut feminae Israelitae, cujus in chorte staret agnus, dixisset, nisi tibi pecuniam hoc illo die dederis, hic agnus sit tuus: si quis autem generatim dixisset mulieri, da mihi te pro agno, atque corpus cum ea miscuisset, tum multo post tempore agnum illi mitteret, is nomine mercedis prostibuli non prohiberetur.

XIV.

Jam quaecunque propter mercedem prostibuli, aut canis pretium altari prohibentur, prohibentur ipsa tantum.

XV.

Itaque hoc cadebat in eas res tantum, quae poterant in altari sacrificari, ut quadrupes munda, turtures, pulli columbae, & vinum, oleum, similia. Nam si quis meretrici dedisset argentum, atque hoc ipsa coemisset sacrificium, id ritè fiebat.

XV.

Si quis meretrici dedisset triticum, atque ex hoc illa fecisset similaginem, oleas, atque ex his ipsa fecisset olivum;

racemos, atque ex iis ipsa fecisset vinum, ea quidem ritè libarentur ideo, quia rerum esset facta commutatio. Si quis meretrici pro mercede dedisset quadrupedem facram, altari tamen ea non prohiberetur. Immo etiam si quis pro mercede meretricem adjunxisset sibi fociam agni paschalis, aut sacrificii solemnis, nihilo magis sacra temerarentur, quippe quæ, ex quo consecrata fuerant, Deo essent acquisita. Item & si quis meretrici pro mercede dedisset id quod suum non erat, nequaquam temerasset, quia enim aliena non temerabantur nisi cum de ipsis desperassent domini. Si quis autem meretrici pro mercede daret volucres etiam sacras, hæc nomine mercedis prostibuli altari prohiberentur, quod quidem nobis est quasi per manus traditum.

Pretium canis erat, si homini homo diceret: accipe hunc agnum pro ista cane: immo & si quis bene multas pecudes, volucresve, aut harum similia cum una cane commutasset, omnia altari prohiberentur.

Jam si duo focii rem communem inter se partirentur, atque eorum alter caperet agnos decem, alter novem & canem unam, isti qui cum cane erant ex una parte, altari permittebantur.

Atqui illorum, qui erant ex opposita parte, decem agnorum si quis pretium canis adæquaret, aut superaret, is ex

hoc numero eximeretur, atque pro canis pretio putaretur, reliqui altari permitterentur. Nam si horum quisque pretii esset minoris, quam canis, cuncti simul altari prohiberentur.

XVIII. Jam canis pretium, cuius esset immutata ratio, ut si canis esset commutata tritico, atque ex hoc facta esset simila, altari permittebatur: permittebatur etiam merces canis, & pretium meretricis. Et merces prostibuli, canisque pretium reficiendæ ædi concedebantur, quoniam immutabatur ipsorum ratio. Verum enim ex prostibuli mercede ipsa ne aureas quidem laminas in usum templi fieri licebat. Nam quod scriptum est, *Quidquid illud est quod voveris, ex eo & aureæ quoque laminæ discuntur.*

Deut. 23.
v. 18.

XVI.

XVII.

C.A.

hoc

23

CAPUT QUINTUM.

Mel, fermentum, furtum, raptum non sacrificandum: cunctis sacris sal publicum adhibendum.

Altari prohibebantur * fermentum **ART. I.**
 & mel, atque ipsorum quamvis Nihil
 minutæ particulæ: scriptum est enim, mellis &
Nec quidquam fermenti ac mellis adolebi- fermenti
tur, &c. Nec verò quisquam poenâ in altari
 obligabatur, nisi ea vel cum sacrificio, sacrifican-
 dum.
 vel sacrificii nomine ipsa adoleverit. *Lev. 2. 11.*
 Hæc igitur duo si quis adoleverit sive
 fe-

ART. I. **F**ermentum & mel. „ Neutrum, inquit
 Philo Judæus lib. de Victimis Offerenti-
 bus, „ ut imponatur altari dignum existimans. Mel
 „ fortassis ideo, quia collectrix ejus apis animal est
 „ impurum, natum è putribus boum, ut fertur, ca-
 „ daveribus, sicut vespas ajunt ex equinis provenire,
 „ sive quòd hæc figura doceat profanam ducendam
 „ quamcunque voluptatem nimiam, dulcem haustu,
 „ sed cruciatus afferentem difficiles, à quibus animam
 „ concussam labefactari necessum est. Fermentum
 „ verò propter tumiditatem, quam efficit, æque figu-
 „ rato præcepto ne quis elatus altare accedat, tumidus
 „ fastu & arrogantia; sed aspiciens Dei magnitudinem
 „ suam mortalitatem agnoscat quantumvis ceteris for-
 „ tunatior, & vera æstimatione animos elatos reprimat
 „ cavens insidiatricem superbiam. Et Beatus Theodo-
 retus Quæst. in Levit. paucis eadem fere expedit.
 „ Sub nomine fermenti, inquit, vetustatem nequi-
 „ tæ significari puto: apis autem nomine voluptatem
 „ prohiberi.

separatum aliud ab alio, seu confusa interse, de utroque illorum seorsim verberibus multabatur: quanquam si quis ambo simul una & eadem operatione adoleverit, semel omnino verberaretur; quia ambo uno & eodem vetito sanciantur.

I. T. A.

Idi.

Minima

particula

mellis fer-

mentique

suffimen-

tum te-

merari.

III.

Melle &

fermento

pro ligno

ut in alt-

ri licuisse.

Lev. 12: 2.

aut fermento

adolevisset

id, quod ne-

quaquam

effet ad adolendum

idoneum,

siquidem id ex quodam sacrificii

fuisse genere,

verberibus multaretur.

IV.

reliquis fertorum,

si de reliquis

manipuli,

si de volucri pro pecca-

to immolata

si de panibus propo-

sitionis,

si * de panibus duobus,

si de

IV. De panibus duobus.

Qui videlicet offerebantur

Pen-

Quidcumque ex istis in suffimentum caderet, illud temeraret. Quo si quis posthac templum suffiret, verberibus multaretur: non erat autem suffitio, in qua minus olive magnitudine adolebatur.

Si quis autem fermentum aut mel separatim in usum ligni ad altare admovisset, impunè ferret. Nam quod dicitur, *Super altare verò non imponentur in odorem suavitatis*, hujus est ea vis, ut in odorem suavitatis quidem ad altare admoveere non liceat: liceat autem in usum ligni. Jam si quis cum melle aut fermento adolevisset id, quod nequaquam esset ad adolendum idoneum, siquidem id ex quodam sacrificii fuisset genere, verberibus multaretur.

Ut si quis de carne hostiæ pro peccato, aut hostiæ pro delicto, aut sacrificiorum minus sanctorum; item si de reliquis fertorum, si de reliquis manipuli, si de volucri pro peccato immolata si de panibus propositionis, si * de panibus duobus, si de

IV. De panibus duobus. Qui videlicet offerebantur Pen-

de logo olei, quod fuerat ab homine leproso oblatum; de cunctis istis si quis pro olivæ magnitudine cum alterutro horum fermento vel melle sustulisset in altare, vel in collem ejus, verberibus multaretur; de cunctis, inquam, istis poenâ obligaretur. Quæ si non erant ad adolendum idonea, at sacrificia quidem certè vocabantur: scriptum est enim, *Primitias . . . eorum offeretis Domino, &c.*

Ibidem.

Item & interdictum erat ne in altari adoleretur quidquam horum, quæ ad adolendum non erant idonea: hujus generis erant caro hostiarum pro peccato, item & hostiarum pro delicto, reliquæ fectorum, atque horum similia. Namque hoc per manus traditum est quodcunque sacrificium ex parte comburebatur, ejus residuum ne adoleretur, interdictum fuisse.

V.

Immunda bestię membra si quis in altari adolevisset, verberibus multaretur, tametsi sacrificii hujus interdictio è jussu concluditur: nimirum quia præscriptum est, ut, *Munda comedatur, & munda offeratur*, hinc efficitur bestiam immundam nec comedendam esse, nec sacrificandam. Atque ut immundâ bestia vespentem, quemad-

VI.

Pentecoste, de quibus Lev. 23. v. 17. *Panes primitiarum duos de duabus decimis simila fermentata, quos coquant in primitiis Domini.*

S 5

IX.

modum alio loco posuimus, poenâ verberum multabant, item & qui bestiam immundam sacrificasset, verberibus coerceretur. Nam membra bestiae ferae & ejusdem munda si quis sacrificasset, omnino jussum violaret: verum enim verberibus non multaretur. Jussum autem violari habetur inde, quia scri-

Lev. 1. v. 2. ptum legitur, *De pecoribus, id est, de bobus, de ovibus offeretis victimas vestras,* ex quo conficitur de feris victimam offerendam esse nullam: quod autem concluditur è jussu vetitum pro jussu putatur.

VII.

Sacra
clam sub-
repta,
aut palam
erepta an
litarentur?

Esa. 61. 8.

.17

Si quis mactasset victimam clam surreptam, aut palam per vim ereptam, sacrificium utique temeratum esset, Deoque invisum, quia enim Deum ira loquentem vates facit, *Odio habens rapinam in holocausto* quam victimam Deo non litari nec dici quidem necesse est. Quanquam si de bestia recuperanda desperasset dominus victima fuisset satis idonea vel ad hostiam pro peccato, cujus carnem comedebant sacerdotes. Sed enim propter altaris honorem constituerunt, ut hostia pro peccato quam vi fuisse ereptam multis innotuisset, ne tum quidem expiaret, cum de ipsa recuperanda desperasset dominus, eam videlicet ob causam, ne rapta in altari consumi prædicaretur. Eadem erat holocausti ratio.

VIII.

Si quis holocaustum alicujus surripuif-

puisset, immolasset, nec immolando quemquam nominatim appellasset, id primo domino expiationi fuisset.

Ferta libaminaque nec de fructibus non decimatis, nec de proventu novo * ante sacrificatum manipulum offerre licebat: neque porro de his fructibus, quibus post persoluta sacra fuisset inter-

I X.
Ferta libaminaque certis e frugibus & fructibus libare non licuit.

mista oblatio. Nam * arborum præputia, & * admista vineæ sata ne dici quidem necesse est: id enim est præcepto satisfacere peccando, quod utique Deo invisum. Quæ si quis obtulisset, consecratio non valebat eò, ut illa redderet ad sacrificium idonea, verum ut temeraret, hoc est, ut sacrorum temeratorum similia efficeret, valebat.

Porro si res erat in integro, nulla ferta de proventu novo offerre licebat ante sacrificatos * duos panes, quippe de iis scriptum videmus, *Primitias Domini*: verumtamen si quod inde oblatum fuisset, bene esset. Atque ex eo * loco, ubi fructus

X.

Lev. 23.
v. 17.

X. *Duos panes.* Quos novarum frugum primitias offerri Pentecoste jubet Deus Lev, 23. 17,

Loco, ubi fructus reponebantur. Hebraicè *המוקצה* quod verbum sic exponit ARUK. „ Est locus destinatus expandendis fructibus, qui in eo exsiccentur, atque omni opere prorsus absolvantur. Vide Lexicon Talmudicum Buxtorffii themate *קצה*. Id igitur hoc loco dicit Scriptor noster: Cum de fructibus in aprico loco expositis nondum essent tributæ decimæ, ut quæ

ctus reponerentur ante, quàm essent perfecti, licebat die festo sumere in libamina.

XI.
Cunctis
sacris sal
adhiben-
dum fuit
sc.

Lev. 2: 13.

simil non

Jubendo sancitum erat, ut omnibus * sal aspergeretur sacrificiis ante, quàm altari admoventur: dictum est enim, *Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies.* Etenim nihil salis expers altari admovebatur præter vinum libationum, sanguinem & ligna, quod ipsum quoque per traditionem habetur, nullo autem Scripturæ loco factum est. Æquum erat igitur, ut sacrificii caro tam saliretur, quàm solet ea caro, quæ affatur in usum hominum, quæ caro quidem dum aspergitur sale in omnem partem contorqueatur: quanquam si quis sacrificium sale asperferit quamvis modico, imo vel unico grano, rectè fuisset. Si quis autem sacrificium fecerit, nec quidquam salis asperferit, is verberibus multaretur, quia scriptum est, *Nec auferes sal fœderis Dei tui.*

Ibidem.

XII.

Qui etsi verberibus multaretur, sacrificium ejus nihilominus litaretur.

Ex-

quæ non dabantur nisi de frugibus & fructibus omni opere absolutis, nihilominus ex his in libamina depro-
mere aliquid etiam non decimatum die festo licebat. Nam fructus decimare opus esse ejusmodi quod ne die festo fieret interdictum fuerit, quis ignorat?

XI. *Sal aspergeretur sacrificiis.* Hinc illud Christi apud Marcum 9. v. 49. *Omnis victima sale salietur.*

IV.

Excipitur fertum : nam salis omis-
sio obstabat quominus è ferto sacer-
dos ad sacrificandum plenum pugil-
lum tolleret, scriptum est enim,
*Nec auferes sal fœderis Dei tui de mu-
nere tuo.* Ibidem.

Jam quo aspergebantur sale sacri-
cia, is universæ Ecclesiæ erat, itidem
ut ligna : neque enim licebat, ut ho-
mo privatus ad sacrificium faciendum
domo sua sal lignumque apportaret.
Tribus igitur locis sal distribuebatur :
in conclavi salis : in colle : atque in
summo altari. In conclavi salis salie-
bantur victimarum pelles : in colle
membra victimarum : & in summo
altari saliebatur id, quod è ferto ob-
lato sacerdos pugillo tollebat, & thus,
eaque fertorum genera, quæ igni
consumebantur, & holocaustum ex-
avi.

XIII.

Unde su-
meretur
sal asper-
gendum
sacris?

I.

Lignum
sacris
conferetur
ad altare
sacris ex-
clus.

III.

CA.

CAPUT SEXTUM.

De libaminibus, & lignis altari non idoneis.

ART. I.
Non ad-
hibenda
sacris li-
bamina
corrupta.
Num. 28.
v. 31.

ET tanquam præceptum erat, ut quodque sacrificium integrum esset atque selectum, item & libamina cuncta essent integra, selectaque necesse erat. Nam quod dicitur, *Immaculata offeretis omnia cum libationibus*, hujus est ea sententia, ut libationes quoque sint integræ, ut nemo in libationes adhibeat nec vinum fumo corruptum, nec similaginem vermiculatam, neque eandem diluat oleo, cujus sit teter odor, saporve.

II.
Ligna vermiculata veteraque ab altari fuisse exclusa.

Item & ligna, quæ in altaris foco consumebantur, oportebat selecta esse, & vermium expertia. Nam quodcunque lignum etiam viride vermiculabatur, id profanum erat atque altari excludebatur: idem si vermicularetur aridum ex eo locus vermiculatus erat duntaxat excindendus: profana erant & ligna demolitionis: enim verò altari lignum aliud, quàm novum adhiberi nunquam licebat.

III.

Si quis vinum, similaginem, oleum, lignaque profana altari consecrasset, addubitabatur utrùm hæc similia essent animantis vitio temerata, adeoque verberibus esset ille multandus, an non essent vitiatæ ani-

mau-

mantis similia. Quapropter ille præscriptâ à Lege verberum poenâ non afficiebatur quidem, at de rebellionem verberaretur tamen.

Similago, vinum, oleum, & thus, volucres, ligna, & vasa sacra vitio temerata, vel inquinamento polluta, neutiquam redimebantur. Nam quod scriptum est, *Adducetur ante sacerdotem, Qui . . . statuet pretium*, hujus est ea sententia, ut quidquid possit coram sacerdote per se non consistere, id æstimetur: atqui ista quidem consistere per se non poterant: qua de causa nunquam redimebantur.

Sic erat enim si postea quàm in vasis divinis erant consecrata contumperentur, aut contaminarentur. Nam si prius, quàm essent in vasis divinis consecrata, polluerentur, corrumperebanturve, non redimebantur. Eadem pura licet nondum in vasis divinis consecrata, tamen non redimebantur. Excipitur ferrum delinquentis, de quo scriptum videmus, *A peccatore ejus, Super ejus peccato*, quævis vocum est ista vis, ut qui deliquisset coëmeret sacrificium pro peccato pretio ejusdem sacrificii pro peccato. Quapropter ante quàm fuerat in vasis divinis consecratum, erat instar argenti sacri, & redimebatur etiam tum, cum purum esset. Jam quæcun-

IV.

Interdum libamina ligna, & vasa sacra temerata pretio fuisse redempta. *Lev 27. 11. & 12*

V.

.IIII
mancu
ib et
sup
Lev. 5. 10
& 13.

cunque libamina contaminata fuerant, his sua seorsim pyra struebatur in altari, atque igni consumebantur.

VI.

Interdum

libamina

et

libamina

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

Aqua solennitatis Tabernaculum si contaminata fuisset, effundendo purificabatur sic, ut tractatu de Purificationibus explicabitur. Hæc igitur si post purificationem demum consecrata fuerat, libaretur. Utique si post consecrationem contaminata fuerat, hæc quoniam repudianda semel erat, prorsus repudiaretur.

VII.

Interdum

libamina

et

libamina

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

Olea & uva, quæ contaminata fuerant, minutim oportebat calcari ita, ut quod simul & semel calcaretur ovis minus esset, qui exprimebantur liquores erant ad libamina idonei. Nempe apud fructus cibarios liquor quodammodo depositus aliud ab ipsis est.

VIII.

Interdum

libamina

et

libamina

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

Nimirum quandam dignitatem sacris sapientes tribuerunt, ut si semina contaminata sererentur, horum ne proventus quidem ad libamina esset idoneus: nihil enim ad sacra factionem facere: immo ligna etiam & thura, quanquam esculenta non sunt, tamen sic tanquam cibaria contaminabantur, quod ad sacrificia spectabant, atque hoc inquinamento sic remediabantur.

VI.

Interdum

libamina

et

libamina

et

et

et

et

et

Aqua solennitatis. De hac copiose differuimus. Tract. 2. cap. 7. art. 6.

IX.

bantur, ut in altari quidem non offerrentur.

Hæc altari vina non erant idonea; quod dulce, quod fumosum, quod igni soleque sic concoctum erat, ut ejus esset immutatus sapor. Namque vinum in sole calfactum ita, ut concoctionis sapor nullus inesset, item & vinum ex racemis passis, & recens à torculari, id videlicet quod necdum dies haberet quadraginta, porro autem quod erat ortum è vinea in agro confita fiticuloso, aut stercoreis in indigente, vel è vinea inculta, hæc omnia omnino vina cum res erat in integro non debebant altari adhiberi: verum si fuerint adhibita, bene erat.

Vinum si reiectum fuerit non erat altari idoneum: & quæ vitis fuerit fico jugata, hujus vinum non erat ad libationes idoneum, quippe cujus sapor immutatus esset. Scriptum legitur, *Holocausta & libamenta*, cujus est hæc sententia, ut tanquam holocausti, sic nec vini sit mutata natura.

Similago majori ex parte verminosa, aut ex tritico maximam partem verminosa facta non erat altari idonea: si tritici granum unicum majori ex parte esset verminosum, res erat dubia. Jam si farinæ crassioris aliquid in similagine superesset, ea

Fasc. VI.

T

quo-

I X.

X.

XI.

Quænam
farinæ ge-
nera ab
altari ex-
cluderen-
tur?

quoque non erat altari idonea.

XII.

Ut igitur examinabatur? Sacrorum præfectus manum in similaginem inferebat: si pulvis exhibat inde, non erat altari idonea interea dum cribro rursus succerneretur: verum enim similago facta ex eo tritico, quod satum fuerat in agro siticuloso, aut stercoreis indigente, aut arboribus confito, aut in terra nec arata, nec culta, non adhiberetur altari cum res esset in integro: si adhibita fuisset, bene haberet.

XIII.

Triticum ex armentorum stercore collectum si quis sevisset, dubium erat utrum satione hujus esset sublata spurcitia, an etiam restaret. Ex hoc igitur ferta afferre non decebat: si quis autem attulisset, bene erat.

XIV.

Quænam olei genera ab altari excluderentur?

Olei verò ista genera non erant altari idonea: quod erat è baccis aquâ dilutis: quod erat ex olivis conditis, aut elixis: item & oleum fæcium, & odoris tetri, omnia ista non erant altari idonea. Quod autem erat ex olivis, quas plantarint in agro stercoreis indigente, siticuloso (eadem ratio erat si sata essent inter arbores legumina) porro autem oleum ex baccis immaturis expressum non adhibebatur: si adhibitum esset, bene haberet.

XV.

Jam ferta cuncta, libaminaque seu intra, seu extra terram sanctam nata,

ta, horna, veteraque idonea erant, modò fuissent omnium optima. Ex-
cipiuntur * manipulus & duo panes:
hi non offerebantur nisi horni & ex ter-
ra Israëlitica nati.

CAPUT SEPTIMUM.

Certis locis exquisita sacra deportata fuisse Hierosolymani: certa lignorum genera ad focum altaris adhibita: certam fuisse ratio- nem serendi fruges, certum modum vini pre- mendi, condendi, & depromendi ad usum sacrum: certa denique sacris apta fuisse oli- vi genera.

QUæcunque non erant vitiosa non ART. I.
licebat continuò altari adhiberi Sacra de
dum res erat integra: ut si quis genere
holocaustum deberet, non ille agnum optimo
macidum, deformem offerret ac dice- fuisse offe-
ret, nullum in eo quidem inesse vitium. rendi.
Nimirum de ejusmodi homine dictum Mal. 1:14.
est, *Maledictus dolosus, &c.* Quid-
quid igitur in sacrificium offerebatur,
offerendum erat de genere optimo.

Sic igitur fiebat stante templo. Arie-
res à Moabitis subducebantur, & lato I I.
dorso oves Hebrone, * vitulos Saro- Certis lo-
ne,

XV. *Manipulus & duo panes.* Quorum ille altero die
Paschatis, hi verò Pentecoste offerebantur, ut jam sæ-
pe dictum. T 2 II.

cis exqui- ne, pullos columbinos supportabant ē
fita sacra Monte Regio, vinum Carhavina, col-
deportata lyræ, similaque * Macmas & Johana,
fuisse Hie- oleum * Thecuâ.
rosoly-
mam.

Jam ligna nova omnino erant omnia
ad pyram altaris apta: at vitiginea
III. Quibus tamen, oleagineaque propter cultum
lignorum terræ Israëlitiæ non adhibebantur.
generibus His autem uti consueverant: ramis fi-
utebantur cum recentiorum, quibus quidem
in altaris cultus ager non conferitur: item & ra-
foco? mis nucum, lignoque oleoso. Moy-
ses enim segmenta lignorum altari ad-
hibendorum sic effecerat, ut longitudi-
ne & latitudine cubiti essent, & crassi-
tudine hostorii, quo cumulus sati abra-
ditur, quorum similia fecit & posteritas.

Hæc erat ratio seminandi triticum
quod ad altaris ferta, & libamina ad-
hibebatur. Anno primo de novo pro-
scin-

II. **V** Itulos Sarone. Divus Hieron. de locis Hebr.
„ Saron, inquit, cujus & Esaias meminit,
„ dicens: *In paludes versus est Saron.* Usque in præ-
„ sentem autem diem regio inter montem Tabor &
„ stagnum Tyberiadis Saronas appellatur. Sed & à Cæ-
„ sarea Palestinæ usque ad oppidum Joppe terra quæ
„ cernitur, dicitur Saronas.

Macmas. „ Usque hodie vicus grandis ostenditur
„ in finibus Eliæ, antiquum nomen retinens, novem
„ ab ea millibus passuum distans juxta villam Rama.
„ Idem ib.

„ Thecuâ. Thecua usque hodie juxta desertum civi-
„ tatis Eliæ vicus ostenditur: unde & Amos propheta
fuit. Idem ibid.

scindebatur pars agri dimidia, & dimidia pars conferebatur: anno secundo proscindebatur de novo pars agri dimidia, quæ primùm fuerat confita, & dimidia pars altera conferebatur dies septuaginta ante Pascha. Sin autem ager omnino nondum cultus fuisset, arabatur semel atque iterum, tum verò conferebatur. Jam triticum commodè ventilabant: tum autem confricabatur, & terebatur adeo, donec ei gluma detraheretur.

Rationem
ferendi
purgandi-
que trici
in altaris
liba.

Quocumque triticum ad altaris adhibebatur ferta, oportebat fricari trecenties, & quingenties teri. Itaque triticum primò fricabatur semel, & terebatur bis: rursusque fricabatur bis, & terebatur ter sic, ut tereretur quinques dum fricaretur ter: porro redibatur ad eundem fricandi & terendi modum, usque dum planè trecenties fricatum & quingenties tritum fuisset adeo, ut omnino omni gluma denudaretur. Jam ad maiorem severitatem iteratio reditioque pro una & eadem fricatione putabatur: tum autem probè molitum accuratè incernebatur.

v.

Ad vinum efficiendum uvæ de vitibus depressis, atque de vineis bis in anno curatis afferebantur. Hæ conculatæ immittebantur in dolia parva, quæ quidem disponebantur non unum post alterum, nec duo post duo, sed terna post terna. Neque verò dolium

VI.
Modum
premendi,
condendi
& depro-
mendi vi-
ni in usum
altaris.

ore tenuis complebatur eò , ut odor vini foret magis fragrans. Jam vinum non promebatur ab ore dolii propter quendam quasi mucorem , qui vino ferre innatat : neque porro à dolii fundo propter fæces , sed aut à tertia parte ipsa , aut à medio dimidiæ partis.

VII.

Si præfectus ærarii sacri vinum è dolio ad latus perforato exprompsisset , atque ut advertisset coepisse vinum effluere à fæcibus mutatum defisset , omnino verberibus non multaretur. Vinum altari adhibebatur post dies quadraginta , quàm calcatum fuerat usque ad exactum alterum ætatis annum , & paulò plus. Etenim si quis vinum adhibuisset quamvis annosum , rectum erat siquidem vinum id vetustate necdum evanuisset.

VIII.
Quot fuerint olivi genera ?

Sunt olivi genera novem ob variam ejus efficiendi rationem. Nam si quis ex oliva summa singulas baccas decerpserit , & easdem etiam sigillatim selectas ac contusas in corbe olearia posuerit , stillatum inde olivum , primum appelletur : quas si posthac etiam prelo obtriverit , expressum inde olivum , secundum nuncupetur : si rursum dissectas prelo obtriverit , expressum inde oleum , tertium dicatur. Jam si quis universas arboris oleas promiscuè distrinxerit , tum ex his iisdem in tecto dispositis sigillatim aliquot elegerit , & has contusas in olearia

aria corbe imposuerit, stillatum ex istis olivum, quartum vocetur: easdem si posthac prelo obtriverit, expressum hinc olivum, quintum nominetur: quas si dissectas rursus prelo obtriverit, expressum inde olivum, sextum dicatur. Jam si quis oleas distictas domi valde exficcarit, tum easdem contusas in olearia corbe imposuerit, stillatum inde olivum, septimum nuncupetur: quas si prelo postea obtriverit, expressum inde olivum, octavum appelletur: si easdem dissectas rursus prelo obtriverit, expressum inde olivum, nonum vocetur.

Hæc olivi genera omnino omnia ad libationes erant idonea: verum enim supremum omnium erat primum: huic proximè accedebant secundum & quartum, quæ erant inter se æqualia: proxima post ista erant tertium, quintum, & septimum, quæ tria item erant inter se æqualia: secundum hæc erant sextum & octavum: nonum erat omnium infimum.

Atqui ad usum candelabri primum, quartum, & septimum tantum erant idonea: nam quod à Lege dicitur, *Piloque contusum, ut ardeat lucerna semper*, hujus ea vis est, ad candelabri quidem usum id demum oleum fuisse idoneum, quod ex olivis contusis per se distillaret: ad libationes

I X.
Ad libationes ex multis & variis olivi generibus alia aliis fuisse potiora.

X.
Tria omnino olivi genera in usum candelabri fuisse idonea.

autem idonea esse cuncta olivi gene-
ra.

XI.

At si cuncta fuerant oliva, ad liba-
tiones idonea quid tandem causæ est,
quòd aliud alio numero duceretur?
Nempe ut cognosceretur optimum,
quo præstantius erat nullum, * me-
diocre, & levissimum, id adeo, ut
quicumque studeret purum esse, cupi-
ditatem coërceret, & manum dilata-
ret sic, ut ex quocunque rerum ge-
nere sacrificium offerret, ferret ejus
generis optimum, ac præstantissi-
mum: habemus enim in Lege, *Abel*

Gen. 4, 4.

*quoque obtulit de primogenitis gregis
sui, & de adipibus eorum; & respexit
Dominus ad Abel, & ad munera ejus.*
Similiter igitur quodcunque dedica-
tur nomini Dei boni, opus est, ut sit
ex pulcherrimo. Quare si quis do-
mum orationis ædificet, dabit ope-
ram, ut sit pulchrior illâ, quam ipse
habitet: si quis cibum famelico præ-
beat, præbeat optimum & sua vissi-
mum suæ mensæ cibum: nudum si quis
operiat, operiat suorum pulcherrimo
vestimentorum: item & si quis ex
rebus suis aliquam Deo consecret,
consecret earum pulcherrimam. Nam-
que

XI. *Mediocre.* Hebraïcè משה quæ vox æquale so-
nat: sed quod Latinis *medium* seu *mediocre*, id ipsum
Hebræis *æquale* est.

§ Ne-

que hoc sibi vult Legis illud, *Omnis
adepts Domini erit, &c.* §

Lev. 3. 16.

§ Nemo sanè miretur Judæos in sacris eligendis tam
anxiè ad-minutissima quæque attendisse, qui idem
legerit ea, quæ habet Divus Lanfrancus in decretis
pro Ordine S. Benedicti. Is igitur cap. 6. illud scri-
ptum reliquit. Cura faciendi hostias super eum,
(ædituam) est, quæ, ut mundissime & honestissi-
me fiant, summopere studere debet. In primis si
fieri potest frumentum cum magno studio grana-
tim eligatur, electum in sacculo mundo, & de
bono panno facto, & ad hoc opus tantum pona-
tur, & à famulo boni studii ad molendinum de-
feratur. Quo delato famulus aliud frumentum in
ipso molendino moli prius faciat, ut illud, unde
hostiæ fieri debent, sine aliqua sorde moli postea
valeat.

TRACTATUS V.
DE
RATIONE
SACRIFICIORUM
FACIENDORUM.

CAPUT PRIMUM.

Quibus ex animantibus sacra fierent publica privataque? Que victimarum maiores, que minores dicerentur? Quæ sacra masculis, quæ feminis bestiis fierent? Hostiæ pro peccato quæ comederentur, quæ cremarentur? Ex hostiis pro peccato comedendis quid in altari adoleretur? Quænam hostiæ sanctiores, quæ minus sanctæ haberentur?

ART. I. **O**Mnino omnium animantium, Quot animantium genera sanctiora sunt quinque: boves, & oves; capræ,

capræ, turtures, & pulli columbarum. crificabantur?

Atque omnium sacrificiorum tam publicorum, quàm privatorum genera quatuor erant: holocaustum, hostia pro peccato, hostia pro delicto, & pacifica. I I. Quot erant sacrificiorum genera?

Præterea autem erant tria genera sacrificiorum, privatorum videlicet: ea fuerunt Agnus Paschalis, animales primogenitæ, atque decimæ. I I I.

Jam omnia Ecclesiæ universæ sacrificia erant holocaustum, & hostia pro peccato: neque enim in sacrificiis publicis erant pacifica. Excipiuntur agni illi duo, qui ad Pentecosten cum * pane agitationis immolabantur. Nimirum hi illi sunt, qui dicebantur sacrificia pacifica Ecclesiæ. I V. Quænam erant sacrificia publica? Jam verò Ecclesia neque hostiam pro delicto immolabat unquam, neque hostiam volucrem.

Universa igitur Ecclesia quotidie sacrifici-

IV. **P***ane agitationis* Hi sunt panes illi duo, qui Pentecoste de segete Domino offerebantur primitiæ, de quibus præcipitur Lev. 23. 17. Panis ille cum in sacro textu, tum in Rabbinorum scriptis item, ut apud nostrum Scriptorem hoc loco vocatur לחם התנופה quod ad verbum est *panis agitationis*. Nempe panis ille sursum deorsum huc & illuc agitando Domino offerebatur ac consecrabatur. Sed de illo agitandorum sacrorum ritu disseritur à Scriptore nostro hujus Tractatus cap. 9. art. 7.

sacrificium jure faciebat duplex : faciebat & ea sacrificia quæ addebantur istis ad sabbata , ad Neomenias , & ad dies festos : porro autem faciebat & hircum in hostiam pro peccato ad diem Expiationum. Jam Senatus si præcipiendo de idololatria errasset , tribus singulæ juvenum simul & hircum altari offerebant , juvenum quidem in holocaustum , & hircum in hostiam pro peccato : scilicet isti sunt qui *hirci idololatriæ* nominabantur. Idem Senatus si in alio quodam præcepto explicando errasset , juvenum offerebant in hostiam pro peccato. Nimirum hic est ille , qui dicitur *Juvenus ob errorem Ecclesiæ*.

▼ I.

Quot & qualia privatorum hominum erant sacrificia?

Hæc autem erant hominum privatorum sacrificia : animantes primogenitæ , decimæ , Agnus Paschalis , hostia solennitatis , quæ quidem hostia pacifica fuerat , & hostiæ comparandi , quæ holocausta fuerant. Jam *
sacri-

VI. *Sacrificium profelyti.* Stante templo cum ethnicorum aliquis religionem puram suscipere , hoc est , Mosaicam , is si vir erat , tribus omnino rebus profelytus evadebat. Primum enim circumcideretur necesse erat : tum in religioso quodam lavacro lustraret corpus totum , & lavationi isti Judæorum principes adhiberet testes , in quorum præsentia inter lavandum profiteretur se actam antea vitam abominari , deinceps pie castèque Deum verum esse veneraturum , ejusque dicto obedientem futurum : denique sacrum
pia-

sacrificium profelyti, quod erat aut holocaustum ex quadrupede, aut ex duobus columbarum pullis, duobus turturibus, qui ambo item holocaustum erant: Idem profelytus interdum quadrupedes mactabat duas, quarum altera holocaustum erat, altera verò pacifica. Jam si quis holocaustum pacificave voverat, aut etiam voluntate suppeditabat: ac pacifica quidem, quibus panis adhibebatur, Eucharistica vocabantur. His addenda sunt sacrificia Nazaræi, holocaustum videlicet, hostia pro peccato, & pacifica: porro & hominis leprosi sacrificia; nempe hostia pro peccato, hostia pro delicto, & holocaustum: porro autem sacrificia femini-flui, & puerperæ; ista erant hostia pro peccato & holocaustum: addendum est & sacrificium ejus, qui er-

ra-
piaculare faceret: si mulier esset, circumcisio quidem omitteretur, cetera observarentur itidem ut in viro. Ac de his quidem commemoratur cum in tractatu Talmudico, qui תורת משה inscribitur sub initium cap. 2. tum in Scriptoris nostri Tract. de Piaculi, indigentibus cap. 1. art. 2. His autem temporibus, quoniam templum Hierosolymitanum disturbatum est, nec alibi sacrificare licet Judæis, eorum profelyti sacrum piaculare faciunt nullum. Etenim reperiuntur Christiani usque adeo vecordes & excæcati, ut à CHRISTI-
JESU fide deficient ad Judaicam superstitionem, quorum ego sex septem & eo plures oculis vidi meis.

raverat in præcepto vetante ejusmodi, quod delinquenti poenam כרת *Keret* intermineretur, atque hoc quidem sacrificium hostia pro peccato erat. Et si quis dubitaret utrùm quid deliquerit, necne, is hostiam pro delicto mactabat, atque hæc ea est, quæ dubia hostia pro delicto nuncupatur: erant enim quædam delicta, quorum causâ immolabatur hostia pro delicto: nimirum ea est, quæ certa hostia pro delicto dicitur. His annumerandum holocaustum ex ariete, atque ex juvenco hostia pro peccato, quæ quoniam summus sacerdos de suo faciebat solenni Expiationum die sacrificia erant privata. Nimirum hic est ille qui *Juvenens solennitatis Expiationum dicitur*. Omnino hæc sacrificia lege commemorantur omnia, quorum ratio suo quæque loco edisseretur.

VII.

Quorumdam sacerdotum damna præstanda fuisse.

Omnino sacrificiorum privatorum privati damna præstabant, atque etiam eorundem libaminum: excipia-
tur sacrificium id quod sponte sua quisque faciebat. Contrà publicorum Ecclesia nec sacrificiorum damna præstabat, nec eorundem libaminum: atqui ex quo sacrificium publicum factum erat, ejus libaminum damna præstabantur. Jam si sacrificio privato tempus statum erat, nihilo plus ejus, quàm sacrificii publici damnum præstabatur.

Si

Si fiebat holocaustum ex quadru-
pedibus soli mares admittebantur:
admittebantur autem agni, capri,
boves, majores, minoresque. At
ex turturibus & columbarum pullis
mares & foeminae promiscuè admit-
tebantur.

VIII.
Quænam
animan-
tes in ho-
locau-
stum im-
molaren-
tur?

Ad hostiam pro peccato omnino
hæc quinque animantium genera ad-
hibebantur æquè mares ac foeminae,
majores atque minores.

IX.
Quænam
in hostiam
pro pecca-
to?

Ad hostiam pro delicto agni ma-
res tantum admittebantur: atque ex
hoc ipso genere admittebantur nunc
majores, nunc minores.

X.
Quænam
in ho-
stiam pro
delicto?

Ad pacifica mares & foeminae ex a-
gnis, & capris, bobusque adhibeban-
tur, majores minoresque non adhibe-
bantur autem ad pacifica volucres.
Jam minores erant ab octavo post
ortum die ad annum in eandem nu-
mero diem circumactum, eumque
intercalarem, si tamen intercalaretur.
Majores erant boves quidem ad ter-
tium annum circumactum in eandem
numero diem; oves autem ad secun-
dum annum circumactum in eandem
numero diem: porro autem seniores
erant, nec ad sacrificia admitteban-
tur.

XI.
Quænam
in sacra
pacifica?
Quæ vi-
ctimæ
majores,
minores-
que dice-
rentur?

Omnino ad omnia sacrificiorum ge-
nera animantes post octavum ab ortu
diem satis erant idoneæ: sed si res
erat in integro post tricesimum ab or-
tu

XII.
Quo æta-
tis articu-
lo ani-
mantes

idoneæ
sacris ef-
se inci-
piebant?

tu diem immolabantur. Excipiebantur Agnus Paschalis, animantes primogenitæ, & decimæ, quas etiam si res erat integra, licebat post octavum ab ortu diem immolare.

XIII.
In ætate
victima-
rum ra-
tionem
horarum
quoque
esse habi-
tam.

In sacris numerabantur & horæ; ac si horâ vel unâ redundarent, aut indigerent, vitiosa forent: ut si quod sacrificium ex præscripto Legis oporteret esse annum, id vitiosum esset, siquidem ad annum ætatis spatium hora una accederet: immo si victima tum esset annua cum jugularetur, & cum sanguis ejus altari aspergeretur ad annum hora accederet una, victima illa quoque vitiosa erat: namque victima opus erat, ut usque ad consersionem sanguinis annua esset. Eadem erat omnium sacrorum ratio.

XIV.
Qua æta-
te esse de-
cebat sin-
gulas vi-
ctimas
Lege præ-
scriptas?

Ubicunque à Lege agnus, agnaque dicitur, aut in multitudine agni, annuos esse oportebat: ubi verò aries & arietes, mares esse bimos. Incipiebat autem aries appellari animans cum primum alterius anni diem unum & tricesimum attigerat. Nam die tricesimo ejusdem anni non erat idoneus neque ad agnum, neque ad arietem: atque ille est, * qui פלגא dicitur.

XIV. Qui פלגא dicitur Sic ab Hebræis appellatur à voce פלג quod est dimidium, & intermedium, ut pote qui ætate sit intermedius inter agnum & arietem;

dicitur. Jam ubi dicitur à Lege vitulus annuum esse conveniebat: ubi juvenecus, bimum: ubi dicitur hircus caprarum, bimum esse oportebat: nam secundo ætatis anno toto hircus simpliciter appellatur.

Omnino sacrificia publica fiebant omnia ex animantibus masculis. Atque hostia pro peccato publica sumebatur vel è grege caprarum, vel ex armento boum, non item è grege ovium: in holocaustum verò publicum boves semper & agni sumebantur, caprinum pecus nunquam. Hostia pro peccato privata semper erat bestia foemina: ea comedenda sacerdotibus erat, nec erat bos unquam. Excipiuntur ternæ hostiæ pro peccato: principis, quæ * hircus erat, ac comedebatur: sacerdotis uncti, juvenecus erat & combu-

XV.

Quænam sacra fiebant è bestiis masculis, quænam è foeminis?

tem: Buxtorfius verò hanc vocem vervecem vertit, & ait sic appellari quòd quasi medius sit inter arietem & ovem: verum non est ita. Neque enim propter castrationem medius inter ovem & arietem, sed propter ætatem intermedius est inter agnum & arietem, ut ex hoc Majemonidæ loco liquidò patet. Porro autem notandum modò אֶלֶף cum ו, modò אֶלֶף sine, feribi.

XV. *Hircus erat.* Ita planè Lev. 4. v. 23. *Hircum de capris* ubi textus Hebraïcus habet אֶלֶף וְעֵז. At noster nomen ו usurpat tanquam epicœnum, quod cum sit unius generis, tamen sexum complectitur utrumque.

rebatur: hic verò juvencus ob quodvis præceptum violatum mactabatur: tertia hostia pro peccato erat etiam juvencus, quem summus sacerdos solenni die Expiationum immolabat in hostiam pro peccato, quæ item igni consumebatur.

XVI.
Quænam
hostiæ co-
mederen-
tur, &
quænam
combure-
rentur?

Hostiæ pro peccato publicæ comedebantur omnes præter hircos Solennitatis Expiationum, quorum alter emittebatur, & *hircos idololatriæ*, & *juvencum ob errorem*: atque juvencus ob quodvis præceptum violatum mactandus, & *juvencus ob errorem* immolandus, *juvenci comburendi* nominabantur: itemque *hirci idololatriæ*, *hirci comburendi* nominabantur. Ex quo intelligitur quinas esse hostias, quæ comburebantur, privatas duas, & publicas tres.

XVII.
Hostia-
rum par-
tim fuisse
sanctiores,
partim
minus
sanctas.

Omnino hæc sacrificia omnia victimæ vocantur. Jam cuncta holocausta, cunctæ hostiæ pro peccato, cunctæque hostiæ pro delicto, atque etiam agni illi duo, qui ad Pentecosten pro pacificis immolabantur, sanctiores dicuntur: nam hominis privati pacifica, item & animantes primogenitæ, decimæ, & Agnus Paschalis, minus sancta nominantur.

XVIII.
Quid in
altari ex-
teriori a-

Ex hostiis pro peccato, quæ comedendæ fuerant, partes quædam super altari comburebantur; item & ex hostiis pro delicto, & pacificis: partes illæ

illæ sunt, quæ exta dicuntur. Erant doleretur autem in bobus & capris adeps, qui ^{ex hostiis} intestina operit, quo quidem & illa ^{comeden-} pinguedo comprehenditur, quæ est ^{dis.} super ventriculum: præterea autem duo renes cum pinguedine in horum parte superiori existente, conjuncta etiam pinguedine, quæ est ad ilia: porro reticulum jecoris cum minuta particula jecoris. Quod si fieret ex ovium genere sacrificium, his partibus addebatur cauda tota cum aliquot etiam vertebris de spina dorsi, sic, ut revellerentur à renibus usque; quia enim scriptum est, *E regione spinæ tollet Lev. 2. 9. eam.* Atque exta omnia comburebantur in altari exteriori.

Si bestia mactabatur gravida, cum XIX. matris adipe non confundebatur adeps foetus, tametsi vivus post menses completos reperiretur. Matris igitur adeps altari admovebatur tantum: foetus autem pro matris aliquo membro putabatur.

CAPUT SECUNDUM.

Libamina quid essent, quibus victimis adhiberentur, & quâ adhiberentur mensurâ? Mensurarum capacitas. Sacra quædam pro initiis in altaris dedicatione usurpata, postmodum non usitata fuisse.

ART. I.
Definiuntur libamina quid essent, & quomodo libarentur.

Quidquid offerebatur vini & similæ unâ cum victima, libamina nominabatur: atque similia illa seorsum, libaminum * fertum dicebatur: quod libaminum fertum non indigebat neque agitatione, neque admotione, neque porro thure; indigebat autem sale, ac totum, quantum erat, in altari comburebatur exteriori. Jam vinum fundebatur quidem in altare, sed non in ignem. Minister enim sublata manu vinum effundebat in altaris fundamentum, unde defluebat in Sitin.

Non

ART. I. **F**ertum dicebatur. Hebr. מִנְחָה, quod vocabulum & generatim quodvis donum ac munus sonat, & speciatim sumitur in scriptura pro libi quodam genere, quod Deo sacrificabatur, de quo copiosè explicatur Lev. 2. Id rectè, opinor, Latine dixeris *fertum*: Fertum enim auctore Festo erat libi genus in sacris. Atque haud scio an hoc idem sit quod Virgilius sparsam molam & fruges falsas nominat: Hoc Vulgatus Interpres simpliciter sacrificium nominat.

Non erant necessaria libamina nisi holocaustis quadrupedum & pacificis, seu sacrificia forent publica, seu quævis privata, seu etiam agnus puerperæ: itaque ea, quæ pro se faciebat sacrificia summus sacerdos, quoniam holocausta erant, libaminibus indigebant. Sed enim volucris, hostiis pro delicto, itemque & hostiis pro peccato libamina adhibebantur nulla. Excipe hominis leprosi hostiam pro peccato, & ejusdem hostiam pro delicto, quarum libamina nominatim à Lege decernuntur.

II.
Quibus victimis adhiberentur libamina?

Non autem adhibenda esse libamina hostiis pro peccato, & pro delicto inde habetur, quod in Lege est, *Vota solventes vel sponte offerentes*, quo quidem comprehenditur id, quod ex voto, vel sponte offerebatur: excluditur autem hostia pro peccato, & hostia pro delicto, & bestia primogenita, & decima, & Agnus Paschalis, quæ quoniam neque ex voto, neque sponte offerebantur, libaminum non indigebant. Atqui ad pacifica diei festi, & ad holocaustum, quod quisque comparando offerebat adhibenda fuisse libamina colligitur ex eo, quod in Lege est, *Aut in solennitatibus vestris.*

III.
Num. 15. v. 3.
Cur non nullæ victimæ libaminibus privarentur?

Hæ fuerunt igitur libaminum mensuræ: si mactaretur agnus, agnave,

Ibidem.

IV.
Variis ho-

fliis varias simul offerebatur * decima similæ,
 constitu- eaque quartario hinnis olei subacta, &
 tas fuisse vini fundebatur item quartarius hin-
 libami- nis: eadem adhibebantur libamina si
 nam pecus caprinum immolaretur seu mi-
 mensuras nus, seu majus, seu masculum, seu foe-
 mininum: porro & eadem erant liba-
 mina si maectaretur ovis etiam major.
 Nam si maectaretur aries, libari simila-
 ginis decimas duas subactas triente
 hinnis olei, & vini trientem hinnis
 fundi oportebat. Sin juvenus aut
 vitulus immolaretur seu mas, seu fe-
 mina, similaginis decimas tres dimi-
 dio hinnis olei subactas libari, & di-
 midium hinnis vini fundi juserat.

V.
 Num. 15.
 v. 12.
 Versum
 hunc to-
 tum Vul-
 gatus In-
 terpres
 omisit.

Hæc erant libamina cum holocau-
 stis, tum etiam pacificis adhibenda, &
 pro hac cuique mensura. Est enim in
 Lege, *Secundum numerum hostiarum,*
quas immolabitis, ita facietis pro sua cui-
que mensura. His mensuris nihil nec
 detrahebatur, nec addebatur. Si quid-
 quam detractum aut additum esset, sa-
 nè vitiosum foret. Excipe tamen a-
 gnum illum, qui maectabatur in holo-
 caustum, quo die * manipulus con-
 se-

IV. *Decima simila.* De decima mensura explicabitur art.
 7. hujus capituli.

V. *Manipulus.* Hic est ille qui postridie Paschatis de se-
 gete offerebatur Domino in spicarum primitias, de quo
 Lev. 23. à versu 10. ad versum 16. Vocatur autem He-
 braïcè עֶמְרַת הַתְּנוּפָה, hoc est, *manipulus agitationis*,
 quoniam agitando consecrabatur.

secratur: cum hoc enim agno pro libaminibus jungebantur decimæ duæ subactæ triente hinnis olei. Verum si duplicaretur hujus agni similago, ac certè vinum ejus non duplicabatur: etenim quartarius hinnis vini fundebatur tantum.

Homo leprosus agnos immolabat tres, quorum unus erat hostia pro peccato, alter hostia pro delicto; tertius autem holocaustum erat: cum his offerebat & similæ decimas tres, de quibus hoc auditum habemus, illas fuisse cum victimis ejus universis offerendas, cum unaquaque victima similæ decimam unam subactam quartario hinnis olei: tum verò cum harum trium decimarum unaquaque jungendum fuisse quartarium vini, ut in cunctis agnorum libaminibus. * Quod si quis **פלוג** immolasset, cum hoc arietis offerebat libamina, & tamen hoc ei sacrificium nihil proficiebat.

* Hin ille capiebat logos duodecim: VII.

ca-

VI. *Quod si quis פלוג* Vide quæ de vocabulo isto dicta sunt capite superiori art. 14.

VII. *Hin ille, &c.* Quemadmodum mensuræ capaces tum à Scriptore nostro, tum à ceteris Rabbinis definiuntur expositum est a nobis Tract. 2. cap. 1. art. 17. Rursus visum est hic subicere definitionem hinnis ex Josepho Historico. Is igitur cum lib. 3. Antiquitat. cap. 10. hinnis mentionem fecisset, eum ita describit. „ Mensura verò est hæc patria duos congios Atticos capiens. Addam & illud bene subductâ ratione repe-

Definiuntur quædam mensuræ capaces quantum continerent. capacitatem verò logi, quemadmodum & reliquarum mensurarum, exposuimus in Tract. de Admitionibus. * Decima verò Gomer est, qui Gomer placentæ mensura fuit: sed de ejus ratione tota in disputatione de Placenta differuimus.

VIII. Ad libamina vel ad ferta libaminum Quâ uterentur mensurâ ad metienda libamina fertaque? privata, publica metienda non utebantur mensurâ trium decimarum, si juvenculus immolaretur; neque duarum, si mactaretur aries: sed eâ, quæ apud templum fuit, decimâ unâ metiebantur omnia. Item & oleum libaminum mensurâ illâ propriâ, quæ in templo fuit,

riri hinne contineri logos duodecim: logum autem Attico sextario esse parem, adeoque hinne contineri sextarios Atticos duodecim.

Decima vero Gomer est. Gomer Heb. עומר continebat sextarios Atticos octo & libras Romanas duodecim. Nam sextarius Atticus sesquilibram Romanam continebat.

Placenta mensura. Vox *placenta*. Heb. חלה hic speciatim usurpatur pro ea particula, quam e farina in panificium subacta Deo consecrant Judæi. Id enim in textu Heb. dilucidè sancitur Num. 15. versu 20. ראשית ראשית חלה, quod ad verbum est, *Primum de conspersionibus vestris placentam offeretis.* Et nili quædam farinæ mensura sic satis ampla conspergatur, ista quidem placenta non est inde Deo libanda: sed hoc de genere toto copiosè disputatur Tractatu illo Talmudico, qui חלה hoc est, *Placenta* inscribitur, & apud Scriptorem nostrum Tract. de Primitiis cap. 5. 6, 7, 8.

fuit, metiebantur: & oleum fertorum privatorum logo metiebantur illo, qui fuit in templo pro suo quodque numero decimarum & logorum.

I X.

Ad mensurarum cumulos quod attinet, similia quidem communis: namque * decimæ pars exterior omnino sancta non erat: vini verò oleique cumuli quoque sancti fuerant, quippe qui per exteriora vasorum defluebant: atqui liquorum vasa foris & intus * uncta fuerant. Quod autem cumuli quoque sancti evadebant, cum is qui votum nuncupabat ad id tantum, quod intra vas continebatur, animum intenderet, hæc erat causa & ratio, ne diceretur quidquam ex vasis sacris ad communem usum translatum esse.

Quid igitur de cumulis fiebat? Nempe victima si superesset alia, cum hac erant offerendi; & si pernoctassent, vitiabantur. Sin nulla protinus adesset hostia, iidem ad altare veluti bellaria quædam adhibebantur.

X.

Nempe his emebantur holocausta, quorum caro dicata Deo, pelles autem propriæ sacerdotum erant.

XI.

Si

XI. *Decima pars exterior.* Quare quod per eam decidebat contactu non evadebat sacrum.

Uncta fuerant. Atque adeo sacrata.

V 5

XII.

XII.
Quando
essent of-
ferenda li-
bamina?

Simila & oleum libaminum vino non erant impedimento: rursusque ipsis vinum impedimento non erat: neque porro libamina erant impedimento victimæ: sed enim victimam privatam, publicamque licebat immolari hodie, & die post decimo offerre libamina, modo ut hæc nondum etiam fuerint in vasis sacris dedicata. Nam simul ac in vasis sacris imposita fuerant, si * porro pernoctassent, vitiabantur.

XIII.

Libamina non sumebantur nisi de communibus: non igitur sumebantur nec de oblatione, nec de decimis, nec de primitiis. Quin etiam sacrificii Eucharistici, quocum panis ex decimis offerebatur, libamina tamen non sumebantur nisi de communibus.

XIV.
Quæ sint
illa sacra
peculia-
ria, quæ
a Pro-

Cunctæ mensuræ libaminum, quæ libro Ezechielis explicantur, & quæ ibidem enumerantur sacrificia, porro & multiplex sacrificandi ratio, quæ ibidem describitur, omnino * ad initia-

XII. Porro pernoctassent. Vide quæ hac de re dicta sunt Tract 3. cap. 5. art. 8.

XIV. Ad initiamenta. Quæ sacrificia dedicationis gratia fiebant, ea dicuntur Hebræis מִלֻּאִים, quod ad verbum est expletiones. Volunt enim his sacrificiorum generibus ædificium templi vel altaris quodammodo expleri, perficique. Sed magis, opinor, ad rem initiamenta vel initia vocentur, quippe quæ non

tiamenta pertinent : verum ad perpetuitatem permanfura non sunt. Nempe præfcribit Propheta , & exponit quo tandem modo regnante aliquando Meffia Judæi facrificaturi fint *initia* dedicando altari templi.

Quemadmodum igitur principes dedicando altari quædam facrificia fecerunt, quorum nihil fimile pofteri, & eadem facrificia fecerunt etiam fabbato, ita futuro tempore princeps *initia* fua offeret & fabbato, ficut à laudato Propheta edicitur. Atque etiam ætate Efdra, quæ reduces è captivitate facrificia fecerunt, *initia* fuere, nequaquam ufitata pofteris. Nam ea demum facrificia perdurant in omnem pofteritatem, quæ à Lege imperata nos pro doctrina à Moyfe ufque tranfmiffa explicuimus. His enim facrificiis addendum & detrahendum eft nihil.

CA-

non ad ædificium altaris aut templi perficiendum, fed ad initiandum pertinent : Etenim facra Cereris illa, quæ initiando fiebant, à Latinis *initia* nominabantur.

II.

CAPUT TERTIUM.

Unum duntaxat sacrorum genus à gentilibus accipiendum, à Judæis apostatis nullum. Certis victimis imponendas manus: à quo, quando, quo loco? Manibus imponendis peccata confitenda. Formula confessionis.

ART. I.
Sacrificii
societa-
tem ini-
re licuit.
se.

HOmnes duo si voluissent holocau-
sti seu votivi, seu voluntarii sa-
crificandi societatem inire, id facere
Lege licebat. Quin etiam volucris
sacrificandæ societas inibatur.

II.
Unum
omnino
sacrorum
genus à
gentili-
bus acci-
piendum.
Lev. 22.
25.

Atque à viris æquè & mulieribus
ac servis quævis sacrificiorum genera
accipiebantur: à gentilibus autem
holocausta tantum, quia scriptum vi-
demus, *De manu alienigenæ non offe-
retis * panes Deo vestro*: nam in ho-
locaustum quidem à gentili etiam ido-
la colente vel volucris accipiebatur.
Non accipiebantur autem pacifica,
non ferta, non hostiæ pro peccato,
non hostiæ pro delicto: nec holocau-
sta quidem ea, quæ votiva, volun-
ta-

II. **P**anes Deo. Hoc loco monendos esse lecto-
res putavi vocem illam Hebraicam לחם ut
plurimum quidem panem significare: verum enim
non raro pro quovis ciborum genere usurpari, at-
que hoc ipso scripturæ loco hostias viventes significa-
re; sed enim secutus sum Editionem Vulgatam.

III.

tariave non erant, veluti holocausta puerperæ, atque horum similia, quæ neque ex voto, neque ex sponsione offerebantur.

Gentilis enim si quando pacifica offerret, ea pro holocaustis immolabantur. Nimirum * gentilis id animo intendisse putabatur, hostiam suam Deo adoleri. Idem igitur gentilis si quando pacifica vovisset, & eadem homini Israëlita tradidisset eò, ut hæc eidem Israëlita piaculo essent, ea sic tanquam pacifica Israelitarum Israëlita comedebant: sin eadem tradidisset sacerdoti, sacerdos comedebat.

III.

Israëlita si à puro Dei cultu defecisset ad idololatriam, aut si sabbatum palàm profanasset, omnino sacrificium ab eo accipiebatur nullum: vel holocaustum quod accipiebatur ab homine gentili, ab ejusmodi Israëlita apostata non accipiebatur. Nam quod est in Lege, *Homo qui obtulerit ex vobis hostiam*, id auditum habebat.

IV.

Ab apostata Judæo nullum prorsus sacrificium accipendum.

Lev. 1. 2.

III. *Gentilis id animo*, &c. Omnino textus Hebraicus, si ad verbum interpreteris, ad pauciora ista redigitur, *Gentilis enim cor suum cælo*. Sed hæc eadem Tractatu Talmudico וְכִי יִשְׁחַלֵּץ cap. 6. R. Salomo Jarchi sic explicat. *Cor suum cælo*, id est, Gentilis id animo intendebat hostiam suam non comedi ab hominibus, sed totam adoleri cælo, id est, Deo: atqui solum holocaustum adolebatur totum.

VI.

bemus sic intelligendum esse, ut hostia sit accipienda ab aliquot ex vobis, non item ab omnibus, sed enim excludi Judæum apostatam. Ab eo autem Israëlita, qui ceteris se flagitiis addixisset, cuncta quidem accipiebantur sacrificia eò, ut ad poenitentiam converteretur. Rursus Israëlita si palam & apertè crimen certum facere consuevisset, seu libidini, seu protervitati suæ indulgens, de eo quidem scelere sacrificium ab eo non accipiebatur. Ut si quis libidine vel protervitate consuesceret adipe vesci, tum autem adipem per imprudentiam comedisset, atque hostiam pro peccato offerret, prorsus ab eo non accipiebatur.

V.
Num. 15.
v. 13.¹
Gentiles
nec adhi-
buisse li-
bamina,
nec impo-
suisse ma-
nus ho-
stias.
Ibid. v. 12.

Gentiles cum holocaustum ferebant, non ferebant simul & libamina. Dictum est enim, *Omnis indigena sic faciet*. Itaque libamina illa de publico offerebantur, quia scriptum est, *Secundum numerum hostiarum, quas immolabitis, ita facietis pro sua cuique mensura*. Porro autem holocaustis gentilium non imponebantur manus. Nam impositio manuum solorum erat Israëlitarum, nempe virorum, non item foeminarum.

VI.
Quibus
sacris Ju-
dæi ma-

Quascunque homo privatus seu debitas seu voluntarias immolabat victimas quadrupedes, præter bestiam primogenitam, decimam, atque A-
guum

gnum Paschalem, iis adhuc * vivis nusimpo-
manus imponebat, quia scriptum est, nerent?

Ponetque manum super caput victimæ Lev. 3. 2.
sue, quod de cunctis intelligendum
esse sacrificiis præter Agnum Pascha-
lem, bestiam primogenitam, & de-
cimam per manus traditum est.

Victima volucris non requirebat
impositionem: Atque in Tractatu de
Siclis exposuimus omne illud argen-
tum, quod in munera voluntaria im-
pendi jus fuit, in holocausta expen-
di. Omnino nullus hujus argenti do-
minus, holocausto inde coëmto,
manus imponebat, neque offerebat
ejus libamina: offerebantur autem de
publico. Ac si dominus sacerdos ef-
fet, hostiæ nihilominus immolatio,
atque pellis ad viros curiæ ministran-
tis pertinebant.

VII.

Victimis igitur manus impone-
bant omnes præter surdum, men-
te captum, natu minorem, fer-
vum, mulierem, coecum, & a-
lienigenam. Neque manuum im-
positio per procuratorem, sed per
solos dominos fiebat. Nam quod est
in

VIII.

Quinam
essent ido-
nei ut vi-
ctimis
manus
impone-
rent?

VI. *Vivis manus imponebat.* Herodotus lib. 2. cap.
39. tradit Ægyptios victimarum capita in hæc verba
„ exsecrari. Si quid mali vel immolantibus, vel uni-
„ versæ Ægypto futurum sit, id in hoc caput con-
„ vertatur; inde factum, ut ex animantium capiti-
„ bus Ægyptii nihil ne gustent quidem.

III.

Lev. 3. 8. in Lege, Ponet manum suam, id excludit manum uxoris, manum servi, & manum procuratoris.

I X.
Confociatos ad idem sacrum faciendum omnes victimæ imposuisse manus.

X.
Quinam publicis sacris imponent manus?

X I.
Quo tandem loco fieret manuum impositio?

X I I.
Protinus ab im-

Homines quini si simul hostiam offerrent unam, ei manus imponebantur universi, non illi simul unà, sed alius post alium. Jam si quis è vita discessisset, & victimam reliquisset, holocaustum, aut pacifica, eam offerret heres ejus, manus imponderet, atque ejus libamina subministraret.

Non imponebantur autem manus hostiis publicis, exceptis duabus, hircoco emittendo, & juvenco propter ignorantiam. His enim manus imponebant viri ex Senatu tres. Jam duabus tantum hostiis publicis imponi manus à Moyse magistro nostro traditum est.

Manuum impositio nisi in atrio non fiebat. Si facta fuisset, rursus & intus fieri oportebat. Quòd si hic, qui victimam offerebat, omnino staret extra atrium, sed manus intromitteret, atque victimæ imponderet, legitima fuisset impositio, siquidem totis viribus fieret. Jam qui manus imponebat, purus esset oportebat, quanquam si quis immundus imposuisset, actum erat.

Eodem loco, quo fiebat manuum impositio jugulabatur animans, & impositionem continuò sequebatur jugula-

gulatione. Quamquam jugulatio si factione
 ita sit alio loco, item si retardata sit, manuum
 nihilo secius legitima fuisset. Erat jugu-
 autem accessio ad rem divinam ma- landam
 nuum impositio, adeoque si planè esse ho-
 fuisset omissa, expiationem nihil im- stiam.
 pediebat: quamquam sine manuum
 impositione expiatus pro non expiatus
 habebatur.

Qui manus imponebat, eas capiti XIII.
 pecudis pro viribus applicabat: nam Lev. 14.
 quod est in Lege, *Super caput hostie*,
 excludit cervices, lateraque: porro
 nihil inter pecudem, & manus ho-
 minis intercederet oportebat.

Sic igitur fiebat manuum impositio. XIV.
 Si hostia fuisset sanctior, sistebatur ad Cum ma-
 septentrionem ita, ut ad occidentem nus hostie
 spectaret: & qui manus imponebat, impone-
 consistebat in oriente sic, ut occiden- rentur, si-
 tem respiceret, positisque inter hostie mul pec-
 cornua manibus peccata confitebatur: cata fuisse
 nempe super hostia pro peccato pecca- da.
 ta, & super hostia pro delicto delicta;
 super holocausto confitebatur violata
 præcepta jubentia, item & violata præ-
 cepta vetantia, quæ in jubentia dissol-
 vuntur.

Confitens ita dicebat: Peccavi, ini- XV.
 quæ egi, prævaricatus sum, commisi Formula
 hoc & illud, ad poenitentiam revertor, confessio-
 atque ecce piaculum meum. Si hostia nis.
 foret pacifica, manus huic imponeban-
 tur quocunque atrii loco jugulatio fie-
 bat.

bat. Ac meâ quidem sententiâ super
 pacificis nihil confitendum, sed hy-
 mnus erat dicendus.

CAPUT QUARTUM.

*In sacrificiis quædam interdum tantum, quæ-
 dam etiam noctu fieri licuisse. Ratio hostiæ
 jugulanda & excipiendi sanguinis ejus. Sa-
 crifico animum attendendum ad hostiæ nomen
 & offerentis. In holocausto majorem animi
 intentionem adhibendam.*

ART. I.
 Lev. 7. 38.
 Immola-
 tio victi-
 marum &
 sanguinis
 asperio
 quâ horâ
 fieret?
 Ibid. v. 16.

NULLA sacrificia fiebant nisi inter-
 diu: nam quod est in Lege, In
 die quo mandavit filiis Israël, ut offer-
 rent oblationes suas, id significat sacrifi-
 cia interdum esse offerenda, non item
 noctu. Itaque nisi de die victima jugu-
 labatur nulla: neque porro sanguis al-
 tari aspergebatur nisi de die, quo fuisset
 hostia jugulata. Nam quod est in
 Lege, Die quo ille obtulerit sacrificium
 suum, hujus est ea vis, ut quo die ju-
 guletur hostia, eodem altari admo-
 veatur. Etenim ubi sol occubuerat,
 profanus evaserat hostiarum sanguis.

II. Quidquid autem per admotionem de
 die factam licitum erat redditum, id
 Quâ horâ & tota deinceps nocte in altare admit-
 victima- tebatur. Ut si victimarum sanguis al-
 rum exta- tari de die fuisset aspersus, earum exta
 por-

porro tota nocte licebat adolere usque membra-
ad existentem auroram. Item & ho- que ado-
locaustorum membra licebat adolere lere jus
nocte tota ad auroram exsurgentem : erat?
verum ut à peccato homines amove-
rent caverunt sapientes , ut extra &
membra holocausti dumtaxat ad medi-
am noctem adolerentur.

Cum verò liceret extra adolere no-
cte , consultò tamen non retardaban-
tur : sed enim sacerdotes dabant ope-
ram , ut omnia de die adolerent ea
re, quia præceptum exsequi suo tempo-
re acceptius est. Ecce tibi extra & ho-
locausti membra adolere , quanquam
nocte licebat , tamen horâ suâ * sab-
bato derogabat , nec ad ejus exitum
proferebatur.

III.
Quænam
in victi-
marum
evis &
membris
adolendis
diligentia
adhibere-
tur ?

Quæcunque non sacrificabantur nisi
de die veluti pugillus ferti , thus , suffi-
tus , fertaque illa , quæ igni consume-
bantur , licebat etiam sub occidentem
solem sacrificare sic , ut porro per se
ipsa tota nocte consumerentur , veluti
membra holocausti.

IV.
Quando
ferta, thu-
ra suffi-
menta sa-
crificaren-
tur ?

Quæ simul cum victima offerebantur
libamina , ea non sacrificabantur nisi
interdiu. Habemus enim in Lege, In Num. 29.
libamine , & in *pacificis* , ubi 39
libamina *pacificis* comparantur : sicut Quando

V.
V.
Quando

III. *Sabbato derogabat.* Namque sacerdotes, ut ver-
bis utar CHRISTI, in templo sabbatum vio-
lantes sine crimine erant.

sacrifica-
rentur li-
bamina?

igitur pacifica de die, ita libamina quo-
que de die sacrificanda fuere: verum
enim illa quæ seorsum veniebant liba-
mina noctu consecrabantur, atque sa-
crificabantur. Itaque si quando contin-
geret, ut libamina seorsum venirent,
nocte consecrabantur atque sacrificaba-
tur, tum surgente aurora sic tanquam
holocausti membra profana fiebant.

VI.

Erat idonea tota dies ad manus im-
ponendas, ad victimam jugulandam,
ad volucris caput * retortum ungue
secandum, ad sacrum adolendum, ad
sacrum altari admoventum, ad san-
guinem aspergendum, ad sacrum agi-
tandum, ad pugillum fertis eximen-
dum, atque ad sacra extraordinaria fa-
cienda. Et tota nox erat idonea ad
exta & holocausti membra adolenda.
Ad

VI. *Retortum ungue secandum.* Hac de re inferius ex-
plicabitur.

VIII. *Signa pecudis.* Signa bestiarum dicuntur à Ju-
dæis œsophagus & aspera arteria cum in sermone fami-
liari, tum in cunctis Talmudistarum, reliquorumque
scriptorum disputationibus. Noster enim hic Scriptor
in Tract. de Ratione Jugulandi הלכות שחיטה cap. 1.
art. 9. verba ista explanat sanè quàm apertè. ובמה הוא
שיעור השחיטה שני הסימנים שהן הקנה והועט:
„ jugulandi est, ut refecentur signa duo, quæ sunt
„ aspera arteria, & œsophagus: Atque in illo quidem
tractatu, quemadmodum & in tractatu Talmudico eo,
qui חולין inscribitur tertiâ quâque lineâ verbum istud
signa sic usurpatur. Quo magis miror hanc significa-
tionem & in ceteris Lexicis, & in Buxtorfi. Opere tri-
ginta annorum omissam esse.

Ad summam quidquid in diem præceptum erat, tota die ritè fiebat, & quidquid erat præceptum in noctem, ritè fiebat tota nocte. Attamen homines strenui præceptis exsequendis maturius accingebantur.

Omni modo omnes hostiæ, siquidem res erat integra, eo demum jugulabantur cultro, qui sacris è vasis unum erat: sed si jugulatæ fuissent aliquo eorum instrumentorum, quibus solent animantes communes jugulari, vel acuta parte cannae, bene habuisset.

Si de victimis non fuisset ad asperionem satis exceptum sanguinis, sanguis ritè consecratus non erat: Etenim sanguinem victimæ prorsus omnem excipere constituendum erat. Hoc igitur modo res tota fiebat. Apprehendebantur manu * signa pecudis, quæ signa protrahebantur simul cum venis versus pateram suppositam: tum signa illa refecabantur aut ambo prorsus, aut amborum pars major, ut exciperetur vase supposito sanguis omnis. Culter autem jugulationis sursum extollebatur ne sanguis ex eo distillaret, sed ex gutture ipso deflueret. Qui in cultro sanguis inerat, abstergebatur in ora pateræ: jam suppositi vasis aer pro ipso vase putabatur.

Si cum erat excipiendus sanguis, ora pateræ sese aperuisset, idque accidisset ante, quam in pateræ aërem descendisset sanguis, is sanè consecra-

VII.

VIII.

Quænam esset ratio jugulandæ victimæ, & sanguinis ejus excipien-
di?

IX.

tus non erat. Nimirum aërille, qui non erat subsessurus unquam, pro subfidente non habebatur.

X.

Sacris operando
animum
attendendum
ad
nomen
hostiæ &
offerentis.

Lev. 7. 15.

Q
citatio
in
victima
ad
nomen
offerentis
ad
nomen
offerentis

In cunctis hostiis requirebatur, ut is, qui operabatur, cum ad hostiæ, tum ad offerentis nomen animum attenderet mactando, sanguine excipiendo, transferendo, & altari aspergendo. Nam quod est in Lege, *Caro autem hostiæ gratiarum actionis pacificorum ejus*, hujus est ea vis ut immolatio cum reliquis operationibus, quæ sunt omnino quatuor, nomine pacificorum fiat: eadem erat reliquorum sacrorum ratio. Sin autem immolatio & reliquæ operationes in incertum factæ essent, id est, si non adverteretur animus neque holocausto, neque pacificis, nihilominus legitima fuissent, adeoque profuissent dominis.

XI.

In holocausto
majorem
animi intentionem
adhibendam
fuisse.

Q
citatio
in
victima
ad
nomen
offerentis
ad
nomen
offerentis

In holocausto mactando oportebat sex ista considerari: nomen hostiæ: nomen ejus, qui hostiam mactabat: hostiam istam totam esse Dei optimi maximi: hostiam istam igni esse consumendam: eam autem igni consumi ad eliciendum inde odorem: odorem illum gratum esse Deo & acceptum. Sedenim si nulla adhibita animi intentione mactatum esset, tamen idoneum fuisset sic, ut ante posuimus. Jam in mactanda hostia pro peccato, & hostia pro delicto animus erat applicandus peccato illi; cujus causa sacrum fiebat.

CA-

CAPUT QUINTUM.

Victimas sanctiores alio loco, & alio minus sanctas jugulandas. Varia ratio aspergendi altari variarum hostiarum sanguinem. Victimarum pelles cujus essent?

EXposuimus superius victimarum ART. I.
jugulationem ritè fieri etiam per
* homines alienos: sacerdotis autem
esse officium sanguinem earum exci-
pere, & cetera porro munia obire.
Cunctarum igitur victimarum sanguis
excipiebatur manu sacerdotis in vas
sacrum. Locus autem jugulandi &
sanguinis excipiendi non erat idem in
omnibus.

Victimarum enim sanctiorum ju-
gulatione, item & sanguinis illarum re-
ceptio fiebat tantum ad latus altaris a-
qui lonare in toto illo spatio, quod
principio hujus libri * definivimus. Vi-
ctimarum autem minus sanctarum ju-
gulationem sanguinisque receptionem
per totum atrium fieri licebat.

Jam victimas sanctiores non esse
jugulandas nisi ad latus altaris a-
qui-
lo-

II.
Victimas
sanctiores
alio & a-
lio loco
minus
sanctas
fuisse ju-
gulandas.

III.

ART. I. **H**omines alienos. Dictum est ante ho-
mines istos consuetudine Ecclesiastica
nuncupari *Laicos*.

II. *Definivimus.* Vide Tract. 1. cap. 5. art. 15. & 16.

lonare, inde concluditur, quia de ho-
Lev. 1. 11. locausto scriptum videmus, *Immola-*
bitque ad latus altaris, quod respicit
ad aquilonem: & de hostia pro pecca-

Ibid. 6. 25. to dicitur, *In loco ubi mactatur ho-*
locanstum, mactabitur hostia pro pec-
cato: atqui ut hæc, sic & illud fan-
ctius appellatur. Porro & de hostia

Ibid. 7. 2. pro delicto scriptum est, *Ubi immo-*
labitur holocaustum, mactabitur & vi-
ctima pro delicto. Porro pacifica pu-

Ibid. 23.
19. blica cum hostia pro peccato compa-
 rantur hoc Legis edicto, *Factetis &*
hircum pro peccato, duosque agnos an-
niculos hostias pacificorum. Itaque &
 illa itidem, ut hostia pro peccato,
 sanctiora erant, & eodem atque illa
 loco jugulabantur. Idem vero & ju-
 gulandæ victimæ, & recipiendi san-
 guinis locus erat.

IV.

Ibid. 3. 2. Quod autem victimas minus sanctas
 per atrium totum etiam post templum
 jugulari licebat, inde efficitur, quod
 de pacificis ita præcipiatur, *Immola-*
bitur introitu tabernaculi testimonii:
 quo loco quoniam nulla potissimum
 plaga his victimis decernitur, sanctæ
 permittuntur omnes. Eadem erat
 reliquarum victimarum nihilus fan-
 ctarum ratio. Quæ si templo in ip-
 so jugulatae fuissent, idoneæ tamen
 essent: verum enim in tecto templi
 jugulatae, vitiosæ forent; nam ad
 jugulationem tectum nullum, sed

unum

num atrii solum erat idoneum. V.

Pacifica si jugulata fuissent ante, *Ibidem.*
quàm reſeratae fuerint templi fores, Non jugu-
vitioſa forent. Nam quod à Lege laevi victi-
dicitur, *Introitu tabernaculi testimo-* mas paci-
nii, huius eſt ea vis, ut tabernaculi ficas obſe-
ſit apertum oſtium. Itaque ſi fores ratis tem-
ei vel obdita fuerint, pro obſerato pli portis.
habebatur: at oppoſitum ei velum,
nihil vitiabat. VI.

Omniño horum trium ſacrorum Ex tam
holocauſti, hoſtiæ pro delicto, & pa- multis &
cificorum tam publicorum, quàm pri- variis vi-
uatorum ſanguis uno & eodem mo- ctimis a-
do altari aſpergebatur uſque. Hæc liarum a-
igitur erat agendi ratio. Sacerdos ho modo
eum victimæ ſanguinem patera ex ſangui-
ceperat, eadem illâ duas aſperſiones nem al-
obliquas efficiebat infra dimidiam par- tati aſper-
tem altaris in cornibus duobus, uno gendum
videlicet inter orientem & ſepten- fuisse.
trionem intermedio, & altero inter
occidentem & meridiem interpoſito.
Jam aſpergendo dabat operam, ut alta-
ris cornu circundaretur ſanguis ita, ut
ſpeciem literæ gamma præberet; id
adeo, ut per aſperſiones duas quatuor
altaris parietes ſanguine inficerentur,
quippe de holocauſto & de pacificis
ſcriptum eſt, *Per circuitum*: atque
eadem erat ratio hoſtiæ pro delicto. *Lev. 1. 12.*
Porro reliquæ ſanguinis effundeban- *3. 3.*
tur in fundamentum ad partem au-
ſtralem.

VII. Hostiæ pro peccato illæ, * quæ comedebantur, requirebant aspersio-

nes

VII *Quæ comedebantur.* Erat enim duplex genus hostiarum pro peccato: unum earum, quas summus pontifex, seu, ut litteræ sacræ loquuntur, sacerdos unctus si peccasset imprudens, & ob errorem publicum universa Ecclesia offerebant. Harum victimarum sanguine respergebatur primò tabernaculi, & deinde templi velum & altare interius, seu mavis aureum altare suffimenti. Et in altari exteriori adolebatur adeps, reticulum jecoris, renes: reliqua victima tota cum pelle fimoque cremabatur extra castra ad receptaculum cineris. Alterum genus erat earum, quas suum ob errorem offerebat vel princeps aliquis, vel unus de multis homo: & istarum quidem sanguine conspergebatur altare holocaustorum, atque in eodem altari ex istis adolebantur partes eadem, quæ ex pacificis; reliqua non cremabantur: sed à sacerdote expiante comedebantur eam ob causam, quæ passim in litteris sacris subjicitur, *Ut sacerdotes portarent iniquitatem multitudinis, & rogarant pro ea in conspectu Domini.* Hæc simul & semel Lev 4 explicatè ac distinctè præcepta iterum & tertio ac sæpius eodem libro particulatim repetuntur. Atque ex hac præceptione divinus ille gentium Doctor Epist. ad Hebræos cap. ult. argutè concludit necesse fuisse, ut JESUS CHRISTUS, qui cunctorum populorum hostiam pro peccato mactandam ultro se se obtulit, extra castra pateretur. *Habemus, inquit, altare de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt. Quorum enim animalium insertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & JESUS ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est, &c.* Etenim urbem Hierosolymam tripartitò divisam fuisse, atque adeo terna deserti castra repræsentasse, aliquoties supra fuit expositum.

nes sanguinis quatuor in quatuor cornibus altaris exterioris : nempe supra dimidiam partem altaris ; id adeo , quia de hostia pro peccato scriptum est , *Super cornua altaris.* Atque hic *Ibid. 4. 7.* erat agendi modus. Sacerdos cum sanguinem hostiæ paterâ exceperat , eum ad altare transferebat. Hic dextræ manûs digitum pollicis proximum in sanguinem intingebat : tum pollicem ad partem altaris unam , & ad alteram proximum pollicis digitum applicabat , & abstergendo deducebat contra aciem cornu altaris tamdiu , dum omnino omnis sanguis , qui digito inhærebat , absumeretur. Item faciebat in singulis altaris cornibus. Qui si in proximo à cornu cubitali spatio alterutri lateri sanguinem induceret dumtaxat , satis expiâset.

Atenim ad unumquodque cornu digitum in sanguinem intingeret oportebat , & cum unum è cornibus sanguine prorsus infecisset , digitum in ora pateræ abstergebat : deinde digitum denuo in sanguinem intingebat. Nam quidquid sanguinis in digito residuum erat ex uno altaris cornu , id alteri inducere cornu nefas erat.

Ex cunctis sacris sola hostia pro peccato erat , quæ requirebat , ut sanguinis aspersio per digitum fieret , quia enim de illa scriptum legimus , *Cum-* *Lev. 4. 6.*
que

que iniecerit digitum in sanguine. Oportebat autem ut sanguinis adesset factis ad intingendum digitum, non autem ut digito quasi detergeretur sanguis.

X.

Initium igitur faciebat sacerdos ab ascensu in collem, unde se convertebat ad dextram, & per gyrum ambulabat. Ac primum quidem sanguine imbuebat altaris cornu meridiei & orienti intermedium: deinde quod huic erat proximum cornu orienti & septentrioni intermedium inficiebat: tum quod proximum erat ab isto cornu septentrioni & occidenti medium: post quod huic erat proximum cornu occidenti & meridiei medium. Sanguinis reliquias effundebat ad basim ejus cornu, quod postremum obleverat. Nam quod scriptum est, *Reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum*, significat basim australem.

Ibid. 4. 18.

XI.

Atqui sanguis omnium, quæ cremabantur, hostiarum pro peccato intra templum portabatur, ubi fierent ex eo aspersiones illæ, quæ à Lege edicuntur: reliquum autem sanguinis effundebatur in basim occidentalem altaris exterioris, quod exeunti è templo primum se offerebat.

XII.

Ecce igitur locus & numerus aspersionum, quæ harum è sanguine victimarum fiebant. Juvenus & hircus diei Expiationum requirebant suas quisque aspersiones, octo inter
vectes

vestes arcæ , & toridem ad velum :
tum autem sanguis iuvenci cum hirci
sanguine confundebatur , & quatuor
inde fiebant aspersiones in quatuor
cornibus altaris aurei intra templum
siti : porro septem aspersiones in me-
dio hoc altari sic , ut tractatu de Ra-
tione Faciendi Rem Divinam Die
Solenni Expiationum explicabitur.
Quod si non fuerit attentus animus
his aspersionebus intus faciendis , ni-
hilo secius bonæ forent.

Qui cremabantur iuvenci , item &
hirci , horum ex sanguine singulorum
fiebant aspersiones septem contra ve-
lum , quod Sanctum à Sancto San-
ctorum dividebat : item & aliæ qua-
tuor aspersiones ad altaris aurei cor-
nua quatuor.

XIII.

Quodcunque sanguinis genus erat
aspergendum altari aureo , sacerdos
introgressus consistebat inter altare &
candelabrum sic , ut haberet altare
ante se. Jam altaris cornua asperge-
bantur de loco exteriori : initium fie-
bat ab cornu orienti & septentrioni in-
termedio , tum procedebatur ad cor-
nu septentrioni & occidenti interme-
dium , inde ad intermedium occiden-
ti , & meridiei , & denique ad cornu
meridiei & orienti intermedium.

XIV.

Quem sacerdos unctus de quovis
præcepto violato mactabat hircum ,
hujus hirci sanguinem excipiebat &
ip-

XV.

ipse met unctus sacerdos, atque intus aspergebat. Quem si sanguinem excepisset aspersissetque sacerdos privatus, bene fuisset tamen.

XVI.

Jam hircorum de idololatria mandandorum, qui hirci quoque cremabantur, illorum sanguis quo loco, quodque modo sit spargendus à Lege quidem non declaratur: verum quia universæ Ecclesiæ erant hostiæ pro peccato, de illis ex juvenco ob errorem, qui juvenco & ipse erat Ecclesiæ hostia pro peccato, judicabatur quoad omnia, quæ in istum dicuntur de aspersione sanguinis, & de ratione cremandi, & de temerando homine, qui cremabat.

XVII.

Animantium primogenitarum, decimarum, & Agni Paschalis suus cujusque sanguis unicam requirebat dumtaxat asperisionem. Nimirum fundebatur contra fundamentum in quovis ex tribus altaris cornibus: nam altaris cornu meridiei & orienti medium fundamento caruisse supra posuimus. Quod autem horum cujusque sanguis unam dumtaxat requirebat sparsionem inde cognoscitur, quod de primogenitis dictum est, *Sanguinem tantum eorum fundes super altare*: atque de decimorum & Agni Paschalis itidem, ac de primogenitorum sanguine sparsionem dumtaxat unam esse faciendam auditione acceperunt.

Num. 18.

v. 17.

Omni

Omnino hostiarum omnium sanguis postquam erat aspersus altari, tum denique adolebantur ipsæ. Item hostiis primum detrahebatur pellis, tum exta extrahebantur: nec detrahebatur pellis usque dum sparsus fuerat sanguis. Excipi debent hostiæ peccato illæ, quæ cremabantur, quibus omnino pellis non detrahebatur ideo, quia de his ita dictum fuit, *Cum pelle & carnibus.* Patet igitur ex his quæ jam dicta sunt primò spargi sanguinem, deinde pellem detrahi, tum hostiam diffindi, extrahi exta, atque adoleri.

Victimarum sanctiorum seu publicarum, seu privatarum pelles sacerdotum erant: scriptum est enim, *Sacerdos qui offert holocausti victimam; habebit pellem ejus:* victimarum autem minus sanctarum pelles redibant ad dominos. Porro cujus holocausti carnem altare non obtinebat, ejusdem nec pellem consequabantur sacerdotes. Nimirum istis Legis verbis, *Holocaustum viri*, hæc est subiecta sententia, id demum holocaustum, quo vir litatur.

In quibuscunque victimis sanctioribus vitium oboriretur ante, quàm pelle fuissent exutæ, pelles sacerdotum non erant: contra si post quàm pelles detractæ fuissent. Jam pelles omnes inter se viri curiæ ministrant

XVIII.
Post sanguinis asper-
sionem victimæ detrahen-
dam pellem, atque adolen-
da exta
Lev. 8. 17.

XIX.
Ibid. 7. 8.
Victimarum pelles cujus essent?

Ibidem.

XX.

ris dividebant ad quamque sabbati vigiliam.

XXI.

Si quis holocaustum suum refectioni templi consecrasset; item & si quis universa bona sua dedicasset, & in his essent animantes maiores, quos jus erat holocausta fieri, eorum pelles nequiquam sacerdotum erant. Namque dictum illud, *Holocaustum viri*, excludit holocaustum ærarii sacri. Itaque pelles istæ venibant in sumptus reficiendi templi. Atqui in ratione holocausti uno & eodem loco habebantur vir & mulier, & gentilis, & servus horum omnium holocaustorum pelles sacerdotum erant. Namque dictum illud, *viri*, nisi sacrum ærarium excludit nihil.

CAPUT SEXTUM.

Ratio sacrificandi holocausti seu illius quadrupedis, seu volucris.

ART. I.

Quænam esset ratio faciendi holocausti quadrupedis?

Preceptum est iubens, ut holocaustum fiat ex ratione à Lege præscripta. Fiebat igitur ita: jugulabatur hostia, & sanguis spargebatur sic, ut suprâ diximus: tum detrahebatur hostiæ pellis: post hostia membratim dissecabatur, quæ membra in altari adolebantur omnia sic, ut à Le-

sacrificiorum faciendorum. 321

ge præscribitur, *Adolebitque ea sacer-* Lev. 1. 9.
dos super altare.

Et lana ex capite agnorum, & ex I I.
hircorum barba villus, & ossa, & Ossa, ner-
nervi, & cornua, & ungulae pror- vos, cor-
sus omnia adolebantur dum in hostiis nua, un-
inhærebant: quæ si fuissent ab ho- gulas, &
stiis separata neutiquam offerebantur: lanam ex
scriptum est enim, *Oblationes tuas capite si-*
carnem & sanguinem. Jam quidquid mul cum
horum rumpendo ab altari defiluiſſet carne ado-
lenda.
non restituebatur. Item & carbo si Dent. 12.
rumpendo ab altari defiluiſſet non re- v. 27.
stituebatur.

Quæ hostiarum membra rumpen- III.
do ex altari defiluiſſent, ea si quid Si quod
haberent solidi restituebantur etiam si hostiæ
defiluiſſent post dimidiam noctem: mem-
scriptum est enim, *Cremabitur in al-* brum ex
tari tota nocte: si nihil haberent so- altari de-
lidi cum ante mediam noctem rum- filuiſſet,
pendo ex altari defiluiſſent, non re- an resti-
stituebantur tamen: si tota mem- tueretur?
brorum caro aruiſſet instar ligni, Lev. 6. 9:
tum rumpendo membra ex altari exsi-
luiſſent, ante mediam noctem resti-
tuebantur quidem, post mediam no-
ctem non item.

Holocausto laniato frustra portaban- IV.
tur omnia in collem, in quo saliren- Membra
tur: tum efferebantur ad summam holocau-
altaris partem. Hic sublatus nervus sti in col-
ille * luxatus projiciebatur in cineres, le salien-

Fasc. VI.

Y

qui

V. *Luxatus.* Quem Judæi non comedunt eam ob

da, inde
ad altaris
ignem
projicien-
da.

Dent. 12.

v. 27.

Lev. 1. 12.

v.

Quinam
esset holo-
causti la-
niandi
modus?

Holocausti laniandi modus erat i-
ste: non frangebantur pedes postero-
res: sed his perforatis suspendebatur
hostia, atque pelle nudabatur. Quod
si bos erat, huic non suspenso pellis
detrahebatur usque ad pectus: huc
cum ventum esset, caput abscinde-
batur, quod tribuebatur uni sacerdo-
tum. Porro præcidebantur crura,
quæ dabantur sacerdotum alteri, at-
que reliqua pellis detrahebatur: porro
findebatur cor, ut sanguis inde pro-
meretur: amputabantur inde pedes
anteriores & dabantur alii: tum sa-
cerdos redibat ad pedem dextrum è
posterioribus, quem abscissum dabat
alii, & cum isto pede simul ambos
testiculos: posthæc bestia diffindeba-
tur adeo, ut viscera nudarentur.
Hinc sublato adipe operiebatur ca-
pitis

causam, quæ commemoratur Genescos cap. 32. v. 32.

VI.

pitis ea pars, qua jugulata fuerat animans: porro eximebantur intestina, quæ dabantur alii.

Secedebat iste atque illa diluebat aquâ sic, ut à Lege edicitur, *Intestina verò & pedes lavabunt aquâ*: non lavabantur autem vino, non portione dilutâ, nec quovis alio liquore: aquæ verò erant omnes ad hoc idoneæ. Jam de diluendi modo, abdomen quidem apud templum tantum, quantum opus erat: cetera verò intestina ter ad minimum lavabantur: nempe in mensis illis marmoreis, quæ inter columnas fixæ fuerant.

Tum cultro sejungebatur à jecore pulmo, item & sejungebatur à jecore jecoris reticulum: at jecur ipsum loco non movebatur: præcidebatur inde pectus & dabatur alii: tum petebatur latus dexterum hostiæ, quâ proscindendâ descendebatur ad spinam dorsi: hæc autem spina non tangebatur usque donec ad costas illas duas molles ventum erat: tum enim præcidebatur, atque alii dabatur, & jecur ex illa pendebat.

Inde guttur, cui conjunctæ relinquebantur utrinque costæ duæ, abscindebatur ita, ut ex eo aspera arteria & cor penderent, atque dabatur alii. Petebatur inde latus finistrum, cui conjunctæ relinquebantur

VI.

Lev. 1.13.

Quis esset holocausti abluendi modus?

VII.

VIII.

costæ molles duæ suprâ , & duæ infrâ : & tantundem relinquebatur ex opposito latere. Itaque lateribus duobus costæ conjunctæ relinquebantur quatuor. Hoc igitur latus abscissum unâ cum spina dorsi dabatur alii, atque lien ex eodem pendeat.

IX.

Postea præcidebatur extrema spina dorsi, & dabatur alii : cum hac autem erat conjuncta cauda, & reticulum jecoris, & duo renes : denique de pedibus hostiæ posterioribus sinister ablatus dabatur alii : atque hoc ordine holocaustum quadrupes pelle denudatum resolvebatur in artus : nimirum hoc illud est quod à Lege dicitur , *Detrahta que pelle hostiæ concidet eam in membra sua.*

Lev. i. 6.

X.

Membra
holocausti
transferri
ad collem
à pluribus.

Jam membra holocausti plures ad collem altaris transferebant sacerdotes : nempe si fuisset holocaustum è minori pecore transferebatur per sacerdotes sex.

XI.

Primus igitur caput hostiæ atque posterioribus è pedibus alterum portabat. Is dextrâ tenebat caput sic, ut nares converteret ad brachium suum, cornua inter digitos interessent, & sursum tolleretur locus jugulationis, qui erat adipe opertus : lævâ verò de pedibus hostiæ posterioribus dextrum gestabat ita, ut pars illa pedis, in qua pellis inerat exterior esset.

Alter gestabat anteriores hostiæ pedes

des duos, dextrum dextrâ, lævâ lævum, & in qua parte illorum pellis inerat, hæc foras spectabat. XII.

Tertius gestabat inferiorem partem spinæ dorsi, & alterum ex posterioribus hostiæ pedibus: hic dextrâ spinam dorsi ferebat, hostiæque cauda luxata videlicet erat inter digitos ejus inserta, simul & reticulum jecoris, itemque & duo renes. Porro lævâ lævum ex pedibus hostiæ posterioribus ferebat, cujus ea pars, in qua pellis inerat, foras spectabat. XIII.

Quartus pectus hostiæ, gutturque gerebat. Is dextrâ pectus tenebat, & lævâ guttur, & quæ gutturi fuerant conjunctæ costæ, has idem inter digitos suos dispositos habebat. XIV.

Quintus hostiæ duo latera, dextrum manu dextrâ, & lævâ lævum ferebat ita, ut in qua parte pellis adhærebat, ea foras spectaret. XV.

Sextus in patina ferebat intestina, quibus erant superposita genua, scilicet si holocaustum ovis esset, capra-ve: nam si fuisset aries, intestina transferebantur per homines duos. Atque etiam simila libaminum ferebatur ab uno, & ab altero vinum: verum enim holocaustum si fuisset aries, & similam ferebant duo, & duo alii vinum. XVI. Plures sacerdotes occupatos in holocausto ex ariete.

Ex quo cognoscitur cuncta ad altare transferri per homines octo si ma- XVII. Plures

etiam in
holocau-
sto è bove.

Etaretur ovis, caprave: sin aries, per undecim: quod si bos immolaretur cuncta transferebantur ad altare per homines quatuor & viginti.

XVIII.

Primus enim transferebat caput: secundus & tertius dextrum è pedibus hostiæ posterioribus: ferebant quartus & quintus partem inferiorem spinæ dorsi: sextus & septimus sinistrum è pedibus hostiæ posterioribus: petus transferebat octavus: guttur autem tres simul transferebant, nonus, decimus, & undecimus: transferebantur duo pedes anteriores per homines duos: item & duo latera per homines duos: & intestina, similia, vinum, unumquodque per homines tres. En igitur quatuor & viginti.

XIX.

Lev. 1. 6.
Singula
holocausti
membra
non fuisse
conciden-
da in par-
tes minu-
tas.

Nullum autem bovis membrum in multas partes dividebatur. Nam quod est in Lege, *Concidet eam in membra sua*, ex eo concluditur membra holocausti porro in frustra concidenda non esse. Jam hæc omnia intelligenda sunt de holocausto videlicet publico. Nam holocausti privati membra ut à paucioribus, aut à pluribus ad altare transferrentur omnino licebat.

XX.

Quænam
esset ratio
faciendi

Sin esset holocaustum è volucri sic fiebat. Ascendebat sacerdos in collem, & conversus ad gyrum altaris procedebat ad cornu medium inter meri-

meridiem & orientem. Hic caput holocausti
avis ad cervices retortum à collo di- *ex ave?*

videbat: sin non divideret, vitiosum
erat holocaustum: tum capitis sangui-
nem item & sanguinem corporis ex-
primebat ad altaris crepidinem paulò
supra filum quod erat in altari medio.
Qui si capitis sanguinem expressisset,
non expressisset sanguinem corporis,
vitiosum erat holocaustum: sin autem
corporis expressisset sanguinem, non
expressisset capitis, bonum erat.

Tum capitis eam partem, in qua
facta torsio fuisset, convertibat ad
altare, atque aspersam sale in ignem
porriciebat: tum veniebat ad volu-
cris corpus, ex quo ingluviem manu
evellebat, eamque pelle & pluma
circundatam, & cum hac simul con-
sequentia viscera, quæ ad cineris rece-
ptaculum projiciebat.

XXI.

Tum alas ejus findebat non cultro,
sed manu; verum enim non abscinde-
bat: scriptum est enim, *Non secabit:*
quamquam si abscidisset, bene fuisset
tamen: tum aspersam sale volucrem
in ignem porriciebat. Si non esset
ingluvies evulsa cum plumis & visce-
ribus, si non esset aspersa sale volu-
cris, denique si post sanguinis expres-
sionem aliud quid esset immutatum,
bene fuisset tamen.

XXII.

Lev. 1. 17.

Jam quod ad rationem secandi un-
gue pertinet, sacerdos volucris caput

XXIII.

ungue refecabat à cervicibus. Qui si
 vellent unguem secando collo deduce-
 re reducereque licebat, rursusque de-
 ducendo ungue simul & semel collum
 volucris præcidere. Jam de evulsio-
 ne oesophagi & asperæ arteriæ nihil
 curabat: tum deinde abscindebat spi-
 nam dorsi & cervices haud cum mul-
 ta carne. Nam si multa caro præci-
 deretur, volucris emori videretur an-
 te, quàm attingeretur oesophagus &
 aspera arteria. Jam holocausti duo
 illa signa, asperam arteriam, & oeso-
 phagum refecare deducendo ungue
 oportebat. Si quis autem cultro se-
 cuisset, si secuisset à latere, non ille
 ex præscripto detruncâisset, sed idem
 fecisset ac si suffocâisset, aut si per na-
 res volucrem dissecuisset. Atque ad
 hanc detruncationem ungue facien-
 dam tota cervix animantis idonea
 fuerat.

CAPUT SEPTIMUM.

Ratio mactanda hostiæ pro peccato quadrupedis tam comedenda, quam cremanda. Ubi, quando, quo igni, à quo homine cremarentur quæcunque sacra cremanda forent? Ut immolaretur hostia pro peccato volucris? Ut hujus sanguine altare respergeretur? Sacerdotes in altare conscendisse semper ad dextram, ad sinistram descendisse.

PRæceptum est jubens, ut hostiæ ART. I.
pro peccato mactentur ex ratione Quomo-
à Lege præscripta. Atque hostia pro do immo-
peccato illa, quam comedi jus erat, laretur
sic immolabatur. Jugulabatur, & hostia pro
sanguis spargebatur ita, ut suprâ po- peccato
suimus: tum pelle denudatæ exime- quam co-
bantur extra, quæ aspersa sale porri- medi
ciebantur in ignem. Eadem illa exta oportebat.
cùm ad altare transferrentur vase li-
cebat aliquo imponere si liberet, &
reliqua ejus hostiæ caro comedebatur
à sacerdotibus masculis in atrio.

Jam hostias pro peccato illas, quæ II.
cremabantur, sic immolabantur: ju- Quomo-
gulabantur, atque sanguis eorum spar- do immo-
gebatur ita, ut suprâ differuimus: de- laretur
inde patefactis extrahebantur exta: hostia pro
hæc imposita vase aspergebantur sale, peccato

quæ cre-
manda
erat?

atque in ignem projiciebantur : reli-
qua efferebantur ex urbe, atque in
eosdem, ac holocaustum artus resol-
vebantur; nempe simul cum pelle:
tum cremabantur ad cineris recepta-
culum.

III.
Ubi com-
bureren-
tur sacra,
quæ vitia-
ta fuerant?

Locus ad urenda sacra destinatus
erat triplex : unus in atrio. Hic
comburebatur quidquid ex sacris vitia-
tum fuerat, & extra hostiarum minus
sanctarum, si quando temeratae fue-
rant, & hostiæ pro peccato creman-
dæ ex hircis, juvencisque, in quibus
aut ante, aut post sanguinis sparsio-
nem vitium erat natum : ut si fuissent
inquinatae, si extra atrium ante tem-
pus excefferint, si earum caro aut extra
noctem totam præterita fuissent.

IV.
Ubi cre-
marentur
hostiæ pro
peccato
creman-
dæ?

Alter erat locus in monte ædis, cui
Castrum nomen erat: in eo combure-
bantur hostiæ pro peccato cremandæ,
siquidem in illis postquam ex atrio ex-
cefferant vitium exortum fuisset. Ter-
tius extra Hierosolymam erat, atque
hic ille est qui *Cineris Receptaculum*
appellabatur: hic cremabantur ho-
stiæ pro peccato cremandæ tum vi-
delicet, cum ex præscripto crema-
bantur.

V.
Sacra
combu-
renda à
quo, quan-

Jam quæcunque comburebantur, ea
& ab homine alieno, & noctu ritè
comburebantur. Et quæcunque com-
burebantur extra atrium, ad ea com-
burenda quodvis ligni genus, immo
verò

sacrificiorum faciendorum. 33 I

verò palea quoque, & stipula idonea do, & quo
erat: nam quod est in Lege, *Super* igni com-
ligna in igni, ignem ex quacunque re bureren-
significat: nominantur autem ligna tur?
ad excludendam calcem ac favil- *Lev. 4. 12.*
lam.

Jam hostia pro peccato quando vo- *V I.*
lucris erat sic immolabatur. Sacer- Quemad-
dos collum ejus contortum ungue se- modum
cabat in altaris cornu inter meridiem immola-
& occidentem intermedio ita, ut pau- retur ho-
lò suprà posuimus, atque unguem in- stia pro
figebat adeo, ut * ambo signa prorsus peccato
abscinderet, aut alterutrius majorem volucris?
partem: caput autem à corpore non
dividebat: si divisisset, vitiasset, &
verberibus multaretur; est enim in
Lege, *Et retorquebit caput ejus ad* *Lev. 5. 8.*
pennulas ita, ut non penitus
abrumptur, tum ex ejus sanguine al-
taris crepidinem aspergebat subter
mediam partem, & reliquum sangui-
nis dabat operam, ut in fundamen-
tum distillaret sic, ut scriptum legi-
tur, *Quidquid autem reliquum fuerit* *Ibid. v. 9.*
faciet distillare ad fundamentum ejus.
Namque ex eo cognoscitur & altaris
crepidini sanguinem aspergendum, &
reliquum esse profundendum in altaris
fundamentum. Nimirum hæc est in-
ferior crepido.

At-

VI Ambo signa. Vide cap. 4. art. 8. ubi de signis
istis diligenter explicatum est à nobis in apposita nota

X.

VII.

Atque hæc distillatio sanguinis necessario requirebatur in hostia pro peccato si volucris erat: neque enim altari ex illa quidquam aliud, quàm sanguis obveniebat: reliquum enim à sacerdotibus masculis sic tanquam caro quadrupedis hostiæ pro peccato comede-
batur.

VIII.

Jam volucris hostia pro peccato dum ejus collum retortum ungue secabatur sic apprehendi oportebat, ut ejus duo pedes & alæ duæ inter duos sacerdotis digitos interpositæ essent sic, ut per transversos hos duos digitos extenderetur collum & retortum ungue secaretur. Quæ quidem operatio erat una ex difficillimis, quæ in templo fiebant, operationibus. Quamquam sacerdos si rationem mutasset, & victimam quacunque alia parte apprehendisset, nihilo secius idonea fuisset.

IX.

Quæ pars altaris esset aspergenda sanguine volucris hostiæ pro peccato?

Ad hujus hostiæ collum retortum ungue secandum partes altaris erant idoneæ omnes: sed sanguinis sparsionem oportebat infra dimidiam partem altaris fieri: Quæ si esset in quovis altaris alio loco facta, bene haberet tamen, si modò tantillum sanguinis vitalis ex hostia fuisset inferiori parti altaris aspersum.

X.

In cornu altaris meridiei & occidenti intermedio fiebant tria in parte superiori, & in inferiori quoque tria.

In

In inferiori mactabatur hostia pro peccato si volucris erat: admovebantur ferta, & effundebantur reliquiae sanguinis holocaustorum, hostiarum pro peccato comedendarum, hostiarum pro delicto, & pacificorum. Et fiebant item tria in parte superiori: nempe * libatio aquae ad solennitatem Tabernaculorum: porro libatio vini quod in quotidianis libaminibus fundebatur: tum mactatio holocaustorum volucrum, si quando magna foret illorum copia. Namque si nimiam illam multitudinem capere non posset cornu altaris meridiei & orienti medium, sacerdotes sese vertebant ad cornu altaris meridiei & occidenti intermedium, ubi holocausta illa peragerent.

Omnes in altare conscendentes XI.
conscendebant ad dextram, idque Sacerdotes in altare conscendisse
circumibant, atque descendebant ad tes in altare conscendisse
sinistram. Excipiuntur qui conscen-
debant in altare peracturi unam ali-
quam ex tribus illis rebus, quæ in su-
periori parte cornu paulò ante dicti
fiebant. Hi videlicet in altare con-
scendebant, atque sese ad sinistram
altaris cornu vertebant, operaban-
tur, & retrorsum abibant: Quòd
autem isti sese statim vertebant ad
par-

X. Libatio aquae De hac disputatum est Tract. 2. cap. 7. art. 6. in appolita nota.

partem altaris sinistram , hæc erat causa , ut primum sese offerret altaris cornu occidenti & meridiei intermedium. Qui si se convertissent ad dextram , tum altare circumissent donec pervenissent ad cornu meridiei & occidenti intermedium , periculum fuisset , ne inficeretur vinum & aqua altaris fumo , aut suffocaretur volucris.

XII.

Qua de causa is qui libabat aquam & vinum cum quidem altare circumiret , nihil manu ferebat. Is igitur circuitiorem altaris incipiebat à cornu meridiei & orienti intermedio , à quo pergebat ad cornu orienti & septentrioni intermedium , inde ad cornu septentrioni & occidenti intermedium , atque inde ad cornu occidenti & meridiei intermedium , nec quidquam manu ferebat. Ad cornu occidenti & meridiei intermedium ubi venerat , in manum ei dabatur aqua vinumque quod libaret. Qui si non circumiret altare , ascendebar , atque illico ad sinistram sese convertebat , operabatur , & descendebar.

CAPUT OCTAVUM.

Vasa, quibus cocta sit hostia pro peccato, metallica abluī, fictilia frangi oportuisse. Quidquid coqueretur cum sacris sacrum habitum.

ERat in quadrupede hostia pro peccato major quædam severitas, quàm in aliis sanctioribus victimis. Nam si sanguis quadrupedis hostiæ pro peccato ante, quàm aspersus altari fuisset è vase, quo fuerat exceptus, effluxisset in vestem, hanc protinus in atrio oportebat aquâ lavari: id adeo, quia in Lege est, *Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.*

ART. I.

Vestes sanguine hostiæ pro peccato infectas in atrio lavari protinus.

Lev. 6.27.

Atque eadem erat ratio vestis & pellis adhuc mollis, item & sacci, lavarentur oportebat: pellis autem indurata instar erat ligni, unde sanguis abredebatur. Jam pro uno & eodem habebatur sanguis hostiæ pro peccato comedendæ, atque sanguis hostiæ pro peccato cremandæ. Non erat eadem ratio hostiæ pro peccato volucris. Nam quod scriptum videmus, *Jugulabitur hostia pro peccato,* hinc intelligitur scripturam loqui de hostia pro peccato, quæ jugulabatur,

II.

Ibid. v.25.

non

non item de illa , cujus collum retortum ungue secabatur.

III.

Hostia pro peccato si quando temeraretur , sanguis ejus ut ablueretur necesse non erat , seu illa temporis spatium aliquod fuisset idonea , seu omnino nunquam idonea fuisset : fuerat enim aliquo temporis articulo idonea illa , quæ noctem totam prætermissa , quæ contaminataa , quæque esset ex atrio egressa : illa verò omnino nunquam fuerat idonea , quæ vel in ipsa jugulatione , vel in asperione sanguinis temerata fuisset.

IV.

Jam quod loci sanguine fuerat infectum , id solum ut lavaretur opus erat , siquidem ejusmodi rei sanguis erat aspersus , quæ inquinamento , lavationique foret obnoxia : nam si quid sanguinis aspergeretur vasi è ligno , si quid vasi è metallo , non illa quidem lavari necesse erat , quippe quæ non sunt ad lavandum idonea , sed abradebantur duntaxat.

V.

Si quid sanguinis aspergeretur corio piscario , hoc lavandum non erat , quippe quod non est id , quod contaminari possit. Si quid sanguinis aspergeretur corio pecorino ante , quàm pecori fuisset detractum , nihil lavato opus erat : si postea quàm erat pecori detractum , omnino lavaretur oportebat : hoc enim si necdum erat inquinamento obnoxium , at cer-
tè

tè futurum erat postmodum si perficeretur.

Si vesti quid sanguinis aspergeretur aut ex gutture victimæ, aut ex altaris cornu, item si funderetur in pavimentum sanguis, atque ex eo collecto vesti quid aspergeretur, nihil lavato opus erat. Nam quod scriptum est, *Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa*, id de eo demum sanguine intelligendum erat, qui sacro vase exceptus idem ad asperersionem idoneus esset atque sufficiens. *Lev. 6.27.*

VI.

Si post factas quatuor asperisiones de reliquo sanguine aliquid è patera vesti aspergeretur, haud illa lavanda fuisset, tametsi reliquus ille sanguis nondum esset in altaris basim effusus. Atque eadem erat ratio hostiarum pro peccato cremandarum.

VII.

Si aspergeretur vesti de digito sacerdotis statim atque ille sanguinem pro more altari manu aspersisset, haud illa lavanda esset: nam quod sanguinis in sacerdotis digito residuum fuerat, id ad aspergendum altari neutiquam erat idoneum.

VIII.

Si de veste sanguine respersa rursus sanguinis aliquid aspergeretur alteri vesti, vestis hæc alterâ lavatione non indigebat: si vesti aspergeretur immundæ, hæc quoque lavatione non egebat: Jam si vesti aspergeretur sanguis hostiæ pro peccato, tum huic

IX.

sanguini aspergeretur insuper & sanguis communis, lavaretur oportebat: si vestis primum aspergeretur aut sanguis communis, aut etiam sanguis holocausti, tum huic eidem sanguini aspergeretur insuper & sanguis hostiæ pro peccato, hæc omnino lavanda non erat, quippe quæ sanguinem istum posteriorem non imbiberat.

X.

Vestis igitur locus ille, qui erat ejusmodi sanguine imbutus, aquâ lavabatur adeo, ut nulla omnino nota remaneret: & prorsus iisdem atque macula septem aromatum generibus perfricabatur: non perfricabatur autem veluti macula urinâ: etenim urina in Sanctuarium inferebatur nunquam.

XI.

Vas fictile in quo coqueretur hostia pro peccato frangi, metallicum ablu.

Ibid. 6.28.

Hostia pro peccato comedenda cum esset testaceo vase cocta, id in atrio frangi oportebat: eadem si vase metallico cocta fuisset, id in atrio defricari atque in aquam mergi oportebat: namque ita Lege sancitum est, *Vas autem fictile in quo cocta est confringetur: quod si vas æneum fuerit defricabitur, & lavabitur aquâ.* In hac enim re etsi non additur in loco sancto, tamen eadem ratio, atque in latione tenebatur: ut igitur vestis lavabatur loco sancto, itidem loco sancto frangebatur vas fictile, & metallicum mergebatur in aquam, ac defricabatur. Jam unum & idem erat in vase quid coquere, aut ferven-

ventem offam in idem infundere.

Defricabatur igitur calidâ , & lavabatur frigidâ aquâ videlicet , non item vino , non portione mistâ , non ceteris liquoribus. Atqui istiusmodi vas itidem uti calicem defricari lavari-que oportebat : at veru & craticulam in aqua ferventi , cui ignis usque subjiceretur , excoqui necesse erat , tum etiam lavari.

XII.

Sic enim habebatur vas metallicum , in quo coqueretur hostia pro peccato comedenda postquam sanguis ejus ritè aspersus fuerat : verum si coqueretur ante , aut si coqueretur hostia pro peccato illa , quæ comburenda erat , nequaquam defricatione & lavatione opus erat. Jam si aliqua vasis parte duntaxat coqueretur , nihilominus totum defricari , lavari-que necesse erat.

XIII.

Si hujus caro tosta fuisset in clibano fictili , res erat dubia utrùm ideo , quod in eo caro cocta fuisset , frangi illum oporteret , an non oporteret idcirco , quod eum ipsa caro torrendo non attigisset. Nec verò in sola hostia pro peccato observabantur istæ leges ; sed quæcunque vasa calidis sacris adhibebantur seu illis sanctioribus , seu minus sanctis , defricari & lavari statim atque sacra comesta fuerant oportebat : item veru craticulamque in aqua ferventi expurga-

XIV.

ri statim atque sacra comesta fuerant. Nullum igitur vas relinquebatur interea dum aliquid sacri denuo comedendum erat : sed ubi primum sacrum aliquid erat exesum , verum quidem & craticula in aqua ferventi expurgabantur : cetera verò vasa seu metallica , seu fictilia defricabantur & lavabantur. Excipe hostiam pro peccato , cui coquendæ quæ fuerant adhibita vasa fictilia confringebantur. Jam ad sacra coquenda continuò iisdem vasis tum metallicis tum fictilibus semel , iterum , ac tertio uti licebat usque ad finem comedendi , & tum denique vasa illa defricari , atque lavari opus erat.

xv.

* Vasa marmorea , lapidea , fictilia non egebant defricatione simul & lava-

XV. *Vasa marmorea.* Textus habet כלי גללי : quæ nonnulli volunt esse *vasa stercorea* : ajunt apud Arabes è boum stercore fingi nescio quæ vasa in usus sordidos , quæ explicatio mihi quidem minus probatur. Quid enim ? An in templo , ubi cuncta utensilia tam apta , magnifica , splendida , adhiberentur ad coquendas victimarum carnes vasa stercorea ? Nihil minus. Itaque alii sic , uti nos , exponunt *vasa marmorea*. Atque 1. Esdræ cap. 5. v. 8 & rursus ibid. cap. 6. v. 4. scriptum legimus אנן גלל : ubi R. Salomo Jarchi doctus sanè Interpres מרברא בלע voce , inquit , גלל significatur id , quod vernaculè *Marbre* dicitur. Hunc ego interpretando auctorem habui.

§ Imi-

lavatione, non si hostiæ pro peccato
 interservissent: sed lavatione dumtaxat.
 De hostia pro peccato Lege præcipi-
 tur, *Quidquid tetigerit carnes ejus, Lev. 6. 27.*
sanctificabitur: nempe fiebat hostiæ
 consimile: quæ si temerata fuerat,
 itidem temeratum erat, & id quod
 illam attigerat: si hostia fuerat ido-
 nea, quod eam attigerat itidem ut
 ipsa comedendum erat, & quidem
 cum pari sanctimonia.

Sic se res habebat si quid hostiam
 ita tetigisset, ut idem succo fuisset e-
 jus imbutum: si quid autem attigis-
 set ita, ut nullatenus succum ejus
 combibisset, nequaquam sanctificare-
 tur: nec verò hac re differebat inter
 hostiam pro peccato & reliqua sacra
 seu minus sancta seu sanctiora: scri-
 ptum est enim, *Ista est lex holocausti Lev. 7. 37.*
& sacrificii.

Laganum si carnem hostiæ sic at-
 tigisset, ut aliqua tantum parte im-
 bueretur hostiæ succo, non id sancti-
 ficabatur totum; sed quod erat suc-
 co imbutum, id tantum præcideba-
 tur.

Si simul in uno vase sacra & pro-
 fana concoquerentur, aut sanctiora
 & minus sancta, & essent utraque
 satis ampla ad communicandum in-
 ter se saporem, cuncta oportebat co-
 mederentur itidem, ut quod ex ipsis
 sanctius erat: & vas indigebat de-
 frica-

XVIII.
 Si cum sa-
 cris quid
 coquere-
 tur id por-
 ro sacrum
 habenda-
 dum?

fricatione juxta & lavatione, atque in cunctis tenebatur ratio ejus rei quæ gravior erat: Quæ si saporem altera alteris non impertissent, omnino leviora non comedebantur item, ut graviora, nec ullam ad rem paria erant: vas autem defricari lavarique oportebat.

XIX.

Si vestis sanguine hostiæ pro peccato aspersa extra atrium elata fuisset, eam rursus in atrium oportebat referri atque ibi lavari: sin autem extra atrium inquinaretur quid facto opus erat? Nempe ut mundaretur discindenda erat: quo facto referebatur in atrium, atque lavabatur intus: Jam in hac veste discindenda tantum oportebat relinquere integrum, quantum erat linteum id quo caput operiebatur: nam quod in Lege est *Vestis*, id significat dum lavabatur etiam vestis esset oportuisse. Et si vestis illa manebat polluta ex edictis sapientum, quoniam in ea linquebatur integrum quantum erat linteum quo caput operiebatur; at ex Lege quidem certè satis erat munda ubi fuerat ex majori parte discissa, adeoque licebat illam in Sanctuarium inferre, ut ibi sanguis ablueretur.

XX.

Pallium sanguine hostiæ pro peccato aspersum si efferretur, atque foris contaminaretur quid illo faciendum erat,

erat, namque hoc si quis dilaceraret, eum verberibus coerceri supra disse- ruimus? Nempe intromittebatur ex eo latitudo tribus digitis paulò mi- nor, quæ lavaretur intus, quod sæ- pius iterandum erat, & cum paula- tim sanguis erat prorsus ablutus, tum etiam pallium foris in aquam mēge- batur totum.

Si vas fictile quo cocta fuerat ho- stia pro peccato extra atrium efferre- tur, id referebatur intus & frangeba- tur: quod si foris contaminaretur ad mundandum perforabatur pro crassi- tudine parvæ radicis, tum refereba- tur intus atque frangebatur. Sin es- set foramen amplius, nequaquam frangebatur intus: neque enim porro vas erat: intus autem nisi vas fran- gendum erat nihil. Item & vasa me- tallica, quibus fuerat hostia pro pec- cato cocta, si efferrentur extra atrium, referebantur intus, atque defricaban- tur & lavabantur. Sin ea, postquam elata fuerant, contaminarentur, fran- gebantur eatenus quoad mundarentur, atque referebantur intus; rursusque diducebantur adeo, dum fractura ob- thurata denuo speciem vasorum red- derent: tum verò in atrio defricaban- tur & lavabantur. Est enim in Le- ge, *Si vas æneum fuerit, &c.* Nem- pe intus nihil nisi vas defricabatur.

XXI.

Lev. 6.28.

CAPUT NONUM.

Ut immolarentur hostiæ pro delicto ? Ut sacrificarentur varia pacificorum genera , & qualis his panis adhibendus ? Qualis esset sacrorum agitatio , & à quibus fieret ? Qualis sacrificatio primogenitorum , decimarum , & Agni Paschalis ?

ART. I.
Ut immolarentur
hostiæ
pro delicto ?

PRæceptum est jubens , ut hostiæ pro delicto mactentur ex ratione à Lege præscripta. Hæc igitur erat ratio mactandarum hostiarum pro delicto certo , dubiove : jugulabantur atque aspergebatur illarum sanguis sic , ut supra differuimus : tum pellis detrahebatur illis , atque eximebantur exta , quæ sale aspersa projiciebantur in ignem : quæ si vasis transferri lubuisset , omnino licebat. Atqui reliqua caro comedebatur in atrio à sacerdotibus masculis non secus atque hostia pro peccato.

II.
In hominis leprosi
hostia
pro delicto
mutandum
aliquid.

Quam hostiam pro delicto offerebat homo leprosus , in ejus hostiæ sanguine excipiendo mutabatur aliquid , de quo explicabitur in Tractatu de Piaculi Indigentibus : in ceteris autem rebus faciendis , in sanguine altari aspergendo , in carne comedenda , cunctarum hostiarum pro delicto instar habebatur ad omnia.

Item

Item præceptum est jubens omnia III.
ex ratione præscripta facere pacifica, Quot es-
quorum erant genera quatuor, unum sent paci-
pacifica Ecclesiæ: reliqua tria paci- ficorum
fica hominis erant privati. genera?

Pacifica Ecclesiæ ita fiebant; ju- IV.
gulabantur, & aspergebatur sanguis Qua ratio-
ita, ut ante dictum est; detraheba- ne sacri-
tur inde pellis atque eximebantur ex- carentur
ta, quæ aspersa sale adolebantur: re- pacifica
liqua à sacerdotibus masculis in atrio universæ
comedeabantur iidem, ut hostia pro Ecclesiæ?
peccato, & hostia pro delicto, quip-
pe quæ erant sanctiora, ut suprâ dixi-
mus.

Quæ pacifica à privatis offereban- V.
tur hominibus, eorum erat genus tri- Quot &
plex: unum, cui panis adhibebatur qualia
nullus, veluti pacifica feriarum, & privato-
lætitiae, quæ propriè pacifica nomi- rum es-
nabantur: alterum autem eorum, sent ho-
quæ offerebantur ex voto sponsione- minum
que, cui panis adhibebatur. Nimi- pacifica?
rum hoc illud est, quod *Eucharistia*
dicitur, atque panis huic adhiben-
dus iidem panis *Eucharistiæ* vocatur:
tertium genus pacificorum erat illud,
quod offerebat *Nazaræus* eo die, quo
Nazaræatum suum compleverat, at-
que huic quoque panis adhibebatur:
huic autem nomen erat *Aries Nazaræi*.

In istis tribus generibus hæc erat VI.
faciendi ratio: jugulabantur hostiæ, Quænam

esset ratio
faciendi
sacra pa-
cifica pri-
vata?

& excipiebatur sanguis ita, ut diximus: deinde corium erat detrahendum, atque eximenda exta: tum in artus dissolvenda caro: post secernendum erat pectus & femur dextrum, & his conjuncta exta imponebantur offerentium manibus, quibus manum suam sacerdos supponebat, atque omnia ante Dominum agitabat in parte orientis: nam quidquid agitari oportebat, in parte orientis agitandum erat.

VII.
Sacra fuisse partes
in quatuor agitan-
da.

Qualis igitur erat ista agitatio? Nempe movebatur huc & illuc, sursum & deorsum. Quod si sacrificium esset Eucharisticum, sumenda de pane, qui huic adhibebatur, pars decima, quæ cum pectore, femore, & extis conjungeretur: tum cuncta in manibus offerentium agitabantur sic, ut modò diximus.

VIII.

Atque in manibus offerentium hic erat rerum disponendarum ordo: in ipsis offerentium manibus collocabantur adipēs: super has autem pectus & femur: & super ista duo renēs, & reticulum jecoris; & cum adhiberetur panis, is collocabatur superior, tum cuncta simul agitabantur.

IX.

Sacrificium si fuisset *Aries Nazaræi* eximebantur exta, & secernebantur pectus & femur, & reliquum arietis coquebatur in atrio mulierum: tum sacerdos ex ariete coctum armum summebat,

mebat, simul & partem decimam panis ejus, qui sacrificio adhiberetur, quæ conjungebantur cum pectore, femore, & extis, cunctaque collocabantur in Nazaræi manibus: tum manibus offerentium manus suas supponebat sacerdos, & cuncta agitabat ita, ut suprâ posuimus.

In animante quidquid terram respicit usque ad collum ex superiori parte, & ex inferiori ad alvum, id pectus dicitur: cum hoc igitur costæ duæ hinc illinc præcidebantur. Et armus appellatur id, quod est à genu commissura ad acetabulum videlicet pedis anterioris: hæc enim membra duo inter se junguntur. Jam armus qui hic dicitur, armus est dexter, cujus è regione quod est in pede posteriori, hoc nimirum illud est, quod passim dicitur femur. §.

Post agitationem sale aspergebantur exta, atque in altari adolebantur: pectus autem & femur à sacerdotibus comedebantur sicut est in Lege, *Pectusculum enim elevationis, & armum separationis*: reliqua verò pacificorum comedebant.

XI.
Quid è
pacificis
comeden-
dum esset
sacerdoti-
bus?

§ Imitatus sum Versionem Vulgatam, quæ etsi sæpius יָרֵי juxta & שׁוֹךְ armum vertit, tamen eadem ubi distinctione opus est יָרֵי armum, שׁוֹךְ autem femur reddit, sicut videre licet, Num. cap. 6. v. 19. & 20.

XIV.

Lev. 7. 34. comedebantur ab ipsis offerentibus. Nec verò sacerdotes adquisierant pectus & femur nisi postquam extra adoleverant.

XII.

Et quidquid panis cum sacrificio Eucharistico agitabatur, & cum *Ariete Nazaræi*, atque armus coctus comedebantur à sacerdotibus: reliquum autem panis & carnis offerentibus erat comedendum. Atque panis agitatus, & simul unà pectus, & femur ex sacro priori sublatum vocabatur *Separatum ex Eucharistia*: armus autem coctus, ac pectus, & femur ex sacro posteriori sublatum, & simul panis agitatus vocabantur *Separatum ab Ariete Nazaræi*.

XIII.

Qui panis separabatur ex Eucharistia, is pro dubia oblatione habebatur. In hoc adeo non item, ut in oblatione certa fraudi capitali locus erat, nec additioni quintæ partis: neque porro hic itidem uti certa oblatio ad res inficiendas valebat.

XIV.

Si qui sacrificium offerret Eucharisticum sacerdos esset, ipse panis reliquias comederet non secus ac si hoc sacrificium Eucharisticum fuisset alicujus Israëlita. Nam qui panis adhibebatur sacrificio Eucharistico, vel *Arieti Nazaræi* non * vocabatur fertum.

Ho-

XIV. *Vocabatur fertum.* Namque fertum sacerdotis
ado-

Homines duo si societatem offeren-
dorum pacificorum inissent, eorum
alter, siquidem socius licentiam de-
disset, agitationem faceret: immo
si centum fuissent pro omnibus unus
agitationem faceret: non erat ita de
manuum impositione.

XV.

Sacrorum
agitatio-
nem fieri
per unum
pro mul-
tis.

Si sacrificium offerret mulier, omni-
no illa agitationem non faceret: fa-
ceret autem sacerdos. Nam sacrifi-
cium illius agitari necesse erat: atqui
ipsa ad agitationem faciendam non
erat idonea. Etenim nulla unquam
mulier nisi quæ in suspicionem adul-
terii erat vocata, aut Nazaræa sacro-
rum faciebat agitationem, quemad-
modum alio loco diximus. Jam hæc
agitatio sacrorum admotionem sem-
per antecedebat.

XVI.

A mulie-
ribus non
agitari
sacra.

Qualis igitur erat panis ille, qui
sacrificio Eucharistico adhibebatur?
Nempe sumebant viginti decimas si-
milæ, quarum è denis panem ferment-
tatum efficiebant, & ex denis aliis pa-
nem azymum. Jam denæ illæ deci-
mæ è quibus fiebat panis fermentatus
dispertiebantur in placentas decem.

XIX

XVII.

Qualis es-
set panis
pacificis
adhiben-
dus?

XIX

Jam

adolebatur in altari totum, ut apertè præcipitur. Lev.
6. 23. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consu-
metur, nec quisquam comedet ex eo. Monuimus au-
tem paulò suprà quod חמץ Hebræis, id Latinis
fermentum, seu molem sparsam dici, atque à Vulgato In-
terprete sacrificium simpliciter appellari.

XIX.

xviii.

Jam de ratione fermentandi afferebatur fermenti quod satis erat : indabatur hoc in mensuram, quæ porro replebatur. At enim mensura postmodum farinæ plus minusque continebat pro ratione fermenti, quod interdum spissum erat & durum, interdum molle : verum. Sed non erat mensuræ cura nisi pro tempore præsentis, & ideo sat habebant si mensuram cujusque decimæ semel prorsus expleverant. Jam verò ex denis azy-mi panis decimis fiebant æquales inter se placentæ triginta, quarum singulæ denæ sui quæque generis erant. Nempe erant illarum denæ in furno coctæ, denæ factæ in modum lagano-rum, & denæ frictæ.

xix.

Ac frigendi ratio erat ista. Diluebatur placenta aquâ ferventi, ac coquebatur parumper : tum in sartagine, similique vasis genere sic, ut fere fiunt crustula, * torrebatur, atque suo

XIX. *Torrebatur.* Est hic mendum in textu, קול' pro קולה, sed corrigitur in linea proximè sequenti, in qua extat שקוליו כדרך, ad quod verbum posterius refer-tur illud superius : tum verò apud Commentarium, cui, in nomen כשנת כסף, retumitur textus, & habetur קולה correctè : præterea autem totus hic locus retractatur cap. 13. hujus Tract. art. 3. ubi quoque correctè legitur קולה.

XXII. *Ita rectius sit,* &c. Hebraicè למצות, quam

suo etiam perfundebatur oleo : hoc est illud quod passim dicitur, fringere.

Sed quid tandem olei in has triginta placentas impendebatur ? Dimidium logi : hæc enim mensura Moyse in Sinai tradita fuit : ex hoc oleo quarta pars impendebatur in id quod frigendum erat : pars octava in placentas : & octava in lagana.

Jam placentarum simila macerabatur octava parte logi olei : tum subigebatur, & coquebatur, lagana verò postquam cocta fuerant sua etiam octava parte logi olei perfundebantur. De cunctis sacerdos sumebat placentas quatuor, unam ex unoquoque genere, quia scriptum legitur, *Unum (pa-*

nem) ex omni oblatione.

Verum enim si quis panes cum Eucharistico sacrificio coquendos divisisset tantum in placentas quatuor, nihilominus officio fecisset satis : neque enim sunt præscriptæ quadraginta, nisi quia * ita rectius fit & laudabilius. Attamen oportuisset, ut de massa farinacea necdum cocta placentam integram demeret sacerdos pro unoquoque oblationis genere : frustum autem

de
vocem usurpari pro eo quod rectum fit ac laudabile, tametsi præceptum non est, monui Tract. 1. cap. 7 art. 2. idque ex hoc loco tam est certum & evidens, quam quod maxime,

xx.

xxi.

Lev. 7.14.

xxii.

xxiii.

Ibidem. de pane cocto non demebatur. Nam quod in Lege est, *Unum ex omni oblatione*: id hoc significat sacerdos ne committat, ut frustum inde demat.

xxiii.

Jam qui ad *Arietem Nazaræi* panis adhibebatur talis erat: sumebantur similaginis sex decimæ, & unius decimæ tripertitæ partes duæ. Ex his fiebant æquales inter se placentæ viginti, omnes azymæ. Earum decem erant lagana, quæ videlicet postquam cocta fuerant etiam perfundebantur oleo, & decem placentæ, quarum similago oleo macerabatur, quæ omnes in furno coquebantur: impendebatur in illas * olei quartarius; hæc enim mensura Moyfi à Sinai usque tradita fuit. Ex his sacerdos placentas demebat duas, unam ex quoque genere.

xxiv.

Duo genera panis in Nazaræi sacrificio, itemque quatuor genera panis in Eucharistico requirebantur aliud ab alio. Atque utriusque sacrificii panis fiebat extra atrium.

xxv. Qualis esset sacrificatio primogenitorum,

Animantium primogenitarum, atque decimarum, & Agni Paschalis sacrificium ita fiebat. Postquam eorum sanguis aspersus erat sic, ut suprâ docuimus, corium ipsis detrahebatur, & eximebantur exta, quæ sale aspersa

ado-

xxiii. *Olei quartarius.* Qui passim commemoratur quartarius, capiebat quartam partem logi, quem sextario Attico parem fuisse jam sæpe diximus.

ART.

adolebantur: tum reliqua caro pri- decima-
mogenitarum animantium quidem rum, &
comedebatur à sacerdotibus: deci- Agni Pa-
marum autem ab offerentibus: at re- schalis?
liqua caro Agni Paschalis ritè come-
debatur ab his qui ipsi annumerati fue-
rant. Sed hac de re tota in Tracta-
tu de Sacrificio Paschali disputabi-
tur.

CAPUT DECIMUM.

*Quæ sacra comederentur à solis sacerdotibus?
Quæ & ab horum uxoribus, pueris, puel-
lis, & domesticis? Singula sacra quod ad
tempus comedi liceret? Sacra quomodo di-
viderentur?*

PRæceptum est jubens ut * come- ART. I.
datur hostia pro peccato, item & Quænam
hostia pro delicto: scriptum est enim, sacra ex
Comedent, ut sit placabile sacrificium: Lege co-
nempe comedebant sacerdotes, & mederen-
piabantur domini. Eadem ratione tur à sacer-
sacrificia reliqua, quæ à sacerdotibus dotibus?
Exo. 29. 33
come-

ART. I. **C**omedebatur hostia pro, &c. Si tamen
non esset summi sacerdotis, nec totius
Ecclesiæ: nam horum hostia pro peccato non come-
debatur, sed extra castra seu extra Hierosolymæ mœ-
nia cremabatur. Vide notam, quam ad ar. 7. cap. 5.
hujus Tract. apposuimus.

comedebantur, ut comederentur, præceptum erat.

II. Item præceptum est jubens ut * re-
Lev. 6. 16. liquiæ fertorum comedantur : scri-
 ptum est enim, *Reliquam autem partem
 similæ comedet Aaron cum filiis suis.*

III. Hostia pro peccato, & hostia pro
 Quæ sacra delicto, & fertorum reliquiæ non
 comedebantur nisi à sacerdotibus mas-
 culis, qui * erant in atrio. Quæ cùm
 comedebantur, in ipso templo come-
 debantur : scriptum est enim, *Sacri-
 ficiū & quidquid pro peccato atque
 delicto In Sanctuario comedes
 illud : mares tantum edent ex eo.* Jam
 sacrificia pacifica Ecclesiæ erant in-
 star hostiæ pro peccato & hostiæ pro
 delicto, sicut antea posuimus.

IV. Pacificorum pectus & femur come-
 debantur à sacerdotibus maribus juxta
 atque feminis : nam ad illa spectat id
 quod scriptum legimus, *Tibi dedi, &
 filiis tuis, ac filiabus tuis.* Item &
 quidquid demebatur de sacrificio Eu-
 charistico, & de Ariete Nazaræi :
 scriptum est enim, *Omnes oblationes
 Sanctuarii, quas offerent filii Israël
 Domino, tibi dedi, & filiis, ac filiabus
 tuis.*

Eadem

II. *Reliquiæ fertorum.* Quid cùm in fertis, tùm in
 cunctis sacris præcipua pars, quidque reliquiæ dicere-
 tur. Tract. 1. ad art. 13. cap 6 exposui.

III. *Erant in atrio.* Rebus divinis vacantes.

XI.

Eadem ratio erat animantium primogenitarum, de quibus scriptum videmus, *Carnes vero in usum tuum cedent sicut pectusculum consecratum, & armus dexter.* Jam quæcunque comedebantur à sacerdotibus feminis, comedebantur & à sacerdotum servis, atque etiam ab horum servorum uxoribus item, ut oblatio prima. Porro hæc omnia comedebantur in urbe tota: scriptum est enim, *Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum, qui separatus est, edetis in loco mundissimo*, non dicitur in loco sancto, quod esset atrium, sed *mundissimo*, quod erat universa Israëlitarum castra, quibus postmodum respondebat urbs Hierosolyma. Eadem erat ratio decimarum, & Agni Paschalis, quippe quæ itidem, ut pacifica erant sacrificia minus sancta. Jam fenestræ, & mœnium spissitudo pro interiori spatium putabantur.

Pacifica comedebantur quo die mactata fuerant, & tota nocte consequenti, & postero die toto ad occasum solis, quia scriptum est, *Eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit vesci licitum est.* Et si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, &c. Ex quo intelligitur ea comedi per dies duos & noctem unam, tam portionem sacerdotum, quam portionem dominorum.

V I.

Quibus sacris sacerdotum domestici vescerentur?

Ibid. 18.

Lev. 10.

Ibid. 14.

Lev. 7. 16.

Ibid. v. 18.

Eadem erat ratio primogenitarum animantium & decimarum, quæ itidem, ut pacifica, sacrificia erant minus sancta.

VII. Sacrificium verò Eucharisticum quanquam erat & ipsum sacrificium minus sanctum, tamen non comedebatur nisi eodem ipso die mactationis, & consequenti nocte. Namque de hoc ita præceptum est, *Cujus carnes* *Lev. 7.15. eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane.* Similiter & *Aries Nazaræi.* Et qui sacrificiis istis adhibebantur panes, sacrificiorum instar erant: nec quidquam inter portionem sacerdotum & portionem offerentium differebat. Eadem erat ratio hostiæ pro peccato, & hostiæ pro delicto, & pacificorum Ecclesiæ, & reliquiarum fertorum, quæ omnia una die nocteque comedebantur. Nam quod scriptum est, *Eadem comedentur die,* ad cuncta spectat sacrificia præter pacifica, de quibus Lex nominatim explicat, & primogenita ac decimas, quæ sunt istorum similia.

VIII. Quæcunque comedebantur una die nocteque ex edicto Legis quidem comedi licuit usque dum aurora surgeret: sapientes autem, quò homines à peccato amoverent, edixerunt, ne comederentur nisi ad mediam noctem.

Sacri-

Sacrificia cuncta seu sanctiora, seu minus sancta non comedebant nisi homines mundi, & iidem circuncisi: Etenim purgatus ab inquinamento qui jam solis occubitum expectasset, necdum piaculare sacrum fecisset, is etiam sacrificiis non vesceretur. Obstructus ne sacrificiis vesceretur interdictum erat, quia erat dubium, utrum is esset incircuncisus. Androgynus autem, ut mihi quidem videtur, sacrificiis minus sanctis vesceretur licebat.

Sacrificia licebat quovis modo ad vescendum condire. Atque etiam sacerdotes suam portionem sacrificiorum seu minus sanctorum, seu sanctiorum quovis modo ad vescendum condire fas erat. Et variare pulpamenta, eaque comedere tosta, cocta, elixa, hisque condimenta commiscere communia, non item oblationis primæ, ne fortè oblatio prima veniret in manus hominis minus idonei. Porro licebat, ut ex reliquis horum ossibus quivis complacita sibi vasa faceret.

Si haberent ex istis pastum nimis modicum, adjungebant cibi communis aut oblationis primæ tantum, quantum ad saturitatem sufficiebat: si contra pastum ex iis haberent amplum, nihil adjungebant neque cibi communis, neque oblationis primæ, ne pa-

IX.

Quinam homines à cunctis sacris vescendis arcerentur?

X.

An liceret sacra comedenda condire suum ad arbitrium?

XI.

XII. *stus fieret immanis. Eadem tenebatur ratio in reliquiis fertorum.*

Varia sacrificiorum genera simul concoquere non licuisse.

Non coquebatur hostia pro peccato, vel hostia pro delicto cum eo quod demebatur de sacrificio Eucharistico, aut de *Ariete Nazaræi*: namque comedentium numerus ad pauciores redigeretur, & locus his edendis idoneus redderetur etiam angustior. Porro id quod demebatur de sacrificio Eucharistico & de *Ariete Nazaræi* non coquebatur cum primogenito, aut cum pectore & femore pacificorum, quod his edendis minus temporis relinqueretur. Porro autem id quod de pacificis hesternis erat demptum, non coquebatur cum hodierna hostia pro peccato, & hostia pro delicto, quod his minor comedentium numerus relinqueretur, simul & comedendi locus & tempus angustiora redderentur. Sedenim hostiam pro peccato concoquere cum hostia pro delicto licebat: Et sacrificium Eucharisticum cum *Ariete Nazaræi*. Item & primogenitum cum pectore & femore pacificorum. Si quod sacrificiorum sanctiorum, aut * carnis abo-

XII. *Carnis abominanda.* Hebraicè פגול quo nomine appellatur Lev. 7. v. 18. Et ibid. 19. v. 7. quidquid ex victimis pacificis remanserit in tertium post immolationem diem.

XIII.

abominandæ frustum, aut denique residuum quid concoqueretur cum frustis aliis, hæc forent hominibus alienis interdicta, concessa sacerdotibus.

Caro sacrificiorum sanctiorum aut minus sanctorum si concocta fuisset cum * carne desiderii, ista quidem desiderii caro hominibus immundis interdicta, mundis concessa fuisset.

XIII.

De holocausto scriptum legitur,

XIV.

Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus. Et de hostia pro peccato scriptum legitur,

Lev. 7. 8.

Sacerdos qui offert comedet eam: Et de hostia pro delicto ita dicitur,

Ibid 6. 26.

Ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. Et de pacificis scriptum videmus,

Ibid. 7. 7.

Et erit sacerdotis, qui fundet hostiæ sanguinem. Et de ferto dicitur,

Ibid. v. 14.

Ejus erit sacerdotis, a quo offeretur. In his omnibus scriptura non loquitur nisi de sacerdotibus idoneis, ut qui sacerdos erat idoneus ad rem divinam faciendam, hic quoque ejus partem ad vescendum obtineret, & qui non erat idoneus cum sacrificium fieret, ut si immundus erat, is nullam ejus partem ad vescendum acciperet, ne vesperi quidem cum jam purgatus esset. Jam omnia dividebantur inter sacerdotes ejus familiae,

Ibid. v. 9. Inter quos sacerdotes sacra partirentur?

XIII. *Carne desiderii.* Hæc est ea, de qua præcipitur Deut. 12. v. 20.

milia, quæ de die ministrabat. Hi omnes omnia inter se Sanctuarii sacra partiebantur ita, ut æquabilis esset eorum partitio, neque plus obtingeret ei, qui ad aram fecerat, quàm ejus fratri, qui simul unà in Sanctuario occupatus nihil ad aram fecerat.

XV.

Quænam
esset fer-
torum di-
visio?

Lev. 7. 9.

& 10.

Quid est igitur, quod scriptura discernat ferta cocta à ferto similaginis? Etenim de coctis scriptum videmus, *Omne sacrificium simile quod coquitur in clibano ejus erit sacerdotis à quo offertur. Sed omne munus oleo conspersum, aut aridum cunctis filiis Aaron mensurâ æquâ per singulos dividetur.* Nempe fertum coctum si distribueretur inter sacerdotes familiæ ministrantis, & vel hoc panis unicuique obtingeret, quod oleæ magnitudine madæquaret, id nihilominus aptum ipsi fuisset, quippe quod exemplo comederet: similago verò si divideretur inter eos unicuique forsan obvenisset plena manus, aut eo minus, quod neutiquam ad deplendum vel ad coquendum erat idoneum: erat igitur rationi consentaneum, ut partiendo opponeretur ferto fertum, non verò ejusdem generis fertum unum & idem seorsim inter omnes sacerdotes familiæ ministrantis divideretur æqualiter: quare necesse fuit, ut de isto scriptura nominatim diceret,

ret, *Cunctis filiis Aaron mensurâ equâ Lev. 7. 10.*
per singulos dividetur, cujus est ea vis,
ut hoc genus ferti seorsum inter se par-
tiantur. Hinc edictum illud sapien-
tum, nunquam partiendo fertum fer-
to opponendum, nec sartaginis pul-
pamentum unum alteri sartaginis pul-
pamento, nec similago similagini,
sed ejusque ferti reliquiæ separatim
dividendæ.

Porro partiendo non opponebatur
volucris volucris, nec hostia pro pec-
cato hostiæ pro peccato, nec pectus
& femur pectori & femori: sed u-
namquamque portionem sacerdotes
inter se partiebantur æqualiter.

XVI.
Quænam
partitio
victimarum?

Non partiebantur cum natu minori
sacrificia ne minus sancta quidem, ta-
met si eidem sacrificia etiam sanctiora
ad comedendum præbere licebat. Si-
militer cum muliere, androgynoque
nulla omnino Sanctuarii sacra partie-
bantur: scriptum est enim, *Vir cum fra-
tre.* Sacerdos autem qui corporis vitio
laborabat seu perpetuo, seu temporali,
nec verò quidquam referebat, utrùm
cum vitio natus, an primùm integer,
tum deinde vitio temeratus esset, is
sacra participabat & comedebat; quia
enim scriptum est *Vescetur tamen pa-
nibus, qui offeruntur in Sanctuario,*
&c. Sic enim erat siquidem idem ad
comedenda sacra fuerat idoneus: sin
autem immundus esset, neutiquam

XVII.
Quibus-
cum par-
tiri sacra
non lice-
ret?

Ibidem.

*Ibid. 21.
22.*

sacra participâset, uti ea vesperi comederet.

XVIII.
Quid ex
sacris su-
meret
summus
sacerdos?

XIX.

Summus sacerdos vescebatur sacris, nulla facta partitione: namque sumebat ex eis quidquid ipsi complacitum erat.

Quisquis erat ad comedenda sacra tum idoneus, cum res divina fiebat, is suam partem sacrorum ad comedendum obtinebat. Et qui non erat cum res divina fieret ad sacra comedenda idoneus, is etsi ad rem divinam faciendam erat idoneus, idemque vesperi futurus erat idoneus ad sacra comedenda, tamen sacrorum portionem, quam ad vesperum reservaret, obtinebat nullam. Sic igitur de die lavandus, sic piaculi indigens, sic lugens sacerdos seu summus, seu privatus quo die propinqui hominis emortui corpus humabatur, sacrorum portionem, quam vesperi comederent, nullam obtinebant.

XX.

Quisquis non erat ad sacra comedenda idoneus, idem nec ad rem divinam faciendam idoneus erat. Excipe summum sacerdotem lugentem, quem sacra facere licebat, non licebat comedere, quemadmodum alio loco posuimus. Et qui non erat ad sacra facienda idoneus, nec ad comedenda idoneus erat. Excipe sacerdotem vitio corporis affectum, de quo nominatim in Lege explicatur.

Quis-

Quisquis victimarum carnem non XXI.
 participabat, nec participabat earum
 pelles. Et si quis fuisset immundus
 cum victimæ sanguis altari aspergeba-
 tur, etiamsi mundus evasisset cum e-
 jusdem victimæ adolerentur adipēs,
 tamen carnis ejus portionem adipisce-
 batur nullam. Nam quod in Lege
 est, *Qui obtulerit sanguinem pacifico-* Lev. 7.33.
rum, & adipem, filiorum Aaron, ipse
habebit & armum dextrum in portione
sua, hujus est ea vis, ut sacerdos sit
 mundus & idoneus ad rem divinam
 faciendam ab hora aspersiois, do-
 nec adeps omnis adoleatur.

Si quis igitur post aspersioem de- XXII.
 mum contaminaretur, atque extem-
 plo lavaret, is haud dubiè mundus
 existeret etiam horâ adolendæ adipis.
 Erat igitur dubitandi locus utrùm hic
 particeps fieret, necne. Quare si
 quid cepisset, ab eo non repetere-
 tur.

Sacrum Ecclesiæ si quod offerretur XXIII.
 cum inquinamento, etiamsi immun-
 di quoque huic operarentur, id ta-
 men isti cum mundis non partieban-
 tur eò, ut vesperi comederent, quip-
 pe qui ad comedendum sacrum non
 erant idonei cum fieret.

CAPUT UNDECIMUM.

Qua poenâ multarentur qui sacra contra jus fasque comedissent?

ART. I.
verbe-
rum pœ-
nâ coër-
ceri, qui
ex holo-
causto
quid co-
medisset.
Deut. 12.
v. 17.

SI quis de holocausti carne tantum, quanta est magnitudo oleæ, comedisset seu ante, seu postquam sanguis ejus fuerat altari aspersus, verberibus multaretur. Videmus enim in Lege scriptum, *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti & vini, & olei tui & omnia quæ voveris.* Atqui hac admonitione caveri, ne holocausti caro comedatur auditione accepimus.

II.

Atqui adeps, & caro, & simila, & oleum, & vinum libaminum ejus, illa quinque simul conjungebantur ad conficiendam oleæ magnitudinem.

III.

Et qui
quid co-
medis-
set ex a-
lio sacro,
quod in
altari to-
tum esset
adolenda-
dum.

Lev. 6. 23.

Item & qui pro oleæ magnitudine comederet de quibusvis extis sive ante, sive post sanguinis asperfusionem verberibus multaretur tam sacerdos, quàm Israëlita, quia prorsus erant in altari adolenda exta sic tanquam holocaustum totum. Etenim de ferto sacerdotum scriptum videmus, *Ignem consumetur, nec quisquam comedet ex eo.* Similiter igitur quidquid totum altaris erat, ne comederetur vitando sancitum erat, & si quis ad magnitudinem

dinem oleæ ex eo comedisset, verberibus coërceretur. Et si quis ad magnitudinem oleæ comedisset de carne hostiæ pro peccato cremandæ, itidem verberibus coërceretur, quia scriptum est, *Hostia enim, quæ cæditur pro peccato, cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii non comedetur, sed comburetur igni.* *Ibid. v. 30.*

Quisquis pro magnitudine oleæ comedisset de carne sacrificiorum vel minus sanctorum ante, quàm eorum fuerat aspersus sanguis, verberibus coërceretur: scriptum est enim, *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti & vini & olei tui & quæ sponte offerre volueris,* *IV.* Eandem cujus hæc est sententia non poteris pœnam ea, quæ sponte obtuleris, comedere fuisse e- in oppidis tuis ante, quàm sanguis jus, qui eorum fuerit aspersus in oppido Dei. ex sacri- Nimirum auditione accepimus hoc ficiis mi- nus san- loco sanciri ne quis comedat sacri- ctis quid cium Eucharisticum, vel pacifica an- edisset an- te, quàm eorum sanguis fuerit asper- te sangui- sus: atque eadem ratio erat reliquo nis asper- rum sacrificiorum & leviorum & gra- sionem. viorum. Jam sex istæ res sacrificii Eucharistici, quæ sunt adeps, caro, similago, oleum, vinum, panis, illæ omnes unà conjungebantur ad efficiendam magnitudinem oleæ.

Si quis extra atrium de carne sacrificiorum sanctiorum comedisset id, *V.* quod

Ibidem.

Quænam
pœna ef-
fet ejus
qui sacra
comedif-
fet extra
locum de-
finitum?

VI.

Exod. 22.
v. 31.

quod oleæ magnitudini se exæquaret,
verberibus multaretur, quia scriptum
est, *Non poteris comedere in oppidis tuis
decimam frumenti & vini, & olei tui,
primogenita armentorum & pecorum:*
nam hoc loco caveri ne quis extra a-
trium comederet de carne victima-
rum pro peccato, & pro delicto,
auditione acceperunt. Eademque ra-
tione si quis extra Hierosolymam
comedisset sacrificia minus sancta,
verberibus multaretur: Etenim Hie-
rosolymæ moenia sacrificiis minus
sanctis erant idem, quod murus atrii
sacrificiis sanctioribus. Atque ejus-
dem generis erat caro hostiæ pro pec-
cato & delicto, ac reliquiæ fertorum.

Caro sacrificiorum sanctiorum si
extra murum atrii portaretur, si ca-
ro sacrificiorum minus sanctorum ex-
tra moenia Hierosolymæ, temeraba-
tur, atque interdicta erat in perpe-
tuum, eaque si restitueretur in locum
suum, tamen ne comederetur, inter-
dictum erat: tum si quis ex ea com-
edisset id quod adæquaret olivæ ma-
gnitudinem, verberibus coerceretur:
scriptum est enim, *Carnem, quæ à
bestiis in agro rapta fuit, non comede-
tis:* atque caro si trans suum murum
portaretur, evadebat assimilis ei, quæ
fuerat à feris rapta, quemadmodum
Tractatu de Cibis Vetitis disputavi-
mus.

Caro

Caro sacrificiorum minus sancto- VI I.
rum si fuisset in templum illata, ni-
hilominus idonea erat.

Homo alienus si de carne sacrifi- VIII.
ciorum sanctiorum ad olivæ magni-
tudinem comedisset in atrio, idque
post sanguinis asperisionem, verberi-
bus multaretur. Est enim in Lege,
Comedent, ut sit placabile sacrificium Ibid. 29.

..... *Alienigena non vescetur ex eis,* 33.
&c. Homo igitur alienus si comede- Quænam
ret id quo loco comedebat sacerdos, poena esset
& quo tempore comedi conveniebat, hominis
verberibus multaretur: idem si vesce- alieni si
retur carne sacrificiorum sanctiorum sacra
extra locum idoneum, verberibus comedis-
multaretur ideo, quod eam extra lo- set?

cum comedisset; sed non propterea,
quòd alienus sacrum comedisset, si-
quidem hoc eo loco sacerdotibus a-
ptum non erat. Item si his sacrifi-
ciis vesceretur in atrio, sed ante san-
guinis asperisionem, verberaretur non
quòd alienus esset, sed quòd ante san-
guinis asperisionem comedisset.

Homo alienus si comedisset ex vo- IX.
lucris hostia pro peccato, vel id quod
oleæ se magnitudini exæquaret, bis
verberaretur, semel quod alienus sa-
crum comedisset, & iterum quod
comedisset morticinum. Nam quid-
quid obrorquendo collo occidebatur,
id morticinum erat: nec continuo si
sacerdotibus concessum erat, alienis
etiam

etiam concessum erat. Itaque duo simul concurrebant vetita, quemadmodum alio loco diximus.

CAPUT DUODECIMUM.

Liborum & fertorum genera quot & qualia essent? Quibus è rebus constarent? Ut efficerentur? Ut sacrificarentur.

ART. I.
Ferta suis
se sacrifi-
ciorum
numero.

FERTA quoque fuerunt sacrificiorum numero. Et quæ ferta separatim per se offerebantur, nec veniebant nomine libaminum, ea partim Ecclesiæ, partim privatorum erant hominum.

II.
Ferta quo
è frugum
genere
fierent?

Omnino fuerunt omnia ferta ex similagine triticea præter fertum illud mulieris in adulterii suspicionem vocatæ, & manipuli agitationis, quæ erant hordeacea.

III.
Quot &
qualia fo-
rent Ec-
clesiæ fer-
ta?

Erant igitur Ecclesiæ ferta tria: manipulus agitationis, qui in altari sacrificabatur sic, ut deinceps explicabitur: & duo panes illi, qui die Pentecostes offerebantur; hi verò fertum dicebantur quidem, sed in altari non sacrificabantur, & fermentati erant. Atque ad hos spectat id, quod Lev. 2. 12. scriptum legimus, *Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur: tertium fer-*
tum

tum erat panis propositionis, qui singulis hebdomadis fiebat. Is quoque in altari non sacrificabatur, sed totus comedebatur à sacerdotibus, ut inferius explicabitur.

Privatorum autem hominum erant ferta novem, quæ cuncta in altari sacrificabantur: en illa. Fertum peccatoris: hoc erat viri pauperis, quem debitam hostiam pro peccato exolvere * facultates non sinebant. Et fertum mulieris adulterii suspecti, quod est *fertum Zelotypiæ*, de cuius ratione copiosè jam à nobis disputatum est: Et fertum id, quod sacerdotum quisque cum primùm ad rem divinam administrandam aggrediretur suà ipsius manu sacrificabat, atque adeo *fertum initiamentorum* appellabatur: Et fertum quod summus sacerdos singulis diebus offerebat: hæc illa sunt, quæ vocabantur *Crustula*. Porro fertum similaginis ex voto, aut sponte oblatum: fertum sartaginis ex voto, aut sponte oblatum: fertum craticulæ ex voto, vel sponte oblatum: fertum certi cuiusdam in furno cocti panificii ex voto, vel sponte oblatum: fertum laganorum ex voto, vel sponte oblatum.

Quæ-

IV. **F**acultates non sinebant. Vide quæ de hac re diximus Tract. 3. cap. 3. art. 12. in nota, cuius initium, *Sacrificium offerret gradatum, &c.*

I V.
Quot &
qualia
privato-
rum ho-
minum
essent
ferta

V.
Quenam
fertorum
in altari
sacrifican-
dorum ef-
set men-
sura?

Quaecunque ferta in altari sacrifi-
cabantur, eorum omnino nullum mi-
nus decimâ continebat. Et quævis
hujus diminutio cunctis erat impedi-
mento. Ac quinque illa fertorum
genera, quæ ex voto, vel sponte of-
ferebantur, cuique, quantum lubue-
rat augere, licebat, vel ad mille us-
que decimas: fertum autem manipu-
li, & fertum peccatoris, & fertum
zelotypiæ, & fertum initiamento-
rum, fertum crustulorum, singula de-
cimam unam continebant, nec eo
plus, minusve.

VI.
Ferta in
altari sa-
crificanda

Quaecunque ferta super altare sa-
crificabantur, oportebat ad altaris la-
tus aquilonare * admoveri contrâ a-
cu-

VI. *Admoveri contrâ*, &c. Ad hunc ritum altaribus
admovendi sacra spectare videtur quod semel & ite-
rum cecinit *Maro* lib. 2. *Georgic.*

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Et lib. 9. Æneid.

Et statuam ante aras aurata fronte juvencum.

Et quod *Pf.* 118. v. 27. scriptum videmus. אָמַרְנוּ
בְּעֹבוֹתֵינוּ קֶרְנוֹת עַר הַמִּזְבֵּחַ, quod cum Paraphrasis
Chaldaica, tum Aben-Ezra, R. Salomo Jarchi, ce-
terique Scriptores omnes ad unum sic interpretantur,
Ligate agnum funibus usque ad cornua altaris, quod
est idem, ac si dicas, ligatum funibus agnum adducite
ad usque cornua altaris.

sacrificiorum faciendorum. 371

cumen cornu meridiei occidentique prius ad
intermedii : eadem agitari necesse non altare ad-
erat. Excipiuntur fertum mulieris in moveri
adulterii suspicionem vocatæ, & ma- oportuif-
nipulus agitationis, quæ ambo & agi- fe.
tari necesse erat, & altari admoveri.

Quæcunque super altare sacrifica- VII.
bantur ferta, oleum & thus require- Thus &
bant : olei logum pro similaginis una- oleum ad
quaque decima ; & pugillum thuris hiben-
pro fertis toto, seu illud ex una tan- dum fer-
tüm decima, seu ex decimis sexagin- tis in al-
ta constaret. Plus enim sexaginta de tari sacri-
cimis in uno & eodem vase non ap- ficandis.
portabatur, ut inferius explicabitur.
Excipiuntur autem ferta zelotypiæ &
peccatoris ; de hoc enim scriptum est,
Non mittet in eam oleum, nec thuris Lev. 5. 11.
aliquid imponet. & Num.

Quæ si quis adhibuisset, tum ferta 5. 15.
sacrificasset, de oleo seorsum, & seor- VIII.
sum de thure verberum ictibus unde-
quadraginta multaretur. Sin autem
fertis istis aut vas aliquod in quo o-
leum inesset, aut thus superposuisset,
nec quidquam commisisset, neque
porro ferta temerasset. Fertis autem
initia mentorum & crustulorum adhi-
bebatur oleum, ut deinceps explica-
bitur.

Ex singulis, quæ in altari sacrifica- IX.
bantur, fertis demebatur plenus pu- Quibus è
gillus. Is in altari adolebatur totus : fertis ple-
reliquum à sacerdotibus comedebatur. nus pugil-
lus esset in

altari ado-
lendus?

Excipe fertum illud, quod offerebatur à sacerdotibus maribus: ex eo non demebatur plenus pugillus; sed totum quantum erat, adolebatur, quia scriptum est, *Omne enim sacrificium sacerdotum*, &c. Ex quo intelligitur fertum initiamentorum, crustulaque, item & fertum peccatoris, aut spontaneum si fuissent à sacerdote, tota in altari comburenda fuisse, non autem plenum pugillum duntaxat ex illis esse demptum.

X. Quod erat à sacerdote femina fertum, ex eo sic tanquam ex ferto Israëlita demebatur plenus pugillus; reliquum comedebatur. Pueri cum pueris si confunderentur ita, ut dubitaretur ex quo illorum quisque natus esset, horum è ferto item, ut è ferto Israëlitarum plenus pugillus demebatur, & reliquum non comedebatur velut fertum sacerdotum.

XI. Quid igitur illo faciebant? Nempe pugillus ille sacrificabatur seorsum, & reliquum dispergebatur per receptaculum cineris.

XII. Quaecunque erant sacerdotibus nuptae mulieres seu sacerdotes & ipsae, seu Israëlita, harum è ferto quod post demptum pugillum plenum reliquum erat non comedebatur: id adeo, quia in eo ferto pars inerat viri, quam utique comedi non licebat: neque porro harum fertum igni consume-

sumebatur totum, quia & ferti pars ad mulierem pertinebat. Itaque plenus ille pugillus sacrificabatur seorsum, & reliquum dispergebatur per receptaculum cineris. Jam plenum illum pugillum passim per totum atrium demere fas erat: & si templo in ipso demeretur, nihilominus rectum erat.

Fertum in vase super terra posito consecratur; & pugillus ille demebatur etiam de vase super terra posito: rursus pugillus ille non consecratur in vase super terra posito. Sed ex qua tandem hora reliqua ferti ad vescendum concedebantur? Nempe ex quo ignis majorem pugilli partem pervaserat.

Cuncta, quæ in altari sacrificabantur ferta, azyma erant: porro autem & fertorum reliquias, quas sacerdotes edebant, quanquam concessum erat, ut eas omni eduliorum genere etiam melle conditas comederent, tamen easdem fermentatas non comedebant. Nam quod scriptum est, *Non fermentabitur, quia pars ejus, &c.* Hujus ea vis est, ne suam quidem portionem fermentabunt. Si quis igitur ferti reliquias fermentasset, verberibus multaretur. Immo has ab aliquo jam fermentatas si quis etiam fermentaret, hic quoque noxius foret: nimirum unumquodque opus

XIII.

XIV.
Quæ in altari sacrificabantur ferta fuisse azyma.

Lev. 6. 17.

quod in ferto dabatur effectum poena verberum sequebatur.

XV.

Ut si quis fertum fermentasset vel pinsendo, vel miscendo, vel disse-
cando, vel coquendo verberibus mul-
taretur: nam quod scriptum est,
Lev. 2. 11. Absque fermento fiet, & alio loco, Non
Ibid. 6. 17. coquetur fermentata, id hoc sibi vult
singula ejus opera suam seorsum sequi
poenam: Et si quis ab principio fer-
tum fermentasset ad finem usque, de
singulis ejus operibus multaretur.

XVI.

Si quis super mola sparsa fermentum posuisset & abisset, ac tamdiu cessasset, ut illa fermentaretur per se ipsa, is quoque verberibus multaretur: nam superposuisse fermentum est effectum quid dare.

XVII.

Fertorum
reliquias
quibus-
cunque
rebus
condire
licuisse.

Si quis ferti reliquias condiret fœ-
niculo, sesamis, cunctisque condi-
mentorum & oleorum generibus, ni-
hilominus idoneæ fuissent. Id enim
azymum erat tamen, sed azymum
conditum nominabatur.

XVIII.

Lev. 2. 11.

Si quis fermentum temeratum fer-
mentasset, impunè esset. Scriptum
est enim, *Quæ offertur Domino absque*
fermento fiet: nempe quod erat Do-
mino idoneum; temeratum non i-
tem. Si quis fertum idoneum fer-
mentasset, atque id extra Sanctua-
rium portaretur, & hoc idem trans-
latione temeratum fermentaret de-
nuo, is neutiquam verberibus multa-
retur.

retur. Si quis fertum fermentaret in altaris fastigio, non multaretur verberibus: Scriptum est enim, *Quæ offertur*; atqui istud jam oblatum fuerat: itaque idoneum erat.

Ibidem.

Si quis panes propositionis fermentaret, verberibus multaretur, quia scriptum est *Omnis oblatio*. In ferto autem libaminum nullus erat poenæ verberum locus: hoc enim si aquâ subigeretur, temeraretur ante, quàm fermentaretur: sin autem subigeretur vino libaminum, id quidem liquor esset fructuum, qui omnino fermentare non potest.

x i x.

Ibidem.

Omnino fertorum triticum macerabatur nunquam, ne fortè fermentaretur, quippe quod maceraretur extra Sanctuarium; ubi non erant omnes ita solliciti, atque intenti ad observandum. Manipuli verò fertum, quoniam universæ erat Ecclesiæ, macerare licebat: Ecclesia enim adeo sollicita erat, atque ad servandum attenta.

x x.

Quæ ferta cunque in furno coquebantur, ea pinsebantur aquâ tepidâ, tum servabantur ne fermentescerent. Namque ea pinsebantur & coquebantur intus in atrio, at homines intus in Sanctuario ministrantes solliciti erant & strenui.

x x i.

Quo loco sacrificia sanctiora lixabantur, eodem ferta coquebantur:

x x i i.

Eze. 46. 20 scriptum est enim, *Iste est locus, ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, &c.*

XXIII. Num homines alienos aliquid in fertis efficere liceret? Fertorum fruges molebantur & succernebantur extra Sanctuarium: pinsebantur autem ferta & coquebantur intra Sanctuarium. Atque omnia ipsorum opera ab alieno usque homine fieri licebat, donec afferebantur ad locum, quo demebatur ex illis plenus pugillus. Erant in atrio sartago, craticulaque, eæque erant è vasis divinis ambæ, & contenta consecrabant. Porro erat in Sanctuario furnus è metallo.

CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

Continuatio liborum & fertorum genera quot & qualia essent.

ART. I.

PRæceptum est jubens, ut quodvis fertum apparetur ex ratione à Legge præscripta.

I I.

Summi sacerdotis crustula quomodo pararentur?

Summi igitur sacerdotis crustula ad hunc parabantur modum. Ferebatur similæ decima integra ac consecrabatur, & postea demum dividebatur dimidiâ illâ decimâ, quæ in templo erat. Nam si media decimæ pars sacrificabatur; at certè non consecrabatur media. Porro ad eam adhibe-

hibebant tres olei logos : nam quod est in Lege, *Oleo conspergetur*, hujus *Lev. 2. 7.* est ea vis, ut huic adhibeatur olei tantum, quantum adhibendum libaminibus agni : tum imbuta oleo similago fervidâ perfundebatur aquâ, & pinsebatur, atque efficiebantur placentæ sex ex unaquaque media decima, atque adeo fiebant omnino placentæ duodecim.

Jam placentarum unaquæque seorsum fiebat : nempe Sanctuarii quartarius adhibebatur ad dividendos tres illos olei logos, ex quibus in singulas placentas singuli quartarii distribuebantur. Ac primum quidem placenta parumper in furno coquebatur : tum frigebatur in sartagine cum eo quod ex ejus quartario olei supererat. Nec verò valdè coquebatur : nam quod in Lege adjungitur * *Coctio- nes*, id significat medium quiddam inter coctum & crudum. *Ibid. 6. 21.*

Post hæc per conjecturam in duas unaquæque placenta dividebatur partes, quarum una mane sacrificabatur, & altera vesperi. Porro autem unaquæque pars complicata duplicabatur, atque in frusta discindebatur sic, ut unumquodque frustum complicatum *I v.* Ut crustula summi sacerdotis sacrificarentur ?

III *Coctiones.* In sacro textu Hebraico est תפוני, à themate תפה, quod est *coxit* : at Vulgatus Interpres convertit *calidam*.

tum esset atque geminatum. Ac dimidium eorum manè sacrificabatur cum dimidio pugillo thuris, & dimidium residuum vesperi cum dimidio pugillo thuris. Quod si fertum initia-mentorū esset, id non dividebatur, sed sacrificabatur totum simul unā cum toto pugillo thuris; sed utrumque igni consumebatur totum.

V.

Ut fieret
fertum si-
milaginis?

Jam fertum similaginis ita fiebat: similaginis aut una, aut plures ex voto apportabantur decimæ, & olei quantum conveniebat: ad metiendum adhibebatur decima Sanctuarii. Primum igitur infundebatur in vas illud olei aliquid: deinde addebatur similago; rursusque addebatur aliquid olei, quod cum similagine commiscebatur: tum totum hoc infundebatur in vas sacrum, in quod etiam aliquid superfundebatur olei. Et quod primum infundebatur oleum, & quod denuo commiscebatur simul cum eo quod superfundebatur tertio, totum simul logum in unamquamque similaginis decimam conficiebat. Deinde suum etiam thus addebatur.

VI.

Ut fieret
fertum
sartaginis,
atque craticulæ?

Fertum sartaginis atque craticulæ ita fiebat: infundebatur in vas aliquid olei: deinde addebatur simila; rursusque addebatur olei aliquid, quod cum similagine commiscebatur: tum pinsebatur mola aquā tepidā, atque ex voto coquebatur, aut in sartagine,
aut

aut in craticula : post discindebatur in frusta , atque in vase sacro imponebatur , & perfundebatur reliquo olei : denique thus ejus addebatur.

Sed quid tandem erat discriminis inter sartaginem & craticulam ? Nempe craticula erat instructa orâ , & quæ in hac coquebatur mola mollis erat , quippe cui ne excederet ora obstabat : sartago autem orâ carebat , & in ista coquebatur mola oppidò dura , ne hinc & inde excurreret.

Et fertum in clibano coquendum quale tandem erat ? Nempe si placentæ erant , commiscebatur oleo similago , atque pinsebatur aquâ tepidâ : tum coquebatur , atque in frusta disciebatur : post in vase sacro imponebatur , atque thus ejus superponebatur : porro autem oleo non perfundebatur , quia scriptum est , *Panes scilicet absque fermento consperso oleo.* Lagana verò fiebant ita : simila conspergebatur aquâ tepidâ ; tum lagana etiam perfundebantur oleo , quia scriptum est , *Et lagana azyma lita oleo.* Ac mihi quidem ita videtur lagana tum demum fuisse etiam oleo perfundenda postquam cocta fuerant.

Qualis igitur perfundendi ratio ? Afferebatur olei logus : ex eo perfundebantur lagana semel & iterum , usque dum logus olei consumeretur totus.

Omnino

VII.

Discrimen sartaginis & craticulæ ?

VIII.

Quale erat fertum in clibano coctum ? Qualia porro lagana ?

Lev. 2. 4.

. I I X

modi

Ibidem.

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

modi

X.

Omnia quatuor hæc erant fertorum coquendorum genera. Ea vero fere distribuebantur ita, ut ex una decima placentæ fierent decem: quæ si plures paucioresve fierent, rectum fuisset tamen. Jam hæc erat ratio secandi in frusta. Primum placentæ complicando duplicabatur, & deinde quadruplicabatur, atque dividebatur. Sin fertum esset sacerdotum masculorum, id indivisum in frusta secabatur: singula frusta magnitudine olivam æquabant; quam si majora minorave fecisses frusta, nihilominus idonea fuissent.

XI.

Si quis fertum nec cum oleo miscuisset, nec in frusta dissecuisset, nec admovisset altari, nec lagana oleo denuo perfudisset, tamen idonea fuissent: neque enim præscripta fuere illa nisi virtutis ergo, * quia sic rectius sit.

XII.

Modum offerendi ac consecrandi fertum.

Jam in apportando ferto ratio tenebatur ista. Exportabat sua quisque domo simulam, eamque impositam quasillis ex auro, vel ex argento, vel etiam ex alio metalli genere: nam opus erat aliquid ejusmodi, quod vasi sacro conveniret. Ac si fertum similaginis esset, id in vase sacro ponebatur.

XI. Quia sic rectius sit. Est hæc loquendi ratio jam aliquoties à nobis explicata superius. Vide cap. 9. art. 22. hujus Tractatus.

XI.

nebatur, eoque pacto consecrabatur. Sin autem esset aliquod eorum fertorum, quæ in clibano coquebantur, id in Sanctuario coqui, atque in frustra secari oportebat sic, ut supra posuimus: tum verò frustra in vase sacro deponi: deinde superponi præfinitum oleum & thus, atque ad sacerdotem ferri. Is enim fertum ad altare portabat, atque in ejus cornu inter meridiem & occidentem intermedio ad aciem admovebat, quod sanè sufficiebat: post omne thus seponebat ad latus, atque ubi redundabat oleum, inde plenum è fertis pugillum eximebat sic, ut scriptum est, *Simile & olei.* Id quod erat pugillo exemptum rursus in vase sacro imponendum, atque ita consecrandum erat: quod si quis plenum illum pugillum partiretur, atque in duo vasa sacra distribuisset, neutiquam sacratum fuisset: tum consecrabat ac resumebat omne thus, quod reponebat super exempto ferti pugillo illo, qui in vase inerat, atque super altare portabat: hîc sale conspergebat, tum de vase sacro in ignem effundebat. Quod si fertum sacerdotum erat, nihil inde pugno demebatur, sed totum sale conspersum in ignem conjiciebatur.

Lev. 2. 2.

Cùm de fertis plenitudo pugilli erat eximenda, sacerdos pugnum, ut fere fit, comprimebat: nempe complica-

XIII.

Modus
demendi

plenum
pugillum
è ferto.

plicabat digitos ad volam manûs, atque portionem ferti apprehendebat. Idem si summis digitis tantum, aut si digitorum lateribus portionem è ferto exemisset, id de integro non erat in altari incendendum: sin incensum fuisset, gratum esset tamen. Qui si pugillum justo fecisset amplio-rem, ut si dilatatis admodum digitis de ferto plenum pugnum dempsisset, id verò temeratum fuisset.

XIV.

Quod pugillo eximebatur de ferto debebat amplitudine olivas ad minimum æquare duas. Atque ubi pugilli quamvis parva particula desideraretur, totum fertum impediēbat. Jam pugillus & thus se se mutuò impediēbant. Et olei tantillum si desideraretur, fertum impediēbat totum: neque enim minus logo olei tribuebatur unicuique decimæ, quemadmodum supra disseruimus.

CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

*Sacrorum aliqua vovere ac spondere licuisse.
Cuncta sacra debita primo quoque die festo
Hierosolymam portanda. Ablatis pignori-
bus coërceri qui sacra debita non solverent.*

CUivis hominum licebat spondere
æquè & vovere holocausta, pa-
cificaque, & quodcunque libuerat de
quinque his fertorum generibus, quæ
ex voto, atque ex sponsione offere-
bantur. Porro licebat etiam libami-
num munus aliquod seorsum spondere,
aut vovere, & quidem quodcunque
visum fuerit ex tribus illis libaminum
muneribus, de quibus ante dictum est.
Porro autem licebat spondere vovere
que seorsum aut vinum, aut thus, aut
oleum, aut etiam ligna in rogam al-
taris exstruenda. Nam & hæc quo-
que quasi quoddam erant sacrificii ge-
nus. Etenim videmus scriptum, *Neh. 13.
Et in oblatione lignorum.*

Homines duo licebat ut communi-
ter sponderent, voverentque sacrifi-
cium, holocaustum, vel pacifica.
Quin etiam ad offerendum vel unum
pullum turturum columbarumve con-
sociationem fieri licebat: non licebat
autem ferti offerendi societatem face-
re. Hæc enim traditionis sunt.

ART. I.
Quænam
sacra ex
voto
sponsio-
neque of-
ferri lice-
ret?

*Neh. 13.
v. 31.*

II.
Liceretne
societa-
tem sa-
crificio-
rum fa-
ciendo-
rum ini-
re?

Si

III.

Si quis autem moriens fertum offerendum reliquisset filiis duobus, hoc illi offerrent scilicet.

IV.

Sed quale votum, qualis tandem sponsio fuit? Nempe si quis ita diceret, ecce ego in me recipio holocaustum, ecce ego recipio in me pacifica, ecce ego in me recipio fertum: vel en ego pretium huius pecoris in holocaustum, vel pacifica ad me recipio, hoc votum erat. Si quis autem ita diceret, en erit pecus istud ipsum, vel ipsius pretium pro holocausto, pro pacificis: en erit decima ista pro ferto, hæc videlicet sponsio fuerat.

V.

Quid esset differentia inter votum & sponsionem? Quid autem inter vota sponsionesque differebat? Voto obstrictus si postquam aliquid sacrificio segregasset, id perderetur, aut subriperetur, damnum præstaret adeo, donec ita, ut voverat, sacrum fecisset: sed qui fuerat sponsione obligatus, quoniam hoc ipsum nuncuparat, id si post hæc moreretur, aut subriperetur nequaquam damnum præstabat.

VI.

Si quis ita diceret, huius ego pretium bovis in holocaustum ad me recipio, aut huius ego domus pretium in rem divinam ad me recipio, tum bos moreretur, cecidisset domus, pretium exolveret oportebat: si quis autem ita diceret, en ego holocaustum in me recipio ea lege, ne damnum præ-

præstem, omnino damnum non præstabat.

Jam hoc à nobis ante fuit expositum, extra Sanctuarium si qua construeretur ædes, in qua sacra fierent, eam non esse pro æde idololatriæ habitam. Si quis igitur ita diceret, en ego in me recipio holocaustum, quod in Sanctuario faciam, atque fecisset in æde illa, promissum non patrasset: contrà si diceret, quod faciam in æde illa, atque fecisset in Sanctuario, promisso satisfecisset: satisfecisset quoque si sacrum in æde faceret, quippe qui consimilis erat ei, qui vovisset holocaustum ea lege, ne damnum præstaret; sed propterea quod extra Sanctuarium fecisset, poena ejus erat כרת *Keret*. Et si quis diceret, en ego Nazaræum me constituo hac lege, ut tempore præfinito in illa æde tondear, si tonsus in ea fuisset, omnino promissum compleret. Nimirum perinde erat quasi vovisset, se se maceraturum, atque macerasset: Nazaræatum verò ne attigisset quidem.

Hostia pro peccato, atque hostia pro delicto non ferebantur nisi ob peccatum: non offerebantur autem neque ex voto, neque ex sponsione. Si quis igitur diceret, en ego in me hostiam pro peccato, aut hostiam pro delicto recipio; aut si diceret, en ego istam animantem hostiam pro pec-

VII.

VIII.

Quænam
sacra ex
voto
sponsio-
neque
fieri non
liceret?

cato, aut hostiam pro delicto constituo, nihil diceret. Si quis autem hostiam pro peccato deberet, aut hostiam pro delicto, idemque diceret, en ego istam animantem destino ad meam pro peccato, aut pro delicto hostiam, vel ita, en ego argentum hoc decerno ad hostiam meam pro peccato, proque delicto, ratum erat.

I X. Si quis diceret hujus ego hominis leprosi, aut hujus ego puerperæ sacrum in me recipio, is sacrum pauperis faceret siquidem ille leprosus homo, illaque puerpera pauperes erant. Qui si divites essent, hic qui votum suscepisset, sacrum faceret hominis opulenti, ut ipse pauper esset.

X. Si quis diceret, ego hujus illius hominis hostiam pro peccato in me recipio, & holocaustum, & hostiam pro delicto, & pacifica, hic siquidem volebat, sinebat illum sacra facere, atque expiatus erat. Idem hic si vellet cum victimæ ab aliis pecoribus segregarentur, rursusque nollet cum sacrificarentur, nihilominus ille holocaustum pacificaque offerret, hic expiaretur. Nam si tunc nollet, at certè volebat cum hostiæ segregabantur ab aliis pecoribus. Hostiis autem pro peccato & pro delicto, nisi à principio ad finem vellet, non expiaretur.

Si

Si quis diceret, en ego vota suscipio ea, quæ fere sunt hominum non proborum, qui quidem temere * effunduntur in vota Nazaræatûs & oblationis, atque etiam in iusjurandum, his ille obligaretur omnibus. Sin ita diceret, en ego suscipio vota talia, qualia sunt idoneorum hominum, is omnino nullo teneretur. Sin diceret, en ego in me recipio talia, qualia solent spondere homines * idonei, is quidem Nazaræatûs & oblationis voto obligaretur. Jam oblationis cognomina nuncupare proinde erat, ac si ipsamet obligatio nuncuparetur.

Nemo nec voto nec sponsione obligabatur, nisi nuncupasset idem, atque in animo cogitasset: ut si dicere vellet, en ego in me recipio holocaustum, & dixisset pacifica, aut si consilium esset dicere, en ego hoc constituo holocaustum, & dixisset pacifica, dictum indictum erat. Si consilium esset vovere holocaustum, & dixisset oblationem, aut si consilium esset vovere anathema, & dixisset sacrum, vox ejus rata foret: nam holocaustum est oblatio, at-

XII.
In voto
nuncu-
pando i-
dem co-
gitandum
ac dicen-
dum.

XI. *Effunduntur in.* Et quodvis votum ac iusjurandum aliquo sacri genere expiari oportebat.

Idonei. Quod hominum genus non committit, ut inconsideratè vota nuncupet.

atque anathema item est sacrum : eademque ratio est similium istis. In votis & sponfionibus nihil proloqui necesse erat : quidquid in animo decretum fuerat etiamsi non esset prolatum , nihilominus hominem obligabat : ut si quis apud animum suum hoc illud holocaustum constituerat , aut se holocaustum oblaturum , sanè hic offerre debebat. Nam quod est *Exo. 35. 5.* in Lege , *Omnis voluntarius & prono animo* , hujus est ea sententia , ut quisque vel ipsa voluntate liberali sic obligaretur , ut offerre deberet. Atque omnia sacrorum vota his similia sponfionesque sic se habebant.

XIII.
Cuncta
sacra de-
bita pri-
mo quo-
que die
festo Hie-
rosoly-
mam por-
tanda.

Deut. 12.
5. & 6.

Sicut quisque vota & sponfiones , ita cuncta à se debita sacra , æstimationes , pretia , decimas , & dona pauperum ut primo quoque die festo Hierosolymam apportaret à Lege jubendo sancitum est : nam quod scriptum videmus , *Ad locum venietis. Offeretis in loco illo* , &c. hujus est ea sententia , ut quocunque tempore veneris illuc diem solemnem celebraturus , apportes unà tecum quidquid debeas , atque tua omnia Deo dissolvas nomina. Si quis igitur solennitatem unam præterire fineret , neque ea quæ debebat sacra Hierosolymam portâset , jussu prodidisset : si quis autem tres solennitates præterire fineret , nec Hierosolymam

lymam portâisset ea sacra, quæ ex voto, vel ex sponsione debebat, itemque non dissolvisset æstimationes, anathemata, & pretia, is vetitum violâisset: scriptum est enim, *Non tardabis reddere.* Nimirum contra vetitum nemo fecerat, nisi qui omnes anni solennitates prætermisisset. Jam de vetito illo verberabatur nemo, quippe cùm nihil effectum daretur.

Deut. 23.

v. 21.

Si quis pecudem quandam altari sacrâisset, idemque duas solennitates jam præterire fineret; tum pecudem vitio affectam cum alia pecude commutâisset, porro nihil contra vetitum committeret, nisi rursus tres solennitates prætermitteret, quin illam alteram pecudem solveret. Jam contra hoc vetitum, *Non tardabis reddere*, vir æquè ac mulier committere poterat: hæres autem alicujus non poterat.

XIV.

Jam quæcunque sacra quis tres solennitatesolvere prætermisisset, tamen non erant temerata: ea ipsa postmodum etiam ritè sacrificabantur: sed idem hic post solennitates tres quotidie contra vetitum, *Non tardabis*, faciebat. Et senatus jussus erat operam dare, ut ille porro prima quaque solennitate sacra sua ferret.

XV.

Et quanquam scriptum est, *Spon-*
te sua, urgebat tamen usque adeo,

XVI.

Lev. 1. 3.

donec dicebat se velle. Seu quis igitur id quod voverat à rebus aliis non segregâset, seu segregatum porro non sacrificaret, vi cogeatur, ut sacrificaret.

XVII.
Ablatis
pignori-
bus coër-
ceri, qui
sacra debi-
ta non
solverent.

Quicumque igitur holocausta debebant, pacificaque ablatis pignoribus coërcebantur. Nemo enim homo nisi volens perlitabar, sicut scriptum videmus, *Sponte sua*, at urgebatur usque adeo, donec dicebat se velle: sed qui debebant hostias pro peccato, & hostias pro delicto, hi non cgebantur pignoribus: neque enim metuendum erat, ne isti, cum expiati non essent, committerent, ut sacra sua differrent. Excipe Nazaræi hostiam pro peccato, quam ille, quoniam hominem à potando vino non retardabat, ne differret metuendum erat: quare pignoribus coërcebatur.

CAPUT DECIMUM-QUINTUM.

*De formulis voti nuncupandi. De votorum
solutione legitima.*

SI quis voto nuncupando ita diceret, esto partus hujus pecudis holocausto, & ipsa pacificis, ratum erat: si sic, sit ipsa pacificis & partus ejus holocausto, siquidem fuerat id in animo destinatum, omnino erat rata vox: sin autem postquam apud animum statuerat, & lingua etiam nuncuparat fore pacificis, tum demum mutatâ sententiâ partum pecudis pronuntiaret holocaustum, nihilominus pacificis erat. Etenim in sacris pronuntiandis nullus erat mutationi locus, ne in pronuntiatione quidem ipsa.

A R T. I.

De formulis voti nuncupandi.

Si quis ita diceret, sit hujus pecudis pes anterior holocausto, vel holocausto sit hujus pecudis pes posterior, pecus oportebat, ut venum iret iis, qui holocausta debebant, & redacta inde pecunia communis erat extra pretium illius membri. Nimirum ita res erat siquidem emptor hic, qui debebat holocaustum, holocaustum certi cujusdam pretii vovisset. Si quis ita diceret, sit holocausto caput aut cor hujus pecudis, quoniam membris ex istis anima pender, holocausto

I I.

sto erat tota. Si quis unum è volucris membrum consecraret, dubium erat, utrùm volucris tota sacrata fuisset, necne.

III.

Si quis ita diceret, sit pecus ista dimidia holocausto, & dimidia pacificis, omnino sacrata fuerat; verùm non immolabatur: pascebatur igitur, donec vitio afficiebatur; tum verò vendebatur, atque dimidio ejus pretio holocaustum, & dimidio hostia pacifica comparabatur. Nam si quis hostiam pro peccato deberet, idemque aut ita dixisset, sit dimidia hostiæ pro peccato, & dimidia holocausto, vel pacificis: aut ita, sit dimidia holocausto, vel pacificis, & dimidia hostiæ pro peccato, hanc quidem pecudem per seipsam mori sinebant: sed hac de re explicabitur in disputatione de hostiis pro peccato morticinis.

IV.

Cùm pecus aliquod commune duorum esset hominum inter se sociatorum, & horum alter primò consecrasset dimidium pecoris suum, tum deinde alterius dimidium quoque coemisset, atque sacrasset, pecus istud sacratum erat, atque immolabatur. Nam si pecus istud rejiceretur ab initio cùm dimidium ejus consecraretur, non idcirco rejiceretur etiam postea. Quod si sic consecratum commodè pecuniâ redimeretur, at certè animans erat:

erat: animantia verò haud ita facile rejiciebantur. Ac quoniam erat totum sacris aptum, & immolabatur, & aliam quoque hostiam * cum illa mutatam consecrabat.

Si quis ita diceret, sit pretium hujus pecudis holocausto; aut sit holocausto pecus ista, siquidem ipsa fuerat idonea, quæ immolaretur, sanè corpus ejus sacratum erat, adeoque ipsa pro holocausto immolabatur: si non erat idonea, venibat, & ejus pretio holocaustum comparabatur.

De pecude immunda, atque ejus affimili aliqua è numero illarum, quæ sacrificiis prohibentur, in quas omnino consecratio non cadit, si quis dixisset, sint istæ holocaustum, dictum indictum esset, quemadmodum Tractatu de Rebus Altari Prohibitis exposuimus.

Si quis ita diceret, intra hos dies proximos triginta totos sit hujus vaccae pretium in holocaustum, post illos sit in pacifica: aut contrà sit ejus pretium intra hos triginta dies totos in pacifica, post illos in holocaustum, erat ejus rata vox: itaque si pretium ejus ferret intra hos dies triginta, eo com-

IV. *Cum illa mutatam.* Hoc videlicet illud est, de quo præcipitur Lev. 27. v. 10. *Et mutari non poterit.... quod si mutaverit, & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.*

compararet hoc quod votum erat :
 si ferret post hos dies triginta , item
 eo compararet id quod voverat.

VIII. Si quis bestiam haberet prægnan-
 tem , idemque diceret , hæc si marem
 enixa fuerit , en ego illum constituo
 holocaustum ; si feminam , sacrifici-
 um pacificum , pro holocausto im-
 molaretur si mas ex ea natus esset , &
 pro sacrificio pacifico si fuisset orta
 femina. Jam si ex ea fuissent mas &
 femina simul orti , ille pro holocau-
 sto , hæc pro sacrificio pacifico im-
 molaretur : sin ea duos unà peperisset
 mares , horum alter pro holocausto
 immolaretur , alter venderetur in
 holocausti necessaria : sed enim preti-
 um omnino profanum erat. Item
 ea si peperisset duas unà feminas , ea-
 rum altera in sacrum pacificum im-
 molaretur , altera venderetur in sa-
 cri pacifici necessaria , & pretium id
 omnino profanum erat. Sin obstru-
 ctum androgynumque peperisset , non
 illi sacri , sed profani erant , quemad-
 modum alio loco posuimus. Si quis
 foetum etiam contentum in alvo bestię
 vitio affectę , similisque ejus sacrās-
 set , sanè sacratus hic fuisset.

CAPUT DECIMUM-SEXTUM.

Continuatio de formulis voti nuncupandi. De votorum solutione legitima.

SI quis pecudem majorem vovisset, & ferret minorem, nequaquam satisfaceret: contrà si vovisset pecudem minorem, & majorem ferret, votum exsequeretur. Ut si quis diceret, en ego voveo agnum in holocaustum, aut in pacifica, idemque ferret arietem: item si vovisset vitulum, & ferret bovem: itemque si vovisset hoedum, & ferret hircum, fecisset satis.

ART. I.
De votorum solutione legitima.

Si quis vovisset holocaustum ex agnis aut arietibus, & hic idem * ferret פלג, dubium erat an votum reddidisset, necne. Item & si quis holocaustum avium vovisset ex turturibus, aut è columbarum pullis, & hic idem ferret ex hoc aut illo genere ubi primùm in iis compareret aureus ille fulgor, de voti solutione ad dubitabatur. Si quis animantem vovisset nigram, & ferret candidam; contràve candidam vovisset, & ferret

II.

II. Ferret. פלג. De hac voce dictum est cap. i. hujus Tractatus ad art. 14.

ART.

ret nigram : si vovisset marem , ferretque feminam ; contráve feminam vovisset , & ferret marem , votum non exequeretur.

III. Si quis votum indefinitum nuncupâisset , oportebat , ut ex eo genere quod voverat majora ferret : si ejus loci incolæ certum quoddam genus indefinitè dicere consueissent , pro consuetudine incolarum ferret : ut si quis holocaustum ex armento vovisset , bovem ferret oportebat. Sin voto nuncupando ita dixisset , en ego voveo holocaustum , & ejus loci incolæ consueissent purè holocaustum appellare etiam holocaustum avium , vel unum aut turturis , aut columbæ pullum ferre poterat. Sin autem consuetudo non pateretur , ut præter holocaustum bubulum quidquam purè holocaustum diceretur , bovem offerret oportebat. Eadem erat ratio omnium horum similium.

IV. Quisquis bovem , arietem , agnum , vitulum , & horum similia voverat , neque ferebat quod in eo genere macerrimum esset , quippe quod vilius erat , neque porro necesse habebat ferre id quod esset in eo genere adeo pulchrum , adeo pingue ut nihil supra : sed ferebat medium quiddam : quanquam si quid macrum obtulisset , voto tamen liberatus esset.

V. Si quis ita diceret , en ego voveo
bo-

bovem, qui minam valeat, bovem ille ferret, qui eodem ipse loco minâ æstimaretur extra ejus libamina. Qui si duos unius minæ boves offerret, votum non redderet.

Si quis ita dixisset, holocaustum fit bos iste, atque vitio afficeretur, duos, si placebat, illius pretio emptos ferebat. Immo si vel unum arietem illius pretio emptum ferret, votum solveret. Si quis dixisset, sint holocaustum boves isti duo, atque vitio afficerentur, vel unum alium, si libebat, horum pretio emptum ferebat: item, sit holocaustum aries iste, isque vitio afficeretur, agnum illius pretio emptum ut ferret, licebat. Item si quis agnum quandam vovisset, tum ille temeraretur, in ipsius erat manu, ut arietem illius emptum pretio ferret.

Si quis diceret, en ego in me recipio holocaustum, tum bovem segregaret, atque hic inde subripere-
tur, agno substituendo voti liberaretur: si dixisset, istum ego bovem, aut pretium ejus in holocaustum voveo, fixum & ratum erat, ita; ut si bos ille temeraretur, nihil aliud nisi bos alter pretio illius emeretur.

Si quis diceret, sit unus ex agnis meis sacer, sacer sit unus è bobus meis, atque is haberet duos, horum major sacer erat. Idem si haberet
tres,

V I.

.X I

V I I.

V I I I.

.X

tres, omnino eorum major sacer erat: verum erat quod mediocris quoque sollicitaret. Quid igitur fiebat? Expectabatur donec mediocris afficeretur vitio, atque consecratio in omnium maximum caderet solum. Idem si dixisset, bos è bobus meis sit sacer, sacer erat eorum major, nec mediocris quidquam movebat.

IX.

Si quis unum aliquod è pecoribus suis sacro designasset, neque porro designati meminisset, & si cui pater dixisset unum è pecoribus suis sacrum esse, hic suorum omnium pecus maximum sacraret, atque suo se debito liberaret. Item & si quis holocaustum ex armento vovisset, & hoc idem constituisset, nec memoriâ teneret quid constituerit, bovem an vitulum, hic bovem ferret: sin ex ovium grege quid holocaustum constituisset, nec recordaretur quid peconstituisset, arietem ferret. Sin caprarum è grege quid constituisset, nec deinceps quid constituerit, meminisset, hircum ferret. Idem si non recordaretur cujus generis bestiam holocaustum constituisset, ferret bovem simul & arietem & hircum: & si dubitaret utrum avem constituerit holocaustum, his superioribus adderet etiam & turturem, & columbæ pullum.

X.

Si quis Eucharisticum aut sacrum
pa-

pacificum vovisset, idque ex armento constituisset, tum quid constituerit non meminisset, is juvenum simul & juvenam ferret: cui si dubium id esset in ovium grege, arietem ferret & ovem: si dubium hoc esset in grege caprarum, hircum & capram ferret. Qui si non meminisset ex quo bestiarum genere votum à se sacrum constituerit, ferret juvenum & juvenam, arietem & ovem, hircum & capram. Si quis dixisset, en ego voveo holocaustum ex ave, turturem ferret, aut columbæ pullum: idem si postquam sacrum designasset, non recordarerur quo ex genere id, quod votum erat, sacrum constituerit, turturem simul & columbæ pullum ferret.

Si quis diceret, en ego voveo quid in usum altaris, pugillum afferret thuris: nam præter thus nihil quidquam totum, sicut erat, in usum altaris infumebatur. Idem si votum suum designasset, ac constituisset, nec deinde quid constituerit meminisset, ea ferret omnia quæ in altari consumebantur tota. Itaque oportebat ut ferret & holocaustum è pecude, & holocaustum ex ave, & fertum libaminum, & thus, & vinum etiam seorsum.

XI.

Si quis diceret, en ego voveo fenum in usum altaris, agnum ferret
opor-

XII.

oportebat; neque enim præter agnum quidquam pro fisco dabatur, quod quidem in altari sacrificaretur. Idem si quid designasset, neque porro designati recordaretur, pro fisco ferret quodcunque rei in altari sacrificabatur.

XIII. Si quis ita diceret, en ego voveo thus, non minus pleno pugillo daret: en ego voveo ligna, non daret pauciora frustis duobus: horum erat spissitudo eadem atque hostorii, & longitudo cubitalis: en ego voveo lignum, frustum ferret unum longitudine cubitali. Jam si quis mallet lignorum dare pretium, omnino id facere licebat.

XIV. Si quis oleum aut vovisset, aut spondisset, quid tandem fieri opus erat? Nempe eximebatur ex oleo plenus pugillus, qui sale aspersus projiciebatur in ignem, & reliquum ejus comedebatur à sacerdotibus sic, ut reliquæ fertorum. Quid verò? De vino seorsum oblato quid fiebat? Aspergebatur sale, atque super altaris fundamenta perfundebatur totum ut cuncta libamina: thus autem seorsum oblatum sale aspergebatur, prorsusque in ignem dabatur.

XV. Quisquis votum voverat, id ei non licebat de pecunia decimæ secundæ dissolvere: etenim hoc ille sacrum ex voto debebat; at quicumque debebat
sa.

sacrum, id non dissolvebat nisi de rebus communibus.

Si quis ita dixisset, en ego voveo sacrum Eucharisticum de rebus communibus, & panem ejus de decimis, nec panem ejus nisi de communibus ferre jus erat. Nimirum hic sacrum voverat Eucharisticum: Eucharisticum autem sacrum veniebat nunquam nisi cum pane de communibus. XVI.

Si nuncupando voto ita dixisset, en ego recipio me laturum sacrum Eucharisticum de pecunia decimæ secundæ, & panem ejus de communibus, huic in manu erat, ut ferret sic, ut voverat. Quanquam si cuncta de communibus tulisset, voto se liberasset utique. Item si voto nuncupando diceret, en ego voveo sacrum Eucharisticum ipsum, panemque ejus de decimis, inde ferre licebat. Nec verò panem ejus ferret de frumentis decimæ secundæ; sed de pecunia è decimâ secundâ redacta, itidem ut victima, quæ & ipsa pecuniâ decimæ secundæ coëmebatur. Cum verò nominatim dixisset se sacrificii panem oblaturum de decimis, tamen ejusdem libamina de pecunia decimæ secundæ non ferret. Nimirum libamina nisi de communibus ferebantur nunquam, quemadmodum alio loco disputavimus. De his enim scriptum videmus, *Tunc offeret offerens oblatio-* Num. 15.4

nem suam : id autem hoc sibi vult, ut ea offerat de suo, non autem de illis quæ jam aliquo pacto ad Deum pertineant.

CAPUT DECIMUM-SEPTIMUM.

Continuatio de formulis voti nuncupandi. De votorum solutione legitima.

ART. I.
De solu-
tione fer-
torum ex
voto de-
bitorum.

I I.

SI quis vovisset fertum in clibano coctum, non ferret coctum in furnulo, nec coctum in candentibus lateribus, nec coctum in * lebetibus Arabum.

Si quis diceret, en ego voveo fertum sartaginis, idemque fertum craticulæ ferret contràve vovisset fertum craticulæ, & ferret sartaginis, quod tulisset legitimum erat, at debito se neuti-
quam liberasset. Qui si ita diceret, voveo me laturum hoc in craticula coctum, & ferret coctum in sartagine, contràque voveret se laturum hoc co-
ctum in sartagine, & ferret coctum in craticula; id verò temeratum esset. Eadem erat ratio cunctorum hujus si-
milium. Item & si quis diceret, en
ego

ART. I. **L**ebetibus. De lebetibus Arabum alio
„ loco Majemonides. Est, inquit, fossa
„ quam foderunt in terra, in qua cibos coquant.

II.

ego voveo duas similæ decimas, easque uno vase ferendas, & ferret vasis duobus; contráque ferendas vasis duobus, & ferret vase uno, quod tulisset legitimum erat, at suo se debito non liberâisset: huc enim spectat id quod scriptum legitur, *Sicut promissisti Domino.*

Deut. 23.

23.

III.

Idem si diceret, voveo istas decimas uno vase ferendas, ferretque vasis duobus: contráque ferendas vasis duobus, & uno vase ferret, temerarentur illæ quidem: sin eas vovendo non designâisset, sed ita dixisset, en ego voveo decimas duas, & segregando designâisset, atque distribuisset in vasa duo, rursusque ambas uno & eodem vase positas ferret, idoneæ erant istæ scilicet. Nam si scriptum est, *Sicut promissisti*, at certè non scriptum est, *Sicut segregâsti*. Si quis dixisset, en ego decimas voveo duas uno vase ferendas, ferretque vasis duobus, atque monerent eum vovisse uno vase laturum, & porro eas offerret vasis duobus, temerarentur: sin eas deinde vase uno offerret, utique erant idoneæ.

Si quis dixisset, en ego voveo decimas duas duobus vasis ferendas, ferret vase uno, monerent eum vovisse duobus laturum, atque has ille vasis offerret duobus, idoneæ erant: Qui si illas vase uno offerret, pro fertis duobus inter se confusis habebantur.

IV.

Si quis ita diceret, en ego voveo fertum, ferret unum ex quinque illis fertorum generibus, quæ ex voto spon-
sioneque ferebantur: sin ita dixisset, en ego voveo ferta, ex illis quinque fertorum generibus ferret duo: si dixisset, en ego voveo genus fertorum ferret ferta duo ejusdem generis: en ego voveo genera fertorum, ferta duo ex duobus generibus ferret. Item si dixisset genera ferti, ferret genera duo: sin voto genus horum aliquod designasset, idque oblivisceretur, quinque ille ferret.

V.

Non ferebat homo privatus uno vase fertum, quod numerum sexaginta decimarum excederet. Si quis plures sexaginta vovisset, uno vase ferret sexaginta, & altero reliquum. Nam sexaginta quidem decimæ unâ omnes inter se permisceri possunt, non possunt autem plures his. Nos enim supra docuimus permissionem in fertis nihil obstare: verum sapientes sciverunt, ut quidquid ad permiscendum esset idoneum, in eo permistio nihil obstaret, obstaret autem in eo, quod ad permiscendum aptum non esset.

VI.

Si quis dixisset, en ego voveo centum & unam supra viginti decimas, is centum & viginti decimas vasis ferret duobus, in unoquoque decimas sexaginta, & decimam unam vase tertio. Si quis diceret, en ego voveo
deci-

decimam, decimam ferret unam: en ego voveo decimas, ferret duas: si votum suum apertè pronuntiasset, nec meminisset quot decimas pronuntiasset, uno vase ferret decimas sexaginta: si oblitus esset & quot pronuntiasset decimas, & quod ferti genus designasset, de quinque horum generum unoquoque ferret decimas sexaginta.

Si quis votum suum designasset, atque oblivisceretur tum quot vovisset decimas, tum quot vovisset se vasa adhibiturum ad votum deferendum, is munus vasis sexaginta deferret ita, ut ordiretur ab una decima, & deinceps decimas multiplicaret ad sexaginta usque: nempe primo vase deferret decimam unam, secundo vase decimas duas, tres decimas tertio usque adeo, donec in extremo vase fuerant decimæ sexaginta. Idem si oblivisceretur etiam quod ferti genus designasset, cujusque generis vasa sexaginta hoc ordine deferret: ita fiebat, ut ex uno quoque genere ferret mille octingentas & triginta decimas.

Si quis dixisset, en ego voveo fer-

rum hordeaceum, aut fertum dimidiæ decimæ, aut fertum sine oleo, sine thure, voto liber erat, quippe qui spononderat quid ejusmodi, quod neutiquam sacrificabatur: si ita dixisset, en ego voveo fertum ex hor-

deis, ex lentibus, aut fertum citra

D d 3

oleum,

VIII.

IX.

In hac formula verbum istud *fertum* conjungitur, ac construitur cum

insequen-
ti verbo.

In ista ve-
rò formu-
la hoc ver-
bum fer-
tum dis-
cretè po-
nitur.

oleum, & thus, aut ferrum dimidiæ
decimæ, erat interrogandus: qui si
responderet ita se non alia de causa
hoc vovisse, nisi quia id putarat sa-
crificare licere, si scisset non sacrifi-
cari nisi similaginis decimam integram
cum oleo thureque, se sanè nihil vo-
tutum fuisse, voto liber erat. Sin
ita responderet, quod ego si scissem,
vovissem id quod sacrificari solet, o-
mnino teneretur sacrificare id, quod
assolebat.

X.

Si quis vovisset sesquidecimam at-
que diceret, ego si sciens fuisset,
vovissem ita, ut ceteri solent, deci-
mas ille ferret duas scilicet. Si quis
dixisset, en ego voveo farinam,
en ego voveo dimidiam decimam,
& idem verbum hoc *ferrum* non
protulisset, liber erat perinde, ut
si nihil vovisset unquam. Item &
si quis dixisset, en ego voveo sa-
crum Eucharisticum sine pane, sa-
crum aliud sine libaminibus, liber e-
rat. Qui idem si diceret, ego si scis-
sem sic non sacrificari, prorsus ita vo-
vissem, ut ceteri solent, de more of-
ferret oportebat.

XI.

Si quis diceret, en ego voveo pa-
nes sacrificii Eucharistici, ferret &
sacrificium Eucharisticum simul & pa-
nes ejus: notum est enim & testatum
sine victima Eucharistica panes sacri-
ficari nunquam, adeoque sacrificii par-

tem extremam solam commemorâsse credebatur. Si quis diceret, en ego voveo panem, quo liberetur sacrum Eucharisticum hujus illius, panem illum ferret hic cum victima alterius.

Omnino vinum solum seorsum spondere vovereque cuique licebat: non licebat autem spondere, neque vini logum unum, neque porro logos duos, quia enim in libamina nec unus, nec duo logi impendebantur: porro non licebat vini spondere logos quinque, quippe qui non erant idonei, nec ad unius pecudis, nec ad duarum pecudum libamina. Licebat autem spondere aut tres, aut quatuor, aut sex, aut etiam numerum isto majorem, qui certè ad libamina multarum pecudum idoneuserat.

Ut si quis vovisset logos septem, hi libaminibus agni & arietis respondebant: si quis vovisset octo, hi respondebant libaminibus duorum arietum: si novem, hi conveniebant libaminibus bovis, & agni, aut libaminibus trium agnorum: si vovisset decem, hi conveniebant libaminibus bovis & arietis, aut duorum agnorum & arietis, & sic ad infinitum.

Si quis vovisset logos quinque, eum hortabantur, ut sextum adderet, quippe cum illos sacro designasset. Si quis autem logum vovisset unum aut duos,

XII.

XIII.

XIV.

liber erat, quoniam non erant ad libamina idonei nec ipsi, nec eorum pars. Porro non licebat nec spondere, nec vovere minus logo olei: Etenim fertum omnium tenuissimum erat una decima, quæ quidem logum olei requirebat totum.

xv.

Si quis dixisset, en ego voveo vinum, non daret minus tribus logis: en ego voveo oleum, non daret minus logo. Si quis votum suum aperte explicasset, tum oblivisceretur quot vini aut olei vovisset logos, ferret logos quadraginta & centum. Nullus enim unus erat dies, quo Ecclesia plura faceret, quam primo Tabernaculorum die solenni, cum is in sabbatum incideret: atqui eo die in libamina impendebantur logi centum & quadraginta olei, & totidem vini, quemadmodum Tractatu de Sacrificiis Jugibus & Extraordinariis demonstrabitur.

CAPUT

CAPUT DUODEVIGESMUM.

Quanam poena esset ejus, qui in altari extra Sanctuarium exstructo sacrificasset.

OMnino sacrificia omnia cum pecorum & avium, tum verò fer-
torum jubendo sancitum erat, ut in
DOMO SELECTA fierent. Namque scriptum videmus, *Ibique facies quaecunque præcipio tibi.* Item
& jubendo sancitum erat, ut quis-
quis extra Terram Sanctam degens
sacrificia pecorum debebat, his inde
ad Domum electam agendis semeti-
ipse fatigaret: scriptum est enim,
Quæ autem sanctificaveris, & voveris
Domino, tolles, &c. Atqui id quasi
per manus traditum est hoc loco agi
de sacris hominis extra Terram San-
ctam degentis, ut ille in his ad Do-
mum electam deducendis occupare-
tur usque.

Quicumque extra atrium quid sacri-
ficasset, jussu fecisset irritum simul
& vetitum prodidisset: scriptum est
enim, *Cave ne offeras holocausta tua*
in omni loco, quem videris. Et quis-
quis ibi sacrificasset ex contumacia,
poena ejus erat **כרת** Keret, quem-
admodum scriptum videmus, *Qui ob-*
tulerit holocaustum sive victimam,
Et

ART. I.
Cuncta
sacrificia
ad Do-
mum e-
lectam fe-
renda.

Deut. 12.
v. 14.

Deut. 12.
v. 26.

II.
Quæ pœ-
na esset sa-
crificantis
extra a-
trium?

Ibid. v. 13.

Lev. 17. v.
8. & 9.

*ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit, interibit de populo suo. Sin autem sacrum ibi fecisset imprudens, * statum pro peccato sacrificium ferret.*

III. Immo & qui victimas jugulâset extra atrium, licet easdem non obtulisset, nihilominus tamen si fecisset prudens, poena ejus erat כרת Keret: *Ibid. v. 3.* habemus enim in lege, *¶ 4* Quilibet si occiderit bovem sive capram sanguinis reus erit: quasi sanguinem fuderit, sic peribit. Quas easdem si jugulâset imprudens, statum pro peccato sacrificium ferret.

IV. Sed unde habemus cautum esse ne quid extra atrium juguletur? Ex collatione scilicet: videmus enim in Lege *Deut. 12.* scriptum, *Ibi offeres holocausta tua;* porro autem, *v. 14.* *Ibique facies quaecunque præcipio tibi:* quemadmodum igitur ne quid extra atrium offeratur, *Ibidem.* quo-

II. *Statum pro peccato sacrificium.* Hoc illud est, quod à Talmudistis קרבנות הטאת appellatur: Id Majemonides noster ad initium Commentariorum in Tractatum Misnicum, qui כריתות Keritot inscribitur, sic explicat. Hoc, inquit, nomine appellatur sacrificium id, quod non immutatur divitiis, vel paupertate ejus à quo fiat. Nimirum erat aliud sacrificium huic directò oppositum, quod pro facultatibus offerentis tum augeretur, tum minueretur. Sed de hoc copiosè disputavimus in ea nota, quæ Tract. 3. ad art. 12. cap. 3. fuit apposita.

quoniam ejus rei poena est , apertè
cavetur , siquidem in Lege est , *Ca-
ve ne offeras holocausta tua* , item *Ibid. v. 13.*
& ne quid extra atrium fiat , quo
verbo comprehenditur etiam jugula-
tio , quando poena apertè adscribi-
tur , sanè cautum est. Neque enim
scriptura ullâ de re poenas exigit , nisi
eam ne facerent homines præmonue-
rit.

Si quis extra atrium jugulâisset victi-
mas & obtulisset , duplicem poenam
subibat , unam quia jugulâisset , & al-
teram quòd obtulisset. Si quis intra
atrium jugulâisset victimam , & hanc
eandem extra atrium obtulisset , ple-
cteretur quòd obtulisset , rursusque
si extra atrium jugulâisset , & obtu-
lisset intra atrium , de jugulatione
plecteretur.

Nemo plectebatur de jugulatione
victimarum , nisi illæ forent idoneæ ,
quæ in altari sacrificarentur. Si quis
igitur extra atrium jugulâisset aliquam
earum animantium , quæ altari pro-
hibebantur , aut unam ex hostiis pro
peccato iis , quas naturali morte oc-
cumbi jus erat , poenâ liberabatur :
nam quod est in Lege , *Coram taber-
naculo Domini* , hujus ea vis est , ut
quidquid non erat idoneum quod in-
ferretur in tabernaculum Domini , de
eo plecteretur nemo.

Si quis extra atrium victimam ju-
gu-

V.

VI.

VII.

gulâssent eam, quæ tempore etiam indigeret aut ipsa per se, aut domini gratiâ, poenâ liberaretur, quando victima tunc ipsum non erat idonea, quæ intra atrium ingrederetur.

VIII. Etenim pecudes intra primos septem dies post ortum per se ipsæ tempore indigebant: item & turtures ante, quàm certam ætatem attigissent: his adde bestiam procreatricem & foetum ejus, quorum si alterutrum hodie jugulaveris, alterum nisi die crastino jugulare non licet.

IX. Jam domini gratiâ indigebat tempore victima, cum videlicet dominus præstitutum sibi tempus, quo sacrificaret, necdum explevisset: ut si feminis fluxione laborans vir, feminaque & puerpera intra præfinitum dierum numerum suam quisque hostiam pro peccato jugulâssent extra atrium, poenâ liberarentur: itemque homo leprosus si intra præfinitum dierum numerum suas pro peccato, proque delicto hostias extra atrium jugulâssent, poenâ liber esset, quippe cùm victimarum dominus necdum esset idoneus, qui expiaretur. Idem si intra præfinitum dierum numerum holocausta sua extra atrium jugulâssent, poenâ tenerentur: nimirum holocausto loco muneris habebatur, & hostia pro peccato hostiaque pro delicto præcipuum erat piaculum.

Porro

Porro & Nazaræus si intra dies Nazaræatûs hostiam pro peccato suam jugulâisset extra atrium, impunè esset. Idem hic si holocaustum suum, aut pacifica sua extra atrium jugulâisset, poenâ teneretur. Nempe hic solâ hostiâ pro peccato impediabatur, quominus absolveret Nazaræatum, & * in ea sola Nazaræatus præcipué vertebatur.

Hostiam pro delicto incerto, item & ex ave hostiam pro peccato dubio si quis extra atrium sacrificâisset, impunè ferret: in his enim interdictio certa non erat. Si quis hominis leprosi hostiam pro delicto extra atrium jugulâisset, nec jugulâisset illius nomine, poenâ teneretur: hæc enim hostia, quoniam non fuit hominis leprosi nomine jugulata commodè riteque jugularetur intus, ut deinceps explicabitur. Et quamcunque victimam foris jugulâsse, impunè ferres, impunè ferres etiam foris obtulisse.

Si quis duos Solennitatis Expiationum hircos extra atrium jugulâisset ante peractam super his peccatorum confessionem, ob utramque poenâ כרת *Keret* teneretur: Etenim eorum uterque idoneus erat, qui ad peragendam confessionem Domino in con-

IX. *In ea sola Naz.* Non Nazaræatûs observatio, sed complementum solutioque.

X.

conspectum prodiret. Postquam verò peracta confessio erat, de hirco emissario quidem omnino non plecteretur, quia porro iste non erat idoneus, qui veniret sub conspectum Domini.

XII.

Si quis ante, quàm templi portæ aperirentur, pacificas hostias foris jugulâisset, impunè esset. Nimirum illæ desiderabant etiam aliquid operis ante, quàm essent idoneæ, quæ immolarentur in conspectu Domini, quemadmodum alio loco diximus. Si quis autem extra atrium victimam Paschalem jugulâisset, vel aliis à Paschate quibusvis anni diebus, poenâ teneretur: nec verò quidquam referret, utrùm hanc nomine victimæ Paschalis jugulâisset, necne. Nam victima Paschalis aliis à Paschate diebus anni pro victimis pacificis ducebatur.

XIII.

Bestia communis, quæ eadem foetum in alvo gestaret altari sacratum, omnino ne foris jugularetur, interdictum erat: sed eam si quis jugulâisset, tamen non verberaretur, quia enim non erat idonea, quæ in conspectum Domini adduceretur.

XIV.

Si quis pecudem clepsisset, atque consecrâisset, tum extra atrium jugulâisset, poenâ teneretur. Sed qua tandem ex hora satis erat in illius potestatem redacta pecus, ut ob hanc poenâ

כרת

כרת Keret teneretur? Nempe ex qua illam consecraverat. Omnino sic se res habebat, siquidem pecudem ille jugulâisset postea demum, quàm de recuperatione ejus possessor legitimus desperâisset: nam antea consecratio nulla foret.

Si victimam, quæ corpus totum haberet extra atrium, & intra atrium porrigeret collum, jugulâisset aliquis, poenâ teneretur. Nam quod est in Lege, *Si occiderit bovem, aut ovem, sive capram in castris vel extra castra,* id hoc sibi vult, qui in Sanctuario jugularer hostiam, cujus collum foret intromissum, cum foris esset corpus reliquum; contraque corpus esset intus, cum foris porrigeretur collum, eum poenâ obligatum fuisse usque adeo, donec bestia tota introducta fuerat, quia scriptum est, *Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit.* Verùm si quis hostiam in templo tecto jugulâisset, quanquam locus hic immolationi non est ullatenus idoneus, impunè haberet tamen.

Homines duo si cultrum unâ tenerent, unâque victimam extra atrium jugularent, impunè haberent: scriptum est enim, *Si occiderit vel si occiderit,* unus videlicet, non item duo. Unus igitur aliquis si extra atrium victimas jugulâisset, tamen si victimas jugulare Domino non erat illi

xv.

Lev. 17.3.

Ibid. v. 9.

xvi.

Ibid. v. 3.

illi in animo, nihilominus poenâ obligaretur. Nam quod est in Lege, *Ibid. v. 4. Sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit*, hujus sententia est, si sanguinem istum putârit non pro sanguine victimarum, sed pro sanguine illo communi, qui funditur, eum poenâ obligari tamen.

XVII. Si quis victimam de nocte jugulâset extra atrium, poenâ teneretur, quia enim victima noctu jugulata extra atrium sacris erat idonea: item si quis de nocte offerret aliquid ex ea victima, quam extra atrium noctu jugulâset, de oblatione quoque poenam ferret. Si quis autem noctu victimam jugulâset intra atrium, idemque sacrificâset eam extra, impunè haberet, quippe qui sacrificâset ejusmodi rem, quæ sacris neuti-quam erat idonea. Etenim ita res erat, nulla prorsus victima in Sanctuario noctu jugulata ad rem divinam apta fuerat. Eodem modo si quis intus in Sanctuario victimæ sanguinem vase profano exceptum sparsisset foris, impunè ferret.

VIII. Et si quis hostiæ volucris collum retortum ungue secuerit extra atrium, impunè ferret, porro si eandem sacrificâset, impunè ferret quoque. Sin postquam intra atrium hujusmodi hostiæ volucris collum retortum ungue secuerat, eam inde foris sacrificâset,

ficâisset, de sacrificacione poenas daret. Nam si quis hostiam volucrem intra atrium jugulatam foris sacrificaret, impunè haberet, quippe qui ejusmodi rem sacrificâisset, quæ sacris neutiquam erat idonea. Jam si quis hostiam volucrem foris jugulâisset, & eandem foris sacrificâisset, poena duplex erat. Nimirum hostia hujusmodi cum fuerat extra atrium jugulata sanè erat sacris idonea, perinde quasi collum ejus tortum ungue sectum fuisset intus.

CAPUT UNDEVIGESIMUM.

Continuatio quænam poena esset ejus, qui in altari extra Sanctuarium exstructo sacrificâisset.

Nemo poenâ tenebatur quòd extra atrium sacrificâisset, nisi sacrificâisset in summo altari foris exstructo. Si quis sacrificium fecisset in petra, in lapide, impunè ferret: neque enim sacrificium dicebatur, nisi quod fieret in altari, ut hoc extra Sanctuarium esset: videmus enim in Lege scriptum, *Ædificavit autem* Gen. 8. 20. *Noë altare.* Porro de sacrificio extra atrium facto poena nulla erat, nisi hoc esset Deo factum. Nimi-

ART. I.
Nullum
esse sacri-
ficiu nisi
quod in
altari fiat.

Lev. 17. 9. rum quod scriptum videmus, *Ut offerat Domino*, id significat oportere, ut homini sit in animo sacrificium facere Domino.

I I.

Porro de sacrificio sic facto nulla poena fuerat, nisi idem hoc idoneum esset, quod in altari item, ut holocaustum igni consumeretur: habemus enim in *Lege* scriptum, *Qui obtulerit holocaustum, sive victimam*, ex quo concluditur quidquid idem, ut holocaustum igni aptum erat, de eo denique si extra atrium sacrificaretur, poenam esse.

I I I.

Hinc dictum est, si quis victimæ sanguinem extra atrium spargeret, aut si quis holocausti membra adoleret, aut plenum pugillum ferti, aut thus, aut suffimentum, aut fertum sacerdotum, aut fertum libaminum: item si quis extra atrium tres logos libaret vini, aut aquæ, eum poenâ teneri. Est enim in *Lege*, *Non adduxerit eam, ut offerat*. Nempe quodcunque sacrificii genus acceptum erat intus, id si quis foris faceret, poenâ tenebatur.

I V.

Rursus qui extra atrium sparsisset sanguinis reliquias, imo reliquias sanguinis intus sparsi, impunè haberet. Nam si præceptum est, ut sanguinis spargerentur reliquiæ, at illæ quidem certè impedimento non erant. Et si quis extra atrium vini aut aquæ mi-

nus,

nus, quàm tres logos libâset, seu solennitate Tabernaculorum, seu reliquis anni diebus, impunè esset. Modus enim cum deficeret, non erant ea, quæ intus accepta forent. Et si quis de carne hostiæ pro peccato, de carne hostiæ pro delicto, de carne sacrificiorum pacificorum tam privatorum, quàm publicorum; porro de reliquiis fertorum, de panibus illis duobus, de panibus propositionis aliquid extra atrium sacrificâset, impunè ferret. Nam hæc omnia idonea erant, quæ comederentur: non erant autem quæ absumerentur igni.

Si quis bestiam integram sacrificâset extra atrium, hic de extis poenam ferret, tametsi eadem ille non exemisset: nihil enim obstabat caro victimæ: itaque perinde erat, ut si sola seorsum exta adolevisset. Si quis autem fertum sacrificâset, ex quo non esset depromptus plenus pugillus, impunè esset, quia enim pugillus ille non erat à reliquo ferto sejunctus atque secretus. Si quis autem exemisset è ferto pugillum plenum, atque rursus indidisset, dum postea fertum totum extra atrium sacrificâset, poenâ obligaretur.

Si quis extra atrium sacra fudisset, confudisset, comminuisset, sale conspersisset, agitâset, admovisset; si mensam disposuisset, si lucernas ac-

v.

v i.

cendisset, si plenum pugillum è ferro exemisset, si victimæ sanguinem paterâ excepisset, impunè esset, quia nihil horum erat operatio perfecta.

Lev. 17. 8. Nam quod est in Lege, *Qui obtulerit holocaustum, sive victimam*, hujus ea vis est, ut quemadmodum obtulisse perfecta est operatio, item & de quacunque perfecta operatione demum poena sit.

VII.

Ibid. v. 9. Si quis vaccam rufam cremâset extra locum huic cremandæ definitum: item si quis hircum emissarium secundum confessionem super illum ritè peractam sacrificâset extra atrium, impunè ferret. Nam quod est in Lege, *Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit*, id hoc significat, quidquid non sit idoneum, quod veniat ad ostium tabernaculi, de eo poenam esse nullam. Quod si quis extra atrium sacrificâset victimas temeratas illas quidem, sed in ipso temeratas Sanctuario, poenâ teneretur. Hujusmodi erant victimæ, quæ in atrio pernoctâssent, quæque ex eo elatæ fuissent quæque essent, in atrio contaminatæ, quæque in atrio fuissent profanatæ cogitatione operantis: etenim hæ omnes comburendæ erant quemadmodum Tr. de Sacris Temeratis explicabitur. Si quis igitur harum aliquam contra fas extra atrium sacrificâset, poenam promeruisset. Nam quod scriptum est,

est,

est *Ut offerat Domino*, significat quid- *Ibidem.*
quid offeratur Domino, de eo pœ-
nam esse: atqui ista quidem sacra fie-
bant Domino.

Quacunque de re extra atrium sa- VIII.
crificatâ pœna erat, ex ea ubi pri-
mum aliquis vel eam magnitudinem,
quæ oleæ se exæquaret, sacrificâset ex-
tra atrium, pœnam illam prometuisset.
Nec quidquam referebat, utrum ex
re primum intus sacrificatâ relinque-
retur quod magnitudine par esset o-
leæ, idque foris sacrificaretur postea,
an re intus etiam integrâ eximeretur
tantum, quanta sit olea, forisque sa-
crificaretur. Sin rei sacrificandæ
quamvis parum intus detraheretur,
tum postea residuum illius foris sacri-
ficaret aliquis, impunè esset.

Ut si pugillo è ferto exempto, si IX.
thuri, si extis, si holocausto, si fer-
to, quæ omnia fuerunt igni consu-
menda; item si libaminibus intus
minuta quædam particula detrahere-
tur, tum residuum hoc eorum foris
sacrificaret aliquis, impunè esset.
Nam quod est in Lege, *Eam ut offe-* Lev. 17. 9.
rat Domino, indicat de re integra fo-
ris oblata pœnam esse, de imminu-
ta non item. Si quis rem sacram è
Sanctuario extulisset integram, at-
que illam imminutam foris sacrificä-
ret, hîc erat dubitandi locus: quare
verberibus ille quidem non multare-
tur. Ee 3 Si

X.

Si quis sacrificaret extra Sanctuarium membrum victimæ, in quo scilicet non esset tantum carnis, quanta est oleæ magnitudo, sed idem hoc os insitum oleæ magnitudini æquaret, poenam ille promeruisset, quia enim carne conjungitur os. Quod si hanc eandem magnitudinem completeret sal carni aspersum, dubia res erat, ideoque verberibus homo non multaretur. Jam holocaustum & ejus exta conjungebantur inter se ad conficiendam magnitudinem eam, quæ æquaret oleam.

XI.

Si quis extra Sanctuarium sacrificasset hostiæ membrum unum, & item alterum, de unoquoque membro poenam promeruisset: si sanguinem sparsisset, & membra sacrificasset, duplici poenâ teneretur. Nimirum est in scriptura distinctionis aliquid inter sacrificantem, & quidcunque aliud facientem, quandoquidem in ea dicitur, *Qui obtulerit holocaustum*, & paulò post additur, *Ad faciendum illud*. Si quis autem foris sacrificasset imminutum victimæ membrum, impunè ferret: nam quod scriptum videmus, *Eam ut offerat*, indicat de re integra demum poenam esse.

*Ibid. v. 8.
& 9.*

Ibidem.

XII.

Homines duo si victimam unâ jugulassent extra atrium, impunè ferrent: duo si unâ membrum victimæ caperent aliquod, atque extra Sanctu-

ctuarium sacrificarent, poenâ tenerentur. Nam quod scriptum videmus, *Vir, vir..... qui obtulerit Lev. 17. 8. holocaustum*, etiamsi viri duo simul unâ quid sacrificarent, poenâ teneri ambos.

Si quis asperfusionem aliquas extra atrium faceret, poenâ tenebatur. Si quis sanguinem hostiæ pro peccato excepisset paterâ unâ, ex eaque primùm asperfusiones fecisset extra atrium, tum etiam asperfusiones fecisset alias intus, de asperfusionibus foris factis poenam promeruisset. Sanguis enim ille omnis erat idoneus, qui libaretur intus. Idem si primò sanguinem è patera sparsisset intus, & postea sparsisset etiam foris, impunè esset, erant istæ videlicet sanguinis reliquiæ. Si quis autem victimæ sanguinem pateris excepisset duabus, idemque vel ex ambabus sparsisset foris, vel ex earum altera primùm sparsisset foris, & intus ex altera deinde, aut contrâ primùm intus sparsisset ex earum una, & deinde foris ex altera, poenam ille promeruisset scilicet.

Si quis de pugillo, thureque ferti alterum primò libâisset foris, contraque primo libâisset intus, & deinde foris alterum, poenâ teneretur. Item & si quis ex illis, quæ adhibebantur ad panes propositionis, dua-

bus acerris thuris, unam primùm foris, contraque unam primò intus, & deinde alteram libasset foris, poenam promeruisset.

xv.

.IIIX

Si quis his temporibus hostias jugularet atque sacrificaret extra atrium, poenâ teneretur, quippe cum sint idoneæ, quæ sacrificentur intus. Nimirum si templum nullum est, tamen sacrificare licet, quia enim prima loci dedicatio valuit in præsens & in posterum.

xvi.

.XI.

Ethnicorum hostias si quis nostrorum extra atrium jugulâset, poenam promeruisset: item & si quis extra atrium sacrificâset. Ethnicos enim ipsos quocunque loco Domino holocausta sacrificare fas erat, si modo ea in ara abs se exstructa sacrificarent: verum nostris interdictum erat, ne istis operam darent, neu eorum mandata conficerent, quia enim nobis interdicitur ne extra Sanctuarium sacrificemus. Rursus nostris licebat, ut istos instituerent & erudirent ad ritum sacrificandi Deo Opt. Max.

.XIX

XXVIII.

XXVIII.

TRACTATUS VI.

D E

SACRIFICIIS
JUGIBUS, ET EX-
TRAORDINARIIS.

CAPUT PRIMUM.

*Juge sacrificium mane vespersque qua hora,
quo loco, qua ratione fieret: Altare no-
vum sacrificio jugi matutino semper initian-
dum: semper in Sanctuario presto fuisse a-
gnos ad minimum sex.*

PRæceptum est jubens, ut * quo- Ar t. I.
tidie duo sacrificentur agni in ho- Holocau-
lo- lo-

ART. I. **Q**uotidie duo, &c. Philo Judæus lib. de
„ Victimis. Agni duo, inquit, jussu
„ Legis mactantur quotidie manè ac
„ sub vesperam, uterque cum gratiarum actione,
„ alter pro diurnis, alter pro nocturnis beneficiis,
„ quæ indefinenter Deus largitur humano generi.

ita jugia
quotidie
fuisse ma-
ctanda
duo.

Num. 28.

v. 3.

I I.

Quâ horâ
maetare-
tur eorum
primum?

locausta, quæ Jugia dicuntur, manè
unus, & alter vesperi. Scriptum est
enim, *Duos quotidie in holocaustum
sempiternum, &c.*

Horum maetandorum fuit tempus
istud. Matutinum maetabatur sole
necdum exorto quidem, sed jam col-
lustrante totam orientis oram. Sed-
enim in templo secundo evenit ali-
quando, ut Ecclesiam tempus urge-
ret, & fecere sacrificium jure ma-
tutinum ad horam * diei quartam.

I I I.

Quâ horâ
maetare-
tur eorum
alterum?

* Vespertinum verò maetari lice-
bat, ubi primùm umbra porrigeba-
tur ita, ut eam porrigi cunctis ap-
pareret: id fere fit horâ diei sextâ
& dimidiâ, & deinceps ad extremum
usque

II *Diei quartam.* Quæ ad nostram hodiernam tem-
poris describendi rationem decima diei hora est.

III. *Vespertinum verò.* Si textum interpreteris ad ver-
bum, ita sonat, *Fuge sacrificium quod fiebat inter
duas vespervas*, תמיד של בין הערבים. Nempe con-
stituerant Hebræi vespervas duas: earum una diceba-
tur, *Vespera major*, מנחה גדולה. Hæc incipiebat ho-
râ sextâ cum dimidia, quæ ad nostram describendi
temporis rationem est duodecima cum dimidia, cum
primùm sol inclinatur in occasum: altera vocabatur,
Vespera minor, מנחה קטנה. Ea horâ nonâ cum di-
midia incipiebat, quæ ad nostram temporis descri-
ptionem est tertia cum dimidia. Atque hæc disputan-
tur in Talmude tract. de Gratiarum Actionibus,
פסחים cap. 4. & rursus tract. de Paschate פסחים cap.
5. Itemque apud Scriptorem nostrum tract. de Pre-
cibus, הלכות תפלה, cap. 3. art. 4.

IV.

usque diem. Verum hoc quotidie horâ octavâ & dimidiâ demum jugulabatur, & sacrificabatur demum horâ nonâ & dimidiâ. Quid igitur causæ erat, quod à primo jugulandi tempore duas horas proferebatur? Sacrificia vel privata vel publica: nempe in terdictum erat, neve sacrificaretur quidquam ante sacrificium jüge matutinum, neve post sacrificium jüge vespertinum ulla víctima jugularetur præter Agnum Paschalem, quia fieri non poterat, ut omnino Israëlitiæ omnes Paschata sua duabus horis immolarent.

Enim vero Agnus Paschalis non jugulabatur nisi post sacrificium jüge vespertinum: itemque piaculi indigentes die * quarto decimo post sacrificium jüge vespertinum suum denique faciebant sacrum piacularare, quo mundi forent ad comedenda Paschata sua vesperi.

IV.
Agnus
Pascha-
lem post
jüge sa-
crificium
esse ma-
datum.

Vigiliâ Paschæ, seu in diem profestum, seu in sabbatum incidente, sacrificium jüge horâ septimâ & dimidiâ jugulabatur, & sacrificabatur horâ octavâ & dimidiâ, ut Agnorum Paschalium mactandorum spatium superesset. Quæ si vigilia Paschæ in vigiliam sabbati incideret, jüge sacrificium jugulabatur statim ut appe-

VI.

IV. Quarto decimo. Mensis Nisan.

¶ Phi-

appetierat tempus ejus, horâ videlicet sextâ & dimidiâ, & septimâ cum dimidiâ sacrificabatur: id adeo, ut esset spatium affandi ante, quàm sabbatum iniret. Cùm verò post sacrificium jube nihil quidquam jugulabant, adolebant tamen quidquid erat idoneum, quod die tota adoleretur: immo verò adolebantur holocaustorum membra extaque ad mediam usque noctem sic, ut Tractatu de Ratione Sacrificiorum faciendorum disseruimus. Porro autem si quæ membra & exta ne tum quidem essent igni absumpta, seu illa sacrificii jugis, seu reliquorum forent sacrificiorum, illa porro nocte tota super igni convertebantur usque ad diluculum: Videmus enim in Lege scriptum, *Tota nocte usque manet.*

VI.

Sacrificii jugis membra inquinamentum elevabant, non elevabant sabbatum: sed enim vigiliâ sabbati demum adolebantur membra sacrificii jugis de vigilia sabbati: hæc enim erat ratio sacrificii jugis, principium ejus sabbato derogabat, non item finis. Jam adipēs de sabbato sacrificabantur nocte solennitatis ejus, quæ exeunte sabbato iniret. Rursus eadem non sacrificabantur nocte solennitatis Expiationum. Scriptum est enim, *Holocaustum sabbati in sabbato suo*, non autem holocaustum

stum sabbati unius in altero sabbato, neque porro holocaustum diei profecti in die festo.

Quartus decimus dies Nisan cum incideret in sabbatum, Agnorum Paschaliū adipēs adoleri nocte solennitatis insequentis licebat: nam istæ quidem erant instar adipum de sabbato.

VII.

Non habebant unquam pauciores quàm sex agnos, eosque diligenter inspectos, & perlustratos in conclavi agnorum, quod intra Sanctuarium erat: hi enim quatrīdium ante immolationem præsto adessent oportebat: Et cum singulos principiò ritè perlustrassent, tamen sacrificium jūge nunquam faciebant, quin hostiam ante immolationem denuo perlustrarent facibus. Porro tunc eidem aquam in aureo poculo potandam dabant, quo facilius corio exueretur.

VIII.

In Sanctuario præsto fuisse semper agnos ad minimum sex.

Ut sacrificium jūge matutinum, item & vespertinum fiebat: Et erat utriusque faciendi ratio eadem atque holocausti, quam nos Tractatu de Ratione Sacrificiorum Faciendorum descripsimus. Jam agnum non ligabant, ne rationem heterodoxorum imitarentur: sed enim hujus pedes tum anteriores, tum posteriores manu constringebant. Jam constringendo hostia disponebatur ita, ut esset ejus caput conversum ad

IX.

Qua ratione jūge sacrificium fieret?

ad meridiem, & facies ad occidentem.

X.
Sacrificia
jugia quo
loco tem-
pli ma-
cta-
rentur?

Sacrificium juche matutinum jugu-
labatur in lanienæ angulo inter oc-
cidentem & septentrionem interme-
dio ad secundum annulum: vesper-
tinum autem in ejusdem lanienæ an-
gulo inter septentrionem & orien-
tem medio item ad secundum annu-
lum: id adeo, ut jugulatio contra
solem fieret: nam ea est regione solis
esse jugulanda utique traditum est.

XI.
Altare no-
vum sacri-
ficio jugi
matutino
initian-
dum.

Si quando per errorem, per im-
prudentialiam, imo & per contuma-
ciam sacrificium juche matutinum fa-
cere omisissent, nihilominus vesper-
tinum faciebant: sic enim res erat,
si tamen altare jam sacris initiatum
foret: quod si novum esset, nec in
eo quidquam esset adhuc sacrificia-
tum, neutiquam in eo vesperi pri-
mum sacrificarent, quia enim altare
holocausti sacrificio jugi matutino
demum initiabatur.

CAPUT SECUNDUM.

Quotidie tres in altari pyras accensas : cinerem in medio altari cumulatum in formam globosam, atque adeo Pomum esse dictum. Quibus cerimoniais cineres ex altari tollerentur?

PRæceptum est jubens, ut perpetuus in altari ignis ardeat : scriptum est enim, *Ignis perpetuo ardebit in altari.* Et quanquam ignis divinus demittebatur de coelo, tamen humanum etiam ignem adhiberi iussum erat : est enim in Lege, *Et subjicient in altari ignem.*

ART. I.
Perpetuum in altari ignem ar-
fisse.
Lev. 6. 13.
Ibid. 1. 7.

Manè disponebantur ligna, atque in altari summo extruebatur rogi ingens : nimirum hoc illud est, quod in Lege dicitur, *Quem nutrit sacerdos subjiciens ligna manè per singulos dies.* Porro autem sancitum erat, ut unà cum sacrificio jugi matutino duo etiam ligni segmenta afferrentur insuper ad rogi adhibenda : hoc enim sibi vult Legis illud, *Quem nutrit sacerdos subjiciens ligna manè.* Item & cum sacrificio jugi vespertino addebantur etiam segmenta duo ad rogi ; namque hoc significat Legis illud, *Et disponent ligna super ignem :* nempe hîc de sacrificio jugi loqui scri-

II.
Singulis diebus manè rogi in altari fuisse extructum.
Ibid. 6. 12.
Ibid. 1. 7.

scripturam auditione acceperunt. ¶

III.

Jam cum sacrificio jugi vespertino duo ligni segmenta ferebant sacerdotes duo: horum videlicet uterque unum manu tenebat ligni segmentum.

Ibidem.

Videmus enim in Lege scriptum, *Et disponent*, quo loco duo quidem certe significantur. Eadem illa cum sacrificio jugi matutino ferebat sacerdos unus.

IV.

Quotidie
3. in alta-
ri rogos
exstructos
esse.

Singulis diebus tres in summo altari rogos exstruebant: unum ingentem, quo sacrificium jure & reliqua porro sacrificia adolerentur: alterum ad latus superioris: ex isto ignem dabatur in thuribulum ad suffimentum quotidie incendendum: tertius omnino ad usum erat nullum, sed ad observandum præceptum hoc de igni,

Ibid. v. 13. Ignis perpetuò ardebit in altari.

v.

Jam hoc auditione acceperunt quod scriptum videmus, *Cremabitur in altari*, ingentem illum significare

Ibidem.

rogum: quod autem additur, *Ignis in eodem altari erit*, significare rogum illum

¶ Philo Judæus lib. de Victimis offerentibus. De altari, inquit, exteriori mandatum extat, *Ignis in altari ardebit perpetuus*. Merito, ut equidem arbitror. Nam quia perennes Dei gratiæ nec deficiunt, nec intermittuntur, sed interdum nocturne fructus se præbent nobis hominibus, gratiarum actionem hæc sacra flamma figurat semper instaurandam, ne quando extinguatur.

illum alterum suffimenti : & quod porro subicitur, *Ignis autem in altari semper ardebit*, tertium esse rogi igni conservando. Jam si quæ sacrificii jugis membra, itemque si adipēs non essent ad vesperam igni absumpta, porro ad latus rogi majoris apponebantur.

Si quis ignem altaris extinxisset, verberaretur : scriptum est enim, *Non exstinguetur*. Immo & si quis vel unum carbonem & eundem etiam ante de altari sublatum extinxisset, verberaretur tamen. Verum ignem thuribuli, item & ignem candelabri, ignem videlicet in altari factum ad accendendum candelabrum cum in summo altari quis extinxisset, impunè tulisset : nimirum hos ego ignes, siquidem in aliud erant pietatis opus facti, neutiquam ignem altaris dixerim.

Ingens ille rogi extruebatur in altari ad orientem : etenim eum oportebat ad orientem appareret extrui coepisse. Inter lignorum segmenta aliquid vacui intererat. Jam segmentorum extrema interiora attingebant cinerem in medio altari cumulatam, quod *Pomum* vulgò nominatur.

Exstructo rogo majori porro legabantur pulcherrima quæque ligna si culnea, atque extruebant rogi altaris suffimenti : Is contra altaris cor-

VI.

Lev. 6. 13.

Ignem altaris exstinguen- dum non esse.

VII.

Qua parte altaris extrueretur rogi major?

VIII.

Qua in altaris parte extruere-

tur ro-
gus
fuffimen-
ti?

nu occidenti & meridiei intermedium
extruebatur, idemque removebatur à
cornu septentrionem versus cubitos
quatuor. In hoc * fata carbonum
circiter quinque, sabbato autem fata
circiter octo conficiebantur, quia sin-
gulis in eo sabbatis duæ thuris acerræ
incendebantur.

I X.

Qua parte
ro-
gus ter-
tus?

Ibid. v. 9.

Hic Vul-
gata non
verbum
de verbo
expres-

sum extu-
lit, sed sen-
sum ma-
gis secuta
leviter dif-
crepat.

X.

Ibid. 10.

Sacerdo-
tis esse
quotidie

Tertium autem ad conservationem
ignis rogi in quavis altaris parte ex-
strui fas erat: hic accendebatur ignis:
Jam ignem deorsum accensum in alta-
re ferre non licebat: in ipsomet altari
oportebat accendi. Videmus enim in
Lege scriptum, *Et ignis altaris suc-
cendetur in eo*, ex quo colligitur ignem
hunc nisi in summo altari accenden-
dum esse nusquam.

Præceptum est jubens, ut ex altari
quotidie cinis auferatur: ait enim
Lex, *Tolletque cineres*: ea res erat ex
operationibus sacerdotalibus una:
Jam auferendo cinere sacerdos dete-
riore veste vestitus erat, quam ceteris
muneribus obeundis: videmus enim
in Lege scriptum, *Spoliabitur priori-
bus vestimentis, indutusque aliis, Tol-
letque*

VIII. *Safa*. Satum est Hebraica mensura aridorum,
de qua Josephus lib. 9. Antiq. Judaic. cap. 2. capit ter-
tiam partem medimni Attici, congios Atticos qua-
tuor, & sextarios Atticos viginti quatuor, libras Ro-
manas triginta sex, quia enim sextarius Atticus sesqui-
libram Romanam efficiebat.

letque cineres. Nec verò hoc eo di- ex altari
citur, quò vestis illa altera profa- cineres
na foret, sed quo prioribus esset de- tollere.
terior. Abhorret enim à consuetu- *Lev. 6. 11.*
dine cum iisdem vestibus coquinari, *Ibid. v. 10.*
& domino suo poculum miscere.

Auferebatur cinis quotidie nascent-
te aurorâ: diebus autem festis ineun-
te secunda parte noctis tripartitæ:
solennitate verò Expiationum nocte
media.

XI.

IIIIX

Hæc igitur erat agendi ratio. Cui
cineris sublatio forte obvenerat, is in
aquam se se mergebat, atque indue-
bat vestes ad auferendos cineres ap-
paratas: porto lavabat etiam manus
& pedes: Erat qui huic ita diceret,
Cave ne vas sanctum attingas ante,
quàm manus & pedes tuos laveris:
postea capiebat thuribulum, quod ex
argento erat: id in angulo sepositum
erat inter collem & altare ad occiden-
tem collis: capiebat igitur thuribu-
lum, atque in culmen altaris ascen-
debat. Hic carbones huc & illuc di-
movebat, & ex iisdem capiebat qui
in medio igni erant quàm maximè
exusti, atque in terram descendebat,
oreque ad septentrionem verso ad o-
rientem collis ambulabat in terræ so-
lo cubitos circiter decem versus, se-
ptentrionem: tum quos ceperat car-
bones coacervabat in pavimento ad
tertium circiter à colle palmum.

XII.

Quibus
ceremo-
niis tolle-
rentur ab
altari ci-
neres?

XIIIX

IIIIX

IIIIX

IIIIX

IIIIX

IIIIX

Hoc eodem loco reponerantur inglu-
vies avis, cinis altaris interioris, i-
tem & cinis candelabri: Jam carbo-
nes thuribulo sic eximere, & eisdem
deorsum in pavementum propter al-
tare deferre, hoc videlicet illud est,
quod in singulos dies præcipitur.

XIII.

Postquam exemptor hic descende-
rat, fratres ejus sacerdotes curre-
bant, manus & pedes festinanter la-
vabant, scopas & fuscinas sumebant,
& culmen altaris conscendebant:
tum quæcunque holocaustorum mem-
bra, & reliquorum sacrificiorum ex-
ta non erant per noctem totam ab-
sumpta, removebant in latera alta-
ris. Quæ si latera non caperent, dis-
ponebantur in colle contra altaris
gyrum. Post deinde scopis cinerem
ex omnibus altaris partibus conver-
rebant, atque * in *porum* illud,
quod dicebatur, coacervabant. De
hoc cumulo pars cineris data in le-
betem (is erat vas magnum, quod *
semicorum continebat) deorsum fe-
rebatur. Diebus autem festis nihil
deferrebat cineris; sed in medio al-
tari

XIII. In *porum*. De hoc dictum paulò supra ad
art. 7.

Semicorum. Ista mensura Hebraicè שמיני נומינאטור:
aridorum erat, & capiebat cori dimidium, medi-
mnos Atticos quinque, sextarios Atticos 360. & libras
Romanas 540.

ART.

tari cumulus relinquebatur quàm altissimus, quippe qui esset altari decorus.

De cinere ex altari delato quicumque sacerdotum vellet vas aliquod explebat, atque deportabat extra urbem, quem in locum cineres effundebantur; omninoque cineres deportare non fortis, sed voluntatis erat, neque tamen sacerdotum ullus ad exportandum cinerem segnior fuit unquam.

XIV.

Cùm verò cinerem exportare nihil sacrum esset, tamen eum non exportabant, qui affecti vitio corporis fuerant. Jam cinis extra urbem delatus seponebatur in loco, ubi non erat ventorum magna vis, neque suum volutatio: nec ibi quidem spargendus erat. Nam quod est in Legge, *Et ponet eum*, id significat placidè & leniter esse reponendum: Jam nullum omnino ex eo fructum percipere licebat.

XV.

Lev. 6. 10.

CAPUT TERTIUM.

*Quæ teneretur ratio in suffimento incendendo:
Cunctos à templo amovendos cùm incende-
retur suffimentum. Bis in die templi can-
delabrum purgandum à sordibus, & ejus
lucernas accendendas. Quantum olei can-
delabro impenderetur?*

ART. I. **P**Ræceptum est jubens, ut in aureo
Incenden- altari intra templum sito * suffi-
men-

ART. I. **S**uffimentum singulis. &c. Nec quidquam
aliud altari in isto sacrificabatur, uti di-
ctum est Tractatu 2. cap 2 art 11. Atque hac de
re ita Philo Judæus lib. de Victimis Offerentibus ad
„ initium Testatur etiam, inquit, Lex jubendo po-
„ ni duo altaria, materia, loco, usuque differen-
„ tia. Alterum enim ex saxis collectitiis impositis
„ exstruitur in atrio juxta templi vestibulum ad im-
„ molandas victimas. Alterum verò aureum situm
„ est post primum velum in penetralibus, nemini
„ conspicuum nisi sacerdotibus functionis suæ tem-
„ pore castitatem servantibus, quod factum est ado-
„ lendis odoribus. Unde liquet micam thuris abla-
„ tam ab homine pio esse Deo gratiorem multis ho-
„ stiis, si offerenti non adsit probitas. Melius etiam
hac de re Scriptor noster differit lib. illo, qui D O-
CTOR PERPLEXORUM inscribitur cap 45. partis
tertiæ, & rei causam affert eò probabiliorem, quod
„ ex ipsa sacrificiorum ratione petitur. Quia, in-
„ quit, quotidie magnum numerum bestiarum ma-
„ ctabant, carnes ibi in frustra scindebant, intestina
„ &

mentum singulis diebus bis incenda- dum fuis-
tur, manè, vespèrique. Videmus se suffi-
enim in Lege scriptum, *Et adolebit* mentum
incensum super eo Aaron, &c. Idem quotidie.
hoc incendebatur ad vespèram, si *Exod. 30.*
manè non esset incensum, ut etiam *v. 7.*
contumaciter non esset incensum.
Nec verò aureum altare initiabatur
nisi suffimento vespertino.

Quantum igitur suffimenti singulis *II.*
diebus incendebatur? * Centum de- Quantum
nariorum pondus: denariorum vide- incende-
licet quinquaginta pondus manè, & retur
tantundem vesperi. Altare hoc cùm quotidie
fuisset eversum, nihilominus in ejus suffimen-
ti?
loco

„ & crura lavabant & comburebant. odor ejus si in
„ hoc statu illud reliquissent sine dubio instar macelli
„ alicujus fuisset, ideo præcepit Deus, ut bis quoti-
„ die suffitus in eo fiat, manè & vesperi ad gratum
„ reddendum odorem ejus, & odorem vestimento-
„ rum ministrorum ejus. Hinc est illud quod Rab-
„ bini nostri dicunt, A Jericho odorabantur odorem
„ suffitus. Et hoc itaque ex illis est, quæ reveren-
„ tiam ac venerationem huic loco acquirebant. Nam
„ si non habuisset bonum odorem, sed contrarium
„ ejus, hoc est, malum, tum effecisset hoc quoque
„ in animis hominum contrarium reverentiæ, hoc
„ est, contemptum. Sicut enim anima mirificè bo-
„ no odore delectatur, eumque sequitur, ita è con-
„ tra malum odorem detestatur, atque fugit. Ha-
„ ctenus noster, quem ita Latine loquentem fecit
„ Joannes Buxtorfius F.

II. *Centum denariorum* Vide quæ sunt dicta de de-
nariis in nota apposita ad art. 17. cap. 1. Tract. 2.

loco suffimentum incendere licebat :
quæcunque partes suffimenti altari e-
rupissent, non restituerentur, non si
quadrantes integri.

III.
Cunctos
à templo
fuisse a-
moven-
dos tum,
cùm in-
cendere-
tur suffi-
mentum.

Lev. 16.
v. 17.

Cùm incendebatur suffimentum in
templo, ab eo amovebatur populus
omnis : Et neminem inter vestibulum
& altare versari fas erat, donec
is qui suffimentum adolebat templo
egressus esset. Cùmque sacerdos in
templum inferret sanguinem hostiæ
pro peccato illius, quem respergi in-
tus oportebat, omnino omnes cede-
bant loco inter vestibulum & altare
intermedio usque dum egrediebatur :
Est enim in Lege, Nullus hominum
sit in tabernaculo, quando Pontifex San-
ctuarium ingreditur, &c. Quod
quidem generaliter constitutum erat,
ut inter cunctas expiationes faciendas
in Sanctuario, nemo ibi versaretur
homo. §

IV.
Quæ te-
neretur
ratio in
adolen-

Hæc igitur erat suffimenti singulis
diebus adolendi ratio. Cujus erat
officium cinerem de interiori altari
tollere, is in templum ingrediebatur
cum genere quodam vasis sancti, cui
☩ nomen erat : erat id ex auro, &

§ Simile quid refertur 6. Anei. v. 258.

Procul este profani. &c.

& capiebat * cabos duos & semis. do suffi-
sem. Deponebat 'IUV in terram an- mento?
te conspectum, & quidquid in alta-
ri medio inerat cineris, & carbonis,
suis ipse manibus apprehendebat, at-
que in 'IUV dabat: ad extremum re-
liquias verrendo indebat, vas illud in
templo relinquebat, exhibat: Cui sorte
suffimentum adolendum obtigerat, is
suffimento vas certum implebat, cu-
mulabat: erat aptum ei vasi opercu-
lum, nomen ei acerra: Jam hanc ille
acerram imponebat vas in aliud:
lanx isti nomen erat: lancem istam
panniculo opertam manu prehende-
bat atque ingrediebatur: ingredieba-
tur cum eo & alius, qui thuribulum
ignis manu tenebat.

Jam hæc erat ignis accipiendi ra-
tio. Cui fors obtulerat thuribulum,
thuribulum ex argento sumebat, &
conscendebat altaris culmen, ubi car-
bones huc illuc dimovebat, atque e
rogo secundo carbones adeo exustos
capiebat. Descendebat inde & in-
fundebat carbones illos in thuribu-
lum aureum. Jam carbonibus ex istis
si dispersum esset circiter cabum, aut
eo minus, in fossam deducebatur sco-
pis, sabbato lebetes operiebatur: sin
eo plus dispersum esset, recipiebatur
utique.

Le.

IV. Cabos duos & semissem. Qui efficiunt sextarios
Atticos duodecim.

VI.

Lebetis erat triplex usus : sabbato carbones eo operiebantur, item * & reptile : tum eodem cinis ex altari deferebatur.

VII.

Ante hos ibat qui interiori ex altari cinerem sustulerat : Is יָדוּ, in quo cinis altaris interioris inerat, capiebat, adorabat, exhibat. Qui thuribulum manu tenebat, is carbones super interius altare congerebat, tum ora thuribuli expandebat, idemque numen adorabat, & exhibat. Qui ferebat lancem, acerram tollebat de lance, quam deinde suorum aut familiarum, aut propinquorum alicui dabat : tum inspiciebat ecquid esset suffimenti dispersum in lance. Eidem inde quod fortè dispersum erat, simul & illud, quod inerat acerra suffimenti, familiaris ille propinquusve in pugnum dabat, protinusque numen adorabat, atque excedebat.

VIII.

Hunc igitur, cujus erat officium suffimentum incendere, ita monebant, Cave ne primùm incendas suffimenti id, quod est ante conspectum tuum, ne usuveniat, ut uraris : tum ille suffimentum incipiebat super ignem projicere leniter pro more & modo cribrantis similam usque adeo, donec suffimento omnis erat contractus ignis. Jam

VI. *Reptile.* Si quod in templum irrepsisset, quoniam contactu suo res inquinabat.

X.

Jam cujus erat adolere suffimentum nunquam adolebat quin præfectus ei prius dixisset, Adole. Qui si sacerdos magnus esset, illi præfectus ita dicebat, Domine summe sacerdos adole. Postquam præfectus ita dixerat, omnis populus recedebat, & suffitor suffimentum adolebat, numen adorabat, atque excedebat.

Ut manè vesperique tollerentur de candelabro cineres * lucernæque accenderentur aptè, jubendo sancitum est. Videmus enim in Lege scriptum, *Collocabunt eam Aaron & filii ejus*: Jam accendere lucernas res est, quæ * sabbato derogat, atque inquinamento itidem, ut sacrificia illa, quibus est præfinitum tempus. Est enim in Lege, *Ut ardeat lucerna semper.*

Erat in unamquamque lucernam infundendus dimidius logus olei.

Nam

X. *Lucernæque accenderentur.* In textu est, הטבת, quæ vox הטיב deducitur à verbo הטיב, quod est à themate טב, vel à themate יטב, utrumque enim in conjugatione quinta habet הטיב. Jam verbum illud in conjugatione prima propriè est *bonum esse*, in quinta *bonum efficere*, seu *melius efficere*: porro autem cum in textu sacro Exod. 30 v. 7. tum à cunctis Scriptoribus Hebræis usurpatur ad significandum *Candelabri lucernas a sordibus purgatas ac bene compositas accendere.* Atque hoc breviter etiam explanatur à Scriptore nostro art. 12. hujus ipsius capituli.

Sabbato derogat. Vide nostram hac de re notam, quam apposuimus ad art. 93. cap. 4. Tract. 4.

I X.

X.

Exod. 27.

21.

Bis in die
candela-
brum
templi
purgan-
dum à
sordibus,
& lucer-
nas ejus

accenden-

das.
Exod. 27.
20.

XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

XII.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Exod. 27.
20.
XI.
Ibid. v.
21.
Quantum
olei can-
delabro
impende-
retur.

Nam quod est in Lege, *A vespera usque*, id hoc significat, dandam esse lucernæ mensuram olei eam, quæ supeditat ad ardendum à vespero ad diluculum. Jam candelabrum initiabatur nunquam nisi accendendis septem ejus lucernis ad vesperum.

Quid est igitur tollere de candelabro cinerem? Nempe si qua fuerat extincta lucerna ex ea tollebatur ellychnium, & quidquid in ea supererat olei, tum in eandem probè extersam aliud ellychnium indebatur, item & aliud oleum, idque mensurâ, quæ erat dimidius logus. Quod sublatum fuerat abiciebatur in locum cinerum juxta altare ad cinerem altaris interioris exteriorisque: tum quæ lucerna extincta fuerat accendebatur: Jam accendere lucernas hoc videlicet illud est, quod dicitur lucernas efficere bonas. Et quæ non inveniebatur extincta lucerna, eam tantummodò reparabant.

Quæ lucerna respiciebat occidentem, eam extinctam post sublato ipsius cineres non accendebant nisi de altari exteriori: reliquæ verò lucernæ extinctæ accendebantur alia de alia.

Jam hæc erat accendendi ratio. Extrahebatur ellychnium donec accendebatur: nam lucernæ candelabro affixæ fuerant, & aliâ lucernâ accendere non licebat, quippe quod despi-

catui

catui ducebatur.

Quæcunque ellychnia accendere in sabbatum non licet, nec licebat apud Sanctuarium accendere in candelabro. Nam quod est in Lege, *Ut ardeat lucerna semper*, id hoc sibi vult oportere ut flamma sponte sua ascendat.

XV.

Ibidem.

Qui lucernas accendebat, non omnes unâ accendebat; sed post accensas quinque intermissionem faciebat: tum alia fiebat operatio, atque idem ille rursus ingressus accendebat reliquas duas lucernas, id adeo, ut congregaret omne atrium.

XVI.

Diximus ante lucernas omnes extinctas accendi aliam de alia. Jam hic erat accendendi ordo. Cui obtigerat, ut cinerem de candelabro tolleret, introibat, manuque tenebat certum vas, quod Urceum nominabant. Id erat ex auro, & poculum magnum similitudine imitabatur: in hoc indebat nomine cineris ellychnia extincta, & quidquid in lucernis reliquum erat olei, & quinque lucernas accendebat: tum urceum in medio è tribus, qui ante candelabrum erant, gradibus relinquebat, & exhibat. Rursus introibat, accendebatque reliquas duas lucernas, urceum manu prehendebat, numen adorabat, excedebat.

XIX.

XVII.

Quænam esset accendendi ratio?

XX.

Præceptum est jubens, ut diebus singulis summi sacerdotis offerantur crustula. Dimidium manè cum sacri-

XVIII.

Singulis diebus ab
ficio

Lev. 6.

14.

ficio jugi matutino, & dimidium vesperti cum sacrificio jugi vespertino. Etenim his pinsendis & coquendis sabbatum juxta atque inquinamentum posthabebatur itidem, ut cunctis illis sacrificiis, quibus erat præfinitum tempus. Nam quod in Lege videmus, *Coctiones*, hujus ea vis est, ut quid pulchrum sit, non autem ab hesterno die coctum: præterea autem si hesterno die coctum fuisset pernoctando sanè temeraretur, siquidem craticula è vasis sacris erat, ut alio loco diximus.

XIX.

II V X

III V X

IV V X

V V X

VI V X

VII V X

VIII V X

IX V X

X V X

XI V X

XII V X

XIII V X

XIV V X

XV V X

XVI V X

XVII V X

XVIII V X

XIX V X

XX V X

XXI V X

XXII V X

XXIII V X

XXIV V X

XXV V X

XXVI V X

XXVII V X

XXVIII V X

XXIX V X

XXX V X

Horum similia extra atrium molenda erat succernendaque: & utrumque hoc opus sabbato nihil derogabat.

XX.

Sacerdos si dimidium manè sacrificasset, tum mortuus esset, aut inquinatus, aut vitio affectus, atque alius in locum ejus esset substitutus, hic nec dimidiam decimam domo sua ferret, nec ferret dimidiam decimam à superiore; sed integram ipse ferret decimam, quam eandem divideret, & sacrificaret dimidiam unam, & dimidia altera periret.

XXI.

Itaque dimidiæ duæ sacrificarentur, & perirent totidem. Jam dimidiæ illæ duæ, quæ peribant, relinquebantur interea dum species earum immutabatur, tum deinde cremabantur. Item fiebat si dimidia decima vespertina fortè perderetur, polluereturque.

Sed

Sed ubi tandem loci cremabantur? **XXII.**

In atrio.

Quod si sacerdos magnus manè mortuus esset post sacrificatam dimidiam decimam, neque in locum ejus esset suffectus sacerdos alius, pro piaculo illius hæredes ferrent decimam integram, ex qua crustula confierent. **XXIII.**
 Omnino hæc sacrificabatur omnis. Summus sacerdos si mortuus esset ante sacrificacionem matutinam, neque substitutus in locum ejus esset sacerdos alius, omnino decima integra manè, & decima integra vesperi sacrificaretur. Cum verò conduplicaretur simila tamen oleum & thus non duplicaretur: verum enim seponebant in has duas decimas tres logos olei, & pugillum thuris, sesquilogum olei & dimidium pugillum thuris in decimam matutinam, & tantundem in decimam vespertinam,

CA.

CAPUT QUARTUM.

Sorte distributas esse quotidianas Sanctuarii operationes. Quenam esset ratio sortitionis.

ART. I.
Sorte distributas
esse quotidianas
Sanctuarii opera-
tiones.

OMNINO operationes istæ quotidianæ sortitio distribuebantur omnes: sortitionis erat ista ratio. Postquam aurora surrexerat, cunctarum, quæ erant de die operaturæ, familiarum sacerdotes in conclave lapidis quadrati introibant omnes velati vestimentis sacerdotalibus. Ibat cum illis una & is qui sortibus præfectus erat: ex sacerdotibus in orbem consistentibus alicui eisdem præfectus sortium de capite tollebat, atque restituebat: hic enim erat à quo fiebat numerandi initium: porro ducebantur sortes ita, ut paulò inferiùs explicabitur.

II.

Tum eorum quidam ad sacra facienda aggrediebantur: alii tradebantur certis quibusdam ministris, qui quidem posteriores istos vestibus sacris exuebant: omnino femoralia isti retinebant, interea dum vestes induebant communes, rursusque & femoralia quoque deponebant, atque ministri suprà dicti vestimenta in armariis reponebant.

Jam

Jam sortitio hoc modo fiebat: Sta-
bant sacerdotes in orbem, qui iidem
communiter numerum aliquem pro-
ponebant, octoginta, centum, mil-
le, aut quemcunque volebant nume-
rum. Inde præfectus illis imperabat,
ut digitos porrigerent, & illi porrige-
bant alius unum, alius duos: si quis
porrigeret tres, tres illi numeraban-
tur: non porrigebatur autem in San-
ctuario pollex propter homines frau-
dulentos: pollex enim brevior est, at-
que facilis ad diducendum, & ad com-
primendum. Si quis igitur pollicem
diduceret, hic illi non numerabatur.
Jam initium numerandi præfectus du-
cebat ab illo homine, cui principiò ci-
darim sustulerat: porro autem digitos
omnium dinumerare pergebat, ibat-
que in orbem tamdiu, donec numerus
ille constitutus compleretur. Cujus in
digito complebatur numerus, is for-
te primus ad operandum aggredieba-
tur.

Quod autem numerus ille commu-
niter constitutus percensebatur in digi-
tis non in hominibus ipsis, hæc causa
erat, quia Israëlitarum numerum re-
censere nisi per res alias non licebat.
Etenim scriptum videmus, *Et recen-*
suit eos cum agnis.

Singulis diebus manè fortitiones
fiebant quatuor. Prima fors duceba-
tur de altari purgando, quod præsta-

Fasc. VI.

G g

bat

III.

Quænam
esset ratio
sortitio-
nis?

IV.

1. Sam.
15. 4

V.

Quotidie
manè fa-

Etas esse bat is, cui purgatio altaris sorte obve-
fortitiones nerat. Idem ille rogam exstruebat,
quatuor. & lignorum segmenta duo in altare
portabat: porro idem plenum ignis
thuribulum de altari exteriori deporta-
bat ad altare aureum ad suffimentum
incendendum.

VI.

Sorte verò altera hominibus trede-
cim simul obtingebat aliquid, idque
ex ordine quo prostabant: nempe edi-
cebat illis præfectus, ut digitos expli-
carent, atque numerabat sic, ut ante
diximus, tum qui sorte primus exiret,
is sacrificium jure matutinum jugula-
bat; secundus qui propter illum assiste-
bat, * excipiebat sanguinem jugis sa-
crificii, idemque spargebat: tertius,
qui secundo proximus erat, cinerem
tollebat de interiori altari, quod idem
altare suffimenti erat: quartus, qui
ad proximè superioris latus erat, de
candelabro cinerem tollebat, accen-
debatque lucernas: quintus in collem
ferebat sacrificii jugis caput, & pedum
posteriorum alterum: sextus eodem
ferebat pedes anteriores duos: septi-
mus caudam & pedum posteriorum al-
terum: octavus pectus & guttur: no-
nus duo latera: decimus intestina:
undecimus similam libaminum: duo-
decimus

VI. Excipiebat. In eundem modum canit Poëta 6.
Æneidos. Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem
Suscipiunt pateris.

decimus crustula: decimus-tertius vinum libaminum.

Ad sortitionem tertiam quod attinet, denuntiabat præfectus omni familiæ, quæ erat de die operatura, ut quisquis eorum suffimentum nunquam incendisset, ad sortitionem accederet: conveniebant ad præfectum, & ducebatur fors, qua qui primus exhiberetur, ejus erat suffimentum adolere.

VII.

Quarta denique fiebat sortitio: coibant omnes atque sortiebantur, qui de colle membra victimæ ferrent ad altare, atque munus hoc obibant ii, quibus sorte obvenerat. De sacrificio jugi vespertino nulla ducebatur alia fors: sed enim cuicumque sacerdoti aliqua ex operationibus matutinis sorte obtigerat, hæc eadem illi obtigerat & in vespere. Excipitur suffimentum, de quo quidem fors alia ducebatur ad vespere: Etenim conveniebant ex ea familia illi, quibus nunquam obtigerat, ut suffimentum adolerent, atque de hoc adolendo sortem ducebant, si evenisset, ut omnes in vita sua jam suffimentum incendissent, de hoc incendiendo omnes manè semel & simul sortem tertiam ducebant, & cui obtigerat, ut manè adoleret, idem hic adolebat etiam vesperi.

VIII.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

IX.

Sed quâ tandem ratione operabantur sabbato? Nam eo die præter jugia sacrificia fiebant etiam extraordinaria,

& thuris acerræ duæ incendebantur : nempe sacerdotes è familia curiæ egredientis sortiebantur manè , atque sacrificium jüge matutinum faciebant , & iidem agnos duos , qui addebantur , holocausti nomine sacrificabant : & quod cuique ministerium in sacrificio jügi matutino faciendo obvenerat , idem ille obtinebat in sacrificandis duobus illis agnis , qui addebantur. Et curia altera , quæ vice sua templum ingrediebatur , de sacrificio jügi vespertino sortes alias ducebat. Jam utrique panem propositionis inter se partiebantur.

X.

Nec verò panem illum comedebant usque dum thuris acerras duas igni concremâssent : atque thus itidem , ut cetera sacrificia sal requirebat.

XI.

Postquàm facta fuerant accessionis sacrificia , demum acerræ duæ incendebantur , atque incendebantur per sacerdotes duos.

XI I.
Panēs
proposi-
tionis ut
inter sa-
cerdotes
divideren-
tur ?

Jam singulis sabbatis per totum annum panes propositionis ita dividebant. Sumebat ea , quæ in templum veniebat , curia placentas sex , & quæ abibat templo curia sumebat quoque placentas sex : Illi portionem suam inter se partiebantur ad aquilonem , quippe qui sacris administrandis præsto aderant : hi suam inter se portionem ad austrum partiebantur. Cùm verò e-
veni-

veniret , ut ex + tribus solennitatibus una sabbato accideret , item & sabbato , quod inter dies festos tabernaculorum medium intererat , omnino curiæ omnes panem propositionis æqualiter inter se partiebantur. Et cum eveniret , ut primus tabernaculorum dies sollemnis in primum hebdomadæ diem incideret , item curiæ omnes de vigilia sollemnitis, sabbato scilicet , panem propositionis inter se partiebantur æqualiter : tum enim maturabant ire ad sacra administranda. Porro cum postremus tabernaculorum dies sollemnis in sabbati vigiliam incideret , etiam omnes curiæ panem propositionis æqualiter inter se partiebantur eo sabbato , quo sollemnitas exiret. Id verò institutum fuerat ideo , ut propter partitionem panis propositionis sacerdotes in templo diutiùs restarent , & si fortè quis è curia vice sua sacra administrante apud se moratus in templum non venisset , alius in ejus locum reperiretur.

Quod si accideret , ut inter sabbatum & sollemnitatem dies unus medius interesset , ut si primus tabernaculorum dies sollemnis incideret in secundum hebdomadæ diem , aut si postremus tabernaculorum dies sollemnis in-

G g 3

cide-

XII. *Tribus sollemnitatibus.* Paschate , Pentecoste , Scenopegiâ.

XI.

cideret in quintum hebdomadæ diem, aut si dies Pentecostes incideret in secundum, aut quintum hebdomadæ diem, curia quæ statam vicem per hebdomadam elapsam exercuerat, sumebat placentas decem, & quæ illi succedebat curia, sumebat omnino duas. Nam posteriores isti omnino diem unum, vigiliam sabbati, aut primum hebdomadæ diem sacra soli administrabant: ex quo sanè pigri fiebant, neque veniebant ex ipsis præterquam oppido pauci.

XIV.

Lev. 24.
9.

Jam singulis curiis summus sacerdos semper demebat dimidium numerum placentarum, quæ illis obvenerant: nam quod est in Lege, *Eruntque Aaron, & filiorum ejus*, hujus ea vis est, dimidium pertinere ad Aaronem, & dimidium ad filios ejus. Nec verò summus sacerdos dimidium placentæ accipiebat unquam, quia hoc illi decorum non erat.

CAPUT QUINTUM.

Panes propositionis quando, & quo modo in mensa ordinarentur? Quando inter sacerdotes dividerentur? Qua ratione efficerentur? Figuram eorum fuisse quadratam.

PRæceptum est jubens, ut singulis sabbatis apud templum in conspectu Domini mensa panibus propositionis instruat: est enim in Lege, *Per singula sabbata mutabuntur coram Domino, &c.*

ART. I.
Mensam
templi
singulis
sabbatis
panibus
proposi-
tionis in-
strui.

Atque id quidem apertè à Lege explicatur efficiendas esse placentas duodecim, quarum unaquæque contineat duas similæ decimas. Harum erant ordinationes duæ, quarum in unaquaque placentæ sex inerant positæ alia super aliam. Inter binas placentas * terni ex auro calami intererant ideo, ut perflaret ventus. Jam ordinatio quæque baculis fulciebatur duobus, & ad cuiusque ordinationis latus apponebatur vas, in quo pugillus thuris inerat, quemadmodum Lege sancitum est, *Et pones super eos thus lucidissimum. Vas hoc illud erat scilicet, quod Acerra nomi-*

Ibid. v. 8.

II.

Lev. 24.

6.

II. *Terni ex auro.* Atenim inter placentam quintam & sextam duo dumtaxat intercedebant calami, qua de re disputatum est in art. 15, cap. 3. Tract. 1.

nominatur. Itaque duabus in acerris duo pugilli thuris inerant : Et erant acerris fundi ejusmodi, quibus in mensa apponerentur.

III.
Sabbato
panes pro-
positionis
inter sa-
cerdotes
dividi.

Harum duarum ordinationum altera alteram impediabat : Et duarum acerrarum altera alteri obstabat : porro & ordinationes duæ duabus acerris impedimento erant. Non initiabatur mensa nisi panibus propositionis sabbato. Jam ad quodque sabbatum tollebatur de mensa panis, qui à præterito sabbato inerat, & apponebatur panis alius. Qui panis erat de mensa sublatus, eum curiæ duæ discedens, adveniensque cum sacerdote magno partiebantur ac comedebant.

IV.
Modum
proceden-
di ad ordi-
nandos
panes pro-
positionis.

Hic igitur fuit panis ordinandi modus. Introibant sacerdotes quatuor, quorum duo ordinationes panum duas manibus gestabant, duo manibus tenebant duas acerras : ante hos ibant alii quatuor, duo qui tollerent de mensa panum ordinationes duas, & duo qui tollerent duas acerras, quæ in mensa repositæ fuerant : Introeuntes resistebant ad septentrionem, & spectabant meridiem, & exeuntes consistebant ad meridiem, & respiciebant septentrionem : tollebant illi, & reponebant isti, premebatque manum manus, quia in Lege est, *In conspectu meo semper.*

Exod. 25.
30.

Tum egrediebantur, & quem efferebant

rebant panem reponebant in illa mensa aurea, quæ erat in vestibulo, adolebantque acerras, postea placentas inter se partiebantur. Si solennitas Expiationum in sabbatum incideret, placentæ dividebantur de vigilia sabbati.

Jam hæc erat ratio efficiendi panis propositionis: efferebantur quatuor & viginti sata tritici ejus generis, quod idoneum esset ad fecta: ea itidem, ut reliqua fertorum tritica, terebant, calcabant, molebant: tum cribris undecim viginti quatuor decimas similaginis inde succernebant, ex quibus efficiebantur duodecim placentæ, & ex azymæ. Quanquam si nec essent succretæ cribris undecim, nec fuissent reductæ ex satis viginti quatuor, modò fuissent è similagine, tamen erant idoneæ: nec enim præfinitæ sunt istæ mensuræ, nisi quia ita fieri laudabilius est.

Eas igitur placentas oportebat extra atrium subigi, atque in formam suam protendi ligno tereti. Rursus easdem veluti reliqua fecta intra atrium coqui oportebat. Jam pinsebatur seorsim unaquæque placenta, & coquebantur simul placentæ binæ.

His efficiendis erant ex auro typi tres: in eorum uno imponebatur placenta, id est, depsta farina: coquebatur placenta in altero: & cùm esset

VI.

Qua ratione panes propositionis efficerentur?

VII.

VIII.

extracta furno ponebatur in typo tertio, ne corrumpereetur.

IX.
Figuram
panis pro-
positionis
fuisse
quadra-
tam.

Erat unaquaque placenta figuræ quadratæ: nam in factum, ut diceretur *Panis facierum*, * quod ei multæ quasi facies erant: Jam cuiusque placentæ longitudo palmorum erat decem, quinque palmorum latitudo, * & altitudo digitorum septem: men-

IX. *Quod ei multa.* Atque hæc est communis omnium Talmudistarum opinio. Abulensis enim in cap. 25. Exod. quæst. 28. verbis suis aliam affert causam. Aliter, inquit, dicitur, & melius, quod isti erant panes faciei, quia non erant isti panes figurati sicut panes vulgares: nam panes vulgares aliquo modo sunt in parte inferiori plani, quando sedent in fornace, & pondus ceterarum partium comprimit, & facit æqualitatem in fundo, & hoc magis, quia cum isti panes pinfuntur sic plani sunt in fundo. Etiam panes isti cum in fornace coquuntur in parte inferiori, quæ pavimento clibanus appropinquant, aduruntur; in superiori autem, quæ solo calore tangitur, albiores sunt, & non ita exusti, partibus inferioribus nigredinem quandam ex adustione contrahentibus: panes autem propitiationis, sive facierum, ut dicitur in Hebræo, erant ejusdem figuræ inferius & superius, quia non coquebantur in clibano, sicut panes vulgares, sed in quibusdam ferreis sive aureis vasis ad ignem, sicut hostiæ fiunt in ferris ad ignem, & quia illa vasa in utraque parte eandem similitudinem exprimebant, panes illi tales erant infra, sicut supra, ac per hoc utrobique facies habebant: panes autem nostri solam unam faciem habent, scilicet partem superiorem, inferior autem facies non appellatur.

mensæ autem longitudo erat palmo-
rum duodecim, & sex palmorum la-
tudo: Jam placenta longitudo per
mensæ latitudinem disponebatur ita,
ut placenta hinc, indeque palmis
duobus excederet: replicabatur igitur
id quod hinc & inde excedebat, &
vacuum inter extrema duo interme-
dium relinquebatur, & sic deinceps
reliquæ placenta ponebantur alia su-
per aliam usque dum omnino placen-
tæ fuissent ordinatæ sex: tum ex al-
ter a parte aliæ placenta sex item or-
dinabantur.

Coctio panis propositionis nihil de-
rogabat neque sabbato, neque diei
festo: etenim coquebatur de vigilia
sabbati, & ordinabatur postridie.
Quod si duo dies solennes Principii
anni

X.

„ pellatur. Etiam quia illi panes sic cocti non adu-
„ rebantur magis ex una parte, quàm ex alia, ideo
„ eundem colorem utrobique exprimebant, ideo fa-
„ cies duas habebant: panes autem nostri non ha-
„ bent eundem colorem supra & infra. Jam pa-
„ nes efficere quadratos nusquam & nunquam ab usu
„ communi alienum erat: Juvenalis enim illud,

- - - *alienâ vivere quadrâ.*

multi sic interpretantur, ut velint panem esse qua-
dratum.

Et altitudo. Refragatur huic opinioni de altitudi-
ne auctor commentariorum, qui כסף משנה inscri-
buntur.

XII.

anni inciderent in quintum hebdomadae diem, & in vigiliam sabbati, panes propositionis coquebantur inde à quarta hebdomadae die.

XI. Non elevabant sabbatum calami illi inter placentas disponendi, non elevabant tollendi: sed enim vigilia sabbati ministrorum aliquis templum introibat, calamos eximebat, atque per longitudinem mensae reponebat: tum primo hebdomadae die quidam ministrorum templum introibat, atque calamos placentis interferebat.

XII. Si panem illum ex praescripto disposuissent sabbato, nec ad illum apposuissent thuris acerras nisi postridie, tum acerras sabbato sequenti adolerent, * panis sanè temeratus non sanctus esset: Item si primo hebdomadae die panem & acerras apposuissent, & post insequens sabbatum demum acerras concremasset, panis fuisset non

XII. *Panis non temeratus.* Omnino legitur in textu, *panis temeratus esset*, exclusâ negatione, sed auctor commentariorum qui textui sunt adjuncti in editione Fol. min. anni 1574. eorum, qui כסך פשנה inscribuntur, ait hanc quidem esse lectionem exemplarium eorum, quæ in manus nostras venerunt; verum se in antiquo quodam exemplari reperisse negationem, *non temeratus esset*. Ac post multa & varia loca, quæ tum ex Talmude, tum ex aliis scriptoribus adducit affirmat veram esse lectionem cum negatione. Et verò nisi negationem adhibeas, neutiquam verbis sententia congruat.

XIII.

non sanctus, sed temeratus. Sin eas sabbato concremâssent ipso, panis non temeratus esset.

Quid igitur faciendum erat cum panis & acerræ post sabbatum erant demum ordinata? Nempe in mensa relinquenda erant, sabbatum interea dum erant ordinata præteriret oportebat: tum deinde acerræ adolebantur sabbato consequenti sabbatum illud superius, quod interea dum ordinata fuerant præterierat. Nihil enim obstabat quin panis unâ cum acerris hebdomadas bene multas in mensa remaneret. XIII.

Si sabbato panem & acerras ex præscripto ordinâssent, tum acerras cremâssent post sabbatum, seu post sabbatum primum, seu post alterum proximum, panis utique temeratus esset: nempe temeratorum erat instar sacrorum, quæ si foetida, si residua, si inquinata forent, poena fuerit, quemadmodum alio loco disputabitur. XIV.

Si placentis ex istis aliqua fracta foret ante, quàm de mensa panis tolleretur, sanè panis temeratus esset, neque acerræ ad ipsum appositæ adolerentur: sin post sublatum panem fracta fuisset, omnino panis esset temeratus, sed appositæ acerræ adolerentur. XV.

Cum venerat tempus tollendi panis XVII.

nis, perinde erat ut si jam sublatus esset ita, ut si tum frangeretur panis, acerræ nihilominus adolerentur, tamen si ordinatio panis dissipata nondum erat. Si ordinationum una contaminaretur seu ante, seu postquam essent crematæ acerræ: item si acerrarum altera fuisset contaminata, quæ contaminata fuerat, sibi sola fuerat, altera munda remanebat scilicet.

CAPUT SEXTUM.

*Quo ordine quotidiana templi opera fierent?
Super quibus sacrificiis canerent Levitæ car-
men? Quænam canerentur carmina?*

ART. I.
Quo ordi-
ne quoti-
diana
templi
opera fie-
rent?

Ministerii divini opera quotidiana hoc ordine efficiebantur. Paulo ante quam surgeret aurora, veniebat præfectus sortium: is sonum edebat ad atrium, atque aperiebatur illi: tum atrium explorabat totum, ac crustularii crustula efficere desinebant: sacerdotes qui hic præsto aderant omnes ante, quam veniret præfectus sortium, jam lauti fuerant, & vestes induti sacerdotales: conveniebant in conclave lapidis quadrati, ac consistebant. Deinde sorte una, & item altera suum cuique ducebatur opus sic, ut alio loco disputavimus. In-
cipie-

cipiebat inde operariis, cui fors ut cinerem tolleret evenerat: hic cinerem eo, quem supra diximus, ordine tollebat. Idem hic rogam magnum exstruebat: porro idem exstruebat & rogam alterum: denique idem ferebat & duo illa lignorum segmenta, quæ imponebat rogo magno ad multiplicandum ignem. Ibatur inde in conclave vasorum: inde promebantur omnia, quæ in totum erant necessaria diem vasa sacra. Deinde hostiam jugis sacrificii adaquabant, ac continuo illam is, cui fors evenerat, ut jugularet, ad lanienam trahebat: hunc sequebantur sacerdotes, quibus obtigerat, ut hostiæ membra in altare ferrent. Hic commorabantur interea dum magna templi porta aperiebatur, quæ cum pandebatur, tunc ipsam hostiam jugis sacrificii jugulabant: deinde in templum introibant sacerdotes duo: unus cui fors evenerat, ut cinerem de interiori tolleretur altari, & alter, cui obtigerat, ut de candelabro cinerem tolleret.

Et qui cinerem altari tollebat, tum tollebat, cum hostia jugis sacrificii jugulabatur: deinde sanguinem spargebat is qui exceperat.

Post sparsum sanguinem is, qui in templo erat, lucernas accendebat quinque, atque è templo ambo simul excedebant: illi verò, qui erant in la-

II.

III.

laniena, hostiam corio exuebant, atque in membra secabant, & quod cuique membrum forte evenerat, id in collem ferebat. Jam membra reponebantur ad aquilonem intra dimidiam collis partem inferiorem. Eorum autem, quæ quotidianis addebantur, sacrificiorum membra ponebantur intra dimidiam partem collis inferiorem ad orientem: nam quæ Kalendis immolabantur hostiæ, earum membra reponebantur in summo altari inter cornua, eo videlicet loco, quo sacerdotes incedebant; hoc enim modo palàm fiebat adesse Kalendas: hîc membra sale aspergebantur: Et collis quoque sale sternebatur etiam sabdato, id ideo, ne si lubricus foret, in eo conciderent sacerdotes dum ad rogam ligna ferrent. Quòd autem sal inter pedes sacerdotum & collem intercedebat, quoniam ambulatio ista per se ipsa nullum erat divinum ministerium, omnino nihil movebat.

IV.

Postquam fuerant in collem translata membra, coibant omnes in conclave lapidis quadrati. Hîc eis dicebat præfectus, Fundite precem unam, & illi protinus recitabant, *Amore æterno*, &c. *Decalogum*, *Audi Israël*, &c. *Quòd si audiendo*, &c. *Et dixit*, &c. *Verum & ratum*, &c. *Complaceat*, &c. *Fac pacem*, &c. *Sab-*

Sabbato autem addebant & precationem aliam : nempe viri curiæ abeuntis advenientibus ita precabantur, *Qui voluit nomen suum incolere ædem istam, is conciliet inter vos amicitiam, fraternitatem, pacem, & societatem.* Porro tertia fors ducebatur, & quarta, & cui evenerat, ut suffimentum adoleret, introibat, adolebat : tum introibat is cui obrigerat, ut de candelabro cinerem tolleret, qui reliquas accendebat lucernas duas : deinde cum eo, qui de candelabro cinerem tollebat, excedebat simul is, qui suffimentum adoleverat, & simul una cum fratribus sacerdotibus in vestibuli gradibus insistebat.

Hic ut venerat inter vestibulum & altare, certum quoddam instrumentum musicum capiebat aliquis : hoc idem inter vestibulum & altare jacebat. Erat hujus instrumenti musici sonus ingens, & triplex usus. Nam quicumque sacerdos sonum ejus audiebat, noverat fratres suos sacerdotes in templum introisse Deum adoraturos, & celeriter accurrebat : Et homo Levita cum audiret sonum ejus, noverat fratres suos Levitas in templum introisse cantatum, atque celeriter accurrebat : Et stationum præfectus cum audiret sonum ejus, homines inquinatos statuebat ad portam orientis ne venirent in suspi-

cionem pigritiæ, verum omnes scient horum necdum esse factum sacrum piaculare. Tum is, cui fors hoc dederat, membra de colle ferebat super altare, quod cum elata fuerant, protinus illi qui gradibus insistebant ex sacerdotum precationibus unam fundentes Dei nomen *Τεσσαράκιστον* ritè pronuntiabant, sic, ut alio loco exposuimus. Subinde ferebatur simila libaminum: post simillam adolebantur crustula: post crustula afferebatur vinum in libationem, quod cum libaretur, tum carmen Levitæ canebant: pulsabant que cantores certa quadam fidium genera, quæ fuerant in Sanctuario: porro autem ad carminis articulos clangores edebantur novem.

VI.

Cum daretur vinum libanti, stabant sacerdotes duo ad mensam adipum: hi duas manibus tenebant buccinas: stabat ad cornu altaris sacerdotum Antistes, & sudaria præ manu tenebat. Tum buccinatoris clangorem edebant rectum, fractum, & rectum, iidemque veniebant & astabant ad præfectum cymbalo, unus ad ejus dextram, & ad lævam alter.

Remorabatur libationem parumper qui eam facturum erat: * agitabat

VII. *Agitabat.* Est hic mendum in editione Folis par-

bat sudaria Antistes: hic cymbalo, illi buccinâ cantabant: concinebant Levitæ carmen, cujus ad articulum clangor edebatur, & populus omnis, qui in atrio aderat, adorabat. Atque ad singulos carminis articulos edebatur clangor, ad clangores singulos populus adorans erat. Jam inter sacrificium jure faciendum omnino clangores edebantur novem, ut antè diximus.

Omnino carmen nunquam canebatur nisi super Ecclesiæ universæ holocausta, & victimas ejus pacificas Lege præscriptas: verum enim super holocausta voluntaria, quæ sacrificabantur ex eo quod in conclavi oblationis supererat, cum essent Ecclesiæ, carmen tamen nullum canebatur. Et super ea, quæ separatim per se sacrificabantur libamina, itidem carmen nullum canebatur.

Hæc igitur sunt à Levitis cantitata carmina. Primo hebdomadæ die canebant, *Domini est terra, & plenitudo ejus*: secundo die canebant, *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, &c.* tertio canebant, *Deus stetit in Synagoga Deorum: in medio autem Deos dijudicat*: quarto canebant, *Ex-*

parvi anni 1574. פניך pro פניך, quod extat in editione Folii magni anni 1524.

VIII.
Super
quibus sa-
crificiis
canerent
Levitæ
carmen?
I X.
Quænam
caneren-
tur carmi-
na?
Psal 24

20
18
16
14

Deut. 4. 2.

Psal. 81.

Levit. 24.

48.

82.

100.

120.

140.

160.

180.

200.

- Deus ultionum Dominus : Deus ultio-
num libere egit : quinto canebant ,
94. Exultate Deo adjutori nostro : jubilate
81. Deo Jacob : sexto canebant , Dominus
93. regnavit , decorem indutus est : indutus
92. est Dominus fortitudinem , & præcinxit
se , &c. sabbato canebant , Psalmum
cantici in die sabbati. Canebant ad
sacra quæ addebantur sabbato carmen
Dent. 42. hoc , Audite cæli , &c. id dividebant
in capita sex , quorum initia sunt , Au-
dite , Memento , Constituit , Vidit ,
.III V. Utinam , Levabo , sic ; ut per homi-
nes sex populo prælegi solet in Synago-
gis. Singulis igitur sabbatis canebant
caput unum. Itaque carmen illud to-
tum absolvebant sex sabbatis , tum re-
dibant ad principium. Sabbato ad ve-
esperam canebant , Tunc cecinit Moy-
ses , & Quis similis tibi , &c. Ad
Ibidem. sacrificium quod addebatur principio
anni canebant , Exultate Deo adjutori
Psalm. 81. nostro. Quod si principium anni inci-
deret in hebdomadæ diem quintum , ca-
nebant , Divertit ab oneribus dorsum
Ibidem. ejus , &c. Jam principio anni ad ve-
esperam canebant , Vox Domini concu-
tientis desertum , &c.
X. Kalendæ cum inciderent in sabba-
tum , carmen sabbati præ carmine Ka-
lendarum negligebatur ; id adeo , ut
Carmen sabbati præ carmine Ka-
lendarum esse ne-
Sabbato cum sacrificiis , quæ quoti-
dianis

dianis addebantur ante, quàm ho- glectum.
rum, quæ addebantur, sacrificiorum XI.
vinum libaretur, adolebant duas illas
thuris acerras. Quæ omnia uti quoti-
die manè, sic efficiebantur & vespe-
ri: excipiuntur ista, cinerem tollere
de altari exteriori, rogos struere, &
ducere sortes, quæ tria, ut ante dixi-
mus, manè tantum efficiebantur.

CAPUT SEPTIMUM.

*Extraordinaria Kalendarum, & Paschatis
sacrificia: in his manipulus ex novis fru-
gibus in primitias Deo libandus. Quan-
tâ ille celebritate, & quibus cerimoniis
meteretur?*

Kalendis quod erat ad sacra quoti- ART. I.
diana addendum sacrificium, id Quænam
post sacrificium jube matutinum fie-
bat. Quid igitur erat sacrificium illud
Kalendis ad sacra quotidiana adden-
dum? Juvenci duo, unus aries, &
agni septem, & hæc omnia holocau-
rentur?
sta: porro erat & hœdus in sacrifi-
cium pro peccato.

Omnino holocausta omnia itidem, II.
ut sacrificium jube fiebant. Et Kalen- Sacrifi-
darum ac solemnitatum sacrificia pro cium jube
peccato fiebant itidem, ut sacrificium & cuncta

holocaustum
ita eodem
modo fie-
ri.

I I I.
Paschate
ex frugi-
bus novis
in primi-
tias Mani-
pulum
esse liba-
tum.

Pascha-
tis
novis
frum-
entum
manipulus

I V.
V.
Lev. 23.
10.
Qua è re-
gione fer-
retur iste
manipu-
lus.

V I.

III. Manipulo agitationis.

super ad art. 5. cap. 2.

VI. Statum tempus.

pro peccato illud, quod comedebatur,
de quo alio loco egimus.

Solemnnitate Paschatis tota singulis
diebus ab primo usque ad septimum
diem sacrificiis quotidianis addebatur
& aliud: Id erat idem, atque illud
quod addebatur Kalendis, duo juven-
ci, aries unus, agni septem, & hæc
omnia holocausta, porro & hædus in
sacrificium pro peccato idque come-
dendum. Ad secundum diem Pascha-
tis, qui dies est sextus decimus mensis
Nisan, præter sacrificium quod adde-
batur sacris quotidianis insuper etiam
in holocaustum sacrificabatur agnus
cum * manipulo agitationis: id mu-
nus erat Ecclesiæ, ut alio loco disse-
ruimus.

Huic erat † statum tempus, eam-
que ob rem elevabat & sabbatum &
inquinamentum.

Munus hoc non ferebatur nisi de ter-
ra Israelitica, quia scriptum est, Fe-
retis manipulos spicarum primitias mes-
sis vestræ ad sacerdotem: hoc è proxi-
mo ferre rectum erat: quod si non
suppeteret è proximo, de quovis Israë-
liticæ regionis loco petebatur.

Jam hoc meti oportebat ea nocte,
quæ erat ad decimum sextum diem Ni-
san,

De hoc dictum est tract.

Vide art. 9. cap. 4. Tract. 3.

XI.

san, five nox ista profana foret, five sabbatina.

Atqui ad demetendum hunc manipulum erat idonea nox tota: Quem si messuissent de die, nihilominus erat idoneus.

VII.

Porro eum ut de segete ferrent oportebat: qui si non suppeteret inde, ferebatur de manipulis.

VIII.

Porro ferretur de viridi necesse erat: Quod si non inveniretur, ferebatur de arido.

IX.

Solebant munus hoc ferre de arvis ad austrum spectantibus: arabatur pars agri dimidia, quæ eadem conferebatur eodem hoc anno, & anno proximè sequenti arabatur altera pars agri consiti, ex qua deinde consita ferebant munus.

Atque manipulum istum esse ferendum ex hordeo usque à Moyse illo magistro nostro traditum est. Jam hæc erat hujus manipuli parandi ratio. De vigilia solemnitatis mittebantur à Senatu qui fruges terræ solo inhærentes colligarent in fasciculos quò facilius meterentur. Ac conveniebant eò Deo offerre proxima quæque oppida, quò messis rendus? ista majorem haberet celebritatem. Metebant igitur tria sata hordei homines tres tribus falcibus, & arcis imponebant tribus. Cùm primum advesperasceret messorum unus omnes assistantes ita rogabat. *Jam occubuit sol?*

XI.

Qua celebritate, & quibus ceremoniis meteretur manipulus ille

*Et respondebant ei, Sic est. Hæcine falx messoria? Respondebant ei, Sic est. Hæcine arca? Respondebant ei, Sic est. Quod si sabbatum esset, idem rogabat, Estne sabbatum hodie? Et respondebant ei, Est. Tum deinde rogabat, Metamne? Et illi * respondebant, Mete. Atque harum rogationum & responsionum unaquæque ter repetebatur. Quorsum igitur hæc tam multa? Ad refellendos heterodoxos illos qui stante templo secundo à communione Judæorum recedentes Legis illud, Altero die sabbati pertinere ad † sabbatum Geneseos pugnabant. Nos autem auditione accepimus hoc loco agi non de sabbato, sed de solennitate Paschatis: quod idem semper Prophetis visum est, & Synedriis cujusque ætatis, qui manipulum istum ferebant decimo sexto die Nisan, sive dies ille communis, sive sabbatum foret: Etenim est in Lege, Panem & polentam & pulles non comedetis ex segete usque ad diem quâ offeratis ex ea*

Lev. 23.

11.

Ibid. v.

14.

Deo

XI. Respondebant, Mete. Hæc omnia characteribus Italicis excusa ter deinceps repetit Scriptor noster: nos autem semel expressisse satis esse statuimus: præsertim cum ad extremum addatur unamquamque rem ter repetendam fuisse.

Sabbatum Geneseos. Sabbatum illud, quod sollemnitatem Tabernaculorum insequitur sic vocant Judæi eò, quod illo sabbato prima sectio Genescos populo prælegatur in Synagogis.

XII.

Deo vestro. Atque scriptum videmus, Et comederunt de frugibus terræ die altero (Paschatis,) azymos panes, & polentam. Atenim dixerit aliquis Pascha illud in sabbatum inciderat, quod utique quibusdam insanis visum est: quomodo verò scriptura licentiam novarum frugum comedendarum refert ad rem minimè necessariam, de certâ causâ, sed casu fortuito cadentem? Cùm igitur scriptura rem constituat in posterum diem Paschatis, perspicuum est posterum diem Paschatis demum causam esse, quæ permetteret novis vesci frugibus, nec in quem illæ hebdomadæ diem incideret, quidquam fuisse curandum.

Quod cùm esset demessum, imponebatur arcis, atque in atrium ferebatur. Hic excutiebatur, ac ventilando mundabatur, tum excussa illa grana hordeacea igni itorrebantur in sartagine perforata adeo, ut ignis omnia invaderet, quia scriptum est, De spicis adhuc virentibus torrebis igni, & confringes in morem farris: quo loco agi de solo munere manipuli perpetua traditione acceperunt alii ab aliis: Expansa deinde in atrio perflabat ventus: confringebantur inde molâ molendinariâ, eâ videlicet; qua fere fabæ frangebantur. Atque ex his tribus satis confractis decimam similaginis succernebant cribris tredecim, reli-

XII.

Lev. 2. 14

quum pretio redimebatur, & promiscuè comedebatur ab omnibus: & reliquum illud * placentæ obnoxium, immune decimis erat, quemadmodum alio loco disputavimus. Atque eodem illo die sexto decimo Nisan decimam istam similaginis hordeaceæ commiscebant logo olei, & eidem sic tanquam reliquis fertis pugillum thuris adjungebant, atque ad orientem sic agitabant: movebant huc & illuc, sursum & deorsum: admovebatur inde cornu altaris inter occidentem & meridiem intermedio itidem ut reliqua ferta: tum ex ea sacerdos plenum pugillum depromebat, atque adolebat: * reliquum autem comedebatur à sacerdotibus itidem ut cunctorum fertorum reliquiæ. Sed quo diei tempore depromebatur plenus ille pugillus? Nempe postquam factum erat & sacrificium, quod eo die ceteris addebatur, & holocaustum ex agno, qui cum manipulo mactabatur ante sacrificium jure vespertinum.

XIII. Interdictum erat ne in terra Israelitica demeteretur ullum è quinque frumentorum generibus ante, quam ma-

XII. *Placentæ.* Ei de qua tract. super. actum ad art. 7. cap. 2.

Reliquum autem. Hic in textu redundat una vox: bisenim *reliquum* ponitur, quod sententiæ sanè contrarium est.

XIII.

manipulus iste demessus erat. Quod oblatum enim de illo dicitur, *Primitias messis vestrae*, id hoc significat manipulum istum omnium primum esse metendum : omnino sic se habebat omnis seges, quæ esset idonea, unde ferretur iste manipulus : verum enim de agro siticuloso, eoque apud valles fito, quoniam non erat is, unde ferretur munus hoc, demetere segetem ante, quam fuerat manipulus iste demessus, licitum erat : non item * coacervare.

Fruges si radices egerant ante latum istum manipulum per eundem manipulum licitæ fiebant : sin minus, interdictum erat ne meterentur, neu comederentur donec manipulus anni consequentis oblatus fuerit. XIV.

Quæ fruges necdum ad tertiam partem excreverant, ex his in jumentum pabulum * demetere fas erat : refecabantur etiam fruges ne plantis nocerent. Item refecabantur eò, ut locus esset aut sepulchreto, aut academix : scriptum est enim, *Primitias messis vestrae*, non item messis sanctæ. XV.

Cùm verò his de causis fruges refecare liceret, tamen eas in fasciculos XVI.

XIII. *Coacervare*. Hic in editione Folii parvi pravè legitur שוּבָרִים: at in Folio mrgno correctè שוּבָרִים.

XV. *Demetere*. Ante oblatum manipulum.

XVII.

los, ut messorum solent, colligare non licebat: manipulos igitur relinquebant solutos.

XVII. Exposuimus superius de frugibus novis ante latum manipulum neque alia ferri munera, neque fertum libaminum, neque primitias: Et si quid horum tulisset aliquis, omnino temeratum fuisse. Atque etiam nihil inde ferri ante, quam fuerant oblatis * duo panes, conveniebat: verum si quis inde prius tulisset aliquid, idoneum fuisset utique.

XVIII. Qui de frugibus novis munus primum ferebat, is de producta ad id tempus vita Deum venerabatur.

XIX. Fruges si fuerint post oblatum manipulum satæ & demessæ post oblatum manipulum insequentis anni, dubium erat, utrum ex his de integro munera ferrentur ante oblatis duos panes, quandoquidem crescentibus illis semel & oblatis sunt duo panes, & demessus manipulus, an non essent inde ferenda munera, donec fuerint denuo oblatis duo panes post demessum manipulum insequentis anni.

Et frumenta terræ credita si herbam edidissent aut explicuissent post oblatis duos panes, dubium erat, utrum edidisse atque explicasse herbam
idem

XVII. *Duo panes.* Qui de frugibus novis sacrificabantur ad Pentecosten.

XXII.

idem esset, atque radices egisse, adeoque munera ex ipsis ferre liceret, an nondum habenda essent radices egisse. Quare munera ex ipsis quidem non ferebantur: Et si quis tulisset, grata fuissent tamen.

Attamen si quis ante manipulum messum messuisset, nec verberibus multaretur, & messis licita fuisset.

Jam præceptum est jubens, ut ab eo die, quo reratur manipulus, septem hebdomadæ numerentur integræ. Scriptum est enim, *Numerabitis ergo ab altero die sabbati . . . septem hebdomadas*: porro præceptum est etiam, ut cum hebdomadibus numerentur & singuli dies, siquidem in Legge dicitur, *Quinquaginta dies*. Ac * principio diei numerandum est: Itaque noctu numerandum ab nocte decima sexta Nisan.

Si quis per oblivionem noctu non numerasset, interdiu numeret: Jam non numerant nisi stantes: at si quis sedens numerasset, tamen fecisset satis.

Atque hoc præcepto viri Israëlitarum omnes

XXII. Principio diei. Dies hîc intelligitur naturalis, qui apud Hebræos incipit ab horâ sextâ vespertinâ, & in eandem horam definit. Hinc Scriptor noster subjicit numerandum esse noctu: Sic enim Hebræi horas describunt, ut dies artificialis tam hyemalis, quàm æstivus contineat horas duodecim, & totidem nox, quæ horæ adeo ex ratione tempestatis modò longiores, modò breviores sunt.

XXI.

XXII.

Ab manipulo oblato septem hebdomadas esse numerandas.

Lev. 23.

15.

Ibidem.

XXIII.

XXIV.

I. No.

omnes omni tempore & omni loco tenentur: mulieres autem & servi liberantur.

xxv.

Singulis noctibus ante quàm numerent, Deum ita venerentur, oportet: *Laudamus te Domine Deus noster, rex mundi, qui nos initiasti praeceptis tuis, atque praecepisti nobis de numero manipuli.* Quanquam si quis omissa gratiarum actione numerasset, nihilominus satisfecisset, neque deinde gratiarum actionem haberet, necesse foret.

.I x 2

.I I x x

-iam dA

-ulo obis-

-to tepem

-hebdoma-

CAPUT OCTAVUM.

Pentecostes, & reliquarum solemnitarum cum libamina, tum sacrificia extraordinaria, & eorum faciendorum ratio.

.IIII x

ART. I.

Quot & qualia sacra sacris jugibus adderentur Pentecoste?

AD diem quinquagesimum qui numeratur ab oblato manipulo est solemnitas Pentecostes, quæ nomine * *עצרת* appellatur. Eo die sacris quotidianis addebatur idem atque Kalendaris, juveni duo, unus aries, & agni septem, omnes in holocausta, & hircus in hostiam pro peccato: hæc ea sacra

I. *Nomine עצרת.* Hac de re prolixè actum à nobis Tract. 2. in ea nota, quam ad art. 6. cap. 3. apposuimus.

II. *Ex*

sacra sunt, de quibus præcipitur parte Pentateuchi illâ, quæ est de recensendo Israëlitarum numero, quæ quidem diei solemnis causâ quotidianis sacris addebantur: præterea autem hoc ipso die munus novum offerebatur, panes videlicet duo, quibuscum sacrificabantur juvencus unus, duo arietes, & agni septem, omnes in holocausta: porro & hircus in hostiam pro peccato, & agni duo in victimas pacificas: Atque ista sunt sacra, quæ præscribuntur eâ Pentateuchi parte, quæ *Leviticus* inscribitur. Patet igitur die illo solemni extra duo jugia sacrificia esse immolatos juvencos tres, tres arietes, & quatuordecim agnos, quadrupedes numero viginti, omnes in holocausta: tum hircos duos in hostias pro peccato comedendas, & agnos etiam duos in victimas pacificas, quæ comedebantur.

Jam duo illi panes non ferebantur nisi de Terra Sancta, & de frugibus novis: videmus enim in Lege scriptum, * *Ex habitaculis vestris offeretis panes primitiarum duos, &c.* Quod si nullum suppetere frumentum novum, iidem de horreo ferrentur.

II.
Panificium
Pentecoste
offere-
rendum
ex ipsa
Terra
Sancta.

Fru-

II. *Ex habitaculis vestris.* Editio in parvo Folio anni 1574, mendosè habet נמשכותיכם, correctè legitur ממשכותיכם apud editionem in magno Folio anni 1524.

III.

Lev. 23.

17.

III.

Ut effice-
retur pa-
nificium
Penteco-
ste offe-
rendum?

Frumentum si de nubibus esset † de-
lapsum, dubium erat, utrum huic
conveniret scripturæ illud, *Ex habi-
taculis vestris*, necne: cum igitur res
erat integra, id quidem offerendum
non erat: si oblatum fuisset, bene
haberetur. Jam hæc erat ratio efficien-
di panes istos. Afferebantur tria sata
frumenti novi, quæ terebant ac cal-
cabant, sic, ut fere fiebat in cunctis
fertis. Ex his tribus satis molâ mo-
lendariaâ confractis duas similes deci-
mas succernebant cribris duodecim:
reliquum pretio redimebatur, & pro-
miscuè comedebatur ab omnibus: ac
reliquum illud placentæ obnoxium,
immune decimis erat, quemadmo-
dum alio loco demonstravimus.

IV.

Panes igitur duo isti, qui frumento
erant è novo, requirebant, ut ex suo
cujusque sesquisato frumenti conficere-
tur una similæ decima, & eadem in-
cerneretur cribris duodecim. In pa-
nes autem propositionis, qui quidem
è frumento veteri fiebant, sat erat si-
milam succerni cribris undecim, at-
que ex singulis satis frumenti, simila-
ginis singulæ decimæ conficiebantur:
panificium autem è manipulo primi-
tiarum offerendum, quoniam erat ex
hor-

III. *Delapsum.* Narrant enim Historici bene multi
quandoque frumento pluuisse,

XIV.

hordeo, & eodem novo, nisi conficeretur ex satis tribus, atque succerneretur cribris tredecim, non existimaretur esse è genere optimo.

Atque in his omnibus si numerus factorum, ex quibus fierent, vel augeretur, vel imminueretur, nihilominus rectum erat.

Accipiebantur hæ duæ similaginis decimæ, quarum unaquæque seorsum pinsebatur, seorsum coquebatur.

Eas oportebat extra atrium subigi, atque in placentarum formam protendi ligno tereti: rursus eas veluti cuncta fecta intra atrium coqui oportebat.

Horum duorum panum effectio nihil derogabat diei festo: nam sabbato ne dici quidem opus est; sed enim coquebantur de vigilia diei festi. Nam quod scriptum videmus, *Id solum fiet vobis*, hujus ea vis est, ut id vobis fiat scilicet, non item Deo.

Quod si vigilia diei festi in sabbatum incideret, isti duo panes coquebantur inde ab parasceve sabbati, & comedebantur die tertio post, quàm cocti fuerant, hoc est, die festo ipso. Jam id apertè in Lege explicatur eos oportuisse fermentatos esse: id igitur ita fiebat: fermentum afferebatur ex aliquo loco: id dabatur in decimam mensuram; tum illa explebatur similagine: quæ hoc fermenti inficiebatur

Fasc. VI.

I i

tota:

v.

VI.

VII.

VIII.

Quando
efficeretur
panifi-
cium
Penteco-
ste offe-
rendum.
Exod. 12.
16.

IX.

tota : atque panes isti erant figuræ quadratæ.

X.

Erat unaquæque placenta longitudine septem palmorum , & latitudine quatuor palmorum , & altitudine digitorum quatuor.

XI.

Ad quos
redirent
duæ istæ
placentæ
postquam
fuerant
Deo ob-
latæ?
Lev. 23.
20.

Atque hæc erat ratio agitandi panis simul cum duobus agnis pacificis : adducebantur agni duo adhuc viventes , quoniam in Lege est , *Quumque eleverit eos elevatione.* Quamquam si sacerdos eorum utrumque seorsum agitasset , bene fuisset. Exinde jugulabantur agni , ac corio exuebantur : tum sacerdos utrique pectus & femur eximebat , quibus ad duos panes appositis supponebat manus suas , ac cuncta simul agitabat ad partem orientis , ubi prorsus omnia agitabantur ita , ut moverentur huc & illuc , sursum & deorsum. Quod si singula seorsum agitasset , bene fuisset tamen : postea horum duorum agnorum adolebantur exta , & reliqua caro comedebatur à sacerdotibus. Jam de placentis duabus sumebat unam summus sacerdos , & altera dividebatur inter omnes sacerdotum curias : Et ambæ comedebantur die illa tota , & dimidia nocte insequente sic , tanquam caro victimarum sanctiorum.

XII.

Non plu-
res pla-

Sacerdos si his duobus agnis jugulandis adhibuisset placentas quatuor , ita res erat : si dixisset ex his quatuor placen-

centis sacræ sint duæ, eximebat illis centis
duas, & easdem coram Domino agi- duabus
tabat: reliquum pretio intus redem- offeren-
ptum comedebatur foris veluti cuncta das.
communia: sin nihil inde nomina-
tim consecrasset, panis neutiquam sa-
cer erat.

Sin cum duabus placentis jugulasset XIII.
agnos quatuor, extraheret inde duos,
quorum sanguinem respergeret alio
nomine, & duos reliquos cum pla-
centis duabus ritè agitando offer-
ret.

Hæ duæ placentæ se se requirebant XIV.
invicem: item & illi duo agni obsta- Quænam
bant invicem. Itaque si eorum alter istius so-
per se moreretur, effugeret, lethali- lemnitatis
ter afficeretur, alteri par adjungere- sacra se se
tur, oportebat: si postquam unus eo- require-
rum esset suo nomine mactatus * alte- rent invi-
ri accidisset horum aliquid, item prio- cem?
ri par adjungeretur.

Hi duo panes obstabant agnis: con- XV.
trà non obstabant agni panibus. Ii-
dem si fuissent agitati simul cum agnis
obstabant invicem sic, ut si panes ef-
sent amissi, amitterentur & agni, &
vicissim agni si fuissent amissi, amitte-
rentur & panes, atque panes alii,
aliique offerrentur agni.

Si

XIV. *Alteri accidisset horum aliquid.* Quatuor istas
voces subaudiendas esse docet auctor Commentario-
rum, qui כסף משנה inscribuntur.

XVI.

Si nullis adjunctis agnis duo panes offerrentur separatim, quid his fiebat? Nempe agitabantur: porro autem aservabantur interea dum eorum figura mutabatur, atque igni consumebantur: id adeo, ne si anno proximè sequenti reperirentur agni illi amissi, rursus offerrent panes sine agnis: Juvencus & duo arietes, & agni septem, & hircus, qui die illo offerebantur propter hos duos panes, nec erant impedimento panibus, nec panes erant impedimento illis.

XVII.

Duo illi juvenci, qui diei solemnis causâ quotidianis sacris addebantur, & juvencus ille, qui propter hos duos panes offerebatur, non obstabant invicem.

XVIII.

Similiter aries ille, qui diei solemnis causâ jugibus sacrificiis addebatur; & duo arietes illi, qui propter hos duos panes offerebantur, non obstabant invicem.

XIX.

Septem illi agni, qui diei solemnis causâ jugibus sacrificiis addebantur, & septem agni, qui propter duos istos panes offerebantur, non obstabant invicem: iidem postquam mactati fuerant, obstabant invicem omnes.

XX.

Nec extraordinariis sacrificiis sacrificia jugia, neque jugibus extraordinaria, neque ista postrema invicem obstabant: immo nec plenus holocaustorum numerus necessario requi-
reba-

rebatur ; ut si non invenirentur agni
plures , quàm sex , omninò sacrifica-
rentur sex : si non inveniretur plus u-
no , sacrificaretur unus tam Kalendis
& diebus solemnibus , quàm sabbatis.
Nec verò necesse erat reliquum sacrifi-
care aut die postero , aut proximo die
solemni : Etenim cujuscunque sacrifi-
cii publici tempus jam præterierat ,
omnino nulla ratio habenda. Si
quando non reperirentur agni plures
quam duo , eoque ministri redige-
rentur , ut si hos impenderent in sa-
crificia sacrificiis jugibus addenda
die solemni , non esset , unde po-
stridie jugia fierent sacrificia , fanè
res anceps erat , ita ut agnos hos
liceret aut immolare in sacrificia
sacrificiis jugibus addenda die solem-
ni , aut in sacrificia jugia posteri
diei reservare.

CAPUT NONUM.

*Continuatio de Pentecostes , & reliquarum
solemnitatum cum libamina , tum sacri-
ficia extraordinaria , & eorum faciendo-
rum ratio.*

ART. I.
Quot &
qualia sa-
crificia sa-
crificiis
jugibus
adderen-
tur primo
die mensis
Tisri ?

PRimo die mensis Tisri nomine sa-
crificiorum , quæ propter diem fe-
stum addebantur jugibus sacrificiis ,
mactabantur juvencus , aries , & agni
septem , & hi omnes in holocausta :
porro & hircus in sacrificium pro pec-
cato , idque comedendum. Atque
hæc jugibus sacrificiis propter diem so-
lemnem addebantur. Præterea au-
tem jugibus sacrificiis eodem die ad-
debatur nomine Kalendarum idem ,
quod cunctis Kalendis fiebat sacri-
fium. Itaque dies hic si incidisset in
sabbatum , tria erant sacrificiorum ge-
nera jugibus sacrificiis addenda : u-
num nomine sabbati : alterum nomi-
ne Kalendarum : tertium nomine diei
solemnis.

II.
In multis
& variis
sacrificiis
faciendis
quis ser-
varetur
ordo ?

Quòd cum accideret , hic erat sa-
crificandi ordo : primum fiebat sacri-
fium nomine sabbati addendum :
deinde sacrificium nomine Kalenda-
rum addendum : tertium locum obti-
nebat sacrificium nomine diei solemn-
is addendum : nempe quod sacrificium
usu

usu frequentius, idem & ordine prius erat. Et quod sacrificium sanctius esset, id quoque erat ordine prius: nam si sacrificium usu frequentius, & sacrificium sanctius adessent, utrumvis horum alteri præferre licebat.

Si per nefas aut per oblivionem victima minus usitata, aut minus sancta fuisset jugulata prior, eadem prorsus sacrificaretur, post demum jugularetur victima magis usitata, aut magis sancta.

III.

Quæ si fuissent simul unà jugulatæ, alterius victimæ sanguis * agitabatur, donec victimæ magis usitatæ, magisque sanctæ sanguis sparsus esset.

IV.

Sanguis hostiæ pro peccato anteibat sanguini holocausti. Nam sanguis hostiæ pro peccato expiabat: membra holocausti anteibant membris hostiæ pro peccato, quia holocaustum igni absumebatur totum. Sin affaissent sanguis hostiæ pro peccato, & membra holocausti, optio erat sacerdoti præferendi quod malebat. Item & ex sanguine holocausti & extis hostiæ pro peccato, sicut etiam ex sanguine holocausti & sanguine hostiæ pro delicto, sacerdoti erat in manu præferre quod ipse malebat.

V.

Anteibat holocausto hostia pro peccato:

VI.

IV. *Agitabatur.* Ne concresceret, atque adeo ad spargendum non esset idoneus.

I i 4

VII.

cato : vel hostia pro peccato volucris anteibat holocausto quadrupedi : nam
Lev. 5. 8. quod in Lege est , *Et offeret eum qui est in hostiam pro peccato priorem* , id præceptum est generale , ut omnis hostia pro peccato ante feratur holocausto , quod simul unà sacrificetur. Sic etiam secernendis victimis oportebat hostiam pro peccato secerni priorem holocausto.

VII.

De sacrificiis ad Scenopegia festum faciendis non erat ita. In his enim sacrificandis tenebatur ordo , quo à Lege præscribuntur : quia de his dicitur , *Secundum ritus suos.* Principiò igitur mactabantur juvenci : deinde arietes : post agni : ad extremum hirci , etsi hirci hostiæ pro peccato , & animantes superiores omnes erant holocausta. Item cùm Ecclesia imprudens in errorem idololatriæ incidisset , atque piandi delicti causâ juvencum offerret in holocaustum , & hircum in hostiam pro peccato , juvencus sacrificaretur prior , quia de eo scriptum legitur , *Secundum ritum.* Juvencus sacerdotis uncti anteibat juvenco publico ob ignorantiam : Et juvencus publicus ob ignorantiam anteibat juvenco illi , quo oportebat errorem idololatriæ piari : Et juvencus iste idololatriæ piaculum anteibat hirco , quo simul unà error idololatriæ piari necessum erat , tametsi juvencus iste macta-

maçtabatur in holocaustum, & hircus in hostiam pro peccato, quia enim in Lege hoc ordine describuntur. Et hircus idololatriæ piaculum anteibat hirco principis, quia princeps quoque homo est duntaxat unus. Et hircus principis anteibat capræ hominis privati: Et hominis privati capra anteibat ovi ejusdem, licet utraque maçtaretur in hostiam pro peccato, quia capra erat idonea, quæ sacrificaretur de cunctis ejusmodi peccatis, quorum poena erat כרת *Keret*, quæ hostiam pro peccato postulabant: ovis autem non immolabatur nisi de uno * idololatriæ piaculo.

Quin etiam puerperæ hostia pro peccato volucris anteibat ‡ ejusdem agno. Hostia pro peccato anteibat hostiæ pro delicto, quippe illius sanguis spargebatur & in quatuor altaris cornua & in basim, omninoque omnes, quæ in Lege commemorantur, hostiæ pro peccato anteibant cunctis hostiis pro delicto exceptâ hostiâ pro delicto hominis †, quia ista pro delicto hostia immolabatur idcirco,

VII. *Idololatriæ piaculo.* Quod homo privatus imprudens commiserat.

VIII. *Ejusdem agno.* Offerebat enim puerpera agnum in holocaustum & pullum columbæ aut turturem in hostiam pro peccato, ut disertè præcipitur Lev. 12, 6.

co , ut hominem istum porro sacris idoneum redderet. Hostia pro delicto anteibat sacrificio Eucharistico & arieti Nazaræi , quia enim illa sanctior erat : sacrificium Eucharisticum , & aries Nazaræi anteibant pacificis ideo , quòd illa uno diei spatio comedi oportebat , & panes adhiberi sibi postulabant : jam sacrificium Eucharisticum & ipsi arieti Nazaræi anteibat , quippe quo quatuor fertorum genera inerant. Pacifica anteibant bestię primogenitę : namque pacifica sanguinis aspersiones requirebant duas , quę quatuor aspersorum * speciem præberent : porro eadem requirebant manuum impositionem , agitationem , & libamina. Bestia primogenita anteibat bestię decimę , quippe quòd bestia primogenita esset ab utero sancta , atque à solis sacerdotibus comederetur. Bestia decima anteibat avibus , quòd illa victima esset , & partes aliquas haberet sanctiores , sanguinem & exta. Aves anteibant fertis , quia aves quidem certè variis è sanguinis generibus unum erat. Quod si immolanda foret hostia pro peccato volucris , & bestia decima , præcedebat bestia decima , quippe quę victima esset : sin esset immolan-

Speciem præberent. Quippe per has duas aspersiones quatuor altaris parietes sanguine inficerentur , quæ de re explicatè disseritur Tract. 5. ad art. 6. cap. 5.

molanda hostia pro peccato volucris, & bestia decima, & porro quadrupes in holocaustum, quoniam holocaustum anteibat bestia decimæ, & hostia pro peccato volucris anteibat holocausto etiam quadrupedi, primum sacrificabatur hostia pro peccato volucris, deinde holocaustum, & postremo bestia decima.

Quòd si plura bestiarum genera in unum & idem sacrificii genus fuerint immolanda, quis tandem sacrificando ordo servabatur? Præferebantur arietibus juvenci, quippe qui majorem quàm illi postulabant libaminum copiam: Et arietes præferēbantur agnis: nam arietes item majorem, quàm isti, requirebant libaminum copiam. Et agni præferebantur hircis: habebant enim agni exta ampliora quàm hirci, quippe in agnorum extis continebatur & cauda, non item in extis hircorum. Jam manipulus primitiarum præferebatur agno, qui simul cum manipulo sacrificabatur. Item & duo panes præferebantur suis agnis duobus: summa est, quidquid diei solemnis causâ sacrificabatur, id præferebatur rebus iis, quæ propter panem sacrificabantur.

Viri fertum anteibat ferto mulieris: fertum triticeum anteibat ferto hordeaceo: ferto voluntario anteibat fertum peccatoris, eam ob rem, quòd istud

I X.

X.

istud ob peccatum offerretur : cùm verò & fertum voluntarium & fertum mulieris in suspicionem adulterii vocatæ adessent , eorum quod malebat sacerdos præferebat.

XI. Ferta erant potiora vino , vinum oleo , oleum thure , thus sale , sal lignis , siquidem omnia ista simul unà ferrentur : verùm si ferrentur deinceps , quo ferebantur ordine , eodem & sacrificabantur.

XII. Quidquid ad sacrificandum potius erat , idem erat etiam potius ad comedendum.

XIII. Cùm adessent sacrificia pacifica & hesterna , & hodierna , potiora erant hesterna , ut quorum tempus præfinitum prope jam cesserat. Quòd si adessent sacrificia pacifica hesterna , & hostia pro peccato , hostiaque pro delicto hodierna , hostia pro peccato & hostia pro delicto potiores erant , quippe quæ victimæ erant sanctiores , ut ante dictum est.

CAPUT DECIMUM.

Continuatio Pentecostes , & reliquarum solemnitatum cum libamina , tum sacrificia extraordinaria , & eorum faciendorum ratio.

EXpiationum die sacrificiis quotidianis addebatur idem atque principio anni , juvencus , & aries : aries iste vocabatur Aries populi : porro septem agni , qui mactabantur omnes in holocaustum : porro autem hircus qui mactabatur in hostiam pro peccato : is comedebatur vesperi.

ART. I.
Quid sacrificiis jugibus adderetur Expiationum die?

Præterea autem hircum Ecclesia mactabat in hostiam pro peccato , qui hircus comburebatur : erat huic conjunctus alter hircus , qui mittebatur.

II.

Ad primum diem solemnitatis Tabernaculorum quotidianis sacrificiis addebantur tredecim juvenci , arietes duo , & quatuordecim agni , qui mactabantur omnes in holocausta : porro hircus in hostiam pro peccato comedendam. Et sic deinceps quolibet die ex septem Tabernaculorum diebus duo arietes , & agni quatuordecim mactabantur , & præterea hircus in hostiam pro peccato.

III.
Quid solemnitatis Tabernaculorum sacrificiis jugibus adderetur?

At juvenci quotidie minuebantur uno :

IV.

uno : itaque secundo Tabernaculorum die mactabantur duodecim : tertio die undecim, adeo ; ut ad diem septimum juveni septem, duo arietes, & agni quatuordecim mactarentur, omnes in holocaustum, & hircus in hostiam pro peccato.

V.

Octavus dies erat solemnitatis † *clausula* : cujus diei nomine sacrificiis quotidianis addebantur juvenus, aries, & agni septem, qui mactabantur omnes in holocausta : porro pro separato quodam sacrificio extraordinario mactabatur hircus in hostiam pro peccato.

V I.

Aquam esse libatam testis Scenopegiæ.

Omnino per septem dies Tabernaculorum * aqua fuit in altari libanda : id usque à monte Sinai Moyfi traditum fuit : Itaque cum sacrificio jugi matutino vinum, atque eodem tempore aquam libabant seorsim.

V I I.

Qua ratione libaretur aqua?

Quod si sacerdos aquam in vas infunderet vini, contraque vinum in vas aquæ, tum ambo simul libaret, rectum erat tamen. Jam libatio fiebat supra dimidiam partem altaris in cornu inter meridiem & occidentem intermedio,

IV. *Clausula.* Hic propriè sumitur vox Hebraica מִצְרָה, de qua nos diligenter disputavimus Tr. 1. in nota quam ar. 6. c. 3. apposuimus.

VI. *Aqua fuit in.* Vide quæ hac de re diximus Tract. 2. ad art. 6. cap. 7.

VII.

dio, unde cuncta defluebant per tenuissima † foramina duo, ut alio loco dictum est. Erat igitur ex auro ampulla, quæ capiebat logos tres: hanc implebant † è fonte Siloë: & cum accessissent ad portam aquarum edebant clangorem primò simplicem, deinde fractum, rursusque simplicem: tum sacerdotum aliquis collem ascendebat, idemque se se convertebat ad sinistram, atque aquam ex ampulla infundebat in pelvim ibi positam. Etenim erant ibi pelves ex argento duæ: una ad occidentem, in quam aqua: altera ad orientem, in quam infundebatur libationis vinum: in his pelvibus † inerant foramina duarum instar *narium tenuissimarum*, tum pelvis *aquariæ* foramen tenuius erat, quàm foramen pelvis *vinariæ*, id adeo, ut aqua simul cum vino deficeret.

Sacerdoti, qui libabat aquam, e-
dicebant, ut manum tolleret in al-
tum, quia aliquando sacerdotem, qui
aquam in pedes suos libaverat, popu-
lus

VIII.

VII. *Foramina duo.* Hæc enucleatè descripta sunt
Tract. 1. ad art. 11. cap. 2.

E fonte Siloe. Vide quæ hac de re disputavimus
Tract. 2. in nota, quæ est apposita ad 6. art. cap. 7.

Inerant foramina. Per quæ sensim defluerent ii,
qui libati fuerant liquores.

VIII.

lus universus * malis citreis obruit ideo, quod putarent eum esse unum ex heterodoxis illis, qui pugnant aquam non esse libandam.

IX.

Jam aquæ libatio ut die profesto, item fiebat & sabbato, præterquàm quod vigiliâ sabbati hauriebatur plenum dolium aureum, quod è vasis sacris non erat: id igitur in conclavi reponnebatur, tum posterâ die de eo hauriebatur aqua.

X.

Quæ si aqua dolii fusa, si aperta fuisset, aqua ad libandum hauriretur è labro.

XI.

Per Tabernaculorum ferias singulis die-

VIII. *Malis citreis obruit.* Etenim per solemnitatem Tabernaculorum totam Judæi precibus matutinis adhibent citrei maligenus id, quod אֶתְרוֹגָּא appellant, palmamque bene longam, cujus extremam partem inferiorem circiter pedalem teneris salicum ramulis, myrtoque circumligant. Qua de re ita præceptum Lev. 23. v. 40. *Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spathulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & letabimini coram Domino Deo vestro.* Hæc igitur præ manibus tenentes singulis solemnitatis diebus suggestum in media Synagoga situm circumeunt semel, die verò solemnitatis septimo septies, & concinunt hymnum illum, qui הַלֵּל dicitur, atque ad certa ejus hymni carmina conjunctam malo citreo palmam modò descriptam agitant in quatuor mundi plagas. Id autem stante templo factum esse circum altare item, ut nunc fit circum Synagogæ suggestum traditur in Talmude Tract. סוכה, & apud Scriptorem nostrum eodem Tract. סוכה cap. 7. art. 23.

diebus de eo, quod addebatur sacri-
ficiis quotidianis, sacro separatum
quoddam canebant carmen. Ac ꝑ die-
rum intercisorum primo canebant,
Afferre Domino filii Dei, &c. Se-
cundo, *Peccatori autem dixit Deus,*
&c. Tertio, *Quis consurget mihi*
adversus malignantes: Quarto, *Intel-*
ligite insipientes in populo, &c. Quin-
to, *Divertit ab oneribus dorsum ejus:*
Sexto, *Movebuntur omnia fundamen-*
ta terra. Quod si in harum feriarum
unam sabbatum incideret, carmen il-
lud *Movebuntur* omittebatur.

A d
stum Sce-
nopegiz
super ex-
traordina-
riis sacris
cantatum
esse car-
men.

Psal. 28. 6
49. 16.
93. 16.
93. 8.
80. 7.
81. 5.

XII.

A curiis
omnibus
festo Sce-
nopegiz
certa sa-
crificia
esse facta.

Exposuimus ante sacerdotes omnes
in quatuor & viginti curias fuisse di-
stributos: hæ omnes ex æquo admi-
nistrabant sacra ad singulas solemnitates.
Jam ad solemnitatem Taber-
naculorum unaquæque curia sacrificaba-
bat juvencum unum, aut arietem u-
num, aut hircum in sacrificium pro
peccato. De agnis autem alia curia
sacrificabat duos, alia unum. Nem-
pe erant primo Tabernaculorum die
solemni sacrificandi juvenci tredecim,
duo

XI. Dierum intercisorum. Hi sunt illi dies, qui
tum Paschate, tum festo Scenopegiz inter primum &
ultimum diem solemnem intercedunt medii: sunt isti
quidem minus sancti, quam dies illi solemnes, & rur-
sus profestis diebus sanctiores.

duo arietes, & hircus: ex his singulas
 bestias singulæ curiæ sacrificabant: re-
 stabant agni quatuordecim pro curiis
 octo, quarum sex sacrificabant singu-
 læ binos, & reliquæ duæ curiæ sa-
 crificabant singulæ singulos. Die se-
 cundo erant immolandi juvenci duo-
 decim, duo arietes, & hircus, quo-
 rum singulos singulæ curiæ sacrificab-
 ant: reliqui erant agni quatuorde-
 cim pro novem curiis, quarum quin-
 que sacrificabant singulæ binos, &
 reliquæ quatuor sacrificabant singulæ
 singulos. Die tertio erant immo-
 landi juvenci undecim, duo arie-
 tes, & hircus, quorum singulos sin-
 gulæ curiæ sacrificabant: reliqui e-
 rant agni quatuordecim pro curiis
 decem, quarum quatuor sacrificab-
 ant singulæ binos, & reliquæ sex
 sacrificabant singulæ singulos. Die
 quarto erant immolandi juvenci de-
 cem, duo arietes, & hircus, de qui-
 bus singulos singulæ curiæ sacrificab-
 ant: relinquebantur agni quatuor-
 decim pro curiis undecim, quarum
 tres sacrificabant singulæ binos, &
 reliquæ octo singulæ singulos. Die
 quinto erant immolandi juvenci no-
 vem, arietes duo, & hircus, ex
 quibus singulos sacrificabant singulæ
 curiæ: relinquebantur agni quatuor-
 decim pro duodecim curiis, quarum
 duæ

duæ sacrificabant singulæ binos, & reliquæ decem singulæ singulos sacrificabant. Die sexto erant immolandi juvenci octo, duo arietes, & hircus, ex quibus singulos sacrificabant singulæ curiæ: relinquebantur agni quatuordecim pro tredecim curiis, quarum una sacrificabat binos, & reliquæ duodecim sacrificabant singulæ singulos. Die septimo erant immolandi juvenci septem, & duo arietes, & hircus, & agni quatuordecim, qui hostiarum numerus conveniebat cum curiarum sacerdotalium numero: itaque singulæ curiæ singulas bestias sacrificabant.

Quisquis juvencum hodierno die sacrificârat, non sacrificabat juvencum die crastino: sed munus id in orbem ibat. Jam octavo Tabernaculorum die itidem, ut cunctis diebus solemnibus rursus ad sortes duendas omnes in unum conveniebant, sicut alio loco posuimus.

Quod si primus Tabernaculorum dies sollemnis in sabbatum incideret, ferta libaminum, quæ sacrificiis additis jugibusque comitarentur, erant decimæ sexaginta una, quæ nequaquam confundenda erant.

Nulla enim libamina confunde-
bantur unquam: sed fiebant seorsum
libamina juvencorum, seorsum liba-

XIII.

XIV.

De numero libaminum festo Scenope-
giæ offe-
rendo-
rum.

XV.

Libamina

non esse
confun-
denda.

XVI.
Extra vi-
ctimarum
non esse
confun-
denda.

mina arietum , seorsum libamina ag-
norum tam in sacrificiis publicis ,
quàm in sacrificiis privatis.

Item & victimarum tam publica-
rum , quàm privatarum adipēs non
confundebantur inter se ; sed enim
cujusque victimæ extra seorsum ado-
lebant : quanquam si confusa fuis-
sent , adolebantur omnia simul.

XVII.

Ferta libaminum si fuissent inter
se confusa , postea quàm sua cuique
eorum generi mistura seorsum facta
fuerat , utique essent idonea.

XVIII.

Jam ubi primum erat fertorum
facta mistura , hoc est , ubi simila-
go commista fuerat oleo , porro li-
cebat de integro vina eorum con-
fundere. Item sacerdos cùm ferta
libaminum adoleverat unumquodque
separatim , vina eorum confundere
permisum erat.

XIX.

Concessum erat etiam , ut vina
libaminum hesternæ cum hodiernis ,
privata cum publicis commisceren-
tur. Item ut vina libaminum ad
juvencos adhibenda permiscerentur
vino libaminum , quod adhiberi
ad arietes jus erat & ad agnos ;
vinum autem libaminum illud ,
quod erat adhibendum ad agnos ,
nunquam confundebatur nec cum
vino libaminum , quod juvenicis ;
nec

nec cum eo, quod arietibus adhibebatur.

Et cum res erat in integro, vinum non miscebatur, nisi postquam mistura similaginis facta, aut concremata fuisset sic, ut exposuimus.

xx.

Finis sexti Fasciculi.



XXX.

TRACTATUS VII.

DE

SACRIS

TEMERATIS.

CAPUT PRIMUM.

Qui non erant idonei ad operandum sacris, iisdem nihilominus licebat, ut de integro jugularent victimas etiam sanctiores: excipitur homo immundus, qui, si res erat in integro, non jugulabat ne rum quidem, cum staret extra atrium, atque manus extendens victimam jugularet intra atrium, id adeo, ne fortè victimæ carnem attingeret.

Qui si per nefas jugulasset victimam, nihilominus idonea fuisset. Item de juvenco summi sacerdotis die solenni Expiationum offerendo, quanquam in Lege est, *Et immola-*

ART. I.
Victimas à quo, & ubi jugulari liceret?

II.

Lev. 16.

II.

bit * eum Aaron, nihilominus tamen si jugulatus esset ab homine alieno, idoneus fuisset. Et vaccam rufam si jugulâset homo alienus, eadem fuisset tamen idonea : nulla enim jugulatio temerabatur per hominem alienum.

III.

Si quis victimas jugulâset, nec in jugulationem animum intendisset nisi quatenus ad negotium se se occuparet, hæ sane victimæ temerata fuissent; Etenim in jugulationem animum intenderet necesse erat.

IV.

Non licebat uno & eodem tenore duas jugulare bestias altari sacras : quanquam si quis jugulâset, idoneæ fuissent tamen.

V.

Sed ut homines duo simul unam & eandem bestiam jugularent, seu illam altari sacram, seu profanam, utique licebat.

VI.

Victimas non jugulabat parvulus, etiamsi natus major ad illum astabat : nam victimæ requirebant animi applicationem, quæ non cadit in parvulum. Immo si ejus animadversio cognosceretur è factis, ea acciperetur non in partem levio-rem, sed in severiorem : ut si victimam holocausti stantem in parte australi parvulus traxisset ad partem aquilonarem, atque jugulâ-

II.

Eum Aaron. Vox Aaron hoc versu non exprimitur in textu sacro; sed initio capitis; nec verò necesse fuit, cum sermo institutus initio capitis porro continuetur,

lâssset : hîc cûm esset perspicuum animum ejus intendi in jugulationem victimæ, temerata fuisset tamen.

Victimæ sanctiores si fuerint jugulatae ad austrum, si fuerit earum exceptus sanguis ad austrum, temeratae fuissent.

Si quis cûm esset ad austrum manum porrigeret ad aquilonem, & victimam jugulâssset, ista jugulatio idonea foret.

Si quis cûm staret ad austrum manum porrigeret, ac victimæ sanguinem exciperet in parte aquilonari, ista excipiendi ratio neuiquam idonea fuisset.

Sin autem caput, & majorem corporis partem inflexisset ad aquilonem, perinde erat, ut si in parte staret aquilonari.

Quod si victima jugulata ad aquilonem tremens abisset ad austrum, immo etiam si tum fuisset ad austrum abducta, tamen idonea fuisset. Eadem si tremens ad austrum abisset, redissetque ad aquilonem, ibique ejus esset exceptus sanguis, bene esset. Et si quis cûm staret extra atrium manum porrigeret intus, ac victimas minus sanctas, quæ forent intra atrium, jugulâssset, hæc utique jugulatio fuisset idonea.

Si quis autem cûm staret extra atrium manum porrigeret intus, ac victimæ sanguinem exciperet, modus excipiendi non esset idoneus, non si

exciperet
in atrio
esse oportet
tunc
VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

Qui victimæ san-

guinem

exciperet,
in atrio
esse oportu-
uisse.

Lev. 10.

9.

caput etiam atque maiorem corporis partem intromisisset. Quin etiam minister si esset intra atrium totus, & peniculamentum ejus esset extra, ministerum ejus temeraretur. Nam quod est in Lege, *Quando intratis in tabernaculum testimonii*, id hoc sibi vult homines penitus ingressos opus esse.

XIII.

Si hostia tremens excessisset atrio postquam ejus erat exceptus sanguis, idonea fuisset: immo etiam extra & caro victimarum minus sanctarum si efferrentur atrio ante sanguinis asper- sionem, victimæ tamen erant idoneæ, ut inferius edifferetur.

XIV.

Lev. 17. 5.

Si bestia fuisset intra atrium tota præter pedem unum, atque jugulare- tur, victima sanè temerata fuisset: nam quod est in Lege, *Et afferent ea Domino*, id hoc significat oportere, ut victimæ totæ sint intus in atrio.

XV.

Victimæ si jugularetur cum esset tota intra atrium, tum ea pedem extra a- trium protenderet, oportebat car- nem ad os ipsum abscindere, & ejus deinde excipere sanguinem. Quod si sanguis sit exceptus ante, quam fue- rit abscissa caro, temerata victima fuisset, propter pinguedinem carnis illius, quæ extra atrium fuerat. Quæ si victima esset minus sancta, nihil ab- scindi opus erat: pes retrahebatur in- tra atrium, atque excipiebatur san- guis; nam caro victimarum minus san-

sanctarum cum esset elata ex atrio ante sanguinis asperfionem, nihilominus idonea fuerat.

Si victima suspensa per atrii jugularetur inane, temerata fuisset. Nam quod est in Lege, *Ad latus altaris*, *Ibid. 1.11.* id hoc significat in terræ solo jugulandam esse victimam.

XVI.

Quod si victimam in terra jacentem minister in aëre suspensus jugularet, victima si sanctior erat, temeraretur; sin minus sancta, idonea esset.

XVII.

Si quis jugulans victimas, aut signorum partem minorem resecasset extra atrium, & reliquam partem intra atrium, aut eorum partem minorem resecasset in parte australi, & reliquam partem in aquilonari parte, hæ sanè victimæ temeratæ fuissent. Habetur enim ratio jugulationis à principio usque ad finem.

XVIII.

Minister suspensus si de collo victimæ in terra jacentis sanguinem exciperet, sanè temeratus esset sanguis; quia enim ista ratio non convenit ministerio sacro.

XIX.

Quid in excipiendo sanguine victimam temeraret?

Qui si minister in terra staret, atque e manu pateram ita suspenderet, ut exciperet sanguinem per inane: i-

XX.

Ll 4 tem

XVIII. *Signorum partem.* Monui superius voce signorum *סני* uti Rabbinos ad significandum œsophagum & asperam arteriam.

XIX. *Ministerio sacro.* Namque sacris operantes recti starent in pedes oportebat.

tem si victimam ita sustulisset, ut ejus sanguinem exciperet per inane, idoneus esset sanguis: etenim inane loci pro loco putatur ipso.

xxi.

Si minister pateram unam in altera imposuisset, atque sanguinem excepisset, idoneus esset. Namque vas unum in altero ejusdem generis impositum nihil discriminabat. Si muscum dedisset in pateram, atque ita excepisset sanguinem, sanguis esset idoneus. Sanguis enim per muscum utpote pervium, nullo obstante discrimine in pateram defluxisset: non erat ita de pugillo è ferro eximendo; nam si minister eum de musco exemisset, temeratum fertum esset.

xxii.

Jam unumquodque horum sanguinem excipere, portare ad altare, & eidem aspergere, tum etiam hostiæ membra portare ad collem, is demum sacerdos ritè faciebat, qui ad operandum sacris esset idoneus, quemadmodum in explicando pugillo ferti, & capite avis contorquendo posuimus.

xxiii.

Et nisi pedibus iretur, non erat legitima portatio: itaque sacerdos magnus si sanguinem excepisset, atque loco manens suo altari aspersisset, hostia temerata fuisset.

xxiv.

Si quis hostiæ sanguinem dextrâ exceptum deinde sinistrâ tradidisset, eundem dextrâ redderet oportebat:

si

si quis hostiæ sanguinem excepisset vase profano, hostia temerata fuisset: si quis hostiæ sanguinem vase sacro exceptum in vas profanum infudisset, rursus in vas sacrum infunderet.

De vase sanguis in pavementum effusus si colligeretur, idoneus erat: si de collo hostiæ in pavementum fundetur, tum deinde collectus in vas sacrum inderetur, temerata fuisset hostia.

Si de hostiæ collo pars sanguinis fundetur in terram, eaque non colligeretur, pars in vas sacrum reciperetur, rectum erat: modò tamen reciperetur sanguis vitæ, non reciperetur autem neque sanguis vi expressus, neque sanguis corii.

Si quis ad operandum sacris haud idoneus cujusvis hostiæ sanguinem excepisset, vel ad altare portasset, vel altari de more aspersisset, hostia temeraretur. Si sacerdos idoneus hostiæ sanguinem excepisset, atque tradidisset homini haud idoneo, siquidem iste cum sanguine illo non ambulasset, sed suo stetisset loco, illum sacerdoti redderet idoneo. Sin autem aliquis ad operandum sacris haud idoneus hostiæ sanguinem portasset aliquatenus, tum illum dedisset idoneo, qui illum porro portaret: contraque sanguinem hostiæ sacerdos idoneus primò portasset aliquatenus, tum illum dedisset homini haud idoneo, isque sanguinem porro portasset, quoniam

XXV.

XXVI.

XXVII.

sanguinem aut primò, aut postremò portaverat haud idoneus, hostia temeraretur, quippe quam rem corrigi esset nefas.

XXVIII.

Si homo haud idoneus hostiæ sanguinem excepisset, modò superesset sanguis vitalis, eum de integro idoneus exciperet, deportaret, spargeret: neque enim eum, qui superesset, sanguinem, reliquias efficiebant homines ulli ad sacra administranda haud idonei, præter sacerdotem immundum: hic quoniam idoneus erat, qui sacrum administraret illud, quod etiam cum inquinamento fieri fas erat, ut alio loco disputavimus, verùm reliquias efficiebat ita, ut si sanguinem hostiæ sacerdos excepisset immundus, ut etiam secundum illum de integro idoneus sanguinem exciperet, ac spargeret, hostia temeraretur tamen. Nam quidquid postremò exciperet idoneus, reliquiæ fuissent, ac pro nihilo putarentur.

XXIX.

Si de membris hostiæ jugulatae ante receptum sanguinem quantulumcunque demeretur, hostia temeraretur: vel auris particula si fuerit abscissa priùs, quàm esset receptus sanguis, porro non reciperetur. Nam quod est in Lege, *Tollet quoque de sanguine vituli*, id hoc sibi vult opus esse, ut sit integer dum recipitur ejus sanguis. Quod si quis de hostia mutila recepisset sanguinem, atque altari asperfisset,

fer, res tota temerata fuisset utique.

Si post sanguinem receptum quidem, sed necdum altari aspersum mutilaretur hostia; immo si ante sanguinis asperfusionem hostiæ caro omnis amitteretur, aut absumeretur igni, modò superesset carnis, aut extorum ea magnitudo, quæ oleam æquaret, altari sanguis aspergeretur: non item si minus hoc superesset. Et quoniam holocaustum igni absumebatur totum, fatis erat si superesset inde carnis id, quod oleæ dimidium adæquaret, & tantundem extorum.

Si quod remansisset magnitudine oleæ concederet, sanguis altari non fuisset aspergendus; si aspersus fuerit, gratus non esset. Quòd si ante sanguinis asperfusionem hostiæ caro temeraretur, aut portaretur extra atrium, omnino sanguis non erat altari aspergendus: verùm si fuerit aspersus, gratus & acceptus esset.

Victimarum minus sanctarum caro si portaretur extra atrium ante sanguinis asperfusionem, tum altari sanguis aspergeretur interea dum caro foris erat, victima nihilominus legitima foret. Nam ista quidem caro tandem aliquando ex atrio efferenda erat: sed hæc aspersio eò valebat, ut extra atrium portata caro cremaretur, non item ut comederetur. Et extra victimarum minus sanctarum si fuerint extra atrium portata ante sanguinis asper-

XXX.

XXXI.

XXXIII.

sperſionem, tum fuerit aſperſus altari ſanguis interea dum erant exta foris, prorsus victima non temeraretur: immo ſi exta reportarentur intra atrium, adolerentur.

XXXIII.

Quæ ſi exta non reportarentur intra atrium, tamen de iis poena erat propter foetorem, propter reliquias, & propter inquinamentum.

XXXIV.

Atque omnium privatarum victimarum ſive caro fuerit inquinata & conſervata adeps, ſive contrà, ſanguis altari aſpergebatur: ſi utrumque fuerit inquinatum, altari quidem ſanguis aſpergendus non erat: verùm ſi fuerit aſperſus, gratus fuiſſet: nam inquinamentum expiabat aurea illa * lamina. Itaque & holocauſti exta membræ inquinata ſi quis adoleverit, & iſtud etiam expiabat lamina illa aurea, ut ante docuimus. Atque omnium hoſtiarum publicarum cum fuerit inquinata caro ſimul & adeps tota, altari tamen aſpergeretur ſanguis.

XXXV.

Cujuscunque victimæ ſanguis efferretur atrio, victima temeraretur: qui ſi ſanguis reportaretur intra atrium, atque altari aſpergeretur, Deo gratus non eſſet.

XXXVI.

Victimarum omnium ſanguis prorsum nullo pacto contaminabatur. Nam quòd de ſanguine ſcriptum videmus, *Quem ſuper terram quaſi aquam effundes*

*Deut. 12.
v. 16.*

XXXIV. *Lamina.* Qua ſummi pontificis frons alligabatur.

des, hujus ea vis est, ut qui sanguis itidem, ut aqua funderetur, is perinde quasi aqua inquinamento foret obnoxius: victimarum autem sanguis, qui non item ut aqua fundebatur, inquinamentum omnino conciperet nullum.

Hostiæ sanguis si protinus altari non aspergeretur, sed reservaretur usque dum sol occubisset, hostia temerata fuisset scilicet: tum si sanguis deinde aspergeretur altari, Deo acceptus non esset.

XXXVII.

CAPUT SECUNDUM.

QUarumcunque victimarum sanguis altari exteriori aspergebatur, ad expiandum satis erat aspersio fieri vel unicam: immo verò & in hostia pro peccato omnino una aspersio requirebatur necessario: reliquas enim quatuor aspersiones fieri rectum ac laudabile erat: Est enim in Lege, *Sanguinem hostiarum fundes in altari*; nempe fusio sanguinis super altare ea præcipua fuit.

ART. I.

In altari exteriori non requiri numerum aspersio- num in- tegrum.

Deut. 12.

v. 17.

Et sanguis in altare spargendus si funderetur, tamen rectum erat, quia scriptum est, *Sanguinem hostiarum fundes.*

II.

Quarum autem victimarum sanguis altari aspergebatur interiori si vel una omitteretur aspersio, expiatio nulla e-

III.

In interiori nume-

rat

rum re-
quiri ple-
num.

Lev. 8. 11.

I V.

rat : hîc enim erant aspersiones ad ex-
piandum necessariae omnes , quippe
quarum numerus expressè in Lege scri-
bitur, *Septem vicibus.*

Si de sanguine hostiæ pro peccato fa-
cta fuisset aspersio una , atque more-
retur is qui hostiam offerebat , porro
post ejus mortem efficiebantur asper-
siones quatuor.

V.

Si aspersio una facta esset de
die , tres aliæ nocte non fiebant.

V I.

Si quis autem unâ aspersio-
num intus factâ reliquas foris perficeret , poenam
commeruisset , propterea quod sacrifi-
casset foris.

V I I.

Si spargentis manus præcideretur
ante , quam sanguis venisset in altaris
auram , pro nihilo putaretur aspersio.

V I I I.

Quid por-
ro victio-
nam in
aspergen-
do sangui-
ne teme-
raret?

Si cornibus altaris aliis atque oportebat
spargeretur sanguis hostiæ pro peccato , seu
super interiori , seu super exteriori altari
sacrificandæ , hæc videlicet hostia temerata
esset : idem vero cum in ceteris fieret hostiis , il-
læ fuissent idoneæ.

V I X.

Si quis partem altaris cornibus in-
terio-rem resperisset , seu sanguine ho-
stiæ pro peccato , seu cunctarum ho-
stiarum , temerata res esset : neque hac
re quidquam inter altare interius exte-
riusque differebat.

X.

Si quo sanguine altare oportebat su-
pra dimidiam sui partem aspergi , a-
spargeretur inferius ; aut quo oportebat
infra dimidiam partem aspergi , asper-
ge-

ge-

geretur superius : si quo sanguine oportebat altare templi interius aspergi , aspergeretur altare exterius ; aut quo oportebat altare exterius aspergi , aspergeretur altare templi interius : Et si sanguis , quem oportebat foris fundi , funderetur non in basim altaris , sed in ejus collem , victimæ fuisset temerata caro. Verum enim offerentium delicta expiabantur ubi primum victimarum sanguis altare tetigisset : Etenim hostiarum sanguis , quod ad expiationem attinebat , tametsi locum suum non obtinebat , perinde erat ut si obtineret. Nempe sic se res habebat : si qui sanguinem spargebat , is erat ad sacra administranda idoneus : si hostiæ sanguinem excepisset idoneus , atque dedisset haud idoneo , isque asperfusiones superiores fecisset inferiores , aut inferiores fecisset exteriores ; contraque exteriores fecisset interiores , aut sanguinem fudisset in collem , non in basim altaris , non esset hostiæ temerata caro , siquidem aliquid vitalis sanguinis in hostia superesset : nam idoneus ille rursus exciperet hoc reliquum sanguinis , eumque suo loco aspergeret.

De permistione sanguinis hostiarum , seu victimæ unius sanguis cum sanguine alterius victimæ commisceretur , seu multæ & variæ pateræ inter se confunderentur ; si modò è quolibet

XI.

Quid fieret si sanguis unius cum alte-

co-

rius hostiæ
sanguine
confun-
deretur?

eorum, qui sunt inter se confusi, sanguine omnino una facienda erat aspersio, item ex toto una fiebat aspersio: si e quolibet sanguine seorsum quatuor oportebat aspersiones fieri, item ex toto aspersiones fiebat quatuor: Quod si sanguis, ex quo oportebat unam fieri aspersione, confusus esset cum sanguine, ex quo fiebant aspersiones duæ, quæ eadem speciem haberent aspersionum quatuor, ex toto fiebat aspersio unica. Si qui erat altari aspergendus in parte superiori sanguis cum sanguine misceretur eo, qui aspergebatur altaris parti inferiori, totum simul in fossam effundebatur, & ipsæ victimæ temeratae fuerant. Vel reliquæ sanguinis hostiæ pro peccato si confunderentur cum sanguine holocausti, licet totum hoc oporteret alioquin altaris parti inferiori aspergi, nihilominus in fossam funderetur.

XII.

Si quis nihil percunctatus sanguinem ita mistum aspersisset altari supra & infra, bene fuisset: si quis cum altari supra asperferat de sanguine ita misto, tum demum quæsisset, idem & altari aspergeret infra, atque hæ duæ illius aspersiones simul probarentur.

XIII.

Si sanguis interiori altari aspergendus commisceretur eo sanguine, quem altari exteriori aspergi oportebat, totum hoc in fossam funderetur.

Quo

Quo de sanguine ita misto si quis nihil quæsisset, atque altari interiori simul & exteriori aspersisset, bene esset, seu aspersisset interiori prius, quàm exteriori, seu contra. Sic erat enim de quovis hostiarum sanguine, quem oportebat altari exteriori aspergi, præter sanguinem hostiæ pro peccato. Nam si quando sanguis hostiæ pro peccato altari exteriori aspergendus misceretur cum sanguine hostiæ pro peccato, quem interiori altari aspergi jus erat, atque sanguis ille mistus aspergeretur primùm altari exteriori, tum interiori, rectum esset: sin primùm interiori, tum deinde altari exteriori aspergeretur, pravum: sanguis enim hostiæ pro peccato simul ut in templum erat illatus, interdicebatur tota hostia, hostia etiam hominis privati, quæ alioquin comedenda fuerat, quia scriptum in Lege est, *Hostia enim quæ Lev. 6. 30.*
cæditur pro peccato, cujus sanguis infertur, &c. Sic se res habebat siquidem sanguis per templi portam inferebatur: nam verbum illud Legis *infer-*
tur significat viam illam, quâ quisque templum ingredi solebat. Itaque sanguis si per ostiolum, si per fenestram, si per tectum inferretur, neutiquam temeratus esset.

Cùm in templum inferretur sanguis XIV.
juvenci ob ignoratiam, aut hirci ido- Temera-
latriæ, temeraretur, si tamen in- returne
Fasc. VII. M m fer-

viſtima ſi
ſanguis e-
jus in in-
terioſam
templi
partem,
quàm par
erat, in-
ferretur?

ſi ferretur in Sanctum Sanctorum, qui
huius ſanguinis erat locus interior.
Jam qui erat ſolemni Expiationum die
immolandus juvencus & hircus, ho-
rum utique ſanguis in Sanctum Sancto-
rum inferebatur: Ex hoc igitur ſan-
guine in Sanctum Sanctorum illato ſi
factæ fuiſſent aſperſiones aliquæ, idem-
que inde in templi partem exteriorē
efferretur, porro non eſſet idoneus,
ex quo reliquæ aſperſiones in Sancto
Sanctorum fierent: ut extuleras, a-
ctum erat. Et ſi poſt factas in Sancto
Sanctorum aſperſiones omnes porro
ſanguis hic in exteriorē templi par-
tem ferretur, ibique partim aſperſio-
num fierent, atque ſanguinis reli-
quum prorsus extra templum portare-
tur, continuoque referretur intra
templum, reliquæ aſperſiones in exte-
riore templi parte neutiquam efficie-
bantur: ſanguis enim ut loco ceſſerat
ſuo, temerabatur.

xv.

Si ſanguis hoſtiæ pro peccato pateris
exciperetur duobus, atque earum alte-
ra portaretur foras, quæ remanſiſſet
intus, idonea erat ex qua fierent aſper-
ſiones: ſi earum altera intra tem-
plum inferretur, atque ex eadem in-
tra templum aſperſiones fierent, & al-
tera quoque patera exterior temerare-
tur, nam quod eſt in Lege, *Cujus ſan-
guis infertur*, id ſignificat vel parte
ſanguinis in Sanctum illata ad ex-
pian-

piandum, hostiam prorsus temerari.

Si quis in templum intulisset sanguinem hostiæ pro peccato ad expiandum, nec expiationem patrasset, sed idem nullâ factâ asperzione sanguinem è templo reportasset, sanguis, quoniam in Sancto expiatio patrata non esset, idoneus erat, ex quo foris asperisiones fierent, siquidem per imprudentiam erat in templum illatus: nam si contumaciter inferretur, temeraretur scilicet.

XVI.

Hostia ipsa pro peccato si fuisset intra templum illata, nihilominus erat idonea: Scriptum est enim, *Cujus sanguis infertur, &c.*

XVII.

Avis si expirans ita se se agitasset, ut tandem in templum intrasset, idonea erat tamen.

Lev. 6.

30.

XVIII.

Jam si quis hostiæ pro peccato volucris sanguinem collo ipsius contentum intra templum portasset, dubium erat, an collum avis pro vase putaretur, necne.

XIX.

Si volucris hostiæ pro peccato sanguis in pavementum fusus colligeretur, dubium erat, an vase temeraretur, necne: quare cremabatur itidem, ut omnis volucris hostia pro peccato, de qua dubium erat.

XX.

Sanguis hostiæ pro peccato si receptus esset in pateras quatuor, atque ex unaquaque patera fieret una aspergio, porro quidquid in unaquaque reliquum

XXI.

fuiſſet funderetur ad altaris baſim juxta Legis edictum , *Reliquum fundet ad baſim ejus* : ſin aſperſiones quatuor de una & eadem patera , reliquæ pateræ ejus funderentur ad baſim altaris ; pateræ autem reliquæ in foſſam effunderentur.

XXII.

Sanguis hoſtiarum ſi decidiffet in aquam , aut in ſanguinem communem , nihil inde altari aſpergeretur : Et ſi quid aſperſum eſſet , temeratum eſſet. Sin in ſanguinem paterâ contentum aqua cecidiſſet , idoneus eſſet , ſiquidem colorem & ſpeciem ſanguinis non amiſerit : ſin in hoſtiarum ſanguinem incidiffet vinum , aut ſanguis communis , id quod incidiffet pro aqua putandum erat : quæ ſi aqua fuiſſet idonea ad diluendum ſanguinem adeo , ut omnino ſanguinis ſpeciem amitteret , nihil inde fuiſſet altari aſpergendum : ſin autem aqua illa non eſſet ea , quæ colorem ſanguinis deleſet , id altari aſpergi licebat.

XXIII.

Sanguis hoſtiarum ſi commiſceretur cum ſanguine animantium , quæ ab altari Lege prohibentur , aut etiam cum ſanguine victimarum , quæ per jugulationem temeratæ fuiſſent , miſtum hoc totum in foſſam infunderetur : immo verò ſi pateræ libatæ fuiſſent omnes extra unam , ea in foſſam funderetur , atque victimæ illæ cunctæ fuiſſent temeratæ. Nam ſi miſcetur

tur cum sanguine vi expresso, omnino in fossam funderetur: verum enim si quis nihil percunctatus sanguinem istum altari aspersisset, rectum esset.

Si quis exta, membraque holocaustorum, si pugillos fertorum, si thura, si ferta igni absumenda postea, quam in vasis divinis consecrata fuerant, si quaecunque istorum projecisset in ignem, seu vase, seu manu, seu dextrâ, seu lævâ, recta fuissent tamen.

XXIV.

Vinum & aquam si quis libâisset, vel scutellâ, vel hinne, vel quolibet alio è vasis sacris, idonea fuissent: Eadem si quis libâisset, aut vase profano, aut sua ipsius manu, temerata essent.

XXV.

Si quis aut super dispositis in altari victimarum membris, aut super instructo in altari pugillo ferti etiam strueret ligna rogi; item si ea, quæ modò diximus, disposuisset ad lignorum latus, dubium erat, an hæc esset legitima adolendi ratio, necne. Itaque de integro faciendum non erat; si factum fuerit, acceptum esset.

XXVI.

CAPUT TERTIUM.

ART. I.
Victimas
sanctiores
in summo
altari ju-
gulari li-
cuisset.
Exod. 20.
24.

Victimæ sanctiores si jugularentur in summo altari, perinde erat quasi ad septentrionale latus jugulatæ fuissent: nam quod scriptum videmus, *Et offeretis super eo holocausta & pacifica vestra*, satis declarat totum altare fuisse idoneum, in quo jugularetur holocaustum, & victima pacifica.

II.

Holocaustum si fuisset in summo altari jugulatum, aut si simul ac jugulatum inferius erat in summum altare tolleretur, eodem ipso loco oportebat corio exui, atque in artus dispertiri: inde demittebantur intestina, atque lavabantur inferius, rursusque in altare tollebantur: tum corium item demissum dabatur sacerdotibus.

III.

Simul ut
quid ad a-
dolen-
dum ido-
neum
conscen-
derat alta-
re, porro
non de-
scendisse.

Et reliquæ victimæ, si statim atque jugulatæ fuerant, in altare tollerentur, eodem ipso loco corio exui, atque in membra dispertiri necesse erat, tum intestina demitti & lavari deorsum, rursusque in altare sustolli: deinde corium earum & carnem pariter demitti, atque offerentibus tribui: tum reliquum adoleri. Quid igitur erat quod victima non demitteretur tota simul, sed in altaris fastigio corio exueretur, atque dispertiretur?
Nem-

Nempe quidquid idoneum erat quod adoleretur, id simul ut in altare sublatum erat, porro non descendebat: est enim in *Lege*, *Omnis qui tetigerit illud sanctificabitur.* Sed forsitan & illud etiam, quod non erat idoneum ad adolendum? Non ita: scriptum est enim, *Holocaustum cremabitur*, ex quo efficitur illud sicut holocaustum ad cremandum idoneum simul ac altare conscenderat, item & quidquid erat ad cremationem idoneum, ut erat in altare sublatum, porro non descendebat.

Holocaustum adhuc vivum cum in altaris fastigium ascendisset, id descenderet utique, quippe quod necdum ad cremandum erat idoneum.

I V.

Item & pugillus ferti necdum in vasis divinis consecratus, cuuctaque ab altari *Lege* prohibita si conscendissent altare, descenderent, quippe quæ de integro ad adolendum non erant idonea.

V.

Et victimarum aliqua si jugulata noctu fuisset, si fuisset ejus sanguis in pavimentum effusus, si denique ex atrio excessisset, atque in altare tolleretur, itidem descenderet.

V I.

Si victimæ pernoctassent, & si pernoctassent sanguis, caro, extaque: si victima atrio excessisset: si contaminata, aut temerata fuisset ratione temporis, loci, mutationisque: si

V I I.

sanguinem ejus excepissent, atque altari aspersissent sacerdotes immundi, qui quidem erant idonei ad administranda sacra illa, quæ cum inquinamento fieri licebat: item si sanguis ejus esset alio quàm oportebat loco sparsus: jam victimæ sanctiores si jugularentur ad meridiem, item si sanguis earum exciperetur ad meridiem, hæc omnia ut temerata fuissent, tamen cum essent in altare sublata, porro non descenderent.

VIII. Quæcunque * temerabantur in Sancto, tamen à Sancto recipiebantur: verum ut sublata illuc porro non descendebant, item si semel descendissent, non sustollebantur denuo, si quidem temerata erant.

IX. Quæ si ignis jam invasisset, tamen si descendissent, rursus in altare sustollebantur, atque prorsus adolebantur.

X. Pugillus ferti corruptus, cujus esset pars in terra, pars in altari jam inflammata, ille videlicet totus erat in altare sustollendus.

XI. Victimarum membra, & adipēs, item & pugilli fertorum si pernoctarent in altaris fastigio, perinde erat, ut si

VIII, *Temerabantur in Sancto.* Hoc loco in Sancto pro in altari ponitur, id adeo, quòd altaris sanctimonia esset tanta, ut ejus tactu, ut ante dictum, cuncta sancta efficerentur.

ut si pernoctâssent in atrio : itaque si de altari descendissent , porro non sustollerentur : verum enim si non descendissent , semper adolebantur.

Jam aura altaris pro altari ipso habebatur : victimarum minus sanctarum exta si fuissent ante sanguinis asperfusionem in altare sublata , non descendebant eò , quod altaris pabula jam essent facta.

X I I.

Si quis hostias pro delicto separâssent duas , quarum altera alterius esset pignus , tum jugulâssent ambas , atque earum unius exta in altare sustulisset ante sanguinis asperfusionem , hæc utique descenderent.

X I I.

Victima & libamina temerata si fuissent in altare sublata , omnino victima non descenderet , quippe quæ erat idonea ad cremandum : libamina verò descendebant. Item & libamina seorsum per se ipsa fieri solita , si temerata in altare sustollerentur , descendebant.

X I I I.

Hostia volucris , cui homo alienus collum torserit , si fuisset in altare sublata non descendebat : Et pugillus è ferto per hominem alienum exemptus , si tolleretur in altare , descendebat : etenim horum utrumque temeratum fuerat ; sed postremum hoc perinde habebatur , ac si omnino consecratum fuisset nunquam. Jam de homine alieno , & alia de causa teme-

X I V.

ratis, idem est dicendum.

XVI.

Hæc verò si fuissent in altare sublata, descenderent. Quæcunque non erant ad adolendum idonea, caro victimarum tum sanctiorum, tum minus sanctarum, reliquum manipuli agitationis, itemque reliquiæ fertorum, duorum panum, & panum propositionis, & suffimenti, & ab agnorum capite lana, & ab hircorum barba pilus, ossa, nervi, cornua, ungulæ dum erant ex animanti detracta, si tollerentur in altare, descenderent.

XVII.

Si de pugillo ferti oleum exprimeretur in aliquod ex ossibus hostiæ, tum os illud ex altari descendisset, rursus in altare tolleretur: erat enim dubium, utrùm pro rebus in altare de quo tollendis haberentur ea, quæ ipsis conjungerentur.

XVIII.
Cuncto-
rum vaso-
rum sa-
crorum
tactu res
conve-
nientes
sacrari.

Altare interius consecrabat res temeratas cum ipsi idoneas, tum etiam haud idoneas: exterius autem altare eas demum consecrabat res temeratas, quæ ipsi fuerant idoneæ, sicut alio loco docuimus: ut si in exterius altare tollerentur victimæ temeratæ, non descenderent; in idem si tolleretur suffimentum alienum, hoc quidem certè descenderet, quia suffimentum altari exteriori non conveniebat: si in altare interius tolleretur pugillus ferti seu idoneus, sed temeratus, non descen-

descendebat. Eadem est ratio ceterorum hujus similium. Atque ut altare, sic & collis, ac reliqua instrumenta sacra res sibi convenientes consecrabant: namque de instrumentis sacris scriptum videmus, *Qui tetigerit ea, Exod. 30. sanctificabitur.* Collem igitur ubi tetigerat res aliqua conveniens etiam temerata, non descendebat. Et vas sacrum si quæ res conveniens etiam temerata tetigerat, consecrabatur: nec verò redimebatur unquam, ut in *Tractatu de Rebus Altari Interdictis* exposuimus.

Vas liquidis rebus aptum non consecrabat rem aridam, nec rebus aridis aptum vas consecrabat rem liquidam: nempe sic erat de templi mensuris liquidorum & aridorum: pateræ autem liquida pariter & arida consecrabant, cunctaque vasa divina consecrabant sanguinem, alioquin ad sacrificandum haud idoneum.

Omnino omnia vasa divina nisi intra templum, & cum ad hoc intenderetur animus ejus, qui indebat, nihil consecrabant: porro illorum una pars interior ad consecrandum tum demum valebat, cum essent integra: Quæ si perforata fuissent, modò adhiberentur etiam iisdem operibus efficiendis, quibus adhibebantur integra, consecrabant: secus autem si non adhiberentur: jam ut ad consecrandum valerent,

XIX.

XX.

lerent, complerentur necesse erat. Mensuræ verò quamvis parum continerent, id videlicet consecrabant, modò homini, qui hoc indiderat, esset in animo eas deinceps explere: cujus si non esset ea mens, mensuræ parum illud satis consecrabant ad temerandum, non item ad sacrificandum.

XXI.

Item vasa divina rem extra tempus satis consecrabant ad temerandum, non item ad sacrificandum: ut si quid imperatum in diem nocte consecraretur in vase divino, temeratum esset, adeoque cremandum fuisset, non sacrificandum: si quis igitur noctu pugilli plenitudinem è ferto exemptam in vas divinum indidisset, cremari illam oporteret.

XXII.

Rupto altari jugulatas victimas temerari.
Exod. 20. 24.

Si quid in altari rumperetur, cunctæ quidem, quæ erant in Sanctuario jugulatae victimæ, quarum nondum esset aspersus altari sanguis, temerabantur; quippe cùm nullum esset altare cui sanguis aspergeretur; nam huic Legis dicto, *Et offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra*, hæc est subiecta vis, ut tum demum victimas mactes, altare cùm est integrum, non item cùm est infractum.

XXIII.

Si autem victimæ vivæ essent in atrio, cùm in altari quid rumpere-
tur, illæ verò non temerabantur: sed altare cùm reedificatum fuerit, illæ

læ mactabantur. Etenim animantes vivi rejiciebantur nunquam.

Si quis bestias sacrâisset ante, quàm altare fuisset ædificatum, hæ sacrificarentur post ædificatum altare: nam quod erat à principio impedimentum, porro nihil erat. XXIV.

Quin etiam cùm erat infractum altare, victimæ non comedebantur: Est enim in Lege, *Et comedite illud Lev. 10. absque fermento juxta altare:* atqui ^{12.} eadem ratio erat & sacrificiorum minus sanctorum, quæ non comedebantur in urbe Hierosolyma, cùm fuerat infractum altare, donec reædificaretur. XXV.

CAPUT QUARTUM.

P Artus hostiæ pro peccato, & commutatio hostiæ pro peccato, & hostia pro peccato, cujus est jam mortuus dominus, & hostia pro peccato perdita si reperiretur post factam domini expiationem, istæ videlicet morerentur oportebat. Si postrema ista reperiretur postea, quàm altera hostia separata ac jugulata fuerit, sed ante aspersum altari sanguinem, dubium erat utrùm mori illam, an pasci oportebat, donec aliquo vitio afficeretur; & hanc ipsam ob causam mori sinebatur. ART. I.

Quasdam hostias non occisas, sed loco aliquo inclusas per se mori.

tur. Jam cum dicitur mori illas jus esse, non sic accipiendum est quasi instrumento, manu occiderentur: sed introducebantur domum, quæ occludebatur interea dum illæ mortuæ fuerant. Atque hæc omnia usque à Moyse tradita sunt: verum enim ad solam hominis privati hostiam pro peccato spectant. Etenim Ecclesiæ hostia pro peccato amissa si reperiretur post factam expiationem, seu illa fuerit ad sacrificandum idonea, seu non fuerit, pasceretur, donec aliquo vitio fuerit affecta: tum venderetur, ac pretium ejus in † holocaustum voluntarium impendebatur. Jam verò de Ecclesiæ hostia pro peccato nihil horum dici potest, *partus, commutatio, cujus est jam mortuus dominus*: cunctæ enim Ecclesiæ victimæ mares erant: neque Ecclesia victimæ mutationem faciebat, ut alio loco disputabitur:

I. *In holocaustum voluntarium impendebatur.* Textus habet יפלו דמיה לנדרבה, quæ verba cum passim in Misna & Gemara usurpantur, tum verò Tract. המורה occurunt in Misna ad art. 3. cap. 3. Ibi Majemonides ea sic exponit: בכל מקום שהוא אומר יפלו דמיה לנדרבה רוצה לומר שיקריבו באותן דמים עולה. Quod est: „ Ubicunque dicitur יפלו דמיה לנדרבה, sententia ejus est, ut ea pecunia impendatur in holocaustum voluntarium. Fugit hæc interpretatio clariss. Buxtorfium, qui verbum hoc לנדרבה vertit in *arcam eleemosynariam*. Erravit.

bitur : neque porro Israëlitæ simul omnes moriebantur.

Juvenus & hircus diei Expiationum si amissi fuerint, & eorum loco alii substituerentur : item & hirci idololatriæ si amissi fuerint, & eorum loco substituerentur alii, pascerentur, donec fuerint affecti vitio : tum venderentur, atque redacta ex illis pecunia in holocaustum voluntarium impenderetur : namque Ecclesiæ hostia pro peccato nulla sinebatur mori : sed qua de causa non sacrificabantur ipsi pro holocausto voluntario, quandoquidem mares erant ? Ne fortè id fieret & post expiationem, si quando fieret ante.

I I.

Si quis hostiam pro peccato suam segregatam amisisset, atque in ejus locum segregasset aliam, tum repertâ primâ ex duabus astantibus alteram protinus in piaculum protraxisset, alteram mori jus erat : Eidem de electione deliberanti consulebant, ut in piaculum sumeret quam primam segregaverat : altera pascebatur, donec vitio afficeretur : tum redactâ ex illa pecuniâ emebatur holocaustum voluntarium : si harum duarum hostiarum una fuisset integra, altera vitiata, sacrificaretur integra, vitiata redimeretur : si vitiata jugularetur ante, quàm integræ sanguis esset altari aspersus, nullam prorsus ad rem illâ licebat uti :
fin

I I I.

sin affectæ vitio fuissent ambæ, ambæ venderentur, atque redactâ ex illis pecuniâ compararetur hostia pro peccato, & reliquum pecuniæ in holocaustum voluntarium impenderetur.

IV.

Jam si quis hostiam pro peccato suam segregatam amisisset, idemque in ejus locum segregâset aliam, atque etiam amisisset: rursusque segregâset aliam, tum amissas illas reperiret, atque è ternis astantibus primam in piaculum sumeret, alteram mori jus erat, & pasci tertiam. Idem si de tertia piaculum fecisset, item alteram mori jus erat, & pasci primam. Sin autem de secunda piaculum fecisset, duas alias mori jus erat.

V.

Si quis hostias pro peccato segregâset duas eò, ut earum altera alterius damnum præstaret, omnino de illarum utrâvis piaculum fieri licebat: sed altera pasceretur oportebat, donec vitio afficeretur: tum argentum ex ea redactum in holocaustum voluntarium impendebatur.

VI.

Si quis hostiam pro peccato gravidam segregâset, eaque deinde peperisset, hæc cum partu suo duarum esset instar hostiarum pro peccato, quæ fuissent una segregatæ eo, ut altera alterius damnum præstaret.

VII.

Si cujus hostia pro peccato segregata

gata posthac annum exegisset totum, pasceretur oportebat, donec vitio afficeretur: tum venum iret, & ejus pretio emeretur alia hostia pro peccato. Item si segregata cujus hostia pro peccato vitio afficeretur, pretio ejus alia emeretur hostia pro peccato.

Quæcunque hostia pro peccato amissa reperiretur ante factum piaculum, quamvis vitiata, quamvis post annum vertentem reperiretur, tamen illam mori jus non erat, sed pasci, donec vitio afficeretur, atque in pecuniam redigi, quâ pecuniâ compararetur holocaustum voluntarium: si post factum piaculum demum reperiretur, quamvis reperiretur vitiata, aut post annum vertentem, quoniam amissa fuerat tum, cum piaculum fieret, mori illam jus erat.

Eadem si dum piaculum fiebat surrepta, ereptave fuisset, & deinde restituta, non illam mori jus erat, sed pasci: neque enim traditum est à Moyse magistro nostro nisi amissam. Jam si per noctem maximè fuisset amissa, tametsi & dum piaculum fiebat fuerat amissa, tamen eam mori jus non erat, sed pasci.

Quæ si fuisset amissa domino & non fuisset amissa pastori, contrave pastori fuisset amissa, non fuisset amissa domino, non illam mori jus erat, sed pasci.

Jam quæcunque pascebantur, pa-

Fasc. VII.

N n

sce-

VIII.

IX.

X.

XI.

scebantur donec afficerentur vitio, tum pretium earum in holocaustum voluntarium impendebatur.

XII.

Quæ si hostia fuisset amissa domino juxta, atque pastori, atque alius eam agnosceret, vel in extremo terrarum orbe, dubia res erat: quocirca hostiam mori jus erat.

XIII.

Si post januam, aut in graduum latebris delitesceret, sanè amissa fuisset: nemo enim homo illam tempore faciendi piaculi vidisset: sin in agro, vel in junceto fuisset, de ejus amissione dubitaretur. Namque fortassis erat eo loco, qui illam tempore faciendi piaculi videret: quamobrem de dubio mori eam jus erat.

XIV.

Si quis è provincia transmarina suam hostiam pro peccato misisset, hæc immolaretur ex opinione homini, qui miserit, vitam etiam suppetere: nempe sic se habebat hostia pro peccato volucris, & mulieris etiam hostia pro peccato quadrupes: mulier enim non erat ea, quæ imponeret hostiæ manus sic, ut supra docuimus. Nam hostiam pro delicto certo, cujus hostiæ dominus aut vitâ jam, aut expiatione functus est, eam jus erat pasci, donec vitio afficeretur: tum verò vendi, ut argento ex ea redacto holocaustum voluntarium emeretur. Nam ubicunque hostiam pro peccato jus erat mori, ibi hostiam pro delicto jus erat pasci,

pasci, donec vitio afficeretur, tum pretium ejus in holocaustum voluntarium impendi.

Jam omnis hostia pro delicto * ex augurata, atque ad pastum ablegata si mactaretur in holocaustum, bene esset. Quid igitur erat, quod non de integro mactaretur in holocaustum? Nempe ne idem fieret post expiationem, si quando fieret ante.

XV.

Si quis in hostiam suam pro delicto segregasset bestiam feminam, eam pasci jus erat, donec vitio afficeretur; tum verò vendi, atque ejus pretio coëmi aliam hostiam pro delicto. Qui si prius aliam hostiam pro delicto obtulisset, superioris illius pretium impenderetur in holocaustum voluntarium, itemque & pretium partus ejus.

XVI.

Si quis in holocaustum suum segregasset bestiam feminam, eaque peperisset masculum, hunc pasci jus erat, usque dum vitio afficeretur, tum ejus pretio emi holocaustum aliud.

XVII.

At homo privatus si marem segregasset in hostiam pro peccato, & princeps si in hostiam pro peccato segregasset capram, & sacerdos unctus si in hostiam pro peccato vaccam segregasset,

XVIII.

XV. *Exaugurata, atque ad pastum ablegata.* Sic verba ista שנתק לרעייה interpretatur R. Salomo Jarchi, cujus expositio laudatur apud commentarium, cui nomen est, כסף משנה.

set, hæ neque ad corpus, neque ad pretium consecratæ fuissent: itaque venderentur nec ullo affectæ vitio.

XIX.

Si quis hostiam pro delicto dubio obtulisset, tum se non peccasse, aut peccasse pro certo comperisset, idque ante, quàm hostia jugulata fuisset, eam pasci jus erat, usque dum vitio afficeretur, tum pretium ejus impendi in holocaustum voluntarium: etenim de suis cuique peccatis dolet animus. Sic igitur habendum erat, hominem quoniam ob peccatum dubium hostiam segregaverat, eam consecrare animo constituisse. Et si quis, ut hostiam pro peccato segregaret, adduceretur per quosdam peccati testes, tum isti falsitatis convincerentur, pretium hostiæ impenderetur in holocaustum voluntarium. Quòd si post jugulatam hostiam demum rem pro certo comperisset, hostiæ sanguis effunderetur, caro autem cremaretur sic, ut reliqua sacra temerata: si rem pro certo comperisset post aspersum altari sanguinem hostiæ, caro sic, ut cunctarum hostiarum pro delicto, à sacerdotibus comederetur.

XX.

Non erat eadem ratio hostiæ pro delicto certo. Nam si ante jugulationem animantis homo comperisset nihil peccasse, animans item, ut cetera pecora profana ad gregem pastum abisset, nec in eo quidquam sancti fuisset:

fuiſſet: idem ſi comperiſſet homo poſt jugulatum animantem, humari oportebat: ſin poſt aſperſum altari ſanguinem hoc idem homo comperiſſet, hoſtiæ caro itidem, ut reliqua ſacra temerata, igni concremaretur.

Si quis hoſtiam pro delicto dubio debens ſegregâſſet duas, quarum una alterius damnum præſtaret, oportebat ex earum una fieri piaculum, & alterum paſci, donec vitio afficeretur: tum pretium ejus in holocauſtum voluntarium impendi. Nam de hoſtia pro delicto certo ita faciendum ne diei quidem opus eſt.

XXI.

Quæcunque Lege præſcribuntur hoſtiæ pro delicto, earum ſingulas oportebat eſſe bimas, & binis argenti ſiclis emptas. Excipe hoſtiam pro delicto hominis leproſi, atque hoſtiam pro delicto Nazaræi; iſtæ annuæ erant, nec erat earum pretium præſinitum. Verùm enim hoſtia pro delicto dubio offerebatur promiſcuè de majoribus & minoribus beſtiis: ſed eandem oportuiſſe emptam ſiclis argenti duobus quaſi per manus traditum eſt.

XXII.

Quare ſi viles adeo fierent arietes, ut omnino nullus ſiclorum eſſet duorum, hoc unum inveniebatur remedium: expectabatur dum arietes fierent cariores, tum ſinguli binorum ſiclorum offerebantur, quando pre-

XXIII.

tium eorum Lex tam accuratè præfinierat.

XXIV.

Hostia pro delicto si cùm segregaretur, sicli esset unius, & eadem cùm esset faciendum piaculum siclorum esset duorum, idonea fuisset: nam quod erat à principio impedimentum, porro nihil erat: præterea autem hostia illa non apparuerat, donec siclorum esset duorum. Atenim aries per se ipse melior factus est: verum. Sed victimis illis, quæ post consecrationem meliores evaserunt, delicta hominis ritè procurantur. Hostia si siclorum fuisset duorum cùm primùm segregaretur, tum unius sicli cùm faciendum esset piaculum, temeraretur: si aucto pretio rursus siclorum esset duorum, rursus idonea fieret: neque enim bestia vivæ rejiciebantur unquam, sicut supra posuimus. Nimirum hoc idem erat, ac si hostia vitio corripereetur aliquo, tum deinde liberaretur.

XXV.

Secretis in hostiam pro delicto siclis duobus si coëmerentur arietes duo in hostias pro delicto, eorum alter siquidem siclorum esset duorum, in hostiam pro delicto sacrificaretur, alterum pasci oportuisset, donec vitio afficeretur, tum pretium ejus in holocaustum voluntarium impendi.

XXVI.

Si quis hostiam pro delicto obtulisset bimam, cùm deberet annuam; con-

contráve obtulisset annuam, cum bimam deberet: Et si quis hostiam jugulasset * tempore domini indigentem, hostia temerata fuisset, quæ adeo cum primùm mutata figura ejus esset, igni concremaretur. Summa est, quacunque re hostia pro peccato temerabatur, temerabatur & hostia pro delicto. Excipe quòd hostia pro delicto, si jugulata fuisset alio nomine, nihilominus idonea fuisset, ut paulò inferiùs disputabitur.

Nazaræi, puerperæ, atque hominis leprosi holocausta si jugularentur, cum essent nata menses duodecim & diem unum, aut cum indigerent tempore dominorum, idonea essent, atque etiam libamina requirerent. Summa est, quidquid holocaustum spontaneum non temerabar, nec temerabar holocaustum debitum, seu id profuisset, seu non profuisset dominis.

CA-

XXVI. *Tempore domini indigentem.* Id est, si necdum esset completus dierum numerus, qui homini obnoxio ad piaculum faciendum præfinitus erat.

N n 4

Art.

CAPUT QUINTUM.

ART. I.
Si destina-
ta in ho-
stiam coë-
mendam
pecuniâ
dominus
emoria-
tur, quid
facien-
dum?

II.

SI quis secreta in suam hostiam pro peccato pecuniâ mortem obisset, in * mare Salinarum fuisset projicienda pecunia. Et si cujus pecunia in hostiam pro peccato secreta amitteretur, atque hostia pro peccato sacrificaretur pecuniâ emptâ aliâ, tum post factum piaculum reperiretur pecunia prior, in mare Salinarum projicienda foret.

Si pecunia in hostiam pro peccato secreta amitteretur, tum ejus loco cerneretur alia, necdum hac coempta fuisset hostia pro peccato, cum reperiretur pecunia prior, de utraque sumeretur aliquid ad emendam hostiam pro peccato, reliquum in holocaustum voluntarium impenderetur.

Si secreta in hostiam pro peccato pecunia amitteretur, atque ejus loco ho-

ART. I. **M**are Salinarum. De hoc ita D. Hieronymus lib. de Locis Hebraïcis. „ Mare Salinarum, quod vocatur Mortuum, sive „ Asphalti, id est, bituminis inter Hierico & Zoa- „ ram. Idem vocatur etiam Mare Orientale, Mare Solitudinis, Lacus Sodomæ. Vide Euchereum in libros Regum, & B Hieronymum in Joëlem ad v. 20. cap. 2. Jam hæc, quæ passim usurpatur cum in Tal- mude, tum in ceteris Rabbinorum scriptis, loquendi ratio, aliquid in mare Salinarum projiciendum, hoc sibi vult, cò prorsus nullam ad rem uti licere.

VIII.

hostia pro peccato segregaretur, & sacrificio nondum facto tum pecunia reperiretur, tum vitio corriperetur hostia, hæc venderetur, ac de pecunia utraque impenderetur aliquid in hostiam pro peccato, reliquum in holocaustum voluntarium impenderetur.

Si quis hostiam pro peccato suam jam segregatam amisisset, atque ejus loco secrevisset pecuniam, necdum eâ quidquam emisset, cum illius hostia pro peccato reperiretur, sed vitio affecta, venum iret, atque ex utraque pecunia aliquid in hostiam pro peccato impenderetur, reliquum impenderetur in holocaustum voluntarium.

Si quis in piaculum secrevisset pecuniæ duos acervos, quorum alter alterius damnum præstaret, piaculum de altero, alter in holocaustum voluntarium impenderetur.

Si quis aut hostiam pro peccato segregasset, aut pecuniam secrevisset in hostiam pro peccato, ratus se debuisse, & se nihil debuisse comperisset, communis fuerit, non sacrata. Si quis autem aut hostias segregasset duas, aut pecuniam secrevisset in hostias duas, ratus se debuisse duas, tum comperisset se hostiam pro peccato debuisse omnino unam, unam omnino mactaret hostiam pro peccato, reliquum impenderetur in holocaustum voluntarium.

VII.
Reliquum
pecuniæ
in sacrifi-
cium de-
stinatæ,
quale
esset?

Si quis multam pecuniam aut simul manu prehendisset, aut sensim collegisset, tum ita diceret: Hinc ego summam ad emendam hostiam pro peccato meam, reliquum pecuniæ profanum esset. Ac meâ quidem sententiâ multò magis reliquum è ceteris sacrificiis profanum foret.

VIII.

Si quis pecuniam fecerneret in * fertum peccatoris, oblatoque inde ferro aliquid etiam residuum fuisset, itemque si fertum peccatoris ipsum destinasset, atque ex eo superaret aliquid, porro id pro ferro spontaneo offerretur. Sed de decima summi sacerdotis in crustula impendendâ si quid relinqueretur, id putrescere oportebat. Et si quid relinqueretur de panibus iis, qui sacrificio Eucharistico adhibebantur; & si quid relinqueretur de pane illo, qui cum sacrificio iungebatur Nazaræi, item putrescere opus erat. Sed si de pecunia, quæ in huius ipsius sacrificii libamina impendebatur, relinqueretur aliquid, id in holocaustum voluntarium impendere-
tur. De siclis autem si quid esset residuum, id profanum fuisse Tractatu de Siclis disputavimus.

Si

VIII. *Fertum peccatoris.* De quo explicatur Lev. 5. v. 11.

Si quid † superesset de nidis, quos offerebant viri, mulieresque feminis fluxionem patientes, itemque puerperæ: Et si quid de hostiis pro peccato atque delicto superesset, id in munera voluntaria impenderetur, tum holocausta inde fierent, ut alio loco posuimus. De holocausto si quid superesset impenderetur in holocaustum: si quid superesset de pacificis, impenderetur in pacifica: si quid superesset de ferto, impenderetur in fertum: si quid superesset de Agno Paschali, impenderetur in pacifica: si quid superesset de sacris multorum Nazaræorum, id Nazaræorum erat: si quid superesset de sacro unius Nazaræi, id ipsius erat Nazaræi. Sed quod modò diximus, impendendum fuisse in munera voluntaria quidquid superesset de hostia pro peccato, id accipiendum est de * stato pro peccato sacrificio: nam si quis

IX. *Superesset de nidis.* Id est, si aliquanto minus pecuniæ in sacra istiusmodi impenderetur, quàm destinatum fuerat. Jam viri mulieresque feminis fluxionem passi, postquam sanati fuerant, par turturum, aut pullorum columbinorum Deo offerebant, ut videre licet Lev. 15. Par istud avium Rabbinii purè nidum vocitant, & multa ejusmodi paria in multitudine nidos. Sed hoc satis accuratè notatum à Buxtorfio radice ןׁׁ in Opere Triginta Annorum.

Stato pro peccato, &c. Hoc illud est, de quo differuimus Tract. 2. & 5.

quis * sacrificium deberet gradatum; idemque secretâ in hostiam pro peccato quadrupedem pecuniâ derepente pauper evasisset, avem pro pecunia ista ferret, atque redemptâ per avem pecuniâ homini porro uti licebat. Item si quis pecuniâ in volucrem secretâ pauper evasisset, pro pecunia partem decimam Ephæ similaginis ferret, per quam similaginem redemptâ pecuniâ homini deinceps uti fas erat.

x.]

Si segregata ad sacrificium bestia vitio afficeretur, venum iret, atque ejus pretio coëmeretur avis: sed si segregata ad sacrificium avis temeraretur, ejus pretio nequaquam emeretur decima Ephæ similaginis: nullus enim est avis redimendæ locus sic, ut Tractatu de Rebus Altari Interdictis exposuimus.

XI.

Quicumque nidos avium è Lege debentes pecuniam ad eos coëmendos destinâssent, porro etiam totam pecuniam si velint in solam hostiam pro peccato ex ave, & totam simalint, in holocaustum ex ave impenderent. Imo si quis ita diceret: Hanc ego pecuniam destino in hostiam pro peccato meam, & istam pecuniam secerno in holocaustum meum, nihilofecius ipsi in

Sacrificium deberet gradatum. De hoc diligenter actum Trac. 3. ad ar. 12. c. 3.

XII.

in manu erat, ut pecuniis inter se confusis hostiam pro peccato simul & holocaustum suum coemeret: vel etiam pecuniâ totâ solam hostiam pro peccato, aut holocaustum solum emeret. Nempe nidi non designabantur nisi à dominis inter emendum, aut à sacerdote inter sacrificandum.

Quare si quis pecuniâ * in nidos purè dictos secretâ mortem obisset, tota pecunia ista nidorum purè dictorum in holocaustum voluntarium impenderetur, quippe quæ idonea erat, qua holocaustum emeretur.

Si quis cum deberet hostiam pro peccato, debitum in se recipiens holocaustum nuncuparet, tum pecuniam secerneret, atque ita diceret: Hanc ego pecuniam in debitum meum destino, hostiam pro peccato è quadrupede si velit, & si malit holocaustum è quadrupede ferret. Qui si mortuus pecuniam illam ipsam reliquisset, eam oportebat in mare Salinarum projici.

CA-

XII. *In nidos purè dictos.* Si videlicet non appellaretur nominatim quod & quale sacrificium ex eis futurum esset.

ART.

CAPUT SEXTUM.

ART. I.
Quid fieret de victimis,
quæ confusionis
haberent
aliquid?

SI confunderetur cum victimis aliquot, aut una ex hostiis pro peccato iis, quas mori jus erat, aut bos lapide percutiendus, si confunderetur, inquam, vel unus cum decem victimarum millibus, cunctas illas mori jus erat. Major est enim + animantium præstantia, quàm ut si multis sui generis immiscerentur propter multitudinem aboleantur. Quamquam si quis post confusionem istam victimis ex illis sacrificasset aliquam, grata fuisset.

II.

Si commisceretur cum victimis una ex hostiis iis, quæ ab altari prohibentur, cunctas pasci jus erat, donec vitio afficerentur, tum venum dari, atque pretio optimæ illarum emi id genus hostiæ, quod victimis immistum fuerat.

III.

Jam si victimæ confunderentur cum animantibus communibus integris, immistas animantes communes oportebat vendi in usum eundem, ut omnes sacrificarentur, ut si bestię quatuor in sacrificia pacifica destinatæ cum totidem bestiis communibus integris commisce-

ART. I.

Animantium præstantia. Nam rerum inanimatarum erat alia ratio.

V.

miscerentur, has quatuor communes oportebat vendi homini, cujus erat victimas immolare pacificas, ita; ut universæ bestiae istæ victimæ pacificæ mactarentur. Atque eadem ratio erat & holocaustorum & hostiarum pro delicto. Jam redacta inde pecunia, utpote pretium rei communis, ad omnem usum communis erat.

Si bos sacer unus cum multis bobus communibus permisceretur, omnium maximus sacer esset, & reliqui venderentur in eundem usum. Jam si commiscerentur victimæ cum victimis, cum suo quodque genere genus, unaquæque victima nomine ejus à quo fuerat sacrificabatur, quamvis offerentium nullus suam ab aliis victimam internosceret. Ita se habebant confusæ inter se victimæ mulierum, videlicet in quibus non erat manuum impositioni locus: verum si virorum essent, quoniam suæ quisque victimæ capiti manus imposeret necesse erat, aut ipsæmet victimæ postquam suam quisque partem illarum invicem donaverant, denique sacrificabantur, aut retinendæ erant victimæ, donec vitio corriperentur omnes, & deinde vendendæ, tum viri illi quisque aliam ejusdem generis victimam emebat, eamque pro pretio, quo victimarum inter se confusarum optima vendita fuerat.

IV.

Si

v.

Si victimarum genus aliud alio confunderetur, ut holocaustum pacificis, non sacrificabantur, ne * secundum rigidiores quidem illarum ritum: neque enim fas erat adduci victimas in discrimen, ne temerarentur.

vi.

Etenim istiusmodi sacra comedendi tempus * contrahendum non erat: nec efficiendum, ut aut à paucioribus hominibus, aut locis paucioribus comederentur: oportebat autem pascerentur interea dum vitio corripiebantur, tum eorum quodque separatim venderetur.

vii.

Tum pretio eodem, quo horum sacrorum optimum venierat, emendum erat sacrum aliud in utrumque genus: & si quid etiam domi superfuisset, perdendum erat. Quin etiam cum holocaustum, pacificave debita jam aliunde quis sacrificasset, tamen de

V. Secundum rigidiores. Erat enim victimarum variarum varii & multi ritus, alius alio rigidior. Atqui si secundum rigidiores sacrificarentur ritum, propius erat, ut temerarentur.

VI. Contrahendum non erat. Nempe erat sacrorum multiplex & varia ratio: alia per unum & eundem diem absumi oportebat: alia licebat absumi per diem unum & aletum: alia Deo adolebantur tota: alia partim Deo adolebantur, partim comedebantur. Jam alia comedebantur à solis sacerdotibus; alia etiam ab Israëlitis. Porro & alia comedebantur in atrio solo; alia in urbe Hierosolymitana tota; alia etiam per totam Israëliticam terram.

de confusorum istorum pretio aliud holocaustum, aliaque pacifica denuo sacrificarentur oportebat.

Hostia pro peccato si confundere-
tur pacificis, omnes oportebat pasce-
rentur, dum vitio corripiebantur;
deinde eodem pretio, quo earum o-
ptima venierat, oportebat emi hostias
pacificas, eodemque pretio emi &
hostiam pro peccato. Si quis autem
occupasset sacrificare hostiam pro pec-
cato aliam ab illa destinata, arque
pacificis confusa, omnes mori jus e-
rat.

VIII.

Item pecunia destinata in hostiam
pro peccato si commisceretur cum
pecunia in hostiam pro delicto desti-
nata, bestiae sumebantur duae, qua-
rum una in hostiam pro peccato de-
stinata redimebatur pecunia hostiae
pro peccato ubi ubi fuerit, & altera
destinata in hostiam pro delicto redi-
mebatur pecunia hostiae pro delicto.
Verum si jam fuisset alia immolata
hostia pro peccato; pecunia tota pro-
jiceretur in mare Salinarum: Sin ho-
stia pro delicto alia jam fuisset immo-
lata, pecunia tota impenderetur in
holocaustum voluntarium.

IX.

Hostia pro gratiarum actione si con-
funderetur cum animante illa quacum
fuerat commutata, ambae sacrificaba-
bantur, atque cum eis simul una pa-
nis agitabatur. Itemque si hostia pro

X.

gratiarum actione confunderetur cum hostia quavis alia quantumvis aliunde fuerit jam immolata hostia pro gratiarum actione, tamen amba pascebantur, donec vitio corriperentur: tum quo pretio venierat duarum optima, eodem & alia hostia pro gratiarum actione, eodemque & illa altera hostia coemeretur.

XI.

Jam hostia pro gratiarum actione si confunderetur cum ariete Nazaræi, ambo sacrificabantur, & cum ipsis simul panis agitabatur.

XII.

Primogenitus animans si confunderetur cum Agno Paschali, ambo pascerentur oportebat tamdiu dum vitio corriperentur, tum sic, ut solebant primogeniti animantes, comedebantur. Quod autem non sacrificabantur, hæc causa erat, quia Paschalis Agnus comedebatur ab omni hominum genere ad mediam duntaxat noctem, cum primogenitus animans per duos solidos dies comederetur, & à solis sacerdotibus: atqui nefas erat adduci victimas in discrimen * ne temerarentur; aut efficere, ut à paucioribus hominibus comederentur.

XIII.

Et bestia decima si confunderetur cum Agno Paschali, cum fuerint correpti vitio, comederentur, ut solebant

XII. *Ne temerarentur.* Temerarentur autem, si fuissent servata ultra præstitutum diem.

XVIII:

bant bestia decima. Si bestia primogenita & bestia decima confunderentur inter se, correpta vitio comederentur.

Item alia victimæ si confunderentur cum bestia primogenita, aut cum bestia decima, pascere oportebat tamdiu, donec vitio corripiebantur, tum comedebantur aut de more bestia primogenita vitio affecta, aut ritu bestia decima vitio correpta.

Hostia pro delicto si confunderetur pacificis, quanquam alioquin extrisque nihil præter extra sacrificandum: caro autem comedenda fuerat, tamen ea fuissent non sacrificandæ, sed pascendæ interea dum vitio corripiebantur: tum pretio optimæ earum emebatur alia hostia pro delicto, item & hostia pacifica, ac si quid etiam domi superesset, perdendum erat. Quod si præoccupasset aliam sacrificare hostiam pro delicto, in holocaustum voluntarium impenderentur ambæ.

Omnino fieri poterat, ut omnium hostiarum cum suo quodque genere genus confunderetur, præter hostiam pro peccato cum hostia pro delicto. Etenim hostia pro delicto non erat nisi ex agno masculo: atque hostia pro peccato si foret ex agnorum genere, femina esset oportebat.

Interim cunctis ex hostiis vivis in-

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

ter se confusis si quæ sacrificata fuisset, grata foret tamen, eam ob rem, quòd animantes vivæ neutiquam rejicerentur.

XVIII.
Quid fieret bestiis, quæ fortuito reperirentur circa Hierosolymas?

Si qua bestia reperiretur inter urbem Hierosolymam & * turrim gregis, aut ad quodcunque urbis latus intra spatium idem, ea siquidem femina fuerat anniculosa in fornicem quandam includebatur tamdiu, donec moreretur, si fortè esset hostia pro peccato: Quæ si bima foret, pro pacifica mactaretur, eidemque adhiberetur panis, si fortè hostia pro gratiarum actione fuisset: si reperiretur masculinum animal, idque bimum, nihil ex eo fieri licebat, quippe fortè in hostiam pro delicto destinatum erat, nec dum delictum domini fuerat expiatum. Sin autem reperiretur masculinum animal anniculosum, id servandum erat dum vitio corripiebatur: tum in ejus locum duabus substitutis bestiis hæ conditiones instituebantur. Si bestia reperta holocaustum fuerit, ista sit ejus loco holocaustum; sin fuerit hostia pacifica, ista in ejus locum hostia pacifica sit: post harum altera sacrificabatur in holocaustum, cujus libamina de publico sumebantur: altera sacrificabatur in

XVIII. *Turrim gregis.* De turri gregis commemoratur Gen. 35. v. 21. & Michæ 4. v. 8.

Pro

hostiam pacificam, cui panis etiam adhibebatur, si fortè fuerit hostia pro gratiarum actione. Quid autem de bestia illa reperta fiebat? Nempe ut vitio correpta fuerat comedebatur: nam si fortè bestia primogenita, vel bestia decima fuisset, hæ quoque vitio correptæ comedebantur: sin esset Agnus Paschalis, qui fuerit ultra tempus reservatus, is quidem † pro hostia pacifica habebatur: nam tempore suo Agnum Paschalem suum quisque sanè quàm diligenter observabat. At dixerit aliquis: Fortè Nazaræi fuit hostia pro delicto, aut hostia pro delicto hominis leprosi: verùm istarum, quoniam minus frequentes erant, omnino nulla ratio habebatur.

Victimæ si, postquàm jugulatæ fuerant, essent inter se confusæ, in cunctis comedendis oportebat servaretur ritus ejus ex illis, qui foret maximè rigidus: sin cum victimis temeratis confunderentur, aut cum bestiis profanis in atrio jugulatis, omnes, cùm fuerat earum immutata figura, igni cremarentur.

XIX.

Membra hostiæ pro peccato si confunderentur cum membris holocausti, cuncta relinquebantur, donec eorum fuerit immutata figura, tum igni cremarentur.

X

Pro hostia pacifica. Quæ vitio correpta itidem comedebatur.

mabantur eo ipso loco, quo solebant temerata sacra cremari.

XXI.

Si animantis vitio correptæ membrum aliquod cum victimarum membris confunderetur, vel unum ex istiusmodi bestia membrum si cum mille victimarum membris confunderetur, cuncta cremari oportebat. Immo si usu venisset, ut ista confusa inter se membra perperam sacrificata fuerint omnia præter unum, & unum illud etiam oportebat apud atrium, quo solebant loco sacra temerata cremari, cremaretur.

XXII.

Si victimarum sanctiorum frustum aliquod confunderetur cum frustis victimarum minus sanctarum: Item si quæ comedebantur uno & eodem die confunderentur cum iis, quæ licebat comedi biduo, cuncta comederentur ex ritu eorum rigidiori.

XXIII.

Hostiæ pro peccato immundæ frustum si confunderetur cum centum frustis hostiæ pro peccato mundæ: itemque frustum inquinati panis propositionis si confunderetur cum centum frustis puri panis propositionis, id verò sic, ut Tractatu de Oblationibus posuimus, * superabatur.

XXIV.

Sin autem frustum hostiæ pro peccato

XXIII. *Superabatur.* Numero videlicet frustorum mundorum sic, ut acervi totius ratio foret eadem, ac si nihil immundi commissum fuisset.

ART.

eato commisceretur cum centum frustis carnis profanæ : itemque frustum puri panis propositionis si commisceretur cum centum frustis panis profani , hæc nequaquam superabantur ; sed totum oportebat comederetur à sacerdotibus , sicut omnia profana, quibus erant immista sacra.

CAPUT SEPTIMUM.

QUicunque non erant ad sacra faciendi idonei , hi si volucris collum obtorsissent, colli contorsio ista quidem illegitima foret. Cum verò volucris ista temeraretur, tamen non erat cadem atque * cadaver mundæ volucris, quod ad rationem immunditiæ attinebat. Et si quis volucris collum obtorsisset noctu, aut intra Sanctuarium jugulasset bestias profanas, aut contra extra Sanctuarium victimas, non essent cadaveris instar.

ART. I.
Qualis esset ratio victimarum, quæ non essent secundum ritum immolatae?

Si quis collum obtorsisset turturibus

* an-

ART. I. **C**ollum obtorsissent. Sic enim volucres sacrificandæ necabantur.

Cadaver munda, &c. Id est, non inquinabat tactu item, ut cadaver avis morticinæ, quæ alioquin munda foret.

* ante tempus suum, aut columbæ pullis post tempus suum, aut volucris rabe confectæ, aut cui foret exclusus oculus, abscissusve pes, prorsus ad omnia pro cadavere habebatur. Summa est, quidquid intra Sanctuarium demum evadebat illegitimum, id illegitimum erat scilicet, at non erat cadaveris instar: sed quod non intra Sanctuarium demum evasisset illegitimum, id ad omnia instar cadaveris erat.

III.

Si quis igitur collum obtorsisset volucris, quæ postea reperiretur fuisse lethaliter affecta: item si quis collum volucris obtortum + cultro refecisset: & si quis volucris profanis collum obtorsisset intra Sanctuarium, contraque extra Sanctuarium volucris altari sacratis, hæ cadaveris erant instar ad omnia: neque enim colli contorsio licitum ac mundum efficiebat, nisi id quod altari esset idoneum.

IV.

Nam volucris ab homine initæ, ad cultum idoli destinatæ, aut pro numine cultæ, atque etiam ei, quæ merces fuit prostibuli, aut pretium canis, item

II. *Ante tempus suum, &c.* De horum tempore legitimo actum est Tract. 4. ad art. 2. cap. 3.

III. *Cultro refecisset.* Oportebat enim ungue refecari, ut ante dictum est.

IV. Ob-

item * obstructa, aut androgynæ si quis collum obtorsisset, sanè cadaveris erant instar ad omnia. Etenim inquinabant vestes hominis, qui tetigisset † œsophagum. In has enim volucres cum non caderet consecratio, sanè non intra Sanctuarium demum illegitimæ fiebant. Jam id Tractatu de Ratione Sacrificiorum Faciendorum dictum est, hostiam pro peccato ex ave immolari in inferiori parte altaris, & holocaustum ex ave in parte altaris superiori.

Si quis igitur hostiam pro peccato ex ave immolasset supernè, illa videlicet temerata fuisset: nec quidquam referebat, utrùm sanguis ejus esset altari aspersus ex ritu hostiæ pro peccato, an ex ritu holocausti: neque porro quidquam referebat, utrùm esset immolata nomine holocausti, an nomine hostiæ pro peccato.

Item si quis avem in holocaustum immolasset infernè, temerata fuisset utique: immo verò si collo obtor-

IV. *Obstructa.* Obstructa dicitur, cui nec feminea, nec mascula existit natura.

Tetigisset œsophagum. Namque obtorquendo collo oportuisse œsophagum ungue relccari, suprà dictum est.

quando signorum alterum in altaris inferiori parte ungue resectum esset, alterum in altaris superiori parte, nihil secius hostia temerata fuisset: nec quidquam referebat, utrum obtorquendo collo ritus holocausti, an ritus hostiæ pro peccato servaretur: neque porro utrum nomine hostiæ pro peccato, an nomine holocausti immolaretur.

VII.

Hostia pro peccato ex ave si ad partem altaris inferiorem immolaretur, nihil referebat, utrum immolatio holocausti propria fieret nomine hostiæ pro peccato, an immolatio propria hostiæ pro peccato fieret nomine holocausti, aut immolatio propria holocausti fieret nomine holocausti, temerata fuisset hostia.

VIII.

Item avis in holocaustum destinata si immolaretur in parte altaris superiori, seu ritu hostiæ pro peccato & nomine holocausti, seu ritu & nomine hostiæ pro peccato, temerata fuisset: verum si immolaretur ritu holocausti, & nomine hostiæ pro peccato, idonea fuisset: at dominum quidem certè debito non liberasset.

IX.

At cunctæ aves istæ, quæ temerabantur ea re, quia loco, ritu, nomine alieno fuerint immolatæ, quod ad immunditiem attinebat, non erant instar cadaveris avis morticinæ. Item &

& hostia pro peccato ex ave, atque etiam holocaustum ex ave, quæ foetida, inquinata, residuaque evasissent, non idcirco polluebant hominem, qui tetigisset oesophagum itidem, ut cadaver avis morticinæ: nimirum hæc universa in Sanctuario demum temerata fuissent.

Hostia pro peccato ex ave quando-
cunque offerebatur de dubio, ritè immolabatur quidem, nec comedebatur ramen, sed cremabatur igni sic, ut cuncta sacra, quæ temerata fuerant: offerebatur autem de dubio, si verbi causâ mulier ambigeret, an fluxionem feminis esset passa, necne; aut si dubitaret, utrùm quid enixa fuisset, an non, atque horum similia. Nunquam verò offerebatur de dubio hostia pro peccato quadrupes. Nam qui dubitabat an peccasset, necne, is dubiam offerret hostiam pro delicto oportebat, ita; ut Tractatu de Erratis disputabitur.

Si quis de dubio hostiam pro peccato ex ave obtulisset, tum pro certo resciret se hostiam illam debere, siquidem hostia illa necdum fuerat immolata, immolaretur pro hostia certa, ac comederetur. Idem si post immolationem demum comperisset, porro pars sanguinis altari aspergeretur, pars ad altaris basim effunderetur, atque hostia cremaretur, eam ob rem, ne
fortè

X.

XI.

fortè dicerent homines comelam esse hostiam pro peccato ex ave de dubio oblatam. Etenim primò quidem certè de dubio oblata fuerat.

XII.

Sin post immolationem pro certo compertum esset hostiam non fuisse debitam, humari eam oportebat.

CAPUT OCTAVUM.

ART. I.

Si volu-
cris hostia
pro pec-
cato cum
holocau-
stis quo-
que volu-
cribus
confun-
derentur;
contra-
que, quid
facto opus
esset?

SI hostia pro peccato ex ave commi-
scereretur cum holocaustis ex ave,
contraque holocaustum ex ave si con-
funderetur cum hostiis pro peccato ex
ave, vel unum si confunderetur cum
millibus decem, omnes mori per se
ius erat. Omnino sic se res habebat,
siquidem cum emerentur dominis ex-
plicitè distribuebantur hæc in hostiam
pro peccato, ista in holocaustum: ve-
rum aves debitas partim in hostiam
pro peccato, partim in holocaustum
si quis non nominatim distribuisset, sed
obtulisset promiscuè, ac cum hoc de-
bito promiscuo confunderetur aut ho-
stia pro peccato, aut holocaustum, a-
lia erat ratio.

II.

Nempe si hostiæ pro peccato con-
funderentur cum debito illo promi-
scuo, ex eo numerus hostiarum pro
peccato erat ad sacrificandum idoneus
tantum: non erant autem ad sacrifi-
can-

candum idonea, nec ejus debiti promiscui holocausta, nec quæ cum his erat immista hostia pro peccato, ut quæ hostia pro peccato cum holocaustis immista fuerit.

Itaque si debitum illud hostias pro peccato contineret duas, dimidium ejus erat ad sacrificandum idoneum, & dimidium ejus alterum haud idoneum: quanquam meâ quidem sententiâ cunctas debiti victimas oportebat in altaris inferiori parte immolari ritu hostiæ pro peccato.

III.

Similiter si cum debito illo promiscuo commisceretur holocaustum, ex eo debito sola holocausta erant ad sacrificandum idonea: ejusdem & hostiæ pro peccato, & quod cum his erat immistum holocaustum, non erant ad sacrificandum idonea: nam ecce erat holocaustum immistum hostiis pro peccato. Nec quidquam intererat, utrùm debitum illud promiscuum numero superaret immista holocausta, an contrâ holocausta numero superarent debitum illud promiscuum, aut par esset undique numerus, præter holocausta debiti promiscui, nihil erat ex eo ad sacrificandum idoneum. Quare si debitum illud contineret holocausta duo, dimidium ejus erat ad sacrificandum idoneum, & dimidium ejus alterum haud idoneum. Sed meâ quidem sententiâ cunctas debiti victimas

IV.

mas

mas oportebat in altaris superiori parte immolari ritu holocausti.

v.

Si confunderentur inter se debita promiscua duo seu ambo unius & ejusdem nominis, ut si eorum, qui fluxionem seminis passi sint, hominum nidi confunderentur cum nidis aliorum hominum, qui itidem seminis fluxionem passi fuerint, seu duorum nominum, ut si nidi hominum, qui fluxionem seminis passi sint, commiscerentur nidis puerperarum, seu porro ambo ab homine uno, seu ab hominibus essent duobus, si nidorum utroque par hostiarum fuisset numerus, dimidium eorum erat ad sacrificandum idoneum, & dimidium eorum alterum haud idoneum. Sive igitur hostiæ omnes in superiori parte altaris essent immolatæ, sive omnes in inferiori parte, sive denique tantus earum numerus supernè, quantus infernè, semper dimidia pars earum legitima, & dimidia temerata fuerat. Nimirum totus hostiarum numerus æqualiter ex holocaustis atque hostiis pro peccato constabat: quare si immolarentur omnes supernè, dimidia pars earum erat legitima, ut quæ holocausta fuerant: & si immolarentur omnes infernè, item dimidia pars erat legitima, ut pote quæ fuerant hostiæ pro peccato. Jam si fuissent supernè atque infernè pariter immolatæ, dimidia pars propter confusio-

fusionem legitima foret, atque pro holocaustis haberetur, tum ex iis, quæ immolatae fuerint infernè, æqua portio fuisset legitima, exque haberentur hostiæ pro peccato.

Si duo confunderentur inter se debita promiscua, quorum uno major quam altero inesset hostiarum numerus, ut si uno volucres continerentur quatuor, & sex altero, atque supernè omnes, aut omnes infernè fuerint immolatae, dimidia pars legitima, & dimidia temerata foret ea de causa, quam diximus. Sin autem supernè atque infernè fuerint æqualiter immolatae, videndum erat: si sacerdos deliberabundus post consultationem deum ita fecisset, debitum minus idoneum fuisset: sin suo ipsius nutu & arbitrio ita fecerit, debitum majus fuisset legitimum.

Summa est, ubicunque sacerdos nutu suo confusorum ejusmodi debitorum hostias æqualiter supernè & infernè immolârit, nec fieri potuerit, quin ex debitorum uno pars supernè, pars infernè fuerit immolata, ibi debitum id, quod majorem continebat hostiarum numerum, idoneum erat. Etenim quia constabat partem ejus supernè, partem infernè fuisse immolatam, par erat omnino ejus hostias omnes esse idoneas.

Homines duo si nidos suos promiscuè

V b.

VII.

VIII.

scuè coëmissent, vel suorum nidorum pecunias promiscuè dedissent sacerdoti, porro sacerdos quam voluerit volucrem, aut in hostiam pro peccato, aut in holocaustum immolaret: neque enim nidorum volucres explicatè distribuebantur, nisi vel à dominis inter emendum, vel à sacerdote inter immolandum, ut supra posuimus.

IX.

Sacerdos si quando coram aderant multæ volucres in hostias pro peccato, atque in holocausta, utrasque supernè, vel utrasque infernè immolasset, dimidia pars earum idonea, & dimidia pars temerata foret. Sin eas ex æquo supernè, atque infernè immolasset, nec satis sciret hostiasne pro peccato infernè immolasset, an holocausta, cunctæ temeratæ fuissent; erat enim quod diceretur volucres in holocausta destinatas infernè esse immolatas, & hostias pro peccato supernè.

X.

Sin præsto adessent volucrum collectiones ternæ, quarum una contineret hostias pro peccato, altera holocausta, tertia verò foret promiscua, dimidia videlicet ex holocaustis, & dimidia ex hostiis pro peccato, nec sacerdos immolandis volucribus quidquam discriminis fecisset, sed vel immolasset omnes supernè, vel omnes infernè, dimidia pars earum idonea, & dimidia pars temerata foret.

Qui

Qui si sacerdos dimidiam partem volucrum immolâset supernè, & dimidiam partem infernè, omnino tertia illa volucrum collectio promiscua idonea erat, quippe quæ partim supernè, partim infernè immolanda fuerat: hæc igitur dividebatur æqualiter dominos inter utrosque, & utroque expiabat, ac solutos relinquebat, quando sacerdos ignorabat ad quem hostiæ designatæ, ad quem promiscuæ pertinerent. Jam duæ aliæ collectiones hostiarum explicatè designatarum temeratæ erant eò, quòd non sciret sacerdos, quam hostiarum supernè, & quam immolâset infernè, ac fieri posset, ut holocaustum infernè, & hostia pro peccato fuisset immolata supernè.

CAPUT NONUM.

SI promiscuo è nido pullus unus avolâset in auram, vel inter volucres ejusmodi, quas omnes mori jus erat; item si pullus unus morte peremptus esset, alteri superstiti consortem oportebat adjungi.

Sin avolâset inter hostias volucres, ipse temeratus esset, & pullum alium pariter temerâset: nimirum ita res erat cùm pullus è nido promiscuo inter

ART. L

Exponuntur multæ quæstiones de volucris

in sacra destinatis, quæ fuerint inter

hostias volucres avolâisset, & ipse temeratus erat, atque simul alium unum temerâisset: ut si pullus è nido promiscuo avolâisset inter decem volucres item promiscuas, tum ex his immolarentur quinque in parte altaris inferiori, atque in superiori sex, de sex istis supernè immolatis idonea erant holocausta quinque, & de quinque volucris infernè immolatis omnino quatuor erant idoneæ hostiæ pro peccato: erat enim metuendum, ne pullus iste, qui advolarat, esset unus ex istis quinque volucris, quæ in inferiori parte altaris fuerant immolatæ. Item si sex immolarentur infernè, supernè quinque, omnino hostiæ pro peccato quinque, & quatuor holocausta erant idonea, quia locus erat metuendi, ne qui pullus advolarat, versaretur inter immolatas supernè quinque volucres. Unde fit, ut ex decem illis volucris omnino relinquerentur idoneæ novem, adeoque una ex illis temeraretur.

Si fuissent aves promiscuæ quatuor ex una parte, & ex altera parte item quatuor aves promiscuæ, tum una ex illis advolâisset ad has, harum unam temerâisset. Sin post hanc confusionem etiam ex his una ad illas avolâisset, temerâisset item unam ex illis ita, ut omnino duæ ex illis idoneæ relinquerentur.

Quòd

Quòd si rursus una ex illis ad has avolâisset, & sic deinceps tota die, nihilo magis perdidisset: nam si omnes simul inter se confunderentur, tamen dimidia pars earum idonea, & dimidia pars temerata fuisset, ut supra diximus.

Cùm variæ præsentés adessent avium collectiones, quarum una duas contineret aves, altera quatuor, tertia sex, octo quarta, quinta denas, duodenas sexta, & septima quatuordecim, tum ex omnium prima pullus avolâisset ad collectionem secundam, & unus è secunda ad tertiam, & porro unus è tertia ad quartam, unus è quarta ad quintam, unus è quinta ad sextam, unus è sexta ad septimam, & rursus pullus alter revolâisset ex alia collectione ad aliam adeo, donec ad primam, unde prior avolarat, redierit, abitione pariter & reditione pullus unus temeraretur in unaquaque collectione sic, ut in prima & secunda collectione prorsus nulli superessent pulli ad sacrificandum idonei, in tertia relinquerentur pulli duo, quatuor autem in collectione quarta, in quinta sex, in sexta octo, & in septima duodecim. Quòd si denuo pullus unus ex collectione alia ad aliam avolâisset; tum etiam ex collectione ultima pullus unus revolâisset ad collectionem proximè superiorem, & sic dein-

ceps usque donec ad primam collectionem redierit, itidem pullus unus tam abitione, quam reditione temeraretur in unaquaque collectione sic, ut in collectione tertia & quarta nulli relinquerentur ad sacrificandum idonei; in quinta verò collectione relinquerentur pulli ad sacrificandum idonei duo: in sexta quatuor: & in septima decem. Sin tertio pullus unus ex collectione alia ad aliam avolâisset, revolâissetque, item abitu, redituque pullus unus temeraretur ita, ut in collectione quinta & sexta pulli temerarentur omnes, & in septima idonei ad sacrificandum relinquerentur octo. Ac si sacerdos ex quatuordecim pullis ultimæ collectionis septem immolâisset in parte altaris superiori, & in inferiori itidem septem, octo fuissent idonei, & sex temerati propter pullos illos, qui avolando revolandoque commisti ac confusi inter se fuissent.

VI.

Si præsentes adessent nidus promiscuus & nidus explicatè designatus, atque ex nido promiscuo pullus unus avolâisset ad nidum explicatè designatum, unico illi pullo superstiti alter adjungeretur oportebat. Idem ille pullus, qui avolarat, si reverteretur, aut si à nido explicatè designato pullus unus ad nidum promiscuum devolâisset, nec exploratum esset, utrùm pullus iste, qui devolâisset, holocaustum esset,

an

an hostia pro peccato, pullos omnes nidi promiscui mori per se jus erat. Nam huic si commisceretur holocaustum, omnes ejus hostiæ pro peccato temerarentur: Rursus si commisceretur ei hostia pro peccato, holocausta ejus omnia temerarentur. Quocirca omnes ejus pullos mori per se jus erat.

Si fuissent hostiæ pro peccato ex una parte, & ex altera holocausta, & nidus promiscuus in medio, tum è medio pulli duo diversas in partes istas devolâssent, unus huc, & illuc alter, nihil perdidissent; sed ita pronuntiabatur qui ad hostias pro peccato advo-
larat pullus, eum etiam esse hostiam pro peccato, & qui adierat holocausta, holocaustum esse & ipsum. Si post confusionem istam rursus pulli duo, hinc unus, & illinc unus devolâssent in medium, duos istos intermedios mori per se jus erat, quippe cum essent hostia pro peccato & holocaustum confusa inter se; sed qui fuerant à lateribus, sacrificarentur, hi in hostias pro peccato, isti in holocausta prout erant: sin etiam pulli intermedii ad laterales devolâssent, omnino omnes mori per se oportebat, quia metuebatur, ne cum hostiis pro peccato holocaustum, & cum holocaustis hostia pro peccato commista ac confusa fuisset.

VII.

CAPUT DECIMUM.

ART. I.
Voti &
puerperii
sacrificia si
confunde-
rentur,
quid facto
opus esset?

Mulier cū ita diceret: En ego voveo nidum, si filium pariam; atque filium peperisset, quatuor ferret volucres, duas pro voto, quæ sacrificabantur in holocaustum, ut supra diximus, & nomine puerperii duas, quarum una sacrificabatur in holocaustum, & altera in hostiam pro peccato: ex quo intelligitur oportuisse, ut ex istis pullos tres in superiori parte altaris, & in inferiori unum sacerdos immolaret. Qui si per errorem duos supernè, & infernè duos immolasset, neque ullatenus ea de re consultasset, alium etiam oportebat ferri pullum, qui supernè sacrificaretur. Quod quidem sic erat, si quatuor illi pulli ferrentur omnes ex uno & eodem genere, ut si essent omnes turtures, aut omnes pulli columbini: sin autem turtures duo forent, & duo pulli columbini, atque ex iis immolarentur supernè duo & duo infernè, præterea turturem unum, & pullum columbinum unum ferri etiam necesse erat, qui sacrificarentur ambo supernè, ut mulier debito liberaretur. Nam si fortè sacerdos principio immolasset infernè turtures ambos, ad absolvendum mulieris debitum requirebatur

batur etiam turtur unus, qui supernè immolaretur: fin autem pullos columbinos ambos infernè immolâsset, præterea etiam pullum columbinum supernè immolari necesse erat, eò; ut mulieris debitum prorsus exsolveretur: neque enim licebat, ut quisquam solutionem debiti simul ex uno turture, & uno pullo columbino componeret, sed aut ex duobus turturibus, aut ex pullis columbinis duobus componi oportebat.

Mulier si voti planè designandi causâ sacerdoti ita diceret, Hos ego pullos in votum, & istos in debitum fecerino, tum horum duos sacerdos supernè & duos immolâsset infernè, verùm nesciret utros supernè, utros infernè immolâsset, mulier oportebat etiam tres offerret pullos, duos in votum, & unum ad persolvendum debitum. Et immolabantur duo isti in altaris superiori parte, quia mulier à debito votum explicatè secreverat, & fortè pulli duo, qui fuerant in votum secreti, infernè fuerunt immolati, atque adeo temerati. Sic se res habebat cùm mulier pullos quatuor unius & ejusdem generis tulerat, atque eorum duos in votum explicatè secreverat: verùm si duo pullorum genera tulerit, pullos alios oportebat à muliere ferri quatuor, duos videlicet eodem è genere, quod in votum destinaverat, ex

II.

voto immolandos; & duos alios, cuius maluerit generis, ex debito sacrificandos, unum supernè, & alterum infernè.

III.

Si mulier nuncupando voto nominatim dixisset: En ego spondeo turtures duos, si filium pariam; atque peperisset, tulissetque pullos quatuor, è voto duos, & duos è debito, tum sacerdos immolâset binos supernè, binos infernè; sed ignoraret utros immolâset supernè, utros infernè, nec mulier ipsa recordaretur quod avium genus in votum destinâset, turturesne, an pullos columbinos, necesse erat ab ea ferri etiam turtures duos, simul & duos pullos columbinos in votum, qui immolarentur omnes supernè; & præterea in complementum debiti pullum unum, qui pullus itidem immolaretur supernè: nam infernè duo fuerant jam immolati in hostias pro peccato. Quæ ratio tum demum valebat, cùm mulier quatuor generis ejusdem pullos primùm tulerit: si autem primò lata fuerint genera duo, oportebat ut mulier denuo pullos sex offerret, par turturum item & par pullorum columbinorum in votum, & pro debito alterutrum horum, par turturum, aut par pullorum columbinorum, quorum unus immolaretur supernè, & alter infernè. Similiter mulier si sacerdoti pullos tribuerit,
nec

nec recordaretur quales, & hos sacerdos immolârit, nec satis sciret ubi tandem, omnesne supernè, aut rursus omnes infernè, an dimidiam eorum partem supernè, & dimidiam infernè, hîc mulier itidem oportebat denuo offerret par turturum simul & par pullorum columbinorum in votum, & vel par turturum, vel par pullorum columbinorum in debitum.

Jam si mulier in votum juxta atque debitum aliquid certi constituerit, tum rei constitutæ oblivisceretur, quoniam fieri poterat, ut pro puerperio deberet agnum in holocaustum, & in hostiam pro peccato volucrem unam, seu turturem, seu pullum columbinum, idcirco oportebat, ut offerret pullos sex, quatuor in votum, & in debitum duos, insuper ut offerret in hostiam pro peccato unum vel pullum columbinum, vel turturem simul cum agno, ita; ut volucres offerret septem.

Atque ejusmodi hostiæ pro peccato comedebantur nullæ, quippe quæ ambigæ fuerant.

IV.

V.

CAPUT UNDECIMUM.

ART. I.
Qua ra-
tione ferta
temera-
rentur?

Quisquis sacris administrandis non erat idoneus, is si de fertis plenum pugillum exemisset, ea temerâisset utique. Idem si thus de simila demeret, quanquam non sustulisset plenum pugillum de ferto, id temerâisset tamen.

II.

Et sacerdos idoneus si de ferto plenum pugillum decerpisset, tum haud idoneo præbuisset: item sacerdos idoneus si de ferto plenum pugillum decerpisset manu dextrâ, deinde decerptum hoc in sinistram manum, tum in vas sacrum indidisset: itemque si id quod è vase sacro decerpisset, indidisset in vas profanum, fertum utique temerâisset.

III.

Si decerpendo ferti pleno pugillo prehenderetur aut lapillus, aut grumusalis, aut granum thuris, fertum temeraretur.

IV.

Jam sacerdos si plenum è ferto pugillum decerpisset tum, cum staret extra atrium, atque introisset, rursus intus è ferto plenum pugillum decerperet oportebat, atque bene erat.

V.

Si decerptus è ferto plenus ille pugillus per atrii pavementum fuisset dispersus, rursus colligeretur.

VI.

Si fertum reponeretur in vase non
sacro

sacro, si decerptus ex eo plenus ille pugillus reponeretur in vase non sacro, si ferretur ad altare in vase non sacro, si permisceretur oleo extra atrium, temeraretur: etenim oleum immisceretur intus oportebat.

Qui sacris administrandis haud idoneus erat, ut homo alienus, & hujus similes, si fudisset oleum super ferta, si cum oleo ferta confudisset, si ferta comminuisset, si sale conspersisset, ea nihilominus legitima fuerint. Idem si ferta altari admovisset, si de more agitasset, ea denuo sacerdos admove-
ret, agitarer oportebat, quanquam legitima ferta fuissent, tametsi non à sacerdote denuo altari admoventur, aut agitentur. Nam quod est in Le-
ge, *Ac deferet ad filios Aaron sacer-*
dotes: quorum unus tollet pugillum ple-
num, &c. ex eo satis intelligitur ad tollendum è ferta plenum pugillum demum, ac ceteras deinceps functiones opus esse sacerdote; ex quo sequitur ad oleum super ferta fundendum, item ad miscenda oleo ferta, hominem alienum satis idoneum esse.

VII.

Lev. 2. 2.

Si vel ex oleo ferti alterius, vel ex oleo profano quamvis parum incidisset fertum in aliquod, id temeraretur: si ferta defuerit aliquid ex oleo suo, item temeraretur: si eidem è thure suo defuerit aliquid, nihilominus legitimum foret, siquidem ei grana
thu-

VIII.

Ibidem.

IX.

thuris adhiberentur duo : temeraretur autem si granum thuris unicum duntaxat adhiberetur, eò, quòd in Lege est, *Ac totum thus.*

Si fertum oleo thureque redundaret, modò cuique decimæ similaginis adhiberetur oleum * intra modum duorum sextariorum, & cuique fertothus intra modum duorum pugillorum, fertum erat legitimum : sin adhiberentur plenè sextarii duo, plenèque pugilli duo, aut eo plus, fertum temeratum foret.

X.

† Fertum peccatoris, cùm oleum fuisset inditum vel ipsi, vel decerpto pleno pugillo, temeratum foret. Quòd si thus ei fuisset impositum, id è fertotolli oportebat. Quòd si thus egregiè contusum ac comminutum inditum fertofuisset, quoniam fieri non poterat, ut tolleretur ex eo thus, fertum de dubio temeratum foret.

XI.

Si sublato è fertopleno pugillo postea denique in ejus reliquias oleum infunderet aliquis, nec is verberibus mul-

IX. *Intra modum duorum.* Monendus est hìc Lector in editione Folii minoris anni 1574. mendosè legi apud textum, ער שני לוגין, pro ער שני לוגין quod correctè legitur in editione Folii majoris anni 1524. Atqui hæc una parva vox ער sententiam mutat totam; immo omnino sententiam relinquit nullam.

X. *Fertum peccatoris.* De hoc scriptum legitur Lev. 5. v. 11. *Non mittet in eam (oblationem) oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.*

XVII.

multaretur, nec fertum temerasset, eam ob rem quia decerptus ex eo pugillus utique legitimus esset.

Si parum oleæ funderetur in portionem ferti eam, quæ magnitudine par esset olivæ, fertum de dubio temeratum foret: verum si funderetur oleum super ferti portionem olivæ magnitudine minorem, non fieret illegitimum fertum: Jam fertum non temeraret inditum thus, nisi inderetur thuris id, quod magnitudinem olivæ æquaret.

XII.

Thus si poneretur super ferti particula quamvis parva, nihilominus fertum temeratum foret, donec ex eo tolleretur thus.

XIII.

Si fertum aquâ sparsum subegisset sacerdos, tum inde plenum pugillum exemisset, idoneum fuisset: quod autem fertum hoc *Aridum* dicitur, *Lev. 7. 11* id de oleo duntaxat intelligitur.

XIV.

Sacerdos si portionem ferti adolendam pugillo decerpisset scilicet, sed duabus vicibus, fertum tamen idoneum erat; immo etiam si pluribus, modò simul unà particulam ferti adoleret eam, quæ æquaret oleæ magnitudinem: nam minus hoc omnino adolendum non erat.

XV.

Sacerdos si decerptum è ferto pugillum nullo adhibito sale adoleret, fertum temeratum erat. Etenim fertum sine sale prorsus nullum esse suprâ dixi-

XVI.

diximus. Jam si ferto aliquantum deesset ante, quàm pugillus ex eo fuerit decerptus, domo penu deportandum erat, quo expleretur. Fertum enim tum demum fixum ac statutum erat, cùm pugillus inde decerperetur, non continuò atque in vase sacro impositum fuerit.

XVI. Si pugillo thuris, quem sponte suâ quis separatim obtulerat, quamvis parum deesset, illegitimus foret: similiter quæ duæ thuris acerræ ad panem propositionis apponebantur, earum uni si tantulum deesset, illegitimæ fuerint: Etenim pugillos thuris duos continerent usque † à principio ad finem oportebat.

XVII. Si fertum ad unum destinarentur pugilli thuris duo, & eorum alter amitteretur, siquidem id totum fieret priùs, quàm plenus pugillus fuerat decerptus è ferto, fertum necdum fixum & statutum habebatur: sin autem postea quàm plenus pugillus fuerat è ferto decerptus, totum hoc fieret, fertum sanè jam fixum, atque illegitimum erat, utpote quod thure redundaret. Similiter si duabus thuris acerris pani propositionis adhibendis destinarentur pugilli thuris quatuor, atque

XVII. *A principio.* Erant autem ad panem appositæ septem dies totos.

ART.

atque eorum duo amitterentur, siquidem totum hoc fieret ante, quàm acerræ veteres de mensa sublatae fuerant, nondum constituti habebantur, adeoque erant legitimi: sin post, quàm acerræ veteres sublatae de mensa fuerant, sanè jam constituti erant, adeoque illegitimi, quippe cùm redundarent.

Si pugillus thuris inquinatus adoleretur, id commissum expiabat aurea pontificis lamina, de qua scriptum legitur, *Portabitque Aaron iniquitates,*

xix.

&c. Si pugillus thuris atrio elatus rursus in atrium inferretur atque adoleretur, hoc commissum non expiabat aurea pontificis lamina: hæc enim de sacris inquinatis, quæ adolerentur, Deum placatum efficiebat quidem, de sacris atrio elatis non item.

Exod. 28.

38.

Si post sublatum è ferto plenum pugillum reliquum ferti pollueretur, cremaretur, extra atrium deportaretur, aut amitteretur, omnino plenus ille pugillus in altari non erat incendendus: verùm si fuerit incensus, gratus & acceptus erat tamen. Jam si minuta reliqui particula remansisset legitima, plenus ille pugillus de integro erat adolendus, & quæ legitima remanserit minuta particula esu nefas erat.

xx.

Cùm illius, in quo reponeretur decima

xxi.

cima similaginis pro ferto , vasis sacri pars inferior velut intergerino pariete divideretur , è ferto quamvis supernè ritè misto plenus ille pugillus decerpendus non erat : qui si fuerit decerptus , fertum esset temeratum.

xxii.

Rursus vas sacrum si velut intergerino pariete supernè divideretur , atque infernè fertum in eo contentum probè misceretur , licebat è ferto plenum pugillum decerpi.

xxiii.

Cùm in uno & eodem vase sacro fertum ex decima similaginis in partes quidem fuerit divisum ita , ut earum aliam alia non attingeret , sed inter easdem nihil interclusionis interesset , dubium erat , utrùm partes per vas satis essent conjunctæ ad decerpendum ex iis plenum pugillum , necne : quapropter pugillus ille decerpendus non erat : si jam fuerit decerptus , incendendus in altari non erat : quanquam si fuerit incensus , gratus & acceptus foret : sed quidquid post decerptum plenum illum pugillum fuerit reliquum , id neutiquam comedebatur.

xxiv.

Si pugillus è ferto decerptus reponeretur super templi mensa contra celsum panum propositionis ordinationem , eum mensa consecrasset quidem ad temerandum , ad sacrificandum non item : nec verò sacrificabatur unquam , nisi priùs consecratus fuerit in ejusmodi vase sacro , quod
pugillo

pugillo decerpto aptum ac conveniens erat.

Sacerdos si decerpendo pugillum ad vasis sacri latus admovisset : si vas ipsum super manum suam sic invertisset , ut os ejus esset infernè , tum ex eo pugillum decerperet , pugillus hic incendendus in altari non erat ; si fuerit incensus , gratus & acceptus foret.

XXV.

Cùm è decima bipertitò divisâ partium altera amitteretur , continuoque substitueretur in ejus locum alia , tum pars amissa reperiretur , atque partes illæ tres simul in uno vase reponerentur ita , ut se inter se non contingeret , ac pollueretur pars ea , quæ amissa fuerat , ea quidem cum priori parte conjuncta censeretur , atque adeo ambæ temeratæ forent : & quæ pars substituta fuerit , ea non putaretur esse duabus aliis juncta : huic igitur adderetur id , quod fertum expleret. Sin pars substituta pollueretur , ea similiter cum priori parte conjuncta duceretur , & ambæ temeratæ forent , & pars ista reperta non haberetur pro juncta cum duabus aliis. Sin pars prima pollueretur , pars altera , quæ fuerat amissa , & tertia , quæ in ejus locum substituta fuerat , conjunctæ simul putarentur.

XXVI.

Eadem ratio tenenda fuit in decerpendo pugillo : si fuerit ex parte reperta decerptus pugillus , reliquum

XXVII.

Fase. VII.

Q q

par.

partis ejus, & prima pars tota comedebantur, & quæ pars fuerit in locum alterius substituta, ea non comedebatur: sin pugillus ille decerptus sit ex substituta parte, reliquum ejus cum prima parte tota comedebatur, non comedebatur reperta pars. Sin è parte prima pugillus ille decerptus fuerit, reliquæ partes ambæ non comedebantur, quoniam ambæ simul reliquæ fuerant nimix, ut quæ decimam conficiebant integram, atque fertum, unde non esset exemptus plenus pugillus, cujusmodi fertum utique interdictum erat, esse videbatur. Atenim qui fieri poterat, ut sacrificaretur plenus ille pugillus, quandoquidem sesquidecima similaginis pro uno & eodem ferto apposita fuerat? Nimirum exemptio pugilli fuit in sacerdotis sita nutu: is igitur cum pugillum hunc eximeret, totum animum ad decimam duntaxat intendebat, quandoquidem partes inter se non contingebant.

XXIX.

Pugillus ex uno ferto decerptus si commisceretur cum pugillo ferti alterius, ambos simul adoleri rectum erat. Item cum exemptus è ferto pugillus confunderetur cum ferto sacerdotum, aut cum ferto libaminum, aut cum crustulis summi sacerdotis, hæc item simul adoleri rectum erat, quippe quæ tota igni altaris absumebantur.

XXX.

Duo ferta, de quibus necdum fuerat

rat exemptus pugillus, si confunderentur inter se, siquidem ex utroque poterat etiam seorsum eximi pugillus, legitima: sin minus, temerata fuerant.

Exemptus è ferto pugillus si cum ferto commisceretur eo, unde pugillus necdum fuerit exemptus, nihil inde adolendum fuit. Quòd si totum adoleverit sacerdos, illud, ex quo pugillus erat decerptus, fertum suo profuit domino: hoc verò, unde pugillus non erat exemptus, neutiquam profuit domino.

Pugillus è ferto exemptus si rursus confunderetur cum reliquiis suis, vel si reliquiae ferti unius cum alterius ferti reliquiis confunderentur, omnino nihil inde fuit adolendum: verum si quid inde sacerdos adoleverit, id dominis utique profuerit.

XXX.

XXXL.

CAPUT DUODECIMUM.

ART. I. Sacrum templi panificium, libaminaque, quibus rebus temerarentur?

SI præfinita * duobus panibus, & panibus propositionis, & manipulo agitationis mensura quantulumcunque augeretur, minuereturve, temerati forent.

De placentis sacrificii pro gratiarum actione, & de Nazaræi laganis si quid diminueretur prius, quàm hostiæ sanguis altari fuerit aspersus, temerata fuerant: sin postea quàm aspersus altari fuit hostiæ sanguis, aliquid de illis detraheretur, nihilominus legitima forent.

II.

Eadem erat duorum panum ratio: de his si quid diminueretur ante, quàm altari sanguis agnorum fuerat aspersus, temerati: sin post sanguinis asperfusionem, legitimi fuerint.

III.

Item & duabus panum propositionis ordinationibus si quid detraheretur ante acerras duas thuris in altari incensas, temeratæ; post incensas acerras, legitimæ fuerint.

IV.

Libaminibus autem si quid detraheretur seu post, seu prius quàm sacrificaretur hostia, nihilominus illa legitima remanserint ita, ut aliunde feren-

ART. I.

Duobus panibus. Pentecoste in frugum primitias Deo offerendis.

ferendum esset, quo rursus explerentur.

Si post quàm fuerant in vase sacro sacrata libamina, hostia temeraretur, atque temeraretur in jugulatione ipsa, non erant consecrata satis ad sacrificandum libamina: sin postquam fuerat exceptus hostiæ sanguis, satis erant sacrata libamina ad sacrificandum: namque libamina ad sacrificandum non consecrabantur nisi per hostiæ jugulationem. Quid igitur de illis faceret sacerdos? Nempe si tunc ipsum alia immolata victima præsens afforet, cum hac simul ista sacrificarentur libamina: sin nulla alia victima immolata præsens adesset, perinde erat, ut si libamina pernoctando temerata fuerint, quæ propterea concremarentur oportebat. Hæc adeo de sacrificio sunt accipienda publico, de quo Senatus apud animum suum legem istam constituisse credebatur: sin autem sacrificium hominis privati fuerit, ejus libamina non sacrificarentur cum alia victima, tamen etsi tunc ipsum immolata præsens afforet, sed relinquerentur usque dum pernoctando temerarentur, tum deinde comburerentur.

Jam quæcunque victimæ non jugularentur suo nomine, nihilominus tamen earum sacrificarentur libamina.

Partus hostiæ pro gratiarum actio-

Quibus
hostiis
esset adhi-
bendum
panifi-
cium?

ne, & quæ bestia cum hostia pro gra-
tiarum actione * fuit commutata,
item si propter amissionem hostiæ pro
gratiarum actione alia fuerit in ejus lo-
cum substituta, hæ tres si ferrentur po-
stea, quàm priori hostia pro gratia-
rum actione facta jam fuit expiatio,
non postulabant panem sibi adjungi.
Sin necdum factò piaculo prior hostia,
& quæ fuerat in ejus locum substituta
præsentis aderant, aut prior hostia,
& partus ejus, aut prior hostia, &
quæ cum ipsa commutata fuerat, utra-
que panem requirebat. Ita res erat si
quis hostiam pro gratiarum actione vo-
visset: si quis autem voluntariè præ-
beret hostiam pro gratiarum actione,
substituta in ejus locum, item & quæ
commutata cum ipsa fuerat panem re-
quirebant, non requirebat autem par-
tus ejus seu ante, seu post factum pia-
culum.

I X.

Cùm destinata in gratiarum actio-
nem hostia amitteretur, atque substi-
tueretur in ejus locum alia, cujus e-
tiam amissæ in locum tertia substitue-
retur, tum reperirentur duæ priores,
atque adeo tres unà præsentis adel-
sent, res sic erat, si ex hostia prima
piaculum fieret, altera hostia panem
non requirebat, requirebat tertia: si
pia-

VIII. Fuit commutata. Vide nostram hac de re no-
tam, quam apposuimus ad art. 8. cap. 1. Tract. 4.

XIV.

piaculum fieret ex hostia tertia, item altera panem non requirebat, requirebat autem hostia prima: si ex hostiarum altera piaculum fieret, reliquæ ambæ panem non requirebant.

Si quis argentum in suam hostiam pro gratiarum actione destinasset, tum argentum hoc amisisset, atque in ejus locum substituisset argentum aliud, quo necdum fuerit emptæ alia hostia pro gratiarum actione, cum argentum prius reperiretur, is utroque argento oportebat hostiam pro gratiarum actione coëmeret, quibus etiam hostiis suis erat panis adhibendus: & si quid argenti præterea superesset, & eo quoque coëmeretur hostia pro gratiarum actione, quæ quidem hostia panem non requirebat, requirebat autem libamina. Item si quis suam hostiam pro gratiarum actione segregasset, tum amisisset, atque in ejus locum argentum seposuisset, & deinde reperiretur hostia, argento illo coëmeretur hostia, cui panis adhibendus non erat. Item si quis argentum in suam hostiam pro gratiarum actione seposuisset, deinde amisisset, & substituisset in ejus locum hostiam, tum argentum illud reperiretur, argento coëmeretur hostia, cui panis suus erat adhibendus: posterior autem hostia sine pane sacrificaretur.

Si quis dixisset: Sit ista hostia pro

Q q 4

Q q 4

gra-

x.

.i i x

.i i i x

.v i x

.x i v i x

gratiarum actione, & hic panis ejus, tum amisisset panem, ferret alium panem oportebat: sin amisisset hostiam, nihil erat, quod aliam ferret hostiam: cujus rei ista ratio erat, quia panis ferebatur propter hostiam, hostia non ferebatur propter panem.

XII.

Si quis seposuisset argentum in hostiam pro gratiarum actione, & aliquid inde superesset, reliquo isto emeretur panis hostiæ adhibendus: si quis autem argentum seposuisset in panem, qui hostiæ pro gratiarum actione erat adhibendus, & aliquid inde restaret, reliquo illo hostia coëmenda non erat.

XIII.

Si quis dixisset: Sit ista hostia pro gratiarum actione, tum ipsa, & quæ cum ea commutata fuisset, confunderentur inter se, atque earum altera mortem obisset; sed quænam, incertum esset, sanè altera superstes ad immolandum aptari nullo pacto poterat. Quid enim? Adhiberesne ei panem? At fortassis erat illa, quæ cum hostia Eucharistica commutata fuerat. An eam sine pane sacrificares? At fortè erat ipsa hostia Eucharistica. Quare ista sacrificabatur nunquam, sed pascebatur interea dum vitio afficiebatur.

XIV.

Si quæ cum hostia Eucharistica jungebantur * placentæ, earum aliqua
fran-

XIV. *Placentæ.* De pane cum azymo, tum fermentato,

frangeretur, omnino temerabantur omnes. Si ferretur extra atrium placentarum aliqua, reliquæ placentæ fuerant etiam idoneæ. Si prius quàm jugularetur hostia Eucharistica, panis ei adhibitus vel frangeretur, vel contaminaretur, vel extra atrium portaretur, alius adhibebatur panis, atque hostia jugulabatur. Sin post jugulationem hostiæ frangeretur panis, pollueretur, efferretur, hostiæ videlicet sanguis altari aspergebatur, & comedebatur caro: panis autem totus erat temeratus, eamque ob rem voti solutio nulla erat. Si postquàm altari fuerat aspersus hostiæ sanguis panum aliqui aut frangerentur, aut polluerentur, aut extra atrium ferrentur, de panibus integris pro fractis quoque facienda erat oblatio, & de puris pro panibus inquinatis, & de panibus intactis relictis pro panibus elatis.

Si jugularetur hostia Eucharistica adhibitis * octoginta placentis, ne quadraginta quidem ex eis consecraren-

tato, qui adhibebatur sacrificio Eucharistico, & de divisione ejus panificii in placentas quadragenas genere diversas accuratè explicatum est Trac. 5. cap. 9. art. 17. 18. 19. 20. & 21.

XV. *Octoginta placentis.* Erant autem omnino adhibendæ quadraginta, ut loco paulò ante laudato pluribus agitur.

rentur. Si nomination diceretur: Sint ex eis sacratae quadraginta, totidem ex octoginta illis demebantur, atque * ex unoquoque sacrificio erat Deo offerenda una placenta: & alterae placentae quadraginta, facta illarum redemptione, in usum communem cedebant.

XVI.

Si jugularetur hostia Eucharistica cum panis ejus esset etiam extra murum * Bethphage, nequaquam con-

Ex unoquoque sacrificio. E quadraginta placentis, quae hostiae Eucharisticae adhibebantur, singulae decem genere differebant à reliquis, proptereaque pro sacrificio diverso putabantur, ita, ut ex unoquoque genere Deo offerretur una placenta, reliquae verò placentae comederentur ab eo, cujus erat sacrificium. Vide & loco mox laudato.

XVI. *Bethphage.* De hoc loco passim in Talmude commemoratur: in Talmudis commentariis explicatur de ejus situ; sed de eo non convenit. Noster enim Scriptor Tract. התורה cap. מתורה, quod in Gemara numeratur octavum, & septimum in textu Misnico editionis Venetae in Folio anni 1606. ad art. 3. ita scripsit. „ Bethphage locus est extra montem aedis. Ibi dem. Bartenora ita disserit. „ Magistri nostri Bethphage extra moenia Hierosolymae fuisse dixerunt. At „ Rabbi Moyles Majemonis filius legit בני בֵּית בֶּתְפָּחֶה *Bethphage*, quem locum vult esse situm proximè ad montem aedis extra eum murum, qui monti aedis erat circundatus: ibi ferta cocta fuisse, indeque nomen ei fuisse inditum *Bethphage*, deductum ab illa ratione loquendi בֵּית כֶּהֱנֵי הַמֶּלֶךְ, quae frequenter usurpatur à Daniele Jam Rabbi Salomon Jarchi commentariis suis in Gemaram ejusdem Tractatus fol. 78. pag. b. idem

consecrâisset panem : eundem tunc extra atrium duntaxat positum utique consecrâisset , nec quidquam referebat quòd panis intra atrium tunc non fuerit.

Si jugularetur hostia priùs , quàm in clibano panis ejus fuerat crustatus ; immo si placenta vel una de cunctis necdum fuerat crustata , panis sacratus non erat.

Si temeraretur hostia Eucharistica tunc ipsum cum jugularetur eò , quòd minister de tempore locove jugulationis pravè cogitâisset , nihilosecius panis ejus ritè consecratus fuerit : si reperiretur hostia vitio correpta , aut letaliter affecta fuisse : item si non jugularetur suo nomine , panis ejus non fuerit consecratus. Eadem ratio tenenda fuit in pane , qui cum ariete Nazaræi jungebatur.

CA-

idem asserit. „ Bethphage situm fuisse extra murum „ montis ædis. Eodem fere modo loquitur hic idem Tract. מנהרגין fol. 14. pag. b. „ Bethphage , inquit , „ locus est intra moenia urbis situs , & instar Hierosolymæ ducebatur ad omnia. Sed idem hic non constat sibi ; namque Trac. מנהרגין , fol. 90. pag. a. ita scribit. „ Bethphage est ambitus exterior Hierosolymæ , incrementum videlicet illud , quo urbs aucta fuit. Itaque mihi videtur fuisse quasi cinctus urbis , בלען barbarè *cingula* dicitur. Porro idem Tract. פסחים fol. 63. pag. b. „ Bethphage , inquit , „ locus est extra Hierosolymam , & pergit quidem ibidem : nam Bethphage est extra Hierosolymam , nec „ est

xvii.

xviii.

CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

ART. I.
Triplici
cogitatio-
ne victi-
mas te-
merari.

TRia cogitationum erant genera, quibus temerabantur victimæ: hæc erant: si cogitando mutaretur nomen: si cogitando mutaretur locus: si cogitando mutaretur tempus. Jam cogitando mutabatur nomen si victima non immolaretur suo nomine: ut si quis immolando holocausto cogitaret immolare victimam pacificam, si primo aditu victimam immolaret nomine holocausti, & nomine hostiæ pacificæ, contravene: si victimam non immolaret nomine offerentis. Sic cogitando mutabatur nomen. Jam mutabatur cogitando locus, si quis victimam immolaret suo nomine scilicet, at ea mente, ut extra atrium vel sanguinem ejus spargeret, vel aliquam partem ejus ad adolendum idoneam adoleret: vel ut quid est victima ad comedendum aptum comederet extra locum eum, quo comedi jus erat: hoc modo

est locus idoneus, in quo liceat comedi sacrificia. In eandem sententiam loquitur etiam Tract. סוטה, fol. 45. pag. a. Jam in nominis enodatione mirificè discrepant inter se scriptores cum Hebræi, tum alii, quorum opiniones hic subicere nimis longum foret. Vide Buxtorfium, qui in Lexico Talmudico themate פגג plerasque omnes recensuit.

ART.

modo mutabatur cogitando locus. Etenim quibus de victimis horum aliquid cogitabatur, eæ dicebantur victimæ extra locum suum immolatæ. Tertium erat, si cogitando mutaretur tempus: ut si mactaretur hostia nomine quidem suo, sed ea mente, ut vel ejus sanguis spargeretur post solis obitum, quod tempus ad sanguinis asperfusionem neutiquam erat idoneum; vel ut ex ea quid aptum ad adolendum, adoleretur postera die post exortam auroram, quo quidem tempore id adolendum non erat; vel ut ex ea quid aptum ad comedendum, comederetur post tempus id, quo comedi conveniebat: nempe hoc pacto mutabatur cogitando tempus. Quibus igitur de victimis cogitabatur istorum aliquid, eæ dicebantur victimæ extra tempus suum immolatæ. Atque hoc illud est, quod passim * dicitur abominatio, de qua etiam Lege commemoratur.

Est verò nobis quasi per manus traditum Legis illud, *Et si quis de car-* II.
nibus victimæ pacificorum die tertio co- Lev. 7. 18
mede-

ART. I. **D**icitur abominatio. Hebraicè אָפֶלְתָּה, quæ vox usurpatur ad significandam *abominationem*, contaminationem, foetorem hostiarum, quæ post immolationem ultra præfinitum tempus reservarentur: hac de re commemoratur Lev. 7. v. 18.

X. Et

mederit, ad eum pertinere, qui in immolanda victima cogitet se die perendino quid ex ea comefurum; eandemque rationem esse cujusvis hostiæ, si quis inter immolationem ipsam cogitaret se quid ex hostia comefurum post tempus, quo comedi conveniebat eam hostiam: itemque si cogitet ex ea quid ad adolendum aptum post tempus in altari adolere: nam id quoque quasi per manus nobis traditum est, unum & idem esse per hominem, ac per altare consumi victimam: si cogitaretur id faciendum fore post tempus, victima videlicet erat abominanda.

III.

Nam si de victima nihil pravum cogitaretur, atque sanguis ejus altari ritè aspergeretur, tum postea usu veniret, ut elapso tempore comedendæ victimæ aliquid ex ea reliquum fieret, reliquum id *Residuum* dicebatur, quod quidem interdictum erat, ne porro comederetur: verùm enim victima grata & accepta jam fuerit, & commissum prorsus expiaverit. Videmus enim de sanguine scriptum, *Ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis*, cui verbo hæc est subjecta vis, ubi primùm ritè tetigerit altare sanguis, illico offerentis expiatum iri commissa, & victimam acceptam fore. Qua de causa nulla res nisi ex qua residuum seu ab homine, seu ab altari fieri poterat, abominationi erat obnoxia:

noxia : sed hac de re alio loco agetur. Atque ex his tribus cogitationum generibus unumquodque victimam afficiebat æquè inter ipsam jugulationem, ac inter excipiendum ejus sanguinem, aut inter sanguinem ejus ad altare transferendum, aut denique inter sanguinem ipsius altari aspergendum.

Ex quo intelligitur potuisse cogitando temerari victimam inter has quatuor operationes, inter jugulationem, inter excipiendum sanguinem, inter sanguinis translationem, & inter sanguinem altari aspergendum.

IV.

Volucris autem hostia temerabatur omnino inter operationes duas, inter ressecandum ungue collum, & inter exprimendum ejus sanguinem.

V.

Ferta verò, de quibus demebatur plenus pugillus, ea temerabantur inter operationes quatuor, inter demendum pugillum, inter pugillum in vase sacro reponendum, inter transferendum pugillum ad altare, & inter pugillum in ignem projiciendum.

VI.

Sin extra has operationes de victima cogitaretur aliquid, vel detrahendo corio, vel in dissecandis artubus, vel in extis ad altare transferendis, aut in miscendo ferto, aut in ferto ad altare transferendo, atque in horum similibus, nullam ad rem valeret cogitatio, seu illa mutaretur nomen, seu locus, seu tempus.

VII.

Item

VIII.

Item si quis aut inter horum quatuor operationum singulas, aut inter universas, aliud quiddam à superiori triplici cogitationum genere de victima cogitaret, nihil ea cogitatio temeraret. Ut si quis in hostia jugulanda, in excipiendo, transferendo, & aspergendo sanguine cogitaret se hostiæ seu sanguinem, seu extra relicturum in diem crastinum, aut elaturum extra atrium: vel si cogitaret se sanguinem hostiæ de colle non aspersurum esse altari contra basim, vel si cogitaret se facturum aut aspersiones superiores infernè, aut inferiores supernè: si cogitaret se altari exteriori aspersurum sanguinem interiori altari aspergendum, contrève: si cogitaret in templi adytum inferre sanguinem hostiæ pro peccato: si cogitaret fore ut victimam comedant inquinati, aut alii quidam victimis edendis haud idonei: si cogitaret fore ut victimam sacrificent inquinati, aut alia de causa ad sacrificandum minus idonei: si se misturum sanguinem hostiæ idoneæ cum sanguine hostiarum minus idonearum: si cogitaret se Paschalis Agni fracturum ossa, aut se comesurum Paschalem Agnum crudum: si hostiam pro peccato cremandam, seu extra tempus, seu extra locum præfinitum cremare cogitaret, his cunctis susceptis cogitationibus, atque istarum simili-

milibus nihilofecius víctima erat legitima. Similiter si quis inter demendum è ferto plenum pugillum, aut inter eundem in vase sacro reponendum, aut inter eundem transferendum, aut inter eundem in ignem projiciendum cogitaret, seu plenum illum pugillum, seu thus ejus relinquere in diem posterum, vel extra atrium efferre, nihilofecius fertum illud legitimum fuisset. Jam si sacra sacerdos transmoveret, nec iret pedibus, illam motionem nullam esse supra docuimus. Quare si sacerdos in ejusmodi motione pravè cogitaret, omnino temerâffet nihil.

Sin autem transmovens sacra sacerdos iret aliò, quàm oportebat, erat illa motio quidem, perquam cogitando sacra temerari poterat: exemplum rei apponatur. Si sacerdos sanguinem exceptum altari aspersurus loco hærens suo manum porrigeret, atque manu porrigenda pravè cogitaret, nihil illa cogitatio temerâffet. Sin autem sanguinem intra atrium exceptum transmoveret sacerdos pergendo non ad altare versus, sed foras, idemque ferendo sanguine foras, aut de mutatione temporis, aut de mutatione alicujus rei similis cogitaret, sanè victimam temerâffet.

CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

ART. I.
 Quis esset
 is, qui sa-
 crificia
 posset co-
 gitatione
 polluere,
 sacerdos-
 ne sacri-
 ficans, an
 qui sacri-
 ficia offe-
 rebat?

II.

ATqui harum cogitationum vis e-
 rat à sacerdote sacris operante,
 non item abs homine, qui sacra offer-
 ret. Enimverò si offerentem audire-
 mus, cum de sacris suis abominanda
 diceret, modò sacerdotis operantis
 esset recta cogitatio, idonea sacra
 fuerint.

Nec verò vim habebat nisi cogitatio
 ejus, qui erat ad operandum habilis,
 nec hac ipsa quidem, nisi de re alio-
 quin ad sacrificandum apta susciperetur
 in loco item ad sacra facienda idoneo.
 Primum igitur erat, ut cogitatio esset
 hominis ad operandum habilis: nam
 si quis ex iis, qui sacris faciendis erant
 inhabiles, hostiæ sanguinem vel exci-
 peret, vel transferret, vel altari
 aspergeret, atque operando de alieno
 seu loco, seu tempore sacrificandi co-
 gitaret, nihilomagis sacrum temera-
 ret, eò, quòd ipse ad operandum in-
 habilis esset, & qui fuerat exceptus ab
 ejusmodi homine sanguis, quique ex
 parte erat altari aspersus, eum oportebat
 sanguinem in subjectam altari fos-
 sam effundi. Ac si quid sanguinis vi-
 talis superesset in hostia, id etiam re-
 ctè cogitando excipiebat sacerdos ad o-
 perandum habilis: verumtamen inha-
 bilis

bilis ad operandum si jugulandâ victimâ pravè cogitaret, victimam temerâisset ideo, quia jugulationem, ut ante dictum est, etiam per inhabiles ad operandum fieri licebat. Etenim erant sacra, quæ si non fierent suo nomine, tamen erant legitima sic, ut deinceps explicabitur. Si quis igitur ad operandum inhabilis eo pacto hujusmodi sacrificii sanguinem exciperet, transferret, altari aspergeret, id temerâisset perinde, ut si idem hoc fecisset suo nomine, quod haud dubiè temeratum fuisset. Cum igitur in ejusmodi hostia sanguis vitalis superesset, eumque protinus sacerdos ad operandum habilis exciperet, atque altari aspergeret, nihilominus hostia jam temerata fuerit, non quòd mutatum erat victimæ nomen, sed quòd prior ille non erat ad operandum habilis, ut paulo suprâ disseruimus.

Alterum erat, ut cogitatio de re alioquin ad sacrificandum idoneâ susci- peretur. Cum igitur è ferto manipuli plenus pugillus non demeretur suo nomine, tamen perinde erat, ut si suo nomine demptus sit, & reliquum ejus comederetur: Etenim fertum istud hordeaceum erat, atqui hordeum non erat alioquin ad sacrificandum idoneum. Item si de zelotypiæ ferto eo- que thure instructo pravè cogitaretur priùs, quàm ex eo thus sublatum fue-

rit, nihil efficeret ista cogitatio, quippe quæ spectabat rem ad sacrificandum haud idoneam. Eadem erat ratio rerum aliarum hujus similium.

IV.

Tertium fuit, ut cogitatio susciperetur in loco ad sacra facienda idoneo: si quis igitur altari fracto de sacrificandi tempore locove mutando cogitaret, hostiam istâ cogitatione neutiquam temerâset, quia tunc ipsum locus ad sacrificandum non erat idoneus: Item si quis extra atrium demeret de ferto plenum pugillum, idemque demendo pugillo cogitaret de mutando sacrificandi seu tempore, seu loco, ista quidem cogitatio nullam vim habebat.

V.

Quædam è sacris non erant apta homini ad vescendum, & eadem erant ad adolendum idonea, sanguis, exta, & holocausti caro omnis: porro plenus pugillus, atque thus è fertis illis, quibus eximi plenum pugillum oportebat.

VI.

Quædam è contrario erant apta homini ad vescendum, non erant apta ad adolendum, cunctarum videlicet hostiarum caro, quæ comedebatur vel à sacerdotibus, vel à quovis hominum genere, fertorum reliquiæ, duo illi panes, atque panis propositionis.

VII.

Porro quædam erant nec ad vescendum, nec ad adolendum idonea, ut ho-

hostiæ pro peccato cremandæ caro rota, ut totum bestię corium præter id, quo cauda regitur, quod utique comedebatur: nam membrana, hoc est, tenuis illa pellicula, quæ corio sic adhæret, ut ipsum à carne distinguat, illa quoque non erat ad vescendum idonea: ut ossa, nervi, cornua, ungulæ, ut avium plumæ, ungues, rostra, extremum alarum, item & caudæ. Erenim horum quamvis multa sic carne inhæreant, ut si abscindantur ab animante vivo protinus sanguis effluat, tamen quoniam viliora sunt, in sacris non putabantur pro rebus ad vescendum idoneis, ut carnis jura, condimenta que, ut animantium embryones & secundæ, ut avium ova, ut ea caro, quæ detrahendo corio bestiarum cultro decerpta, in corio relinquitur (vulgò ללל *Alal* dicitur.) Hæc universa non ducebantur eorum numero, quæ cogitationes illæ sacra temerantes spectarent, sed pro rebus ad vescendum haud idoneis habebantur.

Sed enim cogitationes alioqui sacra temerantes suscipere de rebus ad perdendum, aut ad urendum destinatis licebat. Si quis igitur per aliquam ex quatuor illis operationibus, aut etiam simul per quatuor operationes cogitaret se comesurum id, quod comedi

non solebat, vel adolere quod consuetudo adoleri non permittebat, seu eadem illa cogitatione locus, seu tempus præstitutum mutaretur, nihilominus idonea victima foret. Exempli causâ, si quis in animum induceret, vel sanguinem hostiæ potare, vel extra comedere, vel demptum de ferto pugillum, & thus, idque aut extra atrium, aut die postero: itemque si quis in animum induxisset carnem victimæ, aut ferti reliquias adolere vel extra atrium, vel die postero, nihilominus victima legitima fuerat. Similiter si quid è corio, ossibus, nervis, *Alal* comedere tempore locove alieno, aut adolere cogitaret, victima tamen erat idonea. Itemque si quis de juvencis & hircis illis cremandis aliquid extra atrium, aut die postero comedere in animum induxisset, nihilominus illi fuerant idonei. Atque eadem erat ratio omnium rerum his similium.

I X.

Si quis ita cogitasset fore ut inquinari, vel homines alioqui non idonei vescantur re sacra ad vescendum aptâ, vel adoleant rem sacram ad adolendum aptam, idque extra tempus comedendi adolendique, erat abominanda victima sic, ut suprâ posuimus. Sin cogitasset futurum ut eadem homines illi comedant adoleantque extra locum comedendi adolendique, erat victi-

viſtima temerata quidem, non item abominanda.

Sedenim è ſacris infra magnitudinem olivæ comedere, vel adolere nihil erat: quocirca ſi quis in animum induxiſſet infra magnitudinem olivæ ſacrum quiddam, aut aptum ad comedendum comedere, aut aptum ad adolendum adolere extra tempus, vel extra locum, viſtima nihilominus legitima fuerit. † Et ſi quis animo cogitaſſet particulam è ſacris dimidiæ olivæ æqualem comedere extra atrium, & tantumdem inſuper extra atrium * adolere; vel æqualem dimidiæ olivæ particulam comedere poſt tempus comedendi, inſuper & particulam dimidiæ olivæ æqualem adolere poſt tempus adolendi, viſtima tamen erat idonea: nimirum hæc duo comedere & adolere non conjungebantur inter ſe. Si quis autem hoc utrumque uno & eodem verbo conſumendi apertè proferret, nempe ſi quis ita dixerit & à ſe

x.

X. *Et ſi quis animo cogitaret, &c.* Hæc ſanè quàm obſcura Scriptoris noſtri verba *השב לאכל כזית ביתך ככר* itidem leguntur Tract. Talmudico, qui *אכילת זית* inſcribitur ſub finem cap. 2. fol. 31, pag. b. ubi à R. Salomone Jarchi dilucidè explicantur. „ comedere unam & alteram particulam dimidiæ olivæ „ æqualem, atque inter utramque intermittere paulò „ plus temporis, quàm quod ſufficit ad comedendum „ ovum unum & alterius dimidium.

Adolere. Alieno videlicet tempore, vel loco.

à se particulam dimidiæ olivæ æqualem consumptum iri, & ab igni itidem particulam dimidiæ olivæ æqualem consumptum iri, sanè conjungebantur inter se ea re, quia uno verbo effata fuerant. Et si quis animo cogitasset comedere vel adolere sacrorum particulam dimidiæ olivæ æqualem, atque eodem tenore cogitasset, & particulam alteram dimidiæ olivæ æqualem comedere, hæ quoque inter se conjungerentur. Si quis animo cogitasset & à se sacrorum particulam dimidiæ olivæ æqualem, seu extra locum, seu extra tempus comesum iri, & iri comesum itidem alteram particulam dimidiæ olivæ æqualem à bestia cicuri, ferave, hîc quoque, quoniam unum & idem usurparetur verbum comedendi, particulæ conjungerentur. Si quis animo cogitaret sacrorum particulam olivæ æqualem iri comesum binis ab hominibus, isti consociabantur: Et si quis cogitaret se comesurum particulam dimidiæ olivæ æqualem, tum intermissurum aliquanto plus temporis, quàm quod sufficiat ad unum ovum, & alterius dimidium edendum, rursusque alteram particulam dimidiæ olivæ æqualem se comesurum, istæ quoque consociarentur. Si quis inter immolendam victimam cogitaret se ex ea comesurum particulam dimidiæ olivæ æqualem, idemque

que rursus inter spargendum victimæ sanguinem cogitaret se particulam è victima dimidiæ olivæ æqualem comedurum seu extra locum, seu extra tempus, sanè jungebantur inter se. Item si vel excipiendo victimæ sanguine, vel eodem transferendo cogitaret se victimæ particulam olivæ æqualem comedurum: nimirum quatuor istæ operationes sic erant inter se copulatæ, ut pro una & eadem operatione haberentur. Si quis cogitaret dempti pugilli particulam dimidiæ olivæ æqualem adolere, & æqualem dimidiæ olivæ particulam thuris, hæ simul jungebantur: etenim thus & demptus ille pugillus erant in ferto idem, quod extra in victima. Quare si quis cogitaret thuris particulam olivæ æqualem adolere extra tempus, fertum utique abominandum foret. Sed hac de re inferius disputabitur. Nec verò quidquam intererat utrùm sanguinem victimæ totum, an partem ejus extra atrium, vel die postero spargendam cogitares, modò cogitatione complecterere satis sanguinis ad spargendum, victima temerabatur.

CAPUT DECIMUM-QUINTUM.

ART. I.
Victima-
rum alie-
no nomi-
ne immo-
latarum
quænam
legitimæ,
quænam
essent te-
meratæ?

QUæcunque alieno nomine fue-
runt immolatæ victimæ sive pri-
vatæ sive publicæ, illæ omnino
erant legitimæ omnes: verum enim
dominos non expediebant debito. Jam
verò cunctis è victimis Agnus Pascha-
lis, & hostia pro peccato excipiuntur:
quæ si victimæ alieno nomine immola-
rentur, temerarentur utique. Nec quid-
quam intererat utrùm immolandâ vi-
ctimâ mutaretur ejus nomen, an san-
guine excipiendo, transferendo, spar-
gendo sic, ut ante posuimus. Quid
autem sibi vult dominos non expedie-
bant debito? Nempe holocaustum si
mactaretur nomine victimæ pacificæ,
nihil offerenti proderat neque in holo-
caustum si quod deberet, neque porro
in hostiam pacificam; sed necesse e-
rat, ut victimam suppeditaret aliam.
Item si Rubenis holocaustum immola-
retur nomine Simeonis, neutri pro-
derat. Omnino sic se res habebat: si
quis victimæ nomen prudens sciens
mutaret: si quis autem imprudens pu-
taret holocaustum aliquod esse pacifi-
cam hostiam, ac cunctas operationes
hostiæ pacificæ nomine ritè perpe-
trâset, ista quidem hostia dominum
planè debito liberâset. Quin etiam
ho-

hostia pro peccato, & Agnus Paschalis si per imprudentiam immolarentur alieno nomine, nihilominus rectum & legitimum erat: nimirum mutasse nomen imprudenter pro nihilo ducebatur. Eadem erat ratio holocausti ex aze, si cum secabatur ungue caput intortum, si cum exprimebatur sanguis, cogitando mutaretur nomen, holocaustum legitimum erat scilicet, at offerenti nihil proderat: sin esset hostia pro peccato volucris, illegitima foret.

Ferta quoque si sacrificarentur alieno nomine, omnino dominis nihil profuissent, sed legitima fuerint omnia, præter fertum peccatoris, & fertum zelotypiæ, quæ, si per aliquam è quatuor operationibus illorum nomen cogitando mutaretur, ambobus fuerint temerata. Mutabatur autem ferti nomen, si quis inter demendum è ferto plenum pugillum nomen ferti spontanei cogitando mutaret cum nomine ferti peccatoris, aut nomen ferti craticulæ coquendi cum nomine ferti coquendi sartagine, & cetera horum similia.

Jam interdictum fuisse ne de sacris susciperetur aliena cogitatio, paulò post explicabitur. Quare si quam victimam mactaveris alieno nomine, si de ferto plenum pugillum prudens imprudens alieno nomine dempseris,

II.

III.

ris, reliquas etiam operationes suo nomine perpetrari oportebat. Immo etiam si inter immolendam hostiam, & excipiendum, ac transferendum sanguinem animum ad nomen alienum applicaris, porro per asperisionem sanguinis animum institueres ad rectè cogitandum opus erat. Quòd autem hostia pro peccato, & Agnus Paschalis à ceteris hostiis, & peccatoris ac zelotypiæ ferta ceteris à fertis differrent, hæc causa fuit, quòd in his explicandis accuratissima sit sanctæ Legis diligentia. Nam de hostia pro

Lev. 4. 33 peccato scriptum videmus, *Et immolabit eam in hostiam pro peccato*, cujus loci ea vis est, ut immolatio juxta atque reliquæ ejus operationes nomine hostiæ pro peccato perpetrentur:

Ibid. v. 35 Subjicitur autem, *Pro peccato suo*, cujus ista sententia est, ut hujus illius peccati nomine mactetur hostia pro peccato. Additur, *Et expiabit eum*,

Ibidem. cui verbo hæc est subjecta vis piaculum istud offerentium nomine fieri oportere. Jam de Agno Paschali in Lege

Deut. 16. est, *Facias Phase Domino Deo tuo*, quod quidem hoc sibi vult, omnem ejus operationem nomine Phase esse oportere: Quod autem de eodem scriptum videmus, *Dicetis: Victimam Phase*

Exod. 12. 27. *est*, item hoc significat, nomine Phase mactari oportuisse. At si vel ipsius, vel offerentium mutaretur nomen,

men, temeratum fuisse. De ferro autem peccatoris scriptum legitur, * *Quia oblatio pro peccato est*, & de *Lev. 5. 11* ferro mulieris in suspicionem adulterii vocatæ scriptum in Lege habemus, *Quia sacrificium zelotypiæ est*, quod *Num. 5. 15.* utrumque eò spectat operationes illorum nomine faciendas esse omnes.

Hostia pro peccato si mactaretur nomine cuiusvis aliæ hostiæ, nomine holocausti, nomine hostiæ pro delicto, nomine hostiæ pacificæ, temerata fuerit, ut ante differuimus: sin immolaretur nomine profanæ bestiæ, erat illa quidem legitima, at offerenti nihil proderat. IV.

Nam hæc quasi per manus tradita fuit doctrina commutata sacris sacra temerari quidem, non item commutata sacra profanis. V.

Sin immolaretur nomine peccati alterius, ut si victima de comeso adipe oblata mactaretur de comeso sanguine, temerata fuerit. VI.

Sin mactaretur nomine hominis alterius, qui deberet item pro peccato hostiam, vel hostiam illam pro peccato haud statam, nihilosecius temeraretur. VII.

Sin

III. *Quia oblatio*, &c. Textus hic mendosè laudatur in editione Folii parvi anni 1574. idem laudatur emendatè in editione folii magni. XVI.

VIII.

11. 2. 341

Lev. 4. 35

2. 341

21

IX.

VI

X.

1. 17

1. 17

XI.

-abund. 341

-3. 341

IVX

Sin autem immolaretur nomine hominis alterius, qui deberet holocaustum, hæc si domino nihil proderet, at certè legitima foret: Est enim in Lege, *Et expiabit eum*, non item proximum ejus, qui æquè ac ipse hostiam pro peccato debeat.

Si maclaretur nomine hominis e-mortui, legitima foret illa quidem, sed nihil profuerit: etenim mortuorum expiatio nulla est. Si maclaretur nomine hominis ejus, qui omnino victimam deberet nullam, neque hostiam pro peccato, neque holocaustum, nec quidquam aliud, illegitima foret ideo, quòd ille fortassis homo victimam debeat aliquam, sed ignorat.

Jam si quis victimam immolaret nomine proprio, idemque inter immolationem animo cogitaret se sanguinem ejus sparsurum nomine alieno, sanè victima temerata fuerit: fas erat enim per unam operationem cogitare de operatione altera. Id igitur cogitasse inter immolationem perinde erat, ut si idem hoc cogitasset inter sanguinis asperfusionem, adeoque victima temerata foret.

Agnus Paschalis, si per immolationem ejus nomen aliud cogitaretur, seu nomen alterius victimæ, seu nomen bestię profanæ, utique temeraretur. Est enim in Lege, *Et dicetis*:

Victi.

Victima Phase est Domino, ita res erat *Exod. 12.*
 siquidem immolabatur suo tempore, 27.

hoc est, decima quarta die Nisan.
 Etenim illa die si mactaretur quamvis
 manè, atque mactando nomen aliud
 cogitaretur, haud dubiè Paschalis
 Agnus temeratus fuerit: si extra
 tempus immolaretur Agnus Paschalis
 non nomine suo, tamen erat legiti-
 mus: rursus si non mactaretur nomi-
 ne domini sui, perinde erat, ut si suo
 tempore careret domino, adeoque
 temeratus foret.

Agnus Paschalis si mactaretur no-
 mine suo ad decimam & quartam
 diem Nisan ante meridiem, temera-
 retur; quippe quod tempus non ejus
 erat proprium: si agnus anniculo
 major nomine Paschalis Agni macta-
 retur suo tempore: item & aliæ victi-
 mæ si Paschalis Agni nomine macta-
 rentur etiam post meridiem, tamen
 erant legitimæ: verùm enim ad sol-
 vendam dominorum obligationem ni-
 hil conducebant.

Si quando nomine hostiæ pacificæ
 mactaretur hostia Eucharistica, do-
 mino proderat: contra, si nomine
 hostiæ Eucharisticae mactaretur hostia
 pacifica, nihil proderat domino:
 causa est quòd hostia Eucharistica ea-
 dem & pacifica vocetur: pacifica au-
 tem hostia non vocetur item & hostia
 Eucharistica.

Ho-

XIV.

Holocaustum si mactaretur nomine hominis ejus, qui sacrificium deberet nullum, nihil domino profuerit, ut quod non erat mactatum domini sui nomine. Nam si hic, cujus nomine holocaustum fuerat immolatum, nihil ejusmodi debebat: at certè fieri non poterat, quin piaculum Deo deberet aliquod: nemo enim Israëlitarum est, qui non aliquando contra aliquod præceptum jubens fecerit.

XV.

Si mortui hominis holocaustum immolaretur nomine hominis alterius, ad solvendam obligationem hujus alterius domini valeret, quippe quia superior ille defierat post mortem esse victimæ dominus.

XVI.

* Agni illi duo Pentecoste sacrificandi si mactarentur nomine arietum, ad solvendam Ecclesiæ obligationem neutiquam valebant. Quòd si quis revera putaret eos esse arietes, atque nomine arietum mactaret, ad obligationem Ecclesiæ solvendam valerent eò, quòd per errorem facta mutatio fuisset.

XVII.

Hominis leprosi hostia pro delicto si non esset immolata suo nomine, si non inspersi fuerint ejus sanguine

* pol-

XVI. Agni illi duo, &c. De agnis & arietibus Pentecoste nomine totius Ecclesiæ sacrificandis. Vide Lev. 23. v. 18. & 19.

XVII.

* pollices, oportebat adhiberi libamina: nisi enim libamina adhiberentur, hæc hostia sacrificaretur instar hostiæ spontaneæ, atqui hostiam pro delicto sacrificari ritu hostiæ spontaneæ non licet.

Agnus ille cum manipulo spicarum sacrificandus si non mactaretur suo nomine, erat ejus fertum libaminum non duæ similaginis decimæ, sed veluti cunctarum hostiarum spontanearum una decima: id adeo quod hic debitum non exsolvebat. Et sacrificii jugis agnus si non mactaretur suo nomine, cum eo non item, ut cum reliquis sacrificiis jugibus duo ligni fecamenta ferebantur in altare, eò, quod hic itidem debitum sacrificium jure non exsolvebat, sed cunctarum hostiarum spontanearum erat instar.

Agni illi duo Pentecoste sacrificandi si non mactarentur suo nomine, si mactarentur aut ante tempus, aut post tempus, & sanguis eorum spargere-
tur, & comederetur caro, tametsi non valerent ad obligationem Ecclesiæ solvendam. Quod si sabbatum haberetur, non spargeretur eorum sanguis: quanquam si inspersus esset, gratus fuerit eatenus, ut vesperi etiam exta adolere liceret.

Simi-

XVII. *Pollices.* Hominis videlicet leprosi, qua de re Lev. 14. v. 14.

Fasc. VII.

S f

XX;

XVIII.

XIX.

XX.

Similiter Nazaræi * hostia pacifica si non mactaretur suo nomine, licet domino nihil profuerit, nihilofecius comederetur per diem ipsum & insequentem noctem. Atenim panis ei adhibebatur nullus. Similiter Nazaræi & hominis leprosi hostiæ pro delicto, quæ non fuerint immolatæ suo nomine, tamen si nihil profuerint dominis, nihilominus comedebantur.

CAPUT DECIMUM-SEXTUM.

ART. Quænam esset ratio sacrorum, de quibus simul unâ multæ & variæ cogitationes pravi susciperentur?

Dictum est ante sacrificium, quod per aliquam è quatuor operationibus cogitares facturum alieno loco, temeratum esse scilicet, at non esse abominandum: quod autem cogitares facturum alieno tempore, id verò abominandum esse. Etenim ita res erat, si cum illa cogitatione de tempore alieno susceptâ nulla conjungeretur alia cogitatio: sin autem in hostia pro peccato, vel in Agno Paschali mactando susciperetur de tempore alieno cogitatio, ac cum ista confunderetur & cogitatio vel alieni loci, vel alieni nominis, victima temerata foret quidem, non item abominanda. Exempli

XX. Hostia pacifica. Hac de re Num. 6. à versu 14. ad versum 18.

pli causâ, si quis victimam immolaret, ejusdem sanguinem exciperet, transferret, & altari inspergeret, idemque aut per has quatuor deinceps operationes perperam de tempore cogitasset, aut per unam duntaxat ex his operationibus: porro autem per reliquas operationes, vel rectam ac legitimam, vel omnino nullam cogitationem suscepisset, ista quidem abominatio fuerit: si quis autem inter immolendam victimam de alieno tempore cogitasset, idemque inter sanguinem aut excipiendum, aut transferendum, aut spargendum cogitasset de loco alieno: itemque si immolandâ victimâ cogitaret de alieno loco, & vel excipiendo, vel transferendo, vel aspergendo sanguine cogitaret de alieno tempore, non erat victima abominanda, sed temerata. Similiter Agnus Paschalis, & hostia pro peccato si mactarentur alieno nomine, atque inter excipiendum, vel transferendum eorum sanguinem cogitatio de alieno tempore susciperetur, contravene mactandis ipsis cogitaretur de alieno tempore, & eorum excipiendo sanguine, transferendo, aspergendo cogitaretur de nomine alieno non ea abominanda, sed temerata forent. Nec verò dissimilis erat avium & ferarum ratio. Etenim nulla prorsus erat abominatio nisi sacrorum illorum,

quæ redderentur illegitima per cogitationem de tempore alieno susceptam, cum qua à principio ad exitum non esset confusa cogitatio de alieno loco; neque porro confusa fuisset cogitatio de alieno nomine, si tamen sacra essent ejusmodi, quæ per cogitationem alieni nominis etiam illegitima fierent.

II.

Si quis aut per aliquam è quatuor operationibus, aut per omnes deinceps cogitaret primùm se ex sacro ad comedendum apto particulam magnitudine æqualem oleæ comesurum extra atrium, & deinde statueret apud animum se tantundem comesurum die postero, contráve primùm cogitaret se istiusmodi particulam comesurum die postero, tum animo constitueret se tantundem comesurum extra atrium: item si principiò cogitaret se particulam parem magnitudine dimidiæ oleæ comesurum extra atrium, deinde cogitaret etiam se tantundem die postero comesurum, contráve primùm cogitaret se particulam magnitudine dimidiæ oleæ parem die postero, postea animo proponeret se tantundem comesurum extra atrium, sacrum hoc esset non abominandum, sed temeratum. Similiter si sacro adolendo cogitationes ejusmodi confunderentur inter se, sacrum erat quidem temeratum, non item abominandum.

Si

Si quis particulam magnitudine dimidiæ oleæ parem comedere alieno loco, vel adolere cogitaret, idemque parem oleæ integræ magnitudine particulam seu comedere alieno tempore, seu adolere cogitaret, hæc quidem abominatio erat. Nec verò quidquam referebat utrùm de particula magnitudinem oleæ integræ exæquantipriùs, an posteriùs cogitârit: nimirum ubi fuerit particula, quæ magnitudine totam exæquaret oleam, non habebatur ratio particulæ magnitudine dimidiam oleam adæquantis.

Si quis primùm de una particula magnitudinem dimidiæ oleæ adæquante susciperet cogitationem alieni temporis, & deinde de altera particula item magnitudinem dimidiæ oleæ adæquante susciperet cogitationem alieni loci, tum etiam de particula tertia itidem magnitudinem dimidiæ olivæ adæquante rursus cogitationem alieni temporis susciperet, ista quidem erat abominatio. Item si primò de una particula magnitudinem dimidiæ oleæ adæquante cogitationem alieni temporis susciperet, tum ad alteram, quæ magnitudinem oleæ integræ adæquaret particulam, applicaret animum ita, ut de dimidio ejus cogitationem alieni temporis & de dimidio cogitationem alieni loci susci-

III.

IV.

peret, ista verò abominatio fuerit. Si quis sanguinem inferiori altaris parti inspergendum cogitaret inspergere parti altaris superiori, contràve superiori altaris parti aspergendum cogitaret aspergere parti altaris inferiori, aut suscepisset cogitationes harum similes, quæ, ut superius differui, sacra non temerabant, ac cum hisce cogitationibus cogitationem alieni temporis conjunxisset, hæc quidem abominatio erat: sin autem cum superioribus illis cogitationibus cogitationem alieni loci tantum conjunxisset, sacrum erat temeratum quidem, non item abominandum.

V.

Si quis sanguinem superiori altaris parti aspergendum cogitaret aspergere die postero parti altaris inferiori, contràque sanguinem spargendum infernè cogitaret spargere supernè die postero: si sanguinem intra templum spargendum cogitaret aspergere altari exteriori die postero, contràve sanguinem exteriori aspergendum altari cogitaret spargere intra templum die crastino, sacrum id, de quo cogitatio temporis alieni suscepta fuerat, non abominandum foret tamen; sed enim propter spargendi sanguinis locum cogitatione mutatum, sacrum erat temeratum, abominandum non erat. Hic nobis, quoniam in his disputationibus posuimus, si sanguis alieno loco asper-

asperfus fuerit, perinde fuisse, ut si loco esset aspersus suo, fortasse sic occurreret. Quid igitur causæ erat, quòd cùm cogitaret aliquis sanguinem alieno loco aspergere die crastino, sacrum tamen non abominandum foret? Nempe quia sanguis alieno loco aspersus si victimam reddebat legitimam, attamen non reddebat esum carnis ejus licitum. Sed si quæcunque sanguinis aspersio esum carnis non reddebat licitum, ea si quando illam extra tempus facere cogitares, sacrum non efficiebat abominandum. Quapropter hæc altera cogitatio temporis alieni * victimam istam non efficiebat abominandam.

Si quis cùm demeret è ferto plenum pugillum, cogitaret de tempore alieno, non item cùm thus ex eodem tolleret; contrave de tempore alieno cogitaret cùm tolleret è ferto thus, non item cùm ex eodem plenum pugillum demeret, omnino fertum erat temeratum: sed enim abominandum non erat donec ea cogitatio duraret per rem omnem, quæ fertum efficiebat licitum: ea res erat plenus ille pugillus simul cum thure: oportebat igitur ut du-

V I.

VI. *Victimam istam.* Hoc loco mendosè legitur apud editionem in Folio parvo המוכח וה: emendatè legitur apud editionem in Folio magno כונח וה: כונח וה:

duraret ea cogitatio, vel interea dum è ferto demebatur plenus ille pugillus tollebaturque thus, aut dum utrumque vel in vase sacro imponebatur, vel transferebatur, vel spargebatur.

VII.

Si quis inter adolendum plenum illum pugillum è ferto demptum cogitaret ejusdem ferti thus adolere die crastino, hæc quidem abominatio non erat; neque enim inter adolendam sacri partem unam altera parsejusdem sacri item adolenda reddebatur abominanda. Et si quis ferti pleno pugillo seorsum adolendo, vel adolendo seorsum ferti thure cogitaret se postero die comesurum esse ferti reliquias, sanè fertum erat temeratum, abominandum non erat, eam ob rem quia non reddebatur abominandum fertum per dimidium ejus rei, qua fiebat licitum. Si quis autem inter plenum pugillum ferti seorsum adolendum cogitasset thus ejusdem ferti seorsum adolere die postero, idemque & adolendo thure rursus cogitaret reliquias ferti die postero comedere, hoc utique fertum abominandum foret, quippe cum hîc ferti sacrificandi tempus cogitatione protenderetur.

VIII.

Si quis de pugillo è ferto dempto simul & de thure adoleret tantum, quanta est sesama, idemque tunc ipsum cogitaret se postero die de ferti reli-

reliquiis item comesurum esse portionem magnitudine æqualem sesamæ, ac sic deinceps plenum ferti pugillum simul & thus consumeret cogitando usque de alieno tempore, fertum omnino temeratum erat, sed non erat abominandum. Nam si per consuetudinem licebat portionem ferti comedendam comedere particulatim, ac certè portionem ferti adolendam adolere particulatim consuetudo non permittebat. Fertum igitur ejusmodi habebatur itidem, ut si demptus ex eo plenus pugillus omnino non adoleretur.

Si quis seu de ferto peccatoris, seu de ferto zelotypiæ, super quo fuerit positum thus, susciperet cogitationem alieni temporis prius, quàm sustulisset è ferto thus, fertum hoc temeratum quidem, non item abominandum foret: sin autem post sublatum thus cogitationem alieni temporis de ferto suscepisset, fertum abominandum esset utique.

Si ferti reliquiæ minuerentur tum, cum demptum ex eo plenum pugillum necdum adoleveris, indeque pleno illo pugillo adolendo cogitationem alieni temporis suscepisses, dubium erat, utrùm ad rationem abominationis satis essent constitutæ ferti reliquiæ, atque adeo abominandæ forent, an non fuerint satis constitutæ

reliquæ, propterea que nec essent abominandæ.

CAPUT DECIMUM-SEPTIMUM.

ART. I.
In sanguine, qui esset exteriori altari aspergendus, cogitationibus pravis minus fuisse loci, quàm in sanguine, qui fuerit altari inspergendus interiori.

EX quocunque sanguine, qui quidem fuerat altari exteriori aspergendus, si modò prima fieret asperfio cum recta cogitatione; tametsi secunda & porro reliquæ asperfiones continuarentur cum suscepta cogitatione aut alieni nominis, aut alieni loci, aut alieni temporis, nihilominus expiatio legitima fuerit, grataque victima. Quòd si cum alieni temporis cogitatione fieret asperfio prima, & asperfiones reliquæ porro perficerentur cum cogitatione alieni loci, ista quidem erat abominatio. Fuit enim prima asperfionum præcipua. At verò ex omni sanguine, qui fuit altari interiori aspergendus, quoniam sanguinis ejus, ut ante posuimus, asperfiones singulæ singulas invicem requirebant, si asperfio vel una minus rectè fieret cum cogitatione videlicet depravata, quamvis ritè fierent asperfiones reliquæ, victima tamen esset remerata.

Si quis primâ sanguinis hujus posterioris asperfione faciendâ de tempore alieno cogitaret, & ab hac cogitatione cessaret reliquis faciendis asperfionibus:

bus : Et si quis aspersiones ritè fecisset cunctas præter extremam ; nempe si per extremam demum asperfusionem de alieno tempore cogitaret , sacrum omnino erat temeratum : non erat autem abominandum , nisi de tempore alieno cogitaret * per aspersiones omnes , quia enim omnes pro una & eadem asperfusionem ducebantur.

Et digito intingendo in sanguinem hostiarum pro peccato earum , quarum sanguis in Sanctum infertur , item hostiæ fieri poterant abominandæ : nempe cum sacerdos intingendo digito in sanguinem de alieno tempore cogitaret , perinde fuerat , ut si sanguine spargendo cogitasset idem.

III.

Si sacerdos in atrio consistens de hostiis pro peccato in Sanctum inferendis cogitationem alieni temporis susciperet , modò cogitatio spectaret eam huiusmodi hostiarum rem , quam opus erat intra templum fieri , sacrum non erat abominandum.

IV.

Sin autem cogitatio spectaret tale quid ex huiusmodi hostiis , quod extra Sanctum ritè fieret , sacrum abominandum utique foret. Ut si consistens in atrio ita diceret : En ego ma-

V.

cto
II. Per aspersiones omnes. Hæc ultima vox omnes desideratur apud editionem in Folio parvo : exstat apud editionem in Folio magno.

XXII.

cto hostiam ea mente, ut sanguinem ejus spargam die crastino, quoniam aspersio sanguinis intra Sanctum fiebat, sacrum non erat abominandum: sin consistens in templo diceret: En ego spargo sanguinem ea mente, ut reliquum ejus crastino demum die effundam, nihilo magis sacrum erat abominandum, eò, quòd intra Sanctum cogitationem alieni temporis suscepit de ejusmodi re, quæ fieret extra: sin autem consistens in atrio mactaret hostiam, idemque id temporis cogitaret se crastino demum die reliquum sanguinis effundere, aut adolere extra, sacrum abominandum foret scilicet: quia enim extra Sanctum cogitationem alieni temporis suscepisset de ejusmodi re, quæ extra Sanctum fiebat.

VI.

Omnino hostia Eucharistica reddebat abominandum & panem, qui ei adhibebatur: verum enim panis ille hostiam Eucharisticam non efficiebat abominandam vicissim: ut si mactans hostiam Eucharisticam cogitaret se crastino demum die vesci ejus carne, sanguinem spargere, extra adolere, victima simul & panis abominanda erant: sin autem cogitaret se crastino demum die comesurum esse panem ejus, panis erat abominandus scilicet, at certè non erat abominanda hostia Eucharistica.

Et

Et duorum illorum, qui ad Pentecosten immolabantur, agnorum erat idem jus in panes duos simul unà cum ipsis offerendos: si cogitatio temporis alieni susciperetur de agnis, & panes quoque erant abominandi: at si sacerdos cogitasset se crastino demum die comesurum esse panes, panes quidem abominaudi forent, non item agni. Et sacerdos si inter unam è quatuor operationibus cogitasset se ex hostiæ carne particulam olivæ magnitudine parem crastino die comesurum unà cum pane, omnino panis erat abominandus; verum hostia Eucharistica, aut agni illi duo non abominandi erant.

Si inter adolendas illas, quæ ad panes propositionis erant appositæ, acerras thuris duas sacerdos cogitaret se postero die comesurum esse panes propositionis, panes erant abominandi.

Si mactans duos illos ad Pentecosten agnos cogitaret se postridie unam è duabus placentis comesurum, ambæ erant abominandæ.

Et sacerdos si thuris acerris duabus adolendis cogitaret se crastino demum die comesurum alterum ex duobus panum propositionis ordinibus, ordines rant abominandi ambo.

Similiter si cogitationem alieni temporis suscepisset de aliqua placen-
tarum

VIII.

IX.

X.

XI.

tarum ad hostiam Eucharisticam, vel ad fertum in clibano coctum pertinentium, cunctæ placentæ erant abominandæ.

XII.

Si vel ex duabus illis placentis altera, vel ex duobus illis placentarum ordinibus alter, vel ex placentis ad hostiam Eucharisticam pertinentibus una seu ante, seu post sanguinis asper- sionem contaminata fuerit, illa pla- centa sola, vel ille placentarum or- do solus erat interdictus, & quod remanserat purum, purè comede- batur.

XIII.

Si sacerdos uno ex duobus agnis sa- crificando cogitaret se de binis illis, qui adhibebantur, panibus crastino die comesurum esse tantum, quantum olivæ magnitudinem æquaret: item si unâ ex duabus acerris adolendâ cogita- ret se crastino die de panibus proposi- tionis comesurum ad magnitudinem olivæ, omnino panis omnis erat te- meratus: verum abominandus non e- rat, nisi ea cogitatio subiret animum tamdiu dum fiebat tota res, quæ adhi- biti panis usum reddebat licitum, hoc est, dum ambo sacrificabantur agni, aut acerræ adolebantur ambæ.

XIV.

Si sacerdos inter immolandum u- num ex duobus agnis cogitaret se poste- ro die de placentarum altera comesu- rum esse tantum, quanta est dimidiæ olivæ magnitudo, tum inter immo- lan-

landum agnum alterum cogitaret se & de placentarum altera quoque comesurum esse id quod magnitudine adæquaret dimidiam olivam, hæ duæ particulæ conjungerentur inter se ad efficiendum sacrum abominandum. Eadem erat ratio & duarum acerrarum ad duos panum propositionis ordines.

Si sacerdos mactando uno ex duobus agnis susciperet cogitationem alieni temporis, & mactando altero ritè cogitaret, agnorum primus abominandus esset, & alter idoneus.

Si mactando uno ex duobus agnis cogitaret se de alterius agni carne ad diem posterum comesurum esse, agni erant idonei ambo: nimirum in uno agno immolando de altero agno suscepta cogitatio nulla erat.

Jam hi duo agni ad Pentecosten sacrificandi panem ipsis adhibitum non nisi per immolationem consecrabant: ut si sacerdos & immolandis ipsis & ipsorum spargendo sanguine cogitaret de alieno nomine, panis ipsis adhibitus omnino sacratus non esset. Si mactasset eos suo nomine, idemque sanguinem eorum sparsisset nomine alieno, panis ipsis adhibitus sacratus aliquatenus foret: si eos mactasset nomine alieno, tametsi sanguinem eorum suo nomine sparsisset, panis ipsis adhibitus nullatenus sacratus fuerit.

Si

XV.

XIX

XVI.

XVII.

I. T. A

Quid ad

mitteret

in se pra-

ve de in-

clis cogi-

tans

Lev. 7. 18

II.

X VIII.

Si panes illi duo fuerint extra Sanctuarium elati per intervallum immolationis atque asperfusionis, tum aspergendo sanguine duorum agnorum sacerdos de tempore alieno cogitaret, sanè duo panes abominandi fuerint, ut etiam essent extra Sanctuarium: nam sanguinis asperfusio sacro foras elato proderat, & proderat etiam tunc ipsum cum foris esset.

XIX.

Cum usu veniret, ut postea quàm agni illi duo Pentecoste sacrificandi fuerant suo nomine immolati, amitteretur panis ipsis adhibitus, tum si sacerdos sanguinem eorum nomine spargeret, agni videlicet erant temerati: sin autem post amissum panem porro sacerdos agnorum sanguine spargendo cogitaret de alieno tempore, dubium erat liceret agnis vesci, necne.

CAPUT DUODEVIGESIMUM.

ART. I.

Quid admitteret in se prave de sacris cogitans?

Lev. 7. 18

II.

Quisquis de sacris cogitationem minus rectam suscipiebat, is contra vetitum faciebat: est enim in Lege, *Non imputabitur.*

Nam id quidem quasi per manus traditum est, hac sanctione caveri etiam, ne cogitando corrumpat sacra minister: Etenim id si committebat idem facie-

faciebat, ac si sacra vitiis afficeret : non verberaretur tamen, quia cogitatione nihil effectum dabat.

.III.

Quodcunque sacrum dicitur temeratum fuisse, seu id cogitatione, seu facto, seu quocunque interveniente vitio redderetur temeratum, si quis ex eo tantum, quanta sit olivæ magnitudo comederet sciens, verberibus multaretur : est enim in Lege, Ne

III.

comedas ullam abominationem.

Deut. 14.

3.

Etenim auditione accepimus hanc scripturæ admonitionem ad temerata sacra sola pertinere.

IV.

Et si qui de sacris vitio affectis comederet ad magnitudinem olivæ, ille quoque verberibus multaretur : nam & ipsa comprehenduntur his verbis, *Ullam abominationem.* Mandandum igitur erat donec in ipsis exoriretur vitium aliud, & postea denique vitiosa comedebantur sic, ut supra disputavimus. Sedenim quæcunque erant ex dubio temerata, de his verberabatur nemo.

V.

Ibidem.

Quodcunque sacrum cogitatione temporis alieni sic, ut ante diximus, abominandum fuerat redditum, ex eo si quis ad olivæ magnitudinem comederet sciens, poena erat כרת Keret : nam id significatur hoc Legis dicto, Et anima comedens ex eo iniquitatem suam portabit. Si quis autem tantundem ex eo comederit imprudens,

VI.

Lev. 7.18.

statam hostiam pro peccato ferebat.

VII.

Nec verò merebatur quisquam poenam כרת *Keret*, nisi comedisset ejusmodi quid, quod vel homini, vel altari redderetur licitum: si quis autem comedisset de sacrorum eo ipso, quod reliquum reddebat licitum, omnino ille non merebatur poenam כרת *Keret*, sed verberabatur, ut qui comedisset sacra temerata, quæ eadem non essent abominanda. Exempli gratiâ, si quis de ferti abominandi reliquiis ad magnitudinem olivæ comedisset sciens, merebatur poenam כרת *Keret*. Idem si tantundem comedisset aut de pugillo è ferto exempto, aut de ferti thure, non erat obnoxius poenæ כרת *Keret*, quia enim hæc ipsa erant, quæ ferti reliquias reddebant homini licitas. Et si quis de victimæ abominandæ carne vel extis comedisset ad magnitudinem olivæ: item si tantundem de carne holocausti poena erat כרת *Keret*. Si de sanguine comedisset ad magnitudinem olivæ, de eo nullam abominationis ergo poenam meruisset: nam sanguine fiebat, ut liceret exta sacrificare in altari: extis fiebat, ut homini liceret carne vesci: item sanguis holocausti reddebat carnem ipsius licitam altari: sanguis hostiæ pro peccato ex ave reddebat carnem ipsius licitam sacerdotibus: sanguis holo-

holocausti ex ave reddebat carnem ipsius licitam altari : sanguis hostiæ pro peccato ex ave reddebat carnem ipsius licitam sacerdotibus : sanguis holocausti ex ave reddebat carnem ipsius licitam altari : sanguis hostiarum pro peccato comburendarum reddebat ipsorum exta licita altari ; quomobrem in horum extis erat abominationis poenæ locus. Jam plenus pugillus & thus reddebant ferti reliquias sacerdotibus licitas : duo agni Pentecoste sacrificandi duos panes adhibitos reddebant sacerdotibus licitos, & acerræ thuris duæ reddebant panes propositionis licitos sacerdotibus. Quæ verò sacra nullâ re fiebant licita, velut hostiarum pro peccato comburendarum caro, veluti ferta comburenda, ea nec abominanda fiebant unquam.

VIII.

Hæc autem erant, in quibus nunquam abominationis poenæ dabatur locus : exemptus è ferti pugillus, & thus, & suffimentum, & sanguis, & vinum five illud quod conjungebatur libaminibus, five hoc quod separatim offerebatur, cunctaque ferta comburenda, quippe quibus non eximebatur pugillus, quo redderentur licita. Etenim hujusmodi erant fertum sacerdotum, & fertum libaminum, & caro hostiarum pro peccato cremandarum, & locus olei ab homine leproso. At dixerit aliquis hunc quidem olei

I X.

logum licitum reddebat sanguis hostiæ pro delicto? Immo nequaquam ex eo dependebat siquidem erat homini permissum, ut hostiam pro delicto offerret certo die, & multis post diebus offerret logum olei sic, ut alio loco disputabitur.

Lev. 22.
30.

Interdictum erat ne de sacrorum carne relinqueretur aliquid post tempus id, quo comedi jus erat: nam quod scriptum videmus de sacrificio Eucharistico, *Non remanebit quidquam in mane alterius diei*, id & de cunctis sacris intelligendum: verum enim si quis ex illis reliquum fecerit aliquid, non verberibus multaretur tamen, quia vetitum illud scriptura convertit in jussum: videmus enim in Lege scriptum, *Si quid relictum fuerit usque mane, igni comburentis.*

Exod. 12.
10.

X. 17

Lev. 19.8.

Si quis de residua sacrorum carne ad magnitudinem olivæ comedisset sciens, poena erat כרת Keret: si comedisset tantundem imprudens, statim offerebat hostiam pro peccato. Est enim in Lege, *Et qui comederit illud, iniquitatem suam portabit, quia sanctum Domini polluit, & peribit.* Sed qui sacrorum residuum comedisset ex quo tandem tempore merebatur poenam כרת Keret? Nempe si comederit residuum sacrorum sanctiorum ab orta aurora diei consequentis immolationem victimæ: si sacrorum minus san-

sanctorum, post quàm occubuerit sol die post immolationem victimæ altero, seu ineunte nocte, quæ erat ad tertium post immolationem victimæ diem. Jam de residuo sacrorum & abominatione scriptura nos admonet de scribendis sacerdotum initiamentis, ubi dicitur, *Non comedentur quia sanctificata sunt*, quo quidem monitu significatur quidquid sacri temeratum fuerit, id ne comedatur verando interdictum esse.

Exod. 29.

34.

X I.

At qui abominandum quid & residuum conjungebantur inter se ad componendam portionem, quæ adæquaret olivæ magnitudinem: porro cuncta abominanda residuaque conjungebantur inter se.

X I I.

Interdictum erat, ne quisquam sacra vel ipse contaminaret, vel efficeret ut aliunde contaminarentur, quippe quæ eo pacto redderentur temerata. Quòd si quis sacra contaminasset, non verberabatur tamen: verùm enim homo purus si de sacris inquinatis comedisset ad magnitudinem olivæ, utique verberaretur: nam quod de pacificis scriptum videmus, *Caro quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur*, id de quovis sacro intelligendum est. Itaque si quis ad magnitudinem olivæ comederit de thure ferti ejus, quod in vase sacro ritè consecratum deinde contaminatum esset,

Lev. 7.

19.

sanè verberaretur. Nec quidquam referebat utrùm ante, an post factam expiationem sacra contaminarentur: neque porro utrùm inquinamentum esset primarium, an ex alio ortum, si modò fuisset inquinamentum ex Lege: Nam si quis comedisset sacrum inquinatum quidem, sed inquinamento sapientum auctoritate instituto, omnino de sacri esu non verberaretur: verberaretur autem de rebellione. Porro non verberaretur nisi qui sacrum ejusmodi comedisset post sanguinis asperfusionem. Idem hoc si quis ante sanguinis asperfusionem comedisset, ille de sacri contaminati esu non verberaretur scilicet, attamen verberaretur de rebellione.

XIII.

Qui fuerit ejusmodi contaminatus inquinamento, ut si templum intrasset poena ejus foret כרת Keret, is si prudens sciens ad olivæ magnitudinem comedisset de quocunque sacro seu puro, seu contaminato item merebatur poenam כרת Keret. Est enim in Lege, *Anima quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, & immunditia ejus sit super ipsum, peribit.* Sin comederit imprudens, offerebat sacrificium gradatum. Quòd autem hoc Legis dictum ad immunditiem corporis spectat, ex isto versu cognosci licet, *Et quæ anima tetigerit immunditiam hominis, vel*

Lev. 7.20.

Ibid. v.21.

ju-

jumenti, vel cujuscunque rei polluta,
& comederit de carnibus hostiae pacifi-
corum, quae oblata est Domino, interi-
bit. Atqui rerum aliarum altari sa-
cratarum erat eadem ratio. Etenim
peccatum id ne committerent homi-
nes Lex monuit eo loco, quo agitur
de puerpera, de qua scriptum legi-
mus, *Omne sanctum non tanget.*

Ibid. 12. 4.
XIV.

Atqui hoc auditione accepimus hoc
loco quemvis hominem immundum
moneri, ne vescatur sacro prius
quam laverit: Et si quis statim à la-
vatione sacro vesceretur ante, quam
sol occubuerat, aut piaculum fecerat,
is verberibus multabatur quidem, ve-
rùm non merebatur poenam **כרת**
Keret. Nihil enim aliud sibi vult
verbum istud, *Et immunditia ejus sit*
super ipsum, nisi postremam hanc poe-
nam homini tum demum sustinen-
dam esse, cum tota etiam in eo fue-
rit immundities.

Ibid. 7. 20.

XV.

Sed inquinamento sapientum au-
ctoritate constituto contaminatus ver-
beribus non multabatur. Etenim sic
contaminatum non meruisse poenam
כרת *Keret*, nec dici quidem necesse
est: verumtamen idem hic de rebel-
lione verberaretur.

XVI.

Jam quodcunque sacrum erat ejus-
modi, ut aliqua pars ejus reliquum
efficeret licitum, ex eo si quis immun-
dus edisset aliquid, nisi comedisset

א. ע. ח. ח. ח. ח.
ו. י. ח.

א. ע. ח. ח. ח. ח.

ו. י. ח.

ו. י. ח.

ו. י. ח.

post sacrificatam partem illam, quæ reliquum efficiebat licitum, non sufferebat poenam כרת Keret. Etenim si quis inquinatus vesceretur alicujus victimæ carne ante sanguinis aspersio- nem, nec verberibus quidem multa- retur, eò, quòd immundus sacrum comedisset. Summa est, cujuscun- que sacri pars aliqua reliquum redde- bat licitum, de eo nec propter abo- minationem, neque propter resi- duum, neque propter immunditiam poena ferebatur, nisi postquam pars illa, quæ reliquum reddebat li- citum, sacrificata ritè fuerat: Et quodcunque sacrum non habebat ejus- modi partem, quæ reliquum licitum redderet, de eo poena ferebatur, ubi primùm id fuerat in sancto vase con- secratum. Immo verò si cujus victi- mæ caro contaminata fuerit prius, quàm fuerit contaminatus is, qui eam immundus comederit, siquidem pars ea, quæ reliquum victimæ efficiebat licitum, sacrificata fuit ante, quàm immundus hic victimæ carnem come- dit, merebatur poenam כרת Keret. Et si quis inquinatus vesceretur carne hostiarum pro peccato cremandarum, postquam earum sanguis fuerat ritè sparsus, hic quoque merebatur poe- nam כרת Keret.

Dictum est ante fuisse quasdam res sacras, de quibus si propter abomina- tio-

tionem nulla ferebatur poena, at ferebatur propter residuum & immunditiam: ut quibuscunque rebus sacris non inerat pars ejusmodi, quæ reliquum redderet licitum, de his propter abominationem omnino poena ferebatur nulla, sed his iisdem de rebus, & propter residuum, & propter immunditiam poena ferebatur: Et de ea ipsa parte sacri, quæ reliquum reddebat licitum, quanquam propter abominationem nulla, sicut alio loco disputavimus, poena ferebatur propter residuum, itemque propter immunditiam poena sustinenda fuit utique: excipitur sanguis de quo nunquam nisi unam ob rem poena sufferebatur.

XVIII.

Si quis immundus victimarum ex-
ta comederet, merebatur poenam

XIX.

כרת Keret.

Et si quis immundus comederit aut Agnum Paschalem non assum, aut panes sacrificii Eucharistici, de quibus nulla fuerit Deo oblata placenta, hic propter corporis immunditiam merebatur poenam **כרת** Keret: nec quidquam obstabat, quod sacra ista non essent ad usum destinatum idonea. Fieri non poterat, ut quisquam uno & eodem esu sacri poenam mereretur & propter abominationem, & propter residuum: nam abominatio erat sacrificium cogitatione temporis alieni temeratum, quod nec sacrificii

XX.

debitum solvebat, nec verò gratum erat: residuum autem erat id, quod ex sacrificio relinquebatur post tempus id, quo comedi sacrificium jus erat.

Si quis abominandum, residuum, & immundum confunderet inter se, atque comederet, poenâ tenebatur: nec verò si plus esset ex uno genere, quàm ex altero, idcirco modicum hoc pro nihilo ducebatur, non est enim, ut res interdictæ se inter se deleant.

XXI.

Si usu veniret, ut de sacris aliquid abominandum, aut residuum, aut immundum in summum altare tolleretur, sic erat; ubi primùm ignis invaserat majorem partem ejus interdictio cessabat. Atque in holocausto juxta ac reliquis sacris extra caroque conjungebantur inter se ad componendam portionem olivæ magnitudine parem, de qua poena sufferretur propter abominationem, residuum, & abominandum.

XXII.

Si quis de victimæ seu abominandæ, seu post tempus præstitutum relictæ corio comedisset aliquid: si comedisset aliquid de jure, de condimentis, de * *Alal*, de membrana, de nervis, de cornibus, de ungulis, de avium unguibus, rostris, plumis, ovibus nequaquam merebatur poenam

כרת

XXII. De *Alal*. Vide quæ de his sunt dicta in art. 7. cap. 14. hujus Tractatûs.

X.

כרת Keret. Et si quis, cum esset immundus ipse, vesceretur istis hostiæ puræ partibus, non merebatur quidem poenam **כרת** Keret, sed de rebellione verberabatur.

Si quis autem comedisset aliquid de embryone, deque secundis tam propter abominationem, residuum, & immunditiam poenâ tenebatur, quàm si quid è reliqua carne victimæ comederet. XXIII.

De sacris ethnicorum nulla ferebatur poena propter abominationem, residuum, & immunditiam: neque porro de cunctarum victimarum sanguine, sicut ante posuimus. Similiter nemo de thure, suffimento, lignisque merebatur poenam **כרת** Keret, nec propter abominationem, & residuum, nec propter immunditiam ipsiusmet corporis. XXIV.

CAPUT UNDEVIGESIMUM.

Jubendo sancitum est, ut sacra contaminata cuncta comburantur: Est enim in Lege, *Caro quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: item jubendo sancitum est, ut comburatur quidquid è sacro residuum fuerit: scriptum est enim, Quidquid autem* ART. I.
Sacra contaminata temerataque cremari.
Lev. 7 19.
Ibid. v.
17.

su-

superfuerit de carne victimæ, igni comburetur. Atqui residuo includitur & abominatio : nimirum illegitima sacra cuncta comburebantur.

II.

Cùm igitur sacrum aliquod aut abominandum, aut temeratum efficere-
tur, id in Sanctuario continuò cremabatur : Et quod sacrum ex dubio foret illegitimum, id reservabatur donec ipsius mutaretur forma, tum postea denique cremabatur in Sanctuario.

III.

Juvenci & hirci comburendi cùm aut noctem totam traduxerint, aut extra Sanctuarium ante tempus excesserint, dubium erat an sic, tanquam exta, illorum caro quoque temeraretur, necne : quapropter illi pro rigore temerati ducebantur, atque in ipso cremabantur atrio. Item cùm dimidium eorum extra Sanctuarium situm esset, idque partem majorem alicujus membri contineret, dubium erat utrùm propter majorem illius membri partem pro egressis haberentur, an, quia non erat ipsorum pars major extra Sanctuarium locata, nondum etiam pro egressis habendi fuerint : quare de dubio ducebantur temerati, atque adeo in atrio ipso cremabantur : eadem ratio tenebatur cùm hos eosdem Sanctuario exportaturi ferrent homines quinque, atque eorum tres exissent foras, duo

re-

restitissent intus : nempe si tres illi dimidiam partem harum bestiarum extulissent , illegitimæ de dubio ducabantur , & comburebantur in atrio. Ac meâ quidem sententiâ nihil erat , quòd isti servarentur donec illorum forma mutaretur , ea re ; quia comburendi semper erant , ut etiam non redderentur temerati.

Si quando intra atrium reperiiebatur caro , seu membra holocaustorum , seu partes hostiarum pro peccato ; & si quid pacificis è victimis reperiiebatur intra totam urbem Hierosolymam , cuncta reservabantur donec eorum forma mutaretur , tum postea consumebantur igni , eam ob rem ; quia forte residuum quid erat. Quid igitur , inquires , proderat compertum habere carnem esse holocausti , vel hostiæ pro peccato , vel victimæ pacificæ ? Proderat ei videlicet , qui carnem ejusmodi contra jus fasque comedisset. Jam residuum è victimis non absolvebatur igni nisi interdiu : est enim in Lege , *Quid- Lev. 7. quid autem invenerit tertius dies , ignis 17. absument.*

Victimæ pacificæ quamvis essent interdictæ ab ineunte nocte tertia post immolationem , non cremabantur tamen nisi interdiu suo , vel alieno tempore : Et quidquid abominandum erat , item non cremabatur nisi interdiu.

IV.

V.

diu. Atqui ad immundum & residuum quid cremandum nihil quidquam contra legem de solenni die latam faciendum erat: nihil enim fuisse committendum contra legem de sabbato ne dici quidem necesse est. Permissum erat autem, ut cum adesset aliquid immundum, aliquid residuum, aliquid abominandum, simul unà cremarentur.

VI.

Caro victimarum sanctiorum cum inquinaretur intra Sanctuarium, cremabatur intus: Et cum inquinaretur extra Sanctuarium, cremabatur foris: nec quidquam intererat utrum inquinamento contaminaretur principali, an orto ex alio. Nunquam sacerdotes prohibebantur carnem inquinamento principali contaminatam, adeoque primum immunditiæ gradum tenentem concremare cum carne inquinamento ex alio orto polluta, quæ tertium immunditiæ locum obtinebat: nec quidquam referebat quòd adderent immunditiam immunditiæ: nam quidquid tertium immunditiæ locum obtinebat, cum attingeret id quod tenebat primum immunditiæ gradum, ad secundum immunditiæ gradum ascendebat, ut alio loco disputabitur. Immo verò inquinatum tactu hominis de die lavandi, qui tertium immunditiæ locum obtinebat, oleum licebat accendere etiam in

in lucerna fusili, quam contigisset aliquid immundum ab homine mortuo: atqui lucerna ista fuisset inquinamentum principale, adeoque contactu suo oleum illud promovisset in primum immunditiæ locum. Nimirum ubi foret inquinamentum aliquod non laborabatur de ipsius accessione: hæc una cautio erat, ne res munda temeraretur.

Residuum victimarum minus sanctarum domi suæ cremabant domini.

VII.

Cùm aliquis urbe Hierosolymâ egressus meminerit se carnem sacram ferre, si jam præterisset Sophim, carnem hanc eodem ipso loco cremabat: sin hunc terminum nondum præterisset, atque haberet ejusmodi carnis tantum, quanta est oliva, aut eo plus, revertebatur Hierosolymam, ut carnem istam in urbe cremaret. Qui si hospes esset, & nullam adeo domum in urbe haberet, carnis id cremabat ante templum, adhibebatque ligna in altaris usum destinata.

VIII.

Quæcunque victimarum ossa medullæ nihil habebant, ea cremari necesse non erat: excipe tamen ossa Agni Paschalis. Dictum est ante victimarum post detractionem corii demum temeratarum corium ad sacerdotes pertinere, vel ad dominos si quidem victimæ minus sanctæ forent: sin ante corii detractionem temeraretur

IX.

tur hostia, corium erat carnis instar, omniaque cremabantur. Et si qua victima post detractionem corii vel reperiretur fuisse lethaliter affecta, vel temeraretur cogitatione temporis locive alieni, quoniam victima non erat grata & accepta, corium ejus quoque crematum oportebat: nec quidquam inter victimas sanctiores, & minus sanctas differebat: nam quæ victima sacrificata fuisset alieno nomine, tametsi nihil proderat dominis, at quoniam eadem grata & accepta erat, ejus corium pertinebat vel ad sacerdotes, vel ad dominos sic, ut ante differuimus. Sin ante sanguinis asperisionem victimæ detraheretur pellis, ea porro non temeraretur.

x.

Hæc igitur erant comburenda: caro sacrorum contaminata, residua, temerata: item fertum sacrum si contaminatum fuerit, si temeratum, si residuum: & hostia pro delicto si quis eam animi dubius obtulit, tum ante sanguinis asperisionem pro certo comperit se nihil deliquisse, & volucris hostia pro peccato dubio, & * cæsareis Nazaræi puri: & * arborum præputia,

X. *Cæsarie, Nazaræi.* De hac Num. 6. v. 18. ita præceptum est. *Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.*

Arborum præputia. Hac de re explicatum est Tract. 4. ad art. 9. cap. 5. Ad.

putia, & * admista vineæ semina. Et si quid erat ejusmodi, quod comburi non soleret, uti liquores vel ex arborum præputiis, vel ex admistis vineæ seminibus expressi, id humanandum erat.

Illa verò sepelienda: quæcunque victimæ seu altari, seu reficiendis templi ruinis sacratæ per se ipsæ mortuæ fuissent: & quæ abortum fecerint; nam si sint enixæ secundas, solæ secundæ sepeliebantur: & bos lapide percutiendus; & * vitula percussa: & ungues hominis leprosi: & cæsaries Nazaræi polluti: & * primogenitus asini: & caro lacte condita: & bestię profanæ in atrio mactatæ.

Si quis Nazaræi pilum vel crinem asini primogeniti intexuisset sacco transversum digitum, saccum oportebat igni consumi.

Quæcunque sacra humabantur, eorum erat interdictus cinis: rursus erat licitus cinis eorum, quæ cremabantur: excipe cinerem altaris tam exterioris, quàm interioris, itemque cinerem candelabri.

Nunquam ea, quæ cremanda fuerunt, sepeliebantur; nec quæ sepe-

XI.

XII.

XIII.

XIV.

Admista vineæ semina. Hac de re diligenter explicatum est ibidem.

XI. *Vitula percussa.* De qua agitur Deut. 21.

Primogenitus asini. De quo Exod. 13. 13.

Fasc. VII.

V V

ART.

lienda cremabantur. Atenim hæc cremare gravius esset : verum ipsorum cinis fieret levior ; nam sepulcrorum cinis interdictus erat.

xv.

.ix

.iix

.iiix

xiv.

XXX.

XXX.

TRACTATUS VIII.

DE

RATIONE

Faciendi rem divinam die solenni expiationum.

CAPUT PRIMUM.

Pontificem ante solennitatem Expiationum à domo sua seclusum teneri dies septem, quibus cinere vacca rufa bis mandaretur, & excerceretur in solennitatem, quâ solus sacris operabatur. Eidem cooptari alterum Pontificem si fortè temeraretur. Stante templo secundo Pontificem vigiliâ solennitatis jurejurando adactum se ab hæresi esse alienum: eundem nocte, quæ esset ad diem Expiationum à somno semper advocatum.

ART. I.
Quot &

AD * diem jejunii quondam manè quidem & vesperi sic, ut cunctis

ART. I.

Diem jejunii. Hoc festum triplici fere nomine appellatur, *Dies Expiationum,*

qualia fierent die solenni Expiationum sacrificia?

Lev. 16. 3.

Etis diebus sacrificium jure fiebat : præterea autem Diei solennis causâ sacrificabantur juvencus & aries, atque agni septem, omnes in holocausta : immolabatur etiam foris in hostiam pro peccato & hircus, qui idem vesperi comēdebatur. Porro autem sacrificabatur in hostiam pro peccato juvencus qui cremabatur, & aries in holocaustum, quos ambos præbebat de suo summus sacerdos. Porro etiam aries sacrificabatur de publico : atque hic est aries ille, de quo commemoratur eâ Legis sectione, quæ POST MORTEM inscribitur. Idem hic aries inter alia sacra extraordinaria commemoratur etiam Pentateuchi parte illâ, quæ est de numero Israëlitarum recensendo : atque hic est ille, qui dicitur *Aries populi*. Præterea autem de publico offerebantur hirci duo, quorum alter immolatus in hostiam pro peccato cremabatur, alter vivus mittebatur in solitudinem. Itaque ad Diem illum omnino bestiarum sacrificabantur quindecim : jugia sacrificia duo, juvencus, duo arietes, agni septem, & hi omnes in holocausta : præterea hirci duo in hostiam pro peccato : horum alterius sanguis in.

Dies jejunii, & antonomastice *Dies*. Immo verò & Talmudicus ille Tractatus, in quo de hac Solennitate disputatur נדל' JOMA inscribitur, hoc est *Dies*.

inspergebatur altari exteriori, & hic comedebatur vesperi: alterius autem sanguis respergebatur intus in Sancto, atque idem cremabatur: porro summi sacerdotis juvenus in hostiam pro peccato, qui itidem cremabatur.

Atque harum quindecim hostiarum eo die mactandarum operationem omnem unus efficiebat summus sacerdos: nec quidquam differebat inter sacerdotem unctione olei, & sacerdotem vestium multiplicatione inauguratum. Qui si Dies incideret in sabbatum, & sabbati sacra extraordinaria nisi summus sacerdos faciebat nemo. Et hujus Diei cunctas operationes, ut suffimenti per totum Diem incensionem, lucernarum accensionem, cunctas efficiebat summus sacerdos omnium sacerdotum princeps, de quo scriptum legitur, *Ut roget pro se & pro domo sua, quo loco pro domo sua, pro uxore sua est.* *Lev. 16.*

Ante Diem Expiationum summus sacerdos dies septem à domo sua seclusus tenebatur intra conclave illud, quod in templo ipsi paratum erat: id verò nobis usque à magistro nostro Moyse traditum est. Porro per universos hos dies septem segregabatur ab uxore sua, ne fortè usu veniret, ut illa menstrualis reperiretur hoc temporis spatio, atque summus sacerdos inquinaretur in dies septem, adeo-

I I.
Solenni-
tate Ex-
piatio-
num ope-
rari sacris
Pontifi-
cem so-
lum.

I I I.
Aliquanto
ante so-
lennita-
tem seclu-
di Ponti-
ficem, &
eidem co-
optari vi-
carium.

que Die Expiationum sacris operari nequireret. Eidem cooptabatur & alter summus sacerdos, qui, si temeraretur ille, munus ejus iniret. Cumque temerabatur ille seu ante sacrificium juge matutinum, seu postea, quam fecerat sacrificiorum aliqua, vicarius ejus non erat initiandus, sed operatione ipsa initiabatur. Et ubi superior finem, initium operandi faciebat alter. Exacto Die Expiationum prior ad suum munus redibat, alter iste sacrificabat ille quidem, cunctisque tenebatur summi sacerdotii præceptis: verum enim non sacrificabat sic tanquam summus sacerdos: quanquam si contra fas ita sacrificasset, sacrificium ejus legitimum fuisset: & cum prior iste mortem obisset, hic alter in ejus locum substitueretur.

IV.
Pontificem vac-
cæ rufæ
cinere bis
per seces-
sum mun-
dari.

V.
Ut ponti-
fex per se-
cessum e-

Intra septem hos dies summus sacerdos aspergebatur vaccæ rufæ cinere; tertio videlicet secessus die & septimo, qui idem erat vigilia Solennitatis Expiationum: id adeo, si fortè funestus evasisset ignorans. Quod si sabbatum incideret aut in tertium, aut in septimum diem, ejus aspergio proferebatur.

His septem diebus totis exercebatur in rebus divinis, in aspergendo sanguine, suffimento incendendo, accendendis lucernis, & jugis sacrificii

cii membris super altare adolendis, quò foret exercitatio in sacris facien-
dis ad Diem Expiationum. Ac daban-
tur illi quidam è Senatu maiores na-
tu, qui prælegerent, & traderent ei
rationem sacrificandi ad Diem Expia-
tionum, & ordinem. Iidem ita di-
cebant ei: Domine Pontifex lege tu-
metipse ore tuo, si fortè fueris obli-
tus, si fortè non didiceris rem istam.
Vigiliâ Solennitatis Expiationum
manè constituebatur ad portam orien-
tis: hîc ante conspectum ejus ageban-
tur juvenci, arietes, & agni, ut eos
internosceret, atque adeo expeditior
ad rem divinam & promptior esset.

Omnino per hos septem dies ci-
bum & potionem ei non deducebant:
verùm enim vigiliâ Solennitatis Ex-
piationum vesperi non finebant eum
capere cibi multum: multus enim ci-
bus somnum affert: arcebatur autem
somno, ne secundum quietem pate-
retur fluxionem seminis: neque por-
ro illi cibaria dabantur ea, quibus
usus homo fere semen emittit: talia
sunt ova, & lac calidum, atque ho-
rum similia.

Stante templo secundo nata est hæ-
resis apud Israëlitas. * Saducæi (ci-
rò pereant) extitere, qui Legi sine
scri-

VII. *Saducæi.* Vide quam hac de re notam appo-
suimus ad art. 3. cap. 1. Tract. 3.

xercero-
tur in
Diem Ex-
piatio-
num?

VI.
Ad vigi-
liam so-
lennita-
tis vespe-
ri parum
cibi da-
tum Pon-
tifici.

VII.
Jureju-
rando adi-
gi Ponti-

ficem se
ab hæresi
esse alie-
num.

scripto traditæ fidem derogârunt : hi contendebant suffimentum Diei Expiationum super igni ponendum intra templi spatium illud, quod erat ante velum, idemque cum fumum exhala-
ret introferendum esse intra Sanctum Sanctorum : Et rationem subjie-
bant, quod in Lege sit, *Quia in nube apparebo super oraculum* : nempe vole-
bant istam esse suffimenti nubem : ac sapientibus quasi per manus traditum est igni non superponi suffimentum nisi intra Sanctum Sanctorum ante fœderis arcam. Huc enim spectat Legis illud, *Ponetque incensum super ignem coram Domino*. Quoniam igitur in templo secundo metuendum erat, ne ad hæresim inclinaret Pontifex, vigiliâ Solemnitatis Expiationum iurjurando adigebatur, atque ei supradicti senes ita dicebant : Domine Pontifex nos sumus legati Senatûs, tu verò legatus nostri simul & Senatûs : nos te iubemus jurare per eum, cujus nomine inscribitur hæc augusta Domus, te nihil quidquam eorum, quæ tibi tradidimus, immutaturum. Proti-
nus & ipse fletum aliquò recedebat, quod in suspicionem venisset hæreseos, pariter & senes illi fletum abi-
bant aliquò, quod in suspicionem vocâssent hominem, cujus erat occul-
ta voluntas, quæ fortassis nihil vitii conceperat.

Tota

Tota nocte illa, quam consequeba-
tur Dies Expiationum, Pontifex, si-
quidem homo doctus erat, sedens de
Lege divinâ disputabat: qui si fuerit
tantum auditor doctorum hominum,
hi coram illo de Lege differebant. I-
dem si solitus erat legere, legebat: sin-
minus, alii coram ipso legebant eo,
ut à somno deterreretur. Sed quo de
genere coram illo legebatur? Nempe
de voluminibus sacris. Et coram il-
lo dormituro Levitæ ætate florentes
concrepabant * digito medio, & eo-
rum unus illi dicebat: Domine Pon-
tifex surge, ac * refrigera te paulu-
lum in pavimento, ne fortè dormias.
Atque exercebatur interea dum im-
molandi tempus appetebat: neque e-
nim ulla fiebat immolatio, donec cer-
tò cognoscebatur auroram esse jam ex-
ortam, ne fortè usu veniret, ut no-
ctu víctima immolaretur aliqua.

CA-

VIII. *Digito medio.* Hebr. צֶרֶחַ בְּאֶצְבַּע, quem qui-
dam volunt esse digitum indicem.

Refrigera, &c. Sacerdotes enim oportebat nudis
pedibus insisterent in templi pavimento, cuius frigus
facile impediebat insistentes, quominus dormirent.
Jam hanc locis sanctis habendam esse reverentiam
Deus ipse docuit Moysen: hic enim cum propera-
ret ad rubum illum, quem mirabatur inflammatum
non consumi, his eum verbis, quæ narrantur Exod.
3. v. 5. retardavit Dominus ac retinuit. *Ne appropie-
res, inquit, huc: solve calçamentum pedibus tuis: lo-
cus enim in quo stas terra sancta est.*

Vv 5

ART.

CAPUT SECUNDUM.

Pontificem ad varia solennitatis sacra mutasse vestes, corpus lustrasse, manus & pedes lavasse in Sanctuario. Subjicitur formula, quâ Pontifex ter in eo die uteretur cum ad confitenda sua, sacerdotum, & populi peccata, tum ad placandum Deum: ab eodem decies pronuntiarum Dei nomen Τετρεγγάμια εν, ad cuius prolationem populum foris procidisse in faciem, & certo carmine Deum magnificasse.

ART. I.
Ad varia
Diei sacra
variis Pon-
tificem
vestibus
vestitum
esse.

Cuncta igitur sacrificia quotidiana & extraordinaria Die illo faciebat summus sacerdos vestitus vestibus aureis. Et sacra hujus Diei propria faciebat vestitus * vestibus albis: erat autem ejus Diei propria operatio juvenci à Pontifice, & operatio duorum hircorum, quorum unus erat hircus emissarius, & suffimenti intra Sanctum Sanctorum incensio: hæc igitur sacra cum vestibus albis fiebant.

II. Ad singulas vestium mutationes cum videlicet vestes unas exuebat, & induebat alteras Pontifex, corpus totum ablueret oportebat: namque scriptum

ART. I. Vestibus albis. E lino videlicet byssino.

ptum legitur, *Et depositis vestibus linenis Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis.* Is igitur hoc Die corpus totum abluebat quinquies, & decies * manus & pedes lavabat. Exuebat primùm eas, quibus erat indutus, vestes communes, atque corpus abluebat: ascendebat è lavacro, & se se abstergebat: induebatque vestes aureas, atque manus & pedes lavabat: inde victimam sacrificii jugis immolabat, incendebat quotidianum suffimentum maturinum, accendebat lucernas, adolebat membra jugis holocausti, & cum his simul crustula, libaminaque: item sacrificabat juvencum & agnos septem, qui Diei solemnis causâ quotidianis sacris addebantur; quo facto manus & pedes lavabat: tum exuebat vestes aureas, abluebat corpus, ascendebat è lavacro, & se se abstergebat, induebat vestes albas, & lavabat manus & pedes, & Diei sacra peragebat: ac confessiones omnes, fortitiones, & sanguinis aspersiones fiebant intra Sanctum: Suffimenti autem incensio fiebat intra Sanctum

Lev. 16.
23. & 24.
Quoties
eo Die
Pontifex
vestes mu-
taret,
corpus ab-
lueret,
manus &
pedes la-
varet?

II. *Manus & pedes lavabat.* Erat autem peculiaris quædam ratio lavandi manus & pedes, de quo Tract. 3 disputatum est art. 16 cap 5. Eo verò modo manus & pedes lavare Hebræis consecrare est, quod à nobis jam inde à Tract. 1 observatum est ad art 6. cap. 1.

Aza.

Sanctorum : tradebat hircum emissarium homini , qui illum abduceret ad * Azazel : eximebat exta juvenci & hirci cremandi , quorum reliqua alicui cremanda dabat , atque lavabat manus & pedes : deinde vestes albas exuebat , abluebat corpus , ascendebat è lavacro , & se se abstergebat , induebat vestes aureas , atque lavabat manus & pedes : sacrificabat hircum in hostiam pro peccato illam , quæ Diei solemnis causâ quotidianis sacris addebatur , item & arietem suum , & arietem populi , & hos in holocausta , & adolebat exta juvenci & hirci cremandi : faciebat sacrificium jure vespertinum , atque lavabat manus & pedes : post exuebat vestes aureas , corpus abluebat , ascendebat è lavacro , & se se abstergebat , induebat vestes albas & manus ac pedes lavabat : introibat in Sanctum Sanctorum , ex quo acerram & thuribulum efferebat , atque lavabat manus & pedes : post exuebat vestes albas , corpus abluebat , ascendebat è lavacro , & se se abstergebat , induebat vestes aureas , atque manus & pedes lavabat : adolebat vespertinum suffimentum quotidianum , idemque lucernas accendebat ad vesperras , manus & pedes lavabat , exuebat vestes aureas , vestes communes

Azazel. De hoc explicabitur capite proximo.

nes resumebat, exhibat.

Atqui has omnes purificationes & lavationes intra Sanctuarium fieri oportebat: namque scriptum videmus, *Lavabit carnem suam in loco sancto*: excipienda tamen prima purificatio, quam fieri loco profano licebat. Nam ea quidem eò tantum spectabat, Pontifex ut se se studiosius attenderet, ac si fortè meminerit inquinamentum vetus in se residere, id hac ipsa purificatione ejus nomine factâ tolleretur. Et cum sacerdos inter vestium mutationes corpus non abluisset, aut manus & pedes non lavisset, neque inter singulas operationes, tamen ejus operatio legitima foret.

Pontifex si ætate affectâ, si valetudine esset ægrâ, de vigilia Solemnitatis apparabantur laminæ ferreæ candentes, quæ postero mane *projiciebantur in aquam lavacri, ut ejus frigus remitteretur: etenim his, quæ ex Rabbiorum institutis sabbato sunt observanda, his in templo quidem locus non erat: vel etiam tantum aquæ calidæ infundebatur in aquam lavacri, ut tandem frigus hujus remitteretur.

Singulis diebus è labro manus & pedes lavabat Pontifex sic, tanquam reliqui

IV. *Projiciebantur.* Quod ne fieret neu sabbato, neu ullo Die solenni Rabbiorum institutis sancitum erat.

§ Quod

III.

Lev. 16.

24.

Baptisma-
ta & lava-
tiones

Pontificis
esse fa-
ciendas in
Sanctua-
rio.

I V.

Duas ob-
causas
Pontifici
modico
calore
tempera-
tam esse
lavacri
aquam.

V.

Multa in

facris hoc Die fuisse mutata, vel propter honorem Pontifici habendum, vel ad celebrandum Diem festum.

liqui sacerdotes, at hoc Die solemni honoris causâ lavabat ex aureo scypho: singulis diebus sacerdotes ascendebant in collem, quâ respiciebat orientem, descendebantque de colle, quâ vergebat ad occidentem; hoc autem Die solemni sacerdotes ascendentes descendentesque per medium collem incedebant ante Pontificem pompâ decorandum: singulis diebus is, cui obvenerat forte thuribulum, thuribulo argenteo de altari capiebat ignem, quem deinde in aliud ex auro thuribulum effundebat; hoc autem Die Pontifex primo aditu capiebat ignem thuribulo aureo, quod ipsum in templum introferebat, ne nimiam operatione defatigaretur: item thuribulum quotidianum capiebat cabos quatuor; at hujus Diei cabos tres: erat quotidianum grave; at hujus Diei leve thuribulum: porro autem quotidiano breve; at hujus Diei thuribulo manubrium bene longum erat præfixum, quod laborem Pontifici levans minus loci lassitudini relinqueret: singulis diebus in altari tres erecti rogi flagrabant; at hoc Die quatuor, quo foret altare magis ornatum, ac veluti coronâ redimitum.

V I.

Lev. 16.

17.

A Pontifice confes-

Est in Lege, *Ut roget pro se, & pro domo sua, & pro universo cœtu Israël*, quibus verbis hanc subjectam esse vim, ut Pontifex vocis confessione

ne se suosque nocentes declaret traditi-
 tum est nostris : ex quo intelligitur à
 Pontifice tres eo Die factas esse con-
 fessiones : unam pro seipso , alteram
 pro se simul & pro reliquis sacerdoti-
 bus , atque ad hanc duplicem confessi-
 onem manus superponebat uno & eo-
 dem illo juvenco , quem de suo Pon-
 tifex immolabat in hostiam pro pec-
 cato : tertia confessio fiebat pro uni-
 verso populo Israëlitico , ad quam
 confessionem manus super emissario
 ponebat hirco. In unaquaque con-
 fessione gloriosum Dei nomen ter pro-
 nuntiabat , atque ita dicebat : Obse-
 cro , Domine , Ego miser in con-
 spectu tuo admisi delicta , contraxi
 scelera , feci flagitia : O Domine ,
 condona , obsecro , delicta , scele-
 ra , flagitia , quæ miser ego in con-
 spectu tuo admisi , contraxi , feci ! [§
 Id quod ore tuo venerando prolatum
 in servi tui Moyfis Lege scriptum vi-
 demus] *In hac die expiatio erit vestri
 atque mundatio : ab omnibus peccatis
 vestris coram Domino mundabimini.*
 Hic videlicet ter pronuntiatum ab eo
 fuit

§ Quod [] uncis duobus comprehensum est , id in
 textu nostri Scriptoris supprimitur , atque ejus loco ad-
 scribitur *etc.* Nos autem illud è libro precum eo , qui
 מחרור CYCLUS inscribitur , huc adduximus , ut hic
 lectori formulam illam confessionis integram subjicere-
 mus.

fuit Dei nomen, itemque fiebat in reliquis confessionibus. Et cum ducebat sortem de hirco in hostiam pro peccato immolando, idem dicebat, *Domino hostia pro peccato*: ita fiebat, ut eo Die decies pronuntiaret Dei nomen. Jam quoties pronuntiandum erat, toties sic, ut scribitur, hoc est nomen *Τετραζάμμου* pronuntiabatur. Et ab initio quidem elata voce proferebatur: ut verò multiplicati sunt homines protervi, porro Pontifex nomen hoc demissa voce proferebat, ac iucundo quodam modo operiebat sic, ut ne sacerdotes quidem ejus sodales quidquam perciperent.

VII.

Cum proferretur
intus à
Pontifice
Dei no-
men, fo-
ris popu-
lum pro-
cidisse in
faciem, ac
certo car-
mine ma-
gnificasse.
Deut. 32.
3.

Atque sacerdotes & populi in atrio consistentes cum exaudierant nomen *Τετραζάμμου* Pontificis ore sanctè purèque prolatum flexis genibus incurvato corpore procidebant in faciem, atque dicebant: *Benedictus Deus cujus regnum gloriosum in seculum seculi*: atque hoc illud est, quod scriptum legimus, * *Quando nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.* Jam Pontifex per tres istas confessiones sub finem pronuntiationis hujus nominis conversus erat ad cœ-
tum

VII. *Quando.* Verbum hoc, hinc non sonare quia, sicut transtulit Vulgatus Interpres; sed *quando*, seu *quum* volunt Hebraei id diligenter exponitur in commentariis R. Salomonis Jarchi ad hunc locum.

tum hominum Deo benedicientium , quibus Pontifex *Mundabimini* dicebat. Ad confessionem Solennitatis Expiationum totus erat dies idoneus : similiter & ad confessionem juvenecorum cremandorum.

CAPUT TERTIUM.

De ratione ducendi sortes duas duobus super hircis illis , quorum unus immolabatur Domino , alter mittebatur. De coccino ad ambos hircos alligando. Hircus emissarius quomodo abduceretur in solitudinem? Quid illo tandem fieret? A Pontifice hac die aliquid de Lege prælectum populo , & posthac eximias quasdam fusas esse Deo preces.

ERant sortes duæ , quarum in una **ART. I.**
 * scriptum erat Domino : in al- Duas co-
 tera * *Azazeli* : has ex quacunque Dic sortes
 ma- ex una &

ART. I. **S**criptum erat Domino. Omnino hircorum
 Uterque consecratur Domino , & Do-
 mino sisti jubetur uterque Lev. 16. v. 7. rursusque e-
 missarius hircus ibid. v. 10. jubetur Domino sisti vivus
 ante , quàm in solitudinem emittatur : verùm enim is
 præcipuè videbatur Domino obtingere , qui mactaba-
 tur , quia victimæ Deo immolatæ ad Hebræorum con-
 suetudinem vocantur *Panes Dei* , ut Lev. 21. v. 6. &
 passim in scriptura sacra videre licet.

Azazeli. Clarissimus Bochartus Hierozoïci parte
Fasc. VII. X x prima.

eadem
materia,
unoque è
vase esse
ductas.

materia fieri licebat, è ligno, lapide, metallo: non erat una longa, brevis altera: neque una ex argento, & ex auro altera; sed ambæ pares erant inter se, ambæ è ligno constabant: fiebant autem ex auro in templo secundo: hæ duæ sortes conjiciebantur in unum & idem vasculum, quod capiebat manus duas eò, ut Pontifex * velut aliud agens manus infereret: vasculum illud profanum erat,

prima, lib. 2. cap. 54. multorum multas ac varias huius nominis explicationes enodationesque refellit argumentis quàm firmissimis: tum verò suam ipse conjecturam subjicit valdè veri similem; Azazel nomen esse Arabicum, quo significetur *secessus*, *locus solitarius*, in quem abducebatur hircus ille, quo de agitur. Conjecturam exemplis illustrat innumeris, quæ ex Arabum monumentis in medium profert. Sed gravissimum omnium, ac multò certissimum argumentum ex ipsa ducitur scriptura sacra. Etenim Lev. 16. v. 10. de hircu emissario scriptum legimus, לשלח אותו לעזאזל, quod ad verbum est, *Ad emittendum illum ad Azazel in desertum*: atqui eodem cap. v. 22. hircus emissarius dicitur portare iniquitates Israëlitarum לארץ גוריה, quod Recentiores, *In terram inhabitabilem*, Vulgatus Interpres eleganter reddidit, *In terram solitariam*. Ex quo patet quòd primùm Azazel dicitur, paulò post *secessum*, seu *locum solitarium* appellari.

Velut aliud agens. Ut sortes utraque manu indiscriminatim tolleret, neque alteram alteri præferret; sed omnia sortis permitteret arbitrio, vel potius Dei, qui sortes dirigit secundum illud Prov. 16. 33. *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.*

erat, è ligno constabat, *Κάλπις* dicebatur.

Hic igitur erat fortiendi modus : **II.**
 in atrio quâ vergebat ad orientem *Qualis es-
 Κάλπις* ponebatur ad partem altaris a- *set for-
 quilonarem : hic constituebantur hir- tiendira-
 ci duo, quorum facies ad occiden- tio & ceri-
 tem, & ad orientem posteriora con- monia?
 vertebantur : adveniebat eò Ponti-
 fex, cujus à dextra vicarius incede-
 bat, & Antistes familiæ ministran-
 tis à sinistra : ante Pontificem erant
 hirci duo, unus ad dextram, & al-
 ter ad sinistram.*

Quatiebat arculam, & duorum **III.**
 hircorum sortes duas duabus manibus
 ducebat, aperiebatque manus : si
 esset, ut sortem eam, quæ inscribe-
 retur *Domino* dextrâ teneret, vicarius
 ei dicebat, Domine Pontifex tolle
 manum tuam dextram : si eam ha-
 beret in manu sinistra, Antistes fa-
 miliæ ministrantis ei dicebat, Do-
 mine Pontifex tolle manum tuam si-
 nistram : tum hircis illis duobus has
 duas sortes imponebat, dextram dex-
 tro, lævo lævam : quanquam si non
 imposuisset, nihil obstarer : verum
 enim rem præceptam omisisset : atque
 sortium impositio omnino res est præ-
 scripta, quæ nihil obstabat : verum
 ductio sortium si non erat divina res,
 nihilominus necessario requirebatur :
 ex quo fiebat, ut hominem alienum

hircis imponere sortes liceret, non liceret autem hominem alienum ex urna sortes ducere.

IV. Porro Pontifex * coccinum, quod duorum cyclorum pondus exæquaret, & haberet linguæ formam, ad hirci emissarii caput alligabat: tum hircum istum constituebat ad locum illum, ex quo mittebatur: * Et alligat-

IV. *Coccinum quod*, &c. Coccinum illud in linguæ figuram textum traditur in Talmude Tract. ראש השנה fol. 31. pag. b. & יומא cap. 6 fol. 67. pag. a. subito colorem amisisse, & candidum evasisse per miraculum propemodum anniversarium, ex quo significatio fiebat Deum benignè populo peccata condonasse: huc enim spectare, hoc sibi velle Esaïæ vatis illud, quod cap. 1. v. 18. scriptum videmus, *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra, quasi vermiculus, velut lana alba erunt.* Porro Tract. יומא cap. 4. fol. 39. pag. b. traditur 40. annos ante disturbancem templi secundi miraculum id fieri desitum.

Et alligabat etiam, &c. In textu est ולנשחט כנגד ביה שחיטתו quod quidem non est referendum ad incisum proximum ומעמדו; sed ad membrum antecedens וקושי לשון, quemadmodum disertè traditur in Talmude, atque ibidem explicatur etiam à Rabbi Salomone Jarchi; tum etiam in commentariis, qui כסף משנה inscribuntur, hoc ipso loco explanatur. Jam textum hunc per se sic satis obscurum, si ad verbum interpreteris, est *Et mactando ad locum mactationis sue*, quod præcisè dictum hanc habet sententiam hircum mactandum quoque fuisse coccino præligatum: sed in hirco emissario coccinum fuisse ad caput alligatum, & in hirco mactando ad jugulum. Quod autem jugulum

ligabat etiam ejusmodi coccinum ad jugulum hirci mactandi, atque immolabat juvencum suum in hostiam pro peccato, item & hircum illum, cui obvenerat fors inscripta *Domino*.

Idem horum sanguinem * in templum inferebat: nam ex amborum sanguine per Diem illum aspersiones fiebant tres & quadraginta: ac primum quidem ex sanguine juvenci aspersiones octo fiebant in Sancto Sanctorum intra binos vectes arcæ foederis ad unum circiter palmum ab propitiatorio sic, uti scriptum videmus, *Et asperget digito septies contra propitiatorium*: hinc una fiebat aspersio sursum versus, & deorsum versus fiebant aspersiones septem: nam quod scriptum legitur, *Et asperget*

v.
Quot & quales eo Die fient ab Pontifice aspersiones?

Lev. 16.

14.

Ibidem.

septies,

gulum passim à Talmudistis, & ceteris Scriptoribus vocetur *למחט* *locus mactationis*, ea causa est & ratio, quod Judæi mactandis animantibus non sic, ut reliquæ fere gentes capita ictibus elidunt, sed cultro quam acutissimo & eodem oblongo jugulum transversum præcidunt; id adeo, quia passim jubentur animantium sanguinem fundere velut aquam: putant autem si caput animantis ictibus elidas, sanguinem ejus sic concreescere, uti porro fundi nequeat.

V. *In templum, &c.* Hoc videlicet illud est, quod ait Apostolus Epist. ad Hebræos cap. 9 v. 25. *Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno.* Nam, ut ibid. paucis ante versibus commodè dicit idem Apostolus, *Omnia pane in sanguine secundum Legem mundantur.*

septies, id traditio docuit intelligendum esse præter asperſionem primam. Pontifex igitur asperſiones ita numerabat, una, una & una, una & duæ, una & tres, una & quatuor, una & quinque, una & ſex, una & ſeptem. Quòd autem ita numerabat hæc cauſa erat, quia alioquin fieri potuiſſet, ut per oblivionem numero ſeptem asperſionum asperſionem primam comprehenderet: tum deinde de ſanguine hirci item inter vectes arcæ fœderis asperſiones fiebant octo, una videlicet ſurſum, & deorſum ſeptem, quæ asperſiones eodem modo numerabantur, quo ſuperiores ex ſanguine juvenci. * Poſt in templo contra velum iterum ex ſanguine juvenci fiebant asperſiones octo, una ſurſum, & deorſum ſeptem: namque de ſanguine juvenci ſcriptum legitur, *Contra propitiatorium & coram propitiatorio*, ac numerandi ratio tenebatur eadem, quæ in Sancto Sanctorum: tum etiam de hirci ſanguine fiebant item contra propitiatorium asperſiones octo, una ſurſum, deorſum ſeptem. Nam de hirci ſanguine ſcriptum fuit, *Facietque de ſanguine ejus quemadmodum fecit*

Ibidem.

Lev. 16.

15.

Post in templo. Ut hic, ſic paſſim hoc Tractatu toto templum opponitur Sancto Sanctorum, ac ſumitur pro ea duntaxat parte, quæ fere Sanctum nuncupatur. Vide notam à nobis appoſitam ad art. 5 cap. 1. Tract 1.

Imi-

fecit de sanguine juvenci. Et hoc loco eadem atque intus numerandi ratio tenenda fuit : & cuncti sistis aspersio- nibus faciendis Pontifex ut spargen- do summam infimamque loci partem attingeret neutiquam contendebat : sed * imitabatur lictorem , qui da- mnatos verberum ictibus undequadra- ginta multabat : postea juvenci san- guis cum hirci sanguine confundeba- tur , atque de confuso amborum san- guine fiebant aspersiones quatuor ad quatuor cornua altaris aurei in tem- plo siti , item & aspersiones septem ad ejusdem altaris medium.

Ad singulas istarum quadraginta trium aspersionum Pontifex digitum in sanguinem intingebat : nec verò licebat , ut per tincturam unam & eandem aspersiones fierent duæ : por- ro reliquum sanguinis effundebatur ad altaris exterioris fundamentum , quæ spectabat occidentem.

Exinde vivum hircum Pontifex e- mit-

Imitabatur lictorem, &c. Damnatus verberibus, ut in Talmude narratur, ad columnam alligatus de- nudabatur, atque à lictore cædebatur loro sic, ut pri- ma plaga scapulis, & reliquæ deinceps alia subter a- liam infligerentur, donec gradatim ad lumbos per- ventum esset. Similiter summus sacerdos dabat ope- ram non ut aspergendo summam & infimam templi partem attingeret, sed ut alicunde orsus singulas deinceps aspersiones disponderet, atque aliam ab alia ve- lut ordinaret.

Hircus emissarius
quo modo abdu-
ceretur
in solitu-
dinem?
Quid de
illo tan-
dem fie-
ret?

mittebat per hominem eum, qui ad hircum istum in solitudinem abducendum delectus erat. Atqui ad abducendum illum omnes erant idonei scilicet: sed Pontifices certum quendam hominem ad hanc rem deligebant, & iidem non sinebant ut eum abduceret * Israëlita. Jam ab urbe Hierosolyma ad solitudinis initium per viam erant constituta tuguria, quorum in unoquoque quietè sedebat unus aliquis, aut plures: hi eum, qui hircum abducebat in solitudinem, hominem comitabantur à tuguriorum uno * ad alterum. Apud unumquod-
que

.IV

VII. *Israëlita.* Aliquando tamen usu venisse, ut hircus iste averruncus in solitudinem abduceretur per quendam Israëlitam Tisppporiensem nomine Arsalam traditur in Talmude cap. 6. Tract. נדב.

Ad alterum. Solitudo illa, in quam abducebatur hircus averruncus, distabat ab urbe Hierosolyma, uti scriptum legitur cap. 6. Tract. נדב, stadia 90 quorum septem cum semisse milliare unum, & totum adeo hoc spatium milliaria conficiebat 12. Erat igitur metuendi locus, ne per iter sat longum, & sanè quàm solitarium humani quid accideret ei, qui rem universi populi tantam ac tam gravem peragebat. Itaque adjungi comitem itineris illi necesse erat: sed nullum unum ire viæ comitem perpetuum licebat. Namque lex est Judæis, ut eorum nemo quisquam, præter illos, qui itidem ut hirci ductor nominatim excipiuntur, nec sabbato, nec ullo die festo extra locum, ubi degat, plus quàm 2 milliaria itineris faciat, quod spatium Actuum Apostolorum cap. 1. v. 12.

vo.

JIV

X

que tugurium monebant hominem
adesse cibum, adesse portionem: qui,
si vires eum deficere coepissent, at-
que ad illas reficiendas opus esset ci-
bo, omnino * cibum caperet; sed
nunquam usu venit, ut eo indigeret.

Po-

vocatur *iter sabbati*. Inde factum illud quod eodem
cap. 6. Tract. 8^{mo} litteris proditum est. Constituta sunt
per viam, qua hircus abduceretur, tuguria 10 quo-
rum aliud ab alio milliaris intervallo disjunctum esset,
& tantundem esset ab urbe distitum tuguriorum pri-
mum, & postremum ab initio solitudinis. Principes
civitatis ductorem hirci comitabantur ad primum us-
que tugurium, atque redibant: sic eundo redeun-
doque bina conficiebant milliaria, quod iter die so-
lenni fieri licebat: Porro erant singuli vel etiam plu-
res, qui singula tuguria saltem per solennitatem in-
habitarent: hi ductorem hirci deinceps excipiebant
ac deducebant à suo quisque tugurio ad tugurium
sibi proximè vicinum, atque revertebantur; ita fie-
bat, ut hirci ductor sine comite foret nusquam, nec
comitum quisquam *iter sabbati* præfinitum excede-
ret.

Cibum caperet. Quod quidem, præter hirci du-
ctorem nemini concessum erat. Namque hoc Le-
gis edictum, quod extat Lev. 16. v. 29. *Mense septi-
mo decima die mensis affligetis animas vestras*, Judæi
sic interpretantur, ut velint hac solennitate jejunium
publicum esse celebrandum, quorum interpretatio-
nem confirmat B. Theodoretus *Quæst. in Lev.* Jeju-
nium istud hodie servari quàm religiosissimè palàm
faciunt quotquot ubique gentium degunt Judæi: &
olim servatum esse testatur Josephus Historicus, qui
lib. 3. Antiquitatum cap. 10 hoc scriptum reliquit.
„ Decima deinde lunà ejusdem (septimi) mensis je-
„ junant usque ad vesperam.

Postremi tugurii habitatores ad extremum *iter sabbati* consistebant, atque procul observabant hominem quid rerum ageret. Quid ille verò? Nempe coccinum illud, quod linguæ reddens speciem erat hirci cornubus illigatum, dividuum faciebat: dimidium ejus ad saxum deligabat, & dimidium inter hirci cornua: retrudebat hircum ita, ut deorsum volveretur. Et vixdum hircus ad medium montem revolutus erat cum membra ejus dissipata cernerentur: inde reversus homo sub postremo illo tugurio * manebat ad vesperam: ac paratæ erant speculæ ex quibus sublata sudaria significarent hircum attigisse solitudinem. Et Pontifex postquam hircum emissarium delecto homini abducendum tradiderat, redibat ad juvenicum & hircum, quorum sanguine Sanctum Sanctorum respersum fuerat: his discissis eximebat exta, quæ primùm vase reponebat, tum adolebat in altari: idem & carnem eorum reliquam in majora secabat frustra, quæ eadem quadem velut implicatione inter se colligata relinquebat, non dissolvebat: tum eadem aliis tradebat deportanda ad eum locum, quo cre-

Manebat ad vesperam. Nihil enim causæ erat, cur porro per reliquum diei solemnis spatium contra Legem iter faciendum susciperet.

cremabantur : hinc ea simul cum pelle sua perfcindebantur , sicut alio loco disseuimus.

Ut primum hircus emissarius pervenerat ad solitudinem , Pontifex in atrium mulierum exhibat : hinc astantibus de Lege prælegebat aliquid : atque interea dum id ipse legebat , juvenus & hircus cremabantur ab aliis ad receptaculum cineris. Ergo fieri non poterat , ut qui lectioni Pontificis , idem simul & juveni hircique cremationi assisteret. Jam horum cremationem per hominem alienum fieri licuisse supra dictum est.

Lectio verò non erat ipsa divina res : quare vel suis , si lubuerat , indutus vestibus albis communibus legebat , vel , si malebat , indutus sacris vestibus albis : namque sacerdotibus esse concessum , ut vestibus uterentur sacerdotalibus etiam extra rem divinam alio loco exposuimus.

Erat iste legendi modus : Sedebat in atrio mulierum Pontifex , cujus in conspectu populus omnis stabat in pedes. Aedituus volumen Legis depromebat , & idem hoc tradebat princip Synagogæ : Synagogæ princeps idem illud tradebat vicario , & vicarius demum Pontifici : Pontifex accipiendo volumini assurgebat , idemque stans legebat ex eo totam illam sectionem , cujus principium est, POST MORTEM.

VIII.

A Pontifice aliquid de Lege prælectum esse populo.

IX.

X.

Quinam esset prælegendi modus?

Lev. 16. 1.

Et

Ibid. 23.
27.

Num. 29.
v. 7.

Et è sectione illa, quæ est de diebus solemnibus legebat à versu *Decimo die* ad finem ejus rei: tum volumen convolvebat, & in sinu suo repositum tenebat, atque ita dicebat, plus quàm ego prælegi vobis hîc scriptum est, atque ex ea parte Pentateuchi, quæ est de recensendo Israëlitarum numero, memoriter recitabat, *Decima quoque*, &c. ad finem hujus rei. Id verò recitabat memoriter, quia liber ille Legis inspectante tota Ecclesia non ita evolvitur: nec verò legebat id de alio libro, quia non est permîssum, ut unus & idem homo de libris duobus quidquam populo prælegat, ne librorum prior veniat in suspicionem vitii.

XI.
Post le-
ctionem
à Ponti-
fice pre-
ces quas-
dam exi-
mias esse
Deo tu-
fas.

Ante & post lectionem istam fundebat preces eas, quæ solent in Synagogis: sed enim preci posteriori sex alias addebat, *Placeat tibi Domine Deus noster*, &c. *Nos tibi confitemur*, &c. *Ignosce nobis*, *Pater noster*, quia *peccavimus*, &c. atque isti precationi hanc clausulam addebat, *Laus tibi Domine*, qui misericors populo tuo *Israël peccata condonas*: Hoc ordine videlicet primæ tres preces fundebantur: tum seorsum pro templo Deum precabatur: atque hujus precis erat ista sententia, ut stabile permaneret templum, & reluceret in eo divina Majestas: clausula erat, *Laus tibi Do-*

Domine, qui Sion incolis. Porro pro populo Israëlítico seorsum Deum orabat in hanc sententiam, ut populum Israëliticum saluum & incolumem præstaret, neque Regem ex eo sublatum esse vellet: clausula erat, *Gratia tibi Domine, qui delegisti Israël.* Denique seorsum pro sacerdotibus Deum orabat in eam sententiam, ut cordi esset Deo eorum cum tota agendi ratio, tum præcipuè rei divinæ administratione, ac suam in eos benignitatem conferret: clausula erat, *Gratia tibi Domine, qui sacrasti sacerdotes:* addebat inde preces, obsecrationes, hymnos, & rogationes more & modo suo: clausula erat, *Opitulare Domine populo tuo Israël, quia enim populus tuus opis est indigens: gratia tibi Domine, qui precem exaudias.*

CAPUT QUARTUM.

Quo ordine ea die fierent cunctæ sacrarum operationes?

AD hunc igitur Diem hic erat orationum operationum ordo: meridiana nocte fors auferendi cineris ducebatur: focus extruebatur lignis & altare itidem, ut singulis diebus ordine suprâ dicto purgabatur cinere usque

ART. I.

Quo tandem ordine fierent cunctæ sacrarum

rum ope-
rationes?

que dum appeteret tempus immolan-
dæ victimæ jugis sacrificii, quod tem-
pus cum appeterat è bysso findon ex-
tendebatur inter Pontificem & popu-
lum. Erat autem è bysso findon i-
deo, ut significaret Pontifici propria
ejus Diei sacra facienda esse cum ve-
stibus byssinis: tum Pontifex exuebat
vestes communes, corpus abluebat,
induebatque vestes aureas, idemque
lavabat manus & pedes, atque jugu-
labat victimam jugis sacrificii sic, ut
duorum illorum * signorum partem
majorem abscinderet, & reliquam
jugulationem alteri perficiendam tra-
deret: ipse confestim ejus victimæ
sanguinem excipiebat, quo resperge-
bat altare ex præscripto: tum in tem-
plum introibat, incendebat suffimen-
tum matutinum, accendebat lucer-
nas, adolebat membra jugis sacrificii
crustula, libaminaque ad illam pror-
sus rationem sacrificii jugis quotidia-
ni, quam nos alio loco exposuimus.
Post sacrificium jure sacrificabat ju-
vencum, & agnos septem, qui quo-
tidianis sacris addebantur hac Solen-
nitate: tum lavabat manus & pedes
atque vestes aureas exuebat: exinde
corpus abluebat, inducebat vestes al-
bas, lavabat manus & pedes, ac per-
gebat

ART. I. **S**ignorum. Vide notam à nobis appositam
ad art. 8, cap. 4. Tract. 5.

Lapi-

gebat ad juvenicum suum : is stabat inter vestibulum & altare : caput ejus ad meridiem , aspectus ad occidentem conversus erat : stabat autem sacerdos ad orientem , & convertebat aspectum ad occidentem versus. Hic impositis juvenici capiti manibus duabus peccata confitebatur , ita dicens, Obsecro Domine , ego miser in conspectu tuo admisi delicta , contraxi scelera , feci flagitia , ego miser , & domus mea : O Domine , condona , obsecro , delicta , scelera , flagitia , quæ admisi , contraxi , feci in conspectu tuo miser ego & domus mea , id quod in Lege Moyfis servi tui scriptum videmus , *In hac die expiatio Lev. 16. exit vestri atque mundatio : ab omni- v. 30.*

bus peccatis vestris coram Domino mundabimini : ducebat inde sortes duorum hircorum , & coccinum illud , quod habebat linguæ speciem , deligabat ad caput hirci emissarii , quem porro constituebat contra locum illum , ex quo mittebatur : itemque deligabat ejusmodi coccinum ad jugulum hirci mactandi : rursus ad juvenicum suum adibat , atque ejus capiti manus suas imponebat , ac denuo peccata confitebatur , ita dicens , Obsecro Domine , ego miser in conspectu tuo admisi delicta , contraxi scelera , feci flagitia , ego miser , & domus mea , & posteritas Aaronis , populus tuus
san-

*Ibidem.**Ibid. v. 12.*

sanctus : O Domine , condona , obsecro , delicta , scelera , flagitia , quæ in conspectu tuo admisi , contraxi , feci , ego miser , & domus mea , & posteritas Aaronis , populus tuus sanctus , id quod in Lege Moyſis ſervi tui ſcriptum videmus , *In hac die* , &c. tum juvencum mactabat , excipiebat ejus ſanguinem , quem ſanguinem alicui dabat commovendum ; ne foris in quarta templi areola concreſceret : apprehendebat inde thuribulum , quo proximè ad partem occidentis capiebat ignem ex altari , prout ſcriptum legitur , *De altari à conſpectu Domini* : altari degreſſus ignem in atrii tabulato reponebat : hinc ei promebatur acerra , & vas plenum ſuffimenti bene fracti , ex quo ſuum implebat pugillum ita , ut nec menſuras abraſas , nec ruruſus accumulatas , ſed planè expletas imitaretur : porro eum ex ſua quiſque magnitudine vel parvitate metiebatur , & quidquid ex ſuffimento demptum erat dabatur in acerram. Dictum eſt ante cum uſu veniſſet , ut ſiniſtrâ manu transferretur aut victimarum ſanguis , aut aliud quidpiam rei divinæ , id temeratum fuiſſe : quamobrem æqui boni ratio poſtulabat quidem ut Pontifex manu ſiniſtrâ thuribulum , & acerram ſuffimenti ferret dextrâ : ſedenim thuribulum quoniam erat grave ac calidum

dum ad usque foederis arcam manu
sinistrâ gestare non poterat : itaque
dextrâ thuribulum, & acerram suffi-
menti sinistrâ prehendebat, ingredie-
baturque per templum ad Sanctum
Sanctorum, ubi velum in se replica-
batur : introibatque in Sanctum San-
ctorum usque ad arcam foederis, quò
cùm venerat deponebat thuribulum
inter duos arcæ vectes : at in secun-
do templo, quoniam arca nulla erat,
Pontifex thuribulum in * lapide fun-
dationis deponebat : tum oram acer-
ræ vel extremis digitis, vel etiam den-
tibus apprehendebat, atque pollice
suffimentum ex acerra deducebat in
pugnum usque dum rursus explere-
tur itidem, ut erat ab initio : hæc
verò omnium, quæ erant in templo
operationum difficillima fuit : inde
suffimentum supra prunas coacervans
inserebat manum in thuribulum a-
deo, ut suffimentum propius ab arca,
atque

Lapide foundationis. Exponitur à Scriptore nostro
in commentariis suis Misnicis ad art. 2. cap. 5. Tract.
Jomæ sic esse vocatum lapidem, quòd inesset eo lo-
co, ubi fierent Deo sacra, quæ sint fundamentum,
quo mundus totus nitatur. In eandem sententiam
exponitur idem hoc ab altero Interprete Misnico Bar-
tenora, à quo additur & illud Noæ sacrificio addu-
ctum esse Deum, ut jure jurando se se obstringeret
se non esse commissurum ut deinceps terram diluvio
mischeret. Ita fieri, ut sacrificiis faciendis mundus ve-
luti fundamento constituatur ac confirmetur.

atque abesset longius ab ore suo ne combureretur, & ibidem expectabat tamdiu, donec ædes tota fumo compleretur: tum exhibat, ac pedetentim ingrediebatur retrò sic, ut os ejus ad Sanctum Sanctorum, & tergum esset conversum ad templum usque dum extra velum excessisset: huc cum evaserat certam quandam in templo precem Deo fundebat, eamque perbreve, ne populus metu perturbatus Pontificem in templo mortuum esse crederet: talis igitur erat illa precatio: Sit tua voluntas Domine Deus noster, ut, si debuisset annus hic æstuosus esse, fiat pluviosus, ut scepturn ex domo Judæ nunquam excedat, nec domus Israël populi tui gravi conflictetur annonâ, nec viatorum preces ab aspectu tuo oblitescant.

II.

Interea dum suffimentum in Sancto Sanctorum incendebatur, omnino populus omnis recedebat à templo, non recedebat autem de spatio inter vestibulum & altare intermedio: neque enim quotidie loco inter vestibulum & altare intermedio cedendum erat, nisi interea temporis quo aut intra templum suffimentum incendebatur, aut inspergeretur templo sanguis sic, ut Tract. de Sacrificiis Jugibus explicavimus. Posthæc Pontifex juveni sanguinem recipiebat ab eo, qui

qui perpetuò illum agitabat ne con-
cresceret, atque in Sanctum Sancto-
rum inferebat, ibique inter arcæ ve-
ctes ex eo sanguine aspersiones octo
dabat, reliquum efferebat in tem-
plum, ubi quædam erat ex auro sty-
lobata, in ea hoc reponebat: tum
templo excedebat, jugulabat hir-
cum, & ejus sanguinem excipiebat,
inferebat in Sanctum Sanctorum, i-
bique inter vectes arcæ dabat asper-
siones octo, reliquum efferebat in
templum, atque in altera templi sty-
lobata aurea ponebat: exinde recipie-
bat de superiore stylobata juveni san-
guinem, ex quo contra velum è re-
gione arcæ dabat aspersiones octo,
& quod reliquum erat deponebat:
sumebatque hirci sanguinem, ex quo
itidem contra velum è regione arcæ
dabat aspersiones octo: postea reli-
quum è sanguine juveni in id, quod
ex hirci sanguine relictum fuerat, in-
fundeat, rursusque totum simul effun-
debat in pateram, quâ primùm conti-
nebatur juveni sanguis, quò magis in-
ter se confunderentur: Et cum paulò
præter aureum altare staret medius in-
ter altare & candelabrum, sanguine
istò sic confuso respergere altaris au-
rei cornua incipiebat: circumibat igi-
tur altaris cornua satis longè remo-
tus, ac ducebat initium ab interme-
dio inter orientem & septentrionem

cornu: hinc procedebat ad cornu septentrioni & occidenti intermedium: inde ad cornu occidenti & meridiei intermedium: inde ad intermedium meridiei & orienti cornu. Jam aspersiones istas ab altaris inferiori parte ad superiorem dirigebat omnes præter extremam, quam quòd propius à se daret, dirigebat ab parte altaris superiori ad inferiorem, ne fortè vestes ejus sanguine commacularentur: exinde carbones & cineres altaris aurei movebat huc & illuc adeo, ut aurum aperiret, atque puram illam altaris partem sanguine confuso respergebat septies ad meridiem, ubi loci cornuum ejus aspersiones absolverat: egrediebatur inde, & reliquum sanguinis effundebat in basim altaris exterioris, quàm spectabat ad occidentem. Hinc accedebat ad hircum emissarium, cui manus * duas imponebat, atque peccata confite-

II. *Duas imponebat, &c.* Quisquis sacrum piaculare facturum victimæ suæ capiti manus imponebat duas, peccata confitebatur, & impendentia sibi mala in hostiæ caput detestabatur. Quod idem Pontifex, qui personam totius Ecclesiæ sustinebat, Solennitate Expiationum facere nomine universi populi jubetur Lev. 16. 21. *Et posita utraque manu super caput ejus confiteatur omnes iniquitates filiorum Israël, & universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus.* Eundem fere ritum execrandi ac detestandi capita victimarum ab Ægyptiis servatum in facien-

firebatur, ita dicens, Obsecro Domine, admiserunt delicta, contraxerunt scelera, fecerunt flagitia in conspectu tuo populus tuus, domus Israël: O Domine, condona, obsecro, delicta, scelera, flagitia, quæ admiserunt, contraxerunt, fecerunt in conspectu tuo populus tuus, domus Israël, id, quod in Lege Moyfis servi tui scriptum est, *In hac die expiatio erit vestri, &c.* tum hircum istum in solitudinem mittebat, atque è juvenco & hirco, quorum sanguinem in Sanctum Sanctorum intulerat, exempta exta in vase reponerat, reliqua eorum cremanda mittebat ad cineris receptaculum: hinc exibat in atrium mulierum, ubi de Lege populo quædam prælegebat postquam hircus emissarius solitudinem attigerat: lavabat inde manus & pedes, atque vestes albas exuebat: tum corpus abluebat, induebat vestes aureas, manus & pedes lavabat, atque hircum illum, qui foris erat sacrificandus, sacrificabat, & hircus iste ex sacris ejus Diei extraordinariis unum erat: tum arietem suum simul & arietem populi sacrificabat, quia scriptum legimus, *Egressus obtulerit holocaustum*

*Lev. 16.
v. 30.*

Ibid. v. 24.

dis piaculis legimus apud Herodotum lib. 2 cap. 39. indeque factum, ut Ægyptii nullo prorsus animalis capite vescerentur.

*caustum suum, ac plebis: tum exta
juvenci & hirci cremandorum adole-
bat, faciebat sacrificium jube vesperti-
num, atque manus & pedes lavabat,
vestes aureas exuebat: exinde corpus
abluebat, induebat vestes albas, at-
que manus & pedes lavabat, introi-
bat in Sanctum Sanctorum, ex quo
thuribulum & acerram efferebat, at-
que lavabat manus & pedes, & ve-
stes albas exuebat: deinde corpus ab-
luebat, induebat vestes aureas, at-
que manus & pedes lavabat, incen-
debat suffimentum vespertinum, ac-
cendebat lucernas vespertinas sic, ut
singulis diebus fieri solebat: tum la-
vabat manus & pedes, vestes aureas
exuebat, induebat vestes suas, ac do-
mum suam abibat. Jam domum
suam eum deducebat populus omnis,
& ipse, quod salvus & incolumis è
Sancto Sanctorum exisset, diem fe-
stum celebrabat.*

CAPUT QUINTUM.

Duos illos hircos specie , staturâ pretio pares inter se fuisse.

OMnia illa sacra , quæ Pontifex ART. I.
vestitus vestibis albis intus in Sacra, si
templo faciebat , erant ordine prædi præposte-
cto facienda : si res rei præponeretur, rè fierent
nihil actum erat. intus, nul-
la fuisse.

Si prius quàm jugularetur juven-
cus , de suffimento plenus pugillus exi-
meretur, nihil actum erat. Nam si ple-
nus ille pugillus eximebatur in atrio ,
at certè intus in templum introfer-
retur , intus sacrificaretur , oportebat.
Et hircus si jugularetur ante , quàm
juvenci sanguis conspergeretur , nihil
actum erat : is enim in atrio jugula-
batur ; at sanguis ejus ferebatur in-
tus.

Aries & hircus illi , qui sacris quo-
tidianis addebantur , si sacrificaren-
tur ante sacra quotidiana , nihil actum
erat.

Jam si Pontifex in Sancto Sancto-
rum hirci sanguinem sanguini juven-
ci prætulerit , oportebat ut ante ab-
solutam operationem illam aspersio-
nes de sanguine juveni fierent ex
præscripto , deinceps alius offerretur
hircus , jugularetur , atque ejus san-

guine Sanctum Sanctorum ex præscripto respergeretur, & prior hircus temeraretur. Sin Pontifex in illis, quæ fiebant in templo contra velum, asperfusionibus, hirci sanguinem sanguini juvenci prætulerit, oportebat, ut post inspersum juvenci sanguinem, sanguinem hirci denuo conspergeret.

V. Si sanguis in Sancto Sanctorum funderetur ante perfectas asperfusiones, alius afferretur sanguis oportebat, quo Sanctum Sanctorum de integro respergeretur.

VI. Si perfectis in Sancto Sanctorum, inchoatis in templo asperfusionibus efunderetur sanguis, sanguinem oportebat afferri alium, atque asperfusiones templi redintegrari.

VII. Si post absolutas templi resperfusiones, & inchoatas altaris aurei, funderetur sanguis, alium oportebat afferri sanguinem, quo de integro respergeretur altare: namque omnes illæ resperfusiones separata quædam per se piacula erant.

VIII. Si perfectis altaris asperfusionibus denique funderetur reliquus sanguis, nihil erat, quod sanguis afferretur alius: nam effusio reliqui sanguinis super exterius altare nihil quidquam impediebat. Quod si juvenci sanguis efunderetur ante perfectas omnes asperfusiones alius offerendus erat juven-
cus, tum denuo de suffimento ple-
nus

nus pugillus erat eximendus prius, quam jugularetur alter iste juvencus: id suffimenti incendebatur, inferebatur juvenci sanguis, & fiebant ex eo resperfusiones.

.I I X

Atque postremus iste juvencus demum vestes contaminabat, & cremabatur ad cineris receptaculum, quippe quo juvenco demum piaculum peragebatur.

I X.

Quod si juvenci sanguis sanguine commisceretur hirci ante peractas asperfusiones, aspergio una sursum versus, & septem asperfusiones deorsum nomine juvenci, rursusque aspergio una sursum, & deorsum asperfusiones septem fuerant hirci nomine faciendæ. Sin ad ultimam demum asperfusionem sanguine sanguis confunderetur, nomine juvenci deorsum una fiebat aspergio, tum etiam una aspergio supra, & infra septem asperfusiones hirci nomine fiebant.

X.

Ipsæ si pateræ confunderentur inter se, ut ignoraretur utra illarum sanguinem juvenci, utra sanguinem hirci contineret, ex earum unâ aspergio una supra, infra fiebant asperfusiones septem; & ex alterâ item una aspergio supra, infra asperfusiones septem, iterumque ex paterâ primâ una aspergio supra, infra septem asperfusiones fiebant: hoc enim pacto necessario primum ex sanguine juvenci, & deinde

XI.

ex hirci sanguine fiebant aspersio-
nes.

XII.

Si juveni sanguis, & sanguis hirci binis singuli pateris exciperentur, tum pateræ ex dimidia parte inter se confunderentur sic, ut ex duabus istis inter se confusis, quæ containeret sanguinem juveni, non secerneretur ab ea, quæ containeret sanguinem hirci, de reliquis illis, quæ non erant inter se confusæ, pateris aspersiones fiebant ex præscripto, ac si porro sanguinis aliquid in ipsis relietum fuerit, id in basin ex præscripto fundebatur: pateræ verò istæ, quæ fuerint inter se confusæ, in fossam effundebantur.

XIII.

Lev. 16.6.
Juven-
cum Pon-
tificis hoc
Die sacri-
ficandum
omnium
sacerdo-
tum fuisse
commu-
nem.

Omnino juvenicum Solennitate Expiationum sacrificandum Pontifici ære suo emptum oportebat, quia scriptum legitur, *Juvenicum sacrificii pro peccato suum*: verum enim hac in hostia Deus pecuniæ pontificiæ socios participesque fecit cunctos sacerdotes, qui nisi consortes ejus victimæ fuissent, eam neutiquam expiarentur. Itaque si mortem obisset Pontifex prius, quam mactasset juvenicum, non erat opus, ut juvenicum alium offerret is, qui succedebat in Pontificis locum sacerdos, sed prioris juvenicum immolabat: neque enim hæc erat hostia pro peccato, cujus dominus vitæ functus sit, quam per seipsam mori jus erat, quia non erat jus per seipsam

psam mori hostiam pro peccato eam, quæ pertineret ad multos. Quod si juvenum illum jugulâset Pontifex, tum deinde mortem oppetiisset ipse prius, quàm juveni sanguinem in expiationem adhibuisset, qui succedebat ei sacerdos ejusdem juveni sanguinem in templum inferebat, atque in expiationem impendebat.

Qui Solennitate Expiationum offerebantur hirci duo, hos specie, staturâ, pretio pares inter se & similes esse opus erat: porro eos simul unâ coëmptos oportebat. Quanquam si non essent similes inter se, si alter uno die, & postero die coëmptus esset alter, nihilominus legitimi fuissent.

Cùm usu venisset, ut hircorum alter morte occumberet ante, quàm fuisset eorum facta sortitio, coëmendus erat alius, qui hirco superstiti conjungeretur: sin autem post ductas sortes hircorum alter moreretur, adducebantur alii duo, quorum primum fiebat sortitio, tum videndum erat uter superiorum hircorum occubuerit: si qui erat Domini, Pontifex ita dicebat, in illius locum succedat is, qui jam nunc sorte Domino obtigit: sin mortuus esset is, quia Azazelem erat emittendus, Pontifex dicebat, In illius locum succedat is, qui Azazeli nunc sortitò obtigit: alter autem

IVZ
XIV.
Duos hircos Solennitatis specie, statura, pretio pares inter se fuisse.

XV.

ex

ex illis duobus, quorum fuerit extrema facta sortitio, oportebat ut pasceretur interea dum vitio afficiebatur, tum verò venderetur, atque pretium ejus impendebatur in holocaustum voluntarium: neque enim jus erat per seipsam mori hostiam pro peccato publicam.

XVI.

Si perditis Solennitatis Expiationum jumento & hirco in eorum locum substituerentur alii, atque his sacrificatis priores reperirentur, pascerentur donec vitio afficiebantur, tum verò venderentur, atque pretium eorum impenderetur in holocausta voluntaria. Et si priores reperirentur ante, quàm essent isti posteriores immolati, priores utique sacrificarentur, & isti posteriores pascerentur interea dum afficiebantur vitio: tum deinde venderentur, atque pretium eorum in holocausta voluntaria impenderetur: neque enim jus erat publicam hostiam pro peccato per seipsam mori.

XVII.

Hircum emissarium temerabat vitium etiam temporaneum: idem temeraretur si veniret usu, ut temporis esset indigens veluti * si mater ejus Solennitate Expiationum jugularetur in

XVII. *Si mater ejus.* Nam Judæi ne bestiam matrem & ejus foetum uno atque eodem die jugulent, Lege interdictum est.

in usum hominis ægroti : nam hircum istum ex Azazale præcipitem agi, hæc erat ejus jugulatio.

Idem si letaliter afficeretur, item temeratus esset, quia scriptum legitur, *Statuet eum vivum.* XVIII. *Lev. 16.*

Jam si morbo corriperetur hircus adeo, ut incedere non posset, ductor eum deportabat humeris, & ipso quidem sabbato. *v. 10.* XIX.

Si ductor in morbum incidisset, hircus emittebatur per hominem alium. XX.

Si ductor inquinaretur, nihilominus Sanctuarium intrabat, hircum apprehendebat, excedebat : nam quod est in Lege ; *Emittet illum per hominem paratum in desertum*, id significat hircum illum emittendum fuisse per hominem paratum, ut etiam homo ille contaminatus esset. *Ibid. v. 21.* XXI.

Si depulsum hircum ac detrusum nondum etiam mortuum cerneret ductor, confestim & ipse descendebat, ac quacunque re poterat interficiebat : jam ut hujus ex hirci membris commodum caperent homines, permisum erat. XXII.

Templum si vel unius trabis imminutio fuerit in eo facta, non respergeretur victimarum sanguine, quia scriptum legitur, *In tabernaculo testimonii.* XXIII. *Ibid. 4. 7.*

Altare si nondum suffimento fuerit de-

Ibidem.
XXV.

dedicatum, non respergebatur victimarum sanguine, quia scriptum legitur, *Altaris thymiamatis gratissimi.*

Ibid. 16. 2.

Pontifex si suffimentum incenderet, quod ex aromatibus suis uno careret, vel careret herbâ illâ fumum exhalante, mortem mereretur: scriptum est enim, *Ut non moriatur, quia in nube apparebo super oraculum.* Similiter Pontifex mortem mereretur, si Sanctum Sanctorum intrâset citra præceptum: quare si Sanctum Sanctorum intrâset imprudens, idemque prudens in suffimento flagitium commisisset: si suffimentum omnibus suis partibus expletum in templum inferret, simul & suffimentum, quod suarum partium aliquâ careret, mortem mereretur.

XXVI.

Et si Pontifex de suffimento in Sancto Sanctorum incendendo particulam magnitudine olivæ parem incendisset in templo, mortem mereretur.

XXVII.

De suffimento plenum pugillum eximere divina res erat, quam prava cogitatio temerabat: item ad incendendum suffimentum exemptos ab altari carbones prava cogitatio temerabat, quia ita res est, præparationes ad sacra sacrorum sunt instar.

XXVIII.

Si Pontifex de suffimento plenum pugillum eximeret digitis extremis, si digitis transversis, si partem manus inferiorem primûm, tum deinde supe-

perio rem adhiberet , si adhiberet utramque manum conjungens unam alteri , si suffimentum elapsum manu ac terrâ sparsum colligeret , si de suffimento sacerdos alius plenum pugillum exemisset , tum in pugillum Pontificis dedisset , si Pontifex ipse de suffimento plenum pugillum exemisset , atque mortem obisset , tum suffectus ei sacerdos superioris pugillum in templum inferret , in his omnibus erat dubitandi locus : quare suffimentum de integro non incendiatur : sin incensum esset , gratum foret.

XXXI.

TRACTATUS IX.

DE

SACRORUM

ABUSU.

CAPUT PRIMUM.

ART. I. **I**nterdictum erat ne privatus homo
 Prævarica- fructum ullum perciperet ex rebus
 tione te- Deo sacris : nec verò quidquam diffe-
 neram qui rebat inter res altari sacras , & eas,
 fructum quæ templo reconcinnando dicatæ
 ceperit è fuerant. Si quis igitur ex rebus Deo
 rebus Deo sacris utilitatem pro obolo ceperit,
 sacris. prævaricatione se obstrinxerit.

II. **Q**uæcunque sacrorum comedi fas
 Qubus erat , ut carnem hostiæ pro peccato ,
 sacris ho- & hostiæ pro delicto post inspersum
 mines earum sanguinem , & duos illos ad
 vesci lice- Pentecostem oblatos panes post con-
 bat, ea non spersum sanguinem duorum agnorum
 dedisse panibus adhibendorum , in his non e-
 prævarica- rat prævaricationi locus , non si ea
 tionis lo- cum?
 cum?

aut

aut eorum similia comedisset homo alienus. Nimirum quia concessum erat, ut rebus illis fruerentur hominum aliqui, nemo prorsus ob captum harum rerum fructum, de prævaricatione damnabatur. Quæ si temerarentur, proptereaque porro comedi non liceret, tamen quoniam eadem aliquando comedi fas erat, nemo prorsus ob perceptam ex iis utilitatem, de prævaricatione damnaretur.

Quisquis prudens sciens se prævaricatione obstrinxisset, verberibus multaretur, insuper & summam ipsam factæ in sacro decessionis exolveret. Jam homines à prævaricatione deterrentur isto Legis edicto, *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti tui, &c. . . . & omnia quæ voveris.* Namque nobis ita traditum est hoc loco interdictum esse ne quisquam vescatur carne holocausti, quod totum est Domini: eadem erat ratio & reliquorum sacrorum, quæ itidem tota Domini solius erant. Nec quidquam intererat, utrùm res altari, an templo reconcinnando sacræ fuissent, si quis ex illis fructum caperet pro obolo, verberibus multaretur. Si quis autem imprudens se prævaricatione obstrinxisset, & fructum ex sacris perceptum exolveret, & insuper adderet quintam ejus partem: porro autem præberet arietem duobus siclis

III.
Quam
pœnam
daret qui
ejusmodi
prævarica-
tione se
obstrin-
xisset?
Deut. 12.
17.

Lev. 5.

15.

Ibid. v. 16.

emptum, qui sacrificaretur in hostiam pro delicto prævaricationis, qua de re scriptum legimus, *Si per errorem in his, quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo, &c.* Ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra, &c. Jam ut exolveretur fors addita quintâ parte, & insuper hostia immolaretur jubendo sancitum erat.

IV.

Ibidem.

V.

Sortis solutio, atque immolatio hostiæ pro delicto obstabat quominus delictum expiaretur, accessio quintæ partis non obstabat: nam quod à Lege dicitur, *In ariete hostiâ pro delicto*, ex eo efficitur illud arietem illum in hostiam pro delicto mactandum expiationi obstitisse scilicet, ac non obstitisse quintæ partis accessionem.

Si quis id, quod prævaricatus ex sacris in rem suam converterat, dissolvisset prius, quàm obtulisset hostiam pro delicto, neutiquam satisfacisset. Si quis ambigeret utrùm prævaricatus esset sacris, necne, à solutione sortis esset immunis, & à sacrificio. Jam accessio quintæ partis erat instar primi sacri, ac si perciperes ex ea fructus aliquid, porro etiam isti quintæ parti quintam partem adderes. Jam id sæpe dictum est quintam partem istam esse sortis quadrantem sic, ut ex sorte & quinta ejus parte omnino fiant partes æquales quinque.

Erant

Erant quædam res sacræ, in quibus è Lege quidem non erat prævaricationi locus: verum enim institutis sapientum sancitum erat, ne commodum ullum ex illis caperetur: Ex his si quis fructum aliquem cepisset, omnino sortem solveret, sed nec adderet quintam partem, nec hostiam pro delicto offerret.

v.

.x i

Quæcunque fuerant altari consecrata bestia, has seu sanctiores, seu minus sanctas nefas erat tondere, aut ad laborem adhibere. Est enim in Lege, *Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium*: atqui reliquarum victimarum erat eadem ratio. Immo etiam si quis totondisset bovem, aut ovem ad operam applicasset, ex Lege verberibus multaretur. Sed enim lanam ex ove convellentis jus non erat idem atque tondentis. Ac mihi quidem ita videtur, omnino hominem verberibus multandum non fuisse, nisi tantum lanæ totondisset, quantum satis erat ad explendam latitudinem spithamæ duplicatæ: neque enim in hac re severius, quam in re sabbati ageretur.

vii.

Deut. 15.
19.

Bestias altari sacras nec tondendas, nec ad laborem adhibendas.

Quæ verò bestia erant de dubio sacræ, ut si ambigeretur bestia esset primogenita, necne, & si quid aliud ejus generis, illæ ne tonderentur, neu labori applicarentur interdictum erat quidem: verum si quis eas to-

viii.

.v

tondisset, aut applicasset operæ & labori, is neutiquam verberaretur.

I X.

Bestiam sacram vitio correptam redimi oportebat, sicut alio loco posuimus, & eam ipsam tonderi, operæve applicari non licebat; sed prorsus erat interdicta donec jugularetur. Nam si post redemptionem jugularetur, vescerentur eâ homines licebat. Quod quidem sic accipiendum est si consecratio bestię vitium antecefferat, contravē vitium temporaneum bestię antecefferat consecrationem: nam si quis affectam vitio perpetuo bestiam sacrasset, eam tondere, operæve applicare solis sapientum institutis vetitum erat. Et cum redempta fuerit ad omnia bestiarum communium erat instar, atque etiam ad tonsuram ac laborem in bestiarum communium locum & numerum veniebat. Excipe bestiam primogenitam, & bestiam decimam, quarum in proprio corpore consecratio insita inest, tametsi ab initio sunt affectę vitio perpetuo. Hę igitur quod ad tonsuram & operam attinebat in locum bestiarum communium redibant nunquam. Ac tam primogenitam, quàm aliam quamlibet sacram bestiam viciatam ad concubitum admittere nefas erat.

x.

Licebat de integro bestiis sacris vellere pilos eò, ut earum vitia probè in-

inspiceret homo in ea re exercitatus :
& qui ejusmodi bestiae, itemque be-
stiae primogenitae, decimaeque vel
exciderent, vel evellerentur pili, ex
iis nullum omnino fructum capere fas
erat ne tum quidem, cum propter
vitium bestiae illae sacrae jugulatae jam
fuerant. Namque metuendum erat
ne istiusmodi bestiae sacrae, quo niam
piaculo faciendo non inserviebant,
diutius vivae retinerentur. Nam si
quid lanæ aut ex hostia pro peccato,
aut ex hostia pro delicto excidisset,
postquam hostiae propter aliquod viti-
um jugulatae fuerant, utilitatem ea-
rum è lana capere sanè licebat : has
enim hostias, utpote quæ piaculares
erant, vivas diu tenebat nemo. Sed
de lana holocausto vulsa dubium est.
Et quidquid per se vulsum erat è vel-
lere cujusvis bestiae sacrae, postea quàm
ea fuerat vitio affecta, ex eo utique
fructum capere fas erat, modò non
fuerit ad hoc evellendum hominis ad-
hibita manus. Excipitur bestia pri-
mogenita, & decima, quarum vel-
leri si quid sponte vulsum est post
quàm ipsae vitio fuerant affectae, ni-
hilo magis ex eo fructum capere lice-
bat.

Quisquis bestiam primogenitam ju-
gulabat, aut quamlibet aliam besti-
am sacram, omnino huic erat in ma-
nu, ut è collo animantis hinc inde pi-

lum evelleret ad præbendum * cultro locum: at idem ut pilum illum loco suo positum relinqueret oportebat.

XII.

Et bestia, quæ reconcinnando templo consecrata fuerant, illæ quoque ne tonderentur, neu operæ applicarentur interdictum erat instituto videlicet sapientum, at non erat interdictum Lege. Si quis igitur ejusmodi bestias totondisset, aut applicuisset operæ, eam ob rem verberibus multandus non erat, at propter rebellionem verberaretur tamen.

XIII.

Si quis foetum adhuc utero contentum altari consecrasset, sapientum edicto sancitum erat ne mater labore fatigaretur: quod fieri vetarunt ideo, quia matris labor foetum etiam macerat. Mater autem ut tonderetur licebat, quia detrimentum ex ea re foetus accipiebat nullum. Si quis autem unum aliquod bestia membrum seu reconcinnando templo, seu altari sacrasset, dubium erat, utrum bestiam totam tondere & labore fatigare nefas esset, necne: nemo igitur hac de re verberibus coerceretur.

IX

CA-

XI *Cultro locum.* De hoc cultro vide quæ diximus Tract. proximè superiori in ea nota quam apposuimus ad art. 4. cap. 3.

CAPUT SECUNDUM.

IN victimis minus sanctis non nisi post sanguinis asperfusionem erat prævaricationi locus : post asperfusionem sanguinis in extis earum erat prævaricationi locus interea dum efferebantur ad receptaculum cineris : namque erant illæ totæ igni consumendæ , in sacris enim comedendis non esse locum prævaricationi ante dictum est. Jam istarum exta si in altare effarentur ante sanguinis asperfusionem , nihilo magis dabatur in eis prævaricationi locus usque dum fuerit inspersus sanguis. Item harum exta si portarentur extra templum ante sanguinis asperfusionem , non dabatur in eis prævaricationi locus usque dum fuerit inspersus altari sanguis. Post sanguinis asperfusionem si forent adhuc foris exta , si necdum fuerint in templum relata , tamen erat in eis prævaricationi locus : Etenim sanguinis asperfusio sacris extra templum elatis conducebat in severitatem juxta atque in facilitatem.

ART. I.

Sacra minus sancta prævaricationi locum dare cepisse tardius.

In cunctis victimis sanctioribus erat prævaricationi locus à consecratione ad sanguinis asperfusionem : post asperfusionem sanguinis in iis , quæ comburebantur totæ , relinquebatur

ART. II.

Sacra sanctiora citius dare locum

prævarica-
tioni ce-
pisse

etiam prævaricationi locus usque dum
erant igni consumptæ, atque in re-
ceptaculum cineris asportatæ: in iis
autem quæ comedebantur, nullus,
ut ante dictum est, relinquebatur
prævaricationi locus.

III.

Igitur in holocausto seu illud esset ex
ave, seu ex quadrupede, item in pu-
gillo ferti, in thure, in ferto sacer-
dotum, in crustulis, in ferto liba-
minum erat prævaricationi locus à
consecratione usque dum in altari cre-
mata ferrentur in receptaculum cine-
ris.

IV.

Item & in juvenicis hircisque cre-
mandis erat prævaricationi locus, ex
quo consecrati fuerant usque dum cre-
marentur: immo verò usque dum
prorsus exusti fuerint in receptaculo
cineris, atque in carbones sit con-
versa caro; nam prius etiam apud re-
ceptaculum cineris relinquebatur præ-
varicationi locus.

V.

Et in vacca rufa erat prævaricationi
locus à consecratione usque dum
esset in cinerem redacta. Et cum il-
la compararetur ad res eas, quæ refi-
ciendo templo consecratæ fuissent, id
nihil obstabat, quia enim de ista scri-
ptum videmus, *Pro peccato. . . est.*

Num. 19.

9

Jam à Senatu cautum erat, ne quis-
quam abutens vaccæ rufæ cinere se
prævaricatione obstringeret.

VI.

In quadrupede hostia pro peccato,

&

& in hostia pro delicto, & in victimis pacificis Ecclesiæ universæ locus erat prævaricationi, ex quo fuerant consecrata ad asperisionem sanguinis usque: post sanguinis asperisionem in extis earum relinquebatur prævaricationi locus, donec victimæ deportarentur ad receptaculum cineris; in earum carne non relinquebatur prævaricationi locus. Item & in volucris hostia pro peccato erat prævaricationi locus, ex quo fuerat consecrata ad sanguinis asperisionem: post asperisionem sanguinis porro in ipsa non relinquebatur prævaricationi locus. Omnino ne quis utilitatem caperet ex ejus ingluvie plumâque interdictum erat: verum enim si quid fructus ex his perceptum fuerit post sanguinis asperisionem, hæc prævaricatio non erat.

Ferta verò tametsi necdum in vasis sanctis sancta evaserant, nihilo secius ex quo fuerant Deo consecrata, donec incenderetur pugillus ipsis exemptus, dabant prævaricationi locum. Nam post incensum hunc pugillum cujusvis ferti reliquias comedi licebat. Sin autem istæ reliquæ temerarentur, aut imminuerentur prius, quam exemptus de ferto pugillus incenderetur, quoniam hæc incensio quidem non dabat licentiam comedendi reliquias. fanè dubitandum

VII.

erat utrūm prævaricationi relinquere-
tur in iis locus, necne.

VIII.

Panis propositionis etsi nondum
coctus tamen prævaricationi locum
dabat, ex quo consecratus erat, do-
nec appositæ illi thuris acerræ duæ in-
cenderentur: incensis acerris erat li-
centia comedendi panis. Et duo illi
panes, qui Pentecoste sacrificaban-
tur itidem prius, quàm cocti fue-
rant prævaricationi locum dabant,
ex quo consecrati erant, donec fuerit
asperfus sanguis agnorum, qui simul
unà sacrificabantur: post hujus san-
guinis asperfusionem erat licentia come-
dendi panes.

IX.

Et libamina dabant prævaricationi
locum ex quo tempore consecrata fue-
rant: & cum in subjectam altari fos-
sam defluxerant, porro non erat in
ipsis prævaricationi locus. Ex aqua
ad festum Scenopegix libanda quoad
aureo continebatur cado, omnino ex
illa aqua utilitatem capere fas non e-
rat: verūm si quis utilitatem ex ea ce-
pisset, iste quidem prævaricatione
non tenebatur. Cum verò in phia-
lam erat infusa, semper dabat præ-
varicationi locum, quia enim erat
ex libaminum generibus unum.

X.

Olei locus ab homine leproso li-
bandus dabat prævaricationi locum,
ex quo erat in vase sacro consecratus
usque ad asperfusionem sanguinis hostiæ
pro

pro delicto : post asperſionem ſanguinis hoſtiæ pro delicto porro olei fruendi licentia non erat , nec erat in eo locus prævaricationi , donec ejusdem aſperſiones fuiſſent ritè peractæ.

Factis aſperſionibus ejus reliquias ſic tanquam carnem hoſtiæ pro peccato , & hoſtiæ pro delicto comedi licebat. Immolatarum victimarum ſanguis non dabat prævaricationi locum nec ante , nec poſt factam expiationem , uſque dum effluxerat in Torrentem Cedron. Huc cùm effluxiſſet dabat prævaricationi locum : venibat enim in uſum hortorum , & ſacrum erat ejus pretium. Si quis autem victimis incidendâ venâ ſanguinem elicuiſſet , ejus ſanguinis fruendi licentia non erat , & erat in eo prævaricationi locus : neque enim vivere potis erat victima ſine ſanguine , qui propterea pro corpore ipſius habebatur.

Oſſa , nervi , cornua , ungulæ à victimis ſanctioribus ſeparatæ ante ſanguinis aſperſionem dabant prævaricationi locum : eadem ab hujusmodi victimis ſeparata poſt ſanguinis aſperſionem nullum prævaricationi locum dabant. In oſſibus ab holocauſto ante ſanguinis aſperſionem ſeparatis non relinquebatur prævaricationi locus poſt ſanguinis aſperſionem ; quia

XI.

XII.

quia licita reddiderat illa sanguinis aspersio: eadem ossa post sanguinis asperfusionem demum ab holocausto separata locum prævaricationi dabant vel in perpetuum. Quæcunque holocausti ossa ex altari eruperant, ea ante mediam noctem dabant prævaricationi locum, post mediam noctem non dabant, ne si erupissent quidem ante mediam noctem: ut enim venerat media nox, omnia holocausti membra pro absumptis atque in cinerem reductis habebantur.

XIII.

Si ex altari seu ante, seu post mediam noctem erupisset carbo, sicut ejus fruendi licentia non erat, item non erat in eo locus prævaricationi. Rursus si carbo fuisset è rebus reconcinando templo sacratis dabat prævaricationi locum. Jam ad hujus flammam quod attinet, uti non erat ejus fruendæ licentia, sic prævaricationi non erat in ea locus.

XIV.

Exterioris altaris cinis seu ante, seu post quàm ex altari sublatus erat, locum prævaricationi dabat.

XV.

Altaris interioris, candelabrique cinere frui jus non erat, nec erat in eo locus prævaricationi.

XVI.

Victimæ sanctiores si fuissent ante vel post consecrationem affectæ vitio perpetuo, immo si temporis essent indigentes, nihilominus dabant prævaricationi locum, ex quo tempore con-

consecratæ fuerant, usque dum essent pretio redemptæ. Sedenim cum forent altari sacri seu turtures, qui nondum satis temporis, seu pulli columbini, qui nimium temporis egerant, omnino nullam oportebat ex iis utilitatem capere: si quis autem cepisset, neutiquam prævaricatione erat obstrictus. Nimirum redemptio horum non erat: erat igitur eorum ratio eadem atque hostiarum pro peccato earum, quas per seipsas mori ius fuit: ita nullus in ipsis relinquebatur prævaricationi locus.

CAPUT TERTIUM.

Altari sacratæ bestię si fuerint per se ipsæ mortuæ ex Lege quidem non dabant prævaricationi locum; dabant autem ex auctoritate sapientum. Item si temeratæ fuerint illarum, quibus ante posuimus temerari victimas, rerum aliquâ, ex auctoritate sapientum dabant prævaricationi locum: ita res erat si nec unquam permissum fuerit, ut illis vescerentur sacerdotes; nam victimæ sanctiores, illæ videlicet, quas oportebat comedi, si quando fuerint permissæ, tum verò temeratæ interdicerentur, nequaquam da-

ART. I.
Victimæ
per se
mortuæ,
vel teme-
ratæ da-
rentne
prævari-
cationi
locum?

dabant prævaricationi locum : Nimirum erat aliquando concessum , ut comederentur istæ : atqui id , quod aliquando ad vescendum aptum fuit , omnino nullum relinquere prævaricationi locum suprâ dictum est. Ponamus igitur exempli causâ victimas sanctiores esse temeratas ante , quàm altare ritè fuerit earum sanguine conspersum , seu quòd illæ fuissent jugulatæ ad meridiem ; neque enim porro quidquam proderat earundem sanguinem excipere ad septentrionem , seu quòd illarum ad septentrionem jugularum sanguis exciperetur ad meridiem , seu quòd esset interdiu facta jugulatio , & sanguinis aspersio noctu ; contrâve , seu quòd immolando fuerit suscepta prava cogitatio temporis , locive , seu sanguinem earum exceperint haud idonei , licet deinde idonei insperferint ; contrâque haud idonei insperferint , licet exceperint idonei , seu caro , vel sanguis earum omnis ante asperisionem è templo portaretur , seu denique sanguis earum pernoctâisset , in his omnibus erat semper prævaricationi locus , quia enim nullo temporis puncto istarum victimarum comedendarum licentia fuerat. Sin autem sanguine fuerit ritè conspersum altare , tum deinde victimæ seu caro , seu extra pernoctâssent , vel contaminarentur , vel etiam portarentur extra tem-

templum : Item si pars carnis extra templum portaretur ante , quàm sanguis inspergeretur altari , quidquid accidisset istorum , istisque similium in reliqua victimæ carne non relinquebatur prævaricationi locus , quoniam , ut ante diximus , hujus carnis comedendæ aliquando licentia fuerat.

Si victimarum sanguinem excepissent homines haud idonei , iidemque inspersissent altari , tum etiam de integro homines ad rem divinam faciendam idonei reliquum sanguinem vitalem excepissent , atque altari aspersissent , omnino nullus in victimarum carne relinquebatur prævaricationi locus , quia enim homines ad sacra facienda haud idonei non erant ii , qui sanguinem vitalem à se relictum efficerent reliquias : unus excipiat sacerdos immundus , qui , quoniam idoneus erat ad faciendum sacrum publicum , relictum à se sanguinem reliquias efficiebat utique.

Sacerdos igitur immundus si victimarum sanguinem excepisset , atque altari aspersisset , licet deinde sacerdos idoneus reliquum sanguinem vitalem excepisset , altarique inspersisset , istæ videlicet victimæ nullo temporis puncto permissæ fuissent , adeoque omnes darent prævaricationi locum : nam quem sanguinem reliquerat sacerdos immundus , is verò reliquæ erant ,
arqui

II.

III.

atqui reliquiarum aspersio porro nihil proderat. Dictum est ante in victimis minus sanctis omnino nullum esse prævaricationi locum : verum esse prævaricationi locum in earum extis post sanguinis asperfusionem, siquidem aspersio fuerat congruens : sin autem minus sanctæ victimæ abominandæ evasissent, quanquam sanguis earum fuerat ritè respersus, non relinquebatur tamen in earum extis prævaricationi locus. Item si sanguis earum esset extra templum elatus, licet deinde relatus in templum, & ritè respersus fuerit, tamen nullus in earum extis prævaricationi locus relinquebatur.

IV.

Omnino ex omnibus hostiis pro peccato iis, quas per seipsas mori ius erat, uti partum hostiæ pro peccato, uti * bestiam commutatam cum hostia pro peccato, & harum similes, ex his utilitatem capere vetitum erat : verum si quis cepisset, prævaricatio non erat.

V.

Et quamcunque hostiam pro peccato oportebat pasci, donec afficeretur vitio, ea dabat prævaricationi locum, usque dum pretio redempta fuerit.

Si

IV. *Bestiam commutatam.* Apud editionem in parvo Folio anni 1574. mendose ותרוכתה rectè legitur ותמורתה apud edition. in Folio magno anni 1524.

V.

Si quis segregatam hostiam pro peccato suam amisisset, tum aliam in superioris locum segregasset, atque priorem reperisset, post ambæ astantes simul jugularentur, altarique sanguis alterius ex eis aspergeretur, non erat prævaricationi locus nec in ejus carne, cujus fuerat inspersus altari sanguis, neque porro in carne alterius. Nam si hæc ad vescendum apta non erat, at certè erat optio spargendi sanguinem hujus aut illius. Quòd si jugularetur una post alteram, sanè sanguis unius nihil faciebat ad carnem alterius, ne post asperisionem quidem, quippe cùm alterius caro nullo temporis momento licita fieri poterat.

Omnis ex ave hostia pro peccato, item ex ave holocaustum si temeraretur vel quia sacrificandi ratio, vel quia sacrificandi locus esset immutatus dabant prævaricationi locum. Excipe tamen holocaustum ex ave, si sic tanquam hostia pro peccato ad partem altaris inferiorem cervice ungue resecta necaretur nomine videlicet hostiæ pro peccato: id quamquam hominem offerentem debito non expediebat, attamen non dabat prævaricationi locum, propterea quòd nomen ejus esset mutatum, & mutatus sacrificandi locus, insuper & sacrificandi quoque ratio mutata nomine

videlicet ejus rei , quæ nullum prævaricationi locum dabat.

VIII.

Si fertum evasisset abominandum, si sacrificatum foret cum prava cogitatione loci : itemque si panes illi duo, qui sacrificabantur Pentecoste, si panes propositionis vel evasisent abominandi, vel essent temerati prava cogitatione loci dabant prævaricationi locum, quippe quæ nunquam licita fuerant.

IX.

Et exemptus è ferto pugillus si vel è templo fuisset elatus, vel pernoctasset, tum deinde adoleretur, in reliquiis erat utique prævaricationi locus, quippe quæ prorsus nunquam licitæ fuerant. Sin autem exemptus è ferto pugillus inquinatus esset, tum adoleretur, non relinquebatur prævaricationi locus in reliquiis. Nam quam gestabat summus sacerdos laminam auream, ea quidem expiabat sacrum inquinatum; verum sacrum per noctem totam servatum, vel elatum è templo non expiabat: sin reliquæ vel extra templum portarentur, vel contaminarentur, tum exemptus è ferto pugillus adoleretur, illæ ne comedarentur interdictum erat scilicet, at nullum prævaricationi locum dabant, quia enim exemptus è ferto pugillus rite libatus erat.

X.

Si quis è victima sanctiore integra utili-

utilitatem caperet aliquam ante sanguinis asperfusionem : Et si quis post sanguinis asperfusionem utilitatem aliquam caperet ex minus sanctæ victimæ extis aut ex holocausto integro : Item si quis utilitatem aliquam caperet è pugillo de ferto exempto , è thure , è ferto sacerdotum , è crustulis , pretium utilitatis impenderet in holocaustum voluntarium : Et si quis publicis sacris abusus , prævaricatione se obstrinxisset , oportebat , ut pretium percepti fructus in conclave afferret.

Si quis ante sanguinis asperfusionem aliquid utilitatis cepisset aut ex victimarum sanctiorum carne contaminata , aut ex victimarum minus sanctarum extis , etiam si jam fuerant in summum altare sublata , impunè fuerit.

Omnino interdictum erat , ne quicquam ex animantium altari sacrarum lacte & ovis utilitatem caperet : verum si quis cepisset , prævaricatione non teneretur. Itaque victimæ partus , & partus bestię decimæ subgebant non matris , sed alterius cuiusdam bestię communis ubera : At hoc cuique in manu erat , ut certæ cuiusdam bestię communis lac benignè ac liberaliter consecraret victimarum foetibus nutriendis , ne videlicet illi morte occumberent.

XI.

XII.

Si cuius bestiae vel avis pretium altari sacrasset aliquis, ut si ita dixisset, Hujus bestiae pretium sit in libamina: sit hujus pulli columbini pretium in victimam pacificam, rerum reconcinnando templo sacrarum instar erant: erat igitur in earum lacte & ovīs praevaricationi locus, sicut alio loco disputabitur.

CAPUT QUARTUM.

ART. I.
Pecunia
in victi-
mas sepo-
sita daret-
ne prae-
varicationi
locum?

II.

III.

III.

Pecunia seposita in hostiam pro peccato, in holocaustum in hostiam pro delicto, item & in turtures, atque pullos columbinos videlicet sacrificandos, praevaricationi locum dabat ab eo usque temporis puncto quo seposita fuit. Rursus pecunia seposita in hostiam pacificam non dabat praevaricationi locum.

Si quis unius è bestia membri pretium altari consecrasset, dubium erat, utrum consecratio bestiam pervasisset totam, necne. Ergo bestia immolanda erat, non pretio redimenda. Quae si foret pretio redempta, nullus in redemptionis pretio locus praevaricationi relinqueretur.

Si quis in Nazareatum suum pecuniam seposuisset, ex ea videlicet utili-

utilitatem capere vetitum erat : verum si quis cepisset , nequaquam prævaricatione teneretur : etenim pecuniam istam licebat totam in hostias pacificas expendi : atqui non erat in hostiis pacificis prævaricationi locus , sed erat tantum in earum exris post sanguinis asperfionem. Si quis igitur mortem obisset postquam in Nazaræatum suum seposuerat pecuniam , ea pecunia in holocausta voluntaria impenderetur. Si quis autem mortem obisset postquam in hostiam pro peccato seposuerat pecuniam , ea pecunia projiciebatur in mare Salinarum : ejus pecuniæ fruendæ licentia non erat , nec erat in ea prævaricationi locus. At in holocaustum seposita pecunia impendebatur in holocaustum , & dabat locum prævaricationi. Si quis seponendâ pecuniâ ita dixisset , Sit tantum pecuniæ in hostiam pro peccato meam , & reliquum pecuniæ in Nazaræatum meum , tum reliquum illud totum in suam utilitatem impendisset , prævaricatione teneretur. Sin partem ejus duntaxat in commodum suum impendisset , non esset prævaricatione obstrictus. Et si quis seponendâ pecuniâ dixisset , Sit tantum pecuniæ in holocaustum meum , & reliquum pecuniæ in Nazaræatum meum , tum pecuniam omnem in suam ipsius utilita-

tem impendisset, prævaricatione obstringeretur: sin ejus partem duntaxat impendisset in usum suum, non obstringeretur prævaricatione: neque enim in pacificorum pecunia prævaricationi locus erat. Si quis seponendâ pecuniâ dixisset, Sit tantum pecuniæ in holocaustum meum, & tantum in hostiam pro peccato meam, & tantum in pacifica, atque varia illa pecuniæ genera confunderentur inter se, cum in universa ista pecunia, tum in aliqua parte ejus erat prævaricationi locus. Quid igitur de confusis istis pecuniæ generibus faceret? Nempe bestias emeret tres: per earum unam hostiam pro peccato constitutam reddebat communem hostiæ pro peccato pecuniam, ubi ubi foret: per alteram holocausto destinata reddebat commune pretium holocausti: & per tertiam hostiam pacificam constitutam reddebat communem hostiæ pacificæ pecuniam.

I V.

Si quis ex iis, qui nidos avium debebant, pecuniam seposuisset, atque ita dixisset, Sit ea pecunia in debitum meum, erat prævaricationi locus tum in universa illa pecunia, tum etiam in ejus aliqua parte. Et si debitores ejusmodi mortem obissent postea, quàm in sacra seposuerant pecuniam, impenderetur omnis in holocausto.

locusta voluntaria , atque locum prævaricationi dabat.

Si quis bestiam segregatam in hostiam pro peccato comesi adipis deinde mactâset in hostiam pro peccato comesi sanguinis , is hac hostiâ non expiaretur , & nullus adeo hîc esset prævaricationi locus. Si quis sepositâ in hostiam pro peccato comesi adipis pecuniâ coëmisset hostiam pro peccato comesi sanguinis , ita res erat : si coëmisset imprudens , hac verò hostiâ expiaretur , & propterea prævaricationi locum daret : sin autem emitteret prudens , hostiâ illâ non expiaretur , & eam ob rem nullum ea daret prævaricationi locum.

Si quis siclis duobus in unam & eandem hostiam pro delicto destinatis emitteret arietes duos , eosque in usum profanum , prævaricatione obstringeretur , quoniam res profanæ fuerant emptæ pecuniâ hostiæ pro delicto. Is igitur oportebat denarios exolveret denos , qui erant sicli duo , insuper & quinta pars : & hac ille summâ coëmebat hostiam pro delicto : præterea autem oportebat & aliam offerret hostiam pro delicto prævaricationis suæ : Itaque si duobus ex arietibus coëmptis unus esset siclorum duorum , & alter denariorum decem , oportebat hunc , qui denariorum erat decem , arietem offerret in ho-

v.

v l.

stiam pro delicto ; sic enim rem sacram prævaricando interversam in locum restituebat , additâ etiam quintâ parte , & illum , qui siclorum erat duorum , arietem offerret in hostiam pro delicto prævaricationis suæ. Nam si coëmerit unum arietem in hostiam pro delicto , & alterum in profanum usum , coëemptum in hostiam pro delicto , siquidem siclorum erat duorum , offerret nomine prioris hostiæ pro delicto : & coëemptum in usum profanum , si siclorum itidem fuerit duorum , offerret in hostiam pro delicto prævaricationis suæ : etenim uno quidem certè siclo pecuniæ in hostiam pro delicto destinatæ abusus , prævaricatione se obstrinxerat : tum etiam denarios exolvebat quinque , qui voluntarium in holocaustum impendebantur.

V I I.

Si quis residuum aliquid pecuniæ in hostiam pro peccato destinatæ impendisset suum in usum prius , quàm sua hostia pro peccato fuerit sacrificata , oportebat quintam partem adderet ad id , quod in usum suum convertebat , inde summâ illâ coëmeret hostiam pro peccato , atque insuper offerret hostiam pro delicto suæ prævaricationis. Item si quis ante sacrificatam hostiam pro delicto residuum aliquid pecuniæ in hostiam pro delicto destinatæ suum in usum expendisset ,

resi.

residuo illi, quod in commodum suum converterat, adderet quintam partem, atque totâ illâ pecuniâ coëmeret hostiam pro delicto: tum etiam aliam offerret hostiam pro delicto prævaricationis suæ: nam ita res erat, quidquid ex prævaricatione rerum altari sacrarum dissolvebatur, in altaris sacra cedebat: quidquid ex prævaricatione rerum templo reficiendo sacrarum pendebatur, in templi refectionem cedebat. Quod si se prævaricatione obstrictum rescisset ante sacrificatam suam pro peccato hostiam, tum eam sacrificâisset, nec dum quidquam in prævaricationem suam destinâisset, aut certè id quod destinâisset non adjunxisset ad pretium suæ hostiæ pro peccato, oportebat, ut sortem pro prævaricatione appensam, & additam ei quintam partem in mare Salinarum deiceret. Qui si post hostiam pro peccato suam sacrificatam demum rescisset se prævaricatione obstrictum esse, & prævaricationis fors, & quæ addebatur ei quinta pars, ea pecunia universa in holocaustum voluntarium expendebatur: nihil enim deintegrò destinabatur in interitum. Atqui idem hic seu isto, seu superiori modo se res haberet, hostiam pro delicto prævaricationis suæ offerret oportebat. Nam si quis abusus esset eâ pecuniâ, quæ

ad hostiam pro delicto pertineret, ille seu ante, seu post sacrificatam hostiam pro delicto rescisset se prævaricatione obstrictum esse, oportebat, ut quæ rependebatur prævaricationis fors, & quæ addebatur ei quinta pars in holocaustum voluntarium expenderetur: namque totum illud pro residuo hostiæ pro delicto putabatur: porro autem oportebat, ut hostiam pro delicto prævaricationis suæ sacrificaret.

VIII.

Si quis aut holocaustum suum, aut victimam suam pacificam vendidisset, nihil actum erat. Atque ex Lege quidem pecunia inde redacta ad suum, quo erat antea, statum communem revolveretur; sed hominis istius multandi causâ sapientes decreverunt, ut pecunia ista in holocaustum voluntarium expenderetur. Etenim si bestia ficlorum quatuor vendita fuisset ficlis quinque, omnes in holocaustum voluntarium impenderentur. Verum tamen nullus hîc erat prævaricationi locus nec ex Lege, nec ex institutis sapientum.

IX.

In rebus
voto in-

Erat in votis prævaricationi locus: ut si voto nuncupando quis ita dixisset, Sit mihi * *Corban* ista massa panis, Sit mihi

IX. *Corban*. Hoc est, id mihi sit tam interdictum, quàm quod est Deo oblatum, quàm quod est Deo consecratum.

mihi sacra res, atque idem exinde terdictis
 massam istam panis comedisset, hic essetne
 sanè prævaricatione obstringeretur, prævarica-
 quamvis eadem massa panis reliquis tioni lo-
 hominum licita fuisset. Et quoniam cus?
 huic uni homini massa hæc erat inter-
 dicta, neutiquam redimebatur. Quòd
 si voto concipiendo ita dixisset, Sit
 ista massa panis sacra, vel, Sit ista
 massa panis *Corban*, tum eandem ipse
 comedisset, aut quivis alius, præva-
 ricatione teneretur: quare & eam re-
 dimi licebat. Et si quis cum adver-
 tisset quandam panis massam publi-
 cam, dixisset, Sit ista massa panis sa-
 cra, tum idem hic illam cepisset ea
 mente, ut illâ vesceretur ipse, sanè
 massâ totâ tenus prævaricatione tene-
 retur: sin eam cepisset eo consilio, ut
 illam traderet alteri possidendam,
 quantum ex illa commodi caperet,
 tantundem prævaricationis in se ad-
 mitteret.

Et homo homini si dixisset, Ista X.
 massa panis mea sit tibi sacra res, at-
 que hanc eidem ille dono dedisset, do-
 natus ubi primum donum abstulisset,
 prævaricatione teneretur: neque e-
 nim ei, qui donum dabat, fuerat illa
 res interdicta. Idem judicandum de
 cunctis votorum formulis hujus simi-
 libus: cui res erant interdictæ, locum
 prævaricandi dabant. Ac si multæ &
 variæ res ejusmodi voto interdiceren-
 tur

tur alicui hominum, hæ conjunge-
bantur inter se, ut si quis simul è mul-
tis cepisset utilitatem pro obolo, præ-
varicatione teneretur.

x i.

Si quis ita dixisset, Sint istæ plantæ
Corban, si modò non excindantur ho-
die, Sit pallium istud *Corban*, si tamen
hodie non cremetur, atque die præ-
terito nec excinderentur plantæ, ne-
que pallium cremaretur, sanè sacra
fuissent, ac sic tanquam reliqua sacra
redimerentur priùs, quàm ex illis uti-
litatem capere liceret, oportebat. Si
quis autem ita dixisset, Sint istæ plan-
tæ *Corban*, interea dum cæduntur,
redimi non poterant ideo, quia ut-
cunque redemptæ fuissent, rursus sa-
cræ fierent donec cæderentur, &
cùm cæsæ fuissent sine redemptione
confestim ex illis utilitatem capere
liceret. Quod quidem sic accipi de-
bet si redimeret illas idem, qui con-
secraverat: nam eas si redemisset al-
lius, communes fiebant etiam ante,
quàm cæderentur, & ei quoque, qui
consecrârat eas, reddebantur licitæ.

CAPUT QUINTUM.

Nihil intererat utrùm reficiendo templo sacrâssem rem per se aptam refectiōni, ceu lapidem & trabem, an templo reficiendo consecrâssem rem altari convenientem, ceu agnos & turtures, an altari consecrâssem rem templo reconcinnando convenientem, uti lapidem, & trabem, an denique horum utriusque sacrâssem res ejusmodi, quæ neutri congruerent, uti gallinas, acetum, muriam, agrum: immo si quis sacrâsset sterquilinum plenum fimi, pulveris, cineris, omnia prævaricationi locum dabant ex quo fuerant sacrata donec redimerentur, si modò essent ejusmodi res, in quas redemptio caderet.

ART. I.
Prævaricatione teneri, qui vel è rebus altari dicatis, vel ceteris è sacris, vel ex utrisque simul ceperit utilitatem unius oboli.

Omnino omnia reconcinnando templo sacra cum sacris altari rebus ejusmodi, in quibus erat prævaricandi locus, conjungebantur in prævaricationem: itaque si quis ex his simul utilitatem pro obolo cepisset, prævaricatione teneretur.

II.

Si quis & aliquid è sacris ipse comedisset, & insuper aliquid ex eisdem sodali suo comedendum dedisset: item si quis tum in utilitatem suam, tum etiam in utilitatem sodalis aliquid è sacris impendisset, quod ab ipso com-

III.

me-

meſtum eſſet conjungeretur cum eo, quod eſſet impenſum in ſodalis uſum, itemque quod eſſet à ſodali comeſtum jungeretur cum eo, quod in utilitatem ſuam impendiſſet, omnia inter ſe conjungerentur in prævaricationem ſic, ut ſi conjunctim perceptum eſſet commodum pro obolo, prævaricatione teneretur.

IV.

Jam prævaricatio coagmentabatur etiam multum poſt tempus, ut ſi quis certo quodam die ſacris uſus eſſet, idemque multis poſt annis uteretur etiam eodem ſacrorum genere, duplex uſus copularetur ad conficiendum obolum, & hominem prævaricatione obſtringendum.

V.

Non erat prævaricationi locus niſi è rebus è terra jam evulſis : nam ſi quis uteretur aut ipſo terræ ſolo, aut aliqua re terræ ſolo adhuc inhærente, is prævaricatione non obſtringeretur, non ſi hiſ detraheret aliquid. Si quis igitur agrum ſacrum araret, fereret, impunè foret : ſi aliquantum pulveris ejus cepiſſet, idem in uſum ſuum adhibuiſſet, atque immiuiſſet, prævaricatione teneretur. Si quis in agro ſacro tereret fruges, prævaricatione obſtringeretur ; nimirum agri pulvis frugibus * tritis prode-

V. *Tritis proderat.* Conſulendus hîc commentarius, cui nomen *משנה* alioqui textus minus perſpicuus ſit, nec interpretatio cum eo conſonare videatur.

derat : itaque utilitatem è pulvere cepisset , agrum imminuisset. Et si quis agrum sacrum arâisset ideo , ut excitatum ejus pulverem oleribus à se insitis admoveret , atque olera inde sibi evelleret , prævaricatione obstringeretur. Si quis sub specu sacro , vel sacrae sub arboris umbra , vel sub columbario sacro confedisset , is etsi commodum cepisset , prævaricatione non teneretur. Et si quis domum ædificatam consecrâisset , tum in ea quis habitâisset , is prævaricatione non obstringeretur. Si quis autem è lignis & lapidibus à se consecratis domum ædificâisset , tum in ea quis inhabitaret , is prævaricatione teneretur : sed hac de re alio loco disputabitur.

Quidquid sacra ex se tulissent , prævaricationi locum dabat : ut si consecratus ager herbas , arbor consecrata fructus funderet , in his erat prævaricationi locus. Nam si quis puteum consecrâisset vacuum , qui deinde fuisset aquâ completus : si sacrâisset sterquilinum , quod postea demum repleretur stercore : si columbarium , quod item postea denique columbis impleretur , hæc , quoniam non erant ex ipsis edita sacris , non dabant locum prævaricationi. Et areæ sacrae stercore fimoque nec uti licebat , nec erat in eis prævaricationi locus. Quid igitur illis fiebat ? Nempe venibant ,
at-

V I.

atque redacta inde pecunia in conclave destinatum referebatur. Si medio ex agro sacro prorumperet fons, ejus aquâ intra agrum fluente uti nefas erat, quanquam eâ si quis esset usus, prævaricatione non obstringeretur: eâdem aquâ jam extra agrum fluente etiam deintegrò uti licebat. Salice in fundo sacro exorta nec uti licebat, nec erat in ea prævaricationi locus. Cùm esset privati hominis arbor sata prope fundum sacrum ita, ut radices suas in fundum illum mitteret, si foret inter arborem & fundum sacrum intervallum sexdecim cubitos patens, radicibus illis in fundum sacrum missis nec uti fas erat, nec erat in ipsis prævaricationi locus. Sin longiùs à fundo sacro distaret arbor, quisquis ejus radicibus in fundum sacrum missis usus esset, prævaricatione obstringeretur. Rursus cùm arbor sacra prope fundum hominis privati foret sata sic, ut radices in fundum istum mitteret, si arbor esset intra proximos sexdecim cubitos, sanè radices istæ darent prævaricationi locum. Sin autem arbor magis quàm sexdecim cubitos à fundo remota fuisset, radicum in fundum hominis privati missarum utendarum licentia non erat, nec erat in ipsis prævaricationi locus.

VII.

In cacumine arboris sacræ si foret
ni-

nidus, quem fere volucres è lignis, herbis, atque horum similibus construunt, omnino ex illo nido toro utilitatem capere non licebat, neque ex iis, quæ inerant, ovis; neque porro pullis matris adhuc indigentibus: verum enim si quis utilitatis aliquid ex his cepisset, prævaricatione neutiquam obstringeretur.

Si quis silvam consecrasset, erat prævaricationi locus in omnibus ejus arboribus, item & in cunctis nidis, seu illi forent in arborum cacumini- bus, seu essent medias inter arbo- res.

VII.

Quæstores ærarii sacri si ligna consecrata polirent, caderent, in minu- tis illis lignorum particulis, quæ in- ter cædendum resectæ fuissent, erat prævaricationi locus: non erat autem prævaricationi locus neque in ramen- tis, neque in scobe, neque porro in truncorum * suffragine: suffraginem dico corpus illud durum & rotundum, quod è medio fere stipte extuberat, verrucam imitatur, neque est utile ad opus ullum.

VIII.

Non erat prævaricationi locus in servo consecrato, nec in ipso, nec in ejus capillo in ipso adhuc hærente, licet aliquando rondendo, propterea quod

IX.

IX. Suffragine. Gallicè. *Un chicot qui vient dans l'ar- bre.*

Fasc. VII.

B b b

XIV.

quòd capillus dum in homine inhæreat quotidie magis ac magis auge-
scit, adeoque melior efficitur.

X.

Si quis fruges sacras fereret seren-
do redimeret illas oportebat: quan-
quam si non redemisset illas, tamen
id quod ex illis oriretur commune
fuisset. Idem non dabat prævarica-
tioni locum, ac si quis id in usum
suum impendisset, nihil erat, quòd
solveret ejus sortem additâ quintâ
parte: idemque erat obnoxium pla-
centæ è farina in massam subacta li-
bandæ.

XI.

Fæcibus vini sacri superfusâ aquâ
primâ, secundâ, tertiâ non uti lice-
bat, si quis usus esset, nulla præva-
ricatione teneretur: quartâ verò aquâ
superfusâ etiam deintegrò licebat uti.
Quod sic accipiendum est, si vinum
illud templo reconcinnando sacrum
fuisset; nam si sacrum esset altari,
quarta quoque aqua, & consequen-
tes deinceps ad infinitum interdictæ
forent.

XII.

Gallinam si quis altari sacrâisset, e-
rat prævaricandi locus tam in ipsa,
quàm in ejus ovis. Et si quis altari
sacrâisset asinam, & in ipsa, & in ejus
lacte prævaricandi locus erat. Et si quis
reconcinnando templo consecrâisset
turtures, prævaricationis locus erat in
ipsis, & in eorum ovis, sicut ante di-
ctum est.

* Tu-

* Tunicæ sacerdotales trita prævaricationi locum dabant itidem, ut reliqua sacra: novæ verò, quoniam in usum paratæ fuerant, nullum prævaricationi locum relinquebant.

Quæcunque reconcinnando templo fuerant ab ethnicis sacrata, ea dabant prævaricationi locum: rursus quæ erant ab iisdem altari sacra, non dabant locum prævaricationi ex Lege, in qua, ubi de sacrificiis agitur, scriptum videmus, *Loquere filiis Israël: verum enim sapientum edicto sancitum erat, ne quidquam utilitatis & ex istis caperetur.*

Sacrorum è sono, aspectu, odore que utilitatem capere non licebat, nec erat in iis prævaricationi locus. Quod sic intelligendum si quis suffimentum odoratus sit posteaquam illam fumi columnam exhalâset: nam si quis tunc ipsum suffimentum olfaceret, cum illam fumi columnam exhalaret, prævaricatione obstringeretur utique.

CA-

XIV. *Tunica.* Mendosè legitur apud editionem in parvo Folio anni 1574. כתנות correctè legitur apud editionem in Folio magno anni 1524. כתנות: quam auctor commentariorum illorum, qui כסות תשמש inscribuntur, legit בגדי vestimenta.

CAPUT SEXTUM.

ART. I.
Ad ratio-
nem præ-
varication-
is fuisse
discrimi-
nis aliquid
inter ejus-
modi sa-
cra, quæ
tereban-
tur usu,
& illa,
quæ ni-
hil uten-
do detere-
bantur.

Sunt quædam rerum genera, quæ utendo nihil deteruntur, veluti, vasa auri admodum puri: sunt alia quæ usu teruntur, veluti vestimenta, vasa argenti, æris, ferri, atque horum similia. Si quis ex ejusmodi re sacra, quæ terrâ non inhæreret, cepisset utilitatem pro obolo, siquidem ea res usu non terebatur, ut si quis uteretur sacris vasis ex auro puro, is prævaricatione teneretur. Sin tantundem utilitatis cepisset ex ea re sacra, quæ scilicet usu terebatur, ut si quis vestes sacras induisset, si securi sacrâ ligna finderet, tum demum prævaricatione obstringeretur, si rem sacram reddidisset uno obolo viliores: eam videlicet ipsam, ex qua commodum cepisset, ac capere studuisset: porro oportebat, ut quantum ipse commodi cepisset, tantundem rei sacræ detrimenti attulisset. Si quis igitur circiter oboli dimidii commodum è re sacra cepisset, & huic eidem rei fere dimidii oboli detrimentum intulisset: & si quis ex aliqua re sacra commodum unius oboli cepisset, atque alii rei sacræ detrimentum unius oboli attulisset, ita, ut nihil commodi cepisset ex ea re sacra, quam detrivisset,

set, nec detrivisset eam, ex qua cepisset commodum, is prævaricatione neutiquam obstringeretur; nempe oportebat ut commodum unius oboli caperet è re sacra, atque hoc commo- modo capiendo eandem rem sacram pro obolo toto detereret: res exemplo illustretur. Si quis de veste sacra pannum dissuisset & assuisset vesti suæ, hanc induisset, è panno illo utilita- tem unius oboli cepisset, detrimen- tum unius oboli vesti attulisset illi, unde pannum dissuisset, pannum autem ipsum nihil detrivisset, is prævaricatione non obstringeretur; nimirum hic commodum cepisset ex u- na re, & alii rei detrimentum intu- lisset. Id verò ante dictum est, si quid utilitatis cepisses ex aliqua re sacra, at- que ex eadem utilitatis aliquid sodali tuo impertisses, hæc duo inter se con- jungi etiam in tempus longinquum.

Victimis sanctioribus, & his inte- gris si quis evellisset lanæ aliquid, ex eaque cepisset unius oboli commo- dum, prævaricatione obstringeretur, ut etiam victimis detrimenti nihil at- tulisset. Nimirum erant istæ victi- mæ instar poculi aurei, quod nihil detrimenti caperet: neque enim evul- sio lanæ victimas istas minus idoneas ad sacrificium reddebat. Eædem si vitio correptæ forent, quoniam ven- dendæ fuerant, & pretium earum per

III

II.

tonfuram vilius evadebat, nisi quis ex illis unius oboli commodum cepisset, idemque eis tantundem attulisset detrimenti, prævaricatione non obstringeretur. Si quis autem his victimis jam mortuis lanæ quid evellisset, prævaricatione teneretur ubi primum commodum cepisset; nam mortua quidem victima nihil detrimenti capiebat: sed ista prævaricatio, ut suprà dictum est, auctoritate sapientum constituta fuit.

III.

Si quis rebus templo reconeinnando sacris abusus, se se prævaricatione obstrinxisset, si prævaricatione se obstrinxisset imprudens, res sacræ communes evasissent, ut si quis deinceps aliquid utilitatis in iis caperet, impunè foret. Sin prævaricatione se obstrinxisset sciens, quoniam nullum de prævaricatione sacrificium faciendum erat, res sacræ non evasissent communes, sed suum usque statum tenebant: quare si quis imprudens deinde cepisset ex iis utilitatis aliquid, prævaricatione obstringeretur. Quod sic accipiendum, si quis cum se se alligaret prævaricatione sacri, id in communem statum restitutum sodali tribuisset: nam si quid utilitatis ex eo cepisset ipse, atque eidem detrimenti quid attulisset, id verò homini alii non dedisset, post unum & alteri relinquebatur prævaricandi locus in eadem illa re sacra.

Nec

Nec verò in sacris relinquebatur al-
lii post alium prævaricandi locus, ni-
si in solis jumentis, atque utensilibus.
Exempli causâ si quis ad findendum
aliquid usus esset securi sacrâ, ex ea-
que oboli unius emolumentum cepis-
set, & tantundem ei detrimenti in-
tulisset, tum & alter eadem ad fin-
dendum aliquid usus sit securi sacrâ,
ex ea tantundem emolumentum cepe-
rit, ei detrimenti tantundem intule-
rit, prævaricatione uterque obstrin-
geretur. Sin unus aliquis sacram hanc
securim abstulerit, eamque dono
dederit alteri, ille prævaricatione
obstringeretur, hic non obstringe-
retur. Item si quis ad bibendum u-
sus sit sacro auri poculo, ex eoque e-
molumentum oboli ceperit, tum &
alter eodem illo poculo ad bibendum
usus tandundem ex eo ceperit emo-
lumentum: post & tertius ad potan-
dum eo poculo usus idipsum emolu-
menti ex eo ceperit, prævaricatione
pariter obstringerentur omnes. At
si quis poculum sacrum abstulerit, al-
terique donârit, aut venum dederit,
prior ille prævaricatione teneretur
scilicet, at non teneretur alter. Et
si quis in asino sacro equitârit, emo-
lumentum oboli ex eo ceperit, eidem-
que detrimenti tantundem intulerit,
tum & alter in eodem asino equitâ-
rit, tantundem ex eo ceperit emo-

lumentis, tantundem ei attulerit detrimenti, post & tertius itidem in eo asino equitavit, idem ex eo emolumentum ceperit, idem ei detrimentum attulerit, pravaricatione æquè obstringerentur omnes. Si quis autem sacrum illum asinum vel dono dederit alteri, vel vendiderit, vel mercede locavit, ille pravaricatione teneretur quidem, non item alter. Et si quis securim sacram alteri dederit utendam, ille propter voluptatem ex mutuo dato perceptam, pravaricatione teneretur: alter autem ut securi de integro ad findendum aliquid uteretur, licebat. Eadem est ratio & jumentis sacris.

V.

Non erat eadem ratio bestiarum altarum sacrarum: nam in ea post alium alij relinquebatur locus pravaricandi * iterum & sæpius. Exempli gratia si quis hostiæ pro peccato lanæ quid evellisset, tum eidem hostiæ lanæ quid evellisset, & alter, deinde lanæ quid evellisset eidem hostiæ tertius, pravaricatione tenerentur omnes. Item & istam hostiam si quis dono dedisset alteri, & rursus alter eam dono dedisset tertio, pravaricatione pariter obstringerentur omnes. Ac mihi

V. Iterum & sæpius. Hic apud editionem in parvo Folio anni 1574. correctè legitur ער כמה פעמים, mendosè est in Folio magno 1524. על כל פנים

quidem ita videtur, fertorum, avium, libaminum, & vasorum ministerii sacri fuisse rationem eandem atque victimæ; nimirum erat istorum sita sanctitas omnis in ipso corpore.

Victima sanctior vitio correpta, quoniam redimebatur, erat instar rerum templo reconcinnando sacrarum: earum pretium tantum sacrum erat. Ita si quis ejusmodi victimam dono dedisset alteri, porro & alter tertio, omnino omnium primus prævaricatione obstringeretur.

Dictum est à sapientibus si quis lapidem, aut trabem sacram abstulerit, alterique dono dederit, prævaricatione obstringi ambos: si eam alicui dono dedisset quæstor is, apud quem erat deposita, obstringi prævaricatione non quæstorem, sed illum alterum: sed hoc meam quidem sententiâ ad eum demum pertinebat hominem, qui istiusmodi re sacra abusus, sciens se prævaricatione alligasset, quippe qui sacrum istud non reducebat ad statum communem. Si quis obolum sacrum abstulerit suum esse cogitans, prævaricatione non obstringeretur antequam eum expendit in usus suos, vel alicui dono dederit: quem si dono dederit alteri, prævaricatione obstringeretur ipse quidem, non item alter; propterea quod in ejusmodi rebus sacris, si-

.III.7

VI.

VII.

.XI.

cut ante dictum est, non relinquebatur locus prævaricandi alii post alium. Similis erat ratio isti similium.

v,iii.

Si quis seu lapidem, seu trabem sacram abstulerit, prævaricatione non obstringeretur, ut pote qui nullam adhuc ex ea utilitatem ceperit: eandem si in ædificium suæ domûs adhibuerit, prævaricatione teneretur. Qui si super fenestram alicujus conclavis eam posuerit, non adjunxerit, non obstringeretur prævaricatione donec subter eam manserit id temporis spatium, quod oboli mercede conducebatur: quippe qui alioquin nullam haberet ex ea utilitatem, quæ quidem appareret. Si quis obolum sacrum abstulisset, ac balneatori dedisset, is tamen non lavisset, prævaricatione obstringeretur tamen. Etenim hoc ex eo commodum cepisset, ut lavaret quocunque tempore libitum fuisset. Similiter si artificum alicui dedisset obolum, prævaricatione obstringeretur, tamen si opus suum nondum fecisset artifex.

ix.

Eodem si vasculum mercatus sit, sed à mercatore non abstulerit, prævaricatione teneretur siquidem ab ethnico mercatus erat; si ab Israëlita, prævaricatione non obstringeretur.

x.

Si quis argentum sacrum cogitans esse commune expenderit in necessaria sua, quamvis ea non essent profana, præ-

prævaricatione teneretur tamen : ut si quis suam hostiam pro peccato , suam hostiam pro delicto , suum Agnum Paschalem emerit argento sacro : item si quis indigens piaculi piacularare sacrum suum emerit argento sacro , prævaricatione obstringeretur. Sed in his omnibus nemo prævaricatione obstringebatur ante , quàm victimarum sanguis aspersus altari fuerat. Quare si quis ferta , libamina , panem Eucharistici sacrificii mercatus esset pecuniâ sacrâ , peccâset ille quidem , sed prævaricatione non esset obstrictus : in his enim non erat sanguinis aspersio , quâ piaretur homo.

Si quis siclum suum pependisset de pecuniis sacris , is cum primùm separatâ siclorum parte coëmpta fuisset vel una bestia , cuius esset aspersus altari sanguis , prævaricatione obstringeretur : nimirum hic partem suam haberet in ea bestia , cuius sanguis aspersus altari fuisset.

Si quis siclum suum sepositum in alia quædam necessaria sua expendisset ipse vel alius , prævaricatione teneretur. Et si quis siclum ab aliquo sibi datum eò , ut illius nomine penderetur , pependisset nomine suo , si siclorum fuerit jam facta separatio , prævaricatione teneretur : quia enim siclorum illa separatio fiebat habitatione & eorum , qui fuerant etiam

col-

XXII.

XIII.

XIX.

colligendi ita, ut Tractatu de Siclis
exposuimus: itaque perinde erat, ut
si ficlus ille jam in conclave venisset,
ac propterea qui ficlum illum pepen-
derat, prævaricatione obstrictus e-
rat: idem non obstringeretur præva-
ricatione, si necdum ficlorum esset
facta separatio. Jam in * conclavis
reliquiis omnino prævaricandi locus
erat nullus.

CAPUT SEPTIMUM.

ART. I.
Si quis in-
sciens sa-
crum
quid ex-
pendisset
non per
se, sed
per procu-
ratorem,
procura-
torne, an
qui man-

SI quis per imprudentiam aut rem
sacram abstulerit, aut pecuniam
sacram, & hic idem alicui manda-
rit, ut eam ratione profanæ rei ex-
penderet, ita res erat: si qui manda-
tum acceperat ei satisfacisset prævari-
catione teneretur is, qui mandatum
dederat. Sin qui mandatum accepe-
rat, id sua ipsius voluntate persecutus
sit, ipsemet prævaricatione obstrin-
geretur. Exemplum rei positum sit
hu-

XIII. *Conclavis reliquiis.* Ut hoc intelligatur scien-
dum id quod a Scriptore nostro exponitur Tract. de Si-
clis ad art. 4. cap. 2. ficlos illos in singula capita impera-
tos quotannis in aliquod templi conclave fuisse depor-
tatos, ibi tres arcas fuisse completas ficlorum illorum
parte, quæ pars תיכור הלשכר *separatio conclavis*
nominaretur: reliquum eorum in pavimento concla-
vis esse relictum: id esse vocatum שרי הלשכר *reli-
quias conclavis.*

huiusmodi, si pater familias suorum datum
alicui mandasset, ut de certo quodam dederit
carnis sacrae genere daret hospitibus, prævarica-
isque dedisset illis pastillum panis, con- tione ob-
trave pater familias mandasset, ut stringere-
daret illis pastillum panis,isque de- tur?
disset eis carnem: item si mandasset
pater familias, ut sibi ferret aliquid
de fenestra,isque detulisset aliquid ex
armario; contraque, ut sibi quid ex
armario ferret, tulissetque de fene-
stra, qui mandatum acceperat præva-
ricatione obstringeretur. Eademque
erat ratio cunctorum istis similibus.
At enim si qui mandatum acceperat,
abisset, atque de fenestra, sicuti ius-
sus erat, aliquid ad patrem familias
detulisset, & postea pater familias ita
diceret, at hoc in animo erat dicere,
ut mihi ferretur aliquid ex armario,
nihilosecius prævaricatione pater fa-
milias obstringeretur: mandatum e-
nim ex ejus edicto factum esset, &
quod in animo dictum, indictum est.
Quin etiam si qui mandatum acceperat
fuiſſet surdus, amens, natu minor,
qui non sunt idonei, quibus quidquam
mandari queat, modò jussa peregiſſet,
prævaricatione pater familias obstrin-
geretur: quæ si jussa patrata non ef-
ſent, pater familias impunè foret.
Et si quis alicui mandasset ut carnis
frusta daret hospitibus singulis singula,
isque edixisset hospitibus, ut accipe-
rent

rent singuli bina, obstringeretur prævaricatione pater familias, cujus mandatum confectum esset, & qui mandatum acceperat impunè fuisset eò, quòd nihil ipse contra mandatum fecisset, sed aliquid ad ipsum addidisset: si autem hospitibus dixisset is, qui mandatum accepisset, Ego vobis mea propria voluntate concedo, ut frustra carnis accipiatis singuli bina, prævaricatione obstringerentur ambo. Quòd si cepissent hospites frustra singuli terna, & ipsi prævaricatione tenerentur: nam horum aliùs ab alio mandatum esset confectum, insuper & voluntariè amplificatum: itaque & ille, à quo mandatum habebatur, poenâ teneretur, quia mandatum ejus patratum, nihil contra factum erat, & qui mandatum acceperat, poenâ teneretur quoque, propterea quòd ad mandatum voluntate & ipse addidisset aliquid.

II.

Sic se res habebat siquidem frustra carnis illa fuerant ex iis bestiis, quæ templo reconcinnando sacræ forent: nam si fuisset ex holocausto caro, prævaricatione non esset obstrictus, nisi solus ille, qui vesceretur eâ; is enim præter prævaricationem commisisset & aliud nefas: nec verò à Lege datur usquam homini potestas, ut procurationem rei nefariæ committat nisi prævaricationis solius, quacum
non

non est commissum nefas aliud.

III.
Si quis obolum argenti sacri suo procuratori dedisset, simul & eidem mandasset ut sibi lucernas illius oboli dimidio, & dimidio coëmeret ellychnia, procurator abisset, emisset aut lucernas obolo toto, aut toto obolo ellychnia: contraque procuratori mandasset, ut sibi coëmeret lucernas toto obolo, aut toto obolo ellychnia, & procurator abisset, coëmisset lucernas oboli dimidio, & dimidio oboli ellychnia, impunè forent ambo: nam pater familias quidem prævaricatione non obstringeretur, quòd ejus de obolo mandata confecta non essent, & procurator item prævaricatione non obstringeretur, quippe qui mandatum de obolo non prorsus irritum fecisset. Qui si procurator à patre-familias mandatum haberet, ut eerto quodam è loco ei lucernas oboli dimidio, & dimidio oboli ex certo quodam loco coëmeret ellychnia, idem abisset, coëmisset lucernas ellychniorum è loco, & è loco lucernarum ellychnia, prævaricatione procurator obstringeretur.

IV.
Si quis ex argento sacro procuratori suo dedisset obolos duos, & eidem mandasset, ut sibi citreum malum coëmeret, procurator abisset, emisset citreum malum obolorum uno, & altero malum granatum, prævaricatione

III

tione procurator obstringeretur, pater-familias impunè foret: is enim mandaverat, ut sibi malum citreum duorum obolorum emeretur. Quare si malum illud citreum uno emptum obolo obolorum esset duorum, pater-familias & procurator ambo prævaricatione obstringerentur.

V.

Si pater-familias obolum argenti sacri procuratori suo dedisset, quo sibi certum quid rei coëmeret, atque prius, quàm in mercatoris venerit manus argentum sacrum esse recordatus sit pater-familias, prævaricatione procurator obstringeretur: error enim solius esset procuratoris, siquidem pater-familias jam recordatus fuerat argentum esse sacrum: atqui nemo, sicut ante dictum est, sacris sciens abusus, prævaricationis sacrificium offerebat: si procurator etiam prius, quàm in mercatoris manus venerit argentum sacrum esse resciverit, hi quidem immunes à sacrificio prævaricationis essent ambo: mercator autem sacrificium illud deberet cum primùm obolum istum argento suo commistum expendisset, quippe qui per imprudentiam egisset. Qui si mercatori renuntiassent obolum illi datum à se sacrum esse, tres simul à sacrificio fuissent immunes, & emptæ res ad ærarium sacrum pertineret.

VI

Ac

Ac mercator ne quid sceleris admitteret, idemque argento omni suo licitè uteretur, ita faciebat: obolum prehensens communem, aut quodcunque commune vas dicebat, obolus ille argenti sacri, ubi ubi sit, per hoc restituatur in statum communem, atque substitutus obolus, seu substitutum vas fiebat sacrum, & erat mercatori licentia utendi omni argento suo. Et si fortè sacer obolus in loculum integrum incidisset, vel si quis dixisset, Unus sit obolus in isto loculo sacer, eum obolum itidem restitueret in statum communem prius, quàm loculo uteretur: qui si loculum expenderet non restituto in communem statum obolo sacro, prævaricatione non obstringeretur ante, quàm totum expendisset loculum.

Si quis ita dixisset, Sit una crumena crumenis è meis sacra, sit una bos è bobus meis sacra, erat prævaricandi locus tum in omnibus, tum in earum parte aliqua. Quid igitur faceret? Nempe demeret ex eis omnium maximam, atque ita diceret: Si hæc ipsa sacrata fuit, sacra maneat: sin minus, consecrata illa in communem statum reducatur per istam, tum deinde singulis istâ minoribus uteretur.

Si quis prævaricationem admisit in pecunia sacra minori, quàm obolo, seu prudens, seu imprudens, sortem

Fasc. VII.

C c c

eius

VII.

VIII.

ejus pecuniæ rependebat, non addebat autem quintam partem, nec offerebat sacrificium, ac meâ quidem sententiâ qui prudens abusus fuerit pecuniâ sacrâ minori, quàm obolo, non verberaretur.

I X.

Si quis pecuniam sacram deposuerit apud patrem familias, hic eam in usus suos expenderit, prævaricatione pater familias obstringeretur: neque enim ipsi fuerat utendî licentiâ, nec data fuit à depositi domino.

X.

Si quis pecuniam sacram deposuerit aut apud mensarium, aut apud mercatorem, eamque nec obsignatam, neque alio atque vulgari ligamento obligatam, hi quoniam jure suo quodammodo pecuniâ uterentur, cum eam expendissent, impunè foret & depositi dominus, quippe qui non dixerit nominatim ut depositâ pecuniâ uteretur mercator, & mercator impunè foret, quòd cum pecuniam eam accepisset nec ligamento extraordinario obligatam, neque porro obsignatam, per quandam quasi licentiâ eâ pecuniâ usus esse videatur.

XI.

Mulier si pecuniam sacram ad virum suum detulisset, vel cum is, a quo veniat mulieri hæreditas, è bonis suis consecrârit aliqua, adeoque bona sacra jure hæreditario mulieri obvenissent, vir ejus, si hæc expenderit in usus suos, prævaricatione obstringeretur.

CA-

CAPUT OCTAVUM.

Aerarium sacrum si conductis operis pactum esset alimenta, tamen illis vel unam comedere caricam sacram non licebat: si comedissent, prævaricatione obstringerentur: sed enim alimentorum pretium præbebat illis aerarium sacrum.

Si quis viciam sacram tereret, is oportebat bovis os obstrueret: nam quod est in Lege, *Non ligabis os bovis in trituram sua*, id trituram significat eam, quæ bovi esset idonea.

Non poterant res sacræ redimi atque ad statum communem reduci operâ, pecuniâ poterant: verbi gratiâ, si ab ærario sacro minam opere faciendo meruisset opifex, illi pro mercede dare seu jumentum, seu pallium sacrum non licebat ante, quàm id pecuniâ redemptum atque ad statum communem reductum esset, Cum vero commune factum esset, id dabant opifici pro mercede, si vellent. Ac jumentum illud quidem rursus ab opifice coëmebant eâ videlicet pecuniâ, quæ esset ex separatione conclavis.

In templo cum erat aliquod extruendum ædificium, in id quidem non impendebantur materia & saxa,

Art. I.
Nec ab ærario sacro conductis operis, quidquam sacrum

comendum.

II.
Dent. 25. v. 4.

III.

IV.

quæ essent ærarii sacri : nec verò ædificando animum inducebant sacrum esse ædificium, sed totum ex ædificabatur communibus è rebus, eam ob causam, ne quis ex ædificii umbra caperet aliquid commodi, neu aut aliquo saxo inter ædificandum, aut aliqua trabe inniteretur. Et cùm erat exactum ædificium, tum ære sacro redimebatur : quòd si quæstoribus ærarii sacri in unum aliquem diem ligna opus essent, emebant illa argento sacro : etenim ligna cùm non tenerentur diu, non erat metuendum ne quis innixus ipsis prævaricatione obstringeretur.

Cùm aliquid aut in templo, aut in atriis ædificandum locabatur opificibus, pactio fiebat, ut ad hunc illum numerum cubitorum pro hoc illo numero ficlorum efficerent : cubitus ille omnino digitorum erat viginti : verùm enim ad rationem ineundam, atque ad metiendum id, quod ab opificibus ædificatum fuerat, utebantur cubito majori, qui digitorum erat viginti quatuor, ne fortè daretur prævaricationi locus, quia enim in ineunda mensura plerumque non est hominum nimis accurata consideratio.

Sacerdotes autem ex pacto iudicum utebantur sale lignisque sacratis ad comedenda sacra illa, quorum partem ab ipsis comedi jus erat : non licebat autem ut iidem ad cibos suos

com-

communes sacrum adhiberent sal.

Quidquid salis inerat aliquo victimæ membro dabat prævaricationi locum : & quidquid salis erat aut in colle , aut in altaris superiori parte , non dabat locum prævaricationi.

VII.

VIII.

Par est hominem efficere & eniti , ut Legis sanctæ judicia norit , ac rationem eorum pro captu suo percipiat : Et si cujus rei nullam invenerit causam & rationem , non eam propterea levem esse putet : ¶ *Ne trans- eat terminos , nec ascendat ad Domi- num , ne forte interficiat illum : ne de illa re judicet ex cunctis rebus profanis : veni , vide quàm serverè de prævaricatione Lex statuerit : quòd si ligna , lapides , pulvis & cinis simul eis imponeretur nomen Domini mundi , consecrarentur ita , ut si quis uteretur ipsis pro communibus , prævaricatione obstringeretur , & quamvis imprudens fecisset , nihilo secius piaculo indigeret : quantò major est cautio , ne quæ sancita habemus à Deo Optimo Maximo respuat homo , propterea quòd rationem eorum ignoret , idemque Deo attribuat quæ sunt à vero aliena , ac denique de præceptis ejus eandem atque de rebus profanis cogita-*

Exod. 19.
v. 24.

¶ Quod eo scripturæ loco in aliam sententiam dicitur , huc ad sensum suum eleganter traduxit Majomonides.

Lev. 19.
v. 37.

Psal. 119.
v. 69.

gitationem suscipiat. Est in Lege, Custodite omnia praecepta mea, & universa judicia, & facite ea, de quo ita sapientes; tam esse custodienda ac facienda praecepta, quam judicia. Jam id satis intelligitur, facere praecepta, nihil esse aliud, quam observare praecepta: custodire autem est cavere ne praecepta putentur esse judiciis inferiora: namque judicia sunt quorum est aperta ratio, & quorum observationem patet etiam in hac vita utilem esse, cujusmodi sunt quae sanciantur de rapto, de cade, pietate erga parentes: praecepta autem sunt quorum non est cognita ratio: Etenim de his sapientes Deum faciunt ita loquentem, Praecepta praecepi tibi, quae non licet cogitando excutias & scruteris: verum enim his agitur animus, his adversantur & repugnant gentes: Talia sunt quae sanciantur de suina, de carne lacte condita, de vitula percussa, de vacca rasa & de hircio emissario. Quam angebatur animo Rex David atheos & gentes repugnare praeceptis! qui cum maxime Regem urgebant sophismatis ad angustias ingenii humani contortis, ille multo magis amplexabatur Legem ac tuebatur, quod verum esse hoc ipse verbo testatur, Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo servabo mandata tua: eodem-

demque loco hac ipsa de re ita dicit,
Omnia mandata tua veritas, inique Ibid. v. 16.
persecuti sunt me, adjuva me. Jam
 omnia sacrificia sunt præceptorum è
 numero: præclarè igitur sapientes
 propter religionem sacrorum conser-
 vari mundum, quia enim observan-
 dis præceptis ac judiciis homines pro-
 bi vitam ævi venientis consequuntur.
 Et cum de præscriptorum observatio-
 ne Lex commonet, præcepta reli-
 quis anteponit, siquidem scriptum le-
 gimus, *Custodite ¶ leges meas atque Lev. 18. 5.*
judicia, quæ faciens homo, vivet in
eis.

Ccc 4

PRIMI

¶ Quod hic Vulgatus Interpres *leges meas*, plerum-
 que præcepta mea reddere solet.

PRIMI TRACTATUS

variae lectiones.

IN MAJORI.

CAP. I. Art. I. עליו

CAP. II. Art. I. המזבח מקומו מכוון.
ונאמר ויבן שם שלמה את הבית בהר.

VII.

desideratur.

desideratur.

מקום המערכה שמונה עשר טפחים.
נמצא חצי גובה המזבח כששה
טפחים מסוף הסובב
וגובה מקום המערכה שמונה עשר טפחים.

IX. היבור באמצע המזבח להבדיל.

XII. שבו יודדין לשיתין.
XVIII. והוא שלא יהיה נשאר אבן.

CAP.

PRIMI TRACTATUS

variae lectiones.

I N M I N O R I.

אילין.

המזבח מכון.

ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות
את בית יי בירושלים בהר המוריה אשר
נראה לדוד אביו אשר הכין במקום דוד
בגורן ארנן היבוס.
עלה יח טפחים זהו מקום מערכה.
עלה יח טפחים וכונס לקרן זווית של הית
בנין חלול מרובע לכל ארבע קרנות
מקום המערכה שמונה ועשרים טפחים.
נמצא חצי גובה המזבח כט טפחים מסוף
הסובב.

וגובה מקום המערכה שמונה ועשרים
טפחים.

היבור באמצע המזבח בשישה טפחים מסוף
הסובב ולמטה לחבדיל.

שבו יורדין לשית.

והוא שלא יהיה בנשאר אבן.

ולא

CAP. IV. Art. IX. mendosè.

וכן סביב לבותלי האולם מלמטה עד למעלה
כך היו השלש יציעים מוקפין לבית משלש
דוחותיו וכן.

X. desideratur.

CAP. VI. Art. V. Utraque editio mendosè
habet בשיעה שמוה מדם הפר ut probatur
מדם הפרדה. in adjecta nota, corrigendum est.

XVI. במקדש ירושלים.
אף על פי ששוממין.

CAP. VII. Art. V. עומד לפני הארון ה'.
VI. בלשבת הגזית.
IX. ישב ופניו כלפי.

desideratur.

CAP. VIII. Art. V. בית המוקד בארץ
ווקני.

VI. לא שישנו.
X. שישן על משמרו.
XI. עמוד השחר.

ולא אמר ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור:
 Atqui hîc quoque mendum est: nam pro לא
 אמר poni debet ואמר, quippe reverà legimus
 ומלקחיה ומחתותיה זהב. Exod. 25. v. 38.
 טהור.

correctè. ורובד.

ובן desideratur ad secundum
 ותמשה על נביהן.

במקדש וירוש.

אעפ ששמומין.

עומד לפני יי.

בלשב שהגזית.

לא ישב ופניו כלפי.

אלא לצפון או לדרום.

כית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף

דובדין של אבן וזקני.

שלא ישנו.

שישן על משמרתו.

עמוד השער.

XXXIII.

EX RABBI
MOSIS MAJEMONIDÆ
OPERE QUOD
MANUS FORTIS
INSCRIBITUR,
TRACTATUS TRES:

- I. *De Jejunio.*
- II. *De solennitate expiationum.*
- III. *De solennitate Paschatis.*

Ex Hebræo Latinè conversi à
LUDOVICO DE COMPIEGNE.

XXXIII.

EX RABBI

MOSES MAJEMONIDA

OPERE QUOD

MANUS FORTIS

INSCRIBITUR

TRACTATUS TRES

- I. De festis.
- II. De solemnitate expiationum.
- III. De solemnitate Pasche.

Ex Hebreo Latino conversi a

LUDOVICO DE COMPIEGNE.

DUas ajunt Hebræi , se leges à Deo accepisse : quarum esset altera mandata scriptis , altera semper à patribus tradita liberis ac sine scripto perpetuùm propagata. Hanc cum negarent omnino scribi oportere , memoria custodierunt ad annum à Christo passò ferè centesimum & quinquagesimum : quo tempore demum quam ad id tempus memoria tenuerant traditionem , propagandam monumentis susceperunt. Illis autem causæ fuere tot & tantæ clades à Vespasiano Romanorum imperatore , atque à Tito ejus filio jam acceptæ , disturbatio templi , suorum tam crudelis trucidatio , rerum denique suarum everasio ; ex quibus satis intelligebant brevi se longè latèque dispersum ac dissipatum iri. Putarunt igitur satius esse multò , quæ tantum audita haberent à Majoribus , ea denique litteris prodere , quàm committere , ut cùm Repub. unà omnia interirent. Cernebant enim futu-

turum esse , ut propter multas ac varias , quæ sibi & adessent & impenderent , misérias atque ærumnas , fanè paucis liceret doctrinarum studio vacare : sic verò se res habere , ut si doctrinam benè multi investigarent ac consequerentur , tamen eam suis tam longè disjunctis tradere nequirent.

Tum igitur Judæorum princeps Rabbi Judas , is qui apud Judæos quidem propter mores suavissimos atque probitatem singularem , cognomen habet *Sancti* , primùm universam traditionem diligenter undique conquistam brevibus commentariis , & puris , id est , Hebræis complexus est. Hi sunt illi videlicet commentarii , qui dicuntur Hebræis *Mischnaiot* , hoc est , secundæ leges ac doctrinæ traditæ. Deinde triginta post annis princeps Academiae Babyloniae Rau duos conscripsit libros , Syphra & Syphre , in quibus de his disputat , quæ superiorum illorum commentariorum sunt quasi fundamenta. Paulo verò post c-

dide.

diderunt multi multa. Rabbi Chaia quasdam in hos commentarios explanationes, quas solent additiones appellare. Hunc subsequentes simul R. Hochaia & Bar Kapara hos item commentarios explicationibus illustrarunt iis, quæ Beraitot inscribuntur. Tandem R. Iochanan confecit Talmud Hierosolymitanum annis prope trecentis post dirutum templum. Atque annos circiter centum post composuit Rau Asche Talmud Babylonium. Quæ quidem opera eò spectant omnia, ut, rebus quoad fieri potest in omnem partem agitatis, apertæ omnibus sint, & perspicuæ res vel lege, vel legis tuendæ causa ex sapientium institutis permissæ vel interdictæ, mundæ atque inquinatæ, necessariæ ac liberæ, postremo ad sacra idoneæ, atque earum contrariæ.

Sed multis olim traditiones Hebræorum fuisse superstitionibus refertas, justissima Christi Jesu reprehensio illa declarat, qua Ju-

Marc. 7.
v. 8.

dæos castigat, qui præposterè gravissimis Dei præceptis futilia hominum instituta præferrent. *Relinquentes enim* (verba sunt Christi) *mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum & calicum, & alia similia his facitis multa &c.*

Hujus vero mali magnitudo incredibiliter etiam cum ætate crevit. Nec mirum si corrupta in pejus ruant, cum optima quæque temporis longinquitate depraventur. Itaque venerunt Rabbini isti recentiores, qui cum viderent illorum, qui traditionem composuerant, scriptorum verba pro divinis haberi, eandem sibi comparare studentes auctoritatem, & ipsi ad augendam atque amplificandam traditionem aggressi sunt. Nihil autem cùm haberent, quod esset cuiquam Iudæorum aut novum aut inauditum, fictas & commentitias protulerunt fabulas, quas fidei conciliandæ causa proposuerunt quasi mysteria reconditæ cujusdam doctrinæ, ac multitudini ne-

nequaquam credendæ. Quod ita esse facile cognoscere licet, ex harum fabularum, atque aliarum rerum, quæ disputantur in Talmude, dissimili prorsus ratione atque oratione. Incredibile est enim quàm omnia præter has nænias, inconditè, barbarè & monstrosè in Talmude scripta sint, cum ineptiæ istæ ita purè ac dilucidè, ita nitidè, eleganter, ac compositè narrentur, ut nihil supra. Ex quo quæcunque ridicula atque absurda Talmude continentur prompta & aperta sunt quamvis mediocriter Hebraicè scientibus: contra verò quæ bona atque ad intelligentiam legis conducentia penitus retrusa, atque abdita, ut à pueritia discentibus vix pateant, aliis ne vix quidem. Quade causa ferè à cunctis aliis, quàm Iudæis omninò repudiatum Talmudis studium ac rejectum.

Exstitit annis abhinc quingentis Iudæus quidam, ingenio vir acerrimo ac splendido, & doctrina prope singulari, Rabbi Moses

Majemonides : Cujus quidem opus illud, quod *Doctorem Perplexorum* inscripsit, non modo frequens laudat is Ecclesiæ Doctor, qui solet Angelicus usurpari (viderat enim hunc librum ex Hebræo Latinè conversum) sed etiam suam ipsius auctoritate sententiam sæpenumerò confirmat. Sed qui cùm musis Hebraicis commercium habuere Christiani, eorum ut quisque peritissimus erat Hebraicarum litterarum, ita maximis hunc auctorem laudibus cumulavit. Testes sunt Genebrardus, Grotius, Scaliger, Petavius, Vossius, Buxtorfius, & alii benè multi quorum eruditionem suspiciet omnis ætas. Nam quid ego dicam de Judæis? qui in hujus viri laudem excogitarunt illud, quod factum est jam tritum omnium sermone proverbium. *A Mose, ad Mosem, non extitit par Mosi.*

Hic igitur R. Moses traditionem Iudæorum tot ineptiis fœdatam in opere Talmudico cum videret, tam fusè, confusè permistè-

mistèque scriptam , atque adeo omnibus judicium intelligens & aures teretes habentibus optimo jure invisam , studium omne suum , curam , diligentiam , atque operam contulit ad traditionem , sublatis ex ea omnibus omninò fabulis , breviter , purè , distinctè & articulatim describendam. Atque erit operæ pretium huius operis & instituti paucis explicare ordinem & rationem , ex quo facile intelligetur , quantum insit utilitatis.

Quoniam igitur ordo postulat , ut homini nota prius sit scripta Lex , quàm ad traditionis accedat intelligentiam , idcirco prudentissimus hic Judæorum scriptor opus id , quod traditionem contineat , *Secundam Legem* inscripsit : sed credo illud appellatum esse *Manum fortem* eò , quòd omnium operum , quæ quidem ex hujus scriptoris officina prodierunt , longè maximum sit , & Judæis certe tam utile , quàm quod maximè. Est autem illius triper-

tita divisio. Nam primò totum opus in libros decem & quatuor distinguitur, deinde illorum quisque complures in tractatus, atque hi denique in capita. Quorum omissis nominibus, hic est librorum ordo & tractatum, hæc illorum inscriptio, & subiecta cuique materia.

1. *Liber de scientia, cujus sunt tractatus quinque, de legis fundamentis, de conformatione morum, de legis studio, de idololatria, de pœnitentia.*

2. *Liber de amore Dei, cujus libri sunt tractatus sex, de sectione illa Legis Audi Israel Dominus Deus noster Dominus unus est &c. quotidie bis recitanda, de precibus ac Sacerdotibus populo benedicientibus, de induendis phylacteriis, scheda postibus insigenda, & describenda cuique lege, de simbriis sive peniculis mentis à lege imperatis, de rerum omnium consecrationibus, de circumcisione.*

3. *Liber de temporibus, cujus tractatus sunt decem. De sabbato, de*

de incolarum societate inter se per cibos ineunda , de solenni expiationum die , de quibuscunque feriis , de solennitate Paschatis , (qui ab auctore quidem inscribitur de pane fermentato & azymo) de inflando prima die civilis anni cornu arietis , de Scenopegiis , de Semisiclo quotannis ad sacra solvendo , de Kalendarum dicatione , ubi & intercalandi ratio , & omnis de Sphæra doctrina tractatur , de jejuniis , de festo sortium , de solennitate dedicati templi.

4. *Liber de re uxoria , cujus sunt tractatus quinque , de matrimonio , de divortiis , de officiis quæ leviro adversus viduam fratris sine liberis mortui servanda sunt , de virgine vitata , de uxore nomine adulterii suspecta.*

5. *Liber de sanctimonia , quo tres continentur tractatus , de conjunctione illicita , de cibis interdictis , de macerandi ratione.*

6. *Liber de separatione , cujus sunt tractatus quatuor , de jurejurando , de votis , de Nazæorum ratione , de æstimandis rebus atque hominibus consecratis , & anathemate.*

7. Liber de satione, qui continet tractatus septem, de seminibus heterogeneis non una serendis, de iis quæ in agro sunt pauperibus relinquenda, de oblationibus iis, quarum modum suo quisque arbitrio terminat, de decimis primis, de secundis decimis, & quarto sate arboris anno, de primitiis frugum atque fructuum, ceterisque quæ per totam terram promissam sacerdotibus sunt tribuenda, de anno septimo atque jubileo.

8. Liber de divino cultu novem complectitur tractatus, de templo, de instrumentis & ministris ejus, de ratione adeundi templi atque ex eodem discedendi, de iis, quæ ab altari Legge prohibentur, de sacrificiis faciendis, de sacrificio jugi, & addendis hostiis, de non idoneis ad sacra, de iis sacrificiis quæ fiebant die solenni Expiationum, de sacrificiorum abusu.

9. Liber de sacris, cujus sunt tractatus sex, de sacrificio paschali, de illo sacrificio, quod mares faciebant apparentes coram Domino, de primogenitis, de erratis, de homine expiationis

tionis indigente, de sacrificiorum permutatione.

10. Liber de purgationibus continet tractatus octo, de rebus tactu cadaveris humani pollutis, de vacca rufa, de inquinatis leprâ, de iis, qui contaminati cum sint, & ipsi contagione lectos & eas, quibus insident, sedes polluant, de capitibus & quasi fontibus rerum immundarum, de cibis immundis, de vasis inquinatis & (a) eluendis, de lavationibus.

11. Liber de damnis complectitur tractatus quinque, de detrimentis factis in re pecuniaria, de furtis, de rebus ereptis & perditis, de vulnere homini inflicto, & damno injuriâ dato, de puniendo homicida, & illo, qui occidit imprudens, conservando.

12. Liber de rebus acquirendis continet item tractatus quinque, de venditione, de iis, quæ ex communibus privata cujusque sunt, & donatione, de finibus regundis & prædiorum servitutibus, de mandato & societate, de servis emendis, venden-

Ddd 5 dis,

(a) En verò baptisinata urceorum & calicum.

dis, comiter habendis, remunerandis &c.

13. Liber de judiciis itidem quinque tractatus continet, de locato & conducto, de commodato & deposito, de mutuum dante & accipiente, de actore & reo, de hereditatibus.

14. Liber de iudiciis quinos etiam tractatus habet de senatu illo maiore, quem Sanhedrin appellant, & animadversionibus quæ penes illum erant, de testibus audiendis atque examinandis, de hominibus legi aut sapientum auctoritati præfractè refragantibus, de officio iugentium, de regibus creandis & faciendis bellis.

Habes omnium, quæ in hoc opere tractantur, rerum seriem. Sed auctor ille ipse, qui nullas suo operi fabulas inferuerit, tamen permultis hoc idem superstitionibus identidem referat, atque observationibus minutis, ne dicam planè ridiculis. Nam ut verè dicam litterarum aucupium commune est Judæorum omnium, nec eorum ferè quisquam est, qui sequatur legis mentem ac sententiam.

tiam. Quanquam hic quidem auctor satis in suo *Doctore Perplexorum* indicat, se ab istiusmodi superstitionibus, quas ipse uti sunt ab aliis & institutæ, & observatæ, ita hic descripsit, animum habere quàm maximè alienum. Ut ut est, id certe constat, istas superstitiones atque minutias rebus sanè gravibus & dignis, quæ ab homine divinæ Legis amante cognoscantur, longè præponderari. Accedat eò quod eas ipsas, quæ à Judæis observentur, superstitiones scire, vel maximè conducat: Neque enim ex iis aut pauca aut mediocria possunt quasi tela depromi in Judæos ipsos intorquenda. Missum facio hoc opus utile fore puritatis Hebraicæ studiosis, quippe de hisce rebus tam purè, quàm hic auctor, tamque eleganter, hætenus scripsit nemo. Quare cùm ignotum adhuc manserit Hebraicè nescientibus totum hoc Majemonidæ opus, præter minutas quasdam particulas hinc inde excerptas, quas doctissimorum hominum aliqui Latine ver-

terunt aut animi gratia, aut quia studiorum ratio ita postulabat, nos illud omninò Latinum faciendum suscepimus. Quod eo fecimus confidentiùs, quò litteris Hebraïcis à teneris (ut ajunt) unguiculis imbuti, atque ad Judæorum ceremonias, heu! nimium diligenter instituti, nihil à nobis ad communem utilitatem præstantius afferri posse duximus.

Nam ex parentibus natus Iudæis, patrem habui eum, qui principio Metensi, deinde multis ac variis in Germania Synagogis præfuit. Illius fuit atavus R. Jacobus de Veil, de quo in Bibliotheca Rabbinorum duo hujus ætatis viri meminerunt, alter ex doctrina longè clarissimus Joannes ille Buxtorfius, alter etiam dignitate perillustis Joannes Plantavitius Pausanus Episcopus Lodenensis. Ab hoc ego patre sum cura eductus singulari, & litteras Hebraicas perquàm studiosè edoctus ad annum ætatis meæ decimum & sextum, quo ego cœpi
alios

alios instituere , & Talmudicum
 opus publicè explicare ad annum
 ætatis meæ undevigesimum. Tum
 verò misericors de cælo me re-
 spexit Deus immeritum , atque à
 diuturno me errore , longèque
 perniciosissimo deduxit ad verita-
 tem Christianam , atque adeo fui
 ipsius cognitionem. Commodè
 enim Tertullianus , *Cui veritas* Lib. de
comperta sine Deo ; cui Deus cognitus ani. cap. 1.
sine Christo ? Itaque Metis jam ca-
 techumenus evocor à Rege Chri-
 stianissimo ad Aulam , quæ tunc
 temporis erat Compendii. Ibi
 me susceperunt è sacro augustoque
 baptismo Rex Christianissimus ,
 simul & Regina ejus mater octi-
 duo post Pentecosten anno repa-
 ratæ salutis M. D. C. L. V. con-
 ferente sacramentum illustrissimo
 Sueffionensium Episcopo , eodem
 illo , qui Regem inauguraverat.
 Rex autem & suo me nomine
 decoravit , & urbis , in qua gesta
 res est , vocabulum pro cogno-
 mine mihi imposuit. Atque ex
 illo tempore munificentissimi Re-
 gis

gis sumptibus Latinas didici litteras, quas ideo cum Hebraicis conjunxi, ut aliquando possem Ecclesiae optimae parenti quoquomodo infervire. Sed jam ad id, unde digressi sumus, revertamur.

Cum habeam multa ex hoc opere elaborata ac confecta sic ut jam nunc possint divulgari, libuit tamen prius edere modicum veluti specimen, unde cognoscere liceat quid de reliquo sit judicii futurum: tentare enim volui, an sic posset in lucem proferri hoc opus, ut probaretur. Prodeunt igitur nunc quidem omninò tres perquam exigui (sicuti ferebat natura speciminis) tractatus, de jejunio, de solennitate Expiationum, ac de solennitate Paschatis. Hic ab auctore inscribitur, ut supra dixi, tractatus de pane fermentato & azymo, sed nos eum, quia non de his solum disputat; verum omnes explicat coenae paschalis celebrandae ritus, nomine latiùs patente appellavimus. De Agno verò Paschali, is, quo

quoniam in libro de sacris de illo accuratè disseritur, cumulatèque, in hoc tractatu duntaxat attingitur. Quòd autem ad hujusmodi scripta Judæorum intelligenda requiruntur multa jam cognita ex observatione, atque rerum ipsarum usu, qui quidem apud Christianos, quamvis Hebraicarum litterarum peritos ferè desideratur, idcirco tractatus hos notis illustravimus. Item loca è sacris voluminibus in eos adducta crebrò produximus, quia in extremo sita illorum erat vis omnis. Atque etiam ut auctoritas sacri textus ad sensum auctoris accommodaretur, à sacra editione vulgata sæpenumerò declinandum erat ad Hebraicam (ut sancti Hieronymi verbis utar) veritatem. Itaque institueram ad marginem notare quid esset discriminis inter utrumque textum sacrum, sed ad extremum cœpto sciens destiti. Quid vero? Numquis in animum hoc inducat suum, ut credat in opusculo tam parvo reperiri posse, quod pro re Christiana fa-

faciat ? Omnino tamen sic se res habet : ex verbis & sententia Judæi longè pervicacissimi planè potest id effici , quod Christianos inter & Judæos maximè venit in contentionem , Christum ab his etiamnum expectatum jam dudum (a) venisse. Adeò & Rabbiorum scripta profunt non modo ac confirmandam Ecclesiæ doctrinam planè divinam : sed etiam ad retellendam Judæorum contumaciam non ferendam. Si quis autem est , cui nostra hæc ingressio longior appareat , is eam non cum hujus speciminis , sed cum universi operis , cui præfamur , magnitudine comparet , sic fortasse fiet , ut etiam brevior esse videatur. Ac de nostro quidem instituto satis : aliquando enim Rabbi Mosem Latine loquentem audiamus.

TRACTA-

(a) Vide in tractatu de jejuniis notam , quam apposui quinti capitis articulo secundo.

TRACTATUS

DE

JEJUNIIS.

Jussum est unum, quo præscribitur nobis, ut ad Dominum clamemus calamitoso quoque tempore, quod a Republica avertat Deus: cujus jussi explanatio in his continetur capitibus.

CAPUT PRIMUM.

In quo describitur Jejuniorum lex quæ est ex illo nata jusso.

I.

Imperat divina lex clamare voce, & tuba ululante canere in omni calamitate publica; est enim in ea dictum, *Contra hostes qui dimicant adversum vos clangetis ululantibus tubis.* Cujus sententia est ea, ut quæcumque nos calamitas affligat, fames, pesti-

Fasc. VII.

E e e

lenz

lencia, locustæ & similia, ploremus ac clangamus.

II.

Id verò poenitentia est. Nam si tempore calamitoso clangor detur lugubris ac clamor, omnes intelligent propter flagitia sua secum esse malè actum, ut scriptum est, *iniquitates vestrae declinaverunt hæc &c.* Quod ipsum faciet, ut illa calamitas amoveatur.

III.

Sin autem nullus edatur neque clamor, neque sonus, sed dicatur hoc ex rerum natura exoriri, & calamitas illa evenisse casu fortuito, contumacia est ista quidem, ex qua fit, ut homines in suis perseverent peccatis, & aliam alia sequatur pernicies; id nimirum, quod in lege scriptum est, *sed ambulaveritis ex adverso mihi; ego quoque contra vos adversus incedam:* id est, si, cum ego vobis labem inferam aliquam, ut vos revocem ad recte faciendum, hanc vos tribuatis casui, concipiam & istius contumaciae iram.

IV.

Itaque sanxerunt legis interpretes, ut in omni calamitate publica jejunium sustineatur tamdiu, dum de coelo misericors respiciat Deus: atqui id temporis clamatur, preces funduntur, misericordia divina imploratur,

tur, & clangor editur tubæ solius: in templo autem tubæ simul & buccinæ clangor datur, minor buccinæ & tubæ major, quippe quæ in tempus acerbam lege præscribitur. Nec verò par est tuba simul & buccina clangere, nisi in templo, cum dicat Psaltes, *intubis ductilibus & voce tubæ corneæ, Ps. 97. 6. jubilate in conspectu regis Domini, & 7.*

V.

Sed illa quæ indicuntur populo jejunia, non instituuntur per complures dies continuos, quæ populi pars major sustinere nequit: verum cum sit jejunium institutum, ejus est primordium capiendum die hebdomadæ secundo, idem continuandum (a) quinto ejusdem hebdomadæ & consequentis secundo. Atque secundum istum ordinem per secundum, quintum, & secundum consequentes servabitur jejunium, dum placatum efficiat Deum.

VI.

Non indicitur populo jejunium neque sabbato, neque die festo ullo, quibus nec clangendum, sive buccina, sive tuba, nec clamandum, sed precibus est imploranda misericordia. Rursus iisdem diebus hæc omnia fiunt in urbe ab alienigenis obsessa, aut flumine obruta; itemque & in navi
E e e 2 nau-

(a) Hinc ille in Evangelio Phariseus, *jejuno bis in sabbato, nempe die 2. & 5.*

naufragium faciente; atque etiam propter singulos homines, quos persequantur alienigenæ, prædones, aut spiritus malus sabbato instituitur jejunium, clamatur, & misericordia precibus imploratur. Clangor quidem nullus fit, nisi ad convocandos viros qui opem ferant & a periculo liberent.

VII.

*Esth. 9.26.
Ex illo
tempore
dies isti
appellati
sunt Phurim, id
est, sortium.*

Nec incipitur jejunium indictum aut Neomeniis, aut solennitate dedicati templi, aut sortium feriis, aut diebus illis (a) profestis qui intersint inter dies festos duos. Cum verò propter calamitatem jam est jejunii factum initium vel per unicum diem, tum si consequens jejunii dies incidat in aliquem ex istis diebus, is in jejunio peragendus est.

VIII.

Hæc autem jejunia quæ sunt propter calamitatem instituta neque prægnantes mulieres spectant, neque nutrices, neque pueros. Atqui omnes habent potestatem edendi ea nocte, quam consequitur jejunium, si non est ad impetrandam pluviam institutum, de quo inferius. Qua verò nocte jejunium vel publicum, vel privatum an-

(a) Ut illi qui inter primum & ultimum Paschæ diem festum intercedunt: item & illi qui inter primum & ultimum diem festum tabernaculorum intercedunt.

antecedente comedendi licentia datur, ea quidem ad auroram usque comedendi licentia est illi, qui nihil adhuc cepit somni. Nam qui jam dormierit, ipsi rursus ea nocte comedere, non est integrum.

IX.

Et tanquam populus universus jejunio se macerat in calamitate publica, sic unusquisque subeat jejunium in calamitate sua: ut si quis habeat aliquem è suis graviter ægrotantem aut in locis desertis errantem, aut in carcere vinculum, pro illo misericordiam & jejunio & precibus petat, atque omnibus, quas fundet preces, solennem precationem adhibeat istam: *Exaudi nos pater noster, exaudi nos die jejunii isto, quoniam in ærumna sumus ingenti, Ne impietatem intueare nostram, neve dissimules, o Rex noster, postulationem nostram. Præsto nobis esto clamantibus, antequam invocemus te responde nobis, nos adhuc loquentes tu jam exaudiveris, secundum id quod prædixit vates, ERITQUE ANTEQUAM CLAMENT EGO EXAUDIAM; ADHUC ILLIS LOQUENTIBUS EGO AUDIAM; Nam tu es is qui redimas, liberes, respicias, & misereare miseris quibusque & gravissimis temporibus. Benedictus esto domine qui exaudias populum tuum tempore calami-*

*Esai. 65.
24.*

tofo, Deus Salvator. Nullus autem homo privatus jejunos sabbatum, aut alium diem feriatum, aut Neomenias, aut solennitatem dedicati templi, aut sortium ferias traducat.

X.

Sed privatus quisque nisi sole adhuc lucente in se receperit jejunium diei sequentis, omnino nullum erit. Qui igitur id in se recipiet? Ad vesperam post fusas preces dicat, *cras servabo jejunium*, & constituat se postridie jejunium esse servaturum, ac si deinde nocte comedat, tamen jejunium non solvit. Item si quis animum induxit & in se recepit jejunium servare per tres quatuorve dies continuos, quamvis nocte quaque cibum capiat, jejunium tamen non solvit: Neque est necesse, ut animus applicetur ad jejunii propositum singulis diebus in crastinum.

XI.

Si quis ante finitum diem in se recipiat jejunium diei sequentis, eo-que (a) expleto nocte demum subsequente in animum inducit, & postertum diem in jejunio traducere, etsi jejunam duxerit noctem, jejunium tamen nullum erit, quippe quod de die in se non recepit. Nec verò dici necesse est, si cum de nocte cibum ceperit

(a) Non expletur autem jejunium ante exactum diem.

perit manè denique jejunium in animum induxit, jejunium istud esse omnino nullum.

XII.

Qui per quietem malum viderit infomnium jejunum ducat diem crastinum: Id enim adducet ipsum ut in suas inquirat actiones, easque exploret, & sese recipiat ad frugem. Quod quidem jejunium etiam sabbato servatur, cunctisque fundendis precibus precatio adhibenda ista est: *Exaudi nos pater noster, exaudi nos &c.* etiam si jejunium id non est a præterito sole constitutum. Jejunium verò sabbatinum altero debet expiari jejunio. Nam deliciae certè sunt ex neglectæ quæ in sabbatum lege præscribuntur.

XIII.

Sed ad horas etiam aliquas jejunium quisque constituere potest; si modo per spatium diei præteritum nihil cibi ceperit; ut si quis sollicitus & occupatus in negotiis suis nihil comederit ad meridiem, aut usque horam (a) nonam per reliquas diei horas potest jejunium constituere, & illa precatone uti; *Exaudi nos &c.* si quidem in se recepit jejunium ante istas jejunii horas. At enim si quis posteaquam cepit cibum, reliquum

E e e 4

diem

(a) Usurpatur hic Hebraica numerandi ratio: prima enim diei artificialis hora est apud Hebræos ea, quæ nobis sexta dicitur.

diem jejunio exigat , jejunium istud horarum est habendum.

XIV.

Quicumque jejunium servat , aut ob calamitatem suam , aut ob malum aliquod insomnium , aut ob publicam labem , is neque ulla se voluptate permulceat , neque (a) erecto capite incedat , neque exultantem se & animo læto præbeat , propter illud vatis dictum. *Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis.* Verum ei , qui est in jejunio , licet tamen gustare pulmentum etiam ad sextarium , dummodo nihil sorbeat , sed quod gustarit illico respuat. Si quis oblitus jejunii , comederit aliquid , jejunium nihilominus absolvat.

XV.

Si privatus aliquis jejunium instituit aut propter ægrotum , isque convaluit ; aut propter calamitatem , eaque evanuit , suum nihilominus jejunium compleat. Si quis è loco ubi jejunium fervetur , abeat in eum , ubi nullum sit jejunium , jejunium ille fervare debet , planèque perficere. Et rursus , si quis è loco ubi nullum est jejunium , abeat in eum , ubi jejunium est institutum , servabit is unâ cum istius loci incolis jejunium. Sin oblitus jejunii comederit aliquid , ne appareat in vulgus , neve suo indulgeat ingenio.

XVI.

(a) Quod arrogantis est.

Lament
3. 39.

XVI.

Si cum populus universus petat jejunio pluviam, ea concedatur ante meridiem, jejunium non conficitur, sed omnes cibum capiunt, tum conveniunt in unum, & dicunt hymnum illum magnum, qui non dicitur nisi satiatio animo, ventreque expleto. Sin autem a meridie pluat, siquidem dies majori ex parte sanctè traductus est, jejunium conficiatur. Similiter jejunium inceptum aut propter calamitatem, aut propter legis oppressionem; si finem illæ capiunt ante meridiem, non perficitur; contra si post meridem.

XVII.

In omni autem jejunio quod est indictum populo propter calamitatem, & judices & populi seniores frequentes in synagogam conveniunt, ubi quæ sint suorum facta civium exquirunt à precibus matutinis ad meridiem, tollunt peccandi occasiones, admonent, concionantur, & inquirunt in homines effrænatos & sceleratos quos reprimunt, itemque in superbos quos prosternunt atque abjiciunt; & si quid ejusmodi. A meridie ad vesperam per quartam diei partem leguntur & benignæ prædictiones & acerbæ execrationes legis, propter illud sapientis dictum, *Di. Prov. 3. disciplinam domini, fili mi, ne abjicias v. 11.*

nec deficias , cum ab eo corriperis.
 Tum etiam è Propheta legitur sectio aliqua , quæ reprehensionem contineat cum præsentē calamitate congruentem , & per ultimum diei quadrantem preces vespertinas fundunt , misericordiam implorant , clamant , & peccata confitentur , quantum in ipsis est.

CAPUT SECUNDUM.

In quo enumerantur illæ calamitates , quarum causa jejunium indicitur.

I.

PUBLICÆ verò calamitates istæ sunt , propter quas jejunium instituitur , & datur clangor : vis ea omnis , quam Israeliticis faciunt hostes , arma , pestilentia , immanium belluarum incursio , locustarum & bruchorum repentinæ multitudines , ruinarum crebritas , morbi contagio , uredo , rubigo , annonæ difficultas , & imbres immoderati.

II.

Quæcunque civitas harum una affligitur calamitate , jejunium instituit , & clamorem edit tubæ , donec calamitate liberetur. Vicinæ civitates clangorem omittunt , sed jejunio & pre-

precibus Dei misericordiam pro afflicta civitate implorant. Sabbato verò nusquam datur neque clamor neque clangor, quemadmodum supra diximus: præter difficultatem annonæ, cuius causa vel sabbato clamor editur, nec tamen tubæ clangor sabbato datur.

III.

Primo vis ea omnis quam Israeliticis faciunt hostes, ut si alienigenæ veniant bellum instructuri adversus Israeliticos, imposituri vectigal, regionem capturi, legem quamvis exigui momenti oppressuri; ipsi injuriam accipientes jejunium servent, & ululanti tuba canant, dum Dei misericordiam impetrent: vicinæ autem civitates jejunium fervantes nullum dent clangorem, nisi ad convocandos homines qui periclitantibus opitulentur.

IV.

Deinde arma, etiam pacifica. Nam si alienigenæ bello persequentes alienigenas, transeant per regionem Israëlitarum; licet contra hanc nullum moveant bellum; tamen calamitas habenda est, cuius ergo instituitur jejunium. Ex eo enim legis dictum, *Lev. 26. Et gladius non transibit (a) terminos vestros*, facile est intellectu, vel conspectum belli esse calamitosum.

V.

(a) Textus Hebræus habet non transibit in terra vestra.

Tertio loco fuit pestilentia, exempli causa si ex urbe quingentis habitata viris tres efferantur mortui per tres dies continuos, pestilentia est illa quidem: totidem si efferantur vel uno & eodem die, vel per dies quatuor, pestilentia non est. Jam in urbe, quæ à mille hominibus incolitur, si moriantur homines sex per tres dies continuos, pestilentia est: sin totidem in ea moriantur aut uno die, aut diebus quatuor, nulla est pestilentia: Atque hæc numerandi ratio tenebitur in aliis civitatibus observandis. Mulieres autem, pueri, & senes ii, qui nullum porro laborem sustinere queunt, inter urbis incolas non numerantur hac in re.

VI.

Si pestilentia fuerit in terra Israëlitarum, jejunium instituetur & in iis locis, ubi Israëlites exulant. Item si pestilentia fuerit in ea urbe, quæ & frequentes in aliam urbem emit tit hominum turmas, multasque ex illa vicissim excipit, oportet jejunium instituunt ambæ quamvis longè sint diffitæ.

VII.

Nullum verò jejunium instituitur propter incursionem belluarum immanium, nisi fuerint illæ divinitus immissæ. Sed hoc quo tandem modo

do nosci potest? Si in urbe videantur interdiu, divinitus illæ sunt immissæ scilicet: si bellua fera interdiu conspiciatur ruri a duobus hominibus, eosque sibi visos non effugit, à Deo est immissa: at si eosdem, postquam vidit, consecrata non est, non à Deo immissa existimatur. Simili ratione cum in finitimo speluncæ agro homines cernat duos, eosque consecratur, putatur à Deo immissa: in specu autem ipso etiam si illos sit persecuta, tamen non putatur à Deo immissa, nisi necaverit ambos, & ex illis unum duntaxat devoraverit. Nam in specu si devoraverit ambos non idcirco videtur esse divinitus immissa: specus enim ipsum, quia rectum belluæ est, homines ad expellendam famem vorasse judicatur, non ideo, quod à Deo sit immissa.

VIII.

Cum verò hominum domicilia sint in locis incultis & deserta solitudine, quæ ferarum cætu completur; tum si qua fera & in rectum scandit, & infantem è cunabulis corripuit, divinitus immissa est: Sin non eò venit insolentiæ: nequaquam immissa à Deo ducenda est: Sedenim homines illi periculum ultrò adierunt, cum in sedem ferarum concessere.

IX.

Vilium autem animantium causa;
vel

vel humi serpentium, vel volucrium, quæ sunt ad damnum immissæ, velut angues, scorpiones; (nihil enim opus est dici de muscis, crabronibus, & eorum similibus) neque jejunium instituitur neque datur clangor, at tamen clamor profunditur.

X.

Locustarum & bruchorum causa jejunium instituitur, & funditur clangor, si vel unica (a) apparuerit ala in omni terra Israëlita. (b) Erucarum verò paucarum ergo: ob illud autem locustarum genus, quod cicada dicitur neque jejunium instituitur, neque fit clangor: datur autem clamor.

XI.

Propter uredinem & rubiginem, statim ac segetum perculerunt partem aliquam, licet ea sit tam exigua, ut ne furni quidem orificium possit obthurare, instituitur jejunium & clangor funditur.

XII.

Jam de ruinis; si in urbe crebò decident firmi parietes, quos nullum tangat flumen, ista quidem calamitas est, cujus causa jejunium instituitur &

(a) Id est vel unica locusta. Aut unus bruchus.

(b) Quatuor hic numerantur locustarum genera: quæ & in scriptura sacra commemorantur sæpenu-
merò, sed generum distinctio in his regionibus non est satis nota.

& funditur clangor : Item si procellæ & turbines ædificiis evertendis habitatores opprimant , jejunium indicitur & datur clangor.

XIII.

Sequitur morbi contagio : Cum igitur plures in eadem urbe tentet morbus unus , velut angina , febris ardens , aut ejusmodi alius , si homines de medio tollat , publica est calamitas , cujus ergo jejunium indicitur , & editur clangor. Viridis scabies instar vesicarum (a) turgentium habetur ; ita , ut si ad majorem populi partem pertinuit , jejunium instituat , & detur clangor : sicca autem scabiei causa clamor tantum editur.

XIV.

De annonæ difficultate , si qua in urbe viluere merces illæ , quibus se plerique cives sustentant , cujusmodi Babylone sunt vestimenta linea , vinum & oleum in terra Israëlita , cum adeo languescat commercium , ut mercator ad inveniendos emptores , cogatur nummis vendere sex , quod est decem nummorum , ista quidem est publica calamitas , cujus causa clangor datur ac profunditur clamor etiam sabbato.

XV.

(a) Quæ fuit sexta Ægyptiorum plaga , ut videre licet in Exodi cap. 9. v. 9. Erunt enim in hominibus & jumentis ulcera & vesicae turgentes in universa terra Ægypti.

Si tanti fuerint imbres, & tam affidui; omnia ut obsideat aqua, supplicationes decernuntur: neque enim ulla calamitas major est hac, qua evertuntur ædes & fiunt dominorum sepulchra. In terra autem Israëlita nullæ propter nimios imbres supplicationes indicuntur. Regio enim illa montosa est, & ædes è lapidibus exstructæ, quibus imber etiam utilis est; nec verò instituitur jejunium ad utilitatem amovendam.

XVI.

Si postquam fruges solo creditæ herbescentem fuderunt viriditatem, pluvia defecerit, eaque viriditas coeperit arescere, jejunium instituitur, & profunditur clamor, usque dum aut largus ceciderit imber, aut omnis omnino viriditas exaruerit. Item si tempore Paschali, aut prope id tempus in terra Israëlitarum (etenim hoc anni tempore in Judæa florent arbores) non effluxerint imbres, jejunium instituitur, & eduntur clamores, donec aut imbres arboribus salutare deciderint, aut pluviarum tempus cesserit.

XVII.

Similiter si cum advenerit tabernaculorum solennitas nondum imbres effluxerunt tanti, ut expleverint cisternas, lacunas, foveas jejunium institu-

stituitur, donec idonea effluerit pluvia: quibus autem præter aquam pluviam, nulla est alia, quam potent, aqua, iis ad obtinendam pluviam jejunium instituendum est quodocunque aqua deficit, etiam æstivo tempore.

XVIII.

Si pluviarum tempore pluvias inter duas dies sicci intercesserint quadraginta, id nimirum annonæ sterilitatem minatur, adeoque & jejunium indicitur, & clamores eduntur, usque dum pluat aut pluviarum tempus præterierit.

CAPUT TERTIUM.

In quo declaratur quid factum oporteat in necessitate pluviae.

I.

CUM advenerit pluviarum tempus si sub initium non pluat, expectetur ad decimum & septimum diem mensis Octobris, quo nisi pluat, soli

(a) sapientium discipuli jejunium insti-

tuunt

(a) Sapientes à Judæis nominabantur primo non ii, qui ingenio & omni scientiæ genere excellerent, sed qui legem Domini meditarentur die ac nocte, & divina illa doctrina cæteris præstarent, at propter nominis

tuunt per secundum & quintum ejusdem hebdomadæ diem & consequentis secundum. Atque ad hoc discipuli sapientium idonei sunt (a) omnes. II.

Sin venissent Kalendæ Novembris, necdum plueret, iudices populo jejunia indicunt tria, quæ servantur secundo, quinto, secundo: (b) nocte verò hæc jejunia præcedente comedendi licentia est: sed enim (c) qui tum sunt in officio sacerdotes, quippe occupati in sacris faciendis, non servant unà cum populo jejunium. Populus autem omnis coit in synagogas, preces fundit, clamores edit, & misericordiam implorat, ut omnibus solet jejuniiis.

III.

Cum hæc peregerint, necdum fuerint

arrogantiam dicti sunt postmodum sapientium discipuli, ut à Græcis primo sophi, deinde Philosophi dicti sunt qui rerum cognitione cæteros superarent.

(a) Ut nemo sibi persuadeat se liberum esse jejunio ideo, quòd litteris operam det.

(b) Quanquam Judæi sic observant temporis spatia, ut noctem dies subsequatur.

(c) Sacerdotes enim omnes in duas & quinquaginta erant descripti curias, quarum una serviebat altari singulis hebdomadis, & quoniam hujus curiæ fidei, custodiæ, ac diligentiae sacra omnia, imò & omnis religio committebatur, viri curiæ servientis dicti sunt homines custodiæ, quo quidem nomine & nos utemur deinceps.

rint exauditi, tum iudices alia populo indicunt jejunia tria secundo & quinto ejusdem hebdomadae, & consequentis secundo servanda: Atque istorum jejuniorum vigiliâ oportet cœnare ante solem occidentem itidem, ut vigilia solennitatis expiationum. Hac vice viri (a) custodiæ quidem dimidium diem jejunant tantum: (b) viri autem familiae, quo vocabulo nominantur sacerdotes diarii, nullatenus jejunant. Quâ verò jejuniorum vigilia oportet cœnare ante solis occubitus, eâ cum aliquis comedere cessavit, ac constituit se deinceps nihil comesturum, ei porro nihil est comedendum, etsi per diei spatium licet.

IV.

Atque jejniis illis tribus populus opere prohibetur interdium, non ita noctu. Neque fas est corpus integrum in calida lavare; vultum, manus & pedes licet: ob eamque causam balnea clauduntur. Itemque unctura est etiam illicita, nisi contra fatorem fiat. Atque viro etiam interdicitur ne cum uxore sua cubet id temporis. Nec quisquam in urbe calceatus ince-

Fff 2 dit,

(a) De his modo fusè actum.

(b) Quælibet sacerdotum curia dividebatur rursus in familias septem, ex quibus unaquæque unum hebdomadae diem obibat altaris munera. Unde sacerdotes ejus familiae, quæ erat in sacris occupata, nominabantur sacerdotes diarii.

dit, sed viatoribus conceditur, ut calceis utantur, & in Synagogis preces funduntur, fiunt clamores, & imploratur misericordia sic, ut in aliis jejuniis.

V.

His exactis si necdum fuerunt exauditi, iudices alia instituunt jejunia septem, quæ servantur secundo, quinto, secundo, quinto, secundo, quinto, secundo: atque his unis jejunant & prægnantes & nutrices; superiora enim jejunia non observant neque prægnantes neque nutrices, quæ tamen & illis non edunt & bibunt delicatè & opiparè, sed tantum cibi & potationis capiunt, quantum ad alendum infantem vel adhuc alvo contentum, vel jam partum necesse est.

VI.

Arque his septem jejuniis viri custodia jejunium complebunt omnino, viri autem familiæ jejunant dimidium diem non integrum: Et quidquid interdictum est tribus jejuniis mediis, his ultimis septem etiam est factu nefas.

VII.

Sed hæc ultima jejunia prioribus amplius habent id, quod istis tantummodo clangores edantur & supplicationes fiant in vicis urbis, in medio ponatur senex, qui populum increpet & moneat, ut de suarum actionum cursu

cursu deflectat tandem, matutinis precibus solitis addantur preces sex: itemque vespertinis, ita, ut preces fundantur quatuor & viginti, claudantur tabernæ, quæ secundo hebdomadæ die, sero recluduntur (a) utcunque, quinto autem toto parent die (b) propter sabbati observantiam. Cum verò duo sint tabernæ ostia, unum aperitur, & clauditur alterum. Sin præter fores habeat taberna tabulas, in quibus merces exponantur, fores securè pandentur.

VIII.

Postea verò nisi fuerint exauditi, commercio abstinent, & ædificiis, quæ ad oblectationem parantur; qualia sunt ea, quæ picturis sunt ornata, & figuris incisa variis: itemque ab iis consitionibus, quæ ferè voluptatis causa feruntur, ut multa myrri genera & aloes, raraque sunt sponsalia & nuptiæ, quæ nec conceduntur omnino nisi ei, qui nondum præcepto, *crescite & multiplicamini* fecit satis Gen. 1. 28. (Nam in fame nulli, qui præcepto huic paruit, licet uti lecto jugali) raroque alteri alter salutem dicit. Cum verò sibi salutem impertiuntur disci-

Ff 3

puli

(a) Ut sibi quisque emat in cœnam obsonia.

(b) Quinto enim hebdomadæ die, obsonia comparantur in sabbatum. Nam vigiliâ sabbati ea condire oportet, si quidem ipso sabbato nec ignem excitari domi licet.

puli sapientium, ut reprehensi & Deo abominati se se præbent, quibus si salutem dederit plebejus, eam illi reddunt quidem, sed voce languenti & demisso capite.

IX.

Rursumque soli discipuli sapientium, jejunia instituunt per secundum quintum & secundum usque dum præterierit (a) periodus Martia. Hæc autem jejunia non pertinent ad vulgum: neque enim vulgo propterea quod non pluat indicuntur plura quam jejunia tredecim, de quibus modo. Atque in his jejuniis quæ à privatis servantur ad exitum periodi Martiæ (b) licet noctu (c) capere cibum, opera moliri, corpus lavare & ungere, lecto jugali uti & calceis, tanquam aliis jejuniis; tum etiam Kalendaris & (d) sortium feriis intermituntur. Confecta periodo Martia, nimirum cum sol signum illud ingreditur, qui Taurus appellatur, nullum porro jejunium instituitur: pluvia enim ejus temporis malo est omini cum prorsus ab initio anni non pluerit.

X.

(a) Dividunt Hebræi annum solis cursum in periodos seu circuitus quatuor, quæ periodi mensis ejus, à quo incipiunt, nomine appellantur, licet unaquaque tres menses solidos complectatur.

(b) Id est ad mensem Junium.

(c) Nimirum ea lege, quæ præscribitur cap. i. n. 8.

(d) Vide caput primum ad numerum 7.

X.

Hæc ita sunt in Israëlítica terra & similibus ejus regionibus: quibus autem locis pluvia est necessaria vel ante decimum & septimum diem Octobris, vel post eum, cum pluviae tempus accesserit, privati instituunt jejunia per secundum, quintum, & secundum quæ interrumpunt Kalendis, solennitate dedicati templi, & fortium feriis; tum septem fere dierum intercapedo fit, & nisi pluerit iudices indicunt populo jejunia tredecim, eaque ordine supra dicto.

XI.

Verum extra terram Israëliticam si quæ à iudicibus impetrandæ pluviae causa indicuntur jejunia populo, iisdem (a) noctu cibum licet capere, nec illa jejunia à reliquis discrepant ullatenus: neque enim populo indicitur jejunium par ei, quod servatur in solennitate expiationis, nisi in sola terra Israëlítica, atque in eadem illa ob pluviae necessitatem dumtaxat, & ob eam ipsam causam jejunia omnino decem illa, quorum media sunt tria, ultima septem.

F f f 4

CA.

(a) Ea lege, qua dictum est cap. i. n. 8.

CAPUT QUARTUM.

*Describuntur supplicationes quomodo fiebant
in terra Israëlita.*

I.
Quotidie per ultima jejunia septem ista, quæ pluvix causa indicerentur supplicationes fiebant in hunc modum. Arca fœderis efferebatur in urbis plateam, in quam conveniebant omnes induti sacco, deinde cinis exustus ponebatur & in arca fœderis, & in legis volumine ad augendum luctum, & commovendos spectantium animos: tum è plebe aliquis in caput Principis supremi senatus, itemque in (a) Patris ejusdem senatus caput, ubi phylacterio induitur, cinerem ponebat, ut pudore fuffusi redirent in viam: post in suo quisque capite cinerem locabat.

II.
Postea senex, qui idem doctus esset, statuebatur in medio cætu, atque cætus universus confidebat: si nullus esset excultus doctrina senex, literatus homo deligebatur: hoc etiam deficiente eligebatur vir venerabilis dignitate formæ, qui cætum admone-

(a) Erat in supremo senatu alter a principe qui Pater senatus vocabatur quod sibi nomen asciscit etiamnum cujusque Synagogæ summus Rabbini.

ret his fere verbis : Fratres nihil efficit faccus , nihil jejunia , quod in Ninivitis cernere licet , de quibus nullo scriptum legetis ; Et respexit Deus faccum illorum , atque jejunium : sed enim & vidit Deus opera eorum , quia conversi sunt de via sua mala : & misertus est &c. tum illud commemorabat Prophetæ dictum , scindite corda vestra non vestimenta vestra , quibus deinde addebat ejusmodi alia , ut hominis erat captus , donec audientium animos flexerit , eosque adeo ad sinceram pœnitentiam reduxerit.

Jon. c. 3.

n. 10.

Joel 2. 13.

III.

Post huius admonitiones , omnes surgebant ad precandum , atque ex omni cætu eligebatur Ecclesiæ minister idoneus , qui in istis jejniis preces funderet : quod si admonitor ille idem dignus esset qui precaretur , ipse preces etiam fundebat ; sin minus , alteri precandi munus tribuebatur.

IV.

At enim quis tandem est idoneus , qui jejniis in istis preces fundat ? ille videlicet qui crebris utitur precibus , qui frequens Legem volvit , Prophetas , & Hagiographa , tenuis & inops , qui neque in liberis suis aut domesticis , neque propinquis aut consuetudine conjunctis ullum habet hominem flagitiosum , qui domum ha-

bet scelere vacuam, cujus adolefcentiam nulla attingit infamia, humilis, plebi acceptus, & dulcedine vocis suavis: His cum accesserit senectus, præclarum est: verum in quo hæc insunt omnia, ille preces fundat, etsi senectus abest.

V.

Hic igitur synagogæ minister primò solitas preces fundebat ad preceationem illam, cujus in extrema parte est, *benedictus esto tu Domine redemptor Israël*, tum recitabat aliquot e scriptura sacra versus, qui continentes verba recordationis ac clangoris cum præsentē calamitate congruerent: atque e Psalmis dicebat illos: *Ad Dominum cum tribularer clamavi & exaudivit me, &c. Levavi oculos meos in montes unde veniet auxilium mihi: &c. De profundis clamavi ad te Domine: Domine exaudi vocem meam: &c.* Ad extremum recitabat psalmum illum, qui inscribitur, *Oratio pauperis cum anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam*, incipit autem. *Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te veniat.*

VI.

His etiam, quantum poterat, obsecrationes adjungebat humiles, & supplices preces: deinde redibat ad preceationem illam: *Respice, quaesumus afflictionem nostram, & causam nostram*

stram discepta, festina liberationem nostram perfectam propter nomen tuum: fortis enim es, & præpotens liberator. Tum Deum obtestabatur atque obsecrabat, quas obsecrationes, ita demum concludebat. **X.** Qui respondit Abrahamo Patri nostro in monte Moria, is respondeat vobis & lamentabilem exaudiat vociferationem vestram hodie; benedictus esto tu Domine redemptor Israël.

VII.

Postea continuas addebat preces illas sex: sed & earum cuique obsecrationes supplices adhibebat, atque aliquos versus vel è Prophetis decerptos, vel è reliqua scriptura sacra, prout in ea versatus erat, & clausulam ex istis unam adjiciebat.

VIII.

Primæ quidem precationi istam. Qui exaudivit Mosem & Patres vestros in mari rubro, is audiat vos & clamorem vestrum excipiat, benedictus esto Domine qui recorderis ea, quæ sunt oblivione obruta.

IX.

Secundæ hanc. Qui Josuem audivit in Galgala, is vos exaudiat & lamentationem vestram, benedictus esto tu Domine qui exaudias clangorem.

X.

In tertia autem precatione, hac utebatur.

tebatur clausula. Qui audivit Samuellem in Masphath, (a) idem ille vos audiat hodie, atque ejulationem vestram acceptam habeat, benedictus esto tu qui vociferationem exaudias.

XI.

Quartæ hanc clausulam imponebat. Qui audivit Eliam in monte Carmel, ipse vos die isto audiat, & lamentabilem vocem vestram, benedictus esto tu Domine qui preces audias.

XII.

Quintæ istam: Qui audivit Jonam (b) in ventre piscis, idem ille vos hodie audiat, & vociferationem vestram, benedictus esto tu Domine qui audias tempore adverso.

XIII.

Sextam denique ita concludebat. Qui audivit Davidem, & filium ejus Salomonem Hierosolymis, idem ille vos audiat hodie, & lamentabilem vocem vestram, benedictus esto Domine qui terræ misereris. Populus autem omnis post quamque precationem, *Amen*, respondebat, ut solet.

XIV.

(a) 1 Sam. 7. v. 5. Dixit autem Samuel: congregate universum Israël in Masphath, ut orem pro vobis Dominum. Ibidem v. 9. Et clamavit Samuel ad Dominum pro Israël; & exaudivit eum Dominus.

(b) Jona 2. v. 2. Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum. Ibid. v. 3. Et dixit; Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me &c.

XIV.

Septimo loco hanc precem fundebat. *Medere nobis Domine ; ut sanemur , opitulare nobis , ut adjuvemur. Nam laus nostra tu es : itaque remedium affer & medicinam contra morbos omnes , dolores , & afflictiones nostras. Nam tu , Deus , medicus es misericors & fidelis , benedictus esto , tu Domine , qui sanas agrotos populi tui Israël. Tum precibus ritè absolutis tubæ clangor edebatur : Atque hoc quidem institutum in omnibus terræ Israëliticæ locis tenebatur.*

XV.

Hierosolymæ verò conveniebat populus omnis in montem templi , versus portam orientis hac precandi ratione cum uteretur. Ac cum Synagogæ minister pervenisset istuc ; *Qui exaudivit Abraham &c.* dicebat , benedictus esto tu Domine Deus noster , Deus Israël à seculo in sæculum , benedictus esto Domine redemptor Israël : populus autem respondebat , benedictum esto gloriosum nomen ejus , cujus regnum perduraturum est in perpetuum ; tum Synagogæ præcōtibicinibus dicebat , date sonitum filii Aaron , date sonitum , & qui precandi munere fungebatur , reperebat , *Qui exaudivit Abrahamum patrem nostrum in monte Moria ipse hodie vos audiat & lamentabilem vocifera-*

ferationem vestram, post Sacerdotes ternum dabant tubæ sonitum, primò integrum, deinde fractum, & denuò integrum.

XVI.

Sequentem precationem, primam videlicet ex illis sex; quæ adduntur, similiter concludebat: benedictus esto Dominus Dominorum. Deus Israël à seculo in sæculum, benedictus esto tu qui recorderis ea, quæ sunt oblivione obruta: tum Synagogæ Præco proclamabat, date clangorem, filii Aaron, date clangorem: ac qui precabatur dicebat: Qui exaudivit Mo-fem & Patres vestros in mari rubro, idem ille vos audiat hodie, & clamorem vestrum excipiat, & postea dabatur tubæ sonitus primò fractus, deinde integer, iterumque fractus.

XVII.

Sic in reliquis precibus, in alia proclamabat Synagogæ Præco, date sonitum, in alia, date clangorem, donec septem illæ precationes absol-verentur; ita, ut sacerdotes modo sonitum fractum darent duplum, & unicum integrum, modo duplicem integrum, & unicum dumtaxat fractum. Atque ibi loci cum dabatur tubæ sonitus, dabatur etiam buccinæ cantus, ut supra diximus.

XVIII.

Sed ubicunque locorum per septem

jejunia ista, post fusas preces populus universus pergit ad mortuorum sepulchra, ubi plorat & orat: Hoc autem significat, en occidistis omnes, velut qui hîc siti sunt, nisi de via vestra deflectatis. Similiter per totum orbem terræ cunctis quæ calamitatis ergo indicuntur, jejniis, additur illa (a) precatio quæ clausula nominatur.

CAPUT QUINTUM.

*De jejniis illis quæ servantur ex scriptura
sacra.*

I.
Certis quibusdam diebus, quoniam in graves inciderunt miseriae, jejunium servant Judæi omnes: quo magis quisque cogitet ingredi viam poenitentiae, ac memoria repetat cum flagitia sua, tum etiam majorum scelera, eorum, quæ nunc facimus, similia, quibus illi sibi & nobis clades istas contraxere: rerum enim istarum memoria sanè ad bonam frugem reducit, ut ait Propheta, *Et confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum, &c.* Nehem. 9.
v. 2.

II.

(a) Hæc precatio quod sub horam claudendarum templi portarum adhiberetur, eam nomine clausula nuncuparunt.

Dies illi sunt, tertius Septembris, quo est interemptus (a) Godolia filius Ahicam, atque extinctum est lumen illud gentis Israëliticæ, quod in eo superaverat; ex quo qui in terra Israëlita (b) residui erant in exilium ejeti. Decembris decimus, quo Nabuchodonosor regum Babyloniorum impurissimus Hierosolymam obsedit, & in summas civitatem angustias adduxit. Septimus decimus Junii, quo acciderunt quinque hæc: fractæ Decalogi tabulæ, sublatum è priori templo sacrificium jure, & muri Hierosolymæ rupti in everfione secunda, exusta lex ab impio Apostomo, & constitutum in templo idolum. Julii nonus, quo item quinque res evenere: Decretum est Israëlitis in solitudine, ut ne intrarent in terram promissam, templum utrumque eversum, capta urbs amplissima nomine Bither, (d) quæ quàm plurima Israëlitarum millia, & myriades benè multas continebat, qui sibi regem magnam constituerant adeo, ut & cunctæ

(a) Jer. 41. v. 2. Surrexit autem Ismaël filius Nathanix & decem viri qui cum eo erant & percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio & interfecerunt eum quem præfecerat rex Babylonis terræ.

(b) 2 Reg. 25. v. 22. Populus autem qui relictus erat in terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor Rex Babylonis præfecit Godoliam filium Ahicam.

(c) Vel Adriano imperante.

Etæ Israëliticæ genti & sapientissimis quibusque Christus esse (a) videretur; urbs illa cecidit in potestatem alienigenarum, à quibus ejus incolæ sunt omnes ad unum interfecti, quæ clades haud minor fuit everfione templi. Eodem illo die ad calamitatem constituto Tyrannus Rophus & templi fundamenta, & vicinitatem ejus aratro vertit, ut compleretur prædictum id, *Sion quasi ager arabitur.*

*Mich. 3.
v. 12.*

III.

Atque hæc quidem jejunia quatuor planè commemorantur à Prophe- *Zach. 8.
v. 19.* ta, Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit &c. jejunium quarti est decimus & septimus dies Junii, qui est quartus anni mensis, jejunium quinti significat nonum diem Quintilis, jejunium septimi, indicat tertium diem Septembris, mensis ordine septimi, jejunium decimi significat decimum diem Decembris, quippe qui decimus est anni mensis.

IV.

(a) Hic sanè quàm gravissimi autoris locus non parum confert ad convincendos hujusætatis Judæos suæ in Christum Jesum perfidiæ. Nam cum habeant compertum vel Adriano imperante à cuncta Israëli-
tarum plebe, & à sapientissimo quoque suæ gentis judicatum, vaticinia de Christo jam tum consummata esse, quid porro est quòd Christum adhuc expectent? non veniet denique: nisi ut judicet vivos & mortuos.

Jam verò consuetudo atque institutum est universæ gentis Israëliticæ, ut jejunium tertio decimo Februarii celebrent omnes, memores jejuniorum illorum, quæ servarentur temporibus Haman, ut scriptum est, *Et illi observanda susceperunt à se, & à semine suo, jejunia & clamores, & sortium dies &c.* Quod si tertius decimus Februarii in Sabbatum incidat, præcedente die Hebdomadæ quinto, qui est ejusdem mensis undecimus jejunium servant: ex illis autem quatuor jejuniis si quod in sabbatum incidat, differtur in posterum diem sabbati; si accadat vigilia sabbati, eodem die servatur. Sed his jejuniis neque datur clangor neque precatione utimur illa quæ clausula vocatur, mane autem ac vesperi recitatur è lege ista sectio. *Moses autem orabat Dominum Deum suum dicens: Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de Terra Ægypti, in fortitudine magna & in manu robusta. 12. Ne quæso dicant Ægyptii: Callidè eduxit eos ut interficeret in montibus; & deleteret è terra, quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. 13. Recordare Abraham, Isaac, & Israël servorum tuorum; quibus jurasti per te ipsum dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas*

*Exod. 32.
v. 11.*

las cæli : & universam terram hanc ,
 de qua locutus sum , dabo semini ve-
 stro , & possidebitis eam semper. 14.
 Placatusque est Dominus ne faceret ma-
 lum quod locutus fuerat adversus populum
 suum. Et dixit Dominus ad Moysen :
 Præcide tibi duas tabulas instar priorum ,
 & scribe super eas verba , quæ ha-
 buerunt tabulæ quas fregisti. 2. Esto
 paratus manere , ut ascendas statim in
 montem Sinai , stabisque mecum super
 verticem montis. 3. Nullus ascendat te-
 cum , nec videatur quispiam per totum
 montem : boves quoque & oves non pa-
 scantur e contra. 4. Excidit ergo duas
 tabulas lapideas , quales antea fuerant :
 & de nocte consurgens ascendit in mon-
 tem Sinai , sicut præceperat ei Domi-
 nus , portans secum tabulas. 5. Cum-
 que descendisset Dominus per nubem ste-
 tit Moyses cum eo , invocans nomen Do-
 mini. 6. Quo transeunte coram eo , ait ;
 Dominator Domine Deus , misericors &
 clemens , patiens & multæ miserationis ,
 ac verax. 7. Qui custodis misericor-
 diam in millia : qui aufers iniquitatem
 & scelera ; atque peccata , nullusque
 apud te per se innocens est. Qui reddis
 iniquitatem patrum filiis ac nepotibus
 in tertiam ac quartam progeniem. 8.
 Festinusque Moyses , curvatus est in
 terram , & adorans ait. 9. Si inven-
 tiam gratiam in conspectu tuo Domine , obse-
 ro , ut gradiaris nobiscum , (populus

enim duræ cervicis est) & auferas iniquitates nostras, atque peccata, nosque possideas. 10. Respondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ nunquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile, quod facturum sum.

Atque his etiam jejuniis omnibus præter nonum Julii datur licentia comedendi noctu.

V.

Ineunte mense Julio lætitia quidem minuitur omnis, sed Hebdomada illa, in quam incidat nonus Julii dies, nefas est capillum tondere, vestimenta lavare, & alba induere etiam linea usque ad exactum jejunium. Nec verò fas est eâ hebdomadâ lavare quidquam, ut in tempus à jejunio futurum reponatur. Nunc eadem hebdomada Judæi solent etiam abstinere carnis usu atque balnei; immo verò loca sunt, ubi à Kalendis ad exactum jejunium, nulla ad vescendum bestia mactatur.

VI.

Jam de ipso die nono Julii, nox ejus idem prorsus habet jus, atque dies: hujus vigilia oportet ante deficientem lucem coenare. Nam crepusculo cibum capere nefas est, haud fecus ac solennitate expiationum.

Nec

Nec quisquam potest in ultima mensa aut carnem edere aut potare vinum. Sedenim licet bibere recens à torculari vinum, quod ad summum triduo est expressum; itemque carnem triduo vel diutius falsam comedere. Sed non amplius uno pulmento apponatur.

VII.

Sic se res habent si vigilia comedatur à meridie. Nam ante meridiem, quod libuerit edere licet etiam in ultima mensa. Itemque si vigilia noni Julii inciderit in sabbatum, cibi & potionis quantum opus fuerit capere licet, atque regalibus adeo mensam onerare epulis. Quin etiam ipse nonus Julii dies si in Sabbatum incidat, nullo prorsus cibi genere oportet abstinere.

VIII.

Hoc quidem pacto vivit vulgus non nimium patiens laborum: sic autem prisci homines religiosi. Vigilia diei noni Julii afferebatur homini solitario fragmentum panis sicci, sale conspersi, & in aqua macerati, qui residens humi inter furnum & larem panem illum edebat & potabat scyphum aquæ mæstus, desolatus ac plorans, velut qui mortem alicujus è suis luget. Atque sic par est facere sapientes, aut proximè accedere. Nos quidem ætate nostra nullum omnino

pulmentum, ne lentium quidem, comediunus vigilia noni Julii, nisi incideret in Sabbatum.

IX.

Nutrices & pręgnantes mulieres jejunium servant nono Julii die solido. Pręterea eo die nemini licet corpus lavare aut in calida aut in frigida, nec digitum quidem in aquam immergere, nec voluptatis gratia se ungere, nec calceos induere, & quisque uxore etiam tenetur abstinere, quemadmodum in expiationum solennitate. Eodem die, ubi consuetudo fert, licet operi vacare, secus autem ubi est cessandi mos: sed ubique discipuli sapientium feriantur a studiis. Porro sapientes asseverant, fore, ut qui opus eo die facit nullam rei prosperitatem habeat unquam.

X.

Non dicunt sibi salutem discipuli sapientium nono Julii, sed ingemiscunt & dolent, si illos salutarit plebejus aliquis, salutem ei reddunt quidem, sed voce languenti & prono capite. Interdicta est etiam nono Julii lectio Legis, Prophetarum, & reliquę scripturę sacrę, (a) Misnæ (b) Expositionum & (c) Talmud Narratio-

(a) Liber ille continet traditiones compressę scriptas.

(b) Iste paulo fufius tractat easdem traditiones.

(c) Traditiones omnes perquam copiosę pertractat.

tionum jucundarum. Quid multa? nihil omnino legi fas est præter librum Job, Lamentationes Jeremiæ & acerba ejus alia dicta. Vacant Scholastici, & sapientium aliqui solent eo die non induere phylacterium capitis.

XI.

Vastato Templo, sapientes illius ætatis sanxerunt ne Judæorum ulli domus ita comparetur unquam, ut & ornata picturis, & figuris incisa sit iustar regiarum. Sed concessum est ut quisque domum suam vel luto vel calce oblinat, si modo spatium cubiti quadratum exadversum januæ sine litura relinquat. Attamen qui domum emerit, cujus sint picti parietes atque cælati, teneat; nec est necesse, ut à parietibus quidquam abra-

XII.

Sanxerunt etiam, ut qui ad agendum convivium hospitibus mensam apponit, curet, ut in convivio desideretur aliquid, & mensam ex aliqua parte vacuum lancibus idoneis relinquat. Item, ut cum mulier argento se & auro exornat, omittat ex ornamentis solitis aliquod, ne mundus sit ex omni parte perfectus. Itemque ut sponsus cum uxorem ducit domum, cinerem exustum in capite ponat, videlicet in sede phylacterii. Quæ o-

Psa 137.
v. 5.

omnia fiunt in memoriam deletæ Hierosolymæ quia dictum est. *Si oblitus fuero tui Ierusalem, oblivioni detur dextera mea.*

XIII.

Isaia 24.
v. 9.

Præterea interdixerunt ne quisquam canat fidibus. Et verò neque fidibus, neque ulla re ad harmoniam canente licet uti ad lætitiā. Sed illarum etiam audire cantus nefas est, imo & voce canere super vino, quia dictum est, *cum cantico non bibent vinum.* Jam verò consuevere Judæi universi aut Dei canere laudes, aut gratiarum actiones vel simile quid in conviviiis modulari. Postea vetarunt etiam quemquam capiti coronam imponere nuptialem, sponsum autem quācumque caput induere coronā, quoniam scriptum est, *aufer cidarim, tolle coronam.* Sponsæ verò interdixerunt coronā ex argento & auro, sed enim concessere contextam ē funibus coronam.

Ezech. 21.
v. 26.

XIV.

Isa. 64.
v. 10.

Ibid.

Ibid. v. 11.

Qui deletas Judææ videt civitates, dicat, *Civitas sancti tui, facta est deserta, &c.* Et vestes dilaceret. Qui vastitatem cernit Hierosolymæ, oportet dicat, *Ierusalem desolata est, &c.* Qui videt templi exustionem dicat, *Domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, ubi te laudaverunt patres nostri facta est in exustionem ignis, &c.*

Tum

Tum vestes laceret. Sed ex quo tandem loco vestes oportet lacerare? E Sophim. Sed cum perveneris ad templi sedem iterum scindendæ sunt; qui autem adveniens è solitudine primum incurrat in templi sedem, vestes descindat propter vastitatem templi, tum lacerationem hanc amplificet propter Hierosolymæ ruinam.

XV.

Atque his de causis oportet hominem & stantem & manu sua discindere vestes, omnes scilicet quibus est indutus, sic, ut à pectore denudetur: neque illas resarciat unquam, habet tamen licentiam earum connectendarum, complicandarum, colligendarum & consuendarum in speciem scalæ.

XVI.

Si quis sæpius ventitet Hierosolymam, cum inter adventus duos pauciores quàm triginta dies intercesserint, non tenetur vestes discindere denuò. Sin effluxerint dies triginta, rursus oportet vestes scissas.

XVII.

Atque illa, quorum hic mentionem feci, jejunia nulla erunt tempore Christi; immò etiam convertentur in dies festos, ut scriptum est, sic dicit Dominus exerci-

tuum jejunium quarti & jejunium
quinti, & jejunium septimi, & je-
junium decimi erit domui Iuda in gau-
dium & letitiam, & solennitates prae-
claras, veritatem tantum & pacem di-
ligite.

TRAC

XXXIV.

TRACTATUS

DE

SOLENNITATE

EXPIATIONUM.

In hoc omni tractatu de celeberrimo Expiationum die, qui est decimus Septembris agitantur præcepta legis omninò quatuor, duo videlicet jussa & totidem vetita. Illa sunt ita concepta, *eo die feriandum ab opere, servandum eo die jejunium*: hæc autem expressa sic, *nullum eo die faciendum opus, nihil eo die neque edendum neque bibendum*. Atque præceptorum istorum expositio in his tractatur capitibus.

CA-

CAPUT PRIMUM.

Expiationum die ab omni opere requiescendum, quidquid est sabbato factu nefas idem hoc expiationum die nefas esse, & sabbatum ab expiationum die in una dumtaxat operum cum contumacia factorum poena discrepare.

I.

*Lev. 23.
v. 32.*

*Lev. 16.
v. 29.*

IMperando lex præscribit ut quisque decimo die Septembris ab opere omni requiescat. Etenim in illa scriptum legitur, *Sabbatum requietionis est*: Sed eo die qui facit opus, legem violat jubentem atque vetantem, quia dictum est etiam, *in mense septimo, decima die mensis &c. nullumque opus facietis*. Quid verò poenæ erit eo die facientis opus? Si sciens id libensque molitus sit (a) excisione plectitur: si imprudens fecit, solemne ac statutum pro peccato sacrificium faciet.

II.

Ob quodcunque opus Sabbato factum cum contumacia lapidibus obruitur homo, illud decimo die Septembris item cum contumacia factum excisio

(a) Excisio seu excidium, quod Rabbini & in opere Talmudico passim, & alibi etiam vocatur mors immissa divinitus, est, Judæis quidem certè, præmatura mors, qua Deus ob certa quædam scelerum genera homines afficiat.

cisio sequitur. Quod autem Sabbato factum exigit statutum pro peccato sacrificium, idem exigit sacrificium expiationum die, ac quidquid sancitum est, ne Sabbato fiat, etsi non est ex illis interdictis operibus, idem nefas est expiationum die fieri, & qui ejusmodi aliquid fecerit expiationum die itidem, ut Sabbato (a) verberatur propter contumaciam. Porro quod Sabbato non licet de loco moveri, hoc item expiationum die transferri nefas est, quæque ne Sabbato vel dicantur vel efficiantur cum sit adhuc in integro res, interdictum est, ea ita prorsus habentur etiam expiationum die. Ad summam rebus in istis Sabbatum inter & diem expiationum nullum est discrimen aliud, nisi quod qui Sabbato præfractè faciat interdictum opus lapidibus obruitur, expiationum verò die multatur excisione.

III.

Atqui fas est expiationum die post vespas olera parare, eorum videlicet auferendis foliis rancidis, minuendo reliquo, & simili ratione ad edendum accommodando. Item post

(a) Poenâ hæc non est eadem quæ in lege commemoratur: Lex enim plagas præscribit omnino undequadraginta, cum qui sapientium decreta contumaciter perfringit sine modo, sine numero verberetur.

post vespertas nuces frangere, & exuere cortice mala punica propter animi languorem licet. Rursumque hæc eadem expiationum die fieri nefas est, cum in Sabbatum inciderit. Jam vero inveteravit tam in oriente, quam in occidente, ut populus omnis ab his se rebus abstineat esurialibus feriis istis, easque Sabbati instar habeat ad omnia.

IV.

Lev. 16.
v. 29.

In hunc expiationum diem imperatum est adhuc unum, ut quisque cibo & potione abstineat: est enim in lege dictum, *affligetis animas vestras*: sic autem est traditum, ad animam omninò nullam pertinere afflictionem aliam, quam jejunium. (a)

Lev. 23.
v. 29.

Itaque qui servat eo die jejunium, exsequitur imperium: Sed, enim qui cibi & portionis aliquid eo die capit & legem perumpit imperantem, & prohibentem negligit. Namque scriptum est, *omnis anima quæ afflictæ NON fuerit die hac, peribit de populis suis*. Cum igitur excisionem scriptura sacra minitetur ei, qui se non macerabit, perspicuum est nobis eo die cibo & potione abstinendum esse, atque adeo illis si quis imprudens usus esset, solenne & statutum pro peccato sacrificium faciat.

V.

(a) Quibus autem diebus Judæis servanda sunt jejunia, iis ipsis interdictum est potione itidem, ut cibo,

V.

Porro auditione accepimus interd-
ictum esse, ne quisquam eo die se la-
vet, aut ungat, aut calceos induat,
aut cum uxore rem habeat: immo e-
tiam lege significatur ab his abstin-
dum esse rebus itidem, ut à cibo &
potu: namque in lege scriptum est,
sabbatum requietionis est: sabbatum si- Lev. 23.
gnificat intermissionem à victu facien- v. 32.
dam esse, requietionis autem indicat
hæc etiam omittenda. Licet igitur
solum illum, qui cibum aut potionem
isto die ceperit vel excisione lex coer-
ceat vel sacrificium jubeat facere, ta-
men si quis eo die se laverit, unxe-
rit, calceis induerit, aut cum uxore
sua corpus miscuerit, propter contu-
maciam verberatur.

VI.

Et sicut in hunc diem oportet ab-
stinere se ab opere & nocte & luce,
ita etiam noctu & luce, ita etiam no-
ctu & luce in hunc diem oportet ab-
stinere se à cibo & potu: immò verò
ex profano die huic sancto addendum
est aliquid tam ad ingressum, quàm
ad exitum: est enim in lege dictum,
& affligetis animas vestras die nono à Lev. 23.
vespera, id est, jejunium & macera- v. 32.
tionem incipe jam inde à vespera diei
noni qui est proximè ad decimum:
sed ad exitum quoque oportet jeju-
nium aliquantulum producere in no-
ctem

Lev. 23.
v. 32.

Etiam undecimi, quæ tangit diem decimum, ob illud legis dictum. *A vespera ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.*

VII.

Mulieres autem, quæ die nono mensis Septembris edant & bibant ad noctem usque, nescientes è die profano aliquid sacro addendum esse, nequaquam deterrentur, ne porrò scientes idem committant præfractè: neque enim fieri potest, ut in singulis familiis apparitor adsit, qui cujusque mulieres contineat, quamobrem melius est sinere illas errare inscientes, quàm peccare præfractè. Atque ita cum mulieribus agitur in omnibus rebus hujus similibus.

CAPUT SECUNDUM.

Quantum oporteat cibi captum, ut sequatur poena; quid sit futurum si quis escas alioquin interdictas comederit: quid, si quis ejusmodi res comederit, quæ non sint ad vescendum hominibus aptæ: quomodo habendus sit ager periclitans, vel gravida mulier quam aliquid cibi odoratam ceperit edendi cupiditas: quo pacto sint exercendi pueri & puella natu minores.

I.

SI quis expiationum die de rebus ad vescendum homini aptis comederit ad magnitudinem dactyli majoris, qui est ovo paulo minor poenam solvet; atque omnia ciborum genera ad implendum hunc modum, inter se conjunguntur. Itemque bibentem de potionibus ad hominum usum idoneis plenitudinem buccarum suarum poena sequitur: potus enim modum facit cujusque bibentis bucca. Quid autem est, quod requiratur ad illam buccarum plenitudinem? Ut, si in latus unum seponatur liquor, geminæ buccæ plenæ liquoris esse videantur. Atque id in homine mediocris stature judicatur esse paulo minus quartario. Atque hic etiam modus ex

omnibus potionum generibus quamvis inter se discrepantibus conficitur, idem verò modus è cibo & potione conflare nequit.

II.

Unum & idem est expiationum die capere cibos alioqui licitos aut interdictos, velut carnem victimæ pacificæ, quæ in tertium diem remansit, (a) residuam ex hostia pro gratiarum actione immolata carnem, fructus à quibus non sint ablatae decimæ, carnem bestiae morticinæ, aut discerptæ, adipem & sanguinem: quando enim comedantur ea, quæ homini cibo sunt, excidium sequitur, quæ est poena capientis cibum expiationum die.

Vide

Lev. 7. 18.

III.

Si quis ea die cibum aut potionem capiat infra modum hunc, non mulatur excidio. Nam si lege interdictur, ne quisquam ad dimidium hunc modum cibum aut potionem capiat, tamen excidium non sequitur, nisi constitutum hunc modum: sed enim qui cibum aut potionem capiat ad dimidium modum, propter contumaciam verberibus cæditur usque ad necem.

IV.

Si quis paulum cibi capiat, tum ali-

(a) Cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane, *ibid.* v. 15.

aliquantisper moratus rursus comedat aliquid, cum ex quo primum incepit comedere, usque dum ultimo cessavit, omninò id effluerit spatii, quod ad ova comedenda tria suppetat, cibus unus alteri conjungetur ad implendum præscriptum modum: sin eo plus intercesserit temporis, nequaquam componantur unà. Similiter si quis modica usus portione moram fecerit, & aliquantulum deinde portionis adhibuerit denuò, si ex quo primò potare cœpit, usque dum secundo desit, id solum fuerit spatium, quo laticis quartarium potare possis, portiones componentur; secus autem, si longius fuerit intervallum.

V.

Si quis autem aut ejusmodi res ederit quæ non sunt hominibus aptæ ad vescendum, uti amara quædam olea, uti putida illa seriphim, quæ dicuntur; aut portionibus sit usus illis, quæ ad potum humanum idoneæ non sunt, velut muria, embamma, acetum merum, is quantumvis comederit, quantumvis biberit excidio quidem eximitur; sed propter contumaciam verberibus cæditur ad necem usque.

VI.

Qui verò biberit acetum aquâ mixtum poenam dabit. Qui piper aut zingiber aridum manderit, eximitur

H h h 2

poena;

poena: hoc idem virens adhuc si quis manderit poena multabitur. Pampinos si est aliquis, nulla sequitur poena. Nam si quis sarmenta comederit poenam solvet; sarmenta scilicet ea, quæ in vitibus apud terram Israëliticam existunt ab anni (a) principio ad expiationum diem: etenim deinceps pro duro habentur ligno, cujusmodi si quis isto die comederit nulla poena tenetur: eademque ratio sit aliorum similium.

VII.

Si quis unà cum tosta carne salem comederit, res illæ duæ inter se conjungentur ad conficiendum modum fixum. Oleris item embamma unà cum oleris jungetur ad explendum statutum modum: namque pulmentorum condimenta, quæ sunt pulmentis immixta pro pulmentis habentur ipsis. Si quis expletus adhuc aliquo cibi genere, quo se adeo ingurgitaverit, ut illius ipsum teneat satietas, eundem nihilominus expiationum die capiat cibum, etiam cum satietate & fastidio, poena eximitur itidem, uti si quis comederet aliquid hominibus ad vescendum minimè aptum. Nam si hoc cibi genus aptum
fit

(a) A Cælendis Septembris, quibus incipit Judæorum annus civilis, ad decimum diem ejusdem mensis, quo habentur esuriales feriæ.

fit homini fame laboranti, tum satiato quidem certè non est idoneum.

VIII.

Ægrotanti periculose, atque expiationum die cibum requirenti, quamvis medici peritissimi negent illi cibo esse opus, ministratur nihilominus cibi tantum, ut ipse dicat se habere satis. Sin negat ægrotus se indigere cibi, medicus autem ait illum esca egere, ægroto quidem cibaria dabuntur jussu medici, at illius periti, & in arte sua valdè exercitati. Quod si medicus unus ægroto esse opus cibo dicat, medicus autem alter neget cibi ægrotum indigere, item, ægroto cibus ingeretur: si medicorum multi existiment ægroto necessarium esse alimentum, multique contra nihil illi opus esse cibo sentiant, licet aut majorem medicorum partem, aut eruditissimorum autoritatem sequare, si modo ægrotus ipse non significet se opus habere cibo: namque hoc significanti cibus suppeditatur. Quod si ægro ipso nihil quidquam indicante medici diffideant inter se, atque omnes cum in arte sua sint æquè versati; tum etiam in utraque sententia par sit medicorum numerus, ægroto similiter cibus ingeretur.

IX.

Si mulier prægnans aliquem odorata cibum, edendi libidine incenda-

tur in aurem illi susurramus celeberrimum expiationum haberi diem; quod si restinguat illius libidinem, benè res habet; sin minus, illi conceditur, ut cibo animum expleat suum, & quem arripuit bulimia, eum quoque cibariis explemus usque dum illius illustrentur (a) oculi. Quin etiam eidem illi morticinæ bestiae carnem, & reptilia quoque damus edenda continuò, ne quid moræ fiat, dum reperiat, quo vesci liceat.

X.

Pueri verò vel annos nati novem, vel decem per horas aliquas in jejuniis sunt exercendi: uti si consueverint (b) secunda diei hora cibum capere, hoc expiationum die capiant cibum hora tertia; & si alias assueverint cibum capere ad horam tertiam, oportet expiationum die abstineant esca usque ad horam quartam: denique pro viribus puer id ætatis exerceatur in jejuniis ad horas plures aut pauciores. Sed agentes annos undecim sive mares, sive foeminae solidum diem jejunium ducunt: id verò ex decreto sapientium, qui quidem hoc spectant, hoc volunt, maturè pueros in-

(a) Hoc enim morbo laborantis caligari dicuntur oculi, quibus lumen redditum indicio est, hominem è morbo convaluisse.

(b) Quæ ad nostram temporis observationem octava est.

institui ad legis observationem.

XI.

Verum & puellæ annos natæ duodecim & diem unum, & pueri annos tredecim & diem unum agentes, si pubertas illorum jam extiterit præcepta ad omnia habentur instar majorum natu, adeoque jejunia complere prorsus tenentur ex lege: si necdum pubescant, parvuli existimantur, qui quidem jejunia non complent omnino, nisi ex scribarum decreto. Qui verò nati sint pauciores, quam novem annos, ii expiationum die nullatenus sunt jejuniomacerandi, ut ne in (a) gravissimum vitæ periculum & discrimen adducantur.

CAPUT TERTIUM.

Liceatne expiationum die lavare se atque lustrare: an ad ejusdem ingressum oporteat accendi lucernam: & pueris etiam an interdictum sit, ne isto die calceamentis utantur.

EXpiationum die neque calida neque frigida fas est lavare aut cor-

H h h 4

pus

(a) Tristius enim curantur ægrotantes pueri, quam ætate jam proveci.

pus totum aut illius unicum membrum : quin etiam digitorum minimum nefas est in aquam immergere. Reges autem & mulieres viro nuptæ recens licentiam habent lavandi vultus ; hæ ut ne marito vilescant , illi ut appareant formosi , propter illud

Isa. 33. 17.

Textus

Hebraicus

ita habet,

regem in

pulchritu-

dine sua

videbunt

oculi tui.

Isaiæ dictum, *regem in decore suo videbunt oculi ejus.* Sed mulieres quamdiu debent vocari nuptæ recens ? nimirum post nuptias , diebus omnino triginta.

II.

Si quis sit fimo contaminatus aut luto , is more consueto lavabit partes inquinatas , nec est quidquam , ex quo sollicitus sit : item mulieres è manibus abluent unam , qua pueris dent cibaria : ægroti verò se lavabunt , ut aliàs solent , etsi in nullo versantur periculo salutis : tum qui polluti tenentur ad purgationem sui se in aquam immergere , illi sic , ut aliàs se lavant & die nono mensis Julii , & Expiationum die.

III.

Si quis hoc (a) tempore animadvertat Expiationum die se seminis fluxionem passum esse , cum semen adhuc est humidum , si linteo abstergeat satis est : sin autem aut jam indu-

(a) Stante verò templo tenebatur is , ad lustrandum se in aquam immergere ; sed de hoc plura alio loco.

duratum sit, aut humidum quidem, sed turpificatum, partes illas ita contaminatas abluet solum, ut purè ac sanctè fundat preces. Neque conceditur illi, ut corpus totum aut abluat, aut lustrandi causa in aquam immergat. Namque hoc tempore funestus, (a) id est, hominis mortui tactu pollutus, nequaquam lustratur cum se in aquam immerferit; deinde solus usus nunc postulat, ut seminis fluxionem passus sese abluat ad fundendas preces, usus autem potest quidem, quod fas erat, reddere nefas; sed fas reddere, quod sit illicitum, id verò nunquam poterit. Accedat eò, quod Expiationum die seminis fluxionem passis, ut sese in aquam immergerent, non aliàs sit institutum, quàm cum sanctum est, ut omnes semini flui hac lavandi ratione se lustrarent, sed decretum istud exposuimus, jam antiquatum esse.

IV.

Quod lutum est adeo humidum, ut si illud tangas manu, statim adhæreat, unde madefiat & altera manus, si ad alteram applicetur, in eo confidere nefas sit. Interdictum est etiam, ne quisquam vas fictile repleat aqua, ut eo se vase refrigeret: etenim in vasis latere diffluit aqua: nec verò idem

H h h 5

hoc

(a) Cui lege præscribitur, ut immergendo se lustraret.

hoc facere licet vase è metallo itidem lymphæ referto , ne forte pars quædam corporis aspergatur aqua. Sed pomis se refrigerare , omninò est integrum.

V.

Id verò concessum est , ut quisque vigilia diei Expiationum linteum in aqua maceret , deinde siccatum aliquatenus sub aliquot vestimentis reponat in crastinum manè , ut eo linteum etiam madido vultum perfricet , & nihil est in hoc , quod habeat religioni , quamvis linteum illud contineat humoris , atque adeo frigoris multum.

VI.

Si quis autem aut procedat obviam (a) Magistro suo , parenti , sapientiâ se antecedenti ; aut in academiam pergat lecturus aliqua è voluminibus sacris , is quidem per aquam transiverit , etiamsi ad collum pertinet , nec est , quod habeat religioni : tum si quis ad rem piam faciendam concesserit aliquò , nec possit inde reverti nisi per aquam , habet transeundi licentiam : nisi enim facias illi redeundi potestatem , rursus deinceps ad rem piam faciendam nunquam perget ; ita fiet , ut à pietate deterreatur. I-

(a) Nimirum qui legem docuerit , de quo sic in *PIRQUE AVOT*. Tantundem metuas magistrum tuum quantum metuis Deum ipsum.

semque pergenti ad fruges suas custodiendas, licet per aquam, etsi ad collum usque penetrat, transire; nec est quod habeat religioni (b) modo ne sub vestium oris exporrigat manus, sic, uti solet diebus profestis.

VII.

Ne unum quidem pedem hoc die licet inferere in calceum aut sandalium, nisi fuerint ex subere, scirpo, & similibus facta calceamenta vel sandalia, quibus quidem & hoc die prodire licet. Nam ut quisque panno pedibus involutis prodeat, concessum est, quia pavimenti durities etiam penetrat ad pedes, & se discalceatum esse nimium sentit. Pueros etiam, quos hoc die licet cibum capere & potionem, tamen a calceis & sandaliis abstinemus.

VIII.

Verum ubi metuendum est a scorpionibus & aliis id genus animantibus, ne mordeant, ibi omnibus omnino licet induere se calceis. Puerperæ quoque ad triginta post partum dies uti calceis licet frigus ei ne noceat. Idem habet jus ægrotus, ut etiam in nullo versetur periculo.

IX.

Quemadmodum nefas est corpus
totum

(b) Quæ ne fiant diebus festis interdictum est, eorum bene, multa permittuntur iisdem fieri diebus festis, dummodo mutetur agendi ratio.

totum ungere, sic nec corporis ungere partem licet: nec verò interest, si unctio hæc ad voluptatem referatur, necne. Sed ægrotanti tametsi prorsus nihil periclitanti licentia datur unguendi sui: itemque illi, cuius caput mala tentat scabies, nec est, quod habeat religioni.

X.

Quibusdam in locis moris est, ut ad appetentem noctem Solennitatis Expiationum accendatur lucerna, hanc nimirum ob causam, ut quemque pudeat uxoris suæ, nec committat, ut cum ea misceat corpus; in aliis contra lucerna non solet accendi, idcirco, ne quis uxoris suæ forte venustatem intuitus, cum illa rem habeat. Sed si Expiationum dies in sabbatum incidat omnes lucernam accendere tenantur: nam accensio lucernæ sabbato quidem debetur.

Finis hujus de Solennitate Expiationum Tractatus.

XXXV.

TRACTATUS

D E

SOLENNITATE

P A S C H A T I S.

IS tractatus complectitur præcepta legis octo, quorum sunt tria iussa, vetita quinque; atque illorum cujusque declaratio est ista. 1. Ne quisquam panem fermentatum comedat die quarta decima Nisan, à meridie: 2. Ut tollatur eadem die fermentum. 3. Ne quisquam his diebus festis septem prorsum edat panem fermentatum: 4. Ne comedat quisquam aliquid mistum cum pane fermentato per ipsos septem dies festos: 5. Ne domi quidem appareat fermentatus panis per totos item dies festos septem: 6. Ne forte inveniatur domi panis fermentatus per ipsos septem dies festos: 7. Ut primâ Pâschæ nocte quisque comedat panem azimum: 8. Ut eadem nocte apud quemque narretur illa ex Ægypto discessio. Hæc legis octo præcepta in his tractantur capitibus atque exponuntur dilucide.

CA.

CAPUT PRIMUM.

Quenam poena sit illius , qui solennitate Paschali panem fermentatum ederit ad olivæ magnitudinem , aut eodem usus sit ad aliam causam.

QUicumque ad olivæ magnitudinem ex pane fermentato comedit in solennitate Paschatis , a principio scilicet diei quinti decimi ad exitum vigesimi primi mensis Nisan , cum id committat præfractè , excidio multatur , quia est in lege scriptum , *Quicumque comederit fermentatum , peribit anima illa de Israël , à primo die usque ad diem septimum: Sin autem hoc idem admittat imprudens , solenne ac statutum pro peccato sacrificium faciat. Idem verò facit qui manducat , ac qui liguriat , aut sorbeat.*

*Exod. 12.
v. 15.*

II.

Panis fermentatus nulli est per solennitatem Paschatis usui ; ex eo quod sit in lege dictum , *Ne comedatur fermentatum :* quo quidem interdicitur , ne ulla ratione in usum vitæ redigatur : Atqui panem fermentatum in solennitate Paschæ si quis apud se esse patiatur ; quanquam non comedit , tamen perrumpit legis præcepta

*Exod. 13.
v. 3.
Vulgata
habet,
ut non
comeda-
tis fer-*

duo

duo, eaque prohibentia: Alterum, *Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis &c.* alterum *Fermentum non inveniatur in domibus vestris.* mentatum panem. Deut. 16. v. 4. Exod. 12. v. 19.
 Nam panis fermentati, atque ipsius, quo cætera condiuntur, fermenti, interdictio per solennitatem Paschæ prorsus est eadem.

III.

Nemo verò multatur verberibus propter violata præcepta hæc, *Non apparebit &c.* & *Non inveniatur &c.* nisi qui in solennitate Paschæ aut emit panem fermentatum, aut ipse fermentavit ea mente, ut illo pane efficeret aliquid. Nam qui panem illum fermentatum, quem habuit ante Pascha, non extulit domo sua, sed per solennitatem Paschæ apud se reliquit sciens, tametsi prohibentia duo violavit præcepta legis; tamen ex eadem lege multari verberibus omninò non debet; eam ob causam, quoniam illo pane fecit nihil: Sed propter contumaciam verberibus cæditur.

IV.

Qui per solennitatem Paschæ permansit panis fermentatus, is nunquam ulli potest esse usui: quâ quidem multâ sapientes affecerunt hominem, qui præcepta hæc, *Non apparebit &c.* *Non inveniatur &c.* perrupit vel imprudens, vel coactus, ne quisquam committat, ut panem fermentatum
 apud

apud se se per solennitatem Paschæ relinquat idcirco, ut post transactam solennitatem eo pane utatur.

V.

Si in ipsa Paschatis solennitate cum alio vel ejusdem, vel alterius generis cibo commista sit quamvis minuta panis fermentati particula, cibum illum illicitum facit. Contrà si Judæi panis fermentatus, qui permanfit ad transactam Paschatis solennitatem, tum demum cum alia aut ejusdem, aut alterius generis esca confundatur; illius edendæ licentia est, tametsi fermentati hujusce panis usu sit interdictum. Nam huic multæ quidem locus est in ipso pane fermentato: sin autem is est cum alia esca confusus post solennitatem Paschatis, ut edatur, concessum est.

VI.

Itaque nemo plectitur excidio, nisi qui comederit ipsum panem fermentatum: sed rem cum pane fermentato confusam, velut Babylonix potionis genus id, quod *Kuttach* appellant, ficeram Medorum, aliæque horum similia, quibus sit panis fermentatus immistus, si quis edit ipso Paschate, excidio quidem non multatur: verberatur autem ex lege, in qua dictum est, *Omne fermentatum non comedetis*. Atenim non est quisquam ex lege verberandus, nisi qui cibum cum pane

*Exod. 12.
v. 20.*

ne fermentato confusum comedit ad magnitudinem ovorum trium, qui quidem cibus cum pane fermentato mistus contineat, ex ipso pane fermentato similem olivæ magnitudinem ad minimum. Si minus hoc, Lex quidem interdicit, ne comedatur, sed comedentem non damnat verberibus: quanquam verberatur ita, ut qui præfractè legem violavit.

VII.

Ergo ne edatur in solennitate Paschatis quamvis parva panis fermentati particula, interdicitur ab ipsa lege, in qua scriptum legitur *Ne comedatur &c.* Attamen neque excidium, neque solenne ac statutum pro peccato sacrificium sequitur, nisi certum quendam modum, qui continet olivæ magnitudinem. Minus hoc si quis edat præfractè, propter contumaciam verberatur.

Exo. 13. 3.
Respice ad notam articuli secundi hujusce capituli ad principium.

VIII.

Nefas est panem fermentatum comesse die quarta decima Nisan, inde a meridie; id est, ab ineunte hora ejus diei septima: Atque hominem id temporis pane fermentato vescentem verberibus coërcet ipsa lex, in qua dicitur, *Non comedes super eo* (nimirum agno Paschali) *panem fermentatum.* Quod per Traditionem hoc explicatur modo, non comedes panem fermentatum ex ea hora, quæ

Deu. 16. 3.
Habet editio vulgata, in co.

fit ad Agni Paschalis, qui serotino crepusculo affolet fieri, immolationem interdum idonea, hoc est, ex hora meridiana.

IX.

Verum sapientes interdixerunt etiam, ne quisquam panem fermentatum edat ab ineunte hora ejus diei sexta; ut ne eveniat, ut violetur id, quod lege sit interdictum. Itaque panis fermentatus ab ineunte hora sexta, ex sapientium decreto erit nefas & esu & quolibet usu ad extremum horæ sextæ: Ab hora autem septima per reliquum diei spatium ex lege interdictus est. Nec quinta quidem ejus diei hora pane fermentato vesci licet, propterea quod nebuloso die, facile cum hora quinta confunderetur sexta: neque tamen hora quinta fermentati panis usus est illicitus omnis: Quapropter eâ quidem horâ panis fermentatus, qui sit aut ex libameto, aut de fermento laudis aut ex simili re consecrata, suspenditur, id est non comeditur quidem, sed nec comburitur, dum venerit hora sexta, quâ fermentata cuncta inflamman-
tur.

Amos 4.5.

X.

Ex quibus intelligere licet, quartâ decima die Nisan panem fermentatum edere licere ad extremam horam ejus diei quartam: horâ quin-

ta

ra interdici, ne comedatur: licere autem uti illo ad alias causas: Eo vefcentum horâ sexta verberibus cædi propter contumaciam. At qui illum edat ab ineunte horâ septimâ ex lege verberari.

CAPUT SECUNDUM.

Panem fermentatum è medio esse tollendum etiam antè, quam veniat hora, qua sit esu nefas.

I.

VEL antè horam eam, qua ne comedatur panis fermentatus interdictum est, eundem panem fermentatum defieri lege præscribitur. Namque in ea dictum est, *In die primo non erit fermentum in domibus vestris.* *Exod. 12. v. 15.* Dies ille primus Traditur esse decimus & quartus Nisan. Cui rei argumento est id, quod in lege scriptum est, *Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ, id est,* *Exod. 34. v. 25.* non immolabis Agnum Paschalem dum aliquid panis fermentati supersit: immolatio autem agni Paschalis fit quartâ decimâ Nisan, à meridie.

II.

Sed hæc, quæ in lege commemoratur, defectio panis fermentati quæ

fiet tandem ? Nempe quisque illum ex animo contemnet, flocci non faciet, tum statuet apud se nullum esse, & si quis sit, eum habebit instar pulveris, atque earum rerum, quibus omninò nihil est opus.

III.

Atqui sapientes sanxerunt, ut quisque perquireret panem fermentatum in locis reconditis atque foraminibus, & pervestigatum penitus efferret à se: iidem sanxerunt etiam, ut inde ab ineunte nocte, quam consequitur dies quartus decimus Nisan, lucernâ conquireretur ad destruendum, panis fermentatus, cum quia noctu suæ quisque domi est, tum quia ad perquisitionem lucerna maxime est idonea. Itaque ad extremum diei decimi & tertii Nisan, nullæ habentur scholæ; nec doctorum ullus legere quidquam coepit; ne forte legendo protrahatur, atque adeo à maturâ & tempestiva panis fermentati perquisitione deterreatur.

IV.

Igitur neque lunæ luce, neque solis, nec face, sed lucerna conquiritur panis fermentatus, in foraminibus videlicet, atque in locis reconditis: Nam in exedra quæ sit perquam lucida; satis est, si luce solis exploretur. Jam in media area prorsus non est opus conquiritò, quoniam alites
ibi

ibi sanè quam frequentes quidquid illuc inciderit panis fermentati protinus comedunt.

V.

Si quod est in communi duorum vicinorum pariete foramen, uterque eò perquirat usque quò manu penetrare potest, cæterum deleat ex animo. Verùm si forte foramen insit in pariete intergerino inter Judæum atque alienigenam; id nequaquam exploretur, ne sibi a Judæo fieri veneficium putet alienigena. Itaque ad destruendum quod in eo forsan insit panis fermentati, satiserit, si ex animo deleveris. Jam verò nullum opus est explorari locum, quò non inferatur panis fermentatus.

VI.

Suprema ædium foramina, atque infima: itemque supremum lecti tegmen, bubilia, gallinaria, palearia, cellæ, vinariæ, atque oleariæ, è quibus nihil sumatur ad vitam & usum, postremò piscina, ubi grandiores modo servantur pisces, nisi constet illatum esse panem fermentatum, nihil indigent quæstionis. Cellas autem ficera, ac vini de quibus ad usum depromatur: itemque salis & ceræ cellas, atque piscinam eam, in qua parvi modo servantur pisciculi cellan ligni & salituræ, mediaque ædium foramina, atque horum similia explo-

rari opus est, quia in hæc quidem loca panis fermentatus inferatur. Quod si certo sciatur, nihil esse illatum panis fermentati, ne hæc quidem explorari necesse est. Cumque in cellis sint res ordine locatæ, omninò prima rerum striga, atque secunda ab ea perlustrantur.

VII.

Nec verò curæ est, ne mustela forte fermentati panis aliquid in locum protulerit eum, quò ferè nunquam inferitur fermentati panis quidquam. Nam si curandum esset id, ne ex unis ad alias ædes exportasset, curandum esset etiam, ne ex alia ad aliam urbem, sicque nullus omninò finis rei fieret. Si quis ineunte ea nocte, quæ est ad quartum decimum diem Nisan, cum domum perlustrasset, alicubi placentas fermento imbutas reliquerit decem, deinde verò inveniat omninò novem; huic scilicet metuendum, & rursus perlustranda domus, quia hanc quidem certè placentam mustela sorixeve abstulit.

VIII.

Item si quis in ædes jam perlustratas viderit introeuntem soricem, qui teneret ore panem fermentatum, eas oportet ædes denuò perlustrari. Nec si micæ panis in mediis ædibus inveniuntur, ducendum est, hunc esse panem à sorice comesum, atque inde
has

has supereffe micas. Contrà verò credendum, illum a forice panem esse repositum aut in foramine aut in fenestella, quæ rursus explorari necesse est. In illis autem si reperiat nihil, totam rursus oportet exploratam domum: Sin reperit, quem in exploratas ædes forex intulerit panem fermentatum, prorsus exploratu non est opus.

IX.

Puerum, qui frustum panis fermentati præ manu ferret, si quis viderit introeuntem in ædes jam exploratas, huncque secutus inveniat sparsas panis micas, nihil opus est exploratu, quia certum est fuisse esum à puero panem, & has inde cecidisse micas: Sic enim solent micas spargere, dum quid comedunt pueri, non item mures. Sin nullas omninò panis micas inveniat, oportet, ædes universas rursus exploret.

X.

Sint alicubi repositi novem panum azymorum cumuli, atque panum fermentatorum acervus unus, tum ex illis forex abstulerit aliquid, quod nesciamus sitne fermentatum, an azymum, inque ædes jam exploratas intulerit, illas verò necesse est iterum explorari. Nam quidcunque (a) cer-

Iii 4

tum

(a) Apud Judæos si res quædam ad mores pertinens
venc-

tum ac fixum est, pars æqua censetur esse cum multò etiam maiore.

XI.

Sicubi sint placentarum acervi duo, azymarum alter, alter autem fermentatarum itemque sint duæ domus, altera jam explorata, altera nondum, tum veniant sorices etiam duo, quorum unus auferat panem azymum, fermentatum alter, nec compertum habeatur, utram in domum introierit forex is, qui panem abstulerit azymum: vel si duæ sint domus jam explor-

venerit in dubium, sitque ex utraque parte par dubitandi ratio semper in severiorem partem judicatur. Ut si quo in loco hinc sint locati calathi decem pomis referti & iidem consecrati Deo, inde verò decem item surpiculi pomis pleni profanis; tum inter utrosque pomum inveniatur medium, adeo, ut sit dubitandi locus, utrum pertineat ad ea, quæ sunt consecrata, an è profanis eò loci venerit, in severitatem decernitur. Quin etiam ut in duriores partem indicetur, sufficit si multis partibus æquis pars fixa & certa quædam opponatur, licet exigua; veluti si sint ex alia parte fiscinæ decem, ex alia contrà unica, aut viginti ex altera, & una item ex altera, & sic deinceps ad centum usque, etiam in severiorem judicatur partem, quia unus ille calathus fixa pars est & certa, decima, vigesima, aut centesima denique. Hinc natum est illud, quod dicitur passim, QUIDCUNQUE FIXUM EST, PARS ÆQUA CENSETUR ESSE CUM MULTO ETIAM MAIORE: si autem duo, verbi gratia, poma centum calathis pomorum plenis opponantur, duorum pomorum istorum nulla habetur ratio: quippe quæ non est fixa atque certa pars centum calathorum istorum.

ploratæ, & unicus modo fermentati panis acervus ex quo forex item unus abstulerit aliquid, ignoreturque utram introierit domum: vel si liquet utram sit domum ingressus forex, sed illum protinus homo secutus domum istam exploravit, & reperit nihil, contràve reperit ablatam placentam: vel si sint placentarum azymarum acervi novem, & fermentatarum acervus unus, a quibus una sit placenta paulo remota, quæ sitne azyma, an fermentata in dubium vocetur, camque forex detulerit in ædes jam exploratas, nihil omninò causæ est, cur explorata jam domus iterum exploretur, quia nihil hic certi, nihil fixi, nihil omninò plani est.

XII.

Si quis autem panem fermentatum in uno reposuerit angulo, tum illum inveniat angulo in alio, aut sicubi fermentatas placentas locaverit omninò novem, ac decem inveniat deinde: vel si fermentati panis aliquid de loco forex transtulerit, dubiumque sit, an is introierit in domum jam exploratam, necne; hic certè est, quamobrem rursus exploretur domus illa jam antè explorata.

XIII.

Sorex, qui ferret ore placentam fermentatam, si introierit domum jam exploratam, eademque domo

paulo post forex sit egressus, qui item placentam fermentatam teneret ore, idem putatur esse forex qui domum introierit, & exierit: quare exploratu non est opus. Nisi, cum mus niger introierit, exeat candidus. Sin ferens placentam fermentatam forex iniit domum exploratam, eademque domo paulo postea placentam item fermentatam effert mustela, rursus explorari domum oportet. Sin una cum mustela forex etiam domo exeat ferens quoque fermentatam ore placentam, nihil est, quod iterum domus exploretur: Nam hæc eadem placenta fuit ab eodem forice illata. Quod si ferens ore panem fermentatum foramen in aliquod lapsus sit anguis, necesse non est adduci incantandi peritum, qui serpentem è foramine eliciat.

XIV.

Si adhæserit lacunari panis fermentatus magnitudine par olivæ, oportet illum applicatâ scala inde detrahi, ne forte, ut sit nonnunquam, per se ipse decidat. Contra si in puteo est aliquid fermentati panis, nemo tenetur eó descendere, ut illum inde panem eruat: Satis enim est eum ex animo delere.

XV.

Frustum fermenti sedi accommodatum ac destinatum, cuius superficies
fuit

fuit etiam luto oblita, Solennitate Paschatis domi teneri licet. Quæ in maestra fissuris massæ fermentatæ reliquæ permanserunt, eæ si in uno & eodem loco olivæ magnitudinem imitantur, tollendæ sunt: Sin minus, atque illis aut conglutinantur maestra fragmenta, aut ejusdem maestra foramen obthuratur, ob paucitatem nullæ sunt: alioquin autem tollantur oportet. Quod si in maestra contineantur in duobus locis diversis massæ fermentatæ partes duæ, quarum utraque dimidiæ olivæ magnitudinem æquiparet, atque inter illas intercedat item massæ fermentatæ filum, quo conjungantur, si videantur sublato illo filo simul ambæ tolli, amoveantur necesse est: sin minus nequâquam est necesse.

XVI.

Ita quidem est de maestra. Nam in ædibus ipsis etiam si sublato filo intercedente non tolluntur partes ambæ, nihilominus efferantur oportet, quippe quæ conjungantur interdum: Verum tamen si in ædibus sit fermentata massa ad dimidiæ olivæ magnitudinem, & in horreo tantundem, vel si ad dimidiæ olivæ magnitudinem sit è massa fermentata item in ædibus, & tantundem in exedra; vel denique si sit in ædibus exterioribus è massa fermentata pars dimidiæ æqualis oleæ, atque

atque in penetralibus tantundem, si-
quidem partes illæ magnitudine di-
midix pares olivæ adhæreant parieti,
trabi, solo, nihil est, cur illas amo-
veri oporteat: Satis enim est ex ani-
mo delere.

XVII.

Si quis decima & quarta die Nisan
domum locat, nec vetò significat,
utrum illam ipse jam explorarit, nec-
ne, pro explorata habetur, adeoque
porrò exploranda non est. Imò cum
qui locat probè sciat à se domum non
esse exploratam, mulier autem vel
parvulus ajat, *nos eam exploravimus*,
& illis fides adhibetur. Nam de fer-
mentato pane amovendo & cuique
creditur, & ad illum perquirendum
idonei sunt omnes, & mulieres, &
fervi, & pueri quoque, ii nimirum
quorum ingenium jam satis confirma-
tum est ad perquirendum.

XVIII.

Si quis locavit domum alicui suam,
nec eidem clavem ante tradidit, quam
venerit dies quarta decima Nisan, lo-
cantis est eam explorare domum: con-
ducentis verò, si postquam dediderit
ille ædium clavem, decima & quar-
ta dies Nisan veniat. Si quis locave-
rit domum pro explorata, tum deinde
inveniat explorata non esse, con-
ducentis est illam explorare, neque
verò ullus in re contracta dolus malus
inest.

ineſt. Quin etiam ubi ſolent domus
ab operis explorari mercede, con-
ducentis erit curare illam exploran-
dam, quippe quod rem piam faciet.

XIX.

Commiſſurus ſe mari, aut cum
exercitu profeſturus intra proximos
Paſchæ dies triginta, explorare debet
domum ſuam ante profeſtionem :
Quod ſi ante dies triginta Paſchæ pro-
ximos diſcedat, cum in animum in-
duxerit ante Paſcha redire domum,
ante profeſtionem exploret neceſſe
eſt, ne ſi rediret vigilia Paſchæ veſpe-
ri, per otium illi non liceret explorare
domum. Secus autem ſi non induxe-
rit animum redire. Tum ſi quis do-
mum ſuam penori condendo deſtinat
intra proximos Paſchæ dies triginta,
oportet eam exploret prius, quàm
penus intromittat : verùm cum de-
ſtinaverit ante proximos Paſchæ dies
triginta, ſi habeat in animo domum
ante Paſcha ruruſum exinanire, opor-
têt eam itidem exploret prius, quàm
penum inferat : ſin minus, nihil opus
eſt explorato.

CAPUT TERTIUM.

Quid post perquisitum panem fermentatum nocte, quæ est ad decimam & quartam diem Nisan, de eodem pane fermentato fieri debeat, ad crastinam lucem, qua demum rerum natura tollitur?

I.

Quisque cum nocte illa, quam consequitur quinta decima dies Nisan, quæsierit atque investigarit panem fermentatum, eum è foraminibus, locis reconditis, & angulis deducat, totumque congerat in locum unum, atque in illo relinquat ad lucem crastinam circa principium horæ sextæ, qua denique panem illum fermentatum exurat: attamen eum nocte illa ipsa inflammare volenti, licet.

II.

Si quis autem illa nocte fervet in crastinum diem fermentati panis aliquid quo vescatur ad horam ferè (a) quartam, id ille passim hinc inde sparsum esse ne patiatur; sed imponat in aliquo aut vase, aut angulo, atque ita observet, ut nihil inde ablatum esse pernoscat. Nam alioqui rursus oportet domum exploratam, ne quid panis

(a) Quæ nobis dicitur decima.

panis fermentati forte sorices detraxerint.

III.

Decima & quarta dies Nisan in sabbatum cum incidat, tum panis fermentatus conquiratur ab ea nocte, quæ præcedit vigiliam sabbati, id est, quam sequitur dies tertia decima, tantumque panis fermentati servatur, quantum usque horam sabbati quartam ad victum est necessarium. Quod quidem in loco reponitur recondito, & reliquum inflammatur ante sabbatum. Quod si quid panis fermentati sabbato post horam quartam superfuerit, id ex animo deletum contegatur vase ad elapsam Paschæ solennitatem primam, atque tum exuratur.

IV.

Qui habet plures, quas vigilia sabbati comburat, placentas ex oblatiis sacrisque adeò frugibus, is ne comburendo misceat pollutas cum mundis, sed singulas seorsum inflammet, mundas, pollutas, & (a) dubias etiam, atque è puris id modo in usum reponat quod ad sabbati horam quartam postulat necessitas.

V.

Si quis aut per oblivionem, aut per contumaciam nocte illa, quam

(a) Quæ incertum est sintne puræ, an contaminatæ.

sequitur quarta decima dies Nisan, non investigarit apud se panem fermentatum, is eum perquirat crastino mane: si nec manè conquiesierit, quærat eum dum amoveri debet: si ne tum quidem hoc fuerit officio functus, in ipsa oportet solennitate pervestigare: imò verò ubi hoc officium non est factum transacta jam Paschæ solennitate, post etiam opus est conquiesito pane fermentato ac combusto, si quis reperiat domi per solennitatem Paschæ restasse: est enim usus ejus illicitus.

VI

Atqui panem fermentatum qui perquirat aut nocte illa, quæ præcedit decimam & quartam diem Nisan, aut sequente luce, aut in solennitate ipsa, hac precandi formula utetur ante, quam perquirere incipiet; *Benedictus esto tu Domine Deus noster qui præceptis tuis consecrasti nos, atque adeo fermentati panis amotionem imperasti nobis*: Tum demum quærat & investiget locis in omnibus, quò panis fermentatus solet inferri, ut supra diximus. Verùm qui transacta jam Paschæ solennitate panem fermentatum investigat, hanc precandi formulam omittat.

VII

Atque nocte illa præcedente diem quartam decimam Nisan, aut sequen-

te luce ante horam sextam explorato pane fermentato, porro oportet ex animo delere si forte quærentem fugit fermentati panis aliquid. Quod his exprimitur verbis: *Quidcunque fermentati panis adhuc est apud me, & quærenti mihi forte latuit, nullum esto, esto pulveris instar.* Verum qui panem fermentatum post horam diei quartæ decimæ sextam perquisiit, is nihil potest ex animo delere, quippe cum penes eum sit nihil: tum enim fermentati panis usu jam est interdictum.

VIII.

Itaque qui nihil ex animo delevit ante horam sextam, si post illam inveniat aliquid fermentatum, quod ei fuerit cordi, idque ex oblivione non sustulit, is quidem certè violavit præcepta hæc, *Non apparebit &c. Non invenietur &c.* quippe fermentatum quid nec sustulit, nec ex animo delevit. Neque porro prodest illi quidquam animo id aspernari: non est enim penes eum. At illud ei tribuit scriptura? nimirum, ut teneatur lege *Non apparebit &c. Non invenietur &c.* tum ut quodocunque fermentatum aliquid inveniat apud se, id ipse comburat. Quocirca die solenni si quid fermentatum inveniat aliquis apud se, vase id (a) contegat ad vespe-

(a) Ut ne quid inde forte detrahatur.

vesperum, ac tum igni aboleat: si autem hoc idem fuerit sacrum, non est opus vase contegi, quoniam ab eo se facile abstinere omnes.

IX.

Si quis paulò ante horam, qua fermentatus panis exuri debeat, exivit domo rem piam facturus, aut pium celebraturus convivium, veluti sponfaliorum, nuptiarumve, tum esse domi suæ panem fermentatum meminerit; cum per otium liceat & domum redire, fermentatumque panem urere; & dehinc reverti ad rem piam peragendam, fiat: si minùs, fermentatum panem animo aspernetur, ac rejiciat. Et qui exivit domo aliquem aut ab hominibus armatis liberaturus, aut erepturus e flumine, incendio, ruina, is si panem fermentatum animo aspernetur, faciet officio abundè satis. Sed qui est egressus domo proprii negotii causâ, si recorderetur fermentati aliquid suis in ædibus superesse; oportet, in eas illi- cò revertatur residuum id combusturus, scilicet propter eam magnitudinem quæ ovo se æquat; minus eo, satis est, ex animo delere.

X.

Si quis domo ad præceptorem abiit, coram quo docente residens meminit se subactam domi farinam relin- quere, metuitque, ne fermentescat an- te,

te, quàm (a) possit domum redire; massam illam prius, quàm fermentata sit, aspernetur animo. Quòd si fuerit jam fermentata, eam porro aspernari nihil ipsi profuerit: sed enim his jam tenetur legibus, *Non apparebit &c. Non inuenietur &c.* & cum primùm fuerit domum reversus, massam hanc corrumpat, oportet.

XI.

Sed panis fermentatus qui corrumpetur? Tribus quidem modis, vel si comburatur, vel si comminutus dispergatur in aerem, vel denique si in mare projiciatur: Atqui si foret induratus sic, ut eum fluctus non corrumperent celeriter, oportet item prius illum comminui, quàm in mare dejiciatur. Qui panis fermentatus forte fuit ruina obrutus, terraque contactus tres palmos in altitudinem, aut amplius, is quidem videtur sublatus esse: quamobrem satis est, eum ex animo delere, si hora necdum venerit (b) sexta. Si quis ante horam sextam suum alienigenæ panem fermentatum dederit, ex eo nihil tolli necesse est: Et qui ante horam sextam panem fermentatum exussit, is illius utetur carbonibus ad solenni-

Kkk 2

ta

(a) Nemini Judæorum Magistrum de lege disserentem audienti, ex schola licet ante discedere, quàm dimittantur auditores omnes.

(b) Decimæ & quartæ lucis Nisan.

tatem Paschæ. Post horam sextam si fuerit combustus; siquidem esset jam tum illius usu interdictum, neque cli- banus, neque focus eo calefiet, ut in iis aut coquatur panis, aut pulmen- tum lixetur aliquod, ac siquid coctum fuerit, illius etiam sive panis, sive pulmenti sit interdictum usu, nec ipso- rum adeo exustorum carbones ulli pos- sunt usui esse, quandoquidem tum de- mum sint exusta, cum nobis erat illo- rum usu interdictum.

CAPUT QUARTUM.

*Quid oporteat factum, ut violetur prae-
ptum, non apparebit.*

I.

Exod. 13. v. 7. **E**st quidem in lege scriptum Non apparebit apud te aliquid fermentatum: sed hoc forte præceptum non violat, qui panem fermentatum aut apud se penitus abstrudit, aut alieni- genæ secum habitanti credit? Immo violat, etiamsi abscondat, aut com- mittat alienigenæ, ob hoc videlicet legis dictum. Fermentum non inve-

Exod. 12. v. 19. **nietur in domibus vestris.** Panem au- rem fermentatum qui vel in agro, vel in oppido domo longè distito repo- situs, hiccine legem violat etiam? sci- licet

licet illam, *Nec in cunctis finibus tuis* *Ibidem,*
 quæ vetat esse panem fermentatum in
 omni ditioe tua. Quid? Num pa-
 nem fermentatum, qui pertineat ad
 alienigenam, aut Deo sit dicatus,
 quisque debet à se efferre? Non ita;
 quoniam præceptum hoc, (a) *Non ap-
 parebit tibi aliquid fermentatum*, id
 impedit, quominus appareat fermen-
 tati aliquid, quod tuum est, alienum,
 aut divinum non item.

II.

Hinc igitur pater Judæum, qui in
 ditioe sua per solennitatem Paschæ
 suum panem fermentatum vel abstru-
 sum passus sit, vel in diverso ab ha-
 bitatione sua oppido etiam suo repo-
 fuerit, vel alienigenæ commendave-
 rit violasse præcepta, *Non apparebit
 &c. Non invenietur, &c.* Panem
 verò fermentatum aut Deo dedica-
 tum, aut hominis alienigenæ, qui
 panis item per solennitatem Paschatis
 in iis, quas Judæus habitat, ædibus
 permansit, eidem Judæo à Paschate
 ad omnem usum concedi, quòd panis
 hîc ejus non erat. Nec verò cogitur
 Judæus qui potestatem habeat in pro-
 felytum (b) inquilinum, ejusdem in-

K k k 3

qui-

(a) *Exod. 13. v. 7.* Sic enim sonat textus Hebræus;
 cujus loco vulgata posuit, *apud te.*

(b) Erat olim duplex apud Judæos profelytorum
 genus, quorum alterum universam Mosis legem acci-
 piebant

quilini profelyti panem fermentatum à se efferre ad solennitatem Paschatis: Hominis autem alienigenæ panem fermentatum, qui maneat apud Judæum Paschate, maceriâ palmas alta decem oportet circumdatum, ne eveniat, ut illo forte utatur Judæus. Non est eadem ratio panis fermentati, qui est Deo consecratus, à quo quidem sese diligenter abstinent omnes, ut ne prævaricatione teneantur.

III.

Quem panem fermentatum apud Judæum deposuit alienigena ante Pascha, eum Judæus, si damnum panis subrepti aut quoquomodo perditum recepit in se, ad solennitatem Paschæ a se efferre debet. Nam Judæus quod panis damnum præstitit, ideo putatur ipsius esse. Qui verò non promisit infesti damni, huic panem illum, quoniam eum in sua potestate semper retinuit homo alienigena, & Paschate apud se retinere licet, & eodem à Paschate vesci.

IV.

Panem fermentatum homo alienigen-

piebant itidem, ut ipsimet Judæi, hos vocabant profelytos justitiæ: alterum sola præcepta septem, quæ & Noë filiis data fuerant, istos profelytos appellabant inquilinos eo, quod jus haberent habitandi unâ cum Judæis in terra sancta. Sed de vario profelytorum genere, simul & de illorum discrimine fuse disputabitur in eo tractatu, qui est de regibus Israëlitis.

gena, isque violentus cum Judæo credidit, si probè sciat Judæus fore, ut ab alienigena cogatur panem illum perditum, subreptumve solvere, etsi de damno nil cavit; oportet illum a se efferat ad Paschæ solennitatem. Nam sic prorsus habetur fermentatus ille panis, ut si Judæi esset, ea re, quoniam damnum panis violentus ille homo alienigena sit ab eo exacturus.

V.

Judæus si suum panem fermentatum pro pignore tradidit homini alieno, & illi cum eodem convenit, ut nisi pecuniam ipsi die constituto redderet, proprius creditoris a principio fuisse censeretur, iste quidem panis est in hominis alieni potestate, atque adeo post solennitatem Paschatis usui Judæo esse potest; dummodo constitutus ille dies Pascha præcedat: Nisi enim ita cum eo pactus sit, ea ratio panis sit, ut apud alienigenam depositus esse videatur; nec à Paschate licebit Judæis illo pane uti ad rem ullam.

VI.

Qui cum homine alienigena navi in eadem vehitur Judæus, is vigilia Paschæ ad horam quintam suum panem fermentatum potest aut vendere alienigenæ, aut dono dare, & eundem ab alienigena rursus à Paschate mercari, modo illi ex animo dederit.

Fas est etiam, Judæum homini alienigenæ pro centum minis panem fermentatum ad vigiliam Paschatis a se emere volenti, persuadere, ut emat pro minis ducentis: itemque ut ab alienigena emere volentem ad se deducat, propterea quòd fieri possit, ut ipse a Paschate indigens panem hunc fermentatum ab illo redimat, lege concessum est, modo illi neque vendat, neque donet ea conditione: sic enim qui fecit, is jam tenetur his præceptis, *Non apparebit &c. Non invenietur &c.*

VIII.

Sed cum per solennia Paschæ servatur aliquid, cui sit fermentatus panis immixtus, tum verò violantur etiam præcepta, *Non apparebit &c. Non invenietur &c.* Hujusmodi sunt muria, potio illa Babylonia, quam *Kuttach* appellant, Medorum illa cerevisia, quæ paratur è farina, & similia quæ homini cibo sunt. Nam quæ non sunt homini ad vescendum apta, ea quamvis sint cum fermentato pane mixta, Paschate licet apud se retinere.

IX.

Ejus verò generis est id, quod ad parandas pelles miscet Coriarius. Quod quidem, pelle imposita, etsi unicam modo horam ante, quàm tolli

li fermentum debet, mistum est; licet retinere. Pellis autem cum imposita non est, tum si farina sit immista ante, quàm fermentatus panis amoveatur, triduum integrum, licet etiam servare, quia farina illa jam corrupta foetet: sin minus, removendum erit.

X.

Collyrium item, emplastrum, & theriaca, quibuscum fermentati aliquid confusum est, retinere Paschate licebit, quia rei fermentatæ forma funditus periit.

XI.

Panis ipse mucidus adeo, ut nec cani quidem ad vescendum idoneus sit, & malagma jam malè olens, cui sit fermentatum aliquid immistum, removeantur necesse non est. Quæ vestimenta sunt lacteo frumenti succo diluta, & quæ fuerunt chartæ massa fermentata conglutinata, ut Paschate domi servantur, licet. Nam in hujusmodi rebus, quoniam fermenti forma omninò nulla remanet, præcepta hæc, *Non apparebit &c. Non invenietur &c.* nullum habent locum.

XII.

Res autem illæ, quibuscum est fermentati quid confusum, & aut nulli prorsum homini sunt ad vescendum aptæ, aut certè non omnibus aptæ sunt, velut theriaca & similia, illæ

quidem ut Paschate domi retineantur, permissum est lege. Verùm interdictum est; ne comedantur ad transactum usque Pascha, quantulumcunque fermentatum sit immixtum.

CAPUT QUINTUM.

Quanam frugum genera fermentescant, & qui fermentent liquores.

I.

Interdictio fermentatarum rerum ad solennitatem Paschæ cadit in genera frugum omninò quinque. Quorum duo sunt triticea, triticum, & (a) spelta; hordeacea tria, hordeum, secale, & avena: fruges enim minutæ, sicut oryza, milium, fabæ, lentes ac similia nullum prorsus dant fermento locum. Ergo farinam oryzzæ, aut similem illi, qui vel ferventi subegit aqua, tum etiam vestimentis operuit, ita; ut instar fermentatæ massæ tumesceret: tamen ei concessum est, ut illa vescatur: Neque enim id fermentatum, sed putidum est.

II.

Illæ verò frugum genera quinque fructuum succis puris, putisque sub-

acta

(a) Quam eandem licet appellari Zeam.

acta, omnino nunquam fermentescunt: quare massa ejusmodi solido relicta die, atque etiam inflata cibo permittitur; quia fructuum succi si massam tumefaciunt, at certe non fermentant. Habentur autem fructuum succi vinum, & lac, & mel, & oleum, & malorum tum vulgarium, tum granatorum liquor, cunctaque horum similia sive vina, sive olea, sive cujuscunque generis liquores, quibus quidem omnino nihil aquæ sit immistum: quantulum enim cunque illis infundatur aquæ, fermentant scilicet.

III.

Neque fas est ad solennitatem Paschæ in aqua lixare triticum, uti solent grana contusa, neque farinam, sicuti lagana. Atque hæc sic elixa, si fuerint in lixando rupta, fermentata sunt prorsus. Simili ratione nefas est in sartagine frigere ex oleo massam. Concessum est autem, ut vel panis jam coctus, vel farina tosta lixetur; tum ferventissimam in aquam ut mittatur quæcunque farina, quæ decoquatur antè, quam fermentescat. Obtinuit tamen usus & in terra Sen-
naar, & in Hispaniis, & in omni penitus solis obeuntis plaga, ut & hoc sit factu nefas, ne quis aquam fortè non ita vehementer fervefaciat.

Gen. 10.

v. 10.

IV.

IV.

Atqui frumentum lixare pomorum succis licet : itemque farinam : tum massa fructuum succis subacta , itemque in fructuum liquoribus elixa , aut ex oleo in sartagine fricta , cibo permittitur. Nam succi pomorum nequaquam fermentant.

V.

Solent spicæ virentes primò igni torreri , ac deinde moli. Harum quidem farinam in aqua lixare Paschate minimè licet , ne si spicæ probè tostæ non sint , farina ex iis in lixando fermentescat. Item si Paschate novæ , (a) fricentur ollæ , panis azy-mi , qui rursus est comminutus , farina licet in eis lixetur ; non item farina spicæ virentis igni tostæ , quæ si non est satis exusta , farina ex illa haud dubiè fermentescit.

VI.

Non miscetur cum aqua hordeum ad solennitatem Paschæ , quippe quod tenerum est , facilèque adeo fermentescit. Quod si quis miscuit , eoque est emollitum , ut si ponatur in extremo carino illo , in quo coquantur placentæ , rumpatur continuò , interdictum sit : sin minus est maceratum , usui permittitur.

VII.

(a) In vasis fictilibus novis , ut defricarentur , solebant farinam coquere seu lixare.

VII.

At triticum in aqua maceretur, licet; ut sublatis inde furfuribus protinus frangatur, quo ferè modo simila solet effici: quanquam nunc quidem passim, & in terra *Sennaar*, & in terra (a) desiderata, & in Hispaniis, (b) & in solis obeuntis civitatibus consuetudo non fert, ut in aqua maceretur triticum, ne forte remoratum fermentescat.

VIII.

Si quo in pulmento concocto grana iuveniantur aut hordeacea, aut triticea, eaque rupta, totum planè pulmentum sit interdictum, quippe cui fermentati quid immistum est. Cum verò grana rupta non sunt, ea è pulmento sublata comburentur: ipsum enim pulmentum comedetur. Nam frumentum aut in aqua maceratum, aut cum pulmento unà concoctum neque verò ruptum, non est fermentatum id, quo lex ipsa nominatim prohibet; sed eo interdixere sapientes, eam ob causam, quod in lege scriptum legatur, *Et observabitis azyma: Exod. 12.* cuius sententia est, ut panis azymus v. 7. etiam defendatur ab eo, quod est fermento proximum.

IX.

Ex quo sapientes scitum fecerunt, ut

(a) Terram sanctam ita vocant Rabbini.

(b) Ætate huius auctoris multi passim in Hispaniis Iudei degebant.

ut quisque caveat, ne fruges, quibus ad solennitatem Paschatis utatur, ulla sint aspersæ aquâ, posteaquam demessæ fuissent, ut ne vestigium quidem fermentati possit in eis apparere. At qui fruges aut in flumine aliquando merfas, aut aquâ desuper madefactas sicut Paschate comedere, ita & domi retinere nefas est. Tales igitur fruges qui Judæo vendat, oportet emptorem moneat, ut illas consumat ante Pascha. Quæ si vendantur alienigenis ante Pascha singulis paululum modò vendendum, id quod ante Pascha facilè consumpserint, ut illas rursus alienigenæ ne vendant Judæo.

X.

Quas fruges instillent aquæ guttæ, si quidem guttam aliam alia continuo sequatur, etiam toto die nunquam fermentescunt. Verum si mora fiat idonea, sint (a) illicitæ fruges.

XI.

Non est farina multa Paschate subigenda, ne (b) fermentescat. Sed ad eum modum, qui (c) libationi est obnoxius.

(a) Ad solennitatem Paschatis.

(b) In massa enim grandiori subigenda quia partes multæ diu quietæ relinquuntur, facilè fit, ut fermentescat per se.

(c) Vel exigua de massa domi suæ subacta Judæi particulam quandam Deo libant sacram. Cum verò extra templi parietes sacris vesci nefas sit, & templo nunc careant,

noxius. Item farina subigenda non est aquâ vel propter ignem, vel in alia calidâ calfacta, neque illâ, quæ est eodem ipso die hausta: sed quæ domi pernoctavit. Si quis autem hæc negligens farinam Paschate subegit, panis ex illa confectus interdictus sit.

XII.

Nec in sole se collocabit mulier, quæ Paschate farinam subigat, neque per æstum nebulosum sub dio, ut etiam sol non luceat; neque suam deferet massam, alia re se ut occupet. Quod si massam pinsat & coquat mulier eadem, vasa aquæ duo illi sunt opus: unum, in quo massam in frusta dispertiat; alterum, in quo manus aqua refrigeret. Atenim si quis contra aut sub sole depsoit, aut aqua manus non refrigeravit, aut massam pinfit majorem, quàm mensura *libationis* postulat; panis tamen ex ea confectus esui permittitur. Sed quænam est illa tandem mensura massæ, quam desiderat libatio? Quæ tribus & quadraginta ovis, insuper & ovi quintæ parti par est, non quæ par est illorum ponderi: sed quæ tot ovorum, eorumque mediocrium magnitudini se exæquet.

XIII.

carcant, hanc in ignem mittunt exurendam. Sed de mensura ipsa, ex qua sit auferenda hæc, quæ placenta dicitur, particula mox disputabitur.

Quamdiu massam quis contrectat, tamdiu fermentescit nunquam, ne per ipsum quidem diem: si autem sine contrectatione relicta sit eò usque, ut daret sonitum si manu peteretur, fermentata est illa quidem, & statim comburenda. Quod si nullam edat vocem percussa. sed id temporis quieverit, quo milliare confeceris, itidem fermentata est, & igni consumenda protinus. Item si facies ejus sit pallida, veluti cujus horreant pili, ne comedatur, similiter interdictum est: sed hujus esum non sequitur excisio.

XIV.

Si massis à duabus pariter subactis manus simul recessit, si quidem idem temporis spatium conquieverunt ambæ, licet earum altera vocem petita mittat, altera verò fileat: tamen unà comburendæ sunt, utpote omninò fermentatæ.

XV.

Nullæ fient Paschate placentæ signis impressæ, quippe cum in imprimendis signis mulieres trahant moram, placentæ fermentarentur. Ergo ut à pistoribus, qui sunt artis periti, & in agendo celeres, placentæ figuris distinguantur, concessum est, sed interdictum ne hoc idem efficiant patres familias nec typo quidem; hanc videlicet

licet ob causam, ne alii rem imitentur sine typo, atque in agendo lenti placentas fermentent.

XVI.

Qua post massam pinsitam, & matra, & manus lavantur aqua, simul etiam quæ inter pinsendum adhibetur, illæ ad solennitatem Paschatis fundentur in clivum, ne confluentes in locum unum & eundem fermentescant.

XVII.

Paschate furfures non sunt aqua diluendi in gallinarum escam, ne fermentescant: sed ut aqua ferventi perfusi objiciantur illis, licet. Quamquam pars major populi jam affluevit, ut ne ferventi quidem perfundat, ne fortè quis illos etiam misceat cum aqua non planè ferventi.

XVIII.

Pro gallinis autem Paschate aut farinam subigere, aut furfures, integrum est, si his subactis illas aut tute continuò depaschas, aut illis oblatos observes, ne id moræ per gallinas quiescant, qua milliare confeceris: sed enim quamdiu gallinæ rem ita subactam rostro petunt, aut tu manu vertis, haudquaquam fermentescit. Cum verò rem exederint, illud, quo continebatur esca, vas aquâ eluetur, quæ aqua deinde fundetur in locum declivem.

*Fasc. VII.***LII****XIX.**

Mulier non diluet furfures, quibus in lavando se fricet: siccis autem furfuribus ut se perfricet, ista quidem licentia datur. Nec quisquam grana mandet triticea, quibus operiat vulnus, eò quod ibi fermententur. Nec cum isto embammate *Charosset*, quod vocant, confundet farinam: quam si quis commiscuit, effundatur embamma, quippe quod farinam celerrimè fermentat. Neque sinapi commisceat farinam: quod si factum erit, sinapis confestim exedatur, necesse est.

XX.

Ad solennitatem Paschæ aromatibus, papavere, & foeniculo condire massam, lex permittit: itemque ipsam aut vino, melle, oleo, lacte & horum similibus subigere, aut in ejusmodi liquoribus dispertire. Attamen primus solennitatis dies excipitur, in quem neque massam pinferre, neque dividere licet in alio ab aqua liquore, non fermentati quidem nomine, sed quia lex (a) *afflictionis panem* imperat. Nam memoria *panis afflictionis* omninò (b) primo solenn-

(a) Deut. 16. v. 3. Non comedes panem fermentatum: septem diebus comedes absque fermento, *afflictionis panem*, quoniam in pavore egressus es de Ægypto.

(b) Ut memineris diei egressionis tuae de Ægypto omnibus diebus vitæ tuæ.

solennitatis die colatur necesse est.

XXI.

Quibuscunque vasis fictilibus per reliquum anni spatium usus fueris ad res fermentatas frigidas, iisdem licet utare tempore Paschali ad res azymas item frigidas, præter illud, in quo solet fermentum servari, vas: itemque in quo reponitur embamma id, quod Hebræis vocatur *Charoffet*, cuius est vehementissimum fermentum. Atque mastra, in qua per totum anni curriculum, massa subigitur, & tamdiu relinquitur dum fermentetur, vasis illius, quod ipsum contineat fermentum, habetur instat. Horum omnino per solennitatem Paschatis usus non permittitur.

XXII.

Placentæ azymæ non coquantur ad Pascha in eo fictili catino, ubi per annum totum fermentatæ placentæ coquantur. Rursum in eodem catino coquas Paschate placentas azymas, licet, si locum illum, in quo coquebatur fermentatus panis, prunis vehementer torrefeceris.

XXIII.

Quæ verò vasa sive è metallo, sive è lapide fermentatas ad res fuerunt adhibita, easque fervidas, velut ollæ sartagine, & similia vasa, (a)

LII 2

pri-

(a) In quibus vasis pulmentum coquitur propter ignem

prima; ea solennitate Paschatis si vis adhiberi ad res azymas, oportet ante diem festum imposita in permagno vase aquæ ita referto, ut contenta vasa longè superet, primò fervefacias dum exspumaverint, tum in frigida abluas. Cultrorum verò non laminam modo, sed & manubrium necesse est in vase primo fervefacere, ut illorum ad res azymas utendorum licentia fiat.

XXIV.

Sed è metallo, lapide, ligno vasa secunda, veluti catini & pocula quibus ad res fermentatas usus sis, imposita in ingenti vase perfundes aqua (a) ferventi, arque in ea tamdiu relinques, dum exspumaverint, deinde liquore frigido abluta rebus azymis adhibueris.

XXV.

Fictilia verò, quibus ad fermentatas res, illas videlicet calidas, usus es, vasa vel prima, sicut ollæ, vel secunda, ut catini, sive expolita sint, arque oblita plumbo, quo veluti crystallum efficiuntur perlucida, sive nuda

ignem, cujusmodi sunt ollæ, ac sartagine, ipsa prima nominantur: vocantur autem secunda, quæ pulmentum excipiunt è primis, quales sunt catini. Quòd si ex alio in alium catinum transfundatur pulmentum, suo dicuntur ordine tertii, quarti, quinti, &c.

(a) Adverte animum ad baptismata urceorum & calicum.

da ac simplicia, ad res azymas quidem non adhibentur per solennitatem Paschæ. Sed enim a Paschate licet illis ad coquendum uti.

XVVI.

Si quis vas primum aliquod velit fervefactum, nec reperit eo majus, in quo possit, is luteum illi vasi marginem circundabit, tantumque infundet aquæ, ut labrum vasis exscuperet, quam in eo aquam si fervefecerit, satis est, & frigidâ deinde vas ablutum, ad res azymas rectè adhibuerit.

CAPUT SEXTUM.

Lege præscribi, ut quisque illa nocte, quam sequitur lux quinta decima Nisan, panem azymum comedat.

I.

LEx jubet quemque vesci pane azymo ad eam noctem, quæ decimam & quintam lucem Nisan antecedit: est enim in ea dictum, *Pri* *Exod* 12. *mo mense quarta decima die mensis ad v. 18. vesperam, comedetis azyma.* Quod quidem ubique loci & semper observari debet: neque enim hoc est ex illo Agni Paschalis præcepto consequens, sed est præcipuum quoddam

præceptum, quod in primam Paschæ noctem plenam excurrit. Nam reliqua solennitate cuique licet aut pane azymo, aut oryza, aut milio, aut tostis frugibus, aut fructibus denique vesci. At ut prima nocte Paschæ quisque comedat panem azymum, certè lex est, cui quidem legi satisfecerit, qui panis azymi frustum magnitudine par olivæ comederit.

II.

Atqui panem azymum qui absorberit, legi quoque fecit satis, non item qui absorbet olus illud, (a) amarum. Quod si quis unà cum azymo pane glutiverit amarum olus, ille de pane quidem azymo legi est obsequutus: Neque enim olus amarum impedit, quominus panis azymus rectè comedatur, quippe quod est adjunctio quædam ad panem azymum. Verùm oleris amari præceptum exsecutus non est. Qui verò & panem azymum, & amarum olus vel musco, vel simili quodam involucro præligata absorberit, ne præcepto quidem panis azymi fecerit satis.

III.

Si quis aut per ethnicos, aut à prædonibus coactus panem azymum comedit, animo nullatenus intento, tamen officium præstitit. At si quem, dum

(a) Et edent carnes nocte illa añasigni. & azymos panes cum oleribus amaris. *Exod. 12. v. 8.*

dum comedit illam panis azymi magnitudinem, quæ oleæ se exæquat, arripuit epilepsia, aut si quis dum mente captus erat, panem edit azymum, rursus edat, oportet, si convalescat; quippe cum panem azymum comedit, tum omnino præceptorum erat omnium immunis.

IV.

Nemo porrò hanc comedendi panis azymi legem observavit, nisi qui comederit panem azymum, qui constaret ex aliquo è quinque frugum generibus, de quibus suprà dictum. Quod enim lex dicat, *Non comedes Dent. 16 in eo panem fermentatum: septem diebus comedes panes azymos*, id indicat fieri quidem legi satis, si comedatur panis azymus, qui ex illis confletur frugibus, quæ fermentari possunt. Contra si sit ex oryza, milio, & leguminibus, quæ nullum dant fermento locum.

V.

Is quidem fecerit officium, qui pane vescetur azymo, quem ex frumento atque oryza composuerit, si modo frumenti sapor percipitur. De pane verò isto quem canibus præbeant pastores, si eodem utuntur & ipsi pastores, idoneus est, qui adhibeatur ad observandam legem comedendi panis azymi. Sin minus, præceptum non exquirere comedendo isto pane,

quippe qui destinatus azymo pani non est. Panem illum azymum, cuius fuit massa fructuum succis subacta, si comederis Paschate, functus officio fueris. Neque verò subigetur vino, oleo, melle, lacte; quòd oportear esse *panem afflictionis*, quemadmodum suprà commemoravimus. Quòd si quis comedit panem azymum hoc pacto subactum, nequaquam officio fecit satis. Neque verò ad hanc legem observandam idoneus est panis ille azymus, qui sit è puris aut glumis, aut furfuribus: sed enim si farina sit unà cum furfuribus subacta, atque glumis, panis ex illa huic officio congruit. Congruit etiam panis similagineus: Nec est, quod quis dicat, hunc non esse *panem afflictionis*.

VI.

Nihil refert, utrùm panis ille azymus in clibano, an in sartagine coquatur: nec quidquam interest, an sartagine calfeceris priùs, quàm imponeres massam, an verò post impositam massam fervefacias sartagine. Nam & in solo qui coctus est ad legem hanc servandam est idoneus: imò verò & qui non est perfectè excoctus, si, dum frangitur, nulla modo fila, tanquam de massa omninò cruda, deducantur. Laganum etiam maceratum quod liquefactum non est, adhiberi rectè potest. Sed qui fuerit
elixo

elixo pane usus, legi nequaquam satisfecit, quippe in quo nullus omninò inest panis sapor.

VII.

Nemo præceptum exsequitur eo pane azymo comedendo, quo ipsi interdicitur, velut qui panis azymus est aut è frugibus non decimatis, aut è decimis primis, de quibus sua libatio facta non est, aut qui panis est è rapinâ comparatus. Ad summam de quocunque pane comeso non fit gratiarum actio, eodem huic officio Paschali satisfacere nemo potest.

VIII.

Sacerdotes autem pane illo azymo, qui constat è libationibus, satisfacere possunt, quanquam panis is non aptus est omnibus. Itaque Hierosolymæ quidem singuli faciant officium pane illo azymo, qui est ex decimis secundis: sed illo, qui fuerit è frugum primitiis vel Hierosolymæ officium non faciunt. Nam frugum primitias non ubique locorum comedi fas est; fas est autem decimas secundas pretio redemptas edi ubique gentium. Atqui scriptum legitur, *In cunctis habitaculis vestris edetis azyma*, *Exod. 12. v. 20.* cujus sententia est ea, ut, qui per omnes omninò habitationes edi potest, illo demùm azymo pane fiat officio satis.

IX.

Placentæ laudis & Nazaræorum la-

Exod. 12.
v. 17.

gana azyma, quæ sibi ipsi pararunt, non sunt idonea, quibus huic officio fiat satis. Quòd enim in lege dicitur, *Et observabis azyma*, id significat solum illum convenire panem azymum, qui ad hoc officium servatus & ab initio destinatus est: illa verò (quæ modo diximus) parata fuerunt sacrificiis. Sed enim qui panem azymum confecit, quem in macello venderet, is eo ad hoc officium uti potest: Hoc est enim consilium eorum, qui cibos in macello vendendos comparant; ut, nisi vendant, eos ipsi consumant: quare cum primum pararetur panis hic azymus, jam tum ad hunc finem referebatur.

X.

Hunc autem panem azymum edere debent omnes, vel mulieres ac servi; pueri etiam, qui pane jam possunt vesci, ut præceptis initiantur, panis azymi magnitudine quasi oleæ pascantur. At malè habentes, ac senes qui manducare nequeunt, pane azymo in aqua macerato pascentur, non autem illo liquefacto.

XI.

Constituerunt sapientes ne quidquam aliud comedatur post illam panis azymi magnitudinem similem oleæ, nec tostæ quidem fruges, neque nuges, aut alia generis ejusdem. Itaque qui, comeso illo pane azymo, deinde vel
varia

varia comedit pulmenta , vel fructus ,
vel quidcunque aliud à pane azymo ,
rursus oportet edat panis azymi ma-
gnitudinem eam, quæ oleam imitatur,
quo facto finem coenæ faciet.

XII.

Porro sapientes esu panis azymi
prohibuere nos vigilia Paschatis , ut
usus azymi panis discerneretur Paschæ
nocte primâ. Si quis igitur vigilia
Paschæ panem azymum præfractè e-
derit , propter contumaciam tamdiu
verberibus cædebatur , dum ageret a-
nimam. Similiter interdictum est ,
ne vigilia Paschæ quidquam edatur ex
tempore vesperam paulò (a) præce-
dente , quo quisque avidior accedat
ad esum panis azymi. Fructuum ni-
hilominus , aut olerum aliquid per-
missum est edi : sed ventrem explere,
ne his quidem licet. Prisci verò sa-
pientes fame se torquebant tota Pas-
chatis vigilia , quo magis avidi acce-
derent ad edendum panem azymum ,
& præcepta sibi facerent gratiora.
Ceteris autem festorum dierum vigi-
liis cuique licet ad vesperum usque e-
pulari.

CA-

(a) Id est, paulò ante horam sesquitertiam post me-
ridiem.

CAPUT SEPTIMUM.

Ut narretur illa ex Ægypto discessio.

I.

QUæ Majoribus nostris nocte illa, quæ est ad decimam & quintam lucem Nisan, contigere prodigia atque miracula, ea commemorari lex jubendo præscribit: in
Exod. 13. v. 3. qua dicitur, *Mementote diei hujus, in qua egressi estis de Ægypto, ut in alio*
Exod. 20. v. 8. loco dictum est etiam; *Memento ut diem sabbati sanctifices*: mentionem verò prodigiorum esse faciendam nocte illa, quæ lucem præcedit decimam & quintam Nisan, hic scripturæ locus significat, *Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: propter hoc &c.* nempe cum mensa erit hoc instructa, pane azymo, & olere amaro. Sed qui nullum habeat filium, tamen migrationem ex Ægypto narrare debet, & peritissimus quisque sic facere. Atque ut quisque in narrando est longissimus, ita maximis laudibus cumulatur.

II.

Ibidem. Atqui hæc quemque narrare ultrò, liberis etiam non interrogantibus, jubet præceptum hoc, *Narrabisque filio &c.* Itaque suum quisque filium erudit, ut erit illius captus: verbi gratia natu minori & ferum adhuc rudi-

dicet ista : Fili servi in Ægypto fuimus omnes , ut ancilla hæc , ut servus hic : hac autem nocte nos in libertatem vindicavit Deus Optimus Maximus. Sed ætate magis provecto , & jam satis litterato , & quidcunque mali nobis accidit ab Ægyptiis exponet , & quæ sunt à Mose illo nostrum omnium magistro facta miracula. Atque modum faciet item filii captus.

III.

Hac verò nocte agendi facienda mutatio , ut liberis advertentibus , atque interrogantibus , quid hæc ab aliis discrepet nox ? respondeatur hoc & illud ea nocte accidit. Exempli causa quisque liberis dispertietur fruges igni tostas , nuces , aut mensam curabit tollendam ante , quàm coenarint , aut panem azymum ex manu alteri eripiet alter , & horum similia. Qui nullos habet liberos , hunc oportet percontetur uxor. Quod si qui maneant unà , qui nec uxores habeant , alius alium interroget quid ab aliis differat ista nox quamvis singuli sint doctrinæ principes. Qui verò degat solus , is se ipse interroget , quid ista nox ab aliis differat.

IV.

Hæc autem narratio incipienda à vituperio est , & laude concludenda. Quamobrem narrationis exordium ducetur ab eo , quod Majores nostri

tem-

temporibus (a) Thare, & antea cognitione Dei alieni, numina sequebantur vana, sydera & planetas, quos divino cultu venerabantur. Ad extremum commemorabitur, quemadmodum Deus verus iusta lege nos à cunctis gentibus secernens ad se unum applicuerit. Ac servitutis quidem, atque omnium, quæ sumus in Ægypto à Pharaone perpeffi, malorum mentio prius fiet, quàm prodigiorum & miraculorum, quæ contigerunt, ac libertatis, quæ prodigiorum multitudinem secuta est. Atque hæc quisque persequetur interpretanda illa sectione tota, cujus principium est, *Syrus persequebatur patrem meum &c.* quam quidem sectionem qui magis amplificabit, plus adipiscetur laudis.

*Deut. 26.
v. 5.*

V.

Deest officio, qui nocte illa, quam sequitur decima & quinta lux Nisan, de tribus hisce rebus, Agno Paschali, azymo pane, & olere amaro, non dixerit ista: (b) Paschalis apponitur agnus eò, quod in Ægypto nostrorum domus patrum transiluerit Deus. Quod quidem à lege præscribitur. *Dicetis eis: Victimam transitus Domini est &c.* Oulus autem acerbum, quod maiores nostros

*Exod. 12.
v. 27.*

(a) Ex quo ortus est Abraham.

(b) Cùm mensæ apponebatur in terra Israëlita, tum ita dici oportebat, non item modo, cum non fiat Agnus Paschalis, sed ita, ut paulò infra.

nostros in Ægypto degentes acerbè vexarunt Ægyptii. Panis denique azymus, quia Deus illos in libertatem vindicavit (ante, quàm fermentaretur ipsorum massa.) Quæ simul omnia vocatur hymnus.

Et hymno dicto.

VI.

Sua quisque ætate sibi ipse videri debet Ægyptia modo servitute liberatus esse, ut in lege dicitur, *Et nos eduxit inde.* Quod esse nobis à Deo imperatum, ostendit illud legis, *Memento quod & ipse servieris in terra Ægypti &c.* Scilicet vult Deus, ut memineris tete servire in Ægypto, indeque in libertatem vindicari.

Matth. 26. v. 30.

Deut. 6. v. 23.

Deut. 15. v. 15.

VII.

Ergo ad coenam noctis illius quisque sic debet cibum capere, & accumbere, ut solent liberi. Item singulorum est, cum virorum, tum etiam mulierum pocula vini potare quatuor ad minimum. Nec homini quidem illi, qui alitur ex eleemosyna, pauciora quatuor poculis vini licet adhibere. Atqui modus cujusque poculi est, quartarius.

VIII.

Item pauperrimus quisque non coenabit illa nocte nisi accumbens: nihil est autem, quod accumbat mulier, nisi per illustris sit. Filius apud patrem, atque etiam apud herum famulus accumbant, necesse est: sed

co-

coram magistro discipulus non accumbet, nisi data licentia. Jam verò accubatio in dextram, in dorsum, & in frontem omnino nulla est. Actum demum quisque recumbet, cum edet panis azymi portionem illam, quæ magnitudine par est oleæ, & dum illa potabit vini pocula quatuor. Nam per reliquam coenam si quis accumbat, rectè & laudabiliter facit ille quidem, necesse verò non est.

IX.

Hæc pocula quatuor oportet ita misceri, ut sint potu jucunda: quapropter & vini & bibentis est habenda ratio. Verum tamen non minus quartario meri cum poculis quatuor immisceatur. Quod si quis ista mera ebibit pocula, is etsi fecit officium, quòd pocula ebibit quatuor, tamen hoc idem non præstitit, quia liberè non potavit. Sed qui pocula quatuor ritè mista simul unà epotavit, ille liberè quidem, non censetur autem pocula potasse quatuor. Sed qui majorem cujusque poculi partem potavit seorsum, rectè ille quidem.

X.

Horum autem poculorum quatuor suam quodque precem desiderat. Ad primum igitur dies festus consecratur: incipitur Hymnus ad alterum. Super tertium redditur de cibo jam capto gratiarum actio: ad quartum absol-

solvitur Hymnus & carmen divinum canitur. Atque priora inter pocula duo cuique licet, bibat, si velit; non item inter tertium & poculum quartum.

XI.

Embamma istud *Charoffet*, quod dicitur, constituerunt sapientes apponi mensæ prima nocte Paschæ, in memoriam illius luti, quo nostri in Ægypto maiores exercebantur. Fit autem embamma istud ex dactylis, ficubus, caricis, atque aliis fructibus horum similibus, qui concussu elisi, aceto perfunduntur, & commiscentur unà cum cinnamomo, atque aliis id genus aromatibus sic, tanquam paleæ miscetur lutum.

XII.

Quod lex jubet prima Paschæ nocte olera amara comedi, id videlicet non est præcipuum quoddam præceptum, sed conjunctum illi præcepto comedendi Paschalis Agni, cujus carnem simul cum pane azymo & amaro olerē comedi lege præscribitur. Verum ex sapientium institutis ea nocte amarum olus seorsum comeditur, ut etiam absit Agnus Paschalis.

XIII.

Sed amara, quæ lex commemorat, olera, sunt lactuca, intybum, marrubium, atque illud *harhavina*, quod vocant, & quod propriè verèque di-

citur amarum olus. Hæc olerum genera quinque amara nominantur. Quorum ex uno si quis comedit sicut olex magnitudinem legi facit satis, quemadmodum si tantundem edat è quinis simul, nempe virentibus, atque ex eorundem caule etiam sicco. Hæc autem olera cocta, condita, elixa nemo adhibuerit.

CAPUT OCTAVUM.

Quo ritu illas, quas lex jubet, cerimonias stante templo celebrabant, atque etiam nunc celebrant ad primam Paschæ noctem.

I.

AD hunc ferè modum præcepta legis observabantur Paschæ nocte prima. Principio poculum miscebant cuique domesticorum, & procreatore vini collaudato consecrabant diem, ac gratiam agebant Deo, cujus benignitate pervenissent ad id temporis, ac suum quisque poculum hauriebat. Deinde quisque manus abluens solitam fundebat precem. Tum mensa apponebatur rebus instructa his, gemino olerè, amaro & alio, pane azymo, embammate illo, quod appellatur *Charosset*, Paschalis Agni corpore, & carne illius sacrificii, quod de-

decima & quarta luce Nisan factum erat. Hoc autem tempore captivitatis apponuntur mensæ duo carnis genera, quorum alterum Paschalis Agni commoneat, alterum ejus sacrificii, quod fiebat quarta decima luce Nisan.

II.

Ac primò quidem paterfamilias, cum benedixisset Deo quòd procrearet terræ fruges, accipiebat herbas amaras pro magnitudine oleæ, quas in embamma illud, quod *Charoffet* dicitur, intinctas & comedebat ipse & singulis secum accumbentibus tantundem distribuebat. Tum mensa paulò removebatur ab eo, qui Hymnum cantabat, & poculum miscebatur alterum. Hic aut liberi, aut qui recitabat Hymnum se ipse sic interrogabat. Quid discrepat ista nox ab aliis, quòd ceteris noctibus cibum ne semel quidem intingimus, hac autem nocte bis? Quid ceteris noctibus vel pane fermentato, vel azymo vescimur, hac autem azymo dumtaxat? Cur ceteris carne vescimur tosta, cocta, eixa, hac verò solam edimus tostam? Cur ceteris quascunque herbas comedimus, hac nocte verò amara olera? Quid autem est, cur ceteris noctibus alii coenant affidentes, alii accumbentes, sola nocte ista recumbant omnes?

III.

Hoc autem tempore, quoniam sacrificio caremus, nemo dixerit, *Hac verò solam edimus tostam.* Tum verò orsus à vituperio pergebat Hymnum dicere, exponenda illa sectione tota, quæ ad principium habet, *Syrus persequatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, &c.*

*Dent. 26.
v. 5.*

IV.

Rursum apponebatur mensa, & paterfamilias sic incipiebat: Quid est, quod Agnum hunc Paschalem edamus? Quòd in Ægypto Deus ædes majorum nostrorum transiit; Nam *id lex jubet, Dicetis eis: Victimam transiit Dominus est, &c.* Tum olus amarum sublevans itidem dicebat, quid est, cur acerbum hoc olus comedamus? Quia nostrorum vitam majorum acerbè vexarunt Ægyptii, de quibus scriptum est, *Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum &c.* Simili modo panem azymum manu tollens ita dicebat, quam ob causam pane hoc azymo vescimur? quippe (a) massa patrum fermentata nondum erat, cum illos derepente ex Ægypto eripuit Deus Optimus Maximus, ut est in lege, *Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant, & fecerunt subcineritios panes azymos: neque enim poterant fermentari &c.*

*Exod. 12.
v. 27.*

*Exod. 1.
v. 14.*

*Exod. 12.
v. 39.*

Nunc

(a) Quam ad viaticum paraverant.

Nunc temporis autem ita dicendum est: Quamobrem majores nostri dum stabat templum Agnum Paschalem edebant? nimirum quia Deus Optimus Maximus domus patrum transfugerat in Ægypto.

V.

Tum addebat hæc: Nos ergo celebremus, prædicemus, efferamus, honoremus, magnificemus, illustremus, atque exaltemus eum necesse est, qui tot, tanta, & tam stupenda nobis ac majoribus nostris fecitavit prodigia, nos in libertatem vindicavit, in lætitiā nostrum convertit mærorem, caliginem in lucem ingentem, huic nos, huic canamus halleluia, halleluia.

Laudate pueri Dominum &c. usque ad, Convertit petram in stagna aquarum. Clausula erat hæc.

Psal. 113.

Gratias agimus tibi Domine Deus & mundi rex qui nos & majores nostros ex Ægypto eruisti, atque ad hanc noctem perduxisti, qua pane vescamur azymo, atque amaris oleribus. Cui quidem clausulæ his temporibus captivitatis adjunguntur etiam & illa.

Sic Domine Deus noster & Deus patrum nostrorum nos perduxeris tranquillos ad alios, qui sunt adventuri, dies festos ac solennes, sic, ut tuam illam urbem iterum aliquando reedificatam gaudeamus, atque instaurata triumphemus sacrificia, ut ibi & alia

comedamus sacra, & Paschales Agnos, quorum tibi acceptus sanguis irrigaverit tui parietes altaris, ut ibi novum cantemus carmen de libertate atque ereptione nostra. Laus tibi Domine, qui liberas Israël. Ac cum de vini creatione reddidisset gratiarum actionem, tum poculum alterum quisque potabat.

VI.

Quo facto rursus manus abluens solitam fundebat precem, quod Hymnum dicenti animus erat avocatus à (a) cibo capiend. Deinde placentas azymas accipiebat duas, quarum unam bipertitus, ex illa partem alteram imponebat alteri placentæ adhuc integræ, tum Deo de illis benedicebat *e terra panem elicienti*. Cur autem hoc idem non faciebat placentis super integris itidem, ut ad alios dies festos? Nimirum quoniam azymus hic, dicitur *panis afflictionis*, ut igitur homo tenuis & afflictus buccella, sic & ista nocte singulis panis frusto vescendum. Postea copulabat amara cum azymo pane olera, quæ in illud embamma, quod *Charosset* appellatur, intingebat, Deumque de illis ita venerabatur: *Laus tibi Domine Deus noster,*

(a) Quem Judæis nec illotis manibus capere licet, neque satis est lavisse, si moram faciant ante, quàm cibaria capiant, præsertim si ad rem aliam fuerit intentus animus.

ster, qui præceptis tuis nos initiasti, & panem azymum præscripsisti nobis edendum cum oleribus amaris, tum ea comedebat. Sin autem quodque separatim comederet, oportuisset suam cuique precem adhibere seorsum.

VII.

Porro preces persequebatur duas; primùm hanc; *Laus tibi Domine Deus noster, mundi Rex, qui nos initiasti præceptis tuis, ac jussisti sacrum comedere, ac statim ex illa, quæ luce quarta decima Nisan erat immolata hostia, comedebat aliquid. Secundo loco precem fundebat istam: Gratias agimus tibi Domine, Deus noster, mundi Rex, qui nos consecrasti præceptis tuis & jussisti Agnum Paschalem comedere, de quo deinde delibabat item aliquid. Neque enim illi victimæ hæc gratiarum actio convenit, nec illa laudandi ratio huic Agno Paschali.*

VIII.

Hoc autem tempore, quando sacrificium appositum est nullum, primam illam de pane, *quem è terra Deus extrahit*, gratiarum actionem sequitur altera de azymo pane comedendo, qui deinde panis azymus in embamma, quod *Charosset* dicitur, inunctus comeditur. Hanc gratiarum actionem subsequitur alia de oleris amaro comedendo, quod item eo inunctum embammate comeditur: non

est autem in eo diu retinendum, ne illius evanescat acerbitas. Arque illud ex sapientum est institutis. Tum etiam cum azymo pane conjungitur oculus amarum, quæ simul unâ in hoc embamma intincta sine gratiarum actione comeduntur in memoriam ejus, quod in templo fiebat à (a) Doctissimo suæ ætatis viro.

XI.

Postea coenam producebat, & quantum cuique videretur, capiebat cibi & potus. Ad extremum ex Agno Paschali comedebat aliquid, vel oleæ magnitudinem, nec quidquam postmodum gustare fas erat. His temporibus ultimo loco comeditur ex azymo pane velut olivæ magnitudo; nec quidquam deinde; ut completæ videlicet cœnæ aut supersit sapor Agni Paschalis, aut panis azymi, quæ quidem lex est, ut edantur.

X.

Deinde manibus etiam lotis habebat de cibo gratiarum actionem poculo super tertio, quod cum erat epocum, poculum miscebat quartum, super

(a) Celeberrimæ caput Academiæ Hillel, sicut in Talmude scriptum legitur, stante templo solitus erat quandam ex Agno Paschali decerpere particulam, quam conjungens cum particula placentæ azymæ atque minuto amarorum olerum fasciculo intingebat in embamma illud, quod *Charosset* dicitur, ac sine gratiarum actione comedebat.

super quo & absolvebat hymnum, & carmen illud cantabat : *Laudent te, Domine Deus noster, omnia omnino opera tua, sed iusti, atque homines sancti tuæ voluntati obsequentes, populusque Israël universus cantet, prædicet, efferrat, atque illustret nomen tuum usque quaque aded gloriosum. Enim verò expedit te laudare, & cantare nomen tuum decet, qui Deus ante secula fuisti omnia, atque idem in perpetuum eris. Gloria tibi Domine & Rex omni laude cumulatus.* (a) Tum Deo gratias agebat de vini procreatione, atque hoc epoto poculo, nihil amplius libare tota nocte præter aquam licebat : nisi quis vellet super quintum poculum cantare hymnum illum eximium, qui incipit, *Confitemini Domino quoniam bonus, & pertinet usque ad, Super flumina Babylonis* : poculum enim hoc nequaquam est ita necessarium, ut illa quatuor. Atqui licebat hymnum etiam extra triclinium absolvere.

Psal. 136.

v. 1.

Psal. 137.

v. 1.

XI.

Ad primam Paschæ noctem rosta vesci carne vel hoc tempore licet, ubi fert consuetudo : secus autem ubi repugnat, ne quis esse carnem Paschalis Agni fortè ducat. Sed ubi vis gentium agnum assum integrum nefas est apponere, quia viderentur extra tem-

M m m 5

pli

(a) His autem modo addunt multi multa, quæ quidem longiora sunt, quàm ut huc referantur.

pli parietes sacra comedi. Dispartitus autem agnus, vel uno membro mutilus, vel etiam agnus penitus integer, qui unum contineat elixum membrum, ut apponatur, concessum est, si patiatur alioqui consuetudo.

XII.

Ad primam Paschæ noctem qui est vino destitutus, diem consecrat super pane iridem, ut sabbato fieri solet, atque ordine prædicto reliqua persequitur. Si quis nullum aliud, quàm amarum habet olus, principio bis Deo benedicit super olere amaro, & quòd ex terræ sinu fructum eliciat, & quòd oleris amari comedendi præcepto nos dicavit. Deinde id comedit, ac cum hymnum absolvit, tum etiam de pane azymo gratiarum actionem habet Deo, rursusque edit aliquid ex olere amaro, idque sine gratiarum actione.

XIII.

Si quis non habeat amplius illâ, quæ est oleæ, magnitudine panis azymi, qui quidem sit apparatus huic officio Paschali, ac reservatus, is ad extremum cœnæ Deum laudabit, qui nos initiavit præcepto panis azymi comedendi, ac tum demum illam panis azymi particulam comedet, nec omninò quidquam degustabit deinceps.

XIV.

Si quis inter cœnam Paschalem dormierit, nihil rursus comedet ex-

per-

pergefactus. Cum verò multi recumbant unà convivæ, eorum inter cœnam si dormierint aliqui, licet illis iterum comedere, non item si dormierint omnes simul: licet autem ipsis etsi dormitarunt omnes simul, denudò comedere.

Hac ratione cœnam Paschalem celebrabant stante templo. *Ecce autem formula hymni ejus, quem nunc temporis omnes omnino Judæi longè latèque dispersi ac dissipati ad mensam ineunte Paschate recitant. Arrepto poculorum altero ita dicunt, ex Ægypto properantes excessimus. Tum verò hymnum incipiunt istum.*

Hic est *panis afflictionis*, quem comederunt in Ægypto patres nostri. Si quis fame laborat, introeat nobiscum comesurus: si quis est egenus, adveniat nobiscum unà Pascha celebraturus. *Faxit Deus*, ut quem hoc anno diem festum agimus hîc, eundem agamus anno sequenti in regione Israël, ut quem nunc diem festum servi, eundem anno proximo liberi celebremus.

Quid tandem causæ est, cur nox ista differat ab aliis? Nam aliis nec semel
quidem

quidem cibum intingimus, hac verò nocte bis, aliis promiscuè panem edimus & azymum, & fermentatum, hac autem solum azymum, aliis vescimur quibuscunque herbis, hac autem amaris, aliis coenamus vel affidentes, vel accumbentes ista verò prorsus omnes accumbimus.

*Deut. 2.
v. 28.*

Nimirum Pharaonis in Ægypto servi fuimus, unde nos ista nocte Dominus Deus noster eripuit, *Manu forti, & extento brachio.* Quod si patres nostros Deus non liberasset, etiamnum in Ægypto nos, & liberi, ac nepotes Pharaoni effemus servituri. Ergo nunc omnes quamvis sapientes, quamvis intelligentes, quamvis senes, quamvis legis periti debemus illam ex Ægypto descessionem hac nocte narrare. Ac profectò narrationem illam ut quisque plurimis verbis dilatat, ita maximè laude dignus judicatur.

Deut. 6. 4.

Quodam Paschate simul accubuerunt apud incolas urbis Varacæ Dores illi legis Elieser, Josue, Elieser filius Azariæ, Tarfon, Akiba. Itaque illam ex Ægypto migrationem narrantes, totam in narrando noctem consumpsere; ut venirent discipuli dicentes, magistri jam appetiit hora illa matutina, qua legi debet illa scetio, *Audi Israël, Dominus Deus noster Dominus unus est &c.*

Filius autem Azariæ eis ita dicebat.

bat. En ego natus sum annos fermè septuaginta, nec mihi scire contigit migrationem ex Ægypto noctibus etiam esse commemorandam, dum id filius Zomæ inde probavit, quòd in lege dicitur, *Ut memineris diei egres-* Ibid. 16.
sionis tuæ de Ægypto omnibus diebus vi- v. 3.
tæ tuæ, videlicet (inquit filius Zomæ) *diebus vitæ tuæ* designat dies; *omnibus* autem addit etiam noctes. Id verò loci sapientes ita sunt interpretati, *diebus vitæ tuæ* significat ætatem hanc, *omnibus* autem ætatem Christi indicat.

Grates igitur habeamus Deo, qui dedit Israel populo suo legem, gratias habeamus de quatuor hominum generibus, sapientibus, improbis, simplicibus, & nesciis percontandi, quorum omnium meminit illa lex.

Sapiens ita loquitur: Quid ista nobis *testimonia*, *statuta*, *ac judicia* præcepit Dominus Deus noster? Huic igitur & tu Paschæ leges explicabis, ex quibus & illud, *Non sunt, post comesum Paschalem Agnum, apponenda bellaria.*

Impius autem, Quis est, inquit, istorum religio vestra sacrorum? Vestram cum dicat, suam ostendit esse nullam, atque excipiendo se omninò Deum esse negat. Hunc igitur hominem hisce verbis (a) jugula, hanc ego

(a) Hic nos prudentes, scientes excessimus liber.

ego religionem suscepi eorum ergo, quibus me cumulavit Deus beneficiis eripiens ex Ægypti servitute, me videlicet, non item & te, qui si tum ibi fuisses, nunquam ex servitute esses ereptus.

Quid autem ait homo simplex? Nempe quid sibi vult istuc? Huic ita responde, *robusta manu* nos eripuit Deus ex Ægyptiorum servitute.

At ignaro sciscitandi tu rem ultrò
Exo. 13. 8. aperi, sicut à lege præscribitur, *Narrabisque filio tuo in die illo dicens: propter hoc quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Ægypto.* Sed ne rem etiam à Kalendis Martiis incipias narrare, scriptum est, *In die illo:* ac quoniam est in lege, *Propter hoc,* id est, pane azymo, atque oleo re amaro apposito, interdicitur, ut ne ipsa quidem migrationis die res narretur interdium, sed vesperi ad mensam.

Ibid.

Ibid.

Principio patres nostri stellas ac planetas colebant ut Deos: postea verò nos ad cultum sanctum & puram religionem appellavit Deus verus, ut
Jos. 29. 2. testantur litteræ sacræ. *Et locutus est Josue*

tatem simplicis interpretis. Cum enim auctori, *hominem redde mistum*, dicere volenti, sententiam placuerit exprimere hisce translatis verbis, *huius hebetædentes*, usi sumus & nos quidem translatione: sed ad Latinorum consuetudinem magis apta, atque ad similitudinem (opinor) rei multò propius accedente.

Josue ad omnem populum : hæc dicit Dominus Deus Israël : Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor : servieruntque diis alienis. 3. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus : & adduxi eum in omnem terram Chanaan : multiplicavi-que semen ejus, & dedi ei Isaac. Illi-que rursum dedi Jacob, & Esau : è quibus Esau dedi montem seir ad possidendum : Jacob vero & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

Benedicamus igitur illi, qui quam dederat Israëlī fidem, servavit : benedicamus Deo Optimo Maximo, qui se miseriarum nostratum finem esse facturum Abrahamo patri nostro constituit inter animalia illa bipertita, ut scriptum est, *Scito prænosces Gen. 15. quod peregrinum futurum sit sementuum v. 13. in Terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis. 14. Verum tamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo, & posthac egredientur cum magna substantia.*

Id profectò non patribus modò nostris, sed nobis etiam ipsis contigit. Neque enim unus homo semel, verum singulis ætatibus exstiterē, qui in nostram perniciem atque exitium incumberent, quorum ab importunitate nos eripuit Deus Optimus Maximus.

Nam

- Nam (a) cognosce, quaeso, quid Laban iste Syrus Jacobo sit patri nostro molitus? Pharaon quidem unos dumtaxat mares, iste verò nos omnes omninò perditos voluit, sicut scriptum est, *Syrus perditurus erat patrem meum.* Quod autem sequitur, *Qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est,* id ostendit non illum eò permansum, sed peregrinatum venisse, cui rei testimonio est is sacrae scripturae locus, *Responderunt Pharaoni ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque, ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen.*
- Deut. 26. 5. Ibid. 10. v. 22.* Additur autem, *In paucissimo numero, quoniam scriptum est, In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum, & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.*
- Ibid. 26. 5.* Sequitur, *Crevitque in gentem magnam ac robustam, quod indicat Israëlitæ ibi fuisse copia ac robore insignitos, sicut in lege est, Filii Israël creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleveruntque terram.*
- Deut. 26. v. 5.* Et infinitæ multitudinis haud secus quam vates cecinit, *Multiplicatam quasi*
- (a) Hic incipit illa, de qua supra dictum est, sectionis interpretatio.

quasi germen agri dedi te : & multipli- Eze. 16. 7.
cata es , & grandis effecta , & ingressa
es , & pervenisti ad mundum mulie-
brem , ubera tua intumuerunt , & pilus
tuus germinavit : & eras nuda & con-
fusione plena.

Afflixeruntque nos Ægyptii, nimirum Deu. 26. 6.
hoc illud est , quod à Pharaone dici-
tur , Venite sapienter opprimamus eum , Exo. 1. 10.
ne fortè multiplicetur : & si ingruerit
contra nos bellum , addatur inimicis no-
stris , expugnatisque nobis egrediatur de
terra.

Et persecuti sunt , hoc spectat ad il- Deu. 26. 6.
lud legis , Præposuit itaque eis magi- Exo. 1. 11.
stros operum , ut affligerent eos oneri-
bus : edificaveruntque urbes taberna-
culorum Pharaoni , Phiton & Rameffes. Deu. 26. 6.

Imponentes onera gravissima , velut Deu. 26. 6.
in lege habemus , Et imponebant Æ- Exo. 1. 13.
gyptii servitutem filiis Israël cum sevi-
tia.

Et clamavimus ad Dominum Deum Deu. 26. 7.
patrum nostrorum , prorsus ut à lege Exo. 2. 24.
describitur , Post multum vero tempo-
ris mortuus est Rex Ægypti : & inge-
miscientes filii Israël propter opera vo-
ciferati sunt : ascenditque clamor eo-
rum ad Deum ab operibus.

Qui exaudivit vocem nostram , quod Deu. 26. 7.
idem alio loco lex dicit , Et audivit Exo. 2. 24.
gemitus eorum , ac recordatus est fæde-
ris , quod pepigit cum Abraham , Isaac
& Jacob.

Deu. 26.7. Quod autem dicitur, *Et respexie humilitatem nostram*, indicat Israëlites lecto geniali prohibitos, quod idem significat legis illud, *Et respexit Dominus filios Israël, & cognovit eos.*

Deu. 27.7. *Et laborem*, id indicat puerorum calamitatem, de quibus erat illa lata Exo. 1.22. lex. *Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminini reservate.*

Deu. 26.7. *Atque angustiam*, hoc significat oppressionem, de qua ita lex: *Videque afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur.*

Deu. 26.8. *Et eduxit nos de Ægypto*, nempe neque Seraphim, neque Angeli, nec operâ legati, sed ipsemet Deus sanctus ac gloriosus, quemadmodum scriptum est. *Et transibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.*

Deu. 26.8. *In manu forti*, id est, peste, de qua in lege est, *Ecce manus Domini erit super pecudes tuas que sunt in agro, super equos, & asinos, & camelos, & boves, & oves pestis valde gravis.*

Deu. 26.8. *Et brachio extento*, id est, districto gladio, quomodo scriptum est, *Et evaginatum gladium in manu ejus extenta contra Jerusalem.*

Deu. 26.8. *In ingenti pavore*, id significat Deum

Deum manifestò apparuisse, quod quidem ex illo legis versu intelligi licet. *Si fecit Deus, ut ingrederetur, & tolleretur sibi gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extensumque brachium, & pavores ingentes, juxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis.* Ibid. 4. 34.

In signis, virga illa Moysis significatur, de qua scriptum legitur, Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa. Ibid. 26 8. Exo. 4. 17.

Atque portentis, hic est ille sanguis in quem fuerunt aquæ conversæ. Nam de sanguine ita legitur. Et dabo prodigia in celo, & in terra, sanguinem & ignem, & vaporem fumi. Deu. 26 8. Joël 2. 30.

Atqui voces hæ sic etiam exponuntur. *In manu fortes* designat duas, *In brachio extenso*, item duas: *In ingenti pavore*, totidem: *In signis*, totidem: *Atque portentis*, tantundem. Hæ sunt illæ videlicet plagæ decem, quibus Ægyptios repressit Deus, sanguine, ranis, pediculis, muscis, peste, ulceribus, grandine, locustis, tenebris, & primogenitorum strage. Doctor quidam legis nomine Judas has plagas primoribus vocum litteris ita designabat. S. R. P. M. P. V. G. L. T. P.

Solitus erat Doctor ille, (a) Ga-

N n n 2

ma-

(a) Hic est ille Gamaliel, cujus ad pedes Paulus

maliei dicere neminem officio Paschali functum esse, quin ista differuerit de tribus hisce rebus, Agno Paschali, pane azymo, atque oleribus amaris. Quid patres nostri dum fanum illud stabat Paschalem edebant Agnum? Nimirum quia majorum domos transiluerat Deus in Ægypto: Quod quidem à lege præscribitur, *Exod. 12. v. 27.* *Dicetis eis: Victimam transitus Domini est, qui transiit super domos filiorum Israël in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.*

Quid autem est, cur panem hunc comedimus azymum? Quia nondum fermentata (a) massa patrum erat, cum ecce tibi Regum Rex, Deus Optimus Maximus apparuit, eosque subito in libertatem vindicavit, uti *Exod. 12. v. 39.* *scriptum est, Coxeruntque farinam, quam dudum Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari, cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram, nec viatici quidquam paraverant.*

Quid verò? oleribus his amaris cur tandem vescimur? Propter gravissimas illas molestias, quibus patres nostros miserrimos habuerunt Ægyptii, teste scri-

Apostolus institutus est ad veritatem paternæ legis act. *apost. 22. 3.*

(a) Quam ad viaticum sibi aptaverant.

scriptura, in qua legitur, *Atque ad Exo. 1.14.*
amaritudinem perducebant vitam eo-
rum operibus duris luti, & lateris, o-
mnique famulatu, quo in terræ operi-
bus premebantur.

Quocirca sua quisque ætate per-
 suadere sibi debet, semetipsum esse ex
 Ægypto ereptum. Enim verò non pa-
 tres modo nostros, sed & nos etiam
 in libertatem vindicavit Deus, si qui-
 dem à lege dicitur, *Et eduxit nos in. Deu. 6.23.*
de, ut introductis daret terram super
qua juravit patribus nostris.

Nos ergo celebremus, prædicemus,
 efferamus, honoremus, magnifice-
 mus, illustremus, atque exaltemus
 eum necesse est, qui tot, tanta, &
 tam stupenda nobis ac majoribus no-
 stris edidit prodigia, nos in liberta-
 tem vindicavit, in lætitiā nostrum
 convertit mærorem, luctum in diem
 festum, caliginem in lucem ingen-
 tem. Huic cantemus halleluja, hal-
 le'uja. *Laudate pueri Dominum &c.*
usque ad Convertit petram in stagna
aquarum.

Gratias agimus tibi Domine Deus
 & mundi Rex qui nos & majores no-
 stros ex Ægypto eripuisti, atque ad
 hanc noctem, qua vescamur & pane
 azymo, atque amaris oleribus, per-
 duxisti. Sic Domine Deus noster nos
 perduxeris tranquillos ad alios, qui
 sunt adventuri, dies festos ac solen-

nes, sic; ut tuam illam urbem de-
mum reedificatam gaudeamus, at-
que instaurata triumphemus sacrificia,
ut ibi & alias libationes comedamus,
& Agnos Paschales, quorum tibi gra-
tus sanguis tui parietes altaris imbue-
rit; atque novum & hactenus inau-
ditum cantemus tibi carmen de liber-
tate atque ereptione nostra. Laus ti-
bi Domine, qui liberaisti Israël.

Ac quo ritu tum gratiarum actio-
nes, tum hymnus ille ad primam Pa-
schæ noctem, eodem omnino & se-
cunda recitatur nocte, quam noctem
& quatuor poculis & aliis rebus omni-
bus itidem, ut primam per exilium
celebramus.

Finis septimi Fasciculi.

INDEX

I N D E X

RERUM ET VERBORUM.

A.

A Bominanda non cremabantur nisi interdiu.

Pag. 645

Abominatio quid de victimis propriè dicitur.

597

_____ ejus poenæ in quibus sacrificiis non dabatur locus.

_____ erat sacrificium cogitatione temporis alieni temeratum.

641

Abscondere panem fermentatum tempore Paschatism an licuerit.

860

Accessionis sacrificia qualia erant die sabbati.

452

Accumbere debebant Judæi tempore Paschatism.

887

_____ an omnibus id fuerit permiffum.

887

Acerræ duæ in mensa propositionis cui ufui.

26

_____ omnes in templo erant vel ex auro vel ex argento.

92

_____ quale vas in sanctuario ita fuerit dictum.

455

_____ thuris panibus propositionum apponendæ, quando fixæ habebantur.

583

_____ hæ duæ thuris reddebant panes propositionis licitos sacerdotibus.

635

- Acra fuit dicta pars montis Zionis. 48
- Acu factæ non debebant esse vestes sacerdotum. 147
- Adam ubinam primum extruxit altare. 14
- Adipes victimarum nunquam confundebantur a sacerdotibus. 500
- Administratio hostiæ alterius sacerdotis quibusnam competebar. 112
- Adolere post sacrificium jure licuit Judæis. 427
- e sacris infra magnitudinem olivæ nihil erat. 607
- Adorare Deum quomodo impuro licuit, quomodo non ? 185
- Adorationis legitimum spatium apud Judæos. 186
- Ædes quales in atrio templi ædificatæ fuerunt. 7
- in Æde qui extra sanctuarium vero Deo sacrificasset, postea sacrificia in sanctuario offerre nunquam poterat. 226
- Ægrotanti periculose cibus dabatur in die expiationum. 829
- quomodo Medici hac de re consulendi. 829
- si æger ipse nollet, quid tum faciendum. 829
- hi etiam in die expiationum lavare poterant. 833
- etiam eo die calceis uti poterant. 835
- quomodo eo die se ungere poterant. 836
- Ægyptii sacerdotes quomodo perscrutabantur victimas. 243
- quomodo perfectas notabant. 243
- nullo capite animantis vescebantur. 685
- qua-

- quare id ab illis fuerit institutum. 685
- A**fflictio qualis sola secundum Judæos ad animam pertineat. 822
- A**gitatio sacrorum quomodo fieri debebat a sacerdotibus. 67
- omnia sacrificia, quæ agitari debebant, in parte Orientis agitanda erant. 346
- quibus cæremoniis id peraffectum fuit. 346
- an etiam ab Israëlitis id fieri potuit. 349
- A**gni quot Pentecostis solennitate sacrificandi fuerunt a Judæis. 616
- his agnis quot panes addere debebant. 635
- quomodo & quando sacerdotes his uti poterant.
- A**gno (de) Paschali quod superesset quomodo impendebatur. 546
- quamdiu is potuit comedi Judæis. 554
- a quibus legitime comedebatur. 554
- eum alieno nomine immolare non licuit. 610
- quo tempore etiam non licuerit. 611
- quare is dicebatur differre a cæteris hostiis. 612
- si ad decimam quartam Nisan ante Meridiem mactaretur temeratus erat. 615
- etiamsi amiculo major tamen mactabatur. 615
- sub qua poena de ea immundus non poterat comedere. 641
- eum emere argento sacro non licuit. 739

- _____ sub qua poena illud a Rabbinis erat pro-
hibitum. 739
- _____ quo die is debuit immolari a Judæis. 843
- _____ qua hora diei illud fieri debuit. 843
- _____ eum comedentes quid Judæi narrare
debebant. 886
- _____ quibus illud narrare debebant si infan-
tes non haberent. 886
- Agnos** quot leprosus immolare debebat. 294
- _____ talem indefinite qui voverat quomodo
votum solvere tenebatur. 397
- _____ quot agni quotidie immolari debebant
a Judæis. 425
- _____ pro quibus beneficiis hoc factum vo-
lunt. 425
- _____ quot semper paratos habebant in con-
clavi agnorum. 429
- _____ jugis sacrificii quando explorabant sa-
cerdotes. 429
- _____ quomodo illos mactare debebant. 429
- Agnum** integrum tostum quare hodie in coena
Paschali non apponant Judæi. 897
- _____ qualis pars ex eo debeat esse vel elixa
vel decurtata. 898
- Agnus Paschalis** quot requirebat aspersiones. 318
- _____ quomodo illius sacrificium fiebat. 352
- _____ post jube sacrificium vespertinum qua-
re mactari potuit. 427
- Alal** victimæ abominandæ quid vocare solent
Judæi. 692
- _____ qua sub poena illud comedere non li-
cuit. 692
- Alie-

- Alienigena** quisnam dicebatur a Judæis. 862
— an talis poterat haberi domi suæ panem
fermentatum tempore Paschalis in terra Is-
raëlis. 862
Alienigenarum propter persecutiones singuli
Judæi etiam die sabbati jejunium instituere
poterant. 780
Altare suffimentorum ubinam erat in templo. 7
— ex solis lapidibus construi debebat. 9
— quoties singulis annis dealbabatur. 11
— suffimentorum debebat esse ex aliquo
metallo. 11
— **Davidis** in area Ornani Jebusæi ubi-
nam fuerit. 13
— **Noachi.** 13
— **Caini & Abelis.** 13
— **Adami.** 13
— **reducum e Babylonia** quale. 14
— ejus figura describitur. 14
— ejus mensura. 14
— non erat cavum, sed totum solidum. 19
— suffimentorum ubinam erat. 27
— aureum intra templum cui usui inser-
viebat. 100
— aureum quomodo aspergebatur sangui-
ne. 317
— quomodo initiabatur. 333
— vitiosorum animantium sanguine re-
spargere sub qua poena non licuit. 229
— conscendentes omnes ad dextram con-
scendebant. 439
— quali sacrificio initiari solebant. 430
— sanctitas quanti a Judæis fuerit æstima-
ta.

- ta. 528
 ————— ejus tactu cuncta sancta efficiebantur. 528
 ————— ejus descriptio. 528
 ————— in sublata qualia sacrificia descende-
 bant. 530
 ————— qualia descendere minime poterant. 530
 ————— interius consecrabat res temeratas ipsi
 idoneas. 530
 ————— etiam res ipsi non idoneas. 530
 ————— exterius quales res consecrabat. 530
 ————— in eo si quid rumperetur quales victimæ
 tunc temerarentur. 532
 ————— cum esset fractum ejus victimas come-
 dere non licuit. 533
 ————— quare id fuerit prohibitum. 533
 ————— quomodo suffimento fuerit dedicatum. 694
 ————— antea victimarum sanguine respergere
 quare fuerit prohibitum. 694
 Altaris situs nunquam mutabatur. 13
 Alvum exonerare quare versus orientem & oc-
 cidentem Hierosolymæ non licuit. 60
 Amiculum humerale summi sacerdotis quomo-
 do erat confectum. 150
 ————— e lino quales sacerdotes gestabant. 159
 Amplificatio Hierosolymæ quomodo debebat
 fieri. 52
 Anguium causa jejunium non instituebatur a Ju-
 dæis. 790
 Animalia viva qualia nunquam rejiciebantur. 533
 ————— animalium vilium causa nunquam jeju-
 nium

- nium publicum instituebatur a Judæis. 789
- qualia ita ab eis fuerunt dicta. 789
- primogenitum v. primogenitum.
- Animantem vitio affectum sacrificii loco afferre
sub qua poena non licuit. 229
- perpetuo vel temporali vitio laborans
idem erat in sacrificio. 230
- temeratam quomodo redimere debe-
bant. 233
- ex diversis naturis Deo offerre non de-
bebant. 246
- etiamsi similis esset animanti alterius
generis. 246
- ad idoli cultum destinata immolari non
poterat. 247
- neque etiam quæ pro Numine esset cul-
ta. 247
- temporis indigens qualis dicebatur. 250
- animantes quatuordecim quales ab al-
tari removebantur. 252
- earum varia genera e quibus sacrificium
fieri poterat. 282
- in sacrificium ubinam jugulabatur. 304
- primogenita quot requirebant asper-
siones. 318
- hujus sacrificium quomodo rite perage-
batur. 352
- in sacrificium haut facile rejiciebatur. 393
- v. bestia.
- Animus cuique de suis peccatis dolet secundum
Rabbinos. 540
- Annonæ difficultatem inter calamitates publicas nu-

numerabant Judæi.	786
— ob hanc etiam sabbato clamorem edere licebat.	787
— sed non clangorem.	787
Annus quotuplex erat apud Judæos.	828
— civilis a quo tempore incipiebat.	828
Antemurale quid dicebatur in templo.	39
Antistes quinam dicebatur inter sacerdotes.	115
Anubis summus Ægyptiorum Deus fuit.	250
— quale habebat caput.	250
Apis nomine voluptatem prohiberi volebant Veteres.	263
Appendices quidnam dicebatur in templo secundo.	34
— ubinam fuerint in atrio vel in sacrario.	74
Aqua qualis in solennitate tabernaculorum erat necessaria.	133
— ubinam libabatur.	133
— ubinam hauriebatur.	133
— qualis ad lotionem sacerdotum requirebatur.	200
— distillans ex oculo bestię quando perpetua dicebatur.	241
— quo tempore anni in altari fuerit libanda.	494
— libatio hæc in qua parte altaris peragi debebat.	494
— e fonte Siloë erat adferenda.	495
— Heterodoxi quare eam non esse libandam putabant.	496
— libata vase profano temerata erat.	525
— poterat sacerdos ferra subigere.	581
— ad festum scenopagię quomodo libanda	da

- da erat. 706
- quando hæc dabat prævaricationi locum. 706
- fontis in agro sacro fluentis quando uti licuit. 728
- quando erat prohibita & quamdiu. 728
- Arare agrum sacrum impune quare licuit. 726
- Arbor sacra quousque dabat locum prævaricationi. 728
- arborum præputia v. præputia. —
- Arbores nullas præter rosetum Hierosolymis habere licuit. 63
- Arca quomodo fuerit posita in templo. 25
- ubinam fuerit condita tempore Josia. 29
- non fuit in secundo templo. 29
- quomodo transferenda fuit e loco in locum. 100
- ora homines si debebant ad eam vertere. 100
- Arce quot in sanctuario pro vestibus sacerdotum. 143
- cujuscunque curiæ nomen proprium erat inscriptum. 143
- quot unaquæque curia habebat. 143
- quare fuerunt numero quatuor. 143
- que fuerunt pro recipiendis siclis in singula capita imperatis. 000
- ubinam illæ erant. 000
- Aream, quæ speciem habebat sanctuarii atrii, ædificare interdictum erat. 61
- Argentum quod in munera voluntaria impendijus fuit, in holocausta expendebatur. 303
- in hostiam pro gratiarum actione destinata. —

natum si deperditum erat, quid faciendum.	591
———— quid si postea reperiretur a Domino.	591
Aridum quomodo fertum dicitur in lege.	581
Arietes pro holocaustis a Moabitibus subducebantur.	275
———— in sacrificium quot annorum esse debebant.	288
———— a quo tempore ita incipiebant appellari.	288
———— Nazaræi quale sacrificium dicebantur a Judæis.	395
———— quomodo hoc sacrificium agitari debuit.	396
———— populi quales in sacrificiis fuerunt dicti.	995
———— quomodo Pentecostes festo mactandi.	616
———— populi quales olim dicebantur a Judæis.	652
———— quomodo & quo tempore si erant mactandi.	652
Arma inter publicas calamitates numerare solent Judæi.	786
Armentum indefinite votum quomodoolvere debebant Judæi.	398
Armus pecoris quid appellabatur a Judæis.	397
Aromatibus condire massam ad solennitatem Paschatis Judæis licebat.	874
Asche, Rabbi, Talmud Babylonicum compilavit.	761
———— quo tempore id fuerit factum.	761
Asina	

- Afina quomodo olim altari potuerit consecrari. 730
- quando dabat locum prævaricationi. 730
- ejus primogenitus. v. primogenitus.
- Asperam arteriam quomodo vocare solent Rab-
bini. 507
- Aspergere altari sanguinem victimarum, quo-
modo solebant sacerdotes. 312
- quibus digitis id fieri debebat. 315
- Aspersiones extra atrium facere sub qua pœna
non licuit. 423
- sanguinis in altaribus quomodo a se in-
vicem differebant. 512
- quot fieri debebant in altari exteriori. 512
- quot in altari interiori. 512
- quot fieri debebant a Pontifice Maximo
in die expiationum. 669
- ubinam illæ omnes erant aspergendæ. 669
- quot fiebant tunc temporis e sanguine
juvenci. 669
- quomodo illas numerabat summus sa-
cerdos. 670
- quot tunc debebant ab eo fieri e sangui-
ne hirci. 670
- ubinam illæ fieri debebant. 670
- quot e sanguine juvenci fiebant contra
velum. 670
- quot de sanguine hirci fiebant contra
propitiatorium. 670
- duas per unam tincturam facere non
licebat. 671
- quomodo dirigere debebat eas summus

- sacerdos. 684
 Atrii structura quomodo opificibus locabatur. 748
 — quomodo illud mensurare solebant. 748
 Atrium quid vocabant veteres Hebræi. 5
 — quales distinctos habuerit terminos. 7
 — ejus portæ debebant esse inauratæ. 12
 — ubinam fuerit in templo Judæorum. 39
 — ejus exacta dimensio. 39
 — quot habebat portas. 39
 — mulierum ubinam erat in templo. 41
 — ejus descriptio. 41
 — sacerdotum quale erat in templo. 44
 — quomodo fuit dictum. 44
 — Israëlitarum quale erat. 44
 — templi senatus amplificare poterat. 57
 — quomodo. 57
 — mulierum : ejus porta quomodo fuit dicta. 133
 — quibus cæremoniis ea aperiebatur. 133
 — quid sacrificiorum in eo comburebatur. 330
 — in sacerdotum atrio quando Israëlitis intrare licuit. 67
 — extra id sacrificia offerre sub qua pæna non licuit. 409
 Avenam inter frumenta fermento subjecta numerabant Judæi. 866
 Avium in sacrificium nullus erat redimendi locus. 548
 — quare id noluerunt Rabbini. 548
 — avis in hostiam pro peccato in qua parte al-

- altaris immolari debuit. 561
- in holocaustum ubinam debuit immolari. 561
- in hostiam oblata ubinam debuit humari. 561
- quo casu id debuit fieri secundum Rabinos. 564
- in hostiam pro peccato si commisceretur cum millibus decem omnes debebant mori. 564
- promiscua qualis dicebatur in sacrificiis. 570
- holocausti quo casu offerenti nihil proderat. 611
- quid tum ab ipso erat faciendum. 611
- hostia pro peccato quando dabat prævaricationi locum. 713
- quando iterum tale quid dare non poterat. 713
- holocaustum quando dabat prævaricationi locum. 713
- quando minime dare poterat. 713
- avium sacrarum eadem erat ratio atque victimæ in prævaricatione. 737
- earum sanctitas erat sita in ipso corpore. 737
- v. volucris.
- Aura altaris pro ipso altari habebatur a Judæis. 529
- Aurium vitia quot possunt esse in homine vel in bestia. 208
- auris arida qualis dicebatur a Judæis. 209
- plura hujus vitia. 214

Aurum quomodo humerali amiculo in textum
fuit. 149

Azazel hircus quare ita fuerit dictus. 666

_____ quomodo fuerit in desertum abigendus
666

_____ v. hircus.

Azimum conditum quid sic vocabant Judæi.
374

Azymus panis etiam defenditur ab eo quod est
fermento proximum. 869

_____ quo die eo debebant vesci Judæi. 877

_____ quale hoc præceptum a Rabbinis di-
citur. 878

_____ quomodo debebat ab illis comedi. 878

_____ quomodo etiam absorberi poterat.
878

_____ e quibus frugibus talis panis debuit
confici. 879

_____ quomodo debebat esse panis afflictio-
nis. 880

_____ ubinam hic panis debuit coqui. 880

_____ in quo clibano illud fieri debuit. 880

_____ quinam illum comedere tenebantur.
882

_____ post illum comesum nihil postea gu-
stare licuit. 882

_____ illum comedentes quid Judæi narrare
debebant. 887

_____ quibusnam illud exponere tenebantur.
887

B.

- B**acula quatuor in mensa sacra cui usui inser-
viebant. 25
- cum eo templum introire non licuit. 56
- Balnea diebus jejuniis claudebantur a Judæis.
795
- an nulli iis tunc temporis uti licuit.
795
- Balneum ubinam fuit in templo. 44
- quomodo scire poterant an aliquis in
eo esset. 44
- summi sacerdotis in die expiationum
ubinam. 46
- Baltei, cui arcæ hoc inscriptum erat in sanctua-
rio. 144
- Balteo vestitum esse extra sacrificandi tempus
sacerdoti non licebat. 144
- Balteus summi sacerdotis erat acupi-
ctus. 144
- privati sacerdotis qualis. 144
- omnium sacerdotum quam longus &
latus erat. 146
- Baptismata calicum. v. calicum.
- urceorum. v. urceorum.
- Basis altaris in templo qualis fuerit. 17
- omnino in eo requirebatur. 20
- בבא quid proprie dicitur in lege. 144
- Belli vel conspectus a Judæis dicebatur calami-
tosus. 787
- quare hoc ita judicabant. 787
- Belluarum immanium incurfionem inter publi-
cas

- cas calamitates numerabant Judæi. 785
- _____ quoniam ita dicebantur. 785
- _____ has divinitus immissas esse quomodo secundum illos cognosci poterat. 788
- Bestia in sacrificium cum esset integra in atrio præter pedem unum, & ita jugulabatur a sacerdotibus temerata erat. 566
- _____ qualis cum hostia pro gratiarum actione commutari potuit. 590
- _____ Bestias duas altari sacras non licebat uno & eodem tenore jugulare. 564
- _____ quomodo igitur a sacerdotibus mactari debuerunt. 564
- _____ profana in atrio mactata sepelienda erat. 649
- _____ sacra vitio correpta quomodo debuit redimi. 700
- _____ cum redempta erat ad omnia bestiarum communium erat instar. 700
- _____ primogenita & decima quomodo se habebat. 700
- _____ bestias quomodo mactare solent Judæi. 669
- _____ quomodo aliæ gentes illud facere solent. 668
- _____ matres & ejus foetus eodem die non debebant jugulare Judæi. 692
- _____ bestias sanctiores altari consecratas minime tondere licuit. 699
- _____ neque etiam minus sanctas. 699
- _____ nec ullas earum ad laborem exhibere. 699
- _____ sub qua poena illud non licuerit. 699
- _____ altari sacratæ bestia, si fuerint per se ipsæ

- ipsæ mortuæ non dabant prævaricationi locum. 709
- Bestiæ decimæ atque primogenitæ eadem erat ratio. 232
- _____ sacrificii, cui vitium obortum erat, quomodo fiebat communis. 233
- _____ redimendæ, a quibus æstimari debebat. 234
- _____ quæ non redimebatur, quid cum iis factum. 238
- _____ quæ necasset hominem immolari non poterat. 240
- _____ quæ comedi non poterat, non redimebatur. 240
- _____ v. animal.
- Bethphage qualis locus Hierosolomæ fuerit. 594
- _____ in qua parte urbis fuerit situs. 594
- _____ an fuerit locus extra montem ædis controvertitur. 594
- _____ alii extra mænia Hierosolomæ fuisse voluerunt. 594
- _____ tamen instar Hierosolomæ ducebatur ad omnia. 595
- _____ undenam hoc nomen habeat mirifice discrepant Rabbinii. 596
- Bibere liquida quæ non sunt apta hominibus an die expiationum licuit. 807
- Bither urbs celebris in habitatione multorum Judæorum. 808
- _____ quo tempore fuerit capta & deleta ab hostibus. 808
- בגד ברברי barbare cingulum dicebatur a Rabbinis. 595

Bos sacrificiū an fuerit unquam privata hostia pro peccato. 289

— per quot homines ad altare deferetur. 326

— ejus nullum membrum in multas partes dividebatur. 326

— talem indefinite qui voverat, quomodo solvere tenebatur. 397

— sacer si cum multis bobus communibus permisceretur quid agendum. 551

— lapide percutiendus, sepeliendus erat. 649

Bractea sacerdotum quomodo fuerit facta. 147

— qualem habebat inscriptionem. 147

Bruchorum repentinas multitudines inter publicas calamitates numerabant Judæi. 786

— quando eorum causa jejunium instituebatur a Judæis. 790

Bucca secundum Rabbinos facit modum potus cujusque bibentis. 825

Buccina & tuba simul clangere sacerdotibus non nisi in templo licuit. 779

— quando id ab illis factum fuerit. 779

— quomodo id ab illis fieri debuit. 779

Buccinatores cujus jussu clangebant ad aperturam portarum. 132

Bulimia qualis morbus olim fuerit inter Judæos. 830

C.

Cabus qualis mensura apud Hebræos fuerit. 93,

44, 441,

Cæ-

Cæsaries Nazaræi puri comburenda erat.	648
_____ quare id fieri debuit.	648
_____ Nazaræi polluti sepeliri debuit.	649
_____ quare non potuit comburi ab illis.	649
Cain & Abel ubinam sua extruxerint altaria.	14
Calami quot in candelabro aureo debebant esse.	23
_____ quot erant in mensa propositionis.	26
_____ cui usui.	26
_____ quare positi inter panes propositionis.	454
Calamitate in publica quomodo voce & tuba ululare debebant Judæi.	777
_____ ubinam id debebant facere, & quo tempore,	777
_____ quales calamitates publicæ dicebantur.	786
_____ earum enumeratio.	786
Calamum odoratum quomodo Rabбини describunt.	87
Calceatus templum introire quare non licuit.	56
_____ in urbe incedere die publico jejunii non licuit.	795
_____ quare in itinere & in quali permittebatur.	796
_____ quibus illud in urbe concedebatur.	796
_____ quibus sub conditionibus.	796
Calceos induere die expiationum Judæis non licuit.	823
_____ sub qua poena illud erat prohibitum.	823
_____ qualibus tamen prodire hoc die permit-	mit-

- mittebatur. 835
- qui nam ab hac regula excipiebantur. 835
- Calceis exutis consolari solebant lugentes inter Judæos. 120
- Calicum baptisma undenam originem habeat inter Judæos. 876
- Calida lavare corpus integrum die jejunii Judæis non licuit. 795
- quinam illud tamen poterant facere. 795
- Candelabrum ubinam erat in sanctuario. 16
- ejus figura & forma qualis erat. 21
- ejus integra descriptio. 21
- e qua materia formam debuit. 22
- ejus ponderis debebat esse. 22
- multa alia candelabra in templo fuere. 25
- efficere, quæ templi candelabrum imitabatur, interdictum erat. 61
- ejus lucernas accendere homo alienus poterat pro sanctuario, sed foras. 223
- in sanctuario quomodo a sacerdotibus initiabatur. 444
- quo ordine ejus lucernæ accendebantur. 445
- Canere quoties in templo debebant Levitæ. 102
- Canis quare obscænum dicebatur animal a Judæis. 248
- in Ægypto impense colebatur. 249
- eum quomodo lugere solebant Judæi. 249
- quomodo aromatibus condire. 249
- pretium. v. pretium.

Canthari ante Ecclesiam Christianam quem in
usum. 6

Cantus vocis præcipuus erat in ministerio divi-
no. 6

Capilli Naziræorum ubinam tondebantur. 41

Capite animantis quare nunquam vescantur Æ-
gyptii. 683

—— capita victimarum execrari quomodo
solebant Ægyptii. 684

—— erecto jejunantes inter Judæos non de-
bebant incedere. 784

—— quare id iis fuit prohibitum. 784

Capitis quod vitia numerabant Judæi. 213

Capra idonea erat, quæ sacrificaretur de cunctis
peccatis, quorum poena erat Keret. 485

Caput victimarum quomodo ad collem altaris
transferebant sacerdotes. 324

Carbo si rumpendo ab altari defluisset non resti-
tuebatur. 321

Carbones quando dabant locum prævaricationi.
708

—— quando vero non dabant. 708

Carmina ubinam Levitæ canebant in templo.
132

—— supra qualia sacrificia canebantur. 467

—— qualia canebant Levitæ singulis hebdo-
madæ diebus super sacrificia. 467

Caro sacrificiorum quomodo saliebatur a Ju-
dæis. 268

—— desiderii qualis dicitur in S. Scriptura.
358

—— abominanda qualis dicitur in S. Scri-
ptura. 358

—— sacrificiorum minus sanctorum comedi
non

non debuit antequam sanguis aspersus esset.

365

_____ poena contra transgressores hujus præcepti.

365

_____ sacrificiorum sanctorum extra murum atrii portari non debuit.

366

_____ sacrificiorum minus sanctorum extra moenia Hierosolymæ temerabatur.

366

_____ victimarum minus sanctarum cum esset elata ex atrio tamen erat idonea.

513

_____ victimarum ob sanguinem sparsum quomodo temerabatur.

514

_____ de carne sacrificiorum post tempus præstitutum reliquum facere nulli licuit.

636

_____ sub qua poena illud erat prohibitum.

636

_____ de ea comedere sub qua poena non licuit.

636

_____ victimarum sanctiorum cum temerata erat ubinam cremabatur.

646

_____ sacrorum contaminata comburenda erat.

648

_____ lacte condita sepelienda erat.

649

_____ carnem holocausti comedere nemini unquam licuit.

697

_____ carnem victimæ pacificæ eadem die comedere debebant.

826

_____ postridie de ea comedere sub qua poena erat prohibitum.

826

Cartilago auris in homine quomodo potest esse vitiosa.

208

Cassiam odoratam quomodo Rabbinii describunt.

87

Castrare quod modis pecora solebant Veteres.

211

	211
Castrorum genera tria qualia in deserto fuerunt.	61
—— quot diversa Judæi in deserto habuerunt.	176
—— Castrum qualis locus dicebatur in monte ædis.	330
—— quales hostiæ in eo comburebantur.	330
Catenæ quænam a Deo in rationali exiguntur.	150
Cauda in bestia quot vitia habere poterat.	237
Cella olearia ubinam erat in templo.	46
—— vini. v. vinum.	
Ceræ in cella quare perquirere debebant Judæi panem fermentatum.	845
Cerethæi quinam fuerint inter Judæos.	23
Cerevisiam Medorum Paschate retinere an Judæis licuerit.	864
Choroffet quale embamma a Judæis dicebatur.	875
—— erat secundum Rabbinos vehementissimum fermentum.	875
—— quo tempore apponebant mensæ Paschali.	889
—— quare illud ibi apponere debebant.	889
—— e quibus rebus illud componebatur.	889
—— quomodo erat comedendum prima nocte Paschatis.	895
Cibis immundis usi si templum ingrediebantur verberabantur.	184
Cibum qualem capiebant lugentes post funerationem propinquorum.	120
Cibus in quo vel minuta panis fermentati particula solennitate Paschatis erat illicitus.	840
---	ci-

- _____ cibum capere uni soli concessum die
expiationum. 673
- _____ undenam tam severum jejunium pro-
bant Judæi. 673
- _____ quid de ægrotis periculose laborantibus
faciendum in hoc casu. 673
- Cicadarum causa quare non instituebatur jeju-
nium a Judæis. 790
- Cidaris summi sacerdotis & privatorum an fue-
rit eadem. 140
- _____ omnium sacerdotum quam longa debe-
bat esse. 146
- Cineres ex altari tollere nemo nisi sacerdos po-
terat. 224
- _____ Israëlita si faceret, quali poena erat ob-
noxius. 224
- _____ quotidie ex altari auferri debebant. 434
- _____ quo tempore diei id faciendum secun-
dum varia festa. 435
- _____ quomodo id a sacerdotibus fieri debe-
bat. 435
- _____ quibus in festis id in altari relinqueba-
tur. 37
- _____ eos extra urbem deportare non fortis
sed voluntatis erat. 436
- _____ e candelabro quotidie tolli debuerunt. 443
- _____ ejus receptaculum. v. receptaculum.
- Cingulis sacerdotum quare sacrificium profa-
num reddebat. 157
- Cinis qualis olim fuit interdictus inter Judæos. 649
- _____ qualis non. 649

- _____ cinere vaccæ rufæ quo die aspergebatur
summus sacerdos. 654
- _____ exterioris altaris quando dabat locum
prævaricationi. 708
- _____ interioris altaris an unquam dabat. 708
- _____ candelabri sanctuarii an unquam dabat.
708
- Cinnamomum quomodo Rabbini describunt. 87
- Circuitionem altaris undenam incipiebant sa-
cerdotes. 334
- Citreos malos precibus matutinis in solennitate
tabernaculorum adhibebant Judæi. 496
- Civitas funere polluta non detrudebatur ad se-
cundum Pascha. 193
- Clangores quot quotidie in templo audiebantur.
132
- _____ quot vigilia sabbati. 133
- _____ quare id fuerit factum. 133
- _____ quot edebantur inter sacrificium jube
faciendum. 467
- Claves atrii quisnam servabat apud Judæos. 115
- Clausula qualis precatio dicebatur a Judæis. 806
- Clibanus fictilis, in quo caro hostiæ pro pec-
cato cocta esset, an frangi debuit nec ne in-
certum est. 339
- Coccinum hirci emissarii fere quotannis per mi-
raculum album evadebat. 668
- _____ quando illud miraculum desit appare-
re. 668
- _____ quomodo summus sacerdos illud hirci
capiti alligabat. 668
- _____ cujus fuerit formæ. 668
- _____ quot siclorum pondus exæquare debe-
bat. 668

- bat. 668
- etiam ejusmodi ad jugulum hirci mandandi alligabat. 669
- Cochlea an fuerit in angulo sacrarii. 75
- Coecitas perpetua qualis dicebatur a Judæis. 241
- Coenaculum ubinam fuerit in templo. 37
- sacerdotum ubinam erat in monte sancto. 73
- Cogitare de duobus rebus contuendis simul res conjungebat secundum Rabbinos. 618
- etiamsi id de duobus hominibus simul cogitaret. 618
- Cogitatione etiam victimæ temerari potuerunt. 596
- quomodo id secundum Judæos fieri debuit. 596
- quotuplici modo id apud illos fieri poterat. 596
- inter quot operationes sacerdotales illud fieri potuit. 599
- inter quot operationes volucris hostiæ. 599
- quando victimæ temeratae fuerunt. 599
- quando illud fieri non potuit. 599
- quando ferra temerata fuerunt. 601
- quando illud fieri non potuit. 601
- solus sacerdos victimas temerare poterat. 602
- quare privatus id facere non poterat. 602
- quomodo hæc omnia secundum Rabbinos erant limitanda. 602
- hæc cogitatio debebat esse de rebus ad fa-

- sacrificium idoneis. 603
 ——— etiam suffici in loco ad sacra facienda idoneo. 604
 Coitus qualis nefarius pecudem temerabat. 255
 Collis, per quem ad altare adscendebatur ubi nam debebat esse. 5
 ——— quid proprie in templo dicebatur. 10
 ——— ad altare, ejus descriptio & dimensio. 18
 ——— Jerusalem res sibi convenientes consecrabat. 531
 Collum, quot vitia habere poterat apud Judæos. 214
 Collyrium fermentatum apud se Paschatis solennitate retinere poterant Judæi. 866
 ——— quare id ipsis licuerit. 866
 Columbæ ante tempus oblatæ instar cadaveris erant. 560
 Columbarum pulli. v. pulli.
 Comam multam non nutrieat summus sacerdos. 121
 ——— alere tam Græci quam Latini turpe ducebant. 165
 ——— etiam Judæi sacerdotes. 166
 ——— an semper id ab iis observatum. 166
 ——— summo sacerdoti quare semper. 166
 ——— quot diebus evadebat promissa secundum Judæos. 166
 ——— Naziræi qualis erat. 166
 Comedere e sacris infra magnitudinem olivæ nihil erat. 607
 ——— neque tale comedere hominem reddebatur temeratum. 607
 Commercium cum vilescit inter calamitates publici.

- blicas a Judæis recensetur. 791
- Communitio hostiæ pro peccato quomodo debebat mori. 533
- Conclave quid dicebatur in atrio templi. 407
- quatuor fuere in atrio mulierum. 41
- cui usui inserviebant. 41
- Conclavia in domo ardoris quot fuerunt. 42
- agnorum ubinam in templo fuerunt. 42
- eorum, qui panes propositionis lavabant. 43
- quotuplicis generis fuerunt in atrio Israelitarum. 46
- salis ubinam. 46
- parva. 46
- lavantium vestimenta. 46
- lapidis quadrati cui usui inserviebat. 46
- scaturiginis. 46
- ligni. 46
- præfectorum. 47
- Phinefi vestiarii. 47
- eorum, qui crustula faciebant. 47
- sub atrio qualia fuere. 50
- qualia in templo sancta, qualia profana dicebantur. 50
- Condimentum victimæ abominandæ sub qua poena comedere non licuit. 642
- Confessiones quot fiebant a Pontifice in die expiationum. 663
- quibus verbis conceptæ erant. 663
- ad confessionem solennitatis expiationum totus erat dies idoneus. 665
- Confiteri super sacrificia quomodo solebant Judæi. 305
- an id etiam super pacifica fieri debuit. 306

- Confecrare quid Rabbinī solent appellare. 659
Confecrationem idololatria non habebat. 256
Consilium magnum. v. Synedrium.
Consolari quomodo solebant summum sacerdotem super mortuum. 50
Consulere summum sacerdotem quomodo solebant Isrāelitæ. 158
—— de duabus rebus simul quare non licebat. 159
—— qui nam inter Isrāelitas hoc facere poterant. 159
—— quibus de causis. 159
Contaminare sacra sub qua poena non licuit. 637
Contaminata sacra comedere sub qua poena non licuit. 638
—— postquam lavisset quando tunc licuerit. 639
Contumaciæ poena erat verberatio sine numero. 820
Convivio publico summus sacerdos numquam intererat. 119
Corban quid proprie significabat apud Judæos. 722
—— quomodo illud exprimere solebant. 723
Corium hostiæ cujusnam sacerdotum erat apud Judæos. 112
—— holocausti quando sacerdotibus fuit datum. 526
—— quando ipsis dari non potuit secundum Judæos. 526
—— victimæ abominandæ comedere non licuit. 642

- sub qua poena illud erat prohibitum. 642
 — si ante detractionem temeraretur cu-
 jusnam erat. 648
 — si post detractionem cujus erat. 648
 Cornua quot habebat altare. 17
 — eorum descriptio. 17
 — quare omnino tot numero debebant
 esse. 20
 — qualia buccinis sacerdotum erant ido-
 nea. 257
 Cornuum virilitas. v. virilitas.
 Corpus totum in aquam immergere debebant sa-
 cerdotes antequam operarentur. 197
 — quid significaverit hoc. 197
 — etiam talia facere solebant Gentiles.
 211, 218
 — totum quinquies abluebat summus sa-
 cerdos in die expiationum. 659
 — quomodo & ubinam illud fieri debebat.
 659
 — lavare. v. lavare.
 Crabronum causa jejunium non instituebatur a
 Judæis. 790
 Crateres altaris holocausti ex auro debebant esse.
 11
 — in templo erant vel ex auro, vel ex ar-
 gento. 92
 Craticulum & sartago, quomodo a se invicem
 differebant. 837
 Credere alienigenæ panem fermentatum in so-
 lennitate Pascharis quomodo non licuit. 86
 — quomodo id autem fieri potuerit. 86
 Crematio juvenci & hirci in die expiationum
 per

<i>Index rerum & verborum.</i>	941
per hominem alienum fieri poterat.	675
כֶּרֶת v. Keret.	
Crura qualia tibiis sacris non erant idonea.	257
Crurum vitia quot numerabant Judæi.	217
Crustula qualia fuere dicta a Judæis.	369
———— summi sacerdotis quomodo paraban-	
tur.	376
———— quando & qua solennitate offerebantur.	445
———— his pinfendis & coquendis sabbatum	
posthabebatur.	446
Cubiti sacri e quot palmis constabant.	15
———— communes quot habebant.	15
Cubitum mensura duplex apud Judæos.	748
Culter in templo si e manubrio exciderit non re-	
ficiebatur.	92
———— quali jugulandæ erant victimæ Judæo-	
rum.	309
Cumuli in sacrificiis quomodo sancti evadebant.	297
Curia quælibet sacerdotum dividebatur in fami-	
lias septem.	795
Curias quisnam in familias distribuebat.	113
———— sacerdotum funere pollutæ an mini-	
strare poterant.	193
Custodes templi quales fuere apud Judæos.	69
———— quibus id munus nocte demandatum e-	
rat.	132
———— poena male custodientis qualis fuit.	132
Custodire præcepta quid proprie est in sacra	
Scriptura.	750
———— quomodo Rabbinii illud explicare so-	
leant.	750
Cuteus pro alienigena habebatur a Judæis.	206

Cutis quot numerabant vitia Judæi. 218

Cytharæ quot adhibebantur in cantu templi. 103

cui usui & quando inserviebant. 103

D.

DAvidicæ gentis sepulcra fuere Hierosoly-
mis. 63

Debitum promiscuum in sacrificiis quid voca-
bant Judæi. 564

—— in qua parte altaris hæ victimæ debe-
bant immolari. 565

—— si duo inter se confunderentur quid fa-
ciendum. 567

Decalogi tabulæ quo tempore anni fuerunt fra-
ctæ. 808

Decembris decimo quare jejunium celebrabant
Judæi. 808

Decimæ minus sanctæ comeduntur intra Hiero-
solumam mœnibus destitutam. 54

—— quomodo in macello jugulari & diven-
di poterant. 235

—— earum pars exterior omnino sancta non
erat. 297

—— quot requirebant aspersiones sanguinis. 318

—— eorum sacrificium quomodo peragi de-
buit. 352

—— uno vase ferendæ cum votæ essent duo-
bus ferri non debuerunt. 403

—— tales indefinite qui vovisset, quot sol-
vere tenebatur. 405

Deci-

- Decimare** oves quomodo solebant Judæi. 232
Decimarum reliquiæ summi sacerdotis quid de
iis agendum. 546
— decima bipertito divisa quomodo of-
ferri debuit si pars altera amitteretur. 585
Dedicatio sanctuarii valebat & in præsens &
in posterum. 54
Delicta offerentium quando expiabantur per
victimas. 515
Demere de membris hostiæ jugulatae ante ex-
ceptum sanguinem non licuit. 510
Demolitio quam magna debebat esse ad vitian-
dum altare. 21
Denarii Judæorum quales olim fuerint. 93
Denarius quota pars sicli erat apud Hebræos. 719
Dentium vitia in pecude qualia fuere. 236
— quotuplicia. 236
Despuere in monte ædis non licuit. 57
Die primo hebdomadæ quare non jejunabant
Judæi. 127
Dies jejunii per excellentiam dicitur dies expia-
tionum apud Rabbinos. 123, 142
— qualia sacrificia præter quotidiana ea
die offerebantur. 491
— quale festum per excellentiam appella-
tur a Judæis. 651
— noctem subsequebatur apud Judæos. 794
Diem naturalem a quo tempore incipiebant Ju-
dæi. 477
— artificialis tam Hyemalis quam æstiva-
lis, quot habebat horas apud Judæos. 477
— intercisi quales dicuntur a Judæis. 497
Digitum vulneratum quomodo sacerdos obliga-
re debebat, ut sacrificari posset. 158

Domum ædificare ad similitudinem templi in-
terdictum erat. 60

———— Hierosolymæ locare quare non licuit. 63

———— quare summus sacerdos habebat in san-
ctuario. 122

———— consecratam inhabitare an licuerit. 727

———— habere cum pictis parietibus quare Ju-
dæis hodie non licet. 815

———— locatam tempore Paschatis, quis per-
quirere debebat ad amovendum panem fer-
mantatum. 852

Domus magna five ardoris ubinam erat in tem-
plo. 42

———— quare ita dicebatur. 42

———— hauriendi qualis erat apud Judæos. 142

Dona sanctuarii quinam comedebant. 111

Dorsi quot vitia numerabant Judæi. 216

Dubia circa hostiam pro peccato amissam quo-
modo solvebant Judæi. 538

———— de dubio qualia sacrificia offerri debue-
runt. 563

———— semper in severiorem partem judica-
bantur a Judæis. 848

Ductor hirci emissarii etiam immundus intrabat
sanctuarium. 693

———— quare id ita fuerit constitutum a Rab-
binis. 693

E.

E Brius a vino sacerdos sacrificium reddebat ir-
ritum. 162

--- ne-

_____ neque etiam non poterat præcepta legis docere. 163

_____ quo usque id ipsi fuerit licitum. 162

Edere res quæ non sunt hominibus aptæ an die expiationum licebat. 827

Ecclesiæ universæ cunctæ victimæ erant mares 534

_____ hæc nunquam victimarum facit mutationem, 534

_____ hostia pro peccato nulla tenebatur mori. 535

Ellychnia qualia fiebant e tritis sacerdotum vestimentis. 142

_____ candelabri e tritis tunicis sacerdotum facta. 142

Emplastrum fermentatum Paschatis solennitate apud se retinere poterant Judæi. 865

Ephi vel Ephra qualis mensura apud Hebræos. 99

Erucarum causa quomodo instituebatur jejunium a Judæis. 790

Ethnici quousque templum ingredi poterant. 178

_____ ubinam Deo sacrificia offerebant. 424

Eucharistiæ panis qualis in sacrificiis Judæorum fuerit dictus. 345

Eucharisticum sacrificium quomodo erat agendum. 346

_____ quo die debuit comedi. 356

_____ quare minus sanctum dicebatur. 356

_____ quare non consumebatur cum pectore pacificorum. 350

_____ numquam veniebat nisi cum pane de communibus. 401

- Excisio in scriptis Rabbiorum est mors immis-
sa divinitus. 820
- Excommunicati ad sinistram templi ambula-
bant. 59
- _____ an munus ad altare mittere poterant. 175
- Exemptio pugilli in fertis quomodo fiebat a sa-
cerdote. 586
- Expiationis festum quomodo nominare solent
Rabbini. 651
- _____ quo tempore anni erat. 651
- _____ v. festum.
- _____ festum & sabbatum in quibus conve-
niant. 820
- _____ eo die omni cibo & potu abstinere de-
bebant Judæi. 822
- Expiationum dies. v. dies.
- Expositionum liber qualis sic dicatur a Rabbi-
nis. 814
- _____ ejus lectio quare nono die Julii inter-
dicta erat. 814
- Extra vitiosarum animantium in altari adolere
sub qua poena non licuit. 230
- _____ qualia sic dicebantur a Judæis in sacri-
ficiis. 291
- _____ ubinam illa comburi debebant. 291
- _____ sacrificiorum licebat adolere nocte. 307
- _____ integra in altari adolenda erant. 364
- _____ poena contra transgressores. 364
- _____ adolere extra atrium sub qua poena non
licuit. 419
- _____ e quibus sacrificiis tantum fuere sacrifi-
cata. 554
- _____ iis fiebat in sacrificiis, ut homini li-
ceret

ceret carne vesci.

634

— hæc immundus sub qua poena comedere non poterat.

641

— victimarum quo tempore profanari poterant.

703

Exstinguere ignem altaris sub qua poena non licuit.

433

Exurere debebant Judæi panem fermentatum tempore Paschatis.

854

— quomodo illud ab iis debebat fieri.

854

Ezras an sacrificia ad dedicatum templum adhibuit.

54

F.

FAbæ inter res fermento subjectas non censebantur a Judæis.

866

Fabri quomodo in sanctum sanctorum dimittentur.

87

Facere præcepta quid proprie significat in scriptura.

750

Fame in publica plorare ac clangere debebant Judæi.

777

Familia quæque sacerdotum suum antistitem habebant.

113

— quot e curia sacerdotum operabantur.

164

— sacerdotum funere polluta an ministrare possent.

192

Farina tosta in aqua elixari potuit tempore Paschatis.

867

— eam lixare pomorum succis etiam eo tempore licuit.

868

--- fa-

- farinam multam Paschate subigere non debebant Judæi. 870
- eam subigere aqua calida vel propter ignem tempore Paschatis non licuit. 871
- neque in sole se collocare debebat mulier quæ eam subigebat. 871
- eam confundere cum embammate Chorosses Judæis non licuit. 874
- sinapi commiscere cum ea quare in solennitate Paschali non licebat. 874
- Februarii decimo tertio quare jejunium celebrabant Judæi. 810
- Felem in ædibus mortuum quomodo lugebant Judæi. 249
- talis Bubassi aromatibus condiebatur. 249
- Femoralia, quali arcæ in sanctuario inscriptum erat. 143
- omnium sacerdotum quomodo erant facta. 146
- primo quomodo induere debebant. 153
- quomodo debebant esse super carnem sacerdotis. 156
- Femur pecoris quid a Judæis dicebatur. 347
- pacificorum a sacerdotibus maribus & feminis comedebatur. 354
- Fenestræ templi an sacræ vel profanæ fuerint. 51
- Feriis sortium jejunium incipere non debebant Judæi. 780
- Fermentum ab altari prohibebatur. 262
- quare id factum. 262
- Fermentatum panem in solennitate Paschatis comedere sub qua poena non licuit. 838
- per

- _____ per quot dies hoc tunc fuerit vetitum 838
- _____ non debebat apud eos remanere etiam-
si non comedebatur. 838
- _____ qui hoc tempore remanserat nulli usui
postea poterat esse. 839
- _____ a qua die & hora non comedebatur. 841
- _____ ejus defectio quibus cæremoniis debe-
bat fieri. 843
- _____ quomodo illum Judæi perquirebant 844
- _____ quid de eo faciebant Judæi tempore
Pascharis. 854
- _____ talem in ditione sua non poterant ha-
bere Judæi. 861
- _____ etiamsi vel ipsi Deo fuerat dicatus. 861
- _____ vel hominis esset alienigenæ. 861
- Ferro altare tangere Judæis non licuit. II
- Ferta quid propriè erant apud Judæos. 53
- _____ de fructibus non decimatis offerre non
licebat. 267
- _____ nec de proventu novo ante sacrificatum
manipulum. 267
- _____ qualia sacrificia ab illis ita offerri sole-
bant. 292.
- _____ ubinam comburebantur. 292
- _____ eorum reliqua a quibus comedebantur
354
- _____ ubinam id fieri debuit. 354
- _____ cocta quomodo a ferto similaginis dis-
cernebantur. 360
- _____ ea quoque erant de numero sacrificio-
rum. 368

- e quibus frumentis confici debuerunt 368
- quotuplicia fuere in Ecclesia Judaica 368
- quotuplicia privatorum hominum. 369
- non debebant minus decima continere. 370
- in qua parte altaris debebant admoveri. 370
- quæ super altare sacrificabantur oleum & thus requirebant. 370
- quæ sacrificabantur debebant esse azyma. 373
- etiam reliquæ, quas sacerdotes comedebant. 373
- poena contra transgressores qualis. 373
- ubinam illa coquebantur. 375
- similaginis quomodo fieri debuerunt. 378
- sartaginis atque craticulæ quomodo fiebant. 378
- in clibano coquenda qualia fuerunt. 379
- ut vota erant ita solvere debebant Judæi. 402
- indefinite qui vovisset quomodo solvere debebat. 404
- cujus ponderis in uno vase ferri potuerunt. 404
- eorum plenum pugillum in uno vase extra atrium adolere sub qua poena non licuit. 418
- nec & sacerdotum & libaminum ibi adolere licuit. 418
- viri

- viri in oblatione ante ibant fertis mulierum. 491
- Fertum** de musco exemptum temeratum erat. 508
- quibus aliis rationibus potuit temerari. 578
- reponi semper debuit in vasis sacris. 579
- legitimum an foret si altari a sacerdote non admovebatur. 579
- si ei ex oleo aliquid deerat temerabatur. 579
- peccatoris quale dicebatur a Judæis 580
- de dubio quale ab illis dicebatur. 581
- quando tale dicebatur temeratum. 581
- sine sale quare adoleri non potuit. 581
- quando demum fixum & statutum erat. 582
- si post oblatum pugillum temeraretur quid eo in casu agendum erat. 583
- inter quot operationes illud temerabatur. 599
- si alieno nomine sacrificatur omnino Dominis nihil poterat prodesse. 611
- ejus nomen quando dicebatur multiplicari. 611
- peccatoris quando dicebatur temeratum. 611
- Zelotypiæ quando dicebatur temeratum. 611
- Zelotypiæ quare dicebatur differre a cæteris hostiis. 612
- peccatoris quare dicebatur differre a cete-

- ceteris hostiis. 612
- _____ ferti abominandi reliquias comedere non licuit. 634
- _____ sub qua poena illud prohibitum fuit. 634
- _____ quale & quando dabat locum præviationi. 705
- _____ quando a Rabbinis dicitur abominandum. 719
- _____ quando hoc dabat locum præviationi. 719
- _____ eorum eadem erat atque victimarum in præviatione. 737
- _____ eorum erat sanctitas sita in ipso corpore. 737
- Festis diebus quot milliaria itineris facere poterant Judæi. 672
- _____ diebus illis non licuit jejunium indicare. 779
- _____ quomodo his diebus implorabant misericordiam Dei. 779
- Festo tabernaculorum quomodo panes propositionis dividebantur. 453
- _____ v. tabernaculum.
- Fidibus quinam sacerdotum canebant in templo. 102
- _____ qualibus olim utebantur in eo. 103
- _____ canere quare hodie suis contribulibus non permittant Judæi. 816
- _____ quare illarum cantum audire nefas volunt. 816
- Figura quadrata omnino requirebatur in altari. 20
- Figuras quomodo placentis Paschali solennitate

- te imprimere poterant. 872
- Filum coccineum quare altare ad dimidiam partem circumdat. 17
- Fixum quodcunque est, pars æqua censetur esse cum multo etiam majore. 848
- Flamma altaris non dabat locum prævaricationi. 708
- Flores quot fuerint in candelabro aureo. 21
- eorum figura. 24
- Focum componere solus sacerdos poterat. 224
- Fœminæ menstruales quousque immundæ erant. 178
- Fœcibus vini sacri superfusa aqua uti non licebat. 739
- qua parte aquæ iis tamen uti licuit. 730
- Fœmina. v. mulier.
- Fœniculo condire massam ad solennitatem Paschatis licebat. 874
- Fœtidum esse pro vitio habebatur in sacerdote. 212
- quomodo hoc arcere poterat. 212
- Fœtu adhuc in utero consecrato mater laboribus fatigari nullo modo debuit. 702
- quare id fuerit vetitum. 702
- Fœtus qualis, temporis indigens dicebatur a Judæis. 250
- qualium animalium ab altari prohibebantur. 253
- Fons perennis; si fuisset adoratus, ad libandum non erat idonea ejus aqua. 257
- Fontes ante Ecclesiam veterum Christianorum quem in usum. 6
- Foramine (in) parietum quomodo Judæi perquirere debebant panem fermentatum. 845
- Fasc. VII.* Qq q For-

Forcipe ad tondendum quare utebatur summus sacerdos. 121

Fores portæ Nicanoris in templo quales fuere. 40

Fornaces quare Hierosolymæ non debebant esse. 64

Fossam altari subjectam quomodo purgabant. 18

Frigere quid Judæi vocare solent. 350

Fruges terræ a quo die anni comedi potuerunt. 472

— quibus de causis ante manipulum agitationis metere licuit. 475

Frumento aliquoties pluuisse volunt historici. 480

Frumentum lixare pomorum succis licet tempore Paschatis. 868

— in aqua coctum antequam ruptum sit non est fermentatum. 869

Fundere sanguinem victimarum in altari quomodo licuit. 513

Fundus qui redimi debet a quibus æstimandus. 234

Funesti quousque templum ingredi poterant. 178

Furfures non sunt aqua diluendi in Gallinarum escam solennitate in Paschali. 873

— quomodo tamen illis licebat objicere. 873

— pro gallinis subigere quomodo licitum est hoc tempore. 873

— quibus se fricant mulieres in lavando non licet diluere. 874

—

—

—

G.

G Abaon fuit quartus locus exstructi tabernaculi.

_____ quamdiu stetit. 3

_____ qualis ille locus fuerit. 4

Galbanum quid dicitur a Rabbinis. 97

Galgal fuit primus locus exstructionis tabernaculi.

_____ quamdiu ibi fuerit. 3

Gallina altari sacrata quomodo dabat prævaricationi locum. 730

Gallinas nutrire quare Hierosolumæ non licuit.

_____ 64

Gaudium quale in festo scenopegiæ. 134

Gazophylacia sacerdotum ubinam fuerunt in monte sancto. 73

Genitalium vitia quot numerabant Judæi. 210

_____ 217

_____ quot fuere in bestiis. 237

Gentilium victimas vitiosas offerre sacerdoti non licuit. 230

Genu qualis locus ad altare dicebatur. 19

Globuli quot fuerint in candelabro sacro. 21

_____ quomodo hi fuerint facti. 23

Godolia filius Ahicam quo tempore fuerit interemptus. 808

_____ ubi & a quibus illud fuerit peractum. 808

Gomer qualis mensura Hebræorum fuit. 94

_____ continebat sextarios Atticos octo. 296

_____ quot libras Romanas. 296

Gradibus ad altare adscendere nefas	5. 11
—— sub qua poena prohibitum fuit.	17
Gradus octo dignitatis inter sacerdotes.	116
Granum thuris ferta temerare poterat.	578
Grumus salis ferta temerare poterat.	578

H.

H Arhavina quale olus dicitur a Rabbinis.	889
Hafamonxi quinam dicuntur in Judæorum scriptis.	43
□ Absolute positum in Judæorum scriptis est festum tabernaculorum.	11
Hierosoloma quomodo dividebatur a Judæis.	177
—— v. Jerusalem.	
Hierosolumæ qui nunc veniunt quomodo debeant vestes lacerare.	817
Hillel Rabbi quomodo agnum Paschalem comedere solebat.	896
Hin Hebræorum qualis mensura fuerit.	86. 94
—— quot capiebat logos.	295
Hirci Idololatriæ quales sic vocantur a Judæis.	284
—— quales in sacrificiis comburendis nominabantur.	290
—— qui solennitate expiationis offerebantur in omnibus pares esse debebant.	691
—— si unus eorum moreretur antequam facta erat sortitio quid eo in casu faciendum.	691
—— quid si moreretur post ductas sortes.	691
—— in	

- in hircis cremandis quando erat prava-
ricationi locus. 704
- Hircum emissarium extra atrium sacrificare ,
quando impune licuit. 420
- emissarium quibus vestibus vestitus e-
mittebat summus sacerdos. 658
- quomodo ille eum in solitudinem emit-
tebat. 672
- quinam homines ad eum eo deducen-
dum erant idonei. 672
- quid de eo in deserto factum fuerit. 674
- ipsum temerabat vitium etiam tempo-
rarium. 692
- etiam si letaliter afficeretur temeratus
erat. 693
- Hircus caprarum in lege quot annorum esse de-
bebat. 289
- die expiationis quot requirebat asper-
siones. 316
- Holocausta qualia universa Ecclesia dabat æstivo
tempore. 137
- in duo homines societatem ineundo fa-
cere poterant. 300
- etiam gentiles talia facere poterant. 300
- quare ei non imponebantur manus. 302
- eorum membra licebat adolere nocte
tota. 307
- in iis mactandis quam multa considerari
debeant. 310
- refectioi templi consecrata cujus erant
pelles. 320
- quomodo fieri legitime debebant. 320
- iis laniatis quonam frustra portabantur. 321

- e volucribus quomodo mactabantur. 326
 — eorum carnem qui comedebant quali
 poena mulctandi. 364
 — talia vovere unicuique licuit. 383
 — pura quando vota erant, quid offere-
 bant. 396
 — ex ave indefinite vota quomodoolvere
 debebant Judæi. 398
 — eorum membra extra atrium adolere
 sub qua poena non licuit. 418
 — eorum membra per noctem reliqua u-
 binam reponebantur. 436
 — super voluntaria quare nullum cane-
 batur carmen. 467
Holocaustum quo loco corio exui debuit. 526
 — spontaneum quidquid non temerabat
 nec temerabat holocaustum debitum. 543
 — de holocausto quot superesset quomodo
 impendebatur. 547
 — ex ave ubinam immolari debuit. 561
 — in omnibus holocaustis quando erat lo-
 cus prævaricationi. 704
 — suum an Judæi poterant vendere. 722
Homines quot sacrificiis faciendis non erant i-
 donei. 226
Homo alienus si in sacrario operatus fuisset quali
 poena dignus erat. 120
 — quemnam pro tali habebant. 120
 — funere pollutus ad secundum Pascha
 detrudebatur. 193
 — alienus consuetudine Judaica diceba-
 tur Laicus. 317
 — alienus de sacrificiis comedens quomo-
 do

- do debuit mulctari. 367
- privatus nullum fructum percipere debebat ex rebus Deo sacris. 696
- Hora artificialis prima apud Judæos qualis dicitur. 783
- nostræ sextæ responderet. 783
- Hordei manipulus agitationis quare adferri debuit. 473
- Hordeum non erat ad sacrificandum idoneum. 603
- inter res fermento subjectas censebatur a Judæis. 865
- aqua quare non miscetur ad solennitatem Paschatis. 868
- Hostia pacifica vitio correpta comedebatur. 556
- pacifica mactata nomine hostiæ Eucharisticæ Domino non proderat. 615
- an alicui prodesse poterat. 615
- pro peccato etiam hominis privati quando tota interdicebatur. 521
- in templum illata tamen erat idonea. 523
- deperdita si reperiretur quomodo debebat mori. 533
- quid de altera in ejus locum substituta faciendum. 535
- si surrepta esset quid de ea postea fieri debuit. 537
- exaugurata quomodo mactari debuit. 539
- de ea quod superesset quomodo impendebatur. 547
- hostiæ pro peccato Nazaræi & leprosi quare minus frequentes erant. 557

- _____ ex ave ubinam debuit immolari. 561
- _____ eam alieno nomine immolare quare
non licuit. 610
- _____ quando licuit. 611
- _____ quando dicebatur differre ab aliis ho-
stiis. 612
- _____ in quibus illa erat differentia. 612
- _____ si immolaretur nomine profanæ bestię
legitima tamen erat. 613
- _____ quare tamen offerenti minime prode-
rat. 613
- _____ quæ debebat pasci donec afficeretur vi-
tio quando dabat prævaricationi locum. 712
- _____ eam emere argento sacro sub qua poena
non licuit. 739
- _____ quando in ea erat locus prævaricationi. 754
- _____ pro gratiarum actione qualem require-
bat panem. 590
- _____ si hæ hostię inter se confunderentur
quid agendum. 592
- _____ si quis eam amisisset aliam ferre non e-
rat necesse. 592
- Hostię pro peccato volucres**, quæ vitiatę e-
rant, ubinam pro tempore conservabantur. 19
- _____ e quibus animalibus debebant fieri. 287
- _____ pro delicto e quibus agnis fieri debe-
bant. 287
- _____ privata semper erat bestia fœmina. 289
- _____ publica qualis comedebatur. 290
- _____ antequam comedebatur quot aspersio-
nes requirebat. 314
- _____ horum quot erant diversa genera. 314
- _____ illa

- _____ illa quæ comedebatur quomodo ma-
batur. 329
- _____ quæ cremabatur, quomodo immola-
ta fuit. 329
- _____ in quadrupede major quædam erat se-
veritas, quam in omnibus aliis sacrificiis san-
ctioribus. 335
- _____ qualis comedebatur, qualis non. 353
- _____ quare non coquebatur cum sacrificio
Eucharistico. 358
- _____ & pro delicto qua de causa offereban-
tur. 385
- _____ in oblatione anteibat holocausto. 485
- _____ sanctiores ubinam comedebantur a sa-
cerdotibus. 51
- _____ quot publicæ comburebantur. 290
- _____ quot privatæ. 290
- _____ ante sanguinis asperisionem non adole-
bantur. 319
- _____ pro delicto quomodo ma-ctari debue-
runt. 344
- _____ quid in iis requirebant, si leprosus offer-
ret. 344
- _____ an extra atrium offerri poterat. 413
- _____ mutilæ sanguis altari aspergi non de-
buit. 510
- _____ hostia temerata erat cum ejus sanguis
erat mistus cum alio sanguine. 524
- _____ quæ pascebantur quousque pasci debue-
runt. 538
- _____ hostia tempore Domini indigens qualis
dicebatur. 543
- _____ pro delicto dubio quales & quomodo
ma-ctabantur a Judæis. 540

_____	quales & quomodo pro delicto certo maclabantur.	540
_____	pro delicto singulæ debebant esse bimæ.	541
_____	quot siclis argenti singulæ debuerunt emi.	541
_____	pro delicto Leprosi quales debebant esse.	542
_____	pro delicto Nazaræi quales debebant esse.	542
_____	pro delicto dubio promiscuè offereban- tur de maioribus & minoribus bestiis.	542
_____	pro delicto eadem re temerabatur qua hostia pro peccato.	543
_____	de hostiis pro delicto quot superesset quomodo impendebatur.	547
_____	pro delicto duæ altera alterius poterant esse pignus.	543
_____	pro delicto quando erat prævaricationi locus.	705
_____	eam emere argento sacro sub qua pœna non licuit.	739
_____	Hostiam jugis sacrificii quo tempore maclabant sacerdotes.	463

I.

J _____	Archi doctus fuit interpret apud Judæos.	340
_____	de situ Bethphage sibi non constat.	595
_____	Idololatriam (ad) si defecisset Israelita ab eo sa- crificium accipiebat nullum.	301
_____	Ido-	

Idolum quo tempore in templo Hierosolymitano fuit positum.	818
—— a quo id fuerit factum.	818
Jehovæ nomen quo tempore diei quotidie pronuntiare debebant sacerdotes.	466
Jehu quo oleo ab Elisæo fuerit unctus.	91
Jejunium erat die expiationum usque ad vesperam.	673
—— quam stricte illud debuit observari.	673
—— in publica calamitate quamdiu sustinere debebant Judæi.	778
—— non debebat institui per complures dies continuos.	779
—— neque die festo vel sabbato.	779
—— quomodo tamen per singulos homines die sabbati potuit institui.	780
—— a quo tempore illud non debebant incipere Judæi.	780
—— pro quibus rebus unusquisque instituerre poterat.	781
—— quo tempore tamen id illis non licuerit.	782
—— non expletur ante exactum diem.	782
—— sabbatinum altero debebat expiari jejunio.	783
—— quare id ita fieri debuit.	783
—— ad horas aliquas quomodo constituebant Judæi.	783
—— qui servabat nulla se voluptate permulcere debebat.	784
—— ejus oblitus qui comederat tamen jejunium absolvebat.	784
—— si ejus ante finem voti compotes fiebant Judæi, quid tum faciendum erat.	785
—— quo-	

- quomodo illud transfigere solent Judæi. 785
- jejunia quot vulgo injunguntur ob defectum pluviae. 798
- quibus diebus hæc observare debebant Judæi. 806
- quare hoc faciebant. 806
- nulla futura volunt Judæi tempore Christi. 815
- Ignis perpetuo in altari ardere debebat. 431
- quomodo & quando illud alere solebant sacerdotes. 431
- quid ignis ille perpetuus significabat secundum Judæos. 432
- quot quotidie in altari accendebant sacerdotes. 432
- quomodo singuli erant exstruendi. 433
- ubinam accendi debebant. 434
- Jerusalem quare vocetur mons sanctus. 48
- amplificari a senatu poterat. 51
- quomodo id fieri debebat. 51
- quare sanctior dicebatur reliquis oppidis. 62
- Imbres immoderatos inter calamitates publicas numerabant Judæi. 786
- Immundæ res quotuplicis generis erant. 164
- Immunditia profundæ seu abyssi qualis erat apud Rabbinos. 189
- Immunditiæ apud Judæos dicebantur vel primariæ vel secundariæ sive ex alia ortæ. 138
- quomodo tollebantur. 138
- species in sacrificiis quot erant. 647
- Impetiginis certum genus erat quinta plaga Ægyptiorum. 239
- Im-

- Impluvium quid in templo secundo dicitur. 31
- Impurus si in sacrarium venisset, quali poena tenebatur. 181
- qui eum intromiserat quali poena tenebatur. 183
- qui in templo contaminabatur quid ei faciendum. 185
- Incircumciscus quales victimas ad altare mittere poterat. 176
- Initiamenta dicebantur sacrificia, quæ dedicationis gratia fiebant. 298
- undenam hoc nomen. 298
- Inquinatus qualia sacrificia ad altare mittere poterat. 176
- Inquinamentum funeris quomodo elevabant sacerdotes. 191
- quando a Judæis negligebatur. 193
- Inquinare. v. contaminare.
- Insomnium malum qui viderat inter Judæos jejunare debebat crastino die. 782
- quare id ita a Rabbinis constitutum fuit. 782
- Instrumenta omnia rei divinæ debebant esse ex aliquo metallo. 12
- sacra res sibi convenientes consecrabant. 531
- Instrumento musico singulis mane magnum sonum quare edebant sacerdotes. 465
- Intercalare mensem secundum Adar quando debebant Judæi. 194
- Inter murali a spatio quinam excludebantur inter Judæos. 178
- Intestina hostiarum ubinam lavabantur. 46
- quomodo illud perficere solebant sacerdotes. cer-

cerdotes.	323
Inunctus sacerdos qualis dicebatur.	119
Joachim quare in regem fuerit unctus.	91
Joas quare in regem fuerit unctus.	91
Jochanan Rabbini primus Talmud Hierosolomitani confecit.	761
_____ quo tempore illud fuerit peractum.	761
Isaac ubinam fuit ligatus in holocaustum.	13
Israëlita non abducebat hircum emissarium in solitudinem.	672
_____ an id unquam fecerit.	672
Israelitæ quomodo culti in templum intrare debebant.	169
_____ ne intrarent in terram Canaan quo tempore decretum.	808
Israelitarum numerum recensere nisi per res alias non licuit.	449
Iter sabbati quot miliarium erat inter Judæos.	672
Judæi quomodo bestias suas mactare solent.	669
_____ quomodo cæteræ gentes id faciant.	669
_____ multi tempore Maimonidis in Hispania degebant.	869
Judas, cognomine sanctus, Rabbini, primus legem oralem scripto consignavit.	760
Judicia legis sanctæ novisse omnes Judæi debebant.	749
_____ tam judicia quam præcepta erant custodienda a Judæis.	750
_____ qualia proprie in scriptura sic dicantur.	750
_____ iis observandis homines probi vitam æternam consequuntur.	751
Juge sacrificium matutinum ubinam mactabatur.	

- tur. 430
- ubinam vespertinum. 430
- quare e regione solis jugulandum fuit. 430
- Jugia sacrificia quinam sacerdotum offerre debe-
bant. 110
- qualia ita dicebantur a Judæis. 426
- quo tempore diei illa fuerint mactata. 426
- ejus sacrificii membra non elevabant
Sabbatum. 428
- Jugulare victimas quomodo solebant Judæi. 308
- ejus locus non erat idem in omnibus sa-
crificiis. 311
- Jugulare victimas sanctiores etiam iis licuit, qui
non erant ad operandum idonei. 503
- immundus sacerdos quare id facere non
poterat. 503
- Jugulationis habebatur ratio a principio usque
ad finem. 507
- jugulatio victimarum etiam per sacer-
dotes ad operandum inhabiles fieri poterat. 603
- Jugulum a Talmudicis vocatur locus mactatio-
nis. 669
- Julio mense incunte quare lætitia omnis minui-
tur inter Judæos. 810
- ejus nonus dies quare fuit jejunii dies
inter Judæos. 818
- Junii decimo septimo quare jejunium indiceba-
tur a Judæis. 808
- Jusjurandum quomodo expiari oportebat. 387
- victimæ abominandæ sub qua poena co-
me-

medere non licuit. 642

Juvenus ob errorem Ecclesiæ qualis dicebatur a
Judæis. 284

_____ in lege quot annorum esse debebat. 289

_____ comburendus qualis in sacrificiis no-
minabatur. 290

_____ die expiationis quot requirebat asper-
siones. 316

_____ summi sacerdotis etiam die expiatio-
num ab alieno jugulari poterat. 504

_____ ejus ex sanguine quot aspersiones hoc
die fiebant. 669

_____ quomodo sacerdos ipse eum mactabat
hoc die. 672

_____ hoc die omnino ære suo a summo sa-
cerdote debuit comparari. 690

_____ quare hoc ita fuerit sancitum & a qui-
bus. 690

_____ in eo cremando quando erat prævari-
cationi locus. 704

K.

K Alendis qualia sacrificia ad quotidiana adde-
bant. 469

_____ quo tempore diei ea fuerunt immolata. 469

Κάλπις quale vasculum dicebatur a Rabbinis. 667

_____ ubinam hoc in atrio fuerit collocatum. 667

Keret poena qualis fuit inter Judæos dicta. 65

_____ quot præcepta in lege cum hac poena
sancita

sancita fuerunt. 65
 — quomodo iudices illud mulctabant. 168
 — poena in comedendis sacrificiis quando
 quis merebatur. 635
 — qualis illa poena dicebatur inter illos. 635

Kuttach quale genus potionis dicitur a Rabbi-
 nis. 840
 — an illud Paschatis solennitate apud se
 retinere poterant. 864

L.

L Abiorum quot vitia numerabant Judæi. 216

L Labrum cui usui erat in sanctuario. §

— ubinam erat situm. 6

— ex quo lavare debebant sacerdotes quale
 erat. 27

Lac animantium altari sacratarum utilitatem
 nulli dare debebat. 715

— asinæ altari sacratæ quomodo prævari-
 cationi locum dare poterat. 730

— ea subigere massam ad solennitatem Pa-
 schatis an liceat. 874

Lacerare vestes e quo loco ob templi exustionem
 tenebantur Judæi. 817

Lacus Sodomæus. v. mare Salinarum.

Lagana Nazaræi augeri aut diminui quando non
 potuerunt. 388

Laganum, si carnem hostiæ pro peccato attigis-
 set, quomodo erat sanctificandum. 241

— quomodo illud a Judæis fieri consueve-
 rat. 379

Asc. VII.

R r r

La-

Lamina ex auro fronti summi sacerdotis circumdata quænam expiabat.	189
— quando expiabat.	190
— Pontificis aurea quid expiabat.	583
Lana qualis vestibus sacerdotalibus non erat idonea.	257
Lanam ex ove sacra convellere licuit, non autem rondere.	699
— lana quæ e victimis exciderat an ea uti licuit.	701
— e victimis sanctioribus evellere sub qua poena non licuit.	733
Lances in templo erant ex argento vel auro.	92
Laniare holocausta quomodo solebant sacerdotes.	322
Laniena qualis locus in templo dicebatur.	45
Lapides divulsi in pavimento templi non debent esse.	7
— integri quomodo debebant esse in ædificatione altaris.	9
— poena ejus, qui hoc præceptum violabat.	10
— eruere e templo sub qua poena non licuit.	11
— templi ubinam antea erant præcipienti.	7
— lapis ante candelabrum aureum cui usus.	25
— in quo arca foederis erat positus.	28
— lapides altaris, quos Græciæ reges temeraverant, ubinam reconditi.	43
— e monte adorato altari interdicebantur.	257
Lapillus in fertis illud temerabat.	578
	Lapis

- Lapis** foundationis qualis a Rabbinis dicatur. 681
—— lapidem sacram si quis abstulerit & al-
teri dono dederit an ideo prævaricatione te-
nebatur. 737
—— an tenebatur is prævaricatione ante-
quam utilitatem ex ea coeperat. 738
Latrinam construere inter orientem & occiden-
tem Hierosolymæ quare non licuit. 60
Lavacrum suum quomodo appellare solebant Ju-
dæi. 201
—— quantum aquæ ad lavandum continere
debebat. 201
Lavare manus & pedes debebat sacerdos ante-
quam operaretur. 195
—— an sæpius id ad singulas operationes re-
petere debebat. 196
—— manus, & mergere manus quomodo
differebant. 198
—— manus singulis diebus debebant sacerdo-
tes, etiam si infirmes fuissent. 199
—— manus non debebat sacerdos sedendo. 202
—— quomodo manus & pedes simul lava-
bat. 202
—— corpus nec in calida nec in frigida licuit
nono die Julii. 814
—— se die expiationum prohibitum erat. 823
—— poena qualis contra transgressores sta-
tuta. 823
Lavationem vestium omittere sub qua poena non
debeant. 183
Lavationes summi sacerdotis intra sanctuarium
fieri debebant. 661

- quibus modis & quoties illud ab illo debuit peragi. 661
- Lebetes qualia vasa inter vasa sanctuarii fuere. 436
- Arabum quales dicebantur a Judæis. 402
- Lectionem qualem legis in die expiationum legebat summus sacerdos. 675
- Legem vetantem qui violaverat quali poena subiectus erat. 107
- ejus lectionem quinam incipiebant in Synagogis. 108
- quando id fieri consueverat. 108
- a quo tempore hæc consuetudo incepit. 109
- respuere quia rationem ignoramus quale peccatum sit secundum Rabbinos. 749
- leges duas se a Deo accepisse volunt Judæi. 759
- oralem quando inceperunt scribere Judæi. 759
- qua de causa id ab illis fuerit factum. 759
- lex ab impio Apostomo quo tempore exusta. 800
- ejus lectio nono die Julii fuit interdicta. 815
- quare id a Rabbinis excogitatum. 815
- Lepra purgati homines ubinam excipiebantur. 42
- Leprosi holocausta qualia dicebantur idonea. 543
- hostia pro peccato quo nomine immolari debuit. 616

- _____ ungues quare erant sepeliendi. 649
- Leprosus** nihil muneris ad altare mittebat. 175
- _____ inquinatio erat quam omnes alii im-
mundi. 177
- _____ sub qua poena montem ædis non intra-
bat. 179
- Levitæ** ubinam excubias agebant in templo. 71
- _____ velint nolint parati debebant esse ad sa-
crum ministerium. 101
- _____ imo ad omne quod requirebatur. 101
- _____ eorum officia & munera. 102
- _____ quot ad minimum voce quotidie cane-
bant. 102
- _____ quinquennio ministerium discere debe-
bant. 105
- _____ quamdiu in templo servire debebant. 105
- _____ quis eos in curias viginti quatuor distri-
buit. 106
- _____ altaris munera obire non debebant. 106
- Libamina** de fructibus non decimatis offerre non
licebat. 267
- _____ nec de proventu novi ante sacrificatum
manipulum. 267
- _____ omnia debebant esse integra & selecta. 270
- _____ polluta quali igne in altari consume-
bantur. 272
- _____ qualia sacrificia sic dicebantur apud Ju-
dæos. 292
- _____ quando erant necessaria. 293
- _____ eorum mensuræ. 293
- _____ undenam sumebantur in sacrario. 298
- _____ in Ezechiele enumerata ad quod genus

- pertinent. 298
 — non sacrificabantur nisi interdiu. 307
 — eorum munus seorsum spondere unicuique licuit. 383
 — numquam confundebantur a sacerdotibus. 499
 — temerata in altari sublata quare descende-
 debant. 529
 — quando dabant locum prævaricationi. 706
 — eorum eadem erat ratio atque victimæ
 in prævaricatione. 737
 — eorum sanctitas sita erat in ipso corpo-
 re. 737
 — de eo an unquam detrahi potuit. 588
Libationum pretia quibusnam solvebant Judæi
 in sanctuario. 135
 — tesseras quales hi accipiebant. 136
Libris de duobus quare sacerdotes prælegere
 non debebant. 676
Ligno sacrato uti quando sacerdotibus permette-
 batur. 748
 — in ejus cellis perquirebant Judæi pa-
 nem fermentatum. 845
Lignum quare ad ædificium templi non adhibe-
 batur. 7
 — quod cariem contraxerat sacrificio in-
 idoneum erat. 41
 — eorum sacrificia qualia fuerunt apud
 Judæos. 130
 — in usum sacrificiorum cadere quibus
 erat de mandatum. 130
 — quomodo privatus vovere poterat. 143
 — ejus duo segmenta in altari componere
 idem

- idem est ac hostiæ membra adolere. 222
—— hoc etiam sacrificii genus dicebatur. 222
—— ad altare ferre an privati poterant. 223
—— qualis generis in altaris foco consume-
batur. 270
—— inquinamento pollutum non redime-
batur. 271
—— pro foco altaris cujus debebat esse lon-
gitudinis & latitudinis. 276
—— ejus ex voto incerto quantum offerri
debuit. 400
Locus ad urenda sacra quod duplex erat in templo. 330
—— victimæ quomodo cogitando mutari
poterat. 596
Locustæ cum essent in terra plorare ac clangere
ubinam debebant Judæi. 778
—— eas inter publicas calamitates numera-
re solebant. 786
—— earum causa jejunia instituebantur a Ju-
dæis. 790
—— earum quatuor numerabant genera. 790
Logus Hebræorum qualis mensura fuit. 86. 93
—— par erat Attico sextario. 296
Lucernæ quot fuerint in candelabro aureo. 23
—— quomodo quotidie a sacerdotibus ac-
cendi debuerunt. 443
—— quibus caeremoniis hoc fuit peractum. 444
—— a quibus sacerdotibus. 444
Lucernam quare accendant Judæi die expiatio-
num. 836
—— ea panem fermentatum quomodo per-
qui-

- quirere tenebantur illi. 844
 ——— quo tempore & hora illud fieri debuit. 844
 ——— quibus in locis illud debuit investigari. 844
Lugentes ad lævam templi ambulare debebant. 57
 ——— eos quomodo summus sacerdos adire poterat si veller. 119
 ——— quomodo se gerere debebant apud Judæos. 120
 ——— quinam & quando dicebantur apud Judæos secundum legem. 173
 ——— quamdiu erant ex instituto Sapientum. 174
Lustrationem corporis omittere sub qua poena non debebant sacerdotes. 183
Luxatum membrum. v. membrum.

M.

- M** Achabæi undenam hoc nomen acceperunt. 43
Macmas oppidum ubinam olim fuerit in Palestina. 276
Mastra (in) subigebantur massæ duæ fermentati panis tempore Paschatis. 851
Magistrum suum metuere quousque Judæi volunt. 834
Majemonides describitur & laudatur. 764
 ——— ejus varia scripta. 764
Malagma quale non fuit necesse tempore Paschatis remove. 865
 Ma-

- Manipulus agitationis quare ita fuerit dictus. 294
- agitationis quo die Paschatis fuit im-
molatus. 470
- e terra Israelitica adferri debuit. 470
- quo tempore meti oportebat. 470
- e quali frumento esse debebat. 471
- quare de arvis ad Austrum spectantibus
ad ferri debuit. 471
- agitationis mensura si quantulumcun-
que augeretur aut minueretur temeratus erat. 588
- Manu quomodo pugillum plenum e fertis deme-
re debebant sacerdotes. 578
- manus & pedes quoties abluere debebat
summus sacerdos in die expiationum. 659
- quomodo id facere debebat. 659
- ambas juvenco imponere debebat sa-
cerdos in die expiationum. 679
- quoties id facere debebat. 679
- quibus adjunctis precibus id perageba-
tur. 679
- duas victimæ suæ capiti imponebat
quisquis sacrum piaculare facturus. 684
- in calida lavare diebus jejunii quomodo
Judæis licuit. 795
- manibus illotis cibum capere quare erat
prohibitum. 894
- Manus consecratæ quales dicebantur apud Judæ-
os. 6
- communes quales. 6
- imponere membris victimæ cui compe-
tebat. 125
- hoc in quibus sacrificiis locum habe-
bat. 125

bat.	125
_____ lavare extra labrum quare sacerdotibus non licuit.	200
_____ manu dextra operari oportebat sacerdotem & non sinistra.	202
_____ quare.	202
_____ earum vitia quot numerabant Judæi.	211 216
_____ ita vocare solent Judæi pedes anteriores pecudum.	238
_____ quibus victimis imponere solebant Judæi.	302
_____ quibusnam inter Judæos id permittebatur.	303
_____ quibus hostiis publicis manus imponebantur.	304
_____ ubinam eas imponebant victimis.	304
_____ quomodo id faciebant.	305
_____ quo tempore.	308
Mare magnum quid Judæi vocare solebant.	9
_____ quare ita ab illis vocabatur.	10
_____ salinarum quale dicitur a Rabbinis.	544
_____ diversa habebat nomina inter illos.	544
_____ ubinam erat situm.	544
_____ se commissurus qui erat quomodo explorabat domum ante solennitatem Paschatis.	853
Mares & fæminæ volucrum in victimis uno & eodem loco habebantur.	244
Maris Salomonei in templo descriptio.	201
Massa non fermentescit quamdiu quis contrectat eam.	872
Materia, quæ erat ærarii sacri in extruendo templi ædificio impendi non poterat.	747
	Ma-

Matrimonium summi sacerdotis quibus regulis circumscriptum erat.	123
Mel quare altari prohibebatur a Deo.	263
Melle subigere massam ad solennitatem Paschatis an licebat.	874
Membra immundæ bestiæ altari adolere sub qua poena non licuit.	265
—— victimarum ubinam saliebantur a sacerdotibus.	269
—— luxata sacrificiorum ubinam projiciebantur.	321
—— hostiarum si rumpendo ab altari defluisissent non restituebantur.	321
—— holocausti quomodo sacerdotes ad collem altaris transferebant.	324
—— aliqua pecudis in holocaustum consecrare solebant Judæi.	391
Membranam victimæ abominandæ sub qua poena comedere non licuit.	642
Memoria si exciderat quod votum erat, quomodo tunc solvendum.	398
Mensa cui panes propositionis imponebantur ubinam in templo.	6
—— debebat semper esse ex aliquo metallo.	11
—— ejus quam exacta descriptio.	25
—— panibus propositionis quoties instruebatur.	455
—— quomodo hæc a sacerdotibus initiabatur.	456
—— ejus longitudo, latitudo & altitudo.	459
Mensæ duæ ad fores templi cui usui.	27
—— e qua materia factæ.	27
---	pro

- pro victimis ubinam in templo fuere. 45
- Mensam efficere, quæ templi mensam imirabatur quare non licuit. 61
- quare hodie in aliqua parte vacuum relinquant Rabbini. 815
- Menstruosis mulieribus montem ædis ingredi non licuit. 69
- Mensuræ Judæorum ovis gallinaceis definiuntur. 93
- liquidorum quomodo vocabantur. 95
- siccorum quomodo. 95
- sanctuarii quid consecrabant. 532
- Merces prostibuli ab altari prohibebatur. 247
- qualia ita fuerunt dicta a Judæis. 258
- Mergere manus & lavare quomodo differebant 198
- Milium inter res fermento subjectas censebatur a Judæis. 866
- ejus farina jam subacta an uti licuit tempore Paschatis. 866
- Mina quale pondo fuit apud Judæos. 96
- Minister in aëre suspensus, si jugularet victimam temerabat eam. 507
- Synagogæ qualis creabatur a Judæis. 801
- Miracula in exitu ex Ægypto quando narrare debebant Judæi. 884
- quibus illa narrare debebant. 884
- Mischna Judæorum quis primus in lucem ediderit. 760
- qualis liber sic fuerit ab illis dictus. 814
- ejus lectio nono die Julii interdicta est. 814
- Mo-

- Mobilia**, quæ redimenda erant, a quibus æstimari debebant. 234
- Mons** si fuisset adoratus eo tamen uti quo usque Judæis permissum erat. 257
- quare. 257
- Montis templi** quam exacta descriptio. 38
- montem ædis ingredi propter quas causas non licuit. 57
- Morbi** contagionem inter calamitates publicas numerabant Judæi. 789
- Morborum** genera quatuor ob quæ bestia in Sanctuario non poterat immolari. 239
- Moria** mons templi a Judæis dicitur. 38
- qualis pars montis Zionis olim fuit. 48
- Mortuorum** nulla expiatio est secundum Hebræos. 614
- eorum ad sepulcra quare in jejuniis ob pluviam pergebat populus. 817
- Mortuus** pernoctare non debebat Hierosolumæ. 63
- talem intra montem ædis inferre non licuit. 64
- quousque a Judæis dicebatur immundus. 178
- Moses** secundum Judæos Rex fuit. 52
- מצדה** non solum præceptum, sed & rem piam significat. 57
- משפח** in lege quid proprie significat. 148
- Mulier** si viro aliquid pro concubitu dedisset, id altari permittebatur. 258
- agitationem sacrificii facere non debebat. 349
- quo casu ipsi id licuit. 349
- hostiæ pro peccato non imponebat manus.

- nus. 538
 — feminis fluxionem passa qualia debebat
 offerre sacrificia. 547
 — ejus vota varia quomodo in sacrificium
 offerenda. 574
 — prægnans non erat obligata ad jejunia
 publica. 780
 — cum iis quomodo agere solent Judæi. 830
 — prægnans quando die expiationum co-
 medere poterat. 830
 — viro recens nupta die expiationum val-
 rum lavare poterat. 832
 — quamdiu illa dicebatur recens nupta. 832
 — quamdiu manum unam abluere debe-
 bat. 832
 — quare id ei erat permissum. 832
 Mulieris sacerdotis fertum an potuit comedi. 372
 Mutare pronuntiata sacra nulli Judæorum un-
 quam licuit. 341
 — quare. 341
 Mundissimus locus qualis dicebatur in scriptura. 355
 Muri Hierosolymæ quo tempore in secunda e-
 versione rupti. 808
 Muria, an Paschate apud se retinere poterant Ju-
 dæi. 864
 Murus intergerinus inter Sanctum & Sanctum
 Sanctorum non fuit in templo secundo. 130
 — qualis in templo primo fuerit. 130
 Mulcarum causa jejunium publicum quare non
 instituebatur a Judæis. 790
 Musi-

Musicum instrumentum v. instrumentum.
Myrrha quomodo a Rabbiniis describitur. 86

N.

NAblia quot adhibebantur in cantu templi. 103

Nabuchodonozor Rex Babyloniorum, quo tempore Hierosolumam obsedit. 808

Nasus. Vitia quot numerabant Judæi. 210. 215
——— ejus vitia in pecude quot numero erant 236

Navi (in) naufragium facientes quomodo Judæi debebant implorare misericordiam Dei. 780

Nazaræi holocausta qualia dicebantur idonea. 543

——— unius de sacrificio quod superesset quomodo impendebatur. 547

——— Cæsaries. v. Cæsaries.

Nazaræus quas ob causas sese tondere jussus est. 181

——— quum Nazaræatum compleverat quale sacrificium offerre debebat. 345

נדבה quid proprie significat apud Rabbinos. 000

Neomeniis quare jejunium non incipere debebant Judæi. 780

Nævum victimarum sanctiorum quando prævaricationi locum dare poterat. 707

Nicanoris portæ v. portæ.

Nidus promiscuus & nidus explicate designatus quomodo differant. 572

——— nidum quale par avium vocabant Rabbini.

- pure dictum qualem ita appellabant. 547
- nido in arbore sacro uti an licuerit. 549
- Noah ubinam egressus ex arca altare ædificavit. 729
- Noba fuit tertius locus extruncti tabernaculi. 14
- quamdiu steterit. 3
- Nocte manus sacerdotum profanæ fiebant. 199
- quousque comedere poterant Judæi die jejunii. 780
- si tamen dormierant non amplius licebat comedere. 780
- Noctem ante diem expiationis quomodo transigere debebat summus sacerdos. 657
- Nomen tetragrammaton v. Jehova.
- victimæ quomodo sacerdotes cogitando mutare poterant. 596
- imprudenter mutare pro nihilo ab illis habebatur. 611
- Jehova quoties pronuntiabat summus sacerdos in die expiationum. 663
- quomodo illud tunc temporis pronuntiabat. 664
- Novacula ad rondendum non usurpabat summus sacerdos. 121
- Numerare dies Pentecostes v. Pentecoste.
- Nummi olim non numerabantur, sed appendebantur. 85
- Nutrices jejunia publica non observabant. 780
- quo tempore tamen debebant jejunare, 796

O.

- O**blatio prima sacerdotis qualis erat. 125
Occidentem inter & Orientem Jerusalem,
 quare alvum exonerare non licuit. 60
Obfonia in sabbatum quando comparari debue-
 runt. 797
Obstructa volucris qualis dicebatur a Judæis. 561
 — talis oblata cadaveris instar erat ad o-
 mnia. 561
Oculi vitia quot & qualia numerabant Judæi in
 homine. 209 214
 — qualia & quot vitia numerabant in pe-
 cude. 236
Oesophagum quomodo vocare solent Rabbini. 507
 — volucris in oblatione ungue refecabant. 561
Offerre victimam noctu extra atrium jugulatam
 quare sacerdotibus non licuit. 416
Oldæ Prophetissæ sepulcrum quare fuerit Hiero-
 solumis. 63
Oleum unctionis non fuit in secundo templo. 29
 — in libamina ubinam reponebatur in
 templo. 42
 — unctionis quomodo præparavit Moy-
 ses. 84
 — a privatis fieri quare non licuit. 87
 — privati hoc oleo non ungebantur. 88
 — quinam eo ungi debuerunt. 88

- _____ profanum altari consecrare sub qua
pœna non licuit. 271
- _____ pollutum quare numquam redimeba-
tur. 271
- _____ quale altari non fuit idoneum. 274
- _____ in sacrificium undenam venire facie-
bant Judæi. 276
- _____ libaminum qua mensura metiebant sa-
cerdotes. 296
- _____ quantum ejus ex voto in certo offerri
debuit. 400
- _____ quantum ejus ad minimum offerre de-
bebant Judæi. 408
- _____ quot ejus logi primo tabernaculorum
die, si in sabbathum incideret, offereban-
tur. 408
- _____ in atrio fertis immisceri debuit. 579
- _____ si extra fieret fertum temeratum erat.
579
- _____ quis nam illud facere debebat. 579
- _____ profanum ferta temerabat. 579
- _____ ejus sextarii duo fertum temerabant.
586
- _____ ejus logus a quibusnam offerri debuit.
706
- _____ quando dabat prævaricationi locum.
706
- _____ eo subigere massam ad solennitatem
Paschatis non licebat. 874
- _____ Olivi genera quot fuerint inter Judæos. 278
- _____ qualia ad usum candelabri erant idonea.
279
- _____ genera qualia ad libationes erant ido-
nea. 280
- _____ Olus

Olus amarum tempore Paschatis non licuit ab-
forbere. 878

—— quid Judæi de hoc comedentes narrare
debebant. 886

—— quale præceptum hoc dicitur a Rabbi-
nis. 886

—— qualia olera ita dicebantur. 886

—— neque coctum, neque elixum, neque
conditum debebat adhiberi. 890

Onyx quid dicebatur apud Rabbinos. 97

Operarii templi quales debebant esse. 68

Operatio illoti sacerdotis etiam summi profana
erat. 196

Operationes quales quatuor in templo inter se
erant copulatæ. 609

—— earum in templo qualis fuerit difficilli-
ma. 681

Operationes quales in sanctuario hominem alie-
num poena mortis dignum faciebant. 221

Oppida quare sanctiora dicebantur quam reli-
qua terra. 62

Opus plumarii quid dicebatur in lege. 145

—— artificis quid. 145

—— qui fecerat sabbato lapidibus obrueba-
tur. 820

Ordine (de) sacerdotum quinam cognoscebant.
207

—— quomodo id factum. 207

Ordo in sacrificiis offerendis qualis observaba-
tur. 489

—— operationum in die expiationis qualis
erat. 677

Oris vitia quot Judæi in homine numerabant.
210

Oryza inter res fermento subjectas censebatur a
Judæis. 866

— ejus farina uti licuit etiam subacta tem-
pore Paschatis. 866

Ossa mortui transferre per Hierosolumam non
licuit. 63

— victimarum quæ medullam non habe-
rent, non erat necesse cremari. 647

— excipe hic ossa agni Paschalis. 647

— victimarum sanctiorum quando dabant
prævaricationi locum. 707

— holocausti ex altari quæ eruperant quan-
do dabant prævaricationi locum. 708

Ostii vestibulum in templo secundo descriptio.
34

Ostiola parva duo in templo secundo, cui usui
fuere. 33

Oves lato dorso Hebrone pro holocaustis addu-
cebantur. 275

Ovis qualis immolabatur pro idololatriæ piacu-
lo. 989

— (ex) animantium altari sacratarum uti-
litatem capere non licebat. 705

P.

Pacifica sacrificia e quibus animalibus debe-
bant fieri. 287

— si gentilis offerret quomodo offereban-
tur. 301

— quo tempore ea jugulari poterant. 313

— eorum quot erant genera apud Judæos. 345

- privati hominis quadruplicia erant. 345
- sacrificia quomodo mactari debuerunt. 346
- sacrificia quo die debuerunt comedi. 355
- vovere unicuique licuit. 383
- Pacificorum sacrificiorum quod superesset quomodo impendebatur. 547
- Palæ altaris holocausti ex auro debebant esse. 12
- Pallium summi sacerdotis totum erat Hyacinthinum. 148
- quomodo erat factum. 148
- aspersum sanguine hostiæ pro peccato, quomodo lavabatur. 342
- quomodo si foris contaminaretur. 342
- Palpebra perforata pro vitiosa habebatur a Judæis. 209
- etiam fissa vel incisa. 209
- quot in iis vitia numerabant Judæi. 214
- Panes propositionis ubinam in templo erant. 6
- quare propositionis panes facierum dicantur. 6. 458
- propositionis quomodo in mensa dispositi. 26
- propositionis quomodo in solennitatibus distribuebantur. III
- eos fermentare sub qua poena non licuit. 375
- quinam eos inter se partiebantur. 452
- quando illud comedebant sacerdotes. 452
- quot singulis sabbatis in mensa ponebantur. 455

- _____ singulorum pondus quale debebat esse. 455
- _____ quomodo in mensa fuerint ordinati. 456
- _____ quomodo eos conficiebant. 457
- _____ quare debebant esse azymi. 457
- _____ ubinam subigebantur. 457
- _____ qualis figuræ debebant esse. 458
- _____ duo oblationis tempore Pentecostes undenam afferri debuerunt. 479
- _____ quare hi debebant esse fermentati. 481
- _____ quales per excellentiam panes duo fuerunt dicti. 464
- _____ nunquam sacrificari possunt sine victima Eucharistica. 406
- _____ agitationis quales dicebantur a Judæis. 283
- Panum ad Pentecosten offerendorum operatio,**
ad quos sacerdotes pertinebat. 111
- _____ de reliquiis, qui sacrificio Eucharistico adhibebantur quid agendum. 546
- _____ panes duo Pentecoste in frugum primitias offerendi erant. 588
- _____ horum si mensura quantulumcunque augeretur aut minueretur temerati erant. 588
- _____ propositionis mensura si augeretur aut minueretur profani erant. 588
- _____ panis in hostias pro gratiarum actione si amitteretur alium offerre debebant. 592
- _____ si is post hostiæ Eucharisticæ jugulationem frangeretur, temeratus erat. 593
- _____ Eucharistiæ si crustatus non erat antequam jugularetur hostia, sacratus non erat. 595
- idem

idem dicendum de ariete Nazaræi. 595
panes Eucharisticos sub qua pœna im-
mundus comedere non poterat. 641

propositionis quando dabant prævari-
cationi locum. 706

duo Pentecostes quando dabant præva-
ricationi locum. 706

quando evadebant abominandi. 714

panes propositionis quando evadebant
abominandi. 714

panem mucidum an tempore Paschatis
removere debebant Judæi. 865

panis coctus in aqua lixari potuit tem-
pore Paschatis. 867

azymus. v. azymus.

fermentatus. v. fermentatus.

Panis Eucharisticus quomodo fuit confectus.
349

separatus ex Eucharistia pro dubia obla-
tione habebatur. 348

qualis ad arietem Naziræi adhibebatur.
352

ubinam fieri debuit. 352

ordinarius Judæorum cujus erat figuræ.
458

an quadratus etiam inter gentiles in usu
fuerit. 459

Pannis oblitus ministrans sacerdos quali pœna
dignus erat. 168

Papavere condire massam ad solennitatem Pa-
schatis licet. 874

Paries templi quantum loci a templo diffitus e-
rat. 5

parietes sancti in templo secundo sex
erant.

- rant. 32
- _____ supra portam templi quare valde de-
pressus. 50
- Particula ferri quam magna adoleri poterat. 581
- Partus hostiæ pro peccato quomodo debebat
mori. 533
- _____ victimæ, quare matris ubera non de-
bebat sugere. 715
- _____ bestię decimæ quare non debebat sugere
matris ubera. 715
- Parva quidnam per illud intelligebant Judæi. 46
- Parvulus nunquam victimas jugulare debebat. 504
- _____ quare id fieri non poterat. 504
- Paschæ nox prima quomodo a Judæis debebat
observari olim. 890
- _____ quomodo nunc mensa ab iis instruitur. 891
- Paschatis tempore qualia sacrificia quotidianis
addebantur. 470
- Pater senatus quisnam olim a Rabbini diceba-
tur. 800
- _____ quisnam hodie ita dicatur ab illis. 800
- Pateræ sanctuarii & liquida & arida consecra-
bant. 531
- שֶׁמֶט de quali abominatione victimarum dica-
tur. 597
- Pavimentum atrii templi quale debuit esse. 7
- Pecudes minores quales dicebantur a Judæis. 287
- _____ a quo die ad omnia sacrificiorum genera
erant idonei. 287
- _____ a qua hora. 388
- Peco-

Pecora immunda vovere quare Judæis non li-
cuit. 393

_____ indefinite vota, quale sacrificium offe-
rendum erat. 398

_____ qualia a Judæis tempore indigere dice-
bantur ex se. 412

_____ qualia ratione Dei. 412

Pectus quid dicebatur a Judæis in omni animan-
te. 347

_____ pacificorum a sacerdotibus maribus &
foeminis comedebatur. 354

Pecunia seposita in victimas quando dabat præ-
varicationi locum. 716

_____ seposita in Nazaræatu ex ea utilitatem
capere nullum licuit. 716

_____ in hostia pro peccato seposita quando
projiciebatur in mare salinarum. 717

_____ in pacificorum pecunia non erat præva-
ricationi locus. 718

_____ in nidorum pecunia quomodo erat præ-
varicationi locus. 718

_____ quid de ea fieri debuit. 718

_____ cujus hostiæ in mare salinarum proj-
cienda erat. 544

_____ hostiæ pro peccato si amissa esset, quid
agendum. 544

_____ quid si postea reperiretur de ea agen-
dum esset. 545

_____ secreta in furtum peccatoris quid de ea
quod reliquum erat agendum. 546

_____ sacra deposita apud aliquem qui eum in
usus suos expenderet, is prævaricatione tene-

batur. 746

Pecuniam in vestimentis habere in templo non
licuit.

- licuit. 56
 Pede nudo in sanctuario ministrabant sacerdotes. 157
 Pedes quot habuerit candelabrum sanctum. 21
 ——— victimarum quomodo lavare solebant sacerdotes. 323
 ——— & manus quoties abluebat summus sacerdos in die expiationum. v. manus.
 Pedibus ire debebant sacerdotes ad aspergendum sanguinem. 508
 ——— nudis sacerdotes oportebat insistere in templi pavimento. 657
 ——— undenam hic ritus fuerit natus. 657
 ——— pedes in calida lavare diebus jejunii Judæis licuit. 795
 Pediculus inter vestimenta & corpus sacerdotis intercedere non debebat. 157
 Pedum vitia quot in homine numerabant Judæi. 211. 217
 ——— vitia in bestiis qualia numerabant Judæi. 238
 Pelles victimarum ubinam saliebantur. 46. 269
 ——— ea victimas exuere homo alienus poterat. 223
 ——— hostiarum non detrahebantur usque dum sanguis fuerat sparsus. 319
 ——— omnium victimarum sanctiorum sacerdotis erant. 319
 ——— victimarum minus sanctarum redire debebant ad Dominos. 319
 Pentecoste quomodo in Talmude appellatur. 104. 478
 ——— ejus dies quomodo numerare solebant Judæi. 477
 ——— qua-

- qualia habebat sacrificia præter ordinaria. 478
- Pergulam** ædificare ad similitudinem vestibuli interdictum erat. 61
- Periodos** (in) quatuor dividunt Hebræi annum solis cursum. 798
- quomodo unaquæque nominatur. 798
- quot menses unaquæque complectebatur. 798
- Perquirere** quo tempore debent Judæi panem fermentatum. 854
- si ille dies in sabbatum incidat, quid faciendum. 855
- quali precationis formula antea debebant uti Judæi. 856
- Pestilentia** urgente plorare ac clangere debebant Judæi. 777
- eam inter publicas calamitates numerare solent Judæi. 786
- quando proprie dicebatur esse in urbe aliqua Judæorum. 788
- si fuerit in terra Israëlitarum, etiam Judæi exules jejunare debebant. 788
- Philosophi** quare ita fuerunt dicti a Judæis. 794
- Phylacteria** quid vocare solent Judæi. 154
- quem usum habeant inter illos. 154
- cum iis rem divinam facere sacerdoti non licebat. 157
- Piaculi** indigentes quinam dicebantur a Judæis. 61
- quousque hi tabernaculum ingredi poterant. 179
- Piaculare** sacrum emere argento sacro sub qua poena non licuit. 739
- Pia-

- Piacularia** sacrificia quo tempore diei fieri poterant. 427
- Piaculum** semper quare debebant Israëlita. 616
- Piscina** (in) quali panem fermentatum perquirebant Judæi. 845
- Placentam** quid vocare solebant Judæi. 296
- _____ placentæ summi sacerdotis quomodo præparari debuerunt. 377
- Placentas** sacrificii pro gratiarum actione diminui aut augeri non debuerunt. 588
- _____ quid ita vocare solebant Judæi. 592
- _____ quales cum hostia Eucharistica jungentur. 592
- _____ si una horum frangeretur, omnes temerabantur. 593
- _____ quadraginta hostiis Eucharisticis adhibita. 593
- _____ ex his singulæ decem differebant a reliquis. 594
- _____ quot ex his Deo erant offerendæ. 594
- _____ reliquæ quem in usum erant destinatæ. 594
- _____ signis impressæ quare Paschate esse non debebant. 872
- _____ figuras tamen qui & quomodo imprimere poterant. 872
- _____ azymæ ad Pascha in quo catino debebant coqui. 875
- _____ has quomodo benedicebant Judæi. 894
- Plenum pilum** qualem mensuram vocabant Hebræi. 19
- קֶטֶף** quid proprie est in stomacho. 146
- Plumas** avis victimæ abominandæ sub qua peccata comedere non licuit. 642
- Plu-

Pluviam quomodo jejunia petebant Judæi. 785

— ejus ob detectum quale jejunium instituebatur a Judæis. 792

— ejus tempus quando adveniebat in terra Israëlita. 792

— v. imber.

Pocula vini quot potare debebant Judæi tempore Paschatis. 887

— quinam id facere tenebantur. 887

— quot vini in unoquoque poculo debebat esse. 887

— preces quales ad singula pocula adhibendæ. 888

— quantum an in coena Paschali sit necessarium. 897

Pœna qualis ferebatur de sacris temeratis. 642

— qualis de sacrificiis Ethnicorum. 643

Pœnitentiæ signa qualia debebant dare Judæi. 778

Pollex in Sanctuario quare non porrigebatur. 449

Pollutus si templum ingrederetur, quali pœna erat oboxius. 180

— quali si contumaciter ingrederetur. 180

— tactu hominis mortui non lustratur cum se die expiationum in aquam immergit. 833

Pomaria Hierosolomæ habere quare non licuit. 63

Pomis se refrigerare die expiationum licuit. 834

Pomum quid in altari dicebatur a Judæis. 433

Pondera cuncta quare in Sanctuario servabantur. 86

— etiam apud Gentiles. 86

Pon-

- Ponticuli duo circa altare cui usui erant. 19
- Portæ magnæ in templo secundo descriptio. 33
- Nicanoris qualis dicebatur. 40
- Nicanoris in qua templi parte erat
fita. 69
- Nicanoris quare superior fuerit dicta. 133
- templi cuius jussu fuerunt apertæ. 132
- Portionem qualem de victimis habebat sum-
mus sacerdos. 124
- Potio etiam in jejuniis Judæis simul cum cibo
interdicitur. 822
- Præcepta non solum sed etiam judicia erant cu-
stodienda a Judæis. 750
- judiciis non sunt inferiora. 750
- qualia in scriptura sic dicantur. 750
- iis observandis homines probi vitam æ-
ternam consequuntur. 751
- Præceptum affirmativum vulgo jubens vocabant
Romani. 2
- negativum sive lex vetans quale dicatur. 107
- Prædones (propter) singuli homines jejunium
die sabbati instituere poterant. 780
- Præfecti sacerdotum quot numero erant. 115
- cui usui inferviebant. 115
- his mortuis quinam ei substituebantur. 116
- quindecim in sanctuario quibus rebus
erant præpositi. 131
- eorum adjutores quales. 131
- temporibus describendis eorumque
munus. 132
- qui clausis portis præerat. 132
- qui

— qui custodiis præerat. 132

— qui præsidebat cantoribus. 132

— qui præsidebat cimbalo. 134

— qui sortibus præerat. 134

— qui pullis præerat. 134

— qui sigillis præerat. 135

— sacerdotum, qui ægrotantes curaret. 137

— qui curaret puteos, tam veteres, quam

novos. 137

— qui artificibus panum propositionis

præerat. 137

— qui artificibus suffimenti præerat. 138

— qui velis texendis præerat. 138

— qui apparatui sacerdotalium vestium

præerat. 139

Præfectus montis ædis quisnam ita dicebatur. 71

— quomodo puniebat dormientes sacer-

dotes. 72

Prægnantes quo tempore jejunare debebant in-

ter Judæos. 796

— etiam jejunium nono die Julii servare

debeant. 814

Præparari quomodo debuit manipulus agitation-

is. 473

Præputia arborum an semper cremanda erant. 648

Prævaricatione prudens sciens obstrictus verbe-

ribus mulctabatur. 697

— imprudens obstrictus quomodo mulcta-

batur. 697

Prævaricationi non erat locus nisi de rebus e ter-

ra evulsis. 726

Pre-

Precatio solennis qualis dicebatur apud Judæos.	58
Preces quatuor quando singulis diebus recitabant viri stationis.	128
— viginti quatuor quibus jejuniis recitare debent Judæi.	797
— ut fundat in jejuniis quisnam dignus dicebatur.	801
Pretium canis ab altari prohibebatur.	248
— quid ita dicebatur a sacerdotibus.	261
Primogeniti redempti quomodo in macello didi poterant.	235
Primogenitus animans quamdiu potuit comedi.	554
— a solis tantum sacerdotibus.	554
— asini quare erat sepeliendus.	609
Procellæ si in ædificiis eruendis habitatores opprimant jejunium indicitur.	791
Profestum quid vocare solent Judæi.	708
Prophetarum lectio nono die Julii interdicta erat.	814
Profelyto inquilino locum dare in Jerusalem quare non licuit.	63
Profelytus stante templo quomodo quis evadebat.	284
— inquilinus qualis dicebatur a Judæis.	861
— an talis poterat habere in æde sua panem fermentatum tempore Paschatis.	861
— justitiæ quisnam dicebatur a Judæis.	862
Prostibuli merces. v. merces.	
שבשב quid significabat apud Judæos.	33
— quot erant in templo secundo.	33

- Publicæ calamitates. v. calamitates.
- Pueri nati annos novem & decem quomodo jejunant in die expiationum. 830
- nati annos undecim eo die solidum jejunium debebant facere. 830
- quando habentur instar majorum natu ad præcepta omnia. 831
- qui nondum habent novem annos die expiationum jejuniis non sunt macerandi. 831
- ægrotantes tristius curantur quam ætate provecti. 831
- ad quales jejunia publica non spectabant. 780
- Pueros instituere doctrina legis omnibus anteponebant Judæi. 8
- Puerperæ qualia holocausta dicebantur idonea. 543
- ea non poterat turturem & pullum columbinum offerre. 575
- quales calcis uti possunt die expiationum. 835
- Puerperis montem ædis ingredi non licuit. 64
- Pugillus plenus e quibus fertis offerri debuit. 372
- ferti corruptus si pars ejus in altari inflammata esset, totus in altari sustollendus erat. 528
- per hominem alienum in altare sublatu descendebat. 529
- pugillum plenum e fertis quis eximere debebat. 578
- ubinam sacerdos id recte facere poterat. 578
- si per atrii pavementum dispersus esset iterum debuit colligi. 578

- pugilli duo thuris fertum temerabant. 580
- unius ferti commisceri potuit cum pugillo alterius ferti. 586
- plenus de suffimento ubinam eximebatur in die expiationum. 587
- plenus & thus reddebant ferti reliquias sacerdotibus licitas. 635
- e ferto exemptus quando dabat præviationi locum. 714
- thuris. v. thus.
- Pulli** grandiusculi columbarum quare non debebant immolari. 245
- quo tempore in victimam offerri debebant. 245
- undenam Judæi hos supportabant in sacrificium. 276
- Pullos** pro sacrificiis quomodo vendebant. 135
- Pullus** avium in sacrificium destinatus si avolasset quid faciendum. 569
- si inter hostias volucres evolasset, quid tum faciendum. 569
- si, postquam avolasset, rediret, quid tum faciendum. 571
- Pulmenti** quantum comedere poterant jejunantes. 784
- Pulverem** pedibus inhærentem in templo habere non licuit. 56
- etiam inter vestimenta & corpus sacerdotis intercedere non debebat. 157
- sub qua pœna illis hoc fuit vetitum. 157
- Punctum** album in pupilla pro vitio oculi ducebatur. 210
- quale proprie ita dicebatur. 210
- Puteo

Puteo (in) si quid est fermentari panis, nemo
die Paschatis tenetur eo descendere. 850

Q.

Quadratum esse omnino requirebatur in al-
tari. 21

Quadrupes qui hominem occidisset immo-
lari non poterat. 247

_____ ad cultum idoli destinata quando teme-
rabatur. 256

_____ soli mares quare admittebantur in ho-
locaustum. 287

_____ numquam offerebatur de hostia dubia
pro peccato. 563

Quæstores quor erant inter sacerdotes Judæos. 115

_____ eorum munus. 116

Quartarius qualis mensura apud Hebræos fuit. 93

_____ quare olim fuerit in sanctuario. 94

_____ quartam partem logi capiebat. 352

Quercinæ trabes quinæ in templo cui usui. 34

R.

Rabbinorum scripta quomodo Ecclesiæ
Christianæ prodesse possunt. 776

Rau Academia Babylonix princeps quales con-
scripsit libros. 760

Rationale summi sacerdotis quomodo erat fa-
bricatum. 149

- _____ quomodo responsa dare solebat. 159
- Receptaculum cineris** qualis locus erat extra Hierosolumam. 330
- _____ quales hostiæ ibi cremabantur. 330
- Reges quomodo & quibus in partibus corporis fuerunt uncti.** 90
- _____ si regum filii erant, quare non ungebantur. 91
- _____ eo mortuo quis ei substituebatur. 116
- _____ nec judicabant ipsi, nec judicabantur. 122
- _____ die expiationum quare vultum lavare poterant. 832
- Reliquias libaminum** quid Judæi appellabant. 136
- _____ sacrificiorum dedicationis ubinam comedebantur. 53
- _____ conclavis quid vocare solent Judæi. 740
- Reptile** si in terram repisset quomodo amovebant. 442
- Res immundæ. v. immundæ.**
- _____ profanas emere pecunia hostiæ pro delicto sub qua poena non licuit. 719
- _____ rerum altari sacratarum quidquid ex prævaricatione dissolvebatur in altaris sacra sedebat. 721
- _____ sacræ ad statum communem redigi non poterant opera. 747
- _____ pecunia poterant. 747
- Residuum** quid de victimis dicebant Judæi. 642. 598
- _____ victimarum minus sanctarum ubinam cremabant domi. 647
- _____ ubinam in viis. 647
- _____ ubi-

ubinam si hospes esset & domum Hierosolymis non haberet.	647
temeratum erat comburendum.	648
Reticulus stomachi qualis sic dicebatur.	145
Reverentia cum quali templum ingredi debebant Judæi.	59
Ritus victimarum erant alii aliis rigidiores.	552
Rogi quot quotidie in altari flagrare debebant.	662
quot in die expiationum.	662
Rosetum solum ex arboribus quare Hierosolymæ habere licuit.	63
Rostra avis victimæ abominandæ sub qua poena comedere non licuit.	642
Rubiginem inter calamitates publicas numerabant Judæi.	786
Ruinarum crebritas inter publicas calamitates numerabant Judæi.	786
Rumpere vestes sacerdotum sub qua poena non licuit.	148

S.

S abbato immunda e templo tollere licuit.	185
quomodo hoc die cum immundis faciebant in aliis locis.	185
Israelita qui hoc violasset ab eo nullum accipiebant sacrificium.	301
qua ratione hoc die operabantur sacerdotes.	451
qualia carmina edebant Levitæ hoc die super sacrificia.	468

- quot milliaria itineris facere poterant
Judæi. 672
- jejunium indicere Judæis non licuit. 779
- quomodo his diebus implorabant mi-
sericordiam Dei. 779
- propter singulos homines quomodo
hoc die jejunium fieri potest. 780
- eo die ignem domi excitare non licebat
Judæis. 797
- faciens opus quodcunque hoc die lapi-
dibus obruebatur. 820
- sabbatum & dies expiationum in qui-
bus conveniant. 821
- Sabbatum Genios quale vocabant Judæi. 472
- Sacerdotum gradus varii describuntur. 116
- Sacerdotes quare Gallinas non nutriebant. 00
- in qua domo templum custodiebant. 76
- omnes etiam si sacerdotum filii ungue-
bantur. 90
- quomodo & quibus in partibus fue-
runt uncti. 90
- e quibusnam illi eligebantur. 108
- in quot curias Moses eos distribuit. 109
- in quot David & Samuel. 109
- primas semper habebant in omnibus sa-
cris. 109
- quomodo ministrabant in solennitati-
bus. 110
- ipsi propria sacrificia facere poterant. 111
- ipsi se expiabant apud Judæos. 111
- quare multum carnis edere debebant. 137
- quo-

Index rerum & verborum. 1007

- quomodo vestiebatur. 153
- confecti liquoribus, quibus inebriandi vis inerat, sacra facere non debebant. 162
- quomodo culti in templum intrare debebant. 169
- lugentes sacrificium inchoatum perficere debebant. 173
- in immundis sacrificantes qua poena tenebantur. 187
- de die lustrati impuri erant usque ad solis occasum. 188
- vitio corporis affecti quousque in templo procedere poterant. 203
- quibus vitium inest temporale quousque. 204
- si libassent quali poena coercebantur. 204
- qui prudentes idolum coluerant nunquam amplius in sanctuario ministrabant. 225
- neque etiam qui id imprudentes fecerant. 225
- qui corporis vitio laborabant etiam de sacris quousque participabant. 361
- quales de sacris nullam habebant participationem, unquam. 362
- omnes sacrificare tenebantur ad singulas solennitates. 497
- Sacerdos Fecialis quisnam dicebatur inter Hebræos. 88
- ejus officium quale erat in templo. 89
- motus in bellum quisnam dicebatur inter Judæos. 117
- quare ejus filius ipsi non succedebat. 117
- summus quomodo sub secundo templo

- ungebatur. 99
 _____ quibusnam hostiam ad mactandum da-
 bant e sacerdotibus. 112
 _____ etiam lugens rei divinæ faciendæ erat
 idoneus. 113
 _____ quomodo & a quibus inaugurabatur. 113
 _____ a quibus creabatur. 114
 _____ duo simul quare non poterant esse. 114
 _____ qui oleo inauguratus esset anteibat di-
 gnitate ei, qui vestimentis tantum inaugura-
 tus erat. 115
 _____ eo demortuo quis ei substituebatur. 116
 _____ in quibus fratres superare debebat. 118
 _____ quali debebat esse in honore inter illos. 119
 _____ in funus propinquorum quare non ve-
 niebat. 120
 _____ an unquam vestimenta scindere pote-
 rat. 121
 _____ judicabat ipse & judicabatur a quibus. 122
 _____ quomodo adorabat in templo. 123
 _____ quomodo vestitus debebat templum
 ingredi. 154
 _____ non rite vestitus ejus sacrificium profa-
 num erat. 155
 _____ quando & a quibus rite consulebatur. 158
 _____ & privatus & sanctuario egressus re di-
 vina inchoata mortem merebatur. 172
 _____ lugens sacrificium inchoatum tamen
 perficere debebat. 173
 _____ ejus

- ejus portio ex oblationibus qualis fuit. 362
- dimidium sibi sumebat panum propositionum. 454
- in jugulationem animum intendere necesse erat. 504
- immundus qualia sacra administrare poterat. 510
- ad operandum inhabilis sacrificia temerabat. 602
- ei victimas abominandas factas dicenti quousque credendum. 650
- quare id ita sancitum. 650
- unctione olei & sacerdos multiplicatione vestium inauguratus an differebant. 653
- immundus idoneus erat ad faciendum sacrum publicum. 711
- omnes erant descripti in duas & quinquaginta curias. 794
- qualem panem azymum comedere debebat tempore Pentecostes. 881
- Diarius quomodo dicebatur a Judæis. 795
- quare ita ab illis dicebatur. 795
- summus omnia sacrificia die expiationum facere debebat. 653
- ante diem expiationis per septem dies seclusus tenebatur. 653
- si temeraretur pro eo die alter summus sacerdos cooprabatur. 653
- vigilia solennitatis expiationum vesperti multum cibi non debebat capere. 655
- si suffimentum incenderet, quod ex aromatibus suis uno careret, mortem merebatur.

tur.	694
etiam si careret herba ilia fumum exhalante.	694
etiam si sanctum sanctorum intrasset citra præceptum.	694
Sacra augentur quidem non diminuuntur.	27
sanctuarii quomodo partiebantur a sacerdotibus.	360
Sacrarium quid vocabant veteres Hebræi.	5
Sacrata ab Ethnicis reconcinando templo, quomodo dabant prævaricationi locum.	731
Sacrificia quomodo offerebat summus sacerdos.	24
prima quibus cæremoniis faciebant sacerdotes.	125
fieri non poterant, nisi is cuius erant, intererat.	126
quidquid ad illud pertinebat pro ipso sacrificio censebatur.	105
ejus tempus quomodo significabant sacerdotes.	132
publica e voto privati hominis qualia & quomodo legitima.	143
a sacerdote lugente quare & quando dicebantur temerata.	173
qualia Sabbathum elevabant qualia non.	190
sacrificiis cunctis publicis erat constitutum tempus.	191
temerata non comedebantur.	191
cuncta integra & lecta esse debebant.	228 270
ab Ethnicis qualia accipiebant.	254
omnia	300

omnia quare debebant esse de genere optimo.	275
quot eorum erant genera apud Judæos.	283
privatorum quot erant apud illos genera.	283
quot Ecclesia universa habebat.	283
hominis privati qualia fuere apud Judæos.	284
nocte offerre quare non licuit.	306
minus sancta qualia dicebantur a Judæis.	356
nulli comedebant nisi mundi & circumcisi.	357
ea quovis modo ad vescendum condire licuit.	357
aliorum quomodo in se recipere poterant Judæi.	386
omnia in templo offerri debuerunt.	408
non idonea extra atrium jugulare licuit.	411
non dicebantur nisi quæ fierent in altari.	417
ejus extra atrium facti nulla erat poena, nisi hoc esset Deo factum.	417
nulla post jube sacrificium mactari debuerunt.	427
vel ante jube matutinum.	427
sabbato qualia offerebantur.	451
sanctiora in oblatione semper erant ordine priora.	487
usu frequentiora si æque sancta semper erant ordine priora.	487
... ad	

- ad scenopægiæ festum quomodo oblata. 488
- pacifica Nazaræorum ubinam olim
— ronebantur. 41
- pro gratiarum actione quomodo fieri
— solebant. 52
- quomodo fieri poterant etiam si ædes
— secunda exstructa non esset. 54
- sanctiora comedebantur etiam in atrio
— penitus everso. 54
- minus sancta comedebantur in urbe
— mœnibus clausa. 54
- pro peccato qualia erant apud Judæos. 87
- lignorum qualia dicebantur a Judæis. 129
- piacularia quibus de causis fieri solebant
— inter Judæos. 181
- ascendentia & descendentia qualia
— dicta fuere a Rabbinis. 181
- profelyti qualia erant apud Judæos. 284
- jugia quotuplicia universa ecclesia quo-
— tidie faciebat. 284
- voluntaria duo homines societatem in-
— eundo facere poterant. 300
- Sacrificium gradatum quale dicebatur a Rabbi-
— nis. 548
- publicum quale ab illis dicebatur. 589
- vitio affectum quali sub poena comede-
— re non licuit. 633
- sacrificia die expiationis qualia olim
— fuere. 652
- e præceptorum numero volunt esse Ju-
— dæi. 151
- jure

_____ iuge quo tempore e priori templo sub-	
latum.	808
_____ quale olim sic a Judæis dicebatur.	808
Sacrorum multiplex & varia ratio erat inter Ju-	
dæos.	552
_____ e sacris quædam erant apta ad adolen-	
dum & non ad vescendum.	604
_____ quædam contra erant apta ad vescen-	
dum & non ad adolendum.	604
_____ sacra temerata qui comederet quali pœ-	
na erat obnoxius.	633
_____ quæ nulla re fiebant licita nunquam e-	
rant abominanda.	635
_____ contaminata cuncta comburenda erant.	
	643
_____ etiam omnia non legitima.	644
_____ quæ comedi fas erat ab Israëlitis.	696
_____ temerata an alicui comedere fas erat.	
	697
_____ in iis comedendis non erat prævarica-	
tionis locus.	703
_____ quidquid ex se tulissent prævaricationi	
locum dabant.	737
Sadducæorum hæresis quo tempore fuerit nata.	
	655
_____ eorum dogmata qualia fuere.	656
Sadducæi quinam dicebantur a Judæis.	163
_____ undenam primum fuerunt oriundi.	163
Sale qualia sacrificia ante oblationem asperge-	
bantur.	268
_____ sacro uti quando sacerdotibus permit-	
tebatur.	748
_____ ejus in cellis perquirere debebant Judæi	
panem fermentatum.	845
	Sa-

Salomon quare fuerit unctus in Regem.	91
—— Iarchi. v. Iarchi.	
Sanctuarium quomodo erat situm.	47
—— desertum etiam suam retinet sanctita-	
tem.	55
—— quare magni faciunt Judæi.	56
—— eversum ab inimicis quare adhuc re-	
vereri debent Judæi.	69
—— (inter) quod fiebat illegitimum quo-	
modo reputandum.	560
—— extra illud quod fiebat illegitimum quo-	
modo reputandum.	560
Sanctum quot pedes longum in secundo templo.	32
—— intrabant sacerdotes quotidie.	170
—— sed non extra tempus sacrificandi.	171
—— si introisset alio tempore quali poena	
erat obnoxius.	172
—— pro altari sæpius sumitur ab Hebræis.	528
Sanguis quadrupedis hostiæ pro peccato ubinam	
spargebatur.	17
—— volucris holocausti ubinam spargeba-	
tur.	17
—— ab altari ubinam defluebat.	18
—— altari non aspergebatur nisi de die.	306
—— hostiarum profanus erat cum sol occu-	
buerat.	306
—— victimarum quomodo excipiebatur in	
pateris.	309
—— a quibus.	311
—— ejus locus non erat idem in omnibus sa-	
cificiis.	311
—— holocaustorum ; hostiæ pro peccato &	
pa-	

- pacificorum eodem modo altari aspergebatur. 313
- ejus aspersio per digitum qualis hostia id requirebat. 315
- hircorum de idololatria mactandorum ubinam aspergebatur. 315
- residuus in digito sacerdotis ad aspergendum non erat idoneus. 337
- hostiæ pro peccato anteibat sanguinem holocausti. 487
- hostiæ pro peccato quomodo altari aspergendus erat. 521
- quando dicebatur temeratus. 521
- juveni ob ignorantiam quando temerabantur. 521
- hirci idololatriæ quando temerabantur. 521
- juveni & hirci die expiationum quomodo in sanctum sanctorum inferendus erat. 522
- quando temerabatur. 522
- si hujus aliquid in aquam decidisset altari non aspergebatur. 524
- cum alio sanguine mistus in fossam infundi debuit. 524
- victimarum sanctiorum ad Austrum exceptus, temeratus erat. 505
- victimarum oblatarum quando dabat prævaricationi locum. 707
- victimarum quare pro corpore ejus habebatur. 707
- a ministro suspenso in aëre exceptus temeratus erat. 707
- vase profano exceptus a sacerdote temeratus.

- meratus erat. 709
- a non idoneo ad operandum exceptus
temeratus erat. 709
- victimarum privatarum quando asper-
gi non debuit. 712
- hostiæ si reservaretur usque dum sol oc-
cubuiſſet temeratus erat. 713
- ejus asperſiones omnes fiebant intra
ſanctum. 659
- ſanguine fiebat ut liceret exta ſacrificari
in altari. 634
- ſanguis holocauſti reddebat carnem ejus
licitam altari. 634
- hoſtiæ pro peccato ex aue reddebat car-
nem ejus licitam ſacerdotibus. 634
- Sapientes quinam olim dicebantur a Judæis. 793
- Sapientis munus quale fuit apud Hebræos. 164
- Saron regio ubinam fuerit in Palæſtina. 276
- Sarrago & craticula quomodo a ſe invicem dif-
ferebant. 379
- Satum qualis meſſura apud Hebræos fuit. 93
- capiebat tertiam partem Medimni At-
tici. 434
- Saxa quæ eſſent ærarii ſacri in extruendo templi
ædificio impendi non poterant. 746
- Scabies viridis inſtar veſicarum turgentium fuit
ſexta plaga Ægyptiorum. 791
- ejus ob cauſam jejunium indicebatur. 791
- ficcæ ſcabiei ob cauſam jejunium non
indicitur. 791
- Scala in templo quomodo fuerit diſpoſita. 76
- Scholæ qualem coronam conceſſerunt Ju-
dæi. 76

dæi.	816
_____ quare nullæ habebantur ad extremum decimi tertii Nisan.	844
_____ ex ea discedere nemini Judæorum li- cuit.	859
שנייה quid Judæi proprie per illud intelligere solebant.	54
Scorpionum ob causam jejunium non indiceba- tur a Judæis.	790
Scripturæ lectio nono die Julii quare interdicta erat.	814
Scyphi quot fuerint in candelabro aureo.	21
_____ quomodo fuerint facti.	23
Secale inter res fermento subjectas censebatur a Judæis.	866
Sectionem magnam legis quando legebant.	129
_____ quando parvam.	129
Sedere in sancto quibusnam licuit.	46
_____ in atrio quibusnam erat concessum.	69
Segetem si quis adoravisset, fruges tum ad sacras dapes an essent idoneæ.	253
Semicorus quot Medimnos Atticos continebat.	436
Semilogus quare fuerit in sanctuario.	94
Semina contaminata si fererentur, horum pro- ventus ad libamina non erat idoneus.	272
_____ vineæ admista qualia dicebantur.	649
_____ erant humanda.	649
Seminis fluxionem qui passus erat quomodo se die expiationum lavare poterat.	832
Separati conclavis quid ita a Rabbinis dicatur.	740
Separatum ex Eucharistia quid vocare solent Ju- dæi.	348

_____ ex ariete Naziræi quid.	348
Sepeliendæ quales victimæ olim fuerunt.	649
_____ earum cinis etiam erat interdictus.	649
Septembris tertio die quare jejunium servant Judæi.	808
_____ decimo die omnes ab opere requiescere debebant.	808
_____ poena in eos qui violarunt hoc præce- ptum.	808
Septimanis singulis quoties in publica calamitate jejunabant Judæi.	779
Sepulchrorum quale jus erat apud Judæos.	62
Serere agrum sacrum impune quare licuit.	726
Sextarius Atticus est sesquilibra Romana.	246
Siclorum omnium exacta descriptio.	185
_____ fuit antiquissimus omnium nummo- rum.	185
_____ an fuerit distinctio inter sanctum & communem.	186
_____ ficius qui voverat quale sacrificium of- ferre tenebatur.	399
Siclos quot habebat denarius apud Judæos.	717
_____ talem pendere de pecuniis sacris Judæis non licuit.	739
_____ fici in singula capita imperati quomodo solvi debuerunt.	740
Sigilla quot & cui usui erant in sanctuario.	135
Signa bestiarum qualia dicebantur a Judæis.	308
_____ quales partes corporis vocabant Rab- bini.	517
Silo quamdiu steterit.	3
_____ erat prædictus locus tabernaculi in ter- ra Canaan.	3
_____ hoc tabernaculum an tecto caruit.	3

- Silva consecrata quousque dabat prævaricationi locum. 729
- Similæ pretium quis statuebat in sanctuario. 136
- Similaginem vermiculatam sub qua poena altari fecrare non licuit. 270
- ea inquinamento polluta non redimebatur. 271
- similago qualis altari non erat idonea. 273
- quomodo examinabatur. 274
- in sacrificium undenam venire faciebant Judæi. 276
- Sion. v. Zion.
- Sitin qualia foramina in altari dicebantur. 18
- Societatem in votis inire Judæis licuit. 383
- Solennitate dedicati templi non debebant jejunium incipere Judæi. 780
- Solennitates omnes Judæorum jam biduo peraguntur. 104
- eorum festo omnia debita sacra apportare debebant Judæi. 388
- poena qualis contra transgressores statuta. 388
- Solitudo illa in quam abducebatur hircus emissarius distabat ab Hierosolyma 40 stadia. 671
- Somnum capere quare inter orientem & occidentem Jerusalem non licuit. 160
- Somnum capere vigilia diei expiationum quare non debebat summus sacerdos. 655
- Sophin ubinam fuerit extra Jerusalem. 60
- Sors prima sacerdotum erat de altari purgando. 449
- secunda qualis erat. 450
- tertia qualis erat. 451

- quarta qualis erat. 451
 Sortes hircorum in die expiationum e qua mate-
 ria fuerunt factæ. 665
 ——— in quali vasculo conjiciebantur. 666
 ——— quomodo eas hircis imponebat summus
 sacerdos. 667
 ——— earum feriæ. v. feriæ.
 Sortitio sacerdotum de munere obeundo quoties
 de die fiebat. 134
 Sortito distribuebantur omnes operationes san-
 ctuarii. 448
 ——— qua ratione sortitio ista peracta fuit. 448
 ——— quo tempore. 448
 Sortitiones omnes in die expiationum fiebant in-
 tra sanctum. 659
 Specus templi quales sancti dicebantur. 51
 ——— quales profani. 51
 Spelta inter res fermento subjectas censebatur a
 Judæis. 866
 Spicæ virentes solent primo igne torreri deinde
 moli. 868
 ——— earum farinam in aqua lixare Paschate
 minime licuit. 868
 Spiritum (propter) malum singuli homines die
 sabbati jejunium instituere poterant. 780
 Spiritus sanctus qualis non adfuit in templo se-
 cundo. 158
 Sponsiones quomodo concipiebantur a Judæis. 384
 ——— quomodo hæ differebant a voto. 384
 שריפה quid Rabbini proprie vocare solent. 206
 שש quid proprie dicitur in scriptura. 144
 Sponsus quare hodie cinerem exustum in capite
 ponit

- ponit inter Judæos. 815
- ei qualemcunque coronam quare nega-
runt Judæi. 816
- Stadia septem cum semisse milliare unum confi-
ciebant. 672
- Stare in solo debebat sacerdos cum operaretur.
202
- Statio quid proprie vocatur a Rabbiniis. 128
- Stationem quo tempore non agebant ad statio-
nem matutinam. 129
- quando non ad secundam precationem
129
- Statum sacrificium pro peccato quale erat. 410
- quomodo a Talmudicis appellatur. 410
- Stomachi quot erant in animalibus ruminan-
tibus. 145
- Stratum animantis pro Numine culti a Judæis
nullum in usum adhiberi poterat. 257
- Succi pomorum nequaquam fermentant. 868
- Succum fructuum quid vocare solent Rabbini.
866
- Suffimentum quoties quotannis efficiebatur. 95
- e quibus aromatibus. 95
- quot singulis diebus adolebantur. 97
- quomodo a sacerdotibus fuit appara-
tum. 98
- poena privatorum qui id componebant. 99
- ubinam adolebatur. 100
- extra atrium adolere sub qua pena non
licuit. 418
- in quo altari quotidie incendebatur. 438
- quare hoc institutum a Deo volunt Ju-
dæi.

- *Judæi.* 439
 ———— quantum quotidie incendi debuit. 439
 ———— populus quare eo tempore omnis amovebatur. 440
 ———— quomodo illud incendebant sacerdotes. 443
 ———— quomodo adolebant. 443
 ———— quando adolebant. 443
 ———— alienum si in altare ascenderet, iterum descendebat. 530
 ———— diei expiationum ubinam super igni ponendum volebant Sadducæi. 656
 ———— ubinam Rabbinii. 656
 ———— quomodo vestitus summus sacerdos in sanctum sanctorum incendebat. 658
 ———— ejus incensio quare hoc die ibi debebat fieri. 659
 ———— dum incendebatur in Sancto Sanctorum populus omnis a templo recedebat. 682
 ———— die expiationum in Sancto incendere sub poena mortis non licuit. 694
 ———— de eo plenum pugillum eximere cum prava cogitatione temerabat eam. 694
 ———— quare id ita statutum fuit a Rabbinis. 694
 Suffitum quomodo præparabat summus sacerdos. 124
 Suffraginem arboris quid vocabant Judæi. 729
 Superciliorum quot numerabant vitia Judæi in homine. 214
 Supplicationes tempore jejunii ob pluviam, in quem modum fieri debebant. 800
 Syndon e bysso quare extendebatur inter summum sacerdotem in die expiationum. 678
 ———— qua-

— quare debebat esse e bysso. 678

Synedrium magnum in qua porta conclavis quadrati sedebat olim. 46 207

— in quibus potissimum erat occupatum. 207

T.

TA bernaculum ubinam primum in terra sancta collocarunt. 2

— quomodo postea de loco in locum translulerunt. 3

— Silo recto quare carebat. 3

— inquinamenti quid vocabant Judæi. 307

Tabernaculorum festo qualia sacrificia quotidianis addebantur. 493

— quare citrea poma eo tempore precibus adhibebant Judæi. 496

Tabernæ quibus jejuniis clausæ fuerunt. 797

Tabulata sacerdotum ubinam fuerunt in monte sancto. 73

תבלת quid proprie dicitur in scriptura. 144

תבוליון quis proprie dicitur in scriptura & apud Rabbinos. 65

Talmud Babylonicum quis primus fecerit. 761

— quo tempore id fuerit factum. 761

— Hierosolumitanum quis confecerit. 761

— ejus studium quare ab omnibus fere reiectum. 763

— ejus arcana a pueritia discipulis vix patent. 763

Tectorium singulis annis tecto templi inducebatur.	37
Temerata in Sancto a Sancto tamen recipiebantur.	528
Temeratus in diem quisnam dicebatur a Rabbi- nis.	65
_____ in diem quousque templum ingredi po- terat.	178
_____ si manum in templum porrigeret, ver- berabatur.	184
_____ quare ei licuerit per tectum templum ingredi.	184
Templi secundi qualis fuit structura.	30
Templum facere Judæi ex præcepto tenebantur.	2
_____ ejus ratio quomodo in lege præscripta erat.	2
_____ quibus verbis exprimere solent Hebræi.	2
_____ perpetuum quare Judæi vocant tem- plum Salomonis.	4
_____ post hoc ædificatum nullibi potuit in alio loco sacrificium fieri.	4
_____ Ezechielis.	4
_____ Ezræ quomodo fuerit ædificatum.	4
_____ quid vocabant Judæi.	5
_____ e qua materia ædificari debuit.	7
_____ decorare admodum commendabant Judæi.	8
_____ noctu quare non ædificatum fuit.	8
_____ ex eo quomodo discedere debebant Ju- dæi.	58
_____ in illud nemini nisi lotis manibus & pe- dibus ingredi licuit.	67

- custodire illud quare jubebant Judæi. 69
- quinam intus quinam foris custodie-
bant. 70
- eo quomodo arcebantur omnes inqui-
nati. 176
- fere semper a Maimonide opponitur
Sancto Sanctorum. 670
- qualem partem sancti per illud intelli-
git. 670
- si vel unius trabis imminutio in eo fue-
rit facta, non respergebatur victimarum san-
guine. 693
- eo reficiendo quales res consecrare li-
cuit. 724
- quomodo hæ res prævaricationi locum
dabant. 724
- ejus structura quomodo opificibus loca-
batur. 748
- templi dedicati solennitate jejunium
non debebant incipere Judæi. 780
- utrumque quo tempore fuerit exustum. 808
- Tempora qui observabant, sacerdotes quales e-
rant. 132
- quale eorum fuit munus. 132
- Tempus victimæ quomodo cogitando mutaba-
tur. 597
- Tentorium inquinamenti quid Judæi vocabant. 65
- Terere fruges in agro sacro quare non licuit. 726
- Terra virgo qualis dicebatur a Judæis. 4
- Terram desideratam quare vocare solent Rab-
bini. 5

bini Judæam.	869
— suam quare Israëlita cunctis sanctiorem reputabant.	61
Thalami quænam loca in templo dicebantur.	35
— quot ibi tales fuerunt.	36
— singuli quot habebant januas.	36
טוֹי quale vas olim fuit in sanctuario.	441
טוֹטפּוֹת quid vocare solebant Judæi.	155
טפֿילין quid vocare solebant Judæi.	155
Theriacam Paschatis solennitate retinere an Judæis licuit.	865
— ea uti an tempore Paschatis licuerit.	866
Thuribulum sanctuarii ex argento debebat esse.	441
— quotidianum quot continebat cabos.	663
— quot die expiationis continebat.	663
— e qua materia erat factum.	663
— ubinam in primo templo reponebat summus sacerdos die expiationis.	681
— ubinam ea die deponebat in secundo templo.	681
Thus ubinam saliebatur a sacerdote.	269
— inquinamento pollutum non redimebatur.	271
— solum totum sicut erat in usum altaris infumebatur.	399
— ex voto incerto quantum thuris offerre debuit.	400
— extra atrium adolere sub qua poena non licuit.	418
— sa-	---

— sacrum quomodo temerari potuit. 578

— quot in sacris necessario requirebatur.

579

— ejus pugilli duo fertum temerabant.

580

— ejus duæ acerræ ad panem propositionis
quare opponebantur. 581

— ejus pugillum quomodo sponte quis of-
ferre poterat. 581

— ejus particula & demtus pugillus erant
in ferto idem quod exta in victima. 609

Tiaræ cui arcæ inscriptum erat in sanctuario.

144

Tibia in templo e qua erat materia quot diebus
in anno ea caneabant. 104

— quot tales adhibebant in cantu templi.

103

Tiguria quot constituta sunt per viam, qua hir-
cus emissarius duceretur. 673

— quare id a Judæis factum fuerit. 673

Tondere bestias altari sacratas sive sanctiores si-
ve minus sanctas non licuit. 699

— sub qua poena illud fuit prohibitum. 699

— bestias quæ reconcinnando templo sa-
cratæ erant, quare non licuit. 702

Tonderi quoto die sacerdotes debebant. 168

Tostam carnem an nunc in coena Paschali edere
Judæis necesse sit. 897

Trabem sacram si quis abstulerit & alteri dono
dederit ambo prævaricatione tenebantur. 737

— non tenebantur tamen prævaricatione
antequam utilitatem ex ea perceperant. 738

Traditiones Judæorum quis primus scriptis
mandavit. 760

--- quo

- quo tempore id fuerit factum. — 760
- illorum multis olim superstitionibus refertæ fuerunt. 761
- Tribuum nomina quomodo in gemmis rationalis incisa. 150
- Triticia grana mandere ad operiendum vulnus an tempore Paschatis licuerit. 874
- Triticum ad altaris ferta quomodo conferebatur. 276
- quoties fricari debuit. — 276
- inter res fermento subjectas censebatur a Judæis. 866
- in aqua lixare tempore Paschatis non licuit. 867
- neque etiam ejus farinam. 867
- in aqua macerare ad solennitatem Paschatis licuit. 868
- Tuba & buccina simul clangere non licebat nisi in templo. 779
- quomodo id debebat fieri. — 779
- Tubæ in templo debebant esse ex argento. 103
- quando ea clangebant. 103
- quot adhibere debebant in cantu templi. 103
- Tunica tantum una operiebantur sacerdotes quum sacris operarentur. 137
- quot die expiationum induebatur summus sacerdos. 141
- quali pretio & a quibus hæ coëmebantur. 141
- cui arcæ hoc inscriptum erat in sanctuario. 144
- sacerdotum quam longa debebat esse. 146
- Tuni-

Tunicæ sacerdotales tritæ quomodo dabant
prævaricationi locum. 731

— sacerdotales novæ an unquam dabant. 731

Turbines si ædificiis eruendis habitatores oppri-
mant jejunium indicitur. 791

Turris gregis qualis dicebatur in Palæstina. 556

— in qua parte regionis istius fuerit. 556

Turtures parvi quare immolari non debebant a
Judæis. 245

— si offerebantur ante tempus erant instar
cadaveris. 560

Typi panum propositionis erant ex auro. — 457

— cui usui inserviebant. 457

Tyrannus Rufus quo tempore templi funda-
menta aratro vertit. 802

V.

Vacca Rufa etiam ab alieno jugulari pote-
rat. 504

— quando in ea erat prævaricationi locus. 704

— ejus cinis. v. cinis. 704

Vas sacrum, si quæ res temerata tetigerat, con-
secratur. 531

— liquidis rebus aptum non consecratur
rem aridam. 531

— ad consecrandum debebat esse inte-
grum. 531

— sacrum pro ferto quale debuit esse. 584

— vasis sacris ex auro qui utebatur puro
prævaricatione tenebatur. 737

- eorum sanctitas erat sita in ipso corpo-
re. 737
- vase qualem panem fermentatum con-
regere debebant tempore Paschatis. 857
- fictile novum quomodo solebant defri-
care Judæi. 868
- quomodo debebat præparari ad azyma
facienda. 876
- Vaccam rufam cremare extra locum huic cre-
mandæ definitum an impune licuit. 420
- Valvæ quot erant in porta magna templi secun-
di. 34
- vasa sacra quomodo in deserto conse-
crata fuere. 92
- quomodo postea. 92
- in sanctuario vel dupla erant vel tripla.
139
- sacra quomodo privatus vovere pote-
rat. 143
- temerata in templum conjicere sub qua
pœna non licuit Judæis. 183
- e quali vase manus lavare debebant sa-
cerdotes. 199
- Vasa templi universa ab initio ad Dei cultum de-
beant esse destinata. 12
- altaris ubinam erant disposita. 19
- quidquid in vase sacro pernoctabat vi-
tiabatur. 27
- sacra inquinamento polluta non redi-
mebantur. 271
- liquoris in sanctuario foris & intus sa-
cra erant. 297
- testacea, in quibus coctæ hostiæ pro
peccato, confringi debuerunt. 338

_____ metallica quomodo debuerunt in atrio defricari.	338
_____ in quo loco illud fieri debuit.	338
_____ quæcunque calidis sacris adhibebantur statim lavari debuerunt.	339
_____ quibus post lavationem sæpius uti licuit ad sacra coquenda.	340
_____ e boum stercore in quem usum ficta ab Arabibus.	340
Vates tres cum reliquis Judæis ex captivitate ascenderunt.	14
_____ quid docuerunt.	15
Vela quot fuerunt in templo primo.	30
_____ quot in secundo.	30
_____ quot in templo Herodis.	30
_____ quæ sanctum a Sancto Sanctorum distinguere quot quotannis faciebant sacerdotes.	138
_____ quot talia fuerunt facta in templo secundo.	138
_____ immunditie polluta quomodo abluebantur.	139
Vena victimarum incisa, ejus sanguine uti non licuit.	707
Ventris quot vitia numerabant Judæi.	216
Ventus inter vestimenta & corpus sacerdotis intercedere non debebat.	187
Verberibus qua de causa etiam addicebatur sacerdos.	117
_____ damnati quomodo a lictore cadebantur.	671
Verticulum vocant Judæi os pedis quod Latini malleolum dicunt.	217
Verua altaris holocausti ex auro debebant esse.	12
Ver-	

Vervex an sit intermedius inter ovem & arietem.	289
Vesperas duas constituebant Judæi.	426
— quomodo fuerunt dicti.	426
Vestes quales induebat summus sacerdos die expiationum.	113
— ob mortuum non lacerabant sacerdotes.	121
— poena quali erat obnoxius qui id faceret.	121
— quomodo tamen aliquo modo lacerare poterat.	121
— an id unquam facere poterat.	121
— sacerdotum ubinam lavari debuerunt.	338
— sacerdotes habebant triplicis generis.	140
— privati sacerdotes e quibus constabant.	140
— e qua materia erant factæ.	140
— summi sacerdotis e qua materia factæ.	140
— quot habebat summus sacerdos.	140
— quot privati sacerdotes.	140
— candida ad solennitatem expiationum qualis fuit.	141
— sacerdotalia nova qualia debebant esse.	141
— trita cum essent aut sordida cui usui inserviebant.	142
— summi sacerdotis cum trita essent cui usui.	142
— summi sacerdotis in die expiationum semel tantum induebantur.	142
— qua pecunia emebantur sacerdotum vestes.	

stes.	142
_____ quales e privatorum voto.	142
_____ aureas ubi summus sacerdos nocte de- ponebat.	144
_____ vestibus sacerdotalibus etiam extra sa- crificandi tempus vestiti erant sacerdotes.	144
_____ vestium sacrarum quale erat sacrificium.	145
_____ sacræ non debebant esse e filo simplici.	145
_____ octo summi sacerdotis in secundo tem- plo quales fuere.	158
_____ e sanguine victimæ immundæ quando lavari debuerunt, quando non ?	337
_____ quomodo tunc sanguis iste abluebatur.	337
_____ sanguine hostiæ pro peccato aspersæ ex- tra atrium & inquinatæ, quomodo descin- dendæ erant.	342
Vestibus induti sacerdotalibus non dormiebant sacerdotes excubantes.	70
_____ aureis quando erat vestitus summus sa- cerdos.	658
_____ quando albis.	658
_____ e qua materia hæ erant factæ.	658
_____ sacris uti etiam extra rem divinam li- cuit sacerdotibus.	675
_____ eas lacerare. v. lacerare.	
Verita transgrediens verberibus coërcebatur in- ter Judæos.	172
Viam longam quid vocare solent Rabbini.	186
Vicarius quisnam dicebatur inter sacerdotes.	115
Viciam sacram qui tereret, bovis os obturare de- be-	

bebat.	747
Victima Paschatis ubinam offerri debuit.	414
— de nocte extra atrium jugulare sub qua poena non licuit.	416
— ejus sanguinem extra atrium spargere sub qua poena non licuit.	418
— contaminatae quales dicebantur a Judæis.	420
— ubinam erant comburendæ.	420
— per nefas jugulata tamen erat idonea.	503
— in quam in jugulatione animum non intendebat sacerdos temerata erat.	504
— sanctior ad Austrum jugulata temerata erat.	505
— suspensa cum jugularetur temerata erat.	507
— quando cogitatione fiebat temerata.	506
— quando cogitatione fiebat abominanda.	506
— alienæ nomine immolata sive publica sive privata erat legitima.	610
— dominos tamen quare non expediebat debito.	610
— ejus nomen prudenter scienterque mutare non licuit.	610
— ejus dominus post mortem nullus erat.	616
— de comeso adipe oblata quandonam temerabatur.	613
— simul ac altare conscenderat porro non descendebat.	526
— qualis tamen descendere debebat.	527

- diverso modo temerata tamen non de-
scendebat. — 528
- sanctior in qua parte altaris consecran-
da. — 526
- debet mactari cum altare est integrum
non cum est fractum. — 532
- quare non comedebatur cum altare fra-
ctum esset. — 533
- quæ post consecrationem melior evale-
rat, eâ delicta hominum rite procurantur. — 542
- si confunderetur cum aliis animalibus
quid agendum erat. — 550
- si cum victimis commisceretur, quid a-
gendum. — 551
- eos adducere in discrimen, ne temera-
rentur, nefas erat. — 554
- si non jugulabatur suo nomine, temera-
batur. — 596
- quibus modis illud fieri potuit. — 596
- qualis dicebatur extra locum suum im-
molata. — 597
- quæ abortum fecerat, sepelienda erat. — 644
- Pacifica interdicta erat ab ineunte no-
cte tertia post immolationem. — 645
- quando cremabatur. — 645
- Deo immolata quomodo vocatur panis
Domini. — 665
- in victimis minus sanctis non nisi post
sanguinis asperfusionem erat prævaricationi lo-
cus. — 703
- in sanctioribus erat prævaricationi lo-
cus a consecratione ad sanguinis asperfio-
nem.

- nem. ————— 703
 ————— post sanguinis asperſionem in iis quæ
 comburebantur totæ. ————— 703
 ————— in pacificis victimis eccleſiæ quando e-
 rat prævaricationi locus. ————— 705
 ————— ſanctior quando dabat locum prævari-
 cationi. ————— 708
 ————— victimam ſuam pacificam an vendere
 poterant Judæi. ————— 722
 ————— ſanctior vitio correpta erat inſtar rerum
 templo reconcinnando ſacratarum. ————— 737
 ————— earum pretium tantum ſacrum erat. ————— 737
 ————— ſanguis. v. ſanguis.
 Victimarum ſanguis ubinam aſpergebatur in al-
 tari. ————— 17
 ————— earum membra ubinam ordinabantur. ————— 19
 ————— victimæ minus ſanctæ ubinam in tem-
 plo mactabantur. ————— 45
 ————— ſanctiores ubinam. ————— 45
 ————— eas jugulare homini alieno licuit apud
 Judæos. ————— 223
 ————— imo etiam pellem ejus detrahere. ————— 223
 ————— tales qui idolo ſacrificaverat nunquam
 amplius Deo ſacrificare poterat. ————— 226
 ————— victimæ redemptæ, an in macello jugu-
 lari poterat. ————— 235
 ————— repertæ vitiatæ poſt jugulationem cre-
 mari debuerunt. ————— 240
 ————— tantum octavo die ex quo natæ erant
 immolari debuerunt. ————— 257
 ————— victimam vi ereptam offerre Judæis non
 licuit. ————— 266
 ————— ubi-

- ubinam hæ a sacerdotibus saliebantur. 269
- qualibus victimis imponebant Israelitæ manus. 302
- earum capita quomodo exsecrabant Ægyptii. 303
- nullæ jugulabantur nisi de die. 306
- sanctiores ubinam jugulandæ. 312
- minus sanctæ ubinam jugulandæ. 312
- eas jugulare extra atrium sub qua poena non licuit. 410
- sub qua poena qui imprudens fecerat. 410
- Vigiliâ Sabbathi** quare non jejunabant Judæi. 127
- solennitatis expiationum ante solem occidentem quare comedere debent Judæi. 795
- Vinum** in libamina ubinam reponebatur in templo. 42
- ejus pretium quis statuebat in sanctuario. 136
- si potasset sacerdos rem divinam facere non poterat. 161
- quale illud vinum debebat esse. 162
- quantum vini non debebat bibere. 162
- eo uti licebat sacerdotibus noctu. 164
- qui operaretur, eo nec die nec nocte uti poterat. 165
- profanum sub qua poena altari consecrari non licuit. 270
- inquinamento pollutum non redimebatur. 271
- quale altari inidoneum dicebatur. 273

- undenam in sacrificium venire faciebant
 Judæi. 276
 — quomodo efficiebant & conservabant. 277
 — quot dies debebat esse calcatum ante
 quam altari adhibebatur. 278
 — si quis voverat, quomodo offerri debuit. 400
 — vini quantum spondere aut vovere li-
 cuit. 407
 — pari numero quare hæc vota concipi de-
 bebant. 407
 — ejus tres logos extra atrium libare sub
 qua poena non licuit. 418
 — vina libaminum quousque confundere
 licuit sacerdotibus. 500
 — si quis libasset vase profano, temeratum
 erat. 525
 — in ejus cellis quare perquirere debebant
 Judæi panem fermentatum. 845
 — vino subigere massam ad solennitatem
 Paschatis an liceat. 874
 Vir seminis fluxionem passus qualia offerre debe-
 bat sacrificia. 597
 — custodix quisnam dicebatur a Judæis. 795
 Virga Aaronis ubinam posita erat in arca fœde-
 ris. 28
 — non fuit in secundo templo. 29
 Viri stationis quale munus habebant inter Judæ-
 os. 127
 — quinam ita dicebantur a Rabbiniis. 127
 — qualia eis fuere interdicta. 130
 — seminis fluxionem patientes quousque im-

- immundi. 178
- Virilitas cornuum quid dicebatur a Rabbinis. 236
- _____ ungularum quid. 237
- Viscera qualia bestiarum chordis non erant idonea. 257
- Vitiorum omnium apud Judæos eadem erat ratio. 204
- _____ perpetua qualia vocare solent Judæi. 204
- _____ qualia temporalia. 204
- _____ eorum tria præcipua genera. 205
- _____ si quis cum iis fuisset operatus, quali poena erat subiectus. 205
- _____ vitia corporis quot sunt, qui hominem & bestiam temerare dicuntur. 208
- _____ corporis ad animi vitia transferuntur. 212
- _____ quot numerabant Judæi in homine & pecore a senectute profecta vel morbo. 212
- _____ omnia membrorum corporis quot erant numero. 213 219
- _____ centum & quadraginta sacerdotem temerabant. 119
- _____ quot erant propria pecudis, quæ non perinebant ad hominem. 236
- _____ temporalia quot erant in homine & bestia. 239
- Vitula percussa sepelienda erat. 649
- Vituli pro holocaustis Sarone adducebantur. 275
- _____ in lege quot annorum esse debebant. 289
- Unctus in bellum sacerdos quisnam dicebatur a Judæis. 89
- _____ ejus officium quale fuit. 89

Ungere se die expiationum Judæis non licuit.

523

Ungue quomodo volucris caput secabant sacerdotes.

327

Ungues refecare volucris oblationis necesse erat.

560

_____ avium victimæ abominandæ sub qua pœna comedere non licuit.

642

_____ hominis leprosi sepeliendi erant.

649

Ungulas victimæ abominanda sub qua pœna comedere non licuit.

642

_____ ungulæ victimarum sanctiorum quando dabant prævaricationi locum.

707

Volens quis perlitare solus poterat.

340

Volucres pro victimis non temerabantur apud Judæos.

244

_____ quales ab altari removebantur.

244

_____ ad cultum idoli destinatæ quando temerabantur.

256

_____ inquinamento pollutæ non redimebantur.

271

_____ ejus caput quo tempore ungue secandum in sacrificiis.

308

_____ eas in holocausti sacrificium offerre quomodo solebant Judæi.

327

_____ in holocaustum offerre una erat ex difficillimis operationibus, quæ in templo fiebant.

332

_____ ejus membrum consecrari an potuerit.

392

_____ hostiæ pro peccato, v. hostiæ.

Volucris hostia pro peccato, de qua dubium, cremanda erat.

523

_____ illegitime oblata temerabatur, sed non erat

erat

erat instar cadaveris.	559
—— ad cultum idoli destinata, cadaveris instar erat ad omnia.	560
—— hostia pro peccato dubio comburenda erat.	648
—— quando in ea erat locus prævaricationi.	705
—— earum causa quare non instituebatur jejunium a Judæis.	790
—— v. avis.	
Voluntaria sacrificia quinam sacerdotum facere debebant.	110
Vota qualia erant abeuntium sacerdotum accedentibus.	465
—— ubinam in altari debebant immolari.	575
Votiva sacrificia quinam sacerdotum facere debebant.	110
Votorum variæ species recensentur.	167
—— voto quomodo concipiebantur a Judæis.	384
—— aliorum quomodo in se recipere poterant Judæi.	387
—— indefinita qui voverat quomodo illas solvere debebat.	396
—— qui voverat, id ei de pecunia decimæ secundæ dissolvere non licuit.	400
—— sacrificii illegitimi qui vovisset, voto liber erat.	405
Urbe in obseffa ab alienigenis quomodo Judæi implorabant misericordiam Dei.	779
Urbs seducta qualis dicebatur a Judæis.	64
Urceorum baptismata undenam originem habebant inter Judæos.	876

- Urceus** in sanctuario quale vas dicebatur. 445
Uredinem inter calamitates publicas numerabant Judæi. 786
Urim & Thummim fuit in secundo templo, sed non dabat responsum. 29
 ——— quale fuerit igitur in secundo templo. 158
 ——— quare tunc non consulebatur. 158
Urinam (post redditam) manus & pedes quare vare debebant Judæi. 197
 ——— ea in sanctuario nunquam inferebatur. 338
Urna mannæ in qua parte Arcæ erat posita. 28
 ——— non fuit in secundo templo. 29
Ufus potest, quod fas erat, reddere nefas. 833
Utenfilium templi situs qualis fuerit. 25
Utilitatem an liceret capere ex victimis. 714
 ——— quomodo illam solvere debebant. 714
Vultum in calida lavare diebus jejunii Judæis non licuit. 795

X.

XYlophoria qualia festa erant apud veteres Hebræos. 130

Z.

Zion quare vocetur mons sanctus. 48
 ——— quare trijugus appellatur. 48
Zona cinctum esse in templo quare sacerdotibus non licuit. 56

INDEX

LOCORUM S. SCRIPTURÆ,

quæ passim citantur & illustrantur.

GENESIS.					
Cap.	Verf.	Pag.			
4.	4.	280	7.	860.	861
6.	12.	247	8.	884.	902
8.	20.	417.	13.		690
10.	10.	867	16.		155
15.	13.	903	19.		178
17.	14.	65	15.	11.	43
22.	2.	13	18.	22.	122
35.	21.	556	19.	24.	749
47.	5.	904	20.	8.	884
EXODUS.			24.	9. 509.	526
1.	7.	904	25.		10
	14.	892	26.		11
3.	5.	657	22.	31.	366
12.	7.	869	25.	8.	2
	8.	878		9.	52
10.		636	15.		101
15.	843.	838	30.		456
16.		481	31.		22
17.		882	38.		22
18.		877	26.	33.	30
19.	839.	860	27.	1.	15
20.	840.	881	20.		279. 444
27.	612. 615.		21.		443
	886.	892.	28.	2.	141. 155
39.		892	32.		148
13.	3. 838. 841.	884	38.	190.	583
			43.		146
			29.	8.	155
					9.

INDEX LOCORUM.

9.	156	14.	473
30.	114	3. 2.	303. 312
33.	353. 367	3.	313
34.	637	5.	221
30. 7.	439	8.	304
9.	100	9.	291
19. 146. 199. 201		4. 3.	114
23.	85	6, 7.	315. 693
25.	84	12.	331
29.	531	18.	316
31, 32.	88. 91	32.	245
33.	87. 88. 91	33.	612
32. 7.	247	35.	612. 614
11.	810	5. 2.	181
34. 25.	843	8.	488
35. 5.	388	9.	331
37. 20.	21	10.	271
39. 3.	149	11.	371. 540.
27.	27		580. 613

LEVITICUS.

1.	2. 266. 301. 731	15.	698
6.	324. 322	16.	698
7.	43	6. 9.	321. 428.
8.	222		434. 437
9.	223. 321	10.	224. 354
11.	312	11.	435
12.	313. 322	13.	431. 433
13.	323. 389	14.	445
17.	327	17.	373. 344
2. 2. 281. 579. 581		20. 114. 125.	377
4.	379	22.	90
7.	377	23.	364. 373
11.	363. 374	25.	312
12.	368	26.	359
13.	268	27.	335. 337
		28.	338. 343
		30.	

INDEX LOCORUM.

701 30. 365. 521. 523	701 4.	701 156
7. 2. 312	711 6. 405 .05 690	
291 7. 31	801 10. .22 693	
290 8. 319. 320. 359	401 11. .22 504	
240 9. .81 360	701 12. .2 680	
51 10. .2 361	201 13. .7 656	
001 11. .2 581	201 14. .2 669	
15 14. .4 351	441 15. .21 670	
701 15. 310. 356	121 17. 440. 653. 662	
701 16. 306. 355	121 21. 201 .22 693	
291 17. 643. 645	001 23. 2. 142. 676	
8 18. 597. 633. 826	071 24. 659. 661. 685	
201 19. 637. 643	301 27. .08 676	
104 20. 638. 639	771 29. 673. 820. 822	
401 21, 22. 361. 638	571 30. 679. 685	
201 34. .21 348	17. 3. 410. 415	
221 37. .42 341	010 4. 411. 416	
20 38. .2 306	221 5. .05 506	
28. 111. .2 514	271 8. 409. 418. 420	
051 12. .4 99	271 9. .75 415	
451 17. .7 319	221 10. .22 67	
10. 4. 161. 506	421 16. 2. 01 180. 183	
471 6. .11 168	771 33. .2 363	
211 7. .74 172	18. 5. .8 751	
771 11. .81 507	19. 8. .2 636	
471 12. .21 533	07 30. .2 69	
12. 2. 264. 265	78 37. .2 750	
20 4. 180. 184. 639	20. 6. .22 .22 67	
407 7. .2 184	21. 6. 188. 635	
28 8. .41 174	171 8. .11 108	
13. 46. 177. 179	10. 113. 119.	
14. 30. .07 245	10 121. 167	
16. 1. .01 675	051 12. 21 .12 172	
070 2. 171. 656. 694	201 17. .2 204	
070 3. .7 652	20 18. .21 215	
	19.	

INDEX LOCORUM.

19.	206	49.	107
20. 204. 209. 217		5. 2.	176
22.	208	3.	180. 192
23.	204	15.	371. 693
22. 2.	187	6. 18.	648
7.	189	7. 1.	12
9.	187	9.	100
19.	244	8. 4.	21
21. 228. 231		24.	105
22. 209. 229. 231		25.	105
25. 247. 250. 300		9. 6.	193
27. 246. 250		15.	8
30.	636	10. 10.	103
23. 10. 470. 475		15. 3.	293. 401
11.	472	12.	294
17.	207	13.	302
18, 19.	616	24.	488
20.	482	18. 2.	69
25.	475	3.	106
27.	473	4.	220
29.	822	7.	224
32. 820. 822. 824		9.	354
24. 6.	455	11.	354
8.	455	17.	318
9.	454	18.	355
26. 2.	56	19.	354
6.	787	23.	101
22, 23.	778	38.	69
31.	55	19. 9.	704
27. 11.	271	14.	38
NUMERI.		27. 121.	159
150.	61	28. 30.	426
151. 156. 220		10.	241. 428
3.	113	31.	270
12.	92	29. 7.	656
			39.

INDEX LOCORUM.

39.	307	25.	4.	737	
DEUTER.		26.	5.	886. 892. 904	
2.	28.	860	10.	904	
6.	4.	128. 900	14.	174	
	23.	887	22.	904	
10.	8.	191	27.	6.	9
	14.	355		11.	233
12.	3, 4.	11	32.	3.	669
	5, 6.	388	33.	5.	52
	9.	2		11.	307
	11.	239	JOSUA.		
	13.	411	2.	13.	801
	14.	409. 410	15.	9.	3
	15.	233	18.	1.	3
	16.	512	19.	2.	902
	17.	364. 513. 697	I. SAMUEL.		
	26.	409	2.	18.	160
	27.	321. 322	5.	4.	449
14.	3.	633	7.	5.	804
15.	15.	899	15.	15.	259
	19.	699	II. SAMUEL.		
16.	1.	612	7.	18.	379
	3.	841. 874.	I. REGUM.		
	4.	839	6.	6.	35
17.	1.	230	7.	1.	3
	20.	41. 117	9.	3.	59
18.	6.	110	30.	14.	23
	7.	111	II. REGUM.		
	8.	110	5.	17.	7
	15.	202	25.	22.	808
	17.	102	I. PARALIP.		
23.	10.	179	22.	1.	4. 13
	18.	248. 262	23.	13.	108
	21.	389	23.	29.	6
	23.	403			

PA-

INDEX LOCORUM.

II. PARALIP.

3. 1.	13
7. 3.	186
9. 32.	6
30. 17, 18.	194
35. 3.	29

EZRA.

2. 63.	29
9. 9.	8

NEHEMIA.

9. 2.	107
10. 34.	129
13. 31.	383

ESTHER.

9. 26.	780
31.	810

PSALMI.

30. 2.	52
55. 15.	59
97. 6, 7.	779
119. 16.	751
69.	750
131. 14.	4
136. 1.	899
137. 1.	899
5.	810

PROVERBIA.

3. 11.	785
--------	-----

JESAIAS.

1. 18.	668
24. 9.	816
33. 17.	832
64. 10, 11.	816

65. 24.	781
---------	-----

JEREMIAS.

5. 26.	778
41. 2.	808

THRENI.

2. 8.	39
3. 39.	784

EZECHIEL.

26. 26.	816
44. 3.	33
9.	206
13.	225
18.	153
20.	121
21.	166
46. 20.	376

AMOS.

4. 5.	842
-------	-----

JONAS.

2. 2.	814
3. 10.	801

MICHAS.

3. 12.	809
4. 8.	506

ZACHARIAS.

8. 19.	809. 817
--------	----------

MALACHIAS.

1. 8.	240
14.	215

MATTHEUS.

26. 30.	887
---------	-----

Ad HEBRÆOS.

9. 25.	669
--------	-----

F I N I S.

Maimonides, Moses,

Opuscula selecta

Trajectum Batavorum 1713

A.hebr. 1145 n

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10240938-0